

Korupto ene de la polico. Baldaŭ poste, la grupo publike pardonpetis al la nacia polico. En oficiala deklaro, ili malkaŝis, ke ili estis submetitaj al timigado kaj premo de la aŭtoritatoj ekde julio 2024, inkluzive de la perdo de la instruistaro de sia ĉefkantisto en islama bazlernejo. Alfrontite al publika kritiko, la Divizio pri Profesioj kaj Sekureco de la Nacia Polico lanĉis enketon pri la agoj de la Direktoraro pri Cibersekureco de la Centra Java Regiona Polico, sed ĝi ne trovis protokolorompon.

Dum la Tago de Sendependeco alproksimiĝas,

Festita la 17-an de aŭgusto, multaj homoj en Indonezio svingis piratflagojn inspiritajn de la animacia filmo One Piece, kiel simbolon de sia spitemo kaj kolerio kontraŭ la registaro. Ĉi tiuj agoj rapide disvastiĝis en sociaj retoj.

Aŭtoritatoj respondis celante plurajn individuojn kaj farante operaciojn en diversaj urboj por konfiski flagojn de One Piece el domoj kaj aŭtoj, kaj forigi murpentraĵojn prezentantajn la rolulon. Pluraj ŝtataj oficejoj, inkluzive de la Kunordiga Ministro pri Politikaj Aferoj kaj Sekurecaj Aferoj, kondamnis la uzon de ĉi tiuj flagoj, priskribante ilin kiel senrespektajn al la Sendependa Tago kaj la nacia flago.

La aŭtoritatoj minacis preni jurajn agojn kontraŭ tiuj implikitaj en la movado, levante timojn pri regreso en esprimlibereco.

Kontraŭleĝa Uzo de Perforto
La 14-an de aprilo, membroj de la movado Federacia Respubliko de Okcidenta Papuo (NFRPB) vizitis plurajn registarajn oficejojn en la provinco Okcidenta Papuo por transdoni du leterojn proponantajn solvon por paco en la provinco. La liverado de la letero estis filmita kaj elsendita. En la

Dum la sekvenco, oni povis aŭdi homojn krei "Liberigu Papuon". La 5-an de majo, la polico en Sorong City arestis kvar virojn ligitajn al la NFRPB kaj akuzis ilin pri ŝtatperdo laŭ la Krimkodo. La kvar viroj estis poste transdonitaj al la Distrikta Tribunalo.

el Makassar pro sekurecaj kialoj, laŭ iuj raportoj. Responde al

Post tiuj eventoj, protestoj erupciis la 27-an de aŭgusto en la urboj Sorong kaj Manokwari, la respektivaj ĉefurboj de Sudokcidenta Papuo kaj Okcidenta Papuo. La polico uzis troan forton por subpremi la protestojn, arbitre arestante 23 homojn, pafante per reala municio, kaj uzante larmigan gason.

Unu persono estis grave vundita de larmiga gaso en Sorong, kaj alia estis mortigita en Manokwari. La arestitoj estis liberigitaj sen akuzo en septembro.

Protestantoj, studentoj kaj amaskomunikilaj profesiuloj alfrontis arbitrajn arestojn, timigadon kaj polican perforton dum grandskalaj manifestacioj tra la lando. Inter majo kaj julio, en pluraj urboj, ŝtataj fortoj arestis individuojn, kiuj partoprenis en protestoj dum la ferioj.

Laboro implikanta troan forton, fizikan perforton, forkapton kaj mistraktadon. La 1-an de majo, polico uzis akvokanonojn por disigi pacajn protestantojn kaj fizike atakis aliajn, puŝante, batante kaj piedbatante ilin. Ĵurnalistoj estis malpermesitaj eniri la parlamentejon en Ĝakarto, la ĉefurbo. Ili estis serĉitaj kaj devigitaj detruigi siajn registraĵojn.

La polico arbitre arestis almenaŭ 24 homojn en Ĝakarto, Bandung (la ĉefurbo de Okcidenta Java), kaj Semarang (la ĉefurbo de Centra Java). La arestitoj poste estis akuzitaj pri "malhelpado de polico". Antaŭ la fino de la jaro, 14 el la 24 arestitoj ankoraŭ atendis kortuman aŭdiencon en Ĝakarto.

La distrikta tribunaloj de du aliaj urboj

juĝis, ke la aliaj 10 homoj malobservis la Krimkodon.

La 30-an de julio, kvar maskitaj viroj
Volontula savanto estis forkaptita ĉe tagiĝo.

Depok, urbo en Okcidenta Java. Ili kovris lian kapon kaj
devigis lin eniri aŭton antaŭ ol torturi kaj pridemandi lin dum
preskaŭ horo pri la protesto de la 1-a de majo. Ili
montris al li fotojn de almenaŭ 40 suspektataj protestantoj
kaj premadis lin identigi la retojn malantaŭ la movado. Ili konfiskis
lian identigilon kaj kaŭzis al li
cigaredbrulvundojn. Ili poste forlasis lin sur la strato,
vundita kaj traŭmatigita.⁴

Inter la 25-a de aŭgusto kaj la 1-a de septembro, miloj da
protestantoj eliris sur la stratojn en almenaŭ 15 provincoj tra
Indonezio por montri sian koleron pri la grandaj poŝmonoj
donitaj al membroj de la Rezentantĉambro kaj
por postuli reformojn. La 28-an de aŭgusto,
publika kolero eskaladis kiam motorcikla liveristo estis
mortigita de kirasa veturilo apartenanta al la Nacia Polica
Movebla Brigado dum ĝi enveturis en plenplenan areon. Dum la
protestoj, la polico plurfoje uzis troan forton. Kiel parto de ĉi
tiu subpremo, disiĝoj estis faciligitaj per la neproporcia uzo
de larmiga gaso kaj akvokanonoj, same kiel aliaj formoj de
timigado. Sekurecaj taĉmentoj arestis pli ol
4 000 homojn. Ili atakis pli ol 900 homojn, batante
kelkajn kaj vundante aliajn per kaŭĉukaj kugloj, larmiga gaso
kaj akvokanonoj. Almenaŭ dek homoj estis mortigitaj. Antaŭ
la fino de la jaro, nur la morto de la liveristo
estis sub enketo.⁵

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ En Suda Papuo, la
agrikultura disvolviĝa projekto Merauke (Nacia
Strategia Projekto Nutraĵa Bieno Merauke) havis negativajn
efikojn sur pli ol 40 000 indiĝenaj homoj. Ĉi tiu projekto estis
lanĉita de la centra registaro.

en oktobro 2024, por pliiĝi la manĝaĵrezistecon de la lando,
terpermesiloj estis donitaj al kompanioj sen antaŭa, libere
donita kaj informita konsento.

kun la koncernaj homoj. La projekto minacas la vivrimedojn de
indiĝenaj loĝantoj, kontribuante precipe al malnutrado
inter virinoj kaj

infanoj. La aŭtoritatoj ĉikanis tiujn, kiuj kontraŭis ĉi tiun
projekton, kaj submetis ilin al timigaj taktikoj.

La 17-an de marto, pli ol 250 membroj de indiĝenaj aŭ
lokaj komunumoj

La koncernatoj kunvenis ĉe manifestacio nomita "Konsolido de
Solidareco por Merauke". Ili malakceptis la projekton pro
manko de vera konsultado kaj neadekvata takso de ĝia
media efiko, esprimante siajn zorgojn pri la detruo de
sanktaj kutimaj arbaroj.

La 6-an de oktobro, kvar individuoj vandaligis la domon kaj
aŭton de Vincen, indiĝena aktivulo kies familio rifuzis vendi
sian teron. Oni ne scias, ĉu ĉi tiuj individuoj estis ligitaj al iu alia
el la kompanioj implikitaj en la projekto. Ĉe la fino de la
jaro, la polico ankoraŭ esploris la okazaĵon.

En la departemento Orienta Halmahera
(provinco Nordaj Molukoj), la indiĝena loĝantaro de
la vilaĝo Maba Sangaji alfrontis gravan median degradigon
de sia tero ekde la komenco de nikelminadoj
agadoj en 2024. La loka loĝantaro protestis kontraŭ ĉi
tiuj minagadoj kaj postulis, ke ili estu tuj ĉesigitaj.

En majo, la polico akuzis 11 indiĝenajn homojn el Maba
Sangaji pri malhelpado de minadagadoj. La subpremo komenciĝis
la 18-an de majo, post kiam tradicia rito, kiun ĉeestis
27 loĝantoj, okazis proteste. La polico akuzis ilin pri
"brutalismo" kaj portado de klingaj armiloj, kaj arestis la tutan
grupon. Dum ilia esplordemandado, al la loĝantoj estis neita
aliro al advokato, unu estis batita, kaj du...

estis devigitaj subskribi dokumentojn sen adekvata klarigo. La viroj ankaŭ estis submetitaj al devigaj urintestoj, kiuj ne estis parto de polica proceduro. La sekvan tagon, 16 loĝantoj estis liberigitaj kaj 11 estis

tenataj en aresto ĝis oktobro; ili poste estis kondamnitaj al

punoj de kvin monatoj kaj ok tagoj da malliberigo fare de la Distrikta Tribunalo de Soasio. Antaŭ la fino de la jaro, ĉiuj estis liberigitaj.

LIBERO DE RELIGIO KAJ KREDO En junio, membroj de la Indonezia Ahmada Parokanaro (JAI), minoritata islama komunumo, alfrontis diskriminacion kaj timigadon en Banjar, urbo en la provinco Okcidenta Java, kaj en Manado, la ĉefurbo de la provinco Norda Sulaveso. La 5-an de junio, reprezentantoj de Banjar vizitis didomon de JAI kaj

ordonis al siaj sekvantoj ne fari religiajn agadojn tie, precizigante ke ili revenus por "neŭtraliĝi" la agadojn de la JAI en la regiono. La 2-an de junio, en Manado, la Nacia Islama Instituto (IAIN) nuligis planitan literaturan diskuton pri la Ahmada komunumo. La Konsilio de

La ulemo de la Indonezia Islama Universitato (MUI) el Manado-urbo kaj Norda Sulaveso-provinco sendis leteron al la oficejo de la prezidanto de IAIN en Manado, deklarante, ke la evento ne devus okazi. La letero aludis al komuna ministeria dekreto kaj fatvo de la MUI, kiuj deklaras ahmadojn herezuloj.⁷

La aŭtoritatoj ne faris ion ajn taŭgaj rimedoj por protekti religiajn grupojn kontraŭ perforto kaj ĉikanado. La 27-an de junio, loĝantoj atakis junajn kristanojn partoprenantajn retiriĝon en la vilaĝo Tangkil (Sukabumi-distrikto, Okcidenta Java) post kiam cirkulis filmeto montranta protestantan ceremonion okazantan en privata loko. Antaŭ ol oficiala avizo povus esti eldonita pri la manko de rajtigo por religiaj agadoj, loĝantoj estis

enrompis la posedaĵojn kaj vandaligis ĝin, frakasante fenestrojn kaj meblojn kaj forigante kristanan krucon. La partoprenantoj, inkluzive de infanoj kaj adoleskantoj, estis timigitaj kaj forigitaj de la posedaĵo. Lokaj aŭtoritatoj poste pravigis la agojn de la loĝantoj asertante la mankon de "religia permesilo". La polico arestis sep homojn suspektatajn pri vandalismo, sed la Ministerio pri Homaj Rajtoj en...

Ili komence postulis sian liberigon, postulo kiu poste estis retirita.⁸

La 27-an de julio, grupo de viroj atakis homojn partoprenantajn religian diservon kaj instruajn agadojn en preĝhalo apartenanta al la Anugerah Padang-parokanaro de la Indonezia Kristana Kredo-Eklezio en la distrikto Koto Tangah de Padang. Ili disigis la kunvenon kaj difektis la konstruaĵon kaj ĝiajn instalaĵojn. Laŭ amaskomunikilaj raportoj, du infanoj, ok- kaj dek-unu-jaraj, estis vunditaj per objektoj ĵetitaj al ili. Aldone al rompita fenestroj, la atako difektis meblojn kaj elektronikan ekipaĵon kaj kaŭzis elektropaneon en la preĝhalo. La polico arestis naŭ suspektatojn kaj akuzis ilin pri vandalismo laŭ [koncerna leĝaro/leĝo].

Artikolo 170 de la Krimkodo kaj damaĝo al posedaĵo laŭ Artikolo 4069.

RAJTO AL SANA MEDIO En majo, la Ministerio pri Energio kaj Mineralaj Rimedoj lanĉis deklaran planon por la elektra reto, kiu antaŭvidis konservi la dependecon de Indonezio de fosiliaj brulaĵoj kaj reduktitan engaĝiĝon al transiro al renovigebla energio. La plano celis pliigi la kontribuon de fosiliaj brulaĵoj al elektroproduktado je 16.6 gigavatoj per karbo- kaj gascentraloj.

La plano ankaŭ nuligis la projekton fermi karbcentralojn, kiu, laŭ antaŭaj projekcioj, devis esti efektivigita inter 2021 kaj 2030. Neniu plano

La laŭgrada forigo tial ne estis efektiva por la periodo 2026-2034. La nova retroprojekto reduktis la parton de renovigebla energio de 20,9 ĝis 17 gigavatoj, cifero 22,7% pli malalta ol la engaĝiĝoj faritaj de Indonezio en 2023 kadre de la multflanka partnereco por Justa Energia Transiro.

subpremis malkonsenton, celis ĵurnalistojn, aktivulojn kaj membrojn de la civila socio kaj limigis esprimliberecon kaj pacan kunvenon.

La leĝaro minacis la rajtojn de virinoj kontraŭ fono de plimalboniĝantaj sociaj sintenoj rilate al seksperforto. La mortopuno estis aplikita post procesoj defektitaj de gravaj neregulaĵoj, kaj informoj pri ekzekutoj restis konstante netravideblaj.

---

1. "Kapolri Harus Ungkap Pihak yang Mengintimidasi Band Sukatani dan Memastikan Ruang Seni Bebas dari Intervensi Aparat",

la 22-an de februaro

2. "Indonezio: Haltigu subpremadon kontraŭ la animea flago de One Piece antaŭ la Sendependeca Tago", 8-a de aŭgusto

3. "Usut tuntas penembakan di Sorong dan kematian warga sipil saat aksi demo di Manokwari", la 3-an de septembro

4. "TAUD: Intimidasi Berlanjut dan Pelimpahan Laporan Peserta Aksi Majo Tago 2025 oleh Mabes Polri", la 6-an de aŭgusto

5. "Indonezio: Aŭtoritatoj devas esplori ok mortojn post perforta subpremo de protestoj", 2-a de septembro

6. "Bebaskan sebelas warga Maba Sangaji dari hukuman penjara", la 16-an de oktobro

7. "Hentikan diskriminasi Jamaah Ahmadiyah dan pemberangusan diskusi Ahmadiyah di kampus", la 9-an de junio

8. "Kementerian HAM harus batalkan rencana pemohonan penangguhan penahanan tersangka perusakan tempat retrigo pelajar Kristen di Cidahu", 7-a de julio 9.

"Usut tuntas pembubaran dan perusakan Rumah Doa di Padang", 28-a de julio

KUNTEKSTO:

Leĝdonaj elektoj okazis la 11-an de novembro. Pluraj dekduoj da kandidatoj, inkluzive de sendependuloj kaj virinoj, estis malpermesitaj kandidatiĝi, kio ekfunkciigis kritikon de la civila socio. Meze de oktobro, kandidato estis mortigita per improvizita eksplodaĵo alroĉita al lia aŭto.

Almenaŭ du viroj estis alportitaj antaŭ juĝistoj kaj atendis proceson pro la atenco fine de la jaro. La balotrezultoj estis kontestitaj de multaj kandidatoj, kiu asertis neregulaĵojn en la voĉdonado, sed la Federacia Supera Kortumo konfirmis ilin la 14-an de decembro. La nova registaro ankoraŭ ne estis formita antaŭ la fino de la jaro.

IRAKO

Respubliko Irako

La vivkondiĉoj de interne delokitaj personoj, ofte longtempe, malboniĝis. Sekurecaj taĉmentoj, armitaj milicoj kaj politikaj agantoj daŭre faris gravajn homaj-rajtoj-misuzojn kun preskaŭ totala senpuneco.

La misfunkcioj de la jura sistemo malhelpis viktimojn akiri justecon kaj kompenson. Media degradiĝo pliseverigis la humanitarajn malfacilaĵojn.

La registaro pli kaj pli ofte recurris al aŭtoritatismaj praktikoj. Aparte, ĝi

La Kurdistana Laborista Partio

La PKK demetis siajn armilojn en ceremonio en julio, post packontrakto kun Turkio. Tamen, miloj da loĝantoj de vilaĝoj en iraka Kurdistano ne povis reveni hejmen pro la daŭra ĉeesto de turkaj fortoj.

Korupto en la publika sektoro kaj inter publikaj kaj politikaj oficistoj daŭre influis ĉiujn aspektojn de la vivo. Pluraj incendioj ekis en hospitaloj kaj butikcentroj pro la manko de devigo de sekurecaj regularoj, ligita al korupto inter lokaj aŭtoritatoj. Dekoj da homoj mortis, inkluzive de junaj infanoj.

La Misio de Asistado de Unuiĝintaj Nacioj por Irako (UNAMI) oficiale ĉesis siajn operaciojn la 31-an de decembro 2025, post peto farita de la irakaj aŭtoritatoj en majo 2024.

RAJTOJ DE DELOKIIĜINTOJ Pli ol unu miliono da homoj estis ankoraŭ interne delokitaj.

Inter ili, almenaŭ 101 000 homoj ankoraŭ vivis en 20 tendaroj en iraka Kurdistano, dum la aliaj loĝis en privataj lokoj, inkluzive de luitaj loĝejoj aŭ neformalaj setlejoj en pluraj provincoj de iraka Kurdistano kaj la resto de Irako.

La vivkondiĉoj kaj higienaj kondiĉoj daŭre malboniĝis en tendaroj por rifuĝintoj en iraka Kurdistano.

En aprilo, julio kaj septembro, incendioj detruis plurajn dekduojn da ŝirmejoj kaj vundis almenaŭ du homojn.

Incendioj ripetigis dum pluraj jaroj, plejparte pro plimalboniĝantaj sekurecnormoj.

Humanitaraj organizaĵoj raportis ke fariĝas pli malfacile trovi daŭrajn solvojn por longtempe delokitaj personoj. Tio ŝuldiĝis, laŭ ili, al manko de financado, sensekureco, la persista malfacilaĵo por ĉi tiuj homoj akiri civilajn registriĝajn dokumentojn, kaj la obstakloj, kiujn ili daŭre alfrontis rilate al trovo de enspezofontoj kaj loĝado.

Revenantaj homoj: Antaŭ

la fino de la jaro, irakaj aŭtoritatoj jam faciligis la revenon de centoj da

Irakaj ŝtatanoj el la tendaro Al-Hol en Sirio, kiel parto de registar-gvidataj repatriigaj kaj reintegrigaj klopodoj. Revenintoj ankoraŭ devis trairi la Rehabilitadan Centron Al-Amal en Ninevo antaŭ ol rajti reveni al sia hejmgregiono. Respekto por homaj rajtoj kaj protekto de ĉi tiuj individuoj restis zorgo, ĉar ili alfrontis obstaklojn en akiro de...

Dokumentoj pri civila stato limigis ilian aliron al servoj, dungado kaj movado. Socia stigmato restis ĝeneraligita, kun iuj komunumoj rifuzantaj akcepti individuojn perceptitajn kiel aligitajn al la armita grupo Islama Ŝtato, devigante multajn familiojn - precipe tiujn estritajn de virinoj - kaŝi siajn identecojn aŭ translokiĝi al

nekonata regiono por eviti diskriminacion. Ekonomiaj malfacilaĵoj daŭris, kaj al la plej multaj el la revenantaj homoj mankis stabila enspezo aŭ loĝejo.

La virinoj kaj infanoj ankoraŭ estis

pli eksponitaj ol antaŭe al eksploatado kaj perforto, inkluzive de infangeedziĝo, hejma perforto kaj seksa ĉikanado.

En aŭgusto, komuna iniciato de UN kaj Irako trovis, ke ekde 2019 nur 27% de domanaroj, kiuj registris sian deklaron, ricevis la financajn helpojn, al kiuj ili rajtis. Laŭ la iniciato, ĉi tiu malalta nombro ŝuldiĝis al prokrastoj en la prilaborado.

proceduraj kaj datumproblemoj.

Delokiĝo Rilata al Klimata Ŝanĝo: La akvorezervoj de Irako atingis sian plej malaltan nivelon en pli ol 80 jaroj, plimalbonigante la median krizon de la lando. En septembro, laŭ la Internacia Organizo por Migrado (IOM), Irako havis ĉirkaŭ 186 000 interne delokiĝintojn pro sekeco, akvomanko kaj rilataj klimataj efikoj. Nur malgranda malplimulto raportis intencen forlasi la landon.

reveno al sia devenregiono.

Ĉi tiuj delokiĝoj ĉefe influis loĝantarojn en la sudaj provincoj Dhi Qar, Maysan kaj Al Diwaniya. Inter la delokiĝintoj, almenaŭ 1 800 familioj loĝis en ŝirmejoj.

malbonkvalitaj, provizoraj aŭ improvizitaj loĝejoj, kaj multaj homoj, kiuj devis migri pro la klimato, fidis je nedeklaritaj loĝejoj solvoj, sen

oficiala okupada rajtigo. La irakaj aŭtoritatoj ne donis helpon, financan aŭ alian, al la rifuĝintoj, kiuj tial estis lasitaj solaj.

La IOM notis, ke irakanoj delokigitaj pro klimata ŝanĝo alfrontis signifajn defiojn en aliro al manĝaĵo, akvo kaj aliaj esencaj provizoj, kaj ke malriĉeco kaj manko de helpo pliseverigis ilian vundeblecon. Krome, tra la tuta lando, loĝantargrupoj alfrontis malkreskantan agrikulturan produktivecon kaj mankon de porvivaĵoj, pliiĝante ilian riskon de longedaŭra delokiĝo.

SEMPUNECO

La irakaj aŭtoritatoj ne faris veran progreson en la efektivigo de respondeco pri gravaj homaj-rajtoj-malobservoj faritaj precipe dum la jaroj de

armita konflikto kun la Islama Ŝtato kaj dum, aŭ post, la protestoj de la Tiŝrina movado en oktobro 2019. La rezultoj de la multaj enketoj anoncitaj de sinsekvaj registaroj neniam estis publikigitaj. Procesoj pri homaj-rajtoj-malobservoj restis limigitaj kaj plejparte neefikaj, ĉar la akuzitoj ofte estis absolvitaj pro manko de pruvoj. Membroj kaj organizoj de la civila socio ankaŭ kondamnis politikan enmiksiĝon, korupton kaj timigadon de atestantoj kaj juĝistoj, kiuj ĉiuj subfosas la sendependecon kaj kredindecon de la jura procezo.

La viktimoj kaj parencoj de viktimoj de perforto farita de la aŭtoritatoj dum kaj post la Tiŝrina movado

daŭre alfrontis signifajn obstaklojn en aliro al la mizera kompenso donita, pri kiu neniu oficialaj ciferoj estis publikigitaj.

La civila socio kondamnis "kampanjon de venĝo" fare de la aŭtoritatoj

Publikaj kunvenoj por ĉi tiuj manifestacioj: aŭtoritatoj celis dekokojn da aktivuloj kaj protestantoj uzante arestordonojn eldonitajn dum la antaŭaj kvin jaroj pro deliktoj punindaj per severaj punoj laŭ la Krimkodo, inkluzive de la mortopuno. Surbaze de ĉi tiuj ordonoj, sekurecaj taĉmentoj faris traserĉojn kontraŭ la hejmoj de aktivuloj en la urbo Nasiriyah dum la tuta jaro. En iuj kazoj, kiam aktivuloj kaŝis sin, oficiroj atakis kaj arestis familianojn anstataŭe por devigi ilin kapitulaci.

Ni ankoraŭ ne ricevis novaĵojn pri miloj da viroj kaj knaboj arbitre arestitaj kaj poste submetitaj al devigita malapero fare de irakaj sekurecaj taĉmentoj kaj frakcioj de la Popularaj Mobilizaj Unuoj ekde 2014.

Kvankam partio de la Internacia Konvencio kontraŭ Devigitaj Malaperoj, Irako faris nenium mezureblan progreson en la adopto de leĝprojekto, kiu krimigus devigitajn malaperojn, leĝprojekto kiu estis prokrastita dum iom da tempo. La foresto de tia leĝo kaj la daŭra senpuneco pro pasintaj kaj nunaj malobservoj nur plifortigis publikan malfidon je ŝtataj institucioj.

RAJTO AL SANA MEDIO Kiel en antaŭaj jaroj, aer- kaj akvopoluado kontribuis al la evoluo de spiraj, kardiovaskulaj kaj gastro-intestaj malsanoj, laŭ la iraka Ministerio pri Medio kaj la Monda Organizaĵo pri Sano.

Aerkvalito en la ĉefurbo Bagdado La situacio plue malboniĝis pro la uzo de peza mazuto en industriaj agadoj, privataj generatoroj, rubforbruligiloj kaj rafinejoj, praktiko pligravigita de veterfenomenoj kiel sablo- kaj polvoŝtormoj. En Basra kaj pluraj sudaj provincoj, pliiĝita akvosaliĝo kaj poluado, kombinitaj kun...

Malbona regado kaŭzis krizon, kiu malhelpas aŭ grave limigas la aliron de la loĝantaro al trinkakvo.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIADO Irakaj aŭtoritatoj, politikaj agantoj kaj membroj de la Popularaj Mobilizaj Unuoj daŭre ĉikanis, arestis aŭ procesigis ĵurnalistojn, aliajn amaskomunikilajn profesiulojn kaj novaĵorganizaĵojn.

La aŭtoritatoj plifortigis sian subpremon kontraŭ la Esprimlibereco estas subpremata per vage formulitaj leĝaj provizaĵoj, kiuj punindas "maldecan enhavon" kaj ofendojn kontraŭ "publika moraleco", celante disidentojn, aktivulojn kaj sendependajn amaskomunikilojn. Policiaj instancoj sub la aŭtoritato de la Ministerio pri Internaj Aferoj faris dekojn da arestoj dum la jaro. En septembro, ĉi tiu kampanjo estis renomita kiel kampanjo kontraŭ "enhavo, kiu ofendas publikan dececon kaj moralecon", ankoraŭ sen difini, kio konsistigas tian enhavon.

Leĝproponoj diskutitaj dum la jaro, inkluzive de unu pri la rajto al informo, riskis plue limigi la gazetaran liberecon kaj publikan aliron al informoj.

Registaraj instancoj daŭre trudis troe ŝarĝajn regularojn al civilaj sociaj organizaĵoj, submetis ilin al fonkontroloj, kaj enmiksiĝis en iliajn agadojn, devigante ilin funkcii ene de ĉiam pli restriktita kadro. La retiro de iuj internaciaj financoj, precipe la malmuntado de la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID), plue pliseverigis la sekvojn de registara enmiksiĝo en lokajn NRO-ojn.

Arbitraj arestoj kaj arestoj

Dum la tuta jaro, lokaj aŭtoritatoj kaj frakcioj de la Popularaj Mobilizaj Unuoj daŭre arestis kaj detenis

arbitre aktivuloj, uzantoj de sociaj retoj

kaj aranĝantoj de eventoj.

Tiuj individuoj estis celitaj pro kritikado de la manko de justeco kaj respondigebleco pri malobservoj faritaj en la kunteksto de la Tiŝrina movado, pro kondamnado de la efikoj de korupto kaj favorismo ene de la registaro sur homajn rajtojn kaj la medion, aŭ pro esprimado de kolero pri neadekvataj publikaj servoj kaj manko de laborpostenoj.

Regiono de Iraka Kurdistanano : En iraka Kurdistanano, ĵurnalistoj, precipe tiuj, kiuj raportas pri homaj rajtoj kaj registara korupto, estis submetitaj al aresto, ĉikanado, atakoj kaj minacoj fare de aŭtoritatoj kaj individuoj, kiuj asertis ligojn al politikaj agantoj, kiuj plej ofte agis senpune. Lokaj civilaj sociaj organizaĵoj kaj la amaskomunikiloj...

Raportoj indikis dekojn da arestoj de amaskomunikilaj profesiuloj, ofte akompanataj de atakoj kaj serĉoj, inter januaro kaj julio. Regionaj aŭtoritatoj enkondukis leĝprojektojn, kiuj igus raportadon pri krimoj krima delikto sub certaj cirkonstancoj, kontribuante al memcenzuro.

Sekurecaj taĉmentoj en iraka Kurdistanano plurfoje arestis kaj atakis amaskomunikilajn profesiulojn ĉe iliaj laborejoj aŭ dum ili raportis pri pacaj protestoj aŭ epizodoj de perforto.

La jura povo de iraka Kurdistanano ofte plilongigis la areston de ĵurnalistoj, aktivuloj kaj disidentoj per prezentado de novaj akuzoj kontraŭ ili. En aŭgusto, tribunalo kondamnis la faman ĵurnaliston Sherwan Sherwani al nova kvarjara kaj sesmonata mallibereca puno pro falsaj akuzoj, nur kelkajn tagojn antaŭ lia planita liberigo.

Apelacia kortumo en la regiona ĉefurbo,

Erbil konfirmis sian kondamnon en oktobro sed reduktis sian punon al tri jaroj kaj kvin monatoj - kio ankoraŭ estis preter la maksimuma puno de du jaroj antaŭvidita de leĝo. Sherwan Sherwani estis malliberigita ekde 2020 kaj estis kondamnita post maljusta proceso en 2021.

LIBERO DE KUNVENO

Sekurecaj taĉmentoj plurfoje uzis kontraŭleĝan perforton. Ili uzis realan municion, akvokanonojn kaj larmigan gason por perforte disigi pacajn protestojn en Bagdado, same kiel en centraj kaj sudaj provincoj. La protestoj - ofte ekigitaj de ekonomiaj problemoj, korupto kaj senpuneco - rezultigis dekojn da arestoj.

arbitraj arestoj, longedaŭraj arestoj sen akuzo, kaj ĉikanado de aktivuloj kaj protestantoj. La aŭtoritatoj malofte

postulis respondecon de membroj de la sekurecaj taĉmentoj pri ĉi tiuj malobservoj. La manifestacioj, kiuj okazis en Nasiriyah kaj Basra en aprilo kaj oktobro, estis disigitaj kun aparta perforto uzante larmigan gason, realan municion kaj batadojn. En la sudo de la lando, kiam protestantoj postulantaj puran akvon kaj pli bonan aliron al elektro bruligis pneŭojn kaj blokis vojojn, tumultopolicoj respondis per larmiga gaso kaj batadoj.

Iraka Kurdistana Regiono:

Sekurecaj taĉmentoj disigis pacajn protestojn tra la regiono, precipe tiujn kontraŭ nepagitaj salajroj kaj korupto, uzante larmigan gason kaj arbitrajn arestojn kaj detenojn.

En februaro, en Erbil, ili malhelpis Instruistoj estis devigitaj eniri la urbon por protesti, per perfortaj taktikoj kaj larmiga gaso uzataj por disigi ilin. Dum la sama monato, diversaj sekurecaj taĉmentoj atakis pacajn protestantojn en la subdistrikto Arbat.

(Suleimaniye), kaj arestis ĵurnalistojn por malhelpi ilin raporti pri ĉi tiuj atakoj. La Asayish (la ĉefa sekureca kaj spiona instanco de la Kurdistana Regiona Registaro) pafis larmigan gason, atakis ĵurnalistojn raportantajn pri la manifestacio, arestis plurajn el ili, kaj trudeniris la ejojn de loka televidstacio.

En junio, sekurecaj taĉmentoj subpremis multajn manifestaciojn en Sulaimaniyah kaj Erbil. Ĉi tiu operacio rezultigis pliajn arestojn kaj ĉikanadon de aktivuloj kaj protestantoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ

En januaro, la Parlamento adoptis amendon al la Leĝo rilate al la statuso

personaro kiu plifortigis la aŭtoritatojn de religia fluo rilate al familia juro, precipe geedzeco kaj eksgeedziĝo, tiel pligrandigante riskojn al virinaj rajtoj kaj pliseverigante religiajn streĉiĝojn. Li ne krimigis hejman perforton nek nuligis problemajn kaj diskriminaciajn artikolojn de la Krimkodo, kiel ekzemple tiujn kiuj faris "honoron" mildigan cirkonstancon por hommortigo kaj tiujn kiuj rajtigis korpan punon de edzinoj kaj infanoj.

Dum hejma perforto kaj seksperforto restis ĝeneraligitaj, la aŭtoritatoj ne certigis respondecon pri ĉi tiuj agoj kaj ne provizis adekvatajn servojn por helpi viktimojn. Laŭ la aŭtoritatoj en iraka Kurdistano, almenaŭ 53 virinoj kaj knabinoj estis mortigitaj ĉi-jare, plejparte fare de viraj parencoj. Centraj datumoj ne estis haveblaj por la resto de la lando. Juraj aŭtoritatoj ne respondecigis la krimintojn, ekbruligante koleron de la civila socio. Malestimaj rimarkoj de politikistoj kaj parlamentanoj normaligis seksperforton, inkluzive de la murdoj de...

virinoj faritaj de viroj en sia familio.

MORTPUNO

Tribunaloj jam difinis mortkondamnojn, ĉefe pro drogrilataj aŭ teroristaj deliktoj, malgraŭ persistaj kaj enradikiĝintaj malobservoj de la rajto al justa proceso. Homoj estis ekzekutitaj, sed informoj pri la nombro de ekzekutoj ĉiam mankis travedeblecon.

IRANO

Islama Respubliko de Irano

Civiluloj perdis siajn vivojn kaj malobservoj de internacia humanitara juro estis faritaj en la kunteksto de la konflikto.

La 12-taga armita konflikto inter Irano kaj Israelo estis uzata de la aŭtoritatoj kiel preteksto por intensigi internan subpremon. Miloj da homoj estis arbitre detenitaj, pridemanditaj, ĉikanitaj kaj/aŭ maljuste procesigitaj pro ekzercado de siaj homaj rajtoj.

Aŭtoritatoj uzis kontraŭleĝan forton kaj pafilojn por disigi la protestojn, rezultante en mortoj. Virinoj kaj knabinoj, GLAT-uloj, kaj membroj de etnaj aŭ religiaj malplimultoj estis viktimoj de sistema diskriminacio kaj perforto.

La aŭtoritatoj efektivigis mezurojn por devigi la devon porti la vualon. Pli ol 1.8 milionoj da afganoj estis kontraŭleĝe deportitaj aŭ perforte resenditaj al Afganio. Devigitaj malaperoj, torturo kaj aliaj formoj de mistraktado estis ĝeneraligitaj kaj sistemaj. Korpa puno egalvalora al torturo, inkluzive de vipado kaj amputoj, estis aplikita. Procesoj restis ĉiam maljustaj.

La mortopuno estis aplikita arbitre kaj uzita laŭ maniero

neproporcia kontraŭ malplimultoj. La nombro de registritaj ekzekutoj ne estis

Ĝi neniam estis tiel alta ekde 1989.

Senpuneco estis la normo por pasintaj kaj nunaj krimoj laŭ internacia juro, precipe krimoj kontraŭ la homaro. La aŭtoritatoj ne faris la necesajn paŝojn por trakti median degradiĝon, kiu kontribuis al miloj da mortoj.

KUNTEKSTO EN

aprilo, la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN renovigis la mandaton de la Speciala Raportisto pri la situacio de homaj rajtoj en la Islama Respubliko Irano, kaj ankaŭ tiun de la Sendependa Internacia Fakt-Trovada Misio pri la Islama Respubliko Irano, kiu ankaŭ estis pligrandigita. Ĉi tiuj instancoj kaj aliaj sendependaj UN-fakuloj, same kiel internaciaj observantoj pri homaj rajtoj, estas malpermesitaj eniri iranajn teritoriojn.

En septembro, UN reenkondukis nukleajn sankciojn kontraŭ Irano.

La aŭtoritatoj daŭre provizis politika, ideologia, financa, loĝistika kaj milita subteno al armitaj grupoj tra la tuta Proksima Oriento.

Irano provizis Rusion per dronoj kaj balistikaj misiloj, kiuj estis uzitaj kontraŭ civila infrastrukturo en Ukrainio.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURO La 13-an de

junio, Israelo efektivigis aviadilajn atakojn sur irana teritorio; tiuj difektis civilan infrastrukturon kaj mortigis pli ol 1 100 homojn, inkluzive de 45 infanoj.¹

Israelaj fortoj lanĉis konsciajn atakojn kontraŭ la malliberejo Evin, kaŭzante damaĝon kaj detruon al la prizona komplekso en la ĉefurbo Teherano. La atakoj mortigis almenaŭ 80 civilulojn, inkluzive de arestitoj kaj iliaj familianoj, same kiel prizonan personaron, inkluzive de socialaj laboristoj.

la atako konsistigis gravan malobservon de internacia humanitara juro kaj devus kaŭzi kriman enketon pri militkrimoj.

Reprezalie, iranaj fortoj havas lanĉis misilojn kaj virabelatakojn kontraŭ Israelo, kontraŭleĝe uzante grapolmuniciojn en loĝkvartaloj kaj mortigante almenaŭ 29 homojn, inkluzive de infanoj.

LIBERO DE ESPRIMO, ASOCIADO KAJ KUNVENO La aŭtoritatoj krimigis la faradon de deklaroj kritikaj pri la politika sistemo de la Islama Respubliko.

Sekureco kaj sekurecaj servoj spionservoj kaj juraj aŭtoritatoj celis homojn, kiuj ekzercis siajn rajtojn je libereco de esprimo, asocio kaj paca kunveno laŭ ĝeneraligita kaj sistema maniero.

Inter la celitaj estis Protestantoj, disidentoj, virinoj kaj knabinoj, kiuj malobeis la regulojn pri deviga kaptuko-portado, ĵurnalistoj, advokatoj, defendantoj de homaj rajtoj, laborrajtoj kaj mediaj rajtoj, uzantoj de sociaj retoj, artistoj, muzikistoj, verkistoj, akademianoj, studentoj, GLAT-homoj, membroj de subpremataj etnaj kaj religiaj malplimulto, parencoj de homoj mortigitaj dum protestoj, same kiel laboristoj, inkluzive de flegistinoj, instruistoj kaj kamionistoj. La malobservoj faritaj kontraŭ ili estis diversaj: arbitra aresto, devigita malapero, torturo kaj aliaj formoj de mistraktado, mortminacoj, maljustaj procesoj rezultigantaj punojn de monpunoj, vipado, malliberigo kaj/aŭ mortopuno, gvatado, ĉikanado, esplordemandadoj, vojaĝmalpermesoj, frostigado de aktivaĵoj, konfisko de posedaĵoj kaj deportado.

provizora aŭ permanenta suspendo de la eduka sistemo, maldungo aŭ maldungo.

La aŭtoritatoj prenis punajn mezurojn kontraŭ la familioj de ĵurnalistoj, disidentoj, protestantoj kaj homaj-rajtoj-defendantoj loĝantaj en eksterlande, submetante siajn parencojn en Irano al esplordemandadoj, vojaĝmalpermesoj, arbitraj arestoj, torturo kaj aliaj malbonoj

traktadoj.

Kelkaj platformoj, kiel ekzemple Clubhouse, Facebook, Snapchat, Signal, Telegram, TikTok, X kaj YouTube ankoraŭ estis blokigitaj.

Ĉiuj politikaj partioj, organizoj de Civila socio, sindikatoj kaj sendependaj gazetoj restis malpermesitaj.

Inter marto kaj aŭgusto, en pluraj urboj, inkluzive de Isfahano, Maŝhado kaj Sabzevar, sekurecaj taĉmentoj kontraŭleĝe uzis forton por subpremi pacajn protestojn kontraŭ akvo- kaj elektro-interrompoj kaj inflacio; ili uzis larmigan gason kaj piprosprajaĵon, batis protestantojn kaj faris arbitrajn arestojn.

Subpremo intensiĝis dum kaj post la konflikto kun Israelo. Aŭtoritatoj intence interrompis interreton kaj poŝtelefonajn retojn dum la konflikto, malhelpante aliron al esencaj informoj. La fortoj de

Sekurecaj taĉmentoj starigis kontrolpunktojn, kie ili faris trudemajn serĉojn de poŝtelefonoj kaj arestis homojn pro supozebla "kunlaboro" kun Israelo surbaze de iliaj afiŝoj en sociaj retoj aŭ kontaktoj kun ĵurnalistoj eksterlande.

Nova leĝo celanta pliigi la Punoj pro spionado kaj kunlaboro kun la cionisma reĝimo kaj malamikaj ŝtatoj malprofite al nacia sekureco kaj interesoj (la Spionada Leĝo) ekvalidis en oktobro. Ĝi punis certajn pacajn agadojn, kiel ekzemple la transdono de informoj al ĵurnalistoj eksterlande, per morto sub la akuzo de "korupto sur la tero" (ifsad fil arz). Ĝi ankaŭ establis

la uzo aŭ administrado de iloj por senlicenca satelita interreta konekto, kiel ekzemple Starlink, estis malobservo, kaj la mortopuno povus esti trudita pro tiaj agoj kiam la aŭtoritatoj konsideris la koncernan personon "malamika agento" aganta kun la intenco "kontraŭstari la Ŝtaton" aŭ "por spionaj celoj".

Dum la protestoj, kiuj komenciĝis la 28-an de decembro en Teherano kaj rapide disvastiĝis tra la tuta lando, la sekurecaj taĉmentoj uzis kontraŭleĝan forton (pafilojn, aerpistolojn, larmigan gason kaj batadojn) por disigi plejparte pacajn manifestaciantojn, kiuj postulis la falon de la sistemo de la Islama Respubliko. Estis mortoj kaj vunditoj.

DEVITAJ MALAPERAJ KAJ TORTURO KAJ ALIAJ MISTRAKTAĴOJ

Torturo kaj aliaj formoj de malbono

Traktado, devigitaj malaperoj kaj sekreta aresto estis ĝeneraligitaj kaj sistemaj.

Post la israelaj aviadilaj atakoj En la malliberejo Evin, dekoj da homoj detenitaj pro politikaj kialoj estis submetitaj al devigita malapero dum semajnoj, eĉ monatoj. Centoj da aliaj arestitoj

estis translokigitaj al malliberejoj kie regis kruelaj arestokondiĉoj kaj

Malhomaj kondiĉoj inkluzivas troloĝatecon, nesanitaran staton, malbonan ventoladon, infestiĝojn de musoj aŭ insektoj, kaj nesufiĉan aliron al pura akvo, manĝebla manĝaĵo, litkovrililo, necesejoj aŭ lavinstalaĵoj. Ĉi-jare denove, al arestitoj estis rifuzita adekvata medicina prizorgo. Pluraj homoj mortis en malliberejo sub suspektindaj cirkonstancoj, meze de kredindaj akuzoj pri torturo kaj alia mistraktado, inkluzive de neo de medicina prizorgo.

Punoj similaj al agoj Torturo (vipado, blindigo, amputo, krucumo, ŝtonumado) estis ankoraŭ antaŭvidita de leĝo. Punoj de

Vipado kaj amputo estis aplikitaj.⁴

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ MAJUSTAJ PROCESOJ La procesoj estis sisteme maljustaj, kio donis arbitran karakteron al la arestoj kaj ekzekutoj.

La aŭtoritatoj rutine neis al arestitoj la ŝancon renkontiĝi kun advokato dum la enketo kaj kondamnis ilin surbaze de "konfeso" akiritaj per torturo, ofte elsenditaj per publika televido.

La juĝistaro ne estis sendependa kaj fariĝis kunkulpa en agoj de torturo kaj aliaj krimoj kontraŭ la homaro. internacia.

En aŭgusto, la aŭtoritatoj anoncis la areston de 21 000 homoj rilate al la konflikto kun Israelo.

La spionadleĝo plue subfosis la rajton je justa proceso kreante specialajn revoluciajn tribunalojn, akcelante krimajn procedojn, limigante la apelacian periodon al 10 tagoj kaj permesante al tribunaloj fari enketojn, tiel subfosante la principon de apartigo de procesigaj kaj juĝaj funkcioj.

La aŭtoritatoj daŭre uzis la arbitran areston kiel rimedon por premi fremdajn aŭ duoblajn ŝtatanojn kaj efektivigis ostaĝoprenojn kun plena senpuno.

La arbitra hejmaresto de la disidento Mehdi Karroubi, valida dum 14 jaroj, finiĝis en aprilo, dum Mir Hossein Mousavi kaj Zahra Rahnavard restis submetitaj al ĉi tiu mezuro dum la 15-a sinsekva jaro.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Diskriminacio kontraŭ virinoj kaj knabinoj daŭris. Ili estis senigitaj je egalaj rajtoj rilate al geedzeco, eksgeedziĝo, transdono de nacieco kaj gepatrarojto, dungado, heredo kaj aliro al publikaj oficoj.

politikoj.

La laŭleĝa minimuma aĝo por geedziĝo ankoraŭ estis fiksita je 13 jaroj por knabinoj, sed patro povis akiri juran rajtigon por devigi sian filinon edziniĝi.

eĉ pli juna.

La aĝo de krima respondeco por knabinoj restis fiksita je naŭ lunjaroj (ĉirkaŭ ok jaroj kaj naŭ monatoj) kaj je 15 lunjaroj por knaboj (ĉirkaŭ 14 jaroj kaj sep monatoj).

La aŭtoritatoj prezentis defendantojn la rajtojn de virinoj, ĵurnalistoj, kantistoj kaj aliaj, kiuj postulis egalecon inter viroj kaj virinoj kaj spitis la devon porti la vualon, kio rezultigis arbitrajn arestojn, maljustajn procesojn, vipajn punojn kaj malpermesojn uzi sociajn retojn.

En majo, la registaro retiris projekton de la leĝo, kiu estis enkondukita pli ol 10 jarojn antaŭe por kontraŭbatali perforton kontraŭ virinoj, antaŭ ol esti senigita je iom da sia substanco kaj renomita plurfoje.

La manko de juraj protektoj, de ŝirmejoj aŭ la devo respondeci kreis kondiĉojn favorajn al feminicidio. Rezulte, pli ol 100 virinoj kaj knabinoj estis mortigitaj dum

dum la jaro fare de viraj membroj de siaj familioj, laŭ ciferoj de la irana gazetaro kaj homaj-rajtaj organizaĵoj ekster Irano. Tamen, ne ekzistis oficialaj statistikoj pri feminicidioj, kaj la efektiva nombro estis verŝajne multe pli alta.

Alfronte al la vasta rezista movado Alfronte al protestoj de virinoj kaj knabinoj kontraŭ la deviga portado de la vualo, kaj la indigno ekfunkcigita kaj nacie kaj internacie pro la perforto, kiun ili eltenis, la aŭtoritatoj estis devigitaj rezigni la amasajn ondojn de perfortaj arestoj kaj atakoj, kiujn ili faris en antaŭaj jaroj, kaj konservi la suspendon de la apliko de la Leĝo pri la Protekto de la Familio per la Antaŭenigo de Kulturo de Ĉasteco kaj la Hijab. Tamen, ili daŭre uzis ekzistantajn leĝojn kaj regularojn por...

La ŝtato devigis la portadon de la vualo en laborejoj, universitatoj kaj aliaj publikaj institucioj. Virinoj kaj knabinoj, kiuj ne obeis, riskis ĉikanadon, atakon, arbitran areston, monpunojn, maldungon aŭ ekskludon el la eduka sistemo. Ĉi tiuj praktikoj faris ŝtataj agentoj kaj milicoj agantaj kun ŝtata aprobo.

Elektronika gvatado, precipe vizaĝrekono, ludis centran rolon en devigo de la vualado. Ĉijare denove, virinoj ricevis minacajn tekstmesaĝojn bazitajn sur datumoj de IMSI-interkaptistoj (kaptantaj la internaciajn identecojn de poŝtelefonoj abonoj), senkontakta kartlegiloj, gvatkameraoj kaj spionservoj.

kunmikita de ŝtataj agentoj kaj milicianoj per aplikaĵoj desegnitaj por tiu celo.

La praktiko arbitre konfiski la aŭtojn de virinoj kiel

La puno pro malobservo de la leĝaro rilata al la vualo daŭris.

En oktobro, la estro de la Buroo por la Antaŭenigo de Virto kaj la Malhelpo de Malvirto en Teherano anoncis la kreadon de

"Monitorada Unuo pri Hijab kaj Ĉasteco" kaj la deplojo de 80 000 trejnitaj agentoj por plibonigi gvatadinfrastrukturon kaj

jura devigo.

En novembro kaj decembro, la Supera Gvidanto, la estro de la juĝistaro, kaj aliaj altrangaj ŝtataj oficistoj priskribis la ĝeneraligitan spitemon de virinoj kaj knabinoj rilate al la deviga hijab kiel "socian devion" ligitan al eksterlandaj malamikoj. La estro de la juĝistaro ordonis al la prokuroroj, sekurecaj kaj sekretaj servoj konsideri neporti la hijab kiel "senbridan krimon".

Multaj entreprenoj, inkluzive de restoracioj, estis devigitaj fermiĝi ĉar ili servis ne-islamajn virinojn

vualitaj. Iliaj posedantoj riskis areston kaj procesigon.

DISKRIMINACIO Etnaj malplimultoj

Viktimoj de ĝeneraligitaj homaj-rajtoj-malobservoj, etnaj malplimultoj — inkluzive de aĥvaziaj araboj, azerbajĝanoj, baluĉoj, kurdoj kaj turkmenoj — alfrontis diskriminacion rilate al aliro al edukado, dungado, deca loĝado kaj politika ofico. Manka investado en la regionoj kie ĉi tiuj malplimultoj loĝis, kiuj suferis pro manko de purakva infrastrukturo, eternigis ilian malriĉecon kaj marĝenigon.

Infanoj el etnaj malplimultoj estis senigitaj je sia rajto al edukado en sia gepatra lingvo, ĉar instruado daŭre estis donita nur en la persa. Ĉi tiu situacio kontribuis al altaj procentoj de lerneĝesigo, kaj, laŭ iuj raportoj, studentoj kiuj ne parolis la persan lingvon estis submetitaj al humiligo kaj ĉikanado en malamika lerneja medio.

Estas necerte. En februaro, la parlamento malakceptis leĝprojekton celantan enkonduki la instruadon de literaturo en la lingvoj de etnaj malplimultoj.

La aŭtoritatoj misfamigis la defendantoj de minoritataj rajtoj, portretante la pacan defendon de minoritataj rajtoj kiel minacon al teritoria integreco.

Tiuj, kiuj parolis kontraŭ la faritaj malobservoj aŭ kiuj postulis malcentralizon aŭ regionan aŭtonomion, estis eksponitaj al arbitra aresto, devigita malapero, torturo aŭ aliaj formoj de mistraktado kaj maljustaj malliberecaj punoj, aŭ eĉ la mortopuno.

La aŭtoritatoj daŭre rifuzis eldonante naskatestojn kaj aliajn identecajn dokumentojn al dekoj da miloj da baluĉaj viroj, virinoj kaj infanoj. Ĉi tiuj homoj do estis efektive sennaciaj kaj nekapablaj aliri

al publikaj servoj kiel edukado, sanservo, bankservoj kaj la sistemo por registri geedziĝojn.

Ne havante irananecon, ili riskis esti perforte forpelitaj al najbaraj landoj.

Etnaj malplimultoj estis misproportie submetitaj al malobservoj de la rajto al vivo, inkluzive de kontraŭleĝaj pafadoj kaj la mortopuno.

Religiaj malplimultoj :
Religiaj malplimultoj, inkluzive de bahaanoj, kristanoj, gonabadaj derviŝoj, homoj de juda kredo, sunaaj islamanoj kaj jarsanoj, estis viktimoj de ĝeneraligitaj kaj sistemaj malobservoj de siaj homaj rajtoj, inkluzive de diskriminacio en edukado, dungado, adopto kaj aliro al politikaj funkcioj kaj didomoj.

Membroj de religiaj malplimultoj, kiuj Tiuj, kiuj konfesis aŭ praktikis sian kredon, estis submetitaj al arbitra aresto, maljusta procesigo, torturo kaj aliaj malbonoj.

traktadoj.

Homoj, kies gepatroj estis registritaj kiel islamanoj, aliflanke, riskis esti arbitre detenitaj, submetitaj al torturo kaj aliaj formoj de misuzo.

mistraktado aŭ kondamnitaj al morto pro "apostateco" se ili elektis alian religion aŭ ateismon.

La aŭtoritatoj profitis la sekurecan klimaton post la konflikto kun Israelo por intensigi la subpremon kontraŭ la bahaaj, kristanaj kaj judaj malplimultoj.6

Membroj de la bahaaj malplimultoj estis Alfrontite al sistema persekutado kontraŭ fono de intensigita ŝtata propagando, kiu malvere akuzis ilin pri esti israelaj spionoj, ĉi tiu komunumo estis submetita al multaj malobservoj: arbitraj arestoj, hejmaj traserĉoj, maldungoj, malpermesoj daŭrigi altlernejon, devigitaj entreprenoj fermitaj, konfisko aŭ detruo de posedaĵoj, kaj vojaĝmalpermesoj.

mortminacoj, maljustaj procesoj, malliberigo, ekzilo, profanado de bahaaj tombejoj kaj senigo de la rajto je entombigo.

La aŭtoritatoj prezentis deĵonojn da Juda popolo submetita al arbitraj alvokoj, esplordemandadoj kaj senbazaj akuzoj pri spionado.

Ili kalumniis homojn de la kristana kredo nomante ilin "solduloj de Mossad", disvastigis la truditajn "konfesojn" de tiuj, kiuj estis arestitaj, faris atakojn kontraŭ preĝejoj kaj arbitre arestis homojn, kiuj konvertiĝis al kristanismo.

GLAT-uloj: La leĝo ankoraŭ krimigis konsentajn samseksajn rilatojn. Vipado kaj la mortopuno estis inter la preskribitaj punoj.

Pluraj viroj estis vipitaj post kiam ili estis trovitaj kulpaj pri konsenta seksumado kun aliaj viroj.

Ĉi tiu krima subpremo instigis perforton kaj diskriminacion kontraŭ GLAT-homoj, malhelpante ilian aliron al edukado, dungado, loĝado kaj sanservo, kaj malhelpante viktimojn de homofobiaj kaj transfobiaj atakoj aliri rimedojn aŭ protektajn servojn.

Seksaj esprimoj, kiuj ne konformis al la ŝtate trudita reprezentado de vireco kaj virineco, precipe certaj elektoj pri vestaĵo kaj aspekto, estis punindaj per malliberigo, monpunoj kaj vipado.

Ŝtate aprobitaj "konvertaj terapioj", kiuj egalas al torturo aŭ aliaj formoj de malbono

Tiuj ĉi traktadoj restis oftaj; ili eĉ estis aplikitaj al infanoj. Hormona terapio kaj kirurgiaj operacioj, inkluzive de steriligo, estis devigaj por homoj dezirantaj oficiale ŝanĝi la sekson, kiun ili ricevis ĉe la naskiĝo.

Instruistoj, administraj dungitoj, kaj membroj de la servoj de

Lernejoj sekurecaj oficistoj submetis GLAT-studentojn al ĉikanado, ekskludoj kaj devigitaj translokigoj al aliaj lernejoj, kaj direktis ilin al nekonsentaj psikiatriaĵoj kaj medicinaj intervenoj.

La aŭtoritatoj kaj ŝtataj amaskomunikiloj daŭre faris malamparolon kontraŭ GLAT-homoj.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Afganaj ŝtatanoj estis viktimoj de

ĝeneraligita perforto kaj diskriminacio, precipe en la kampoj de edukado, loĝado, dungado, sanservo, bankaj servoj kaj la rajto je libera moviĝo.

Pli ol 1.8 milionoj da afganoj, inkluzive de neakompanataj kaj apartigitaj infanoj, virinoj kaj knabinoj, same kiel rifuĝintoj kaj azilpetantoj, estis kontraŭleĝe forpelitaj aŭ perforte resenditaj al Afganio.7 Ĉi tiuj amasaj elpeloj estis akompanataj de perfortaj intervenoj fare de sekurecaj taĉmentoj, arestoperacioj, kaj arbitraj serĉoj kaj arestoj.

Afganoj estas la celo de ĉiam pli rasisma kaj malhomiga retoriko fare de la aŭtoritatoj, kiuj elstarigas ilin kiel respondecajn pri ĉiuj sociekonomiaj malbonoj, akuzas ilin pri esti israelaj spiono, kaj instigis rasismokrimojn kontraŭ ili.

KONTRAŬLEĜAJ HOMICIDOJ La

Leĝo pri la Uzo de Pafiloj fare de la Armeo en Kazoj de Forto Maĵoro ankoraŭ garantiis senpunecon por kontraŭleĝaj mortigoj rajtigante la ĝeneraligitan uzon de pafiloj, inkluzive de disigi manifestaciojn kaj kapti homojn provantajn eviti areston aŭ kontraŭleĝe transiri la limon. Leĝprojekto por ŝanĝi ĉi tiun leĝon ankoraŭ atendis konsideron de la Parlamento. Se aprobite, la portado de pafiloj estus rajtigita por fortoj krom la polico, la Islama Revolucia Gvardio kaj la armeo, kaj ĉi tiuj armiloj povus

por esti uzata en pli vasta gamo da cirkonstancoj.

Ĉi-jare denove, la sekurecaj taĉmentoj ili pafis al aŭtoj senpune, precipe ĉe la novaj kontrolpunktoj starigitaj en junio. Plenkreskuloj kaj infanoj estis mortigitaj en ĉi tiuj pafadoj.

Kiel en antaŭaj jaroj, limgardistoj mortigis multajn baluĉajn fueltransportistojn (sukhtbarojn) en la provinco Sistan-Baluĉistano, kaj ankaŭ kurdajn portistojn (kulbarojn) vojaĝantajn inter irana kaj iraka Kurdistanano. Ĉi tiuj individuoj estis senarmigitaj.

En julio, membroj de la Islama Revolucia Gvardio uzis mortigan forton, precipe Kalaŝnikov-ojn kaj aerpafilojn, kontraŭ grupo de baluĉaj virinoj dum operacio en la vilaĝo Gunish (provinco Sistan kaj Baluĉistano); du virinoj estis kontraŭleĝe mortigitaj kaj 10 aliaj estis vunditaj.

MORTPUNO La

aŭtoritatoj efektivigis la plej altan nombron da ekzekutoj iam registritaj ekde 1989. Homoj estis ekzekutitaj publike.

Tiu pliigo ŝuldiĝis al la pli granda uzo de la mortopuno kiel instrumento de politika subpremo kaj al mortigaj drogkontrolaj politikoj. Proponita amendo al la Drogkontrolo Leĝo, kiu konservas la mortopunon por certaj deliktoj rilataj al drogkontrabandado kaj distribuado, ankoraŭ estis konsiderata en la Parlamento.

La amasaj ekzekutoj ekigis senprecedenca nombro da sidstrikaj kaj fastostrikaj en malliberejoj. Sekurecaj taĉmentoj minacis arestojn per reprezalioj.

La mortopuno ankoraŭ validis por agoj protektitaj de la rajto je respekto de privata vivo kaj la rajto je libereco de esprimo, religio aŭ kredo, inkluzive de konsumo

alkoholo kaj libere konsentitaj samseksaj rilatoj.

"Adulto" (seksaj rilatoj ekster geedzeco) restis puninda per ŝtonumado ĝis morto.

Almenaŭ unu persono sub la aĝo de 18-jaraĝa dum la delikto, pro kiu ŝi estis kondamnita, estis ekzekutita; dekoj da aliaj homoj, kiuj estis neplenaĝuloj dum la deliktoj, pri kiuj ili estis akuzitaj, ankoraŭ estis sub mortkondamno.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPARO

Senpuneco restis la regulo por kontraŭleĝaj mortigoj, torturigoj, devigitaj malaperoj kaj aliaj krimoj laŭ la leĝo.

internacia engaĝiĝo en 2025 kaj dum antaŭaj jardekoj.

La oficejo de la prokuroro rutine malakceptis la plendojn de la viktimoj kaj fermis la respondajn enketojn. En la maloftaj kazoj kiuj atingis proceson, la militaj tribunaloj, kiuj havis jurisdikcion pri malobservoj faritaj de la sekurecaj taĉmentoj, absolis la supozeblajn krimintojn, aljuĝis nur la dijon (sangomonon) pagitan de la ŝtato kiel kompenson, kaj senkulpigis komandantojn kaj superulojn de ĉia respondeco.

En junio, la aŭtoritatoj kaŝis la krimintojn de la neleĝa mortigo de la naŭjara Kian Pirfalak, kiu estis mortigita dum la protestoj de la movado Virinoj, Vivo, Libereco en 2022, per arbitre ekzekutado de protestanto, Mojahed (Abbas) Kourkouri, kiu estis trovita kulpa pri la morto de la infano post manifeste maljusta proceso.

La proceso en la kazo de la flugo 752 de Ukraine International Airlines, faligita en 2020, haltis post kiam irana milita tribunalo prokrastis la proceduron. La familioj kaj advokatoj de la viktimoj

La viktimoj ne povis aliri la dosieron. La 10 akuzitoj ankoraŭ estis liberaj per kaŭcio.

Aŭtoritatoj malhelpis familiojn viziti la lokon de la amastomboj ĉe Kharavan, kiuj enhavis la restaĵojn

de kelkaj el la viktimoj de la prizonaĵoj masakroj de 1988. Ili ankaŭ detruis parcelon 41 de la tombejo Behesht Zahra en Teherano, kie troviĝis la individuaj tomboj de homoj ekzekutitaj en la 1980-aj jaroj, por konstrui parkejon.

RAJTO AL SANA MEDIO La produktado kaj subvencioj de fosiliaj brulaĵoj en ĉi tiu areo restis altaj.

Pro nesufiĉa agado de la aŭtoritatoj

En la batalo kontraŭ media degenero en la lando, ekzistantaj malegalecoj pligraviĝis, kun neproporcia efiko sur marĝenigitaj loĝantaroj. La krizo manifestiĝis per la sekiĝo de lagoj, riveroj kaj malsekejoj; la malplenigo de grundakvo; la poluado de urbaj akvofontoj per kioakajverŝoj; senarbarigo; landsinkado; malkreskantaj akvorezervoj; malkreskanta grundosano; kaj aerpoluado. Ĉi tiu situacio, parte atribuebla al la uzo de nedaŭripvaj brulaĵoj, plue pligravigis la problemon.

Kvalito en la industrio kontribuis al miloj da mortoj.

La loĝantaro suferis severajn kaj longedaŭrajn akvo- kaj elektro-interrompoj, kiuj kaŭzis fermon de lernejoj kaj de kompanioj. La aŭtoritatoj fermis la okulojn al sistemaj fiaskoj, kulpigante sekecon kaj trokonsumon.

Defendantoj de mediaj rajtoj estis celitaj arbitraj arestoj.

En julio, tri mediaktivuloj ili mortis en la provinco Kurdistanano dum ili estingis incendion. Ĉi tiu tragedio ekfunkciigis kritikon kontraŭ la aŭtoritatoj, kiuj lasis multon da la laboro al volontuloj sen provizi protektan ekipaĵon aŭ sekurecajn rimedojn.

2. "Irano. La konscia atako de Israelo kontraŭ la malliberejo Evin en Teherano devas esti esplorata pro militkrimo.

la 22-an de julio

3. Arestitoj en Teherano en danĝero post aviadilaj atakoj

Israelaj virinoj, la 7-an de julio

4. "Irano. La aŭtoritatoj respondecaj pri fingroamputoj" devas esti respondecaj pri ĉi tiuj torturagoj," 31-a de julio

5. "Irano. Aŭtoritatoj celas homaj-rajtajn defendantojn" virinoj submetitaj al arbitraj arestoj kaj kondamnoj de vipado kaj mortkondamnoj", la 17-an de marto

6. "Irano. Aŭtoritatoj lanĉas ondon de subpremo post malamikecoj kun Israelo," 3-a de septembro

7. Milionoj da afganoj loĝantaj en Irano estas minacataj de deportado, 30-a de julio

8. Miloj da homoj riskas ekzekutiĝon en Irano.

la 10-an de septembro

9. "Irano. Arbitra ekzekuto de protestanto el la movado"

"Virino, Vivo, Libereco" post ŝajncrimo difektita de polemiko de torturo", 11-a de junio

IRLANDO

Irlando

La loĝejkrizo plimalboniĝis. Riparoj por viktimoj de homaj-rajtaj misuzoj faritaj en "patrino-bebo-hejmoj" estis nesufiĉaj. Romaaj virinoj kaj knabinoj, aŭ membroj de la

La komunumo de vojaĝantoj daŭre alfrontis diskriminacion. Zorgoj daŭris pri limigita aliro al aborto. La Klimata Agadplano de la registaro estis kritikita pro sia manko de klaraj politikoj. La polico uzis nepravigeblan forton kontraŭ protestantoj.

LOĜRAJTOJ La ĝeneraligita krizo ligita al la manko de haveblaj kaj nepageblaj loĝejoj plimalboniĝis, kaj la nombro de senhejmuloj atingis rekordajn nivelojn. La Registara Programo

1. "Estas urĝe protekti civilulojn fronte al eskaladanta perforto sen precedenco de malamikecoj inter Israelo kaj Irano," 18-a de junio

publikigita en januaro ne inkluzivis engaĝiĝon al konstitucia referendumo pri la rajto al adekvata loĝado, eĉ kvankam tia iniciato estis rekomendita de la Loĝkomisiono de la antaŭa registaro.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En siaj finaj observoj pri la oka perioda raporto prezentita de Irlando, kiuj estis publikigitaj en julio, la Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj [UN] rekomendis la forigon de arbitraj baroj al kompenso, kiujn alfrontis tiuj, kiuj suferis mistraktadon en "patrino-bebaj hejmoj", "lavejoj de la Fratinoj de Maria Magdalena" kaj aliaj loĝinstitucioj por virinoj kaj knabinoj funkciantaj en la 20-a jarcento.

La Komitato notis, ke virinoj kaj Romaaĵ aŭ vojaĝantaj knabinoj daŭre havis limigitan aliron al edukado, dungado, sanservoj kaj loĝado, kaj vojaĝantaj virinoj estis persiste troreprezentitaj en la prizona loĝantaro.

Li ankaŭ esprimis sian zorgon pri la ne-efektivigo de la "rekomendoj faritaj en la revizio".

sendependa revizio farita en 2023 pri la apliko de la Sanleĝo de 2018 (reguligo de gravedecĉesigo), [pri] la manko de disponeblaj abortoservoj, [pri] la manko de disponeblaj datumoj, kaj [pri] la stigmato kaj [...] konscienca objekto inter medicina personaro.

RAJTO AL SANA MEDIO En aprilo, la registaro publikigis sian Klimatan Agadplanon de 2025. Civilaj sociaj grupoj esprimis zorgon, ke al la plano mankis klaraj politikoj kaj eksplicitaj devoj por publikaj instancoj atingi justan laŭgradan forigon de fosiliaj brulaĵoj kaj rilata infrastrukturo.

Publikigita en marto, la raporto de Irlando pri klimata kaj media financado deklaris, ke

pliigis elspezojn je triono por klimata financado por 2023, kaj indikis, ke la lando estas survoje por plenumi sian engaĝiĝon de 225 milionoj da eŭroj ĉiujare antaŭ 2025.

KORPORACIA RESPONSABLECO La gazeto The Guardian malkovris pruvojn, ke la datumcentroj de Microsoft bazitaj en Irlando estis uzitaj de la israela armeo por monitori palestinanojn kaj plani aviadilajn atakojn kontraŭ ili.

Post enketo, Microsoft anoncis en septembro, ke ĝi jam ne plu donos aliron al certaj Azure Cloud-stokado kaj artefaritinteligentecaj servoj al la israela Unuo 8200. Fine de la jaro, estis neklare ĉu Microsoft esploris la eblan uzon de ĝiaj produktoj fare de Israelo en homaj-rajtaj misuzoj kontraŭ la palestina loĝantaro kaj ĉu la kompanio nuligis la koncernajn kontraktojn.

Kontraŭe al la faritaj engaĝiĝoj, La registaro ne adoptis leĝon malpermesantan komercon kun israelaj setlejoj kontraŭleĝe establitaj en la okupita palestina teritorio.

LIBERO DE PACA KUNVENO

En marto, la polico faris nenecesajn arestojn kaj uzis perforton.

nepravigeble dum manifestacio de la aktivisma grupo Patrinoj Kontraŭ Genocido. En oktobro, la polico uzis troan forton kontraŭ

homoj, kiuj protestis kontraŭ la aresto de aktivuloj de la tutmonda floteto Sumud fare de Israelo.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO

La reguliga aŭtoritato pri bonfarado kreis komitaton en oktobro

laŭleĝa konsilo por informi kiel la celo de "antaŭenigo de homaj rajtoj" enhavita en la Leĝo pri Amendoj de Bonfaradoj de 2024 estus aplikata al decidoj koncerne la donadon de statuso

de bonfara organizaĵo. La negativaj konsekvencoj de la Balota Leĝo sur la aliro de civilaj sociaj organizaĵoj al financado por la celoj de

La kampanjo ĉiam estis fonto de zorgo.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ En aprilo, la registaro publikigis leĝprojekton proponantan revizion de la azilsistemo konforme al la EU-Pakto pri Migrado kaj Azilo. La Irlanda Komisiono pri Homaj Rajtoj kaj Egaleco (IHREC) esprimis zorgojn, ke la leĝprojekto kreus sistemon, kiu ne respektas la rajtojn de azilpetantoj. La leŭitaj problemoj ĉefe koncernis areston, aliron al jura reprezentado kaj konsiloj, kaj la traktadon de infanoj kaj vundeblaj individuoj.

RAJTOJ DE LABORISTOJ La Ministerio pri Justico fine publikigis, en marto, sian takson pri Sekcio 7A de la Krima Leĝo pri Seksaj Deliktoj de 2017, kiu krimigis la aĉeton de seksaj servoj. Ĝi estis

rekomendita en ĉi tiu takso konservi krimigon, malgraŭ informoj montrantaj, ke ĉi tiu aliro eksponis sekslaboristojn al pliiĝita risko de perforto kaj aliaj malobservoj de iliaj rajtoj.

GLAT-RAJTOJ La Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj esprimis zorgon pri la manko de libera, antaŭa kaj informita konsento por medicinaj intervenoj ĉe interseksaj infanoj kaj rekomendis malpermeson de konvertaj terapioj por GLAT-homoj.

RAJTOJ DE ARESTITOJ

La Eŭropa Komitato por la Malhelpo de Torturo [Konsilio de Eŭropo] publikigis en julio la raporton pri sia vizito en 2024 al

Irlando. Ĉi tiu raporto, kiu elstarigis plimalbonigon de la malliberejaj kondiĉoj, precipe en viraj malliberejoj, inkluzivis pruvojn pri neadekvata menshigiena prizorgo, perforto inter arestitoj, kaj eviteblaj mortoj dum prizorgo. Ĝi ankaŭ menciis akuzojn pri mistraktado fare de la dungitaro.

RAJTOJ DE PERSONOJ KUN HANDIKAPOJ En sia unua raporto kiel la sendependa monitorada mekanismo de Irlando laŭ la UN-Konvencio pri la Rajtoj de Personoj kun Handikapo, la IHREC notis "kronikan mankon de lokaj subtenoj, loĝado kaj servoj, kio fakte egalas al politiko de instituciigo." Ĝi ankaŭ raportis "la ripetitan malsukceson de la Ŝtato protekti personojn kun handikapo" en instituciaj kontekstoj.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURU En julio, la civila sociorganizo Uplift plendis kontraŭ la registaro, akuzante ĝin pri malsukceso esplori pruvojn, ke civilaj aviadiloj transportantaj militan kargon plurfoje kontraŭleĝe uzis irlandan aerspacon dum flugoj inter Usono kaj Israelo.

ISRAEL KAJ TERITORIO PALESTINA OKUPATA

Ŝtato de Israelo

Israelo daŭre faris la krimojn de genocido kaj rasaparitismo. La loĝantaro

Gazao estis malsatigita, mortigita, kaj delokigita en grandaj nombroj, krom la detruo de domoj kaj alia civila infrastrukturo, malgraŭ armistico-interkonsentoj.

En Cisjordanio, eskaladantaj atakoj kaj mortigoj fare de setlantoj kaj israelaj armetrupoj, kune kun aliaj homaj-rajtaj misuzoj, rezultigis devigajn translokigojn de la civila loĝantaro. En Israelo, beduenaj vilaĝoj denove estis submetitaj al malkonstruoj kaj devigaj eldomigoj ĉi-jare. Israelaj fortoj mortigis 56 ĵurnalistojn kaj aliajn amaskomunikilajn profesiulojn. Miloj da palestinanoj

Flughaveno Ben Gurion en centra Israelo. Inter majo kaj septembro, la israela aerarmeo kaj mararmeo celis jemenajn havenojn, flughavenojn kaj elektrocentralojn (vidu Jemeno). Post israelaj militaj atakoj kontraŭ iranaj celoj la 13-an de junio (vidu Irano), Irano lanĉis misilojn al Israelo, mortigante 29 homojn, kaj uzis grapolajn municiojn. Israelo faris aviadilajn atakojn kaj militajn enstrudigojn en sudan Sirion en julio kaj novembro. Ĝi daŭrigis sian preskaŭ ĉiutagan bombadon de suda Libano, mortigante pli ol 127 civilulojn, laŭ la Oficejo de la Alta Komisararo por Homaj Rajtoj (OHCHR) (vidu Libano).

estis tenataj en aresto sen akuzo aŭ proceso;

pluraj dekduoj mortis post kiam ili estis submetitaj al torturo kaj alia mistraktado.

La krimintoj de ĉi tiuj agoj daŭre ĝuis kompletan senpunecon.

KUNTEKSTO:

La genocido farita de Israelo en la okupita Gaza-strio eniris sian trian jaron, lasante la palestinan teritorion en ruinoj. La armistico observita inter la fortoj

La israela armeo kaj palestinaj armitaj grupoj, kiuj batalis inter la 19-a de januaro kaj la 18-a de marto, estis haltigitaj kiam la israela ŝtato unuflanke re-eskaladis malamikecojn. La 9-an de septembro, israelaj aviadilaj atakoj sur Doho, la ĉefurbo de Kataro, trafis konstruaĵojn loĝigantajn...

Delegacio de Hamas, kiu venis por partopreni en la intertraktadoj, estis mortigita de israelaj fortoj. Armistico estis interkonsentita en la sekvaj semajnoj kaj ekvalidis la 10-an de oktobro. Hamas kaj aliaj armitaj grupoj liberigis ĉiujn 20 restantajn ostaĝojn la 13-an de oktobro, kontraŭ la liberigo fare de Israelo de preskaŭ 2 000 palestinaj arestitoj kaj kaptitoj. Malgraŭ la armistico, 415 palestinanoj tamen estis mortigitaj de israelaj fortoj en Gazao, inkluzive de almenaŭ 100 infanoj, laŭ UNICEF.

Armitaj konfliktoj implikantaj Israelon okazis etendiĝis al aliaj regionaj aktoroj dum la jaro. La 4-an de majo, misilo lanĉita de jemenaj hutiaj armitaj grupoj trafis

GENOCIDO

Israelo daŭre intence trudis vivkondiĉojn celantajn kaŭzi la fizikan detruon de la palestinanoj loĝantaro de la okupita Gaza-strio.

Post periodo de plibonigita humanitara aliro inter la 19-a de januaro kaj la 2-a de marto, la israela armeo trudis totalan sieĝon, kiu estis nur parte malstreĉigita la 19-an de majo. Ĉi tiu malstreĉigo ne inkluzivis ian ajn malstreĉigon de restriktioj pri certaj esencaj varoj, kiel ekzemple fuelo kaj kuirgasoj, kiuj jam ne rajtis eniri Gazaojn inter la 2-a de marto kaj la 11-a de septembro. Israelaj aŭtoritatoj fortranĉis la elektroprovizon al la lasta restanta sensaliginstalaĵo de Gazao la 9-an de marto, plue reduktante aliron al akvo.

Sen fuelo, la generatoroj jam ne povis funkciigi hospitalan ekipaĵon.¹ Gazaaj loĝantoj provantaj akiri nutraĵhelpon de distribucentroj administrataj de Israelo kaj Usono estis atakitaj. Ĉi tiuj atakoj mortigis 859 palestinanojn inter la fino de majo kaj

aŭgusto, dum Israelo kaj Usono klopodis anstataŭigi la ekzistantan helpmekanismon, funkciigatan de Unuiĝintaj Nacioj, per militarigita kaj mortiga.

Pro la helpoblokado trudita de En Israelo, pli ol 13 000 infanoj estis enhospitaligitaj pro akuta malnutrado, kondiĉo kiu povas konduki al daŭraj sanproblemoj.

Nerevertebla. Laŭ la Integra Klasifiko de Nutrajsekureco (IPC), pli ol duonmiliono da homoj spertis malsaton (la kvina kaj fina nivelo sur la skalo de nutrajsekureco) en la Gaza Sektoro antaŭ meze de aŭgusto; pliaj 1.07 milionoj da homoj estis en nivelo 4 (krizo) kaj pliaj 396,000 en nivelo 3 (krizo). Laŭ Kuracistoj Sen Landlimoj, la nombro da subnutritaj pacientoj prezentantaj sin en sancentroj en Gaza Urbo preskaŭ kvaroblighis inter frua majo kaj meze de julio.

Israelo efektivigis rektajn atakojn kontraŭ civiluloj kaj civilaj objektoj, same kiel misproporciaj kaj arbitraj atakoj, trafis plenplenajn civilajn lokojn kiel hospitalojn, kafejojn, okupatajn butikstratojn kaj lernejojn loĝigantajn rifuĝintojn. Israelaj aeraj kaj terarmeoj

La israela militistaro kaŭzis 26 791 mortojn kaj 64 065 vundojn en Gazao dum la jaro; 60% el ĉi tiuj viktimoj estis infanoj, virinoj kaj maljunuloj. Unu el la plej mortigaj tagoj estis la 18-a de marto, kiam 414 palestinanoj, inkluzive de 174 infanoj, estis mortigitaj. La 23-an de marto, la israela armeo atakis kvin ambulancojn, mortigante 15 membrojn de la savteamoj, inkluzive de paramedikoj de la Ruĝa Lunarko, kaj vundante du aliajn. La 30-an de junio, ĝi atakis la kafejon Al Baqa en Gazao-urbo, mortigante 32 homojn (plejparte civilulojn).

Aeratakoj kontraŭ medicinaj instalaĵoj, kombinitaj kun la blokado fare de Israelo de la liverado de esenca helpo, inkluzive de medicina ekipaĵo esenca por reprodukta sanservo, havis detruajn efikojn sur la sano de gravedaj aŭ mamnutrantaj virinoj kaj sur tiu de novnaskitoj kaj beboj.³

La amasa kaj ripeta delokigo de pli La eliro de 90% de la loĝantaro de Gazao kaŭzis grandegan fizikan kaj psikologian suferon. Ĉiuj universitatoj kaj aliaj institucioj

altlernejoj en Gazao, same kiel centoj da moskeoj kaj tri preĝejoj,

estis difektitaj aŭ detruitaj. La plej multaj lernejoj estis transformitaj en centrojn

loĝejoj por rifuĝintoj, kvankam multaj estis difektitaj de israelaj aviadilaj atakoj kaj malkonstruaj veturiloj

aŭtomataj mesaĝoj senditaj de Israelo.

Kio restis de Huzaa, urbo kun 11 000 loĝantoj situanta en la suda Gaza-strio, estis tute detruita en majo4, same kiel granda parto de Gaza-urbo en septembro, sen ke tio ŝuldiĝis al superreganta milita neceso5.

La 5-an de septembro, Israelo lanĉis kampanjon por detruai altnivelajn loĝdomajn kaj komercajn konstruaĵojn tra Gazaurbo:

Almenaŭ 16 turoj estis detruitaj en 10 tagoj, kune kun proksimaj improvizitaj tendaroj. Ĉi tiuj detruoj kaŭzis la delokigon de miloj da familioj. Eĉ post la subskribo de la armistico en oktobro, la israelaj aŭtoritatoj kaj fortoj persistis en sia genocida entrepreno per daŭre intence trudi vivkondiĉojn celantajn kaŭzi la detruon de la loĝantaro de Gazao, sen montri ian ŝanĝon de intenco.6

APARTISMO

Devigitaj translokigoj

En Cisjordanio, inkluzive de Orienta Jerusalemo, israelaj aŭtoritatoj detruis

1 658 konstruaĵoj, rezultigante la permanentan delokigon de ĉirkaŭ 2 116 palestinanoj, laŭ la Oficejo de Unuĝintaj Nacioj por la Kunordigo de Humanitaraj Aferoj (OCHA). En januaro, israela tribunalo ordonis la elpelon de 27 familioj el iliaj hejmoj en Silwan, kvartalo en okupita Orienta Jerusalemo, post jardek-longa jura batalo kondukita de israela setlanta organizo.

Okdek ses novaj antaŭpostenoj estis establitaj aldone al la proksimume 371 setlejoj kaj antaŭpostenoj jam ekzistantaj, kaj la israelaj aŭtoritatoj oficiale rajtigis

la establado de 54 setlejoj, laŭ Jeŝ Din,

israela organizaĵo kontraŭa al la okupado.

Israelaj fortoj postlastiĝis
setlantoj teruras palestinanojn senpune
senpune, ili eĉ kuraĝigis ilin fari tion, kaj kelkfoje eĉ
partoprenis en la perforto.
Tiuj atakoj rezultigis la elpelon de proksimume
220 familioj el 19 vilaĝoj tra la Okcidenta Bordo, laŭ
B'Tselem, israela homrajta organizaĵo. La vilaĝoj
Jinba kaj Shib al-Butum, en la montetoj sude de
Hebron (suda Okcidenta Bordo), suferis plurajn
atakojn, dum kiuj lernejo kaj sankcentro estis detruitaj.

al la

sako. Ene de Israelo, la aŭtoritatoj
Israelaj aŭtoritatoj detruis ĉirkaŭ 5 000
domojn en beduenaj vilaĝoj en la suda dezerto Negevo/
Naqab, laŭ la Supera Stira Komitato de Negevaj
Araboj, loka grupo reprezentanta la komunumon.
En ĉi tiu areo, la kreskantaj judaj komunumoj estis
administrataj de sendependaj lokaj aŭtoritatoj. Pli ol 60
domoj estis detruitaj en la vilaĝo Al Sir en la nordorienta
Negevo/Naqab dum la plej varmaj monatoj; rezulte,
ĉirkaŭ 1 500 palestinaj beduenoj en Israelo restis
senhejmaj aŭ perforte delokigitaj al subnormaj loĝejoj
en ekskluzive beduenaj kvartaloj sen bazaj servoj. La
12-an de novembro, la Supera Kortumo de
Israelo ordonis la devigan translokigon de ĉirkaŭ
500 loĝantoj de la vilaĝo Ras Jrahah ene de tri
monatoj por fari lokon por la vastiĝo de la juda
urbo Dimona.

Miloj da infanoj naskitaj al gepatroj, kiuj
Malsamaj juraj statusoj, determinitaj de la israelaj
aŭtoritatoj, daŭre alfrontis diskriminaciajn
obstaklojn, kiuj malhelpis la akiron de
juraj dokumentoj.

naskiĝo kaj familireunuiĝo estas malpermesitaj pro la
limigoj truditaj de la Leĝo pri Civitaneco kaj Eniro
(provizora ordono preskaŭ kontinue
renovigata ekde 2003). La 9-an de majo,
la Knesset (Israela Parlamento)

Plue limigi familireunuiĝon per ŝanĝado de la
Civitaneca Leĝo por rifuzi aŭ repreni restadpermesojn
en Jerusalemo kaj la

Israela civitaneco estis donita kiam membro de
la pli vasta familio de palestina geedzo,
gepatro aŭ infano prezentis "sekurecproblemojn", kiuj
inkluzivis la faradon de negrava delikto.

La israelaj aŭtoritatoj daŭrigis
malhelpi palestinajn rifuĝintojn aŭ delokitajn
personojn, kiuj estis forpelitaj en 1948 kaj 1967, reveni
hejmen.

La rajto je libera moviĝo: La
blokado de Gazao eniris sian 19-an jaron.
Restriktoj estis plifortigitaj.
Ĝis atingi totalan nombron da sidlokoj inter la
2-a de marto kaj la 19-a de majo. Por la tria jaro
Sekve, israelaj aŭtoritatoj tute malpermesis
medicinajn evakuadojn de Gazao al Cisjordanio,
inkluzive de Orienta Jerusalemo, kaj Israelo, malgraŭ
juraj defioj. Ili ankaŭ daŭre severe limigis
evakuadojn.

sanservoj eksterlande. Kombinite kun la
detruo de la sansistemo de Gazao, tio kaŭzis centojn
da mortoj, kiuj povus esti evititaj.

OCHA nombris 849 vojbarojn
kaj transirejoj en Cisjordanio, kiuj malhelpis la
movadon de palestinanoj inter palestinaj
urboj kaj vilaĝoj kaj prokrastis intervenojn de la
krizservoj.

KONTRAŬLEĜAJ HOMICIDOJ Laŭ

la Komitato por Protekti Ĵurnalistojn, israelaj fortoj
mortigis 56 ĵurnalistojn kaj aliajn amaskomunikilajn
profesiulojn - monda rekordo. Kelkaj el ĉi tiuj homoj estis
mortigitaj dum raportado.

Okcidenta Bordo

La israela armeo deplojis tankojn, faris aviadilajn
atakojn, detruis civilajn konstruaĵojn kaj
infrastrukturon, kaj trudis signifajn limigojn al la
rajto je libera moviĝo kiel parto de militarigitaj
arestkampanjoj en

Jenin, Tulkarm, Nablus, kaj Tubas en la norda Cisjordanio, kaj Hebron en la sudo. Entute 240 palestinanoj, inkluzive de 55 infanoj, estis mortigitaj de israelaj soldatoj aŭ setlantoj, almenaŭ 225 el ili de israelaj fortoj, laŭ OCHA. Atestantoj raportis, ke la israela armeo ankaŭ pafis kontraŭ delokitaj civiluloj provantaj reveni hejmen.

Setlantoj mortigis almenaŭ naŭ Palestinoj kaj almenaŭ vunditoj

Pliaj 830 palestinanoj, laŭ OCHA. Awdah Al Hathaleen, homaj-rajtoj-defendanto el la vilaĝo Umm al Kheir en la sudaj Hebron-montetoj, estis mortigita de setlanto la 28-an de julio. La kriminto estis liberigita post tri tagoj da hejmaresto sen akuzo. Perforto fare de setlantoj, instigita de ŝtata subteno kaj plejparte senpuneco, nur pliseverigis la malamikan medion, kiu kaŭzis la devigan delokiĝon de la civila loĝantaro.10

ARBITRA ARESTADO

Ĉirkaŭ 4 622 palestinanoj estis tenataj sen akuzo aŭ proceso ĉe la fino de la jaro: 3 385 en administra aresto kaj

1 237 laŭ la Leĝo pri la Malliberigo de Kontraŭleĝaj Batalantoj, laŭ HaMoked, israela organizaĵo por civitanaj rajtoj. Ĉi tiu organizaĵo ankaŭ raportis, ke centoj da aliaj gazaanoj estas tenataj en militaj instalaĵoj sen ia ajn jura proceso aŭ eĉ registrado.

Hussam Abu Safiya, hospitaldirektoro Kamal Adwan, en norda Gazao, estis tenata en arbitra aresto ekde sia aresto kune kun pluraj siaj kolegoj la 27-an de decembro 2024, dum li zorgis pri pacientoj. Lia advokato deklaris, ke li estis batita kaj senigita je manĝaĵo kaj dormo.

TORTURO KAJ ALIA MALBON TRAKTAĴOJ

Israelaj malliberejoj kaj arestcentroj ankoraŭ ne plenumis la malpermeson de

torturo kaj aliaj kruelaj, nehomaj kaj degradaj traktadoj aŭ punoj. Malliberigitaj individuoj estis senigitaj je medikamentoj, manĝaĵo, vestaĵoj kaj dormo; batitaj iam ajn; mankatentitaj aŭ okulblindigitaj; atakitaj de hundoj; kaj submetitaj al seksperforto kaj alia perforto.

seksmisuzo, inter aliaj homaj-rajtaj malobservoj. Rezulte, almenaŭ 98 palestinanoj mortis en malliberejo inter oktobro 2023 kaj novembro 2025, laŭ Kuracistoj por Homaj Rajtoj Israelo. En novembro, la UN-Komitato Kontraŭ Torturo priskribis la praktikojn de Israelo kiel konsistigantajn, "efektive, [...] politikon de sistema kaj ĝeneraligita torturo kaj alia mistraktado."

Krimoj faritaj de la armetrupoj Tiuj okazajoj ne estis konvene esploritaj en internaj armeaj registroj aŭ en la enketoj de la armea prokuroro. La 6-an de februaro, nur unu el la kvin soldatoj akuzitaj de la armea prokuroro pri atako kontraŭ palestina arestito en la arestcentro Sde Teiman en suda Israelo estis trovita kulpa. Post procesinterkonsento, tiu ĉi soldato estis kondamnita al sep monatoj en malliberejo.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPAROJ

Aldone al la soldato kondamnita pro torturo (vidu Torturon kaj alian mistraktadon), du soldatoj kaj plotonestro estis malliberigitaj dum sep tagoj en aprilo, kaj kvar aliaj soldatoj ricevis disciplinajn agojn rilate al la traserĉado de lernejo kaj centro.

sano en la vilaĝo Jinba, en Cisjordanio, en marto (vidu Apartheid).

Israelo ne faris senpartian enketon. nek efika rilate al la mortigo de 15 sanlaboristoj kaj savantoj fare de la Golani-brigado en marto (vidu Genocidon).

La Sendependa Internacia Komisiono por Esplori la Okupatan Palestinan Teritorion, inkluzive de

Orienta Jerusalemo, kaj en Israelo [UN] ricevis nenium respondon de la israela registaro kaj ankoraŭ ne rajtis eniri Israelon aŭ la okupitan palestinan teritorion.

Israelo ne permesis al sendependaj enketistoj aŭ internaciaj ĵurnalistoj eniri la Gaza-strion.

La israela ĉefministro Benjamin Netanjahu vizitis Usonon kaj Hungarion sub arestordono de la Internacia Kortumo.

La templimo fiksita de la Ĝenerala Asembleo La alvoko de Unuiĝintaj Nacioj al Israelo por finisian kontraŭleĝan okupadon de la okupita palestina teritorio eksvalidiĝis en septembro meze de totala indiferenteco.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En kunteksto markita de intensiĝo de hejma perforto en Israelo, la murdoj de virinoj akre pliiĝis kompare kun antaŭaj jaroj, laŭ la israela gazeto Haaretz, kiu raportis 46 feminicidiojn, el kiuj 26 estis faritaj de familianoj. Laŭ la NRO Abraham Initiatives, kiam la viktimoj estis palestinaj civitanoj de Israelo, feminicidioj havis kvin fojojn malpli da ŝancoj esti solvitaj ol kiam ili implikis judajn virinojn. Ĝenerale, la solvoprocento por hommortigaj kazoj implikantaj palestinajn civitanojn de Israelo estis pli ol duoble pli malalta ol tiu por kazoj kie la viktimoj estis judaj israelanoj.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO Palestinaj kaj judaj civitanoj de Israelo protestantaj kontraŭ atakoj de israelaj fortoj en Gazao alfrontis subpremon de la aŭtoritatoj. La polico plurfoje uzis miregigajn obusojn kaj akvokanonojn. Dekoj estis malliberigitaj pro aŭtoŝoj en sociaj retoj komentante pri israelaj militaj operacioj en Gazao. Laŭ la Asocio por Civitanrajtoj en Israelo, 96% de

procedoj iniciatitaj de la polico pro "incito" laŭ la Kontraŭkorupta Leĝo

La terorismaj leĝoj, kun siaj troe larĝaj provizoj, celis palestinajn civitanojn de Israelo. Samtempe, 7amleh, palestina amaskomunikila monitorada organizaĵo, malkovris milojn da aŭtoŝoj en israelaj sociaj retoj, kiuj incitas perforton kontraŭ palestinanoj.

Aktivuloj, kiuj transportis humanitaran helpon per ŝipo al Gazao en junio kaj septembro, kiel parto de internaciaj solidarecaj operacioj, estis arestitaj de israelaj fortoj kaj forpelitaj. Inter ili estis homaj-rajtoj-defendantoj, kuracistoj, parlamentanoj kaj ĵurnalistoj protestantaj kontraŭ la blokado kaj genocido faritaj de Israelo.

OBJEKTOROJ DE KONSCIENCO Sep israelaj civitanoj estis malliberigitaj pro rifuzo servi en la armeo pro sia opozicio al la milita okupado, apartismo kaj genocido kontraŭ la palestinanoj.

Militrifuzanto Yuval Peleg pasigis 130 tagojn en malliberejo.

MORTPUNO

La 11-an de novembro, la Kneset aprobis en sia unua legado proponitan amendon al la Krimkodo, kiu starigas la devigan aplikon de la mortopuno por tiuj kondamnitaj pro hommortigo "motivita de rasismo aŭ malamikeco kontraŭ aparta grupo, kaj en cirkonstancoj kie la ago estis farita kun...".

la intenco subfosi la Ŝtaton de Israelo kaj la renaskiĝon de la juda popolo en ĝia praula lando." Se adoptita en siaj dua kaj tria legadoj, ĉi tiu diskriminacia teksto celus ekskluzive palestinanojn.

RAJTO AL SANA MEDIO

La detruo de sanitaraj kaj rubforigaj sistemoj en Gazao kaŭzis la liberigon de akvo

netraktita rubo kaj aliaj toksaj substancoj, kiuj poluis la sistemojn

akvo. Internacia esporteamo establis, ke militaj agadoj en Gazao kaj postmilita rekonstruo elsendus la ekvivalenton de 32 milionoj da tunoj da karbondioksido, pli ol la ĉiujaraj emisioj de 102 landoj en pactempo, kio subfosos klopodojn mildigi klimatan ŝanĝon.

1. "Israelo/OTC. Du monatoj da kruela kaj malhoma sieĝo denove ilustras la genocidan intencon de Israelo en Gazao," 2-a de majo
2. "Israelo kaj la Okupita Palestina Teritorio. Novaj atestejoj provizas klaran pruvon, ke la malsatego kaŭzita de Israelo al palestinanoj en Gazao estas konscia politiko," 18-a de aŭgusto
3. "La raporto de UN pri seksbazita perforto kaj agoj genocidaj abomenaĵoj faritaj de Israelo kontraŭ sancentroj Reprodukta sano devus instigi agon por protekti palestinanojn," 13-a de marto
4. "Satelbildoj rivelas, ke la urbo Khuzaa estis tute detruita antaŭ majo 2025, plia pruvo de la nepravigebla detruo kaj genocido faritaj de Israelo en la Strio Gazao, la 13-an de junio
5. "Israelo/TPO. Ondo de amasa loĝantara delokiĝo en malhomaj kondiĉoj dum Israelo detruas la urbon de Gazao, la 3-an de oktobro
6. Israelo/Okupita Palestina Teritorio. Post la batalhalto: Israela genocido daŭras en la okupita Gaza Sektoro, 27-a de novembro
7. "Mi estas hejme, kaj mi neniam foriros": Vojaĝado devigaj deportadoj de palestinanoj fare de Israelo", 15-a de majo
8. "La detrua milita operacio farita de Israelo en Cisjordanio instigas la amasan devigan delokiĝon de Palestinoj", 5-a de junio
9. "Israelo kaj la Okupita Palestina Teritorio. Justeco devas esti farata pro la murdo de la eminenta palestina aktivulo de Cisjordanio Awdah Al Hathaleen, kaj la respondeculoj devas esti tenataj respondecaj." "Esti respondeca," 30-a de julio
10. "La murdema furiozado de israelaj setlantoj subtenataj de La ŝtato emfazas la bezonon malmunti apartismon," 22-a de aprilo

ITALIO

Itala Respubliko

La vivkondiĉoj de arestitoj kaj la traktado, kiun ili ricevis kaj en malliberejo kaj en arestcentroj

aresto levis zorgojn pri torturo kaj aliaj misuzoj

Traktadoj. Perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj restis tre

ĝeneraligita. Drakona leĝo, kiu neleĝe limigis la liberecon de paca kunveno, estis pasigita. Ĵurnalistoj estis minacitaj, atakitaj kaj monitoritaj. Malhelpoj al aliro al aborto daŭris. La tribunaloj blokis registarajn provojn transloki la prilaboradon de petoj.

azilon en Albanio. Kunlaboro pri migrado kun Libio kaj Tunizio daŭris, kvankam gravaj homaj rajtoj-malobservoj klare okazis en ĉi tiuj landoj.

Italio ne transdonis al la Internacia Kortumo libian ŝtatanon arestitan laŭ mandato de la Internacia Kortumo. Preskaŭ ses milionoj da homoj vivis en malriĉeco. Klimata ŝanĝo kaŭzita de homaj aktivecoj lasis milojn da homoj

mortinta.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Homoj estis tenataj en troloĝataj malliberejoj, kie la kondiĉoj estis bedaŭrindaj. La nombro da mortoj en prizorgo restis alta.

Homoj detenitaj en centroj

Repatriigaj arestitoj por migrantoj ankoraŭ estis metitaj en ĉelojn senigitajn je ĉio kaj ne rajtis aliri signifajn agadojn. En decido eldonita en julio, la Konstitucia Kortumo deklaris, ke la aresto de migrantoj kontraŭas konstituciajn principojn kaj bedaŭris la fakton, ke la Parlamento ankoraŭ ne adoptis reguligan kadron en ĉi tiu areo.

Enketo estis malfermita pri la agoj de torturo kaj aliaj formoj de malbono

La enketo pri la mistraktado de 33 knaboj en junulara arestcentro en Milano inter 2021 kaj 2024 daŭris. En aŭgusto malkaŝiĝis, ke 42 homoj, inkluzive de membroj de la estraro kaj medicina personaro, estas sub enketo.

Vokita decidi pri kazo de 2001 koncerne mistraktadon en

Dum la aresto, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj decidis en junio, ke Italio malobservis la malpermeson kontraŭ nehoma aŭ degradanta traktado kaj ke la enketo farita estis neadekvata. Malgraŭ la akuzo de 31 oficialuloj, multaj kazoj estis malakceptitaj pro la limtempo.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ KNABINOJ Perforto kontraŭ virinoj restis je alta nivelo. Antaŭ la fino de la jaro, 85 virinoj estis mortigitaj en kazoj de hejma perforto, 62 el ili fare de ilia partnero aŭ eks-partnero. En novembro, la parlamento malakceptis leĝprojekton, kiu enkondukus difinon de seksperforto bazitan sur konsento.

LIBERO DE PACA KUNVENO

Leĝdonaj provizaĵoj adoptitaj en junio establis novajn deliktojn kaj

Pli severaj punoj celas subpremi – neproporcio – civilan malobeon kaj proteston, inkluzive de “pasiva rezisto” en malliberejoj kaj arestcentroj por migrantoj¹. Fakuloj de Unuiĝintaj Nacioj akuzis la registaron pri evitado de parlamentaj proceduroj por eviti ekzamenon de provizaĵoj ne konformaj al internacia juro.

Zorgoj daŭris pri la uzo de nenecesa kaj troa forto fare de polico kontraŭ pacaj protestantoj. Por puni ilin, aŭtoritatoj daŭre submetis pacajn protestantojn al misuzaj administraj limigoj de ilia rajto je libera moviĝo.

moviĝu libere. En oktobro, pluraj homoj, kiuj protestis senperforte kontraŭ la genocido en Gazao, estis malpermesitaj eniri la urbon Udine dum longaj periodoj.

LIBERO DE ESPRIMO

Ĉi-jare denove, ĵurnalistoj estis submetitaj al timigaj taktikoj,

minacoj kaj atakoj. En oktobro, bombo eksplodis sub la aŭto de ĵurnalisto, sed li eskapis senvunde. Enketo estis survoje fine de la jaro.

Malicaj juraj procedoj

Procesoj iniciatitaj kontraŭ ĵurnalistoj fare de publikaj oficistoj kaj politikaj figuroj, precipe pro supozata kalumnio, restis kaŭzo de zorgo. Kalumnio ankoraŭ estis krima delikto en la lando.

La Grafita spionprogramo de la kompanio Paragon estis uzata kontraŭleĝe kontraŭ homaj-rajtoj-defendantoj kaj almenaŭ du ĵurnalistoj. Parlamenta komitato konfirmis en junio, ke italaj spionservoj uzis ĝin por spioni aktivulojn, citante sekurecajn kialojn.

nacia. La registaro tamen ne respondis al kredindaj akuzoj, ke ĵurnalistoj ankaŭ estis kontraŭleĝe spionitaj.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ Denove ĉi-jare, la aŭtoritatoj malsukcesis plenumi sian devon garantiigi aliron al laŭleĝaj abortaj servoj, dum multaj sanprofesioj rifuzis plenumi ĉi tiujn procedurojn.²

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Almenaŭ 1 195 homoj mortis surmare provante atingi Italion transirante la centran Mediteraneon.

Pluraj ŝipvrakoj okazis en la tuja ĉirkaŭaĵo de italaj teritoriaj akvoj. NRO-oj farantaj savoperacian kritikan laŭ la italajn aŭtoritatojn pro ilia malfrua respondo al alarmoj pri ŝipoj en danĝero kaj

pro tio, ke ili tiel endanĝerigis vivojn.

Ses doganistoj kaj marbordgardistaroj estis akuzitaj en julio pro malsukceso malhelpi ŝipvrakon apud Steccato di Cutro (Kalabrio) en februaro 2023. Almenaŭ 94 homoj, plejparte el Afganio, dronis en italaj teritoriaj akvoj.

En decido eldonita en marto, la Kasacia Kortumo ordonis al la registaro kompensi homojn savitajn surmare, kiuj estis kontraŭleĝe detenitaj surŝipe de la itala marborda gardista ŝipo Diciotti dum 10 tagoj en 2018, post kiam la Ministro pri Internaj Aferoj malhelpis ilian elŝipiĝon en Sicilio.

La registaro daŭre faris malhelpante marajn savprovojn fare de homaj-rajtaj aktivuloj. Li devigis NRO-ŝipojn elŝipiĝi en malproksimaj havenoj kaj konfiskis NRO-ŝipojn kaj aviadilojn, pliigante la riskon de dronado por homoj provantaj atingi Italion.

Ses membroj de la NRO Mediterranea Saving Humans estis procesitaj en Ragusa (Sicilio) en oktobro. Ili estis akuzitaj pri pligravigita kunkulpeco en kontraŭleĝa enmigrado pro tio, ke ili prenis sur sian boaton 27 postvivantojn de ŝiprompiĝo, kiujn ili poste elŝipigis en Sicilio en 2020. La postvivantoj, inkluzive de infano kaj graveda virino, estis savitaj de dana naftoŝipo laŭ ordono de la maltaj aŭtoritatoj, kiuj poste rifuzis dum preskaŭ ses semajnoj permesi al ili elŝipiĝi.

Kunlaboro kun Albanio En marto, Italio adoptis dispozicion permesantan la uzon de siaj migrantaj arestcentroj situantaj en Albanio por la aresto de homoj submetitaj al forigo-ordono, kiuj jam estas metitaj en arestcentrojn en Italio.

La komenca celo de ĉi tiuj centroj en Albanio (teni en aresto azilpetantojn kaptitajn en internaciaj akvoj kaj kiuj venas de landoj konsiderataj "sekuraj" de Italio) ankoraŭ estis submetita al juraj defioj.

En verdikto eldonita en aŭgusto, la Kortumo de Justico de EU deklaris, ke kompetentaj tribunaloj devas povi ekzerci juran revizion pri la apliko de la koncepto de "sekura devenlando", pozicio kiu defias la

juraj provizaĵoj regantaj la prilaboradon de tiaj petoj en Italio.

Ankaŭ en aŭgusto, tribunalo en Romo ordonis la urĝan liberigon de viro detenita en Albanio pro tio, ke liaj detenkondiĉoj ne garantiis lian rajton je sano.

Pluraj egiptoj estis resenditaj perforte resenditaj al sia devenlando fare de italaj agentoj el Albanio, kvankam tia proceduro ne estis antaŭvidita en la interkonsento subskribita inter Italio kaj Albanio aŭ en iu ajn alia teksto.

Post inspektado de centroj en Albanio, advokatoj, parlamentanoj kaj mediaciistoj el la regiono Latio kaj Romo kritikis la nesufiĉan aliron de la tie detenitaj personoj al sanservo, jura helpo kaj aliaj rajtoj.

Citante "publikan ordon kaj sekurecajn kialojn", la Ministerio pri Internaj Aferoj rifuzis al Amnestio Internacia permeson aliri tiujn centrojn.

Kunlaboro kun Libio: Ĉi-jare denove Italio helpis la libiajn aŭtoritatojn malhelpi transirojn al Eŭropo, precipe per renovigo en novembro de la memorando de interkompreno subskribita inter la du landoj. Tio okazis malgraŭ raportoj pri gravaj kaj ĝeneraligitaj homaj-rajto-misuzoj kontraŭ rifuĝintoj kaj migrantoj en Libio kaj la persista nekapablo de la libiaj aŭtoritatoj garantii serĉ-kaj savoperaciojn laŭ internacia juro.

Dufoje, en aŭgusto kaj septembro, la libia marborda gardio ekpafis kontraŭ savŝipoj de NRO-oj en internaciaj akvoj, endanĝerigante la vivojn de ŝipanoj kaj savitoj surmare. Ĉi tiuj atakoj estis lanĉitaj de ŝipoj provizitaj de Italio al Libio laŭ EU-financitaj programoj.

Kunlaboro kun Tunizio Italio ankaŭ daŭrigis sian kunlaboron kun Tunizio kun la celo fari operaciojn por interkapti kaj elŝipigi rifuĝintojn aŭ migrantojn en tiu lando, kiuj klare riskis suferi homaj-rajtoj-malobservojn tie.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ: Italio ne transdonis Osama

Elmasry Njeem, libian oficiston akuzitan pri krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj, al la Internacia Kortumo. Arestita en januaro de itala polico laŭ arestordono de la Internacia Kortumo, li poste estis liberigita kaj poste resendita al Libio. En oktobro, la Internacia Kortumo decidis, ke Italio ne plenumis siajn devojn laŭ la Roma Statuto, sed prokrastis sian decidon pri la mezuroj prenenataj.

La Konsilio pri Homaj Rajtoj [UN] havas Italio estis kritikita pro tio, ke ĝi ne kreis nacian institucion pri homaj rajtoj, malgraŭ ke ĝi plurfoje promesis fari tion.³

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ La

Nacia Instituto pri Statistiko indikis en oktobro, ke 5.7 milionoj da homoj vivis en absoluta malriĉeco en 2024.

Pli ol 30% de familioj, inkluzive de almenaŭ unu Membroj, kiuj ne estis de itala nacieco, falis en ĉi tiun kategorion.

RAJTO AL SANA MEDIO

Sciencistoj laborantaj en Britio anoncis en septembro, ke klimata ŝanĝo respondecis pri 4 597 mortoj rilataj al varmego en

Italio inter junio kaj aŭgusto.

La lando perdis tri lokojn en la monda rangolisto de la Indekso de klimata agado (ĝi estis rangita 46-a) ĉar al ĝia Nacia Energio kaj Klimato-Plano mankis ambicio kaj estis "malkongrua kun la engaĝiĝoj de Italio al EU kaj rilate al la Pariza Interkonsento".

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ

Italio daŭre transdonis armilojn al Israelo laŭ licencoj eldonitaj antaŭ la 7-a de oktobro 2023. Nek ĝi malhelpis la transiron tra sia teritorio de translokigoj el aliaj landoj - kies fina celoko estis, laŭ disponeblaj informoj, Israelo - inkluzive de sendaĵo de eksplodaĵoj, kiu forlasis la havenon de Raveno en junio.

- "Italio: Drakona nova leĝo, kiu krimigas pacan proteston kaj samtempe vastigas policajn povojn, devas esti malakceptita", 31-a de majo
- Kiam rajtoj ne estas realo por ĉiuj: La batalo por aliro al aborto en Eŭropo, 6-a de novembro
- Parola Deklaro: Punkto 6: Konsidero de UPR-raporto: Italio: Konsilio de Homaj Rajtoj de UN 59-a sesio 16 junio - 9 julio, 30 junio

JAPANIO

Japanio

Japanio efektivigis sian unuan ekzekuton en preskaŭ tri jaroj. La elektoj estis markitaj de ksenofobia kaj diskriminacia retoriko. Nova leĝo nun provizas kompenson por viktimoj de devigita steriigo.

Akcelitaj deportadproceduroj estis proponitaj kiel parto de nova enmigra plano. La daŭra investado de Japanio en transmaraj fosiligasaj projektoj minacas la rajtojn de indiĝenaj popoloj kaj subfosis klopodojn iom post iom forigi fosiliajn brulaĵojn.

Pluraj kortumaj decidoj havis sekvojn, plejparte pozitivajn, sur la rajtojn de transgenruloj kaj egalecon en aliro al geedzeco por samseksaj paroj.

KUNTEKSTO

Konata pro defendado de konservativaj valoroj, Sanae Takaichi estis nomumita ĉefministro en oktobro; ŝi estis la unua virino kiu okupis tiun postenon en Japanio.

MORTPUNO 29-jaraĝa

viro kondamnita al morto pro naŭ murdoj estis ekzekutita per pendumo la 27-an de junio. Ĝi estis la unua ekzekuto en Japanio en preskaŭ tri jaroj. Multaj homaj-rajtoj-organizoj kondamnis la ekzekuton.

DISKRIMINACIO

Elektioj al la supera ĉambro de

Parlamentaj elektoj okazis en julio. Paroladoj uzantaj ekskludeman retorikon estis aparte oftaj dum la balotkampanjo, akompanataj kaj surstrate kaj rete de ksenofobiaj kaj diskriminaciaj komentoj celantaj virinojn, transgenulojn kaj homojn de fremda origino. Pluraj homaj-rajtoj-NRO-oj, inkluzive de Amnesty International Japanio, kondamnis la kampanjojn incitajn ksenofobion, malamparolon kaj misinformadon pri fremduloj kaj malplimulto en Japanio.

RAJTOJ DE PERSONOJ KUN HANDIKAPOJ La 17-an de januaro, Japanio realigis leĝon, kiu provizas kompenson por viktimoj de deviga steriligo. Laŭ la Leĝo de

eŭgenika protekto ekde 1948, steriligoj kaj abortoj estis

faritaj sen ilia konsento sur 84 000 homoj, inkluzive de homoj kun handikapoj, konsiderataj verŝajne naskontaj "handikapitajn idojn".

La nova kompensleĝo, kiu inkluzivis pardonpeton de la registaro en sia klariga memorando, estis pasigita post decido de la Supera Kortumo en julio 2024, kiu deklaris la Leĝon pri Protekto de Eŭgeniko kontraŭkonstitucia. Multaj viktimoj havis malfacilaĵojn kolekti la necesajn pruvojn por subteni siajn asertojn, kiel ekzemple pasintajn medicinajn dokumentojn. Ĝis la fino de novembro, nur 1 560 asertoj estis registritaj.

aprobita. Grupoj de viktimoj atentigis, ke iuj homoj ne sciis.

eĉ ne ke operacio estis farita sur ili.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ La "Plano por Nulaj

Sendokumentaj Fremdaj Loĝantoj", publikigita en majo, indikis, interalie, ke la deportaj proceduroj estos akcelitaj. La plano celis duonigi, antaŭ 2030, la nombron de fremduloj restantaj en Japanio preter sia permesita periodo. Homaj-rajtaj aktivuloj kondamnis la emfazon metitan sur la nombron de deportadoj kaj emfazis, ke ĉi tiu politiko eble endanĝerigas azilpetantojn. La leĝaro ankoraŭ permesis arbitran kaj senfinan areston en la arestcentroj de la Enmigra kaj Rifuĝinta Servo.

enmigrado, malobee al internacia juro.

En decembro, la aŭtoritatoj perforte resendis Mustafa Khalil, pakistanan ŝtatanon el Kaŝmiro, al lia devenlando post kiam li pasigis entute 12 jarojn kaj duonon en malliberejo kaj kies sano grave malboniĝis.

Japanio daŭre neas ajnan respondecon pri la morto de Wishma Sandamali, srilanka azilpetanto, kiu mortis en 2021 en arestcentro en Nagojo. En februaro, ŝia familio enmetis duan proceson kontraŭ la registaro, postulante, ke ĝi publikigu ĉiujn videoregistraĵojn ĉirkaŭ ŝia morto.

Inter aliaj kialoj donitaj por daŭre rifuzi publikigi ĉi tiujn bildojn, la aŭtoritatoj citis la rajton al privateco de la mortinto kaj la fakton, ke ili ne havis la rimedojn por prilabori la videofilmaĵojn.

RAJTO AL SANA MEDIO

Japanio daŭre okupiĝas pri projektoj por ekstraktado de fosiliaj gasoj (konataj kiel likvigita natura gaso, LNG) eksterlande, subfosante tutmondajn klopodojn redukti dependecon de fosiliaj brulaĵoj.

fosiliaj brulaĵoj kaj endanĝerigante la rajtojn de ĉirkaŭaj loĝantaroj.

En julio, heredaj ĉefoj de la

La Unua Nacio Wet'suwet'en en Kanado registriĝis formalan plendon ĉe la

Japano Banko de Internacia Kunlaboro kaj Mitsubishi Corporation peti ĉi tiujn du entojn ĉesi financi la

La projekto LNG Canada, kiu damaĝis la klimaton kaj la rajtojn de indiĝenaj popoloj.

La pintkunveno inter Japanio kaj Usono la 7-an de februaro rezultigis interkonsenton por vastigi usonajn LNG-eksportojn al Japanio. Planoj ankaŭ estis evoluigitaj por antaŭenigi novan LNG-ekstraktan projekton en Alasko (Usono).

Ĉi tiu iniciato altiris kritikon de klimataj kaj homaj-rajtaj grupoj pro siaj eblaj efikoj sur la klimaton kaj sur la rajtojn de la indiĝenaj gviĉinoj.

Projektoj rilataj al "verda energio"

Projektoj faritaj eksterlande kaj subtenataj de la registaro estis kritikitaj, kaj kontraŭuloj argumentis, ke ili malhelpas justan transiron al renovigebla energio. Ses indoneziaj civilaj sociaj grupoj laborantaj pri klimataj aferoj skribis al la Japano Agentejo por Internacia Kunlaboro (JICA) petante ĝin haltigi ĝiajn projektojn rilatajn al LNG, karbona kaptado kaj karbobruligado uzante hidrogenon kaj amoniakon.

Ili argumentis, ke tiaj projektoj trudis falsajn klimatajn solvojn al Indonezio, plilongigante dependecon de fosiliaj brulaĵoj kaj damaĝante lokajn komunumojn.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ

La 12-an de majo, la UN-Komitato pri la Elimino de Rasa Diskriminacio alparolis

Japanio eldonas rapidan alarmleteron pri la konstruado de nova militbazo

de Usono en la prefektejo Okinawa, elstarigante la efikon sur la rajtojn de la indiĝenaj popoloj de Rjūkyū/Okinawa al sano kaj pura, sana kaj daŭripova medio.

GLAT-RAJTOJ En marto, la altaj kortumoj de Nagoja kaj Osako deklaris kontraŭkonstituciaj, ke samseksa geedzeco ne estas permesita, alportante al kvin la nombron de pli altaj kortumoj en Japanio, kiuj faris tian decidon.

Tamen, la Alta Kortumo de Tokio decidis en novembro, ke rifuzi tian geedziĝon ne estas kontraŭkonstitucia. Ĉi tiu decido markis malsukceson post serio da verdiktoj de la alta kortumo, kiuj vekis esperon pri la leĝigo de samseksa geedzeco.

En septembro, la Familia Kortumo de la Urbo Sapporo decidis, ke la leĝa provizaĵo, kiu postulas, ke transgenuloj ŝanĝu la aspekton de siaj genitaloj por laŭleĝe ŝanĝi sian sekson, estas kontraŭkonstitucia. Ĉi tio estis la unua tia decido.

JORDANO

Haŝemita Regno de Jordanio

La aŭtoritatoj limigis la rajtojn al libereco de esprimo, asocio kaj paca kunveno. Aktivuloj kaj kontraŭuloj estis arbitraj procesigoj kaj arestoj. Virinoj kaj knabinoj denove suferis ĉi-jare.

diskriminacio en juro kaj en praktiko. Buĝetaj reduktoj plimalbonigis la vivkondiĉojn de rifuĝintoj kaj azilpetantoj. Severaj akvomankoj plue malhelpis aliron al rajtoj.

ekonomia kaj socia.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO

La aŭtoritatoj arbitre limigis reta kaj senreta esprimo. En aprilo, sekurecaj taĉmentoj arestis aktivulon Adnan Abu Arkoub pro ĉantado de sloganoj ĉe por-Gazaa manifestacio. Li estis detenita.

administra aresto dum pli ol kvin monatoj sen esti formale akuzita.

En majo, la Jordania Komisiono La amaskomunikila reguliga instanco, la oficiala instanco por amaskomunikilaj rilatoj, blokis 12 lokajn kaj eksterlandajn amaskomunikilajn retejojn pro "divstavigo de amaskomunikila veneno kaj atakado de Jordanio kaj ĝiaj naciaj simboloj".

En septembro, la Ŝtata Sekureca Kortumo La tribunalo konfirmis la kulpon de la politika aktivulo Ayman Sanduka kaj la kvinjaran malliberecan punon donitan al li pro Facebook-mesaĝo adresita al la reĝo, en kiu li kritikis la rilaton de Jordanio kun Israelo. Li estis deklarita

kulpa pri "incitado de opozicio al la politika reĝimo".

La aŭtoritatoj daŭre limigis la rajton je paca kunvenado. Ili arbitre arestis homojn protestantajn kontraŭ la registara politiko rilate al Israelo kaj rifuzis permesi plurajn manifestaciojn.

LIBERO DE ASOCIADO

Civila socio-organizoj daŭre alfrontis multajn

restriktoj, inkluzive de la postulo registriĝi kaj akiri antaŭan registaran aprobon, same kiel striktan kontrolon de ilia eksterlanda financado.

En aprilo, Jordanio anoncis sian decidon malpermesi la agadojn de la Islama Frataro. Islamanoj, dissolvita islamisma asocio, fermi ĝiajn oficejojn kaj konfiski ĝiajn havaĵojn.

ARBITRA ARESTADO Miloj da

homoj estis metitaj aŭ tenataj en arbitra administra aresto sen akuzo aŭ proceso, kaj lokaj registaroj daŭre alvokas la Krimpreventan Leĝon de 1954 por malliberigi iun ajn konsideratan "danĝero por la publiko". Arestitoj havis neniun juran instancon por defii la laŭleĝecon de sia aresto.

En julio, aktivulo Bushra al Absi estis tenata en administra aresto

dum 12 tagoj. Ŝi ne estis informita pri iuj akuzoj kontraŭ ŝi, sed estis pridemandita pri ŝiaj komunikadoj kun grupoj organizantaj manifestaciojn en solidareco kun Gazao. Ŝi diris al Amnestio Internacia, ke ŝi estis mistraktita kaj metita en solulan ĉelon pro fastostriko.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Virinoj daŭre alfrontis diskriminacion laŭleĝe kaj praktike, precipe rilate al geedzeco, eksgedziĝo kaj infanzorgorajtoj. Ili ankaŭ estis submetitaj al deviga vira kuratoreco en certaj personaj kaj administraj aferoj, kio limigis ilian aŭtonomecon.

En marto, la malsupra ĉambro de la Parlamento aprobis signifajn ŝanĝojn al la laborleĝo, inkluzive de plilongigo de pagita akuŝferio de 10 semajnoj ĝis 90 sinsekvaj tagoj. Ĉi tiuj ŝanĝoj ankaŭ malpermesis la maldungon de gravedaj dungitinoj en iu ajn stadio de ilia gravedeco, anstataŭigante la antaŭan dispozicion, kiu protektis virinojn nur post ses monatoj da gravedeco. Ĉi tiu leĝprojekto ankoraŭ devis esti aprobita de la supera ĉambro kaj ratifikita de la reĝo antaŭ ol ĝi povus ekvalidi.

Virinoj estis konstante subreprezentitaj en registaraj postenoj pro restriktaj seksaj normoj kaj sistemaj malegalecoj.

Laŭ la Raporto pri Tutmonda Seksa Malegaleco de 2025 publikigita de la Monda Ekonomia Forumo, strukturaj malegalecoj daŭris, kun viroj preskaŭ kvar fojojn pli ĉeestantaj ol virinoj en la labormerkato.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Laŭ UNHCR, proksimume 75 500 siriaj rifuĝintoj forlasis Jordanion inter decembro 2024 kaj majo 2025 por reveni al Sirio.

En aŭgusto, laŭ la UNHCR, Jordanio gastigis proksimume 506 000 rifuĝintojn kaj azilpetantojn, inkluzive de la

La plimulto venis el Sirio, sed aliaj venis el Irako, Jemeno, Sudano kaj aliaj landoj. Jordano ankaŭ gastigis pli ol 2.39 milionojn da palestinaj rifuĝintoj registritaj ĉe la Agentejo de Unuiĝintaj Nacioj por Helpo kaj Laboro pri Palestinaj Rifuĝintoj en la Proksima Oriento, el kiuj la plej multaj loĝis en la lando dum longa tempo.

Buĝetaj reduktoj, kaj precipe la La redukto de financa helpo de Usono grave efikas servojn por rifuĝintoj, kondukante al redukto aŭ ĉesigo de esencaj programoj en areoj kiel primara sanservo, edukado kaj protekto. Laŭ UNHCR, proksimume 43 000 rifuĝintoj riskis perdi aliron al primara sanservo kaj financa helpo, dum 335 000 virinoj en reprodukta aĝo verŝajne estus senigitaj de esencaj patrinaj servoj.

En januaro, la ĉiumonata minimuma salajro estas pliiĝis de 260 ĝis 290 jordanaj dinaroj monate (proksimume 367 ĝis 409 usonaj dolaroj). Usono). Tamen, ĉi tiu pliiĝo ne validis por certaj grupoj, kiel ekzemple migrantaj hejmaj laboristoj kaj dungitoj en la vesto- kaj eksportsektoroj, el kiuj la plimulto ankaŭ estis migrantoj.

La minimuma salajro por gastlaboristoj, regata de aparta sektora interkonsento, ne pliiĝis.

RAJTO AL AKVO

Jordano daŭre suferis unu el la plej malbonaj akvokrizoj de la mondo. La havebleco de akvo po persono falis al ĉirkaŭ 60 m³ jare, multe sub la sojlo de "absoluta malabundeco" de 500 m³ jare. Ĉi tiu manko endanĝerigis la rajtojn al akvo, sano kaj adekvata vivnivelo, kaj misproporcie influis kamparajn loĝantarojn, rifuĝintojn kaj malriĉajn domanarojn. Sciencaj studoj antaŭdiris intensiĝon de sekecoj pro

klimata ŝanĝo.

RAJTO AL SANA MEDIO La Monda Banko trovis, ke la projekto pri laŭgrada forigo de hidroklorofluorokarbonoj (potencaj forcejaj gasoj) efektiva kun ĝia subteno ebligis al Jordano redukti sian konsumon je 87%.

KAZAĤSTANIO

Respubliko Kazaĥio

La aŭtoritatoj denove enmetis procesojn ĉi-jare jura ago pro disvastigado de malveraj informoj kaj incitado de malkonkordo

Etna, socia, rasa aŭ religia diskriminacio estis uzata kontraŭ tiuj, kiuj kritikis ilin, kaj ĉi tiuj troe ĝeneralaj akuzoj estis uzataj por silentigi ilin kaj subpremi ĉian malkonsenton.

Aktivuloj de la civila socio kaj ordinaraj civitanoj, kiuj ekzercis sian rajton je paca protesto, denove estis detenitaj kaj procesigitaj. NRO-oj kaj opoziciaj politikaj grupoj alfrontis kreskantan premon de la aŭtoritatoj, kiuj akuzis ilin pri uzado de fremdaj financoj por malfortigi la landon kaj ĝiajn "tradiciajn valorojn". La GLAT-komunumo alfrontis similajn akuzojn kaj daŭre estis diskriminacita. La plimulto de gravaj homaj-rajtoj-malobservoj faritaj dum la protestoj de januaro 2022 restis senpunaj. Kazaĥio restis dependa de fosiliaj brulaĵoj, kaj la ŝtatestro klare rompis sian engaĝiĝon al verda transiro.

LIBERO DE ESPRIMO

Denove ĉi-jare, la aŭtoritatoj akuzis sin pri "konscie disvastigado de malveraj informoj" kaj incitado al etna, socia, rasa aŭ religia malkonkordo (artikoloj 274 kaj 174 de la Krimkodo,

respektive) kontraŭ homoj kritikaj pri ili, uzante ĉi tiujn troe larĝajn akuzojn por silentigi ilin kaj subpremi ajnan

malkonsento. Laŭ grupoj mobiliziĝantaj en Kazaĥio por subteni

homaj rajtoj, almenaŭ 39 homoj laŭdire estis malliberigitaj dum la jaro pro politike motivitaj akuzoj, inkluzive de homaj-rajtoj-defendantoj, aktivuloj, blogantoj kaj ĵurnalistoj.

Homaj-rajtoj-defendanto Bakhytjan Toregojina

estis monpunita en julio laŭ Artikolo 274 de la Krima Kodo pro esprimado de zorgo en sia Facebook-konto pri la malboniĝanta sano de Marat Zylanbajev, malliberigita politika kontraŭulo (vidu Liberecon de Asocio). Zylanbajev okazigis plurajn fastostrikiojn por protesti kontraŭ sia traktado kaj malliberejaj kondiĉoj. Meirjan Doskaraev, la advokato de Zylanbajev, kaj almenaŭ du aliaj aktivuloj alfrontis administrajn sankciojn (monpunojn kaj arestojn) pro esprimado de similaj zorgoj.

naturu.

Arestita en januaro, bloganto Temirlan Ensebek estis akuzita laŭ Artikolo 174 pro afiŝo en sociaj retoj publikigita jaron antaŭe. Ĉi tiu afiŝo enhavis eltrojaĵojn el kanto.

La vaste disvastigita kanto, kies teksto ofendis rusojn, ĝis tiam ne provokis apartan reagon. Temirlan Ensebek estis kondamnita en aprilo al

Li ricevis kvinjaran suspenditan punon post maljusta proceso. La tribunalo malpermesis al li afiŝi en sociaj retoj kaj partopreni en iuj ajn homaj-rajtaj agadoj. Li ankaŭ estis malpermesita volontuli kaj paroli al la gazetaro. Lia puno estis konfirmita post apelacio.

Inter januaro kaj aprilo, almenaŭ kvar homoj, kiuj esprimis sian subtenon por Temirlan Ensebek estis sankciitaj per administra aresto aŭ monpunoj estis truditaj pro farado

Individuaj agoj subtenantaj lian liberigon. Kvin homoj estis arestitaj kaj monpunitaj pro protesto kontraŭ la decido de la juĝisto limigi publikan aliron al la tribunalejo.

La Komitato pri Homaj Rajtoj de [UN] havas

En siaj finaj observoj en julio, li ripetis sian zorgon pri la vageco de la konceptoj de "ekstremismo" kaj incito al etna, socia, rasa aŭ religia misharmonio en Artikolo 174 de la Krimkodo. Li instigis la aŭtoritatojn malvastigi la amplekson de ĉi tiuj provizajoj, por ke ili ne povu esti uzataj por subpremi legitiman konduton aŭ paroladon.

En junio kaj julio, la Ministerio pri Eksterlandaj Aferoj rifuzis renovigi la akreditojn de 16 gazetaraj korespondantoj laborantaj por Radio Azattyq, la kazaĥa servo de Radio Libera Eŭropo/Radio Libereco, pro tio, ke ili malobservis la Amaskomunikilan Leĝon de 2024, kiu malpermesis al eksterlandaj ĵurnalistoj labori en Kazaĥio sen esti oficiale akredititaj.

akredititaj. Tamen, la aprobitaj ĵurnalistoj estis ĉiuj kazaĥaj kaj havis

Ili simple daŭre laboris dum iliaj akreditopetoj ankoraŭ ne estis pritrakitaj. Tribunalo en Astano, la ĉefurbo de Kazaĥio, konfirmis la agon de la ministerio kontraŭ sep el ĉi tiuj korespondantoj en aŭgusto. La apelacio de Radio Azattyq kontraŭ la decido ankoraŭ ne estis pritrakita fine de la jaro.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La Konstitucia Kortumo decidis en januaro, ke publikaj aŭtoritatoj ne devas sisteme rifuzi rajtigi pacajn manifestaciojn, tamen specifante, ke ĉi tiuj manifestacioj restas submetataj al antaŭa rajtigo. Lokaj aŭtoritatoj tamen daŭre regule rifuzas permeson por neperfortaj manifestacioj. Aktivuloj de la civila socio

kaj ordinaraĵoj civitanoj denove ĉi-jare estis arestitaj kaj procesigitaj pro ekzercado de sia rajto pace manifestaci.

La 12-monata statuto de limigoj por deliktoj rilate al publikaj kunvenoj, kiu permesis al aŭtoritatoj aresti protestantojn longe post la fakto, ofte por malhelpi ilin partopreni en pliaj protestoj, estis reduktita al du monatoj en februaro.

Du membroj de la GLAT-a NRO

Tamen, Feminita estis ĉiu kondamnita al 10 tagoj da administra aresto, fine de februaro kaj komence de marto respektive, pro organizado de manifestacio naŭ monatojn antaŭe. Alfrontite al tiaj sankcioj, same kiel al la rifuzo de la registaro rajtigi kunvenojn, pluraj NRO-oj nuligis siajn planojn por paca marŝo la 8-an de marto, Internacia Virina Tago.

Kvin homoj, kiuj estis lokaj aktivuloj kaj estis arestitaj en 2024 pro planado de neperforta protesto kontraŭ la konstruado de nuklea centralo, estis trovitaj kulpaj en aŭgusto pri incitado de ĝeneraligita maltrankvilo, laŭ Artikolo 272.3 de la Krimkodo. Ili estis kondamnitaj al kvar jaroj da provtempo, kun kvinjara malpermeso partopreni en publikaj agadoj (manifestacioj, gazetaraj konferencoj, ktp.).

En novembro, apelacia kortumo reduktis ilian provtempan punon al 30 monatoj.

LIBERO DE ASOCIADO Post la decido

de la usona registaro ĉesigi ĉian internacian helpon al organizaĵoj, kiuj antaŭenigas diversecon, egalecon kaj integriĝon, NRO-oj kaj opoziciaj politikaj grupoj alfrontis kreskantan malamikecon de la aŭtoritatoj, inkluzive de prezidanto Kassim-Ĵomart Tokajev. En aprilo, li akuzis kelkajn "supozeble homaj-rajtajn organizaĵojn, blogantojn kaj ĵurnalistojn" pri esti pagitaj de eksterlandaj potencoj por inciti negativajn sentojn kaj kritiki la registaron.

En majo, la homrajta aktivulo publike kritikis la Koalicion kontraŭ la

La Koalicio kontraŭ Torturo, sendependa NRO, akuzis la organizaĵojn pri provizado al la Speciala Raportisto de UN pri Torturo per "partiaj" kaj "misprezentitaj" informoj. La Koalicio respondis al la ĉiujara avoko por kontribuoj eldonita de la Specialaj Mekanismoj de UN. La homrajta aktivulo malvere asertis, ke la EU pagis por ĉi tiu kontribuo.

La Laborgrupo de UN pri Arbitra Aresto postulis en julio la tujan liberigon de Marat Zylanbajev, kiu estis kondamnita en 2023 al sep jaroj da malliberejo pro sia supozebla membreco en la arbitre malpermesita opozicia politika movado Demokratia Elektro de Kazahio. La Laborgrupo konkludis, ke la aresto de Zylanbajev estis arbitra, ke lia proceso estis maljusta, kaj ke lia aresto kaj aresto "konsistigis diskriminacion bazitan sur liaj politikaj opinioj".

GLAT-RAJTOJ GLAT-homoj kaj NRO-oj defendantaj iliajn rajtojn estis celitaj de la aŭtoritatoj, inkluzive de la Prezidanto de la Respubliko, kaj ankaŭ de diversaj grupoj, inkluzive de porregistaraj organizaĵoj, kiuj akuzis ilin pri ricevado de eksterlanda financado por antaŭenigi "malmoralan konduton" kaj kalumnii "tradiciajn valorojn".

La GLAT-rajta NRO Feminita denove estis celata de membroj de la Gepatra Unio de Kazahio kaj la Bonfara Fondado Rahym, kiuj dufoje interrompis ĝiajn trejnajn kursojn en februaro, akuzante la organizaĵon teamon kaj partoprenantojn pri esti "fremdaj agentoj". La polico ne malfermis enketon, kaj la supozeblaj krimintoj ne estis procesigitaj. Tamen, la kunfondinto de Feminita estis arestitaj kaj monpunitaj pro funkciigado de neregistrita NRO.

En siaj finaj observoj, la Komitato homaj rajtoj denove havas

maltrankvila pri la agoj de diskriminacio suferitaj de GLAT-uloj, kaj jure kaj praktike, same kiel la atakoj, ĉikanado kaj

juraj procedoj kontraŭ NRO-oj kaj individuoj implikitaj en defendado de la fundamentaj rajtoj de membroj de la GLAT-komunumo.

Parlamenta speciala taskogrupa proponis plurajn leĝdonajn amendojn en oktobro celantajn malpermesi ajnan propagandon subtenantan GLAT-homojn. La Senato aprobis ĉi tiujn amendojn la 18-an de decembro, kaj la prezidanto subskribis ilin kiel leĝon la 30-an de decembro.

SENDEPUNECO

En majo, la Oficejo por Demokratiaj Institucioj kaj Homaj Rajtoj (OSKE) publikigis raporton pri la sekvado de procesoj okazintaj en 2022 kaj 2023 post la grandskalaj protestoj de januaro 2022, dum kiuj sekurecaj taĉmentoj faris gravajn homaj-rajtoj-malobservojn. La raporto elstarigis, interalie, la fortan kontraston inter, unuflanke, la alta nombro da civilaj viktimoj kaj akuzoj pri torturo kaj alia mistraktado, kaj, aliflanke, la limigita nombro da procesigoj pro hommortigo. Ĝi indikis, ke la tribunaloj ne traktis gravajn akuzojn, ke devigo, torturo kaj, pli ĝenerale, kontraŭleĝaj rimedoj estis uzitaj por eltiri informojn de akuzitoj kaj atestantoj.

RAJTOJ DE LABORISTOJ KAJ LABORISTOJ

Neniuj ŝanĝoj al leĝaro aŭ publikaj politikoj estis adoptitaj por trakti la kreskantan nombron da raportoj pri malobservoj de laboristaj rajtoj en la sektoro.

minado de raraj teroj. Resuma dokumento publikigita en julio de la NRO Business and Human Rights Resource Centre indikis, ke estis pli da raportitaj malobservoj en 2024 ol en ĉiuj antaŭaj kvin jaroj kune.

RAJTO AL SANA MEDIO La ekonomio de Kazaĥio ankoraŭ plejparte baziĝis sur naftoproduktado.

La lando pli ol iam ajn dependis de karbo por sia elektroproduktado kaj planis akiri plian kapaciton ekvivalentan al ses gigavatoj antaŭ 2030, malgraŭ mediaj zorgoj kaj la engaĝiĝo atingi karbonneŭtralecon antaŭ 2060. La ŝtatestro, Kassim-Jomart Tokajev, evidente retiriĝis en septembro pri siaj engaĝiĝoj al la verda transiro, deklarante ke klimata ŝanĝo estis "klare giganta trompo" kaj ke Kazaĥio daŭre dependos de karbo.

KENJO

Respubliko de Kenjo

La situacio de homaj rajtoj havas grave pimalboniĝis. Sekurecaj taĉmentoj uzis kontraŭleĝan kaj mortigan forton dum protestoj; homoj estis mortigitaj, vunditaj aŭ submetitaj al devigitaj malaperoj. Ĵurnalistoj, homaj-rajtaj defendantoj kaj aktivuloj estis submetitaj al arbitraj arestoj, timigado kaj gvatado. La aŭtoritatoj malpermesis

La amaskomunikiloj estis limigitaj de raportado pri certaj eventoj, dum ekzistanta leĝaro kaj proponita leĝprojekto minacis la rajtojn al privateco kaj esprimlibereco. Ekonomia malegaleco profundigis post la forigo de esencaj socialaj programoj, kaj la nova sanasekura sistemo limigis la aliron al sanservo.

La registaro iniciatis kampanjon por antaŭenigi la rajtojn de rifuĝintoj, sed malkreskanta helpo de donantoj malhelpis ĝian efektivigon. Perforto bazita sur...

Seksbazita perforto, precipe feminicidioj, konsiderinde pliigis.

KUNTEKSTO

La 25-an de junio 2024, miloj da homoj protestis kontraŭ polemika buĝeta leĝpropono. La protestoj daŭris ĝis julio 2024, kaj la polico uzis kontraŭleĝan kaj mortigan forton, rezultigante almenaŭ 60 mortojn. Junularaj movadoj, kiuj gvidis ĉi tiujn protestojn, daŭre eliris sur la stratojn en 2025, protestante kontraŭ registaraj politikoj kaj malegaleco. Publika malkontento pri ekonomiaj malfacilaĵoj, korupto, malbona regado, manko de respondigebleco kaj nesufiĉaj reformoj intensiĝis.

ESPRIMO-LIBERECO Esprimlibereco

kaj gazetara libereco estas sub konstanta atako. Ĵurnalistoj, homaj-rajtoj-defendantoj, blogantoj kaj aliaj aktivuloj estis arbitre arestitaj, detenitaj kaj atakitaj dum raportado pri manifestacioj aŭ

kondamnis misuzojn de homaj rajtoj faritajn de la Ŝtato.

En junio, dum miloj da homoj kolektiĝis tra la tuta lando por marki la datrevenon de la protestoj kontraŭ la financa leĝprojekto, la Komunikada Reguliga Aŭtoritato de Kenjo eldonis direktivon ordonante al radio- kaj televidstacioj ĉesi rektan elsendon.

la daŭrantaj protestoj, asertante ke tio signifus malobservon de la Konstitucio.

Leĝpropono proponanta amendon La Leĝo pri Informo kaj Komunikado estis enkondukita en la Parlamenton en marto kaj estis ekzamenata en komitato fine de la jaro.

Publikaj konsultoj okazis. La Leĝo amendanta la Leĝon pri la kontraŭbatalado de ciberkrimo kaj misuzo de informa teknologio estis adoptita en

Oktoebro ekfunkciigis debaton inter la parlamento kaj la civila socio pri ĝiaj implico por ciferecaj rajtoj kaj esprimlibereco. Ĉi tiuj du leĝprojektoj enhavis provizajn donantajn larĝajn gvatojajn, kiuj povus minaci la konstitucie garantiitajn rajtojn al privateco kaj esprimlibereco. Aŭtoritatoj ankaŭ uzis ekzistantan kontraŭterorisman kaj ciberkriman leĝaron por timigi kritikistojn. Junularaj movadoj, kiel ekzemple Privacy First kaj Ijue Data Yako II (Konu Viajn Datumojn), postulis pli fortajn protektojn de ciferecaj rajtoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La maniero kiel la polico traktis la protestojn malkaŝis la

La militarigo de polico kaj la krimigo de malkonsento estis survoje. La aŭtoritatoj plurfoje malobservis la rajton je kunvenlibereco.

paca, tiel ofta en 2024, daŭris en 2025.

Junularaj memormanifestacioj la 25-an de junio estis difektitaj de arbitraj arestoj kaj la uzo de neleĝa kaj mortiga forto fare de la polico. Laŭ la Kenja Nacia Komisiono pri Homaj Rajtoj, almenaŭ 19 homoj estis mortigitaj, centoj pli vunditaj, kaj 15 submetitaj al devigita malapero; pluraj virinoj raportis, ke ili spertis seksan perforton, inkluzive de du seksperfortoj kaj unu seksperfortprovo.

kunveno.

La 7-an de julio, manifestacioj okazis tra la tuta lando por marki la 35-an datrevenon de la protestoj.

pardemokratia manifestacio de la 7-a de julio 1990 (Saba Saba Tago). La polico kontraŭleĝe uzis mortigan forton kaj mortigajn armilojn.

reduktita forto kontraŭ pacaj protestantoj en pli ol 20 distriktoj. Almenaŭ 38 homoj estis mortigitaj kaj pli ol 500 aliaj vunditaj. Krome, pli ol 500 protestantoj alfrontis krimajn akuzojn, inkluzive laŭ la

Leĝo rilata al la preventado de terorismo. Sekurecaj taĉmentoj ankau interrompis kunvenojn de la civila socio kaj homaj-rajtaj eventoj.

EKSTERJUĜAJ EKZEKUTOJ

Laŭ observantoj kaj homaj-rajtaj grupoj, la nombro de eksterjuĝaj mortigoj konstante kreskas en la lando. Ĉi tiu kresko reflektis malfortigon de klopodoj plifortigi respondecon kaj la jurŝtaton. Multaj viktimoj estis ligitaj al protestaj movadoj, la neformala ekonomio aŭ homaj-rajta aktivismo. Dum ĝia

En sia revizio de la situacio en Kenjo en majo, la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN bedaŭris la faktan, ke la aŭtoritatoj ne reduktis la nombron de ekzekutoj.

eksterjuĝa, elstarigante la sisteman senpunecon, kiu regis en la lando kaj la mankon de respondigeccaj mekanismoj.

Albert Ojwang mortis en junio sub suspektindaj cirkonstancoj dum li estis en policgardo ĉe la centra policejo en Najrobo, la ĉefurbo. Li estis arestita pro interreta afiŝo alvokanta la registaron esti respondeca pri homaj-rajtoj-misuzoj kaj aliaj okazaĵoj.

de korupto. Laŭ lia familio, lia korpo portis spurojn de fizika traŭmato. La polico asertis, ke li mortis pro memkaŭzita vundoj, sed sendependa nekropsio konfirmis, ke lia morto ŝuldiĝis al severaj kapvundoj kaj multaj molaj histaj lezoj, sugestante atakon.

Boniface Kariuki, stratvendisto, estis pafmortigita en junio proksime de protesto, kiun la polico disigis en la komerca distrikto de centra Najrobo. Nekropsia raporto konfirmis, ke li mortis pro severaj kapvundoj kaŭzita de pafo el proksima distanco. Lia morto fariĝis simbolo de la polica praktiko celi junajn protestantojn.

kaj la protestantoj ligitaj al la neformala sektoro.

Malgraŭ jaroj da lobiado kaj internacia monitorado, la registaro ankoraŭ ne efektivigis sistemajn reformojn aŭ provizis justecon kaj riparajn al la familioj de viktimoj de eksterkortumaj mortigoj. Tamen, en majo, kvar policistoj estis akuzitaj pri la mortigo de la sesmonata Samantha Pendo en 2017. La bebo mortis pro kapvundoj suferitaj dum polica atako kontraŭ la hejmo de ŝiaj gepatroj kiel parto de perforta subpremo de post-elektaj protestoj en la distrikto Kisumu. En septembro, la Alta Kortumo decidis, ke la kazo estu transdonita de Najrobo al tribunalo en la urbo Kisumu por proceso. Ĉi tio estis unu el la malmultaj kazoj de progreso en juraj procedoj koncerne ŝtatan perforton, kvankam, ĝenerale parolante, respondigebleco restis malfacile atingebla.

DEVINDIGITAJ MALAPEREOJ Devigitaj malaperoj, precipe de aktivuloj kaj protestantoj de la civila socio, estis denove raportitaj ĉi-jare (vidu Libereco de paca kunveno).

En grava kazo, la aktivulo La tanzania aktivulino Maria Sarungi Tsehaj estis forkaptita en Najrobo la 12-an de marto dum ŝi estis survoje al intervjuo. Ŝi raportis, ke ŝi estis prenita de maskitaj viroj en nemarkita veturilo kaj tenita dum pluraj horoj, dum kiuj ŝiaj kaptintoj sufokis kaj timigis ŝin. Ŝi tiam estis forlasita en fora loko. Tsehaj fuĝis el Tanzanio en 2020 kaj serĉis rifuĝon en Kenjo, kie ŝi petis azilon. La kazo vekis zorgojn pri ebla transnacia subpremo celanta eksterlandajn aktivulojn en Kenjo. Estis vokoj por sendependa enketo pri la cirkonstancoj de ŝia forkapto kaj la ebla implikiĝo aŭ neglekto de kenjaj aŭtoritatoj.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ La ekonomia recesio kaŭzis malboniĝon de la vivkondiĉoj de malriĉaj domanaroj. Inflacio, impostplialtigoj, altiĝantaj prezoj de nutraĵoj kaj transportado, kaj malfortaj sociaj protektaj retoj pliseverigis malegalecojn.

En februaro, aliro al sanservo estis grave interrompita de sistemaj fiaskoj: kontraŭleĝa retenado de salajroj de kuracistoj, kronikaj pagprokrastoj, blokado de promocioj, nepago de gratifikoj kaj prokrastoj en sendado de leteroj konfirmantaj la situacion de

Sanprofesiuloj rilate al dungado. Kuracistoj estis devigitaj striki proteste.

La kvalito de la servoj plue malpliigis pro la forigo, en junio, de la programo por patrina protekto Linda Mama, kiu permesis al gravedaj aŭ mamnutrantaj virinoj ricevi sanservon.

Senpaga antaŭlernejo. Ĉi tiu programo estis nuligita kiam la nova Sociala Sanasekura Fonduso (SHIF) estis enkondukita [vidu sube]. La situacio estis plue plimalbonigita pro la sporada naturo de liveroj de medicinaj provizoj al publikaj hospitaloj.

La efektiveco de SHIF, ŝlosila elemento de La programo de Kenjo por universala sanasekuro affrontis signifajn obstaklojn. Rezulte, pacientoj, precipe tiuj kun kronikaj malsanoj, ne povis aliri prizorgon. Ĉe la Nacia Hospitalo Kenyatta kaj la Instrua Hospitalo Kenyatta, fine malsanaj pacientoj estis rifuzitaj kuracado pro prokrastoj en la SHIF-akredito de ĉi tiuj hospitaloj, devigante pacientojn pagi anticipe.

Elspezoj por socia protekto restis ekstreme malfortaj: ili reprezentis malpli ol 1% de la MEP. Laboristoj en la sektoro

Neformalaj kaj malfavorataj urbaj loĝantaroj estis plejparte ekskluditaj de ekzistantaj protektaj mekanismoj. La krizo estis pliseverigita per eldomigoj.

devigita delokiĝo kaj manko de adekvata loĝado, precipe en neformalaj setlejoj celitaj de evoluigaj projektoj. En majo, centoj da familioj en la subdistrikto Lang'ata (Najrobo) estis perforte delokigitaj por fari lokon por konstrulaboroj laŭ programo de pagebla loĝado. Al ili oni ofertis nek transloĝigon nek kompenson.

Civilsociaj organizaĵoj kondamnis ĉi tiujn eldomigojn kaj postulis justan distribuadon de rimedoj kaj universalan socian protekton. Tamen, politika senagado malhelpis la efektivecon de veraj reformoj.

Rifuĝintoj aŭ migrantoj: La plano Shirika estis lanĉita en marto. Ĉi tiu kunlabora iniciato inter la registaro kaj UNHCR celis laŭgrade plibonigi la sociekonomikan integriĝon de rifuĝintoj.

Bazite sur la Leĝo de 2021 rilate al

Por rifuĝintoj, ĉi tiu plano promesis ebligi al rifuĝintoj pli bone plenumi siajn bezonojn donante al ili aliron al laboro, edukado kaj publikaj servoj.

Tamen, la atendataj profitoj estis minacataj de manko de rimedoj. La akra malkresko de financado de kelkaj gravaj donacantoj, inkluzive de la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID), igis la Mondan Nutraĵan Programon draste redukti nutrajhelpon en rifuĝejoj kaj aliaj setlejoj.

Sekve, manĝaĵa sensekureco akre pliigis. Rifuĝintoj ne konsiderataj la plej vundeblaj estis aparte trafitaj, kaŭzante ĝeneraligitan malkontenton kaj maltrankvilon. En la tendaroj Kakuma kaj Dadaab, protestoj postulantaj la restarigon de manĝaĵhelpo rezultigis konfliktojn kun la

polico; homoj estis vunditaj kaj unu mortis.

SEKSBAZITA PERFORTO Seksbazita perforto atingis kritikan nivelon. En januaro, la

La registaro establis la Teknikan Laborgrupon pri Feminicidio kaj Alia Seks-Bazita Perforto, kies oficiala celo estis kunordigi ŝtatan politikon kaj instituciajn mezurojn. Tamen, la videbleco, mandato kaj efiko de la grupo mankis klarecon, levante zorgojn pri la graveco de ĝiaj klopodoj kaj la politika volo de la registaro trakti sistemajn barojn al aliro al justeco, sanservo kaj protekto.

Inter januaro kaj marto, 129 virinoj estis mortigitaj, plejparte fare de homoj, kiujn ili konis, kaj ofte en siaj propraj hejmoj. Laŭ la datumbazo pri Afriko

Laŭ Data Hub, pli ol 930 murdoj de virinoj okazis ekde 2016, el kiuj 628 plenumis la difinon de feminicidio establita de la Oficejo de Unuiĝintaj Nacioj pri Drogoj kaj Krimeco.

Viktimoj, aktivuloj kaj artistoj atentigis pri ĉi tiu krizo per arta instalaĵo honoranta viktimojn de feminicidio, titolita MASKAN (Domo). Protestoj okazis tra la tuta lando postulante pli fortan registaran agon, inkluzive de mezuroj por plibonigi respondeblecon kaj protektojn kontraŭ seksbazita perforto.

KIRGIZA

Kirgiza Respubliko

La subpremado de malkonsento intensiĝis. Ĵurnalistoj kaj aktivuloj estis procesigitaj pro vage difinitaj deliktoj kiel "ekstremismo" aŭ "incito al grandskalaj tumultoj". La leĝaro pri "eksterlanda reprezentanto" daŭre subpremis la civilan socion. La sendependa instanco por la preventado de torturo

Ĝi estis dissolvita. Nova leĝo limigis religian liberecon.

KUNTEKSTO

Subtenantoj de la Prezidanto de la Respubliko gajnis preskaŭ ĉiujn sidlokojn en la fruaj leĝdonaj elektoj okazintaj la 30-an de novembro.

ESPRIMLIBERECO La aŭtoritatoj intensigis la subpremon kontraŭ malkonsentaj voĉoj. Ili celis enketajn amaskomunikilojn, ĵurnalistojn, blogantojn kaj homaj-raĵtajn aktivulojn, alportante ilin al la tribunalo surbaze de falsaj akuzoj, kiel ekzemple "instigo al grandskalaj tumultoj", "vokoj al malobeo" aŭ "ekstremismo".

Laŭ ŝanĝoj al la Krimkodo, kiuj ekvalidis en februaro, kalumnio en radio, televido, presitaj komunikadoj kaj interrete nun estas puninda per monpuno trudita de administra tribunalo post akcelita proceduro.

La Supera Kortumo malakceptis la apelacion en februaro La apelacio prezentita de ĵurnalistino Makhabat Tajibek Kyzy konfirmis la sesjaran malliberecan punon, kiun ŝi ricevis en 2024, bazitan sur politike motivitaj akuzoj. Ŝi estis akuzita pri incitado de ĝeneraligitaj tumultoj post malkaŝado de korupto. La UN-a Laborgrupo pri Arbitra Aresto konkludis en oktobro, ke la ĵurnalistino estas arbitre detenita. Ĝi alvokis Kirgizon liberigi ŝin kaj doni al ŝi [rifuĝintojn/rifuĝintojn].

riparo.

Pluraj leĝdonaj amendoj Leĝoj celantaj plifortigi la batalon kontraŭ "ekstremismo" ekvalidis en julio. Ĉi tiuj leĝoj reenkondukis la posedon de dokumentoj konsiderataj inter la deliktoj punindaj laŭ la Krimkodo.

"ekstremistoj" (termino kies kriterioj estis tre neklaraj) kaj establis novan delikton de publika incitado, en la Interreto aŭ en la amaskomunikiloj, por efektiviĝi agadojn

"ekstremistoj" aŭ "preni potencon per perforto".

Aliaj ŝanĝoj celantaj subpremi leĝoj kontraŭ la disvastigo de "malveraj aŭ nefidindaj" informoj en la amaskomunikiloj aŭ en la Interreto ankaŭ estis adoptitaj en julio.

Kontestata nova leĝo, kiu postulas, ke ĉiuj amaskomunikilaj entoj, inkluzive de retejoj kaj blogoj, registriĝu sendepende de sia enhavo, estis pasigita en aŭgusto. La respondeco pri la difinado de la registriĝaj postuloj estis donita nur al la Ministra Kabineto, sen ia ajn antaŭzorgo por jura aŭ parlamenta kontrolo.

Homaj rajtoj defendanto Rita Karassartova estis arestita en aprilo pro la kredo de falsaj akuzoj. Ŝi estis precipe akuzita pri "organizado de grandskalaj tumultoj", klare kiel reprezalio pro ŝia aktivismo subtenante fundamentajn rajtojn. La dokumentoj en ŝia dosiero estis klasifikitaj kiel ŝtataj sekretoj, kaj ŝia proceso okazis malantaŭ fermitaj pordoj. Ŝi estis kondamnita en

En septembro, li ricevis kvinjaran suspenditan malliberecan punon de tribunalo en Biŝkeko. Lia apelacio estis malakceptita la 11-an de decembro de la Biŝkeka Municipala Tribunalo.

Aleksandro Aleksandrov kaj Djoomart Dououlatov, du iamaj kameraistoj por Kloop Media, estis ĉiu kondamnitaj en septembro al kvin jaroj da malliberejo pro "incito al grandskalaj tumultoj". La prokuroroj akuzis ilin pri implikiĝo en filmetoj kritikaj de la registaro, kiuj estis afiŝitaj en la YouTube-kanalo de la ekzilita ĵurnalisto Bolot Temirov, sed ne sukcesis produkti iujn ajn kredindajn pruvojn por subteni ĉi tiujn akuzojn.

La du viroj neis ajnan rilaton al la filmetoj kaj asertis, ke iliaj "konfesoj" estis eliritaj sub premo. En novembro, apelacia kortumo reduktis ilian punon al tri jaroj da provtempo. Apelacio al la Supera Kortumo estis nefinita ĉe la fino de la jaro.

Tribunalo en Biŝkeko decidis, ke ĉiuj la dokumentojn kaj ĉiujn informojn publikigita de pluraj sendependaj amaskomunikiloj, inkluzive de Kloop Media, Temirov Live kaj Ait Ait

Desse, estis konsiderataj "ekstremismaj" laŭnature. Ĉi tiu etikede aplikigis al ĉia enhavo, sendepende de formato. Sekve, "ŝati", reafiŝi aŭ dividi tian enhavon estis puninda laŭleĝe. Ĵurnalisto Bolot Temirov kaj Rinat Tukhvatchine ankaŭ estis nomumitaj kiel "ekstremistoj". Ĉi tiu decido de

justeco estis la temo de apelacio, kiu estis nefinita ĉe la fino de la jaro.

LIBERO DE ASOCIADO En junio, la UN-Komitato pri la Elimino de Rasa Diskriminacio esprimis profundan zorgon pri la stigmatizado de civilaj sociaj organizaĵoj rezultanta el la Leĝo "Eksterlandaj Reprezentantoj" de 2024, notante, ke ĝi malhelpis la legitimajn agadojn de individuoj kaj NRO-oj engaĝitaj en homaj rajtoj-aktivado. Dum la UPR

En Kirgizio, kio okazis en septembro, la aŭtoritatoj de la lando malakceptis ĉiujn rekomendojn pledantajn por nuligo aŭ amendo de ĉi tiu leĝo.

La ĉesigo de helpo provizita de la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID) kaŭzis la suspendon de financado por programoj pri homaj rajtoj kaj protekto.

evoluo de la civila socio. Dekoj da NROoj estis devigitaj ĉesi siajn agadojn aŭ fermi ilin pro la sekvoj de la leĝo pri "eksterlandaj reprezentantoj" kaj la malpliigo de financado.

Financaj limigoj, novaj juraj provizaĵoj klasifikantaj balotobservadon kiel politikan agadon, kaj la timo pri reprezalioj pro partopreno en tiaj misioj konsiderinde malfortigis la

La kapablo de la civila socio partopreni en la publika vivo de la lando. Nur du naciaj organizaĵoj estis akredititaj por monitori la leĝdonajn elektojn, kompare kun 40 en 2021.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO En julio, kvin Specialaj Raportistoj de UN esprimis zorgon, ke neniu enketo estis farita pri akuzoj de torturo dum antaŭprocesa aresto kontraŭ Pavel Schreider, pastro kaj estro de la Vera kaj Libera Reforma Sepa-taga Adventista Eklezio (vidu Religia Libereco kaj Kredo), kaj membroj de lia parokanaro. Schreider deklaris, ke li estis batita de kvin agentoj de la Ŝtata Komitato por Nacia Sekureco, kiuj supozeble frapis lin per metala tubo por devigi lin fari "konfesion". Pluraj aliaj membroj de la parokanaro laŭdire estis torturitaj per miregigaj pafiloj. Diagnozita en julio kun kapvundo kaj kogna kripliĝo, Schreider estis translokigita al la medicina sekcio de malliberejo.

La Nacia Centro por la Preventado de Torturo estis malfondita en septembro, kaj ĝiaj funkcioj estis transdonitaj al la Oficejo de la Defendanto de Rajtoj. UN-fakuloj bedaŭris decidon faritan sen vera konsultado, kiu kontraŭis la batalon kontraŭ torturo.

MORTPUNO En septembro, prezidanto Sadyr Japarov proponis reenkonduki la mortopunon pro infanseksperto aŭ seksperforto sekvata de murdo de neplenaĝuloj aŭ plenkreskaj virinoj. Ĉi tiu anonco sekvis la forkapton, seksperforton kaj murdon de

La morto de la adoleskulino ekbruligis koleron inter la loĝantaro. Homaj-rajtoj-defendantoj esprimis zorgon pri la propono, notante, ke la restarigo de la mortopuno malobservis la internaciajn devojn de Kirgizio sen malinstigi perforton aŭ trakti ĝiajn verajn kaŭzojn. La prezidenta propono estis malakceptita la 10-an de decembro de la Konstitucia Kortumo, kiu deklaris ĝin kontraŭkonstitucia kaj kontraŭa al la internaciaj devoj de la lando.

GLAT-RAJTOJ Dum sia UPR en septembro, Kirgizio malakceptis ĉiujn rekomendojn pri GLAT-rajtoj, inkluzive de tiu, kiu sugestis ŝanĝi sian kontraŭdiskriminacian leĝaron aldonante seksan orientiĝon kaj genran identecon al la listo de malpermesitaj kialoj. Kirgizoj reprezentantoj argumentis, ke ĉi tiuj rekomendoj ne kongruas kun la "tradiciaj valoroj" kaj sociaj normoj de ilia lando.

LIBERECO DE RELIGIO KAJ KREDO Nova subprema leĝo, kiu signifas limigas la rajton je religia kaj kredo libere, ekvalidis en januaro. Ĉi tiu leĝo konfirmis la malpermeson de ĉia nedeklarita religia agado, enkondukis novajn postulojn por re-registrado, kaj kondiĉis, ke nur grupoj de almenaŭ 500 plenkreskaj civitanoj loĝantaj en la sama regiono nun povus postuli oficialan rekonon. Ĝi ankaŭ trudis totalan malpermeson de iu ajn religia vestaĵo, kiu "malhelpas la identigon de la persono" en publikaj spacoj kaj konstruaĵoj. En februaro, kvin Specialaj Raportistoj de UN ripetis sian zorgon pri ĉi tiu nova leĝo, precipe bedaŭrante, ke ĝi permesas la malpermeson de religiaj tekstoj kaj la fermon de religiaj komunumoj pro "ekstremismo", delikto difinita malprecize. Ili avertis, ke ĉi tiu leĝo misproportie celas religiajn malplimultojn.

Tribunalo decidis en marto, ke la Eklezio de Sepa-tagaj Adventistoj de la Vera kaj Libera Reformacio estis "ekstremisma" movado kaj malpermesis al li iun ajn agadon.

Pavel Schreider, la rusa pastro kiu gvidis la parokanaron, estis kondamnita en julio al tri jaroj da malliberejo pro "incito al rasa, etna, nacia, religia aŭ regiona malamikeco" post maljusta proceso. Li estis deportita post kiam li plenumis sian punon. La recenzo

lia apelacio estis plurfoje prokrastita kaj ankoraŭ ne komenciĝis antaŭ la fino de la jaro.

En aprilo, la polico faris serion da operacioj en la regionoj de OŜ kaj Ĝalal-Abad, arestante pli ol 300 virinojn pro portado de la nikabo publike. Almenaŭ 29 virinoj estis monpunitaj kaj centoj pli ricevis formalajn avertojn.

DEVITAJ ELDOMIGOJ En aprilo, la municipo de OŜ komencis la partan malkonstruon de proksimume 200 konstruaĵoj situantaj sur la strato Navoj, en kvartalo ĉefe uzbecka, sen ia ajn vera konsultado aŭ kontentiga kompenso por la perforte elmetitaj. Ĉi tiu strato estis aparte trafita de la interetna perforto, kiu skuis la urbon en 2010 kaj poste estis rekonstruita kun internacia helpo.

En junio, la Komitato por la Elimino de rasa diskriminacio kritikis la urban renovigan planon de OŜ, akuzante ĝin pri ne antaŭvidado de la rekonstruo de tradiciaj uzbeckaj kvartaloj.

RAJTO AL SANA MEDIO Geologoj, ekologiistoj kaj membroj de la loka loĝantaro esprimis zorgon en julio pri la lanĉo de pilotprojekto por ekstrakti titanomagnetiton el la minejo Kyzyl-Ompol. Kvankam la aŭtoritatoj promesis, ke minado ĉe la loko Kyzyl-Ompol ne komenciĝos ĝis la publikigo de teknikaj kaj mediaj taksoj, la laboro komenciĝis eĉ kvankam ĉi tiuj dokumentoj ankoraŭ ne estis publikigitaj.

---

1. Homaj rajtoj defendanto kondamnita al provtempo , la 21-an de oktobro

KOSOVO

Respubliko de Kosovo

La registaro decidis akcepti la kompenspostulojn prezentitajn de la viktimoj de iamaj membroj de la Kosovo Liberiga Armeo. En la klimato

Pro la necerteco post la parlamentaj elektoj, la leĝprojekto celanta plibonigi la vivojn de GLAT-uloj ne povis antaŭeniri. La Konstitucia Kortumo nuligis leĝon donantan novajn

povojn al la Sendependa Amaskomunikila Komisiono, leĝo kiu estis kritikita de la civila socio.

KUNTEKSTO

Post la februaraj elektoj, politikaj partioj ne sukcesis atingi interkonsenton pri parlamentaj nomumoj kaj

la formado de nova registaro, kaŭzante institucian blokiĝon kiu necesigis la okazigon de elektoj

eksterordinara en decembro.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPAROJ

Ramadan Nishori estis, en aprilo, la unua viro kiu estis sekse atakita en milittempo, parolante publike pri tio, kion li spertis.

En junio, la Magistrata Kortumo de Pristina kondamnis Živojin Nešić, iaman membron de la serba polico kaj armeo, al 15 jaroj en malliberejo pro militkrimoj, inkluzive de seksperfortoj, faritaj en 1999.

En majo, la registaro decidis akcepti kompenspetojn prezentitajn de viktimoj de iamaj membroj de la Kosovo Liberiga Armeo.

trovita kulpa de la Kosovo Specialist Chambers sidanta en Hago. Post proceso okazinta en ilia foresto, la Pristina Tribunalo de Unua Instanco kondamnis Dragan Denić kaj Ivica Rajković en julio al 15 jaroj da malliberigo pro la seksperforto de albana virino dum la konflikto de 1998-1999. En aliaj

En forestaj procesoj, pluraj prokuroroj eldonis akuzojn en aŭgusto kontraŭ 21 aliaj viroj pro la devigita delokiĝo de 800 000 membroj de la albana komunumo dum ĉi tiu konflikto.

Devigitaj malaperoj La registara komisiono pri malaperintoj anoncis en marto, ke la restaĵoj de 11 malaperintoj, viktimoj de la Kralani-masakro en 1999, estis identigitaj.

Pli ol 1 600 homoj, kiuj estis viktimoj de devigita malapero inter la 1-a de januaro 1998 kaj la 31-a de decembro 2000, restis malaperintaj.

DISKRIMINACIO

Virinoj kaj knabinoj

Raporto de la Eŭropa Komisiono publikigita en novembro indikis, ke la nivelo de seksbazita perforto, precipe hejma perforto, restis altaj.

Ĉi tiu dokumento laŭdis la klopodojn faritajn por pli bone informi publikon pri ĉi tiu temo kaj por trakti la mankojn en institucia kaj jura protekto por virinoj.

Li tamen rimarkigis, ke tiuj klopodoj estis nesufiĉaj por efike kontraŭbatali perforton bazitan sur sekso.

La Supera Kortumo konfirmis administran decidon de 2014, kiu malpermesis "religiajn uniformojn en lernejoj", tiel limigante la aliron al edukado por knabinoj portantaj hijabojn. La feminisma organizo QIKA kritikis la decidon, konsiderante ĝin diskriminacia.

GLAT-uloj: En grava decido en julio, la Magistrata Kortumo de Pristina kondamnis tri homojn al entute naŭ jaroj kaj duono en malliberejo pro kidnapo kaj fizika atako motivitaj de malamo bazita sur seksa orientiĝo.

La municipo de Pristina transformis du malgrandajn loĝejojn en provizorajn ŝirmejojn.

por homoj, kiuj estas viktimoj de perforto pro sia seksa orientiĝo aŭ sia

Genra identeco. Neniu progreso estis farita rilate al la malfermo de specialigita akceptejo, malgraŭ promesoj de la aŭtoritatoj.

La ekzameno de la teksto rajtiganta la rekonon de sekso en civila stato kaj la rekonon de kuniĝoj inter personoj de la sama sekso estis haltigita pro la blokiĝo sekvanta la leĝdonajn elektojn en februaro kaj ankoraŭ ne progresis antaŭ la fino de la jaro.

Romaĵoj aŭ Aŝkaloj: Nekapablaj akiri oficialajn dokumentojn pro kosto aŭ administraj obstakloj, romaĵoj familioj loĝantaj en neformalaj setlejoj restis en konstanta timo de perforta elpelo.

Belgin Jashari, 15-jaraĝa futbalisto el la Aŝkalia komunumo, estis atakita dum matĉo en aprilo. Li poste klarigis, ke li plurfoje estis submetita al rasaj insultoj, boteloj kaj aliaj formoj de perforto dum ludoj. Lia atesto igis la Kosovo Olimpik-Komitaton kaj la Prezidanton de Kosovo publike kondamni ĉi tiujn agojn. La polico arestis suspektaton kaj atako.

LIBERO DE ESPRIMO

La Konstitucia Kortumo nuligis leĝon, kiu pligrandigus la povojn de la Sendependa Amaskomunikila Komisiono, reguliga instanco. Civilaj sociaj organizaĵoj kondamnis la leĝaron, argumentante, ke ĝi estas kontraŭkonstitucia kaj minaco al amaskomunikila libereco kaj sendependeco.

La Kosovo Journalists Association registris 63 kazojn de minacoj kaj atakoj kontraŭ ĵurnalistoj inter januaro kaj novembro.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ Aŭ MIGRANTOJ

Kosovo komencis akcepti migrantojn el triaj landoj en decembro.

forpelitaj el Usono, kiel parto de interkonsento kun tiu lando por transloĝigi 50 homojn. La aganta ĉefministro anoncis, ke intertraktado okazas kun la brita registaro pri la konstruado de arestcentro por azilpetantoj, kies petoj estis malakceptitaj de Britio.

RAJTO AL SANA MEDIO Kvankam ne partio en la Kadra Konvencio de Unuiĝintaj Nacioj pri Klimata Ŝanĝiĝo aŭ la Pariza Interkonsento, Kosovo adoptis siajn unuajn nacie difinitajn kontribuojn, tiel engaĝiĝante al agado por kontraŭbatali klimatan ŝanĝon.

Kuvajto

Ŝtato Kuvajto

La aŭtoritatoj subpremis la rajton je libereco de esprimo kaj la rajton je paca kunveno kaj submetis siajn kritikistojn al

arbitraj arestoj kaj arestoj. La Bidun (sennaciaj araboj, kiuj longe ĉeestis en Kuvajto) daŭre alfrontis sisteman diskriminacion. Virinoj kaj knabinoj ankaŭ suferis

diskriminacio. Dekoj da miloj da homoj, plejparte virinoj, spertis la revokon de sia kuvajta civitaneco.

Migrantaj laboristoj estis eksponitaj al homaj-rajtaj misuzoj, inkluzive de resumaj amasaj eldomigoj. La aŭtoritatoj

konservis la mortopunon kaj efektivigis ekzekutojn.

KUNTEKSTO

La parlamento ankoraŭ estis suspendita. La leĝaro tial estis ŝanĝita per dekreto, sen ia parlamenta kontrolo.

La Konsilio pri Homaj Rajtoj [UN] havas La konkludoj de la Universala Perioda Revizio de Kuvajto estis adoptitaj en septembro.

El la 290 ricevitaj rekomendoj, la Ŝtato akceptis 206, parte akceptis kvar, kaj notis la ceterajn 80. Ĝi ne akceptis tiujn, kiuj postulis la protekton de esprimlibereco, la redukton de sennacieco, la eliminon de ĉiaj formoj de diskriminacio kontraŭ virinoj, la protekton de la rajtoj de migrantaj laboristoj, kaj la forigon de la puno de...

mortinta.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO La aŭtoritatoj subpremis la rajton je libereco de esprimo kaj la rajton je paca kunveno.

La Krimkodo kaj la Ciberkrima Leĝo deliktigis esprimi formojn de lingvaĵo konsideratajn "insultaj" al religio, la emiro kaj eksterlandaj ŝtatestroj.

La Leĝo rilata al kunvenoj kaj Publikaj kunvenoj, siaflanke, krimigis publikajn kunvenojn de pli ol 20 homoj sen rajtigo. Krome, individuoj, kiuj ne estis kuvajtaj civitanoj, estis malpermesitaj partopreni en kunvenoj en certaj areoj.

cirkonstancoj.

La aŭtoritatoj okupiĝis pri transnacia subpremo per organizado kun aliaj ŝtatoj por ekstradicii disidentajn blogantojn al Kuvajto. Salman al-Ĥalidi estis tiel forpelita el Irako kaj Mesaed al-Musaileem el Malajzio. La du viroj

Ili estis malliberigitaj en Kuvajto, kie ili ricevis plurajn malliberecajn punojn pro afiŝoj en sociaj retoj konsiderataj kritikaj al kuvajtaj kaj saudaj aŭtoritatoj. Mesaed al Musaileem ankaŭ estis procesigita pro alvoko al protestoj en Kuvajto.

Arbitraj arestoj kaj arestoj

En aprilo, eksaj parlamentanoj estis kondamnitaj al malliberejo pro publika kritiko de la aŭtoritatoj, precipe pro "insulto" al la emiro kaj postulo de fino al la suspendo de la parlamento kaj malobservoj de la rajto je libereco.

de esprimo. La kvin viroj (Anwar al Fikr, Hamad al Olayan, Hussain al Qallaf,

Mesaed al Quraifah kaj Walid al Tabtabaei) estis kondamnitaj al prizonoj punoj variantaj de du ĝis kvar jaroj.

La aŭtoritatoj ankaŭ lanĉis krimajn procedurojn kontraŭ la antaŭa vicprezidanto de la parlamento, Mohammed al-Mutair, pro "insulto" al la emiro dum publika seminario. Ili frostigis ĉiujn liajn havaĵojn.

En julio, krima tribunalo kondamnis la Homaj-rajtoj-defendanto Mohammed al

Barghash kondamnita al tri jaroj da malliberejo pro kritiko de diskriminaciaj publikaj politikoj kontraŭ la bidun-oj.

RAJTOJ DE MIGRANTOJ La dekreto-leĝo pri la restado de fremduloj, kiu regas la eniron kaj restadon de migrantoj, ekvalidis en januaro. Ĝi donis larĝajn povojn al dungantoj kaj aŭtoritatoj, tiel pligante la dependecon de migrantoj kaj la riskon de ekspluatado.

Artikolo 19 de la leĝodekreto malpermesis la Migrantoj estis malpermesitaj labori por ento sen rajtigo de sia unua dunganto aŭ de la Ministerio pri Internaj Aferoj. Artikolo 20, siaflanke, donis tre larĝajn povojn al la Ministerio pri Internaj Aferoj, kiu tiam povis forpeli migrantojn pro kialoj tiel neklaraj kiel "publika intereso, sekureco aŭ moraleco", sen ia jura kontrolo aŭ ebleco de apelacio.

Miloj da migrantoj estis arestitaj kaj senprokraste forpeltitaj, ĉu post juraj procedoj ĉu laŭ ordonoj de la Ministerio pri Internaj Aferoj.

En junio, la aŭtoritatoj enkondukis la postulon, ke fremdaj laboristoj en la privata sektoro akiru elirpermeson validigitan de sia dunganto por forlasi la landon.

Tiu ĉi devo ekvalidis la 1-an de julio. Unu el la ŝlosilaj mezuroj de la sponsorada sistemo (kafala) estis tiel restarigita, donante al dungantoj konsiderindan kontrolojn super la libera moviĝo de iliaj dungitoj.

DISKRIMINACIO

Sennacia loĝantaro (Bidun)

Diskriminacio kontraŭ la Bidun-loĝantaro estis sistema. Civitaneco kaj rilataj rajtoj (la rajto voĉdoni kaj aliro al sano, edukado kaj dungado sur la sama bazo kiel la resto de la loĝantaro) estis specife neitaj al ili.

La plimulto de Bidun-infanoj ne povis ĉeesti senpagajn publikajn lernejojn (krom se ili ricevis specialan escepton, ekzemple, ĉar ili havis patron aŭ avon en la armeo aŭ polico). Ili estis forigitaj al malbonkvalitaj privataj lernejoj, ofte malmultekostaj aŭ subvencitaj, troloĝataj, subfinancitaj, kaj malhavantaj bazan ekipaĵon.

Religiaj malplimulto:
Subĉielaj procesioj estis malpermesitaj por la ŝijaisma malplimulto dum la sankta periodo ĉirkaŭ la religia evento de Aŝuro.

En julio, la Ministerio pri Internaj Aferoj lanĉis sekurecan kampanjon por kontroli religiajn kunvenojn organizitajn por ĉi tiu okazo: nokta elirmalpermeso estis trudita al moskeoj kaj privataj kunvenoj en hejmoj ne povis superi 50 homojn.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ
Leĝoj pri persona statuso ĉiam malavantaĝis virinojn rilate al geedzeco, divorco, infanzorgorajtoj kaj heredo.

La aŭtoritatoj forigis dekojn da

Miloj da homoj perdis sian kuvajtan civitanecan per retroaktive ŝanĝi la naciecan leĝon. Ĉi tiu amendo misproportie influis virinojn, kiuj akiris civitanecan per geedziĝo kun kuvajta civitano, senigante ilin de iliaj rajtoj kaj aliro al esencaj servoj. En septembro, la Speciala Raportisto de UN pri perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj bedaŭris la misproportian efikon, kiun ĉi tiuj mezuroj havis sur virinoj.

En marto, la aŭtoritatoj eldonis dekreto-leĝon nuligante Artikolon 153 de la Krimkodo, kiu kondiĉis punon de nur tri jaroj da malliberigo aŭ simbolan monpunon por viroj, kiuj mortigis virinan parencon pro "honoro". Laŭ la novaj provizaĵoj, ĉi tiuj krimoj nun estis punindaj per ĝismorta malliberigo aŭ mortopuno.

Ankaŭ en marto, Artikolo 26 de la Leĝo pri La leĝo pri persona statuso kaj Artikolo 15 de la Jaafari-Leĝo pri Persona Statuso estis ŝanĝitaj per dekreto por levi la minimuman aĝon de geedziĝo al 18 jaroj, sendepende de sekso. Antaŭe, la laŭleĝa aĝo de geedziĝo estis 15 jaroj por virinoj kaj 17 por viroj, sed juĝistoj povis doni esceptojn, kiuj plejparte koncernis virinojn.

MORTPUNO

Novaj mortkondamnoj estis

oni prononcis frazojn kaj okazis ekzekutoj, inkluzive pro drogdeliktoj.

Nova leĝo por kontraŭbatali drogoleĝaro, kiu antaŭvidas la aplikon de la mortopuno por rilataj deliktoj, ekvalidis en decembro.

RAJTO AL SANA MEDIO Kuvajto, grava produktanto de fosiliaj brulaĵoj, restis unu el la plej altaj elsendantoj de forcejaj gasoj pokape en la mondo.

Ĝi atingis krudnaftoproduktadkapaciton de 3.2 milionoj da bareloj tage, sian plej altan nivelon en pli ol jardeko. Ĉi tiu produktado substrekis la engaĝiĝon de la ŝtato atingi sian celon de 4 milionoj da bareloj tage antaŭ 2035.

LESOTO

Regno de Lesoto

La reduktado de financado provizita de la Usona Agentejo por Internacia Disvolvigo (USAID) al programoj por kontraŭbatali HIV kaj tuberkulozon kaŭzis sankrizon.

La komunumoj trafitaĵoj de la digoprojekto Polihali plendis postulante protekton de siaj akvofontoj, tero kaj hejmoj, adekvatan kompenson kaj veran konsultadon. Tŝolo Thakeli estis akuzita pro interreta kritiko de ekonomia politiko. Pacaj protestoj estis limigitaj. Komisiono determinis, ke prizonaj servistaj agentoj fizike atakis centojn da malliberuloj, rezultante en unu morto.

KUNTEKSTO

Statistikoj el la Enketo pri Laboristaro de 2024 rivelis, ke proksimume 30% de la loĝantaro estis senlabora, kun la proporcio atinganta preskaŭ 50% inter homoj en aĝo de 15 ĝis 24 jaroj.

En septembro, dum sia kvara UPR, Lesoto akceptis la plej multajn el la rekomendoj, sed nur notis tiujn celantajn abolicii la mortopunon kaj malkrimigi konsentajn samseksajn rilatojn.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ En januaro, la reduktado de la financado de USAID por sanprogramoj pri HIV kaj tuberkulozo grave streĉis jam malfortan sansistemon. Ĉirkaŭ 1 500 sanprofesiuloj dungitaj de donac-apogataj programoj perdis siajn laborpostenojn; pluraj instalajtoj administrataj de NROoj aŭ preĝejoj reduktis aŭ suspendis servojn.

HIV-testado, same kiel subteno kaj komunuma atingolaboro. Fariĝis ĉiam pli malfacile por homoj vivantaj kun HIV aŭ tuberkulozo, precipe en kamparaj regionoj, aliri certajn servojn, inkluzive de esencaj kontraŭretrovirusaj kuracadoj kaj programoj por malhelpi patrinon al infano transdonon.

La aŭtoritatoj kaj iliaj partneroj anoncis strategiojn por mildigi la situacion, inkluzive de projektoj celantaj certigi plian financadon por redungi sanprofesiojn.

En septembro, 18 komunumoj (konsistantaj el ĉirkaŭ 1 600 homoj) trafitaj de Fazo II de la Akvoproviza Projekto de la Lesoto-Altajoj registrigis plendon ĉe la Sendependa Apelacia Mekanismo de la Afrika Disvolva Banko, la financanto de la projekto. La plendo citis difekton al domoj, blokitan aliron al kelkaj kampoj, akvopoluadon, mankon de kompenso kaj la foreston de senchava konsultado. La trafitaj komunumoj petis, ke la projekto estu suspendita ĝis solvo de iliaj zorgoj. La projekto celis deturni akvon de la Digo Polihali en la distrikto Mokhotlong al la provinco Gauteng de Sud-Afriko je taksita kosto de 3 miliardoj da usonaj dolaroj. Ĝi estis planita por kompletigo antaŭ 2029, 10 jarojn pli malfrue ol origine planite.

ESPRIMLIBERECO En junio, la aktivulo pri sociaj retoj Tšolo Thakeli estis arbitre arestita post aŭfido de filmeto kritikanta la ekonomian historion de la registaro. Li estis liberigita la sekvan tagon kaj preskaŭ tuj arestita denove kaj akuzita pri ribelemo laŭ leĝo el la kolonia epoko, kiu krimigis liberecon de esprimo. La uzo de akuzoj pri ribelemo por puni retajn kritikojn pri la sociekonomiaj politikoj de la registaro havis timigan efikon sur

aktivuloj, ĵurnalistoj kaj aliaj uzantoj de sociaj retoj.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ Ekde junio, la polico malakceptis petojn pri rajtigo por serio de Manifestacioj estis planitaj en la ĉefurbo, Maseruo, por protesti kontraŭ laborperdoj en la tekstila sektoro. Laŭ la organizantoj, la polico trudis striktajn postulojn kiel antaŭkondiĉojn por la manifestacioj kaj minacis agi kontraŭ iuj ajn protestoj okazantaj ekster la interkonsentitaj itineroj kaj tempoj.

Sindikatoj kaj lokaj koncarnatoj Ili bedaŭris la fakton, ke la polico limigis la rajtigojn de manifestacioj kaj publikaj kunvenoj rilataj al la strikmovado iniciatita en septembro de la laboristoj de la digo Polihali por postuli pli altajn salajrojn kaj pli bonajn laborkondiĉojn.

RAJTO JE VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ La enketa komisiono pri la cirkonstancoj de fuĝo, kiu okazis en la Centra Malliberejo Maseru en decembro 2023, prezentis sian raporton al la ĉefministro, Ntsokoane Matekane, la 16-an de junio.

Ŝi konkludis, ke oficioj de la Lesoto Prizona Servo (LCS) submetis centojn da malliberuloj al

Fizikaj atakoj kaj aliaj formoj de mistraktado rezultigis unu morton kaj alian viron liverinta permanenta handikapo. La enketo ankaŭ malkovris gravajn mankojn en superrigardo kaj administrado ene de la LCS kaj rekomendis disciplinajn rimedojn kaj krimajn agojn kontraŭ la supozeble respondeculoj.

Ĉi tiu raporto estis prezentita al la Parlamento en aŭgusto, sed partoj estis cenzuritaj, kio kaŭzis kritikon de advokatoj, membroj de la civila socio kaj familioj de arestitoj rilate al la manko de volemo de la aŭtoritatoj alporti justecon kaj veron al viktimoj de torturo kaj aliaj formoj de mistraktado.

traktadojn kaj certigi, ke tiuj supozeble respondecaj pri ĉi tiuj agoj estu tenataj respondecaj.

MORTPUNO

Kvankam la mortopuno ne estas aboliita, la lasta registrita ekzekuto okazis en 1995 kaj, laŭ la scio de Amnestio Internacia, neniu mortkondamno estis donitaj dum la jaro.

LIBANO

Libana Respubliko

La israela militistaro daŭrigis siajn aviadilajn atakojn en Libano malgraŭ armistico-interkonsento, kaj la libana registaro ne estis sufiĉe firma en respondecigi tiujn, kiuj respondis pri malobservoj de internacia humanitara juro. Israelo amase detruis kaj difektis civilan infrastrukturon kaj agrikulturan teron en suda Libano, malobee al internacia humanitara juro. Ĉi-jare denove, libanaj aŭtoritatoj alvokis aktivulojn kaj ĵurnalistojn pro kalumnio aŭ aliaj nekklaraj akuzoj.

Dume, progreso okazis en la Parlamento pri proponita leĝo pri amaskomunikiloj, kiu povus pli bone protekti la liberecon de esprimo. La registaro ekstradiciis la egipt-turkan poeton Abdul Rahman Al Qaradawi al la Unuiĝintaj Arabaj Emirlandoj, kie li estis devigita malaperi. La enketo pri la eksplodo en la haveno de Bejruto en 2020, kiu haltis dum jaroj, komencis antaŭeniri.

Malgraŭ kelkaj plibonigoj en ĉi tiu areo, Libano ankoraŭ malhavis universalan socian protektan sistemon. Propono ŝanĝi la naciecan leĝon por doni civitanecon al la infanoj de libananaj virinoj estis prezentita al la

Parlamento. Libano spertis sian plej malbonan sekecon en la lastaj jaroj.

KUNTEKSTO

La elekto de la ĉefkomandanto de la armetrupeo al la prezidanteco la 9-an de januaro

La libana registaro, gvidata de Joseph Aoun, finis du jarojn da politika blokigo. La 13-an de januaro, la parlamento nomumis Nawaf Salam kiel ĉefministron.

Malgraŭ la armistico-interkonsento finita en En novembro 2024, la israela armeo daŭre faris preskaŭ ĉiutage aviadilajn atakojn en suda Libano kaj la Bekaa valo - kaj foje en aliaj regionoj de la lando, inkluzive de la ĉefurbo Bejruto - celante, ĝi asertis, personaron de Hizbulaho kaj armeajn lokojn.

La 18-an de februaro, Israelo anoncis sian intencon konservi militistan ĉeeston en kvin "strategiaj" pozicioj en suda Libano kaj provizore ekzerci kontrolon super ili. La 27-an de februaro, la israela ministro pri defendo diris, ke israelaj fortoj "restos senfine" en bufrozozone ĉe la limo inter Israelo kaj Libano. En aŭgusto, la israela ĉefministro kondiĉigis la

"laŭpaŝa redukto" de la nombro de israelaj soldatoj en libanaj teritorioj al la malarmado de Hizbulaho.

Laŭ la Oficejo de la Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj, ĝis la 1-a de oktobro, israelaj militaj operacioj rezultigis 103 civilajn mortojn ekde kiam la batalhalto ekvalidis; krome, 80 000 homoj ankoraŭ estis delokitaj.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURŬ AERATAKOJ

de la israela armeo masive detruis kaj difektis civilajn strukturojn kaj agrikulturan teron en suda Libano, malobee al internacia humanitara juro¹.

Inter la 1-a de oktobro 2024 kaj la La 26-an de januaro 2025, pli ol 10 000 strukturoj - domoj, moskeoj, tombejoj, vojoj,

Parkoj kaj futbalkampoj, aparte, estis grave difektitaj aŭ tute detruitaj. En tri municipoj, pli ol 70% de ĉiuj strukturoj estis detruitaj. Plejparto de la detruo situis ekster la

La atakoj okazis en aktivaj batalzonoj kaj estis faritaj en ŝajna foresto de superreganta milita neceso, kriterio postulita de internacia humanitara juro. Celoj daŭre estis detruitaj eĉ kvankam batalhalto validis. Post vizito al Libano, la Speciala Raportisto de UN pri eksterkortumaj mortigoj

deklaris en oktobro, ke israelaj atakoj kontraŭ unuaj respondantoj, hospitala personaro kaj ĵurnalistoj estis profunde maltrankviligaj laŭ internacia humanitara juro. Parolante al la gazetaro, li asertis, ke la atako de la 13-a de oktobro 2023, en kiu la fotoĵurnalista de Reuters Issam Abdallah estis mortigita kaj ses aliaj ĵurnalistoj estis vunditaj, ŝajnis esti militkrimo. Li instigis Libanon rekonii la jurisdikcion de la Internacia Kortumo kaj malfermi hejmajn krimajn enketojn pri la eble kontraŭleĝaj mortigoj.

LIBERO DE ESPRIMO

Leĝprojekto pri la amaskomunikiloj prezentita al la Komisiono en majo

La parlamenta administracia kaj justica leĝprojekto enhavis progresojn favore al esprimlibereco, inkluzive de la forigo de antaŭprocesa aresto kaj malliberecaj punoj pro esprimrilataj deliktoj, same kiel la nuligo de provizaĵoj en la Krimkodo kaj militaj justicaj leĝoj, kiuj krimigis kalumnion kaj insulton. Kelkaj proponitaj amendoj estas nuntempe konsiderataj.

Tamen, ĉi tiuj mezuroj riskis malobservi la rajton je esprimlibereco, precipe tiujn celantajn restarigi antaŭprocesan areston en kazoj de "atakaj kontraŭ la digno aŭ privateco de individuoj" kaj tiujn, kiuj antaŭvidas kompletan malpermeson.

kontraŭ amaskomunikiloj kiuj publikigas informojn pri la akuzantoj dum daŭrantaj juraj procedoj.

Spite al la rajto je libereco

Responde al la subpremo kontraŭ esprimlibereco, la libanaj aŭtoritatoj denove ĉi-jare alvokis aktivulojn kaj ĵurnalistojn, citante kalumnion aŭ aliajn neklarajn akuzojn. Pli ol 15 homoj ricevis alvokojn, plej ofte post plendoj prezentitaj de influaj kaj elstaraj figuroj en politiko kaj financo.

La 15-an de februaro, juraj aŭtoritatoj alvokis dungitojn de Daraj Media kaj Megaphone News, sendependaj novaĵagentejoj kiuj publikigis informojn kritikajn pri kandidatoj por la gvidado de la Centra Banko kaj pri la financaj decidoj de la registaro. En la plendo, prezentita de tri advokatoj agantaj en sia privata rolo, la amaskomunikiloj estis akuzitaj pri "subfosado de la financa sano de la ŝtato" kaj "malfortigo de la nacia sento". En novembro, la Prokurorejo de la Kasacia Kortumo alvokis la ĉefredaktoron kaj la direktoron de

Megaphone News sekvante plendon registritan nome de la antaŭa estro de la Ciberkrima Agentejo.

Laŭ mandato eldonita de la

La Konsilio de Ministroj pri Internaj Aferoj de arabaj landoj, la libana registaro, ekstradiiciis la egipt-turkan poeton Abdul Rahman Al Qaradawi al la Unuiĝintaj Arabaj Emirlandoj en januaro, meze de homaj-rajtoj-zorgoj, ke ĉi tiu transdono al emirlandaj aŭtoritatoj

Tio eksponas lin al gravaj homaj-rajtoj-malobservoj.³ Dum vizito al Sirio en decembro 2024, Abdul Rahman Al Qaradawi filmis sin ene de la Umajada Moskeo kritikante la emirlandajn, saudajn kaj egiptajn aŭtoritatojn. La 28-an de decembro 2024, li estis arestita de la libana Ĝenerala Direktoraro de Ĝenerala Sekureco. Ĉe lia alveno en la Unuiĝintaj Arabaj Emirlandoj, li estis submetita al devigita malapero.

Lia restadejo ankoraŭ estis nekonata ĉe la fino de la jaro (vidu Unuiĝintajn Arabajn Emirlandojn).

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Ekde la adopto en 2017 de Leĝo N-ro 65/2017 kontraŭ torturo, Amnestio Internacia dokumentis dekojn da plendoj registritaj laŭ ĉi tiu leĝo, kiuj ne estis konvene esploritaj aŭ rezultigis proceson.

La Ŝtata Konsilio, la plej alta kortumo La administracia tribunalo de la lando ordonis al la registaro pagi al aktoro Ziad Itani 480 milionojn da libanaj pundoj (ĉirkaŭ 5 360 usonaj dolaroj) kiel kompenso pro la damaĝo kaŭzita de la libanaj aŭtoritatoj, kiuj malsukcesis malpermesi aŭ malhelpi lian submetiĝon al torturo kaj alia mistraktado, aŭ konvene esplori liajn akuzojn. En sia decido de la 5-a de decembro 2024, publiikigita la 10-an de marto 2025, la Konsilio agnoskis, ke la ŝtato malsukcesis plenumi sian devon malpermesi torturon, protekti la supozon de senkulpeco, fari necesajn enketojn kaj procesigi krimintojn de torturo kaj mistraktado por certigi respondecon. Antaŭ la fino de la jaro, Ziad Itani ne ricevis la de la tribunalo ordonitajn kompensojn.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ Kvin jarojn post la eksplodo en la haveno de Bejruto, kiu mortigis almenaŭ 236 homojn kaj vundis pli ol 7 000, la libanaj aŭtoritatoj ankoraŭ ne malkaŝis la veron nek faris justecon al la viktimoj kaj iliaj familioj.

Post dujara paŭzo, juĝisto Tarek Bitar rekomencis la enketon en februaro kaj alvokis aliajn dungitojn kaj oficistojn implikitajn en la eksplodo. En marto, prokuroro Jamal Hajjar renversis la mezurojn truditajn de lia antaŭulo, kiuj efike paralizis la enketon. Inter la alvokitaj, kelkaj, kiel ekzemple la eksa ĉefministro Hassan Diab, generalo Abbas Ibrahim kaj generalo Tony Saliba, obeis kaj aperis por pridemandado. Aliaj altrangaj oficistoj

Tamen, oficialuloj, inkluzive de du parlamentanoj, Ali Hassan Khalil kaj Ghazi Zeaiter, same kiel la antaŭa ŝtadadvokato, daŭre malhelpis la enketon kaj rifuzis submetiĝi al pridemandado.

La registaro ne faris tion, kio estis necesa por ke tiuj respondecaj pri malobservoj de internacia humanitara juro farita

Tiuj, kiuj partoprenis en la konflikto kun Israelo, estas respondecaj. Efektive, ĝi ne permesis al la Internacia Krima Kortumo ekzerci sian jurisdikcion por esplori krimojn kovritajn de la Roma Statuto faritajn sur libana teritorio, procesi iliajn supozeblajn krimintojn, kaj garantii la rajtojn de la viktimoj je kompenso.

apelacio.

Amnestio Internacia dokumentis multajn malobservojn de internacia humanitara juro faritajn de la israela armeo en Libano inter 2023 kaj 2025, inkluzive de atakoj kontraŭ saninstalaĵoj kaj veturiloj en Bejruto kaj la sudo de la lando.

La organizo ankaŭ kolektis pruvojn pri pluraj aviadilaj atakoj, kiuj mortigis civilulojn, inkluzive de infanoj, kaj detruis civilan posedaĵon.

RAJTO AL SOCIALA SEKURECO

Modestaj reformoj estis adoptitaj, sed Libano ankoraŭ estis malproksima de esti ekipita de universala socia protekta sistemo. Post la ekonomia krizo de 2019, multaj familioj kun infanoj, maljunuloj kaj homoj nekapablaj labori ankoraŭ ne povis aliri pageblan sanasekuron kaj bazan enspezsekurecon.

La Nacia Socialasekura Fonduso havas Serio de reformoj koncerne kontraktfinan kompenso kaj familiajn subvenciojn estis anoncitaj en junio, inkluzive de pligo de dunganto-kontribuoj kaj dungitaj avantaĝoj (precipe la pligo de familiaj subvencioj). Ĉi tiuj ŝanĝoj ekvalidis la 1-an de julio.

La Nacia Strategio pri Socia Protekto, kies adopto en 2024 havis

reprezentis gravan paŝon antaŭen, sed restis subfinancita kaj malbone efektiva; krome, ĝi ankoraŭ ne validis por fremduloj, precipe migrantoj kaj rifuĝintoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ

Organizoj por virinaj rajtoj daŭre kampajis por la adopto de ununura persona statusleĝo kaj postulis certajn rajtojn kiel egala infanzorgarajto, plena protekto kontraŭ hejma perforto, kaj la ebleco por virinoj transdoni sian naciecon.

Iliaj infanoj kaj iliaj edzoj. Laŭ la libana naciecleĝo, civitaneco daŭre estis transdonita ĉefe tra la patro.

La 2-an de septembro, parlamentano Cynthia Zarazir prezentis leĝprojekton al la Parlamento por ŝanĝi Artikolon 1 de la Leĝo pri Nacieco por permesi al infanoj de libananaj patrinoj ricevi libanan civitancon. Ŝi anoncis ĉi tiun iniciaton je

La 16-an de oktobro, kadre de la kampanjo "Mia nacieco, rajto por mi kaj mia familio", lanĉita en 1999 de grupo de maltrankvilaj individuoj.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ Libano daŭre gastigis grandan nombron da rifuĝintoj, precipe sirianoj kaj palestinanoj. Laŭ UNHCR, kvankam miloj da sirianoj revenis al sia lando post kiam la antaŭa prezidanto Baŝar al-Asad estis elpelita de la povo en decembro 2024, 636 051 siriaj rifuĝintoj ankoraŭ estis registritaj ĉe UNHCR en Libano je la 30-a de septembro. La registaro taksis, ke unu miliono da siriaj rifuĝintoj restis en Libano, kaj ke pliaj 120 000 alvenis post decembro 2024, fuĝante de la streĉiĝoj kaj mortiga perforto, kiuj disŝiris la marbordajn kaj sudajn regionojn de Sirio (vidu Sirio).

La UNHCR deklaris, ke buĝetŝparoj devigis ĝin fermi sian

Akceptejoj en la urboj Tripolo, Akkar kaj Tiro, same kiel en la Bekaa Valo, estis establitaj. Antaŭ la fino de septembro, nur 25% de la financado bezonata por la programoj de UNHCR en Libano estis ricevita. UNHCR iom post iom ĉesis sian helpon en edukado kaj primara sanservo, ĝis ĝi tute ĉesis en julio. La 1-an de decembro, ĝi ĉesis provizi sekundaran sanservon, inkluzive de enhospitaligo, akua prizorgo kaj akcepto en urĝejoj, lasante 85 000 rifuĝintojn (40 000 kiuj antaŭe ricevis primaran sanservon kaj 45 000 kiuj ricevis sekundaran sanservon) sen aliro al ĉi tiuj servoj.

RAJTO AL SANA MEDIO La programo WASH (akvo, sanitarajoj kaj higieno) de UNICEF en Libano indikis en julio, ke la lando spertas sian plej malbonan aridon de la lastaj jaroj.

La vintro de 2024-2025 estis markita de precipitaĵo pli ol 50% sub la laŭsezona averaĝoj kaj de malalta neĝado. Tio influis la haveblecon de surfaca kaj grundakvo.

signife reduktiĝis, kio influis akvovojojn, rezervujojn, fontojn kaj putojn. Studo de la Nacia Aŭtoritato por la Rivero Litani, kiu administras la plej grandan rezervujon de Libano, montris, ke klimata ŝanĝo kontribuis al la sekeco.

La Ministerio pri la Medio prezentis La 30-an de septembro, Libano adoptis sian trian NDC-on, en kiu ĝi kompromitis redukti siajn forĉegasajn emisiojn je 22% senkondiĉe kaj je 33% kondiĉe de akiro de internacia helpo kompare kun la baza scenaro antaŭ 2035. Ĝi ankaŭ kompromitis pliiĝi sian renovigeblaenergian produktadon por kontentigi 25% de sia elektropostulo senkondiĉe, kaj 30% kondiĉe, ankaŭ antaŭ 2035. Tio korespondis al eta pliiĝo de mildiĝaj celoj kompare kun la unua NDC de Libano en 2020.

1. "Libano. La konscia detruo de tero kaj civila posedado fare de la israela armeo devas esti esplorata kiel krimo."
de milito", la 26-an de aŭgusto
2. "Libano: Aŭtoritatoj devas tuj malakcepti plendon
kontraŭ sendependaj amaskomunikiloj", 14-a de aprilo
3. "Libano. La poeto Abdul Rahman Al Qaradawi ne rajtas esti ekstradiciita
al Egiptujo aŭ la Unuiĝintaj Arabaj Emirlandoj," 7-a de januaro 4.
"Libano. Israelaj atakoj celantaj establaĵojn de
Sanpersonaro, ambulancoj kaj unuaj respondantoj devas
esti esplorataj pro militkrimoj," 5-a de marto

LIBIO

Ŝtato de Libio

Rivalaj milicoj sendistinge uzis altkalibrajn armilojn en dense loĝataj areoj, kaŭzante civilajn viktimojn. Armitaj grupoj kaj milicoj arbitre arestis homojn simple pro ekzercado de sia rajto je esprimlibereco, precipe en sociaj retoj. Miloj restis arbitre detenitaj. Torturo kaj aliaj formoj de mistraktado daŭris.

sistema kaj ĝeneraligita. "Konfesoj" akiritaj per torturo estis

publikigita rete. Virinoj, knabinoj kaj membroj de etnaj malplimulto alfrontis profunde enradikiĝintan diskriminacion.

GLAT-homoj estis submetitaj al arbitraj arestoj kaj procesigoj. Ĉi-jare denove, armitaj grupoj aktivaj en la oriento de la lando kaj la libia marborda gardistaro, operacianta en la okcidento kun subteno de EU, kaptis milojn da rifuĝintoj, azilpetantoj kaj migrantoj surmare kaj perforte resendis ilin al Libio por esti remetitaj en arestcentrojn, kie ili alfrontas seksan perforton, torturon kaj aliajn mistraktadojn.

estis praktikitaj. La libia marborda gvardio ekpafis kontraŭ du savŝipoj de NRO-oj. Miloj da homoj estis senprokraste kaj kolektive mortigitaj

forpelita al najbaraj landoj. En la okcidento de la lando, milico suspendis la

operacioj de internaciaj helporganizo helpantaj rifuĝintojn, azilpetantojn aŭ migrantojn. Tribunaloj donis mortkondamnojn post maljustaj procesoj; tamen neniu ekzekuto estis raportita. Senpuno pro krimoj laŭ internacia juro restis profunde enradikiĝinta en

Libio, sed, por la unua fojo de kiam la Internacia Penso-Kubado estis okupita pri la libia situacio en 2011, suspektato estis arestita eksterlande kaj transdonita al la Kortumo pro krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj.

KUNTEKSTO:

Rivalaj aŭtoritatoj en Libio malsukcesis formi unuecan registaron. La Subtena Misio de Unuiĝintaj Nacioj en Libio prezentis sian planon en aŭgusto por okazigi longe prokrastitajn prezidentajn kaj parlamentajn elektojn.

En julio kaj aŭgusto, komunumaj elektoj estis nuligitaj aŭ prokrastitaj en 20 municipoj pro interrompoj kaŭzigitaj de armitaj grupoj asociitaj kun la mem-proklamitaj Libiaj Arabaj Armitaj Fortoj (LAAF), kiuj kontrolis la sudon kaj oriencon de la lando.

Laŭ gazetaraj raportoj, la Malinstiga Mekanismo por Kontraŭbatali Terorismen kaj Organizitan Krimon (DACTO, milico ankaŭ konata kiel al-Radaa) atingis interkonsenton en septembro kun la Registaro de Nacia Akordo por malhelpi la atendatan eskaladon de armitaj kolizioj en Tripolo, la ĉefurbo. Fine de la jaro, al-Radaa ankoraŭ penis sian influon super la Flughaveno Mitiga kaj tenis nedifinitan nombron da

homoj.

Alfronte al kresko de la nombro da rifuĝintoj, azilpetantoj kaj migrantoj alvenantaj en Grekion per maro, grekaj kaj EU-oficialuloj alvokis plifortigon de la

kunlaboro kun rivalaj libiaj aŭtoritatoj pri migradkontrolo.

La Itala Ĉambro de Deputitoj aprobis la renovigon la 15-an de oktobro

dum tri jaroj de la itala-libia memorando de interkompreno pri kunlaboro en migradaj aferoj, konservante la gravan materialan kaj teknikajn subtenon provizitan de Italio al la libia marborda gardistaro de la Registaro de Nacia Akordo.

ARBITRAJ ARESTADOJ KAJ MAJUSTAJ PROCESAJ

Miloj da homoj

ankoraŭ estis arbitre detenitaj nur pro sia politika aŭ triba aparteno, post grave maljustaj procesoj aŭ eĉ sen iu ajn jura bazo.

La ĝenerala prokuroro de Tripolo anoncis Estis en julio, ke la prokuroroj ordonis la liberigon

en la unua duono de la jaro de 258 homoj arbitre detenitaj de al Radaa en la malliberejo Mitiga, en Tripolo.

La 15-an de aprilo, tribunalo de Tripolo kondamnis naŭ libianojn, unu libian virinon kaj unu pakistanan viron al prizonaj punoj variantaj de tri ĝis 15 jaroj pro diversaj deliktoj, inkluzive de insultado de religio, laŭdado de malpermesitaj grupoj kaj antaŭenigado de konstituciaj reformoj.

kondamnoj estis donitaj post evidente maljusta proceso.¹

En decido publikigita la 2-an de novembro,

La Konstitucia Kortumo konkludis, ke Leĝo n-ro 4,

adoptita en 2017 de la Ĉambro de Reprezentantoj, rilate al la jurisdikcio de militaj tribunaloj por juĝi civilulojn akuzitajn pri krimoj kontraŭ la Ŝtato aŭ terorismo-rilataj deliktoj, estis kontraŭkonstitucia.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Torturo

kaj aliaj formoj de

mistraktado restis sistemaj en malliberejoj kaj arestcentroj tra la tuta lando. Raportitaj metodoj inkluzivis batadojn, elektrajn ŝokojn, seksan perforton kaj tenadon en doloraj pozicioj. Kiel en antaŭaj jaroj, "konfesoj" eliritaj per torturo estis disvastigitaj interrete fare de milicoj kaj armitaj grupoj.

Filmetoj cirkulantaj en sociaj retoj en januaro montris grupon da viroj en civilaj vestaĵoj kaj aliajn en kamuflaĵo, kiuj torturis kaj mistraktis arestitojn,

inkluzive de batadoj per feraj stangoj. La okazaĵoj okazis en la malliberejo Qarnada, instalaĵo kontrolata de la Libanaj Armitaj Fortoj (LAF), situanta 250 km nordoriente de Bengazi. La milita prokuroro de LAF anoncis enketon la 16-an de januaro, sed neniu pluaj informoj estis publikigitaj dum la tuta jaro. La prizonĉeloj estis troplenaj kaj malbone ventolitaj, kaj arestitoj malhavis aliron al necesa sanservo.

En majo aperis en sociaj retoj filmetoj montrantaj parlamentanon Ibrahim al-Dersi senĉemiza en malhele lumigita, enfermita spaco ĉirkaŭita de betonmuroj. Li montris videblajn signojn de torturo kaj portis pezan ĉenon.

Metala skatolo kun granda pendseruro estis ligita ĉirkaŭ lia kolo. Li petegis Saddam Haftar, la faktan komandanton de la armita grupo Tariq Ben Zayad (TBZ), liberigi lin.

La restadejo de Ibrahim al Dersi estis nekonata ekde lia malapero la 16-an de majo 2024 en Bengazi.

LIBERO DE ESPRIMO, ASOCIADO KAJ KUNVENO Armitaj grupoj kaj

milicoj arbitre arestis kaj detenis aktivulojn, protestantojn, ĵurnalistojn kaj kreintojn de interreta enhavo, kiuj nur ekzercis sian rajton je esprimlibereco kaj sian rajton je paca kunveno.

La 14-an de majo, milicoj lojalaj al la Registaro de Nacia Akordo ekpafis por disigi kontraŭregistarajn protestantojn kolektitajn en la distrikto Abu Salim kaj la Placo de Martiroj en Tripolo. Almenaŭ tri homoj estis vunditaj, laŭ Libya Crimes Watch.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ La 12-

an de majo, post la anonco pri la atenco kontraŭ unu el la plej potencaj milicestroj de Tripolo, Abdel Ghani al Kikli, konata kiel "Gheniwa", armitaj kolizioj eksplodis en dense loĝataj kvartaloj inter rivalaj milicoj, inkluzive de la 444-a Brigado, ligita al la Registaro de Nacia Akordo, al Radaa kaj la Aŭtoritato por Subteno de Stabileco.

Altkalibraj armiloj, inkluzive de kontraŭaviadilaj kanonoj, estis uzitaj malprecize kaj malkonvene. Tripoli-bazita NRO raportis, ke 53 civiluloj estis mortigitaj en la kolizioj.

La Ministerio pri Internaj Aferoj anoncis, ke ĝi registris 69 plendojn de loĝantoj de Tripolo pro damaĝoj kaŭzitaj al posedaĵoj (inkluzive de domoj kaj veturiloj).

SENDEPUNECO

En majo, la Registaro de Nacia Unueco malfondis la Departementon pri Operacioj kaj Jura Sekureco kaj integris ĉiujn ĝiajn membrojn en la Ministerion pri Internaj Aferoj. Ĝi faris tion sen fari rigoran individuon ekzamenon por ekskludi kaj procesigi tiujn individuojn sub grava suspekto pri implikiĝo en pruvitaj krimoj laŭ internacia juro faritaj kontraŭ libianoj, migrantoj, azilpetantoj aŭ rifuĝintoj.

La aŭtoritatoj ne malfermis enketon pri torturigoj kaj aliaj krimoj laŭ internacia juro supozeble faritaj ĉe la Interna Sekureca Agentejo (ISA) kiam Lotfi al Harari estris, antaŭ lia maldungo en majo.

La oficejo de la prokuroro eldonis arestordonojn en julio. arestordonoj kontraŭ 172 membroj de La Stabileca Subtena Aŭtoritato, milico sub la komando de "Gheniwa" (vidu Kontraŭleĝajn Atakojn), por kazoj de murdo, torturo, forkapto kaj arbitra aresto. Li ordonis la

Dek unu viroj estis arestitaj, sed la situacio de la aliaj suspektatoj ne estis menciita.

La ICC publikigis la mandaton en aŭgusto arestordono eldonita la 10-an de novembro 2020

La kazo implikis Saif Suleiman Sneidel, membron de Grupo 50, armita subgrupo de la al-Saiqa Brigado, aligita kun la Libiaj Arabaj Armitaj Fortoj (LAF). Li estis akuzita pri murdo, torturo kaj atencoj kontraŭ homa digno — militkrimoj faritaj en Bengazi kaj ĉirkaŭaj regionoj. Li restis libera fine de la jaro, same kiel sep aliaj libiaj ŝtatoj submetitaj al arestordonoj eldonitaj de la Internacia Puna Kortumo (IPK).

La Konsilio pri Homaj Rajtoj [UN] havas Rezolucio estis adoptita en septembro renovigante ĝiajn teknikajn asistadon kaj kapacitkonstruajn agadojn en Libio. Ĉi tiuj provizaĵoj estis multe nesufiĉaj por la enketa kaj monitorada mekanismo rekomendita de NROoj kaj tial riskis eternigi senpunecon.

En novembro, la prokuroro ordonis la areston de Osama Njeem, iama estro de la Departemento de Operacioj kaj Jura Sekureco kaj delonga membro de la milico al Radaa, kontraŭ kiu la Internacia Kortumo eldonis arestordonon.

La ordono estis eldonita pro agoj de torturo kaj aliaj kruelaj kaj degradaj traktadoj supozeble faritaj kontraŭ arestitoj en la malliberejo Mitiga, kaj pro morto en prizorgo. Italio arestis Osama Njeem en januaro sed resendis lin al Libio anstataŭ transdoni lin al la Internacia Kortumo. En oktobro, la Internacia Kortumo decidis, ke tiel farante, Italio ne plenumis siajn internaciajn devojn laŭ la Roma Statuto, ĉar ĝi ne plenumis la peton de la Kortumo aresti kaj transdoni Osama Njeem dum li estis sur itala teritorio.

La 1-an de decembro, la germanaj aŭtoritatoj transdonis Khaled Mohamed Ali al la Internacia Kortumo El Hishri, kaŝnomo "al Buti", alia delonga kaj altranga membro de la al Radaa milico. La Internacia Kortumo eldonis arestordonon arestordonoj estis eldonitaj kontraŭ li pro krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj, sed ankaŭ rilate al eventoj okazintaj en la malliberejo Mitiga.

DISKRIMINACIO

Virinoj kaj knabinoj

Virinoj alfrontis diskriminacion jure kaj praktike, precipe rilate al geedzeco, infanzorgorajto, naciecaj rajtoj, aliro al politika ofico kaj dungado.

La ISA en Tripolo arestis en marto kreinton de enhavo, kiu dividis personan enhavon en sociaj retoj.

Li estis akuzita, senbaze, pri "produktado kaj publikigo de pornografia materialo". La prokuroro petis, ke li estu tenata en antaŭprocesa aresto dum 10 tagoj.

GLAT-homoj

Konsentaj seksaj rilatoj inter

Samseksa geedzeco ankoraŭ estis krimo. Laŭ Libya Crimes Watch, la ISA en Tripolo kaj aliaj milicoj kaj armitaj grupoj arestis almenaŭ naŭ homojn en la ĉefurbo pro ilia seksidenteco aŭ seksa orientiĝo, reala aŭ perceptita.

La Regiona Sekureca Direktorara Subtena Mekanismo, milico aligita kun la Ministerio pri Internaj Aferoj, publikigis filmeton en februaro montrantan naŭ virojn kaj du virinojn, kiuj "konfesis" fari "samseksemajn agojn" kaj "formis reton celantan disvastigi HIV".

Etnaj malplimultoj kaj indiĝenaj popoloj La Tubuoj kaj Tuaregoj – kiuj, pro diskriminaciaj naciecaj leĝoj kaj regularoj, ne havis identigilojn – renkontis obstaklojn provante aliri edukadon kaj sanservojn.

Inter aŭgusto kaj oktobro, en la distrikto de Koufra, la polico ligita al FAAL, kaj la bataliono Subul al Salam, armita grupo sub la komando de FAAL, okupiĝis pri kontraŭleĝaj mortigoj, arbitraj arestoj kaj devigitaj malaperoj de membroj de la komunumo Tubuo pro ilia...

etna aparteno.

RAJTOJ DE RIFUGITĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ

Tra Libio, sekurecaj taĉmentoj, milicoj, armitaj grupoj kaj aliaj neŝtataj organizaĵoj denove ĉi-jare faris sistemajn kaj ĝeneraligitajn homaj-rajtoj-misuzojn kontraŭ rifuĝintoj, migrantoj aŭ azilpetantoj kun kompleta senpuneco.

La libia marborda gardio, agante kun subteno de EU en la okcidento de la lando, kune kun la Libiaj Specialaj Mararmeo aligitaj kun la LAF kaj la armita grupo TBZ, aktiva en la oriento de la lando, kaptis almenaŭ 26 940 rifuĝintojn, azilpetantojn aŭ migrantojn surmare kaj perforte resendis ilin al Libio.

La 24-an de aŭgusto, libiaj marbordaj gardistoj malfermis fajron kontraŭ la humanitara savŝipo Ocean Viking, el boato financita de EU kaj donacita de Italio.

La 26-an de septembro, libiaj marbordaj gardistoj pafis kontraŭ la savŝipo Sea-Watch. La Eŭropa Komisiono deklaris, ke libiaj aŭtoritatoj lanĉis enketon pri la okazaĵo.

En majo, la Registaro de Nacia Akordo malfondis la Direktoraron por Kontraŭbatali Kontraŭleĝan Migradon (DCIM), departementon teorie sub la Ministerio pri Internaj Aferoj sed kun propra buĝeto, anstataŭigante ĝin per nova instanco rekte administrata de la ministerio: la Ĝenerala Administracio por Kontraŭbatali Kontraŭleĝan Migradon. Ĉi tiu decido kaŭzis la fermon de la plej multaj arestcentroj de DCIM en Tripoli, escepte de tiu en Tadjourah. Centroj en la oriento de la lando restis funkciaj. Laŭ ciferoj de UNHCR, almenaŭ 5 818 rifuĝintoj, migrantoj aŭ azilpetantoj ankoraŭ estis tenataj de la DCIM en la lando. Miloj pli estis en la manoj de armitaj grupoj kaj milicoj en neoficialaj arestcentroj.

Rifuĝintoj, migrantoj aŭ azilpetantoj detenitaj, ĉu en neoficialaj centroj aŭ en tiuj

administrataj de la DCIM, ili suferis kruelajn kaj malhomajn kondiĉojn.

La libia marborda gvardio (sub la aŭtoritato de la Ministerio pri Internaj Aferoj), la DCIM kaj armitaj grupoj arbitre arestis centojn da rifuĝintoj, migrantoj aŭ azilpetantoj senditaj al Libio kiel parto de kolektivaj elpeloj faritaj de la tuniziaj aŭ alĝeriaj aŭtoritatoj (vidu Tunizio).

Denove ĉi-jare, armitaj grupoj aligitaj kun la FAAL forpelis milojn da rifuĝintoj, migrantoj aŭ azilpetantoj en kolektivaj operacioj faritaj ekster iu ajn regula proceduro.

Du amasaj tomboj enhavantaj entute 93 kadavroj estis malkovritaj la 7-an kaj 8-an de februaro en la distriktoj Wahat (nordoriente) kaj Koufra (sudoriente) post operacioj de la Ministerio pri Internaj Aferoj ĉe lokoj ligitaj al homa trafiko.

En marto, fortoj kontrolitaj de la Registaro de Nacia Akordo (GNA) faris kampanjon de rase motivitaj amasarestoj en okcidenta Irako, celante rifuĝintojn, migrantojn kaj azilpetantojn el subsahara Afriko. Ĉi tiu subpremo koincidis kun pliiĝo de diskriminacia kaj perforta retoriko kontraŭ homoj el subsahara Afriko en sociaj retoj kaj ene de GNA-cirkloj. Rasisma perforto erupciis, kulminante per la morto de fremdulo la 13-an de marto en Sabratha.

La ISA en Tripolo lanĉis en marto Subpremo komenciĝis kontraŭ internaciaj humanitaraj organizaĵoj, kiuj helpas rifuĝintojn, migrantojn kaj azilpetantojn. La kampanjo suspendis la agadojn de 10 organizaĵoj dum pluraj monatoj, esplordemandis iliajn dungitojn kaj konfiskis kelkajn pasportojn. La 9-an de oktobro, la Ministerio pri Eksterlandaj Aferoj informis Kuracistojn sen Landlimoj, ke la organizaĵo havis unu monaton por ĉesi siajn operaciojn en la lando.

MORTPUNO Libio ankoraŭ preskribis la mortopunon por vasta gamo da deliktoj. Tribunaloj ĉi-jare denove donis mortkondamnojn pro murdo post evidente maljustaj procesoj.

Tamen, nenij ekzekutoj estis raportitaj.

RAJTO AL SANA MEDIO Libio ankoraŭ ne ratifis la Parizan Interkonsenton nek prezentis oficialan planon por mildigi kaj adaptiĝi al klimata ŝanĝo. Ĝi restis unu el la plej grandaj produktantoj de fosiliaj brulaĵoj en Afriko.

---

1. Libio: Severaj kondamnoj punantaj pensliberecon post krude maljusta proceso, 12-a de aŭgusto

MADAGASKAR

Respubliko Madagaskaro

Severaj sekecoj, reduktita usona helpo, kaj nesufiĉa financado por esencaj servoj fare de madagaskaraj aŭtoritatoj pliseverigis malriĉecon. Milionoj mankis al aliro al pura akvo, kaj miloj da infanoj suferis pro akuta malnutrado. Sekurecaj taĉmentoj perforte subpremis protestojn kontraŭ malbona regado kaj minprojektoj, rezultante en mortoj, vundoj kaj arbitraj arestoj.

Eksterjuĝaj mortigoj kaj aliaj homaj-rajtaj misuzoj restis neenketitaj. Decidaj reformoj haltis, lasante virinojn, knabinojn kaj homojn kun albinismo vundeblaj al perforto kaj diskriminacio.

KUNTEKSTO

Centoj da homoj partoprenis tutlandajn manifestaciojn inter malfrua septembro kaj meze de oktobro, instigitajn de la junulara movado Generacio Z Madagaskaro.

Ili protestis kontraŭ problemoj kun servoprovizado, inkluzive de persistaj mankoj de akvo kaj elektro, kiujn ili kredis ligitaj al korupto kaj malbona regado.

La 14-an de oktobro, Michael Randrianirina, estro de la Personara Administracia Korpuso kaj Administraj kaj Teknikaj Servoj, specialigita unuo de la armeo, ekregis per militista puĉo, detronigante la prezidanton Andry Rajoelina kaj lian registaron. Rajoelina fuĝis el Madagaskaro, kaj la 17-an de oktobro, Randrianirina ĵuris kiel prezidanto por gvidi la landon tra politika transira procezo, kiu laŭ li daŭros ne pli ol du jarojn.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ La lando spertis severajn sekiĝojn ligitajn al klimata ŝanĝo. Samtempe, la subita redukto de publika financado de la usona registaro al la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID) malhelpis la laboron de pluraj humanitaraj organizaĵoj, inkluzive de la Monda Sanorganizo (MOS), la Monda Nutraĵa Programo kaj UNICEF. Aliro al manĝaĵoj, akvo kaj sanservoj multe malpliigis. En februaro, en la regiono de la Granda Sudo, ĉirkaŭ 8 000 infanoj estis enregistritaj en specialigitajn sancentrojn pro severa akuta malnutrado. Pli ol 40% de la loĝantaro malhavis aliron al sekura trinkakvo, kaj la loĝantoj de la Granda Sudo estis...

aparte trafita.

La aŭtoritatoj ne plenumis sian promeson pligi elspezojn por esencaj servoj kaj provizis malmultajn informojn pri la uzo de la nacia buĝeto. Klimat-rilataj strategioj ne baziĝis sur efikaj taksoj por determini la bezonojn de homoj delokigitaj de la

Malsatego kaj atribueblaj al sekecoj. Persistaj tutlandaj elektropaneoj pliiĝis sensekurecon kaj interrompis, interalie, la studojn de pli ol 3 000 studentoj ĉe la Supera Politeknika Lernejo de Antananarivo.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO

Dum kontraŭregistaraj

protestoj en la ĉefurbo Antananarivo kaj aliaj gravaj urboj (vidu Kuntekston), centoj da aktivuloj de la movado Generacio Z Madagaskaro estis akompanataj de civilaj sociaj grupoj, registaraj dungitoj kaj sindikatoj. Sekurecaj taĉmentoj uzis nenecesan kaj troan forton por disigi pacajn protestantojn, inkluzive de pafado de larmiga gaso rekte en la homamasojn kaj uzado de gumpafadoj de mallonga distanco.

portante realan municion kontraŭ homoj, kiuj ne prezentis tujan minacon de morto aŭ grava vundo. Almenaŭ 22 homoj estis mortigitaj, inkluzive de preterpasantoj kaj, ŝajnas, infano, dum pli ol 100 aliaj estis vunditaj.

La aŭtoritatoj daŭre fidis je Preskribo N-ro 60-082 de la 13-a de aŭgusto 1960 krime puni neaŭtorizitajn manifestaciojn kaj aresti

arbitre elektita el la homoj partoprenantaj en ĝi. En la regiono Anôsy, almenaŭ 80 homoj ankoraŭ servis kvinjarajn suspenditajn punojn pro protestado kontraŭ la agadoj de la mino-kompanio QIT Madagascar Minerals. En aprilo, la aktivulo Rodney Rehosy Fanampera ricevis trijaran suspenditan punon pro gvidado de protestoj kontraŭ la minprojekto Base Toliara. En la sama monato, la sindikatisto Armand Frédéric Rakotoalison ricevis sesmonatan suspenditan punon pro organizado de protestoj sur la tereno de la Universitata Hospitalo Joseph Ravoahangy Andrianavalona.

En julio kaj aŭgusto, la aŭtoritatoj ĉikanis tri ĵurnalistoj, kiuj alproksimiĝis

Sentemaj temoj. Ŝtataj reprezentantoj skribis al du amaskomunikiloj petante ilin anstataŭigi ĵurnalistinojn Pauline Le Troquier kaj Gaëlle Borgia post kiam la virinoj sugestis, ke kelkaj el la 32 mortoj post festo eble ŝuldiĝis al botulismo, defiante la oficialan version, ke la kaŭzo povus esti intenca veneniĝo. Ĉe gazetara konferenco

En gazetara intervjuo, ĵurnalista Tsilaviny Randriamanga demandis pri Boeing 777 registrita en Madagaskaro, kiu estis trovita en Irano. Poste, la Prezidanto de la Senato publikigis deklaron sugestante, ke Randriamanga estis "salajrata" de la kontraŭuloj de la reĝimo.

TORTURO KAJ ALIAJ MISTRAKTOJ En julio, la Ordinara Krima Kortumo de Anosy kondamnis viron kondamniton pro seksperfortado de juna knabino al kirurgia kastrado, puno permesita en kazoj de infanseksperforto laŭ la reviziita Krima Kodo. Ĉi tiu praktiko malobservis la absolutan malpermeson de torturo kaj ĉiuj aliaj formoj de mistraktado.

kruela, nehoma aŭ degrada traktado. En popularisma movo, la aŭtoritatoj daŭre reklamis ĉi tiun punon kiel supozeblan solvon al la alarma pliiĝo de la nombro de infanseksperfortoj.

SENDEPUNECO La supozata eksterkortuma mortigo de Jean Salomon Andriamamonjy fare de sekurecaj taĉmentoj en oktobro 2023 ne estis esplorita. La aktivulo mortis pro kapvundo dum detenite en milita tendaro post gvidado de protesto kontraŭ QIT Madagaskaro Mineraloj.

La Nacia Preventa Mekanismo, la oficiala instanco respondeca pri esplorado de kazoj de torturo kaj eksterjuĝaj mortigoj, estis nefunkcia dum la tuta jaro. Membroj de la sekurecaj taĉmentoj uzis troan kaj ofte mortigan forton por disigi manifestaciojn, inkluzive de tiuj de Generacio Z Madagaskaro en

En septembro kaj oktobro, ili ne devis respondi pri siaj supozeblaj krimoj.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ La nova registaro promesis liberigi homojn malliberigitajn pro kontraŭstaro al la antaŭa registaro.

En praktiko, tiuj liberigoj, kiuj komenciĝis en oktobro, ne limiĝis al kontraŭleĝe tenataj politikaj malliberuloj, sed estis etenditaj al homoj malliberigitaj pro krimaj deliktoj laŭregule agnoskitaj, kiuj ne finis servi siajn punojn.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Viktimoj de seksperforto, precipe knabinoj, ne ricevis sufiĉan protekton aŭ subtenon. Neniu specifa publika buĝeto estis asignita al ilia prizorgo.

La leĝprojekto de 2021 celis

Ĉar la malkriminaligo de aborto ne progresis en la Parlamento, la ago ankoraŭ estis konsiderata krima delikto sub ĉiuj cirkonstancoj. Madagaskaro ne ratifis la Protokolon al la Afrika Ĉarto pri Homaj kaj Popolaj Rajtoj.

La Afrika Unio adoptis la Konvencion pri la Rajtoj de Virinoj en Afriko en 2003. La lando tial ne ratifis la provizaĵojn de la Protokolo celanta protekti reproduktajn rajtojn rajtigante aborton en kazoj de seksa atako, seksperforto aŭ incesto, kiam la daŭrigo de la gravedeco prezentas danĝeron al la vivo aŭ fizika kaj mensa sano de la gravedulino, aŭ se la fetu havas misformojn.

mortiga.

DISKRIMINACIO

Infanoj kun albinismo ankoraŭ estis viktimoj de forkaptoj kaj murdoj motivitaj de eraraj kaj danĝeraj superstiĉoj pri ilia stato. Laŭ la scio de Amnestio Internacia, almenaŭ kvar tiaj infanoj estis forkaptitaj dum la jaro. En marto, la korpo de kvarjara knabino estis

La korpo estis trovita. Pluraj korpopartoj, inkluzive de la kapo, estis forigitaj. Neniuj arestoj estis faritaj rilate al ĉi tiu hommortigo.

En aŭgusto, la Alta Konstitucia Kortumo konsiderita nekonforma leĝo, kiu povus esti plifortiginta la protekton de homoj kun albinismo, pro la kialo, ke ĝiaj provizaĵoj estis malkonsekvencaj kaj netaŭgaj.

MALAJZIO

Malajzio

Malklare formulitaj leĝoj, kiuj limigis esprimliberecon, daŭre estis uzataj kontraŭ kritikistoj de la

registaro. La aŭtoritatoj limigis pacajn protestojn kaj ĉikanis, esploris kaj arestis aktivulojn kaj studentojn. La nombro da homoj en mortkondamnitaj signife malpliigis. Rifuĝintoj kaj senpaperaj migrantoj denove estis submetitaj al senlima aresto, arbitra aresto kaj mistraktado ĉi-jare. GLAT-rajtoj estis atakitaj, kaj aktivuloj postulis pli grandan rekonon.

la rajtoj de indiĝenaj popoloj.

LIBERO DE ESPRIMO

La aŭtoritatoj daŭre uzis leĝojn skribita malprecize por limigi esprimliberecon.

En marto, la alta kortumo de la ĉefurbo, Kuala-Lumpuro malakceptis la konstitucian defion prezentitan de la reĝisoro kaj produktanto de la malpermesita filmo Mentega Terbang, kiu estis akuzita pri "ofendado de religiaj sentoj" laŭ la Krimkodo. La proceso kontraŭ la du viroj ankoraŭ daŭris fine de la jaro.

En aŭgusto, la Apelacia Kortumo konfirmis la peto de aktivulino Heidy Quah en

decidante ke la terminoj "ofensiva" kaj "ĉikana" estu forigitaj el sekcio 233(1)(a) de la Leĝo pri Komunikado kaj Multimedia Reto.

La aktivulo kredis, ke krima procesigo de interretaj deklaroj bazitaj sur tiaj terminoj konsistigas malobservon de la rajto je esprimlibereco.¹ La registaro apelaciis ĉi tiun decidon.

En oktobro, la polico arestis sep homojn akuzitajn pri afiŝado de ribelemaj kaj minacaj komentoj en sociaj retoj celante politikajn figurojn. Ili estis esploritaj laŭ la provizaĵoj de la Ribelema Leĝo, la Komunikada kaj Multimedia Leĝo, kaj la Krima Kodo. Ankaŭ en oktobro, alta kortumo decidis, ke la aŭstralia akademiulo kaj bloganto Murray Hunter kulpas pri kalumnio de la interreta reguliganto en artikoloj kritikantaj ĝin. Li estis arestita kelkajn semajnojn antaŭe fare de malajziaj kaj tajlandaj aŭtoritatoj.

en Tajlando, kie li loĝis kaj kie li devis esti juĝita en krima proceso planita por 2026.

Aktivulo Fahmi Reza estis arestita en Decembro. Li estis sub enketo laŭ la Leĝo pri Ribelema kaj la Leĝo pri Komunikado kaj...

Li estis arestita pro kritiko de la Sultano de Johor en afiŝo en sociaj retoj kaj liberigita per kaŭcio. Pli frue ĉi-jare, li estis maljuste malhelpita forlasi la landon kaj arestita kaj malpermesita eniri la ŝtaton Sabah pro publikigo de karikaturoj de la ŝtatestro.

Rajtoj de GLAT-oj: La registaro cenzuris publikaĵojn rilatajn al GLAT-oj, same kiel aliajn formojn de esprimo uzatajn de ĉi tiuj individuoj.³ En novembro, policaĵo operacio okazis en Kuala-Lumpuro kaj la ŝtato Penang. Aŭtoritatoj arestis pli ol 200 homojn perceptitajn kiel GLAT-ojn kaj malfermis enketojn kontraŭ ili laŭ diversaj leĝoj, inkluzive de tiuj, kiuj krimigas

seksaj rilatoj inter homoj de la sama sekso.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ En februaro, la registaro anoncis, ke ĝi konsentis ŝanĝi la Leĝon pri Pacaj Kunvenoj kaj suspendis la devon, ke organizantoj akiru permeson de posedantoj de removeblaĵoj. En julio, la Federacia Kortumo deklaris Artikolon 9(5) de ĉi tiu leĝo kontraŭkonstitucia post jura defio de la aktivulo Amir Hadi, kiu kontestis la akuzojn kontraŭ li pro malsukceso informi la policon pri planita manifestacio en 2024.

Tamen, la aŭtoritatoj daŭre limigis pacajn protestojn alvokante provizaĵojn de la Leĝo pri Paca Kunveno, la Krimkodo, kaj la Leĝo pri Malgravaj Deliktoj. Protestantoj estis submetitaj al ĉikanado, timigaj taktikoj, arbitraj arestoj kaj enketoj, kaj troa uzo de forto.

En julio, la polico arestis aktivulon Badrul Hisham Shaharin, alinome Chegubard, laŭ multaj leĝoj, inkluzive de la Leĝo pri Ribelemo, post kiam li partoprenis en amaskunveno alvokanta la eksigon de la ĉefministro. La sekvan monaton, la aktivulo Arutchelvan Subramaniam estis arestita laŭ la provizaĵoj de la Krimkodo post partopreno en paca marŝo organizita de aktivuloj kaj plantejlaboristoj por transdoni memorandon al la Parlamento. Li estis

publikigita la saman tagon. En la ŝtato Sabah, almenaŭ sep studentaj aktivuloj estis esploritaj kaj akuzitaj laŭ la Krimkodo, la Leĝo pri Paca Kunveno, kaj la Leĝo pri Komunikado kaj Multimedia Pro partopreno en kontraŭkoruptaj protestoj.⁵ En julio, studentaj aktivuloj kaj civilaj sociaj organizaĵoj transdonis noton al la Parlamento

rilate al proponitaj amendoj al la Leĝo pri Kunvenoj pacaj protestantoj estis salutitaj de granda homamaso

Polica ĉeesto antaŭ la parlamentejo.

En oktobro, la polico arestis du virojn antaŭ la usona ambasadejo dum ili partoprenis pacan proteston kontraŭ la interkapto de la tutmonda floteto Sumud fare de Israelo. Ili uzis forton por subigi ilin; en decembro, unu el la viroj estis akuzita laŭ la Krimkodo pri supozata intenca atako.

MORTPUNO La konfirmita nombro de mortkondamnitaj restis historie malalta ekde la forigo de deviga mortpuno en 2023. Ekzekutoj de malajzianoj kondamnitaj pro drogrilataj deliktoj en najbara Singapuro plue instigis la debaton pri ĉi tiu puno en Malajzio. La registaro anoncis en julio la kreadon de speciala grupo por konsideri la kompletan forigon de la mortpuno.

DEVITAJ MALAPERĜOJ Supera kortumo decidis en novembro, ke la registaro kaj la polico estis implikitaj en la devigita malapero de Pastro Raymond Koh kaj aktivulo Amri Che Mat. La tribunalo aljuĝis pli ol 40 milionojn da malajziaj ringgitoj (naŭ milionoj da usonaj dolaroj) kiel kompencon al iliaj familioj. La registaro anoncis sian intencon apelacii kaj remalfermis enketon pri la malaperoj.

KONTRAŬLEĜAJ HOMICIDOJ

En junio, civilaj sociaj grupoj renovigis siajn alvokojn por justeco por Teoh Beng Hock, kiu estis trovita morta en 2009 post pridemandado fare de agentoj de la Malajzia Kontraŭkorupta Komisiono. La prokuroro fermis la kazon en majo, klarigante, ke ne estis sufiĉaj pruvoj por alporti akuzojn.

En novembro, tri viroj en aĝo de 24 ĝis 29 jaroj estis pafmortigitaj de polico ĉe plantejo de eleisoj en Durian Tunggal, en la ŝtato Malako.

Murdenketo estis malfermita, meze de publika kolero kaj konfliktantaj raportoj pri la okazaĵoj.

Prizona gardisto estis akuzita en decembro; li estis akuzita pri kaŭzado de la morto de malliberulo, Gan Chin Eng, dum tumulto en la arestcentro Kamunting en januaro.

RAJTO DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ En januaro, la aŭtoritatoj arestis 196 rohingjajn rifuĝintojn, kiuj surteriĝis sur Langkawi, insulo proksime al la tajlanda limo. Ili poste resendis du boatojn kun 300 homoj (ŝajne rohingjaj rifuĝintoj).

La operacioj faritaj de la servoj de Enmigrado intensiĝis. Homaj-rajtaj organizaĵoj kondamnis arbitrajn arestojn kaj alvokis finon al torturo dum aresto. Rifuĝintoj kaj senpaperaj migrantoj, inkluzive de infanoj, ankoraŭ estis tenataj en aresto senfine. Je la 31-a de aŭgusto, 20 143 homoj estis malliberigitaj en 20 arestcentroj, inkluzive de 2 196 infanoj.

Organizaĵoj pri homaj rajtoj instigis la aŭtoritatojn ĉesigi la areston de neplenaĵuloj kaj adopti lokajn prizorgajn solvojn krom aresto.

La aŭtoritatoj de Mjanmao anoncis en En oktobro, aktivulino Thuzar Maung kaj ŝia familio estis arestitaj; ili ŝajne estis forkaptitaj en Malajzio kaj prenitaj al Mjanmao en 2023. Post ilia aresto, homaj-rajtaj organizaĵoj instigis la malajzian registaron peti ilian liberigon.

tujan komunikadon al la aŭtoritatoj de Mjanmao.

RAJTO DE INDIGENAJ POPOLOJ En novembro, la registaro prezentis raporton pri siaj proponitaj amendoj al la Leĝo pri Indiĝenaj Popoloj de 1954. Ĉi tiuj amendoj celis plilarĝigi protektojn por indiĝenaj popoloj post alvokoj de la

La Malajzia Komisiono pri Homaj Rajtoj (Suhakam) alvokas al nacia agadplano. Aktivuloj postulis, ke la Orang Asli estu oficiale agnoskitaj kiel unu el la indiĝenaj popoloj de Malajzio kaj ke ilia rajto al memdetermino estu protektata.

RAJTO AL SANA MEDIO En oktobro, la registaro prokrastis la prezenton de la leĝprojekto pri klimata ŝanĝo por ebligi daŭrajn konsultojn kun industriaj koncernatoj kaj profesiaj asocioj.

-
1. "La kortuma venko de Heidy Quah estas venko por ĉiuj malajzianoj parolantaj" "vero al potenco", 19-a de aŭgusto
  2. "La atako de Malajzio kontraŭ interreta esprimo devas finiĝi nun", la 7-an de oktobro
  3. "Armiga moraleco: nova raporto malkaŝas akran kreskon de cenzuro de GLAT-publikajoj sub malmoderna malajzia leĝo", 16-a de julio
  4. "Verdikto de la Federacia Kortumo estas potenca paŝo al restarigo de la rajto al paca kunveno", 1-a de julio
  5. "La registaro de Madani devas ĉesi uzi armilojn kontraŭ leĝoj" "studentaj voĉoj", 23-a de majo

MALAVIO

Respubliko de Malavio

Manĝaĵa sensekureco plimalboniĝis kaj La lando alfrontis sankrizon kaŭzitan de drogmanco kaj epidemio de simiovariolo. Civitana spaco restis limigita. GLAT-homoj daŭre alfrontis diskriminacion. Du policistoj estis kondamnitaj pro torturado de arestito.

Seksbazita perforto estis ĝeneraligita, precipe kontraŭ rifuĝintaj virinoj.

KUNTEKSTO

La Departemento pri Katastrofadministrado deklaris en februaro, ke dum

Dum la pluvsezono 2024-2025, ekstremaj veterokazaĵoj influis proksimume 160 000 homojn, delokigante ĉirkaŭ 644 familiojn kaj kaŭzante la mortojn de ĉirkaŭ 35 homoj. Ĉi tiu ministerio daŭre prenis iniciatojn por mildigi klimatajn ŝokojn, precipe plibonigante fruajn avertajn sistemojn.

RAJTO AL NUTRAĴO Laŭ la Reto de

Sistemoj por Frua Averti pri Malsato, distriktoj en la sudo de la lando alfrontis alarmajn nivelojn de nutraĵa nesekureco pro malbonaj rikoltoj kaj subaveraĝa aĉetpovo. Enketo farita de la Nacia Oficejo pri Statistiko kaj la Departemento pri Nutrado rivelis, ke la indico de malnutrado akre altiĝis de 4,4% al 7,1%, malgraŭ ke aŭtoritatoj distribuis fortikigitan nutraĵan suplementon nomatan Super Cereal Plus al riskogrupoj ekde septembro 2024.

RAJTO AL SANO

La reduktado de internacia helpo kaŭzis severan mankon de kontraŭtuberkulozaj medikamentoj, nur monatojn post kiam la Monda Organizaĵo pri Sano (MOS) raportis 40%-an malkreskon de tuberkulozaj kazoj kaj

La nombro de mortoj malpliigis. En septembro, la rezervo estis danĝere malaltaj.

La Nacia Instituto pri Publika Sano de Malavio raportis 118 kazojn de medokso kaj unu morton pro la malsano en septembro, post epidemio kiu komenciĝis en aprilo en 12 distriktoj. La Instituto sukcesis

kontroli ĉi tiun epidemion per multsektora aliro.

LIBERO DE PACA KUNVENO

En junio, en Lilongvo, la ĉefurbo, dum paca manifestacio kontraŭ la maniero kiel la naciaj elektoj planitaj por septembro estis administritaj de la Balota Komisiono, partoprenantoj estis atakitaj de neidentigitaj armitaj viroj suspektataj aparteni al la Partio.

de la Malavia Kongreso, kiu tiam estis en povo. Pluraj homoj estis vunditaj kaj aktivulo laŭdire estis brutale batita sen ia interveno de la sekurecaj taĉmentoj.

DISKRIMINACIO La

finpretigo de la registara agadplano de 2022 por protekti kaj antaŭenigi la rajtojn de homoj kun albinismo estis prokrastita pro buĝetaj limigoj.

En aprilo, kontribuo al la UPR de Malavio, komune prezentita de lokaj kaj internaciaj NRO-oj, kondamnis diskriminacion kaj torturagojn.

al kiuj GLAT-homoj estis eksponitaj, kaj elstarigis ĝeneraligitajn ŝablonojn de perforto, timigado, ĉantaĝo kaj ĉikanado fare de polico.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO En aprilo, la

Magistrata Kortumo de Mulanje trovis du policistojn kulpaĵ pri grava korpa vundo kaj neglekto de devo pro la torturo kaŭzita dum aresto en 2024 al 13-jaraĝa knabo, kies brakojn ŝajne devis amputi pro la misuzo. La du oficiroj estis kondamnitaj al 10 jaroj en malliberejo.

SEKSA AŬ GENRBAZITA PERFORTO En junio, raporto de la Clooney

Foundation for Justice rivelis, ke inter la 63 virinoj en malliberejo pro perfortaj krimoj, 27 estis arestitaj pro agoj faritaj dum ili defendis sin kontraŭ seksbazita perforto.

La 28-an de oktobro, la Alta Kortumo de Malavio konfirmis la rajtojn de neplenaĝaj knabinoj, kiuj estis viktimoj de seksa perforto, asertante ilian rajton al aborto. Ĝi ordonis al la Ministerio pri Sano

klare instrukciu sanpersonaron provizi al ĉi tiuj knabinoj laŭleĝajn abortoservojn laŭpete.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ La tendaro Dzialeka, desegnita por loĝigi 12 000 homojn, versajne gastigis pli ol 50 000 rifuĝintojn. En septembro, la brita gazeto The Guardian raportis pliiĝon de seksbazita perforto kontraŭ rifuĝintaj virinoj en la tendaro, multaj el kiuj estis devigitaj al sekslaboro pro severaj vivkondiĉoj.

MALIO

Respubliko Malio

La aŭtoritatoj plue limigis la rajtojn al libereco de esprimo, paca kunvenado kaj asociiĝo. Politikaj kontraŭuloj kaj membroj de la civila socio estis arbitre arestitaj kaj detenitaj aŭ submetitaj al devigita malapero. Registaraj fortoj, iliaj aliancanoj kaj armitaj grupoj faris kontraŭleĝajn atakojn kaj mortigojn kontraŭ civiluloj. Armitaj grupoj trudis blokadojn al pluraj urboj. Almenaŭ 2 036 lernejoj estis fermitaj rezulte de la konflikto.

KUNTEKSTO

Post la malsukceso de antaŭa pacprocezo bojkotita de politikaj partioj, civila socio kaj kelkaj armitaj grupoj, la aŭtoritatoj redaktis la Carton en februaro

nacia paco kaj repaciĝo. En aprilo, la politika transira periodo establita post la militista puĉo de 2020 estis plilongigita je kvin jaroj.

En junio, la Wagner Group, kompanio privata milita kompanio, estis anstataŭigita de la Afrika Korpuso, organizo metita sub la kontrolon de la rusa Ministerio pri Defendo, kiel parto de partnereco finita kun Malio en la kampo de sekureco.

En aŭgusto, la aŭtoritatoj deklaris, ke ili havis malhelpis militistan puĉon kaj arestis plurajn armeoficirojn.

same kiel franca diplomato, kiu ankaŭ apartenis al la francaj spionservoj.

En septembro, Malio anoncis sian intenco retiriĝi el la Internacia Kortumo.

LIBERO DE ESPRIMO, DE ASOCIADO KAJ KUNVENO

La decido de la aŭtoritatoj dissolvi ĉiujn politikajn partiojn ilustris la alarman kaj daŭrantan subpremon de la rajtoj je esprimlibereco, paca kunveno kaj asociiĝo. En aprilo kaj majo, manifestacioj kondamnantaj ĉi tiun mezuron estis perforte subpremitaj de la sekurecaj taĉmentoj en la ĉefurbo, Bamako.

DEVITAJ MALAPEROJ

La sekurecaj taĉmentoj submetiĝis aktivuloj, membroj de la civila socio kaj politikaj figuroj al deviga malapero.

La 14-an de marto, Alou Badra Sacko, kunordiganto de la Apelacio de la 20-a de februaro kaj prezidanto de la movado de la civila socio "Ne Forprenu Mian Monon", estis forkaptita en la centro de Bamako fare de maskitaj pafantoj. Li estis prenita al nemalkaŝita loko. Kelkajn tagojn antaŭe, li postulis la forigon de impostoj sur poŝtelefonaj transakcioj. Li estis liberigita la 24-an de majo.

La 8-an de majo, El Bachir Thiam, gvidanto de la partio Yelema, estis forkaptita de sia hejmo fare de nekonataj atakantoj. Lia restadejo estis nekonata. La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN postulis lian tujan liberigon, kaj li estis liberigita la 26-an de septembro. El Bachir Thiam ludis centran rolon en kontraŭstaro al la dissolvo de politikaj partioj kaj la plilongigo de la politika transiro.

Ankaŭ la 8-an de majo, armitaj viroj Maskitaj viroj vojaĝantaj en nemarkita veturilo kaj ŝajnigantaj esti ĝendarmoj forkaptis Alhassane Abba, ĝeneralan sekretario de la partio Konverĝo por la Disvolviĝo de Malio, de lia hejmo en Bamako. Li estis liberigita la 5-an de junio sen esti alportita antaŭ juĝiston.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN postulis en marto la liberigon de politikaj aktivuloj Moulaye Baba Haidara, Mahamoud Mohamed Mangane kaj Amadou Togola, kiuj estis torturitaj en malliberejo. Ili estis tenataj ekde 2023 atendante proceson pro diversaj akuzoj, inkluzive de "subfosado de la ekstera kaj interna sekureco de la ŝtato" kaj "subfosado de nacia unueco kaj la kredindeco de la ŝtato".

Eksĉefministro Moussa Mara estis arestita en aŭgusto pro aŝiso de mesaĝo ĉe X, en kiu li diris, ke li batalos "per ĉiuj rimedoj" por la rajtoj de homoj detenitaj pro esprimo de siaj opinioj. Akuzita pri subfosado de ŝtata kredo kaj malhelpado de legitima aŭtoritato, li estis kondamnita en oktobro al unu jaro da malliberejo.

Kontraŭkorupta aktivulo Clément Dembélé restis en malliberejo, malgraŭ kortuma decido en aprilo nuligi la akuzojn kontraŭ li kaj ordoni lian liberigon. Li estis arestita en 2023, akuzita pri mortminacoj kontraŭ la prezidanto kaj lia familio. En aŭgusto, la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN postulis lian senkondiĉan liberigon.

ABONAJŬOJ FARITAJ DE ARMITAJ GRUPOJ Armitaj grupoj kontraŭleĝe atakis kaj mortigis civilulojn.

En februaro, 34 civiluloj estis mortigitaj en Atako de la Islama Ŝtato en Sahelo (ISS) kontraŭ civila konvojo estis raportita de kelkaj amaskomunikiloj. La konvojo estis proksime al la vilaĝo Kobé, proksime al la urbo Gao, kaj estis eskortata de maliaj sekurecaj taĉmentoj.

En majo, Sidi Barka, gvidanto de la civila socio, estis forkaptita de membroj de ISIS en Ménaka, urbo en la oriento de la lando. Laŭ lokaj fontoj, lia korpo estis trovita ĉe la periferio de la urbo en aŭgusto.

Ankaŭ en majo, Ousmane Kampo, la urbestro de Konna (regiono Mopti), estis kidnapiata de membroj de la Grupo por Subteno de Islamo kaj Islamanoj (GSIM).

Li estis arestita dum li laboris en siaj kampoj, laŭ amaskomunikilaj raportoj. Li estis liberigita la 4-an de oktobro.

En aŭgusto, membroj de la katibo de Macina lanĉis operacion kontraŭ Farabougou (en la komunumo Dogofry) kaj konkeris armeajn poziciojn en arbitra atako, kiu mortigis civilulojn kaj ekigis amasan eliron de la loĝantaro. Ankaŭ en aŭgusto, la urbestro de Dogofry, Modibo Kimbiri, kaj lia ŝoforo estis mortigitaj de tradiciaj ĉasistoj, kiuj ekpafis kontraŭ ilia veturilo inter Diabaly kaj Dogofry.

La 6-an de novembro, en Echell (regiono Timbuktu), membroj de armita grupo kidnapis Mariam Cissé, konatan figuron en sociaj retoj.

La sekvan tagon, ili prenis ŝin al Tonka, ŝia hejmurbo, kaj ekzekutis ŝin, antaŭ ol forlasi ŝian korpon sur publika placo.

MALOBSEVOJ DE INTERNACIA JURO HUMANITARA

La armeo kaj ĝiaj aliancoj sindevigis malobsevoj de internacia humanitara juro, inkluzive de agoj de torturo kaj eksterjuĝajn ekzekutojn.

Almenaŭ 10 civiluloj estis mortigitaj en Ejdeir (regiono Timbuktua) la 16-an de marto, merkattagon, per dronatako de la Maliaj Armitaj Fortoj (FAMA).

La 12-an de aprilo, membroj de la Maliaj Armitaj Fortoj (FAMA) kaj iliaj Wagner-partneroj arestis ĉirkaŭ 100 virojn, ĉefe el la fulani-komunumo, ĉe merkato en la vilaĝo Sebabougou (regiono Kayes). Laŭ la Oficejo de la Alta Komisararo pri Homaj Rajtoj (OHCHR), ĉirkaŭ 60 el ili estis prenitaj al la milita tendaro Kwala (regiono Koulikoro), kie ili estis pridemanditaj sub torturo. La plej multaj poste estis prenitaj el la tendaro kaj, laŭ atestoj de pluvivantoj, eksterkortume ekzekutitaj de ekzekutplotono. Semajnon poste, putriĝantaj korpoj, ŝajne apartenantaj al kelkaj el ĉi tiuj viroj, estis trovitaj proksime de la tendaro Kwala fare de homoj serĉantaj iliajn parencojn.

La 12-an de majo, ĉirkaŭ dek maliaj soldatoj akompanataj de dozo-milicanoj

inter 23 kaj 27 viroj estis arestitaj dum la semajna merkato en la urbo

Diafarabé. Ili blindigis ilin kaj ligis iliajn manojn malantaŭ iliaj dorsoj, kaj transportis ilin per foskamuo al la alia flanko de la rivero, kie ili ekzekutis ilin kaj enterigis ilin en amastomboj.³ Kvankam la armeo promesis, ke la "supozeblaj" ekzekutoj estos esploritaj, neniuj pluaj informoj estis publikigitaj.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ

La GSIM daŭre blokis aliron al pluraj urboj, inkluzive de Gossi, Léré kaj Diafarabé, malobservante multajn rajtojn, inkluzive de la rajto al nutrajsekureco kaj la rajto al libera moviĝo.

libere. En julio, ĝi anoncis la trudon de blokado ĉirkaŭ Kayes kaj Niore du Sahel, du gravaj urboj en la okcidento. En la sama monato, la grupo indikis, ke la transporto kaj liverado de fuelo el najbara Senegalo kaj Eburbordo estus sisteme limigitaj. Ĝi tiam komencis celi cisternkamionojn veturantajn sur la vojoj de la okcidento kaj la

centra Malio.

Rajto al Edukado: La

eduka krizo plimalboniĝis, kaj en junio, almenaŭ 2 036 lernejoj estis konsiderataj nefunkciaj pro sensekureco, kompare kun 1 984 en junio 2024. Dume, 618 000 infanoj estis senigitaj je sia rajto al edukado. La regiono Kidal estis la plej trafita, kun 63% de infanoj eksterlernejaj.

---

1. "Malio. La aŭtoritatoj devas forlasi la alarman proponon" dissolvi politikajn partiojn," 30-a de aprilo

2. "Malio. La aŭtoritatoj devas tuj liberigi la eksan

Ĉefministro Moussa Mara kaj ĉesigis la subpremon de

"Civiliaj kaj politikaj rajtoj", 27-a de oktobro

3. "Malio. Estas urĝe fari enketon pri la ekzekutoj de

civiluloj en Diafarabé", 22-a de majo

MALTO

Respubliko Malto

Sendependa monitorado de arestlokoj, precipe por la celo preventi mistraktadon, estis neadekvata. Malto laŭdire denove ignoris danĝervokojn de rifuĝintoj kaj migrantoj en danĝero surmare. Rifuĝintoj kaj migrantoj estis denove arbitre detenitaj ĉi-jare. Kondiĉoj en arestcentroj kaj la traktado de migrantoj tenataj tie restis punaj. Aborto restis kontraŭleĝa en la plej multaj cirkonstancoj. Neniu progreso estis farita en establado de nacia homrajta institucio.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO La

Eŭropa Komitato

por la Malhelpo de Torturo [Konsilio de Eŭropo] publikigis en julio la raporton pri sia vizito al Malto en 2023.

Li ripetis siajn delongajn zorgojn pri la manko de sendependeco kaj aŭtoritato de la nacia preventa mekanismo. Li ankaŭ emfazis la bezonon revizii la disciplinan reĝimon aplikatan en malliberejoj, kiu rajtigis la enfermon de malliberuloj en

ĉelo 23 horojn tage. Li ricevis plurajn akuzojn pri mistraktado kaj trovis, ke la kondiĉoj en la malliberejo Corradino restis malbonaj.

Enketo de la Oficejo de la Parlamenta Mediatoro publikigita en julio, kiu fokusiĝis al la misadministrado de la mallibereja sistemo inter 2018 kaj 2021, ankaŭ raportis informojn, ke arestitoj estis submetitaj al degrada traktado.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ Antaŭ la fino de la jaro, 246 homoj estis savitaj surmare fare de aŭtoritatoj dum ili provis atingi Malton kontraŭleĝe. Tamen, novaj raportoj indikis, ke Malto malrapide respondis al danĝeraj situacioj surmare, aŭ eĉ simple ignoris ilin.

La Komitato pri Homaj Rajtoj de UN havas Oni ekzamenis plendon registritan en septembro de 41 pluvivantoj de ŝipvrako okazinta en aŭgusto. Ĉi tiuj homoj estis forlasitaj dum tagoj sur provizoŝipo en la serĉregiono.

kaj malta savo. La Komitato indikis, ke Malto kaj Italio havas la devon kunordigi por certigi la savoperacion kaj elŝipiĝon en sekura loko. La proceduro por establi la respondecojn de la du ŝtatoj en ĉi tiu afero estas survoje.

kursojn fine de la jaro. En aparta kazo en marto, kiam 32 homoj restis senhelpaj sur naftoplatformo, la Komitato petis Malton kunordigi savoperacion kaj certigi, ke la homoj estu elŝipigitaj ĉe la plej proksima sekura loko.

Malto daŭre kunlaboris kun la libiaj aŭtoritatoj por kapti homojn provantajn atingi Eŭropon per maro en la malta serĉo- kaj savzono kaj resendi ilin al Libio, kvankam tiu lando ne estas sekura loko de elŝipiĝo por homoj.

savita surmare.

En majo, la Komitato pri Devigitaj Malaperoj UN esprimis zorgon, ke "migrantoj surmare estas senigitaj je helpo kaj puŝataj reen, inkluzive de raportoj, ke serĉo- kaj savoperacioj estas prokrastitaj." Ĝi ankaŭ bedaŭris la mankon de protektoj kontraŭ devigitaj malaperoj en la memorando de kompreno subskribita en 2020 de Malto kun Libio por kontroli migradfluojn.

Malto daŭre aŭtomate arestis homojn alvenantajn neregule en la

landoj per maro. Kondamnitaj de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj, arestoj bazitaj sur publikaj sanproblemoj ĉesis. Tamen, la aŭtoritatoj adoptis novajn praktikojn, kiuj ankoraŭ implicis arbitre aresti la plej multajn azilpetantojn, sed pro malsamaj kialoj. La disponeblaj juraj rimedoj restis plejparte neefikaj. Referencante al sia vizito en 2023, la Eŭropa Komitato por la Preventado de Torturo notis en julio, ke malgraŭ iuj plibonigoj, la ĝenerala reĝimo por la arestado de migrantoj restis "profunde puna". Kondiĉoj en la centroj Safi kaj Hal Far kaj la

La traktado de la arestitoj daŭre "subfosis ilian dignon." La Komitato ankaŭ ricevis akuzojn pri perforto farita de dungitaro.

La proceso de du azilpetantoj La kazo de la tri viroj (el kiuj du estis neplenaĝuloj), kiuj kontraŭis sian kontraŭleĝan revenon al Libio en 2019, daŭris antaŭ la Kriminala Kortumo en La Valetto. Akuzitaj pri terorismo-rilataj deliktoj, interalie, ĉi tiuj junuloj alfrontis dumvivan malliberigon. La tria viro implicita en la kazo riskis ekstradicion de Britio al Malto se kondamnita.

La Konstitucia Kortumo ordonis en En marto, nova proceso estis planita por reekzameni la peton prezentitan de azilpetantoj, kiuj estis kontraŭleĝe resenditaj al Libio en 2020 sur komerca ŝipo luita kaj mandatita de la registaro por tiu celo. La tribunalo antaŭe malakceptis la kazon, konatan kiel la kazo de "reveno".

"de Paska lundo", pro procedura difekto.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ Aborto ankoraŭ estis konsiderata krima delikto en la plej multaj cirkonstancoj.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPARO: Du viroj estis trovitaj kulpaj en junio pri kunkulpeco en la murdo de ĵurnalistino Daphne Caruana Galizia en 2017. Ili estis akuzitaj pri liverado de la bombo, kiu eksplodis en ŝia aŭto. La proceso de komercisto akuzita pri ordonado de la atenco ankoraŭ ne komenciĝis antaŭ la fino de la jaro.

Laŭ raporto de EU pri la jurŝtato en la lando, neniu progreso estis farita por establi institucion pri homaj rajtoj kaj malmultaj mezuroj estis prenitaj por plifortigi la sendependecon de la juĝistaro. Ĵurnalistoj daŭre alfrontis malfacilaĵojn aliri oficialajn informojn.

---

1. "Malto. La afero El Hiblu ilustras 'ĉion, kio paneas'"
je la nivelo de migrada politiko en la centra Mediteraneo",

la 22-an de januaro

MAROKO KAJ SAHARO OKCIDENTA

Regno de Maroko

Marokaj aŭtoritatoj intensigis siajn

Subpremo de esprimlibereco kaj paca malkonsento. Kvankam la reĝo pardonis kelkajn konsciencaptitojn en antaŭaj jaroj, ĵurnalistoj, homaj-rajtaj defendantoj kaj registaraj kritikistoj denove estis submetitaj al procesigo, timigado kaj cifereca gvatado ĉi-jare. Aŭtoritatoj respondis al grandskalaj protestoj kondamnantaj la ekonomian krizon, malegalecon kaj la staton de publikaj servoj per troa perforto, arbitraj arestoj kaj maljustaj procesoj. Diskriminaciaj leĝoj daŭre subfosis la rajtojn de

virinoj kaj GLAT-uloj, precipe per kondamnado de rilatoj

samseksaj seksaj rilatoj kaj per limigado de aliro al sanservoj

seksa kaj reprodukta sano, inkluzive de aliro al sekura aborto. Sekeco

Atribuebla al klimata ŝanĝo subfosis la rajtojn al nutraĵo kaj

sufiĉa vivnivelo.

KUNTEKSTO En

oktobro, la Sekureca Konsilio de [UN] adoptis rezolucion plilongigantan por unu jaro la mandatan de la Misio de Unuiĝintaj Nacioj por la Referendumo en Okcidenta Saharo. Ĉi tiu rezolucio alvokis al intertraktadoj por ebligi al la popolo de Okcidenta Saharo ekzerci sian rajton je memdetermino.

konsideris, ke la Aŭtonomeca Plano prezentita de Maroko en 2007 restas serioza kaj kredinda bazo por ĉi tiu politika procezo, kaj ke vera aŭtonomeco sub maroka suvereneco povus reprezenti realisman solvon.

Post ondo de junularaj protestoj tra la lando en septembro, la maroka registaro promesis efektivi reformojn por respondi al la postuloj de la protestantoj. Ĉi tiuj inkluzivis pliigon de la buĝeto por sano kaj edukado, de 128 miliardoj ĝis 140 miliardoj da marokaj dirhamoj (proksimume 15,1 miliardoj da usonaj dolaroj) antaŭ 2026. La registaro ankaŭ promesis krei pli da laborpostenoj por junuloj, precipe en kamparaj regionoj, kaj entrepreni politikajn reformojn por faciligi ilian aliron al decidpostenoj. Krome, ĝi...

decidis malfermi dialogon kun junuloj por evoluigi kaj efektivi ĉi tiujn reformojn.

LIBERO DE ESPRIMO

Denove ĉi-jare, la aŭtoritatoj provis silentigi aktivulojn, blogantojn kaj kritikajn voĉojn per fidado je vage formulitaj leĝoj, kiuj krimigis

blasfemo, kalumnio, insulto al konstituitaj korpoj kaj insulto al Islamo.

En januaro, Said Ait Mehdi, aktivulo kiu kritikis la respondon de la aŭtoritatoj al la tertremo de 2023 en la provinco Al Haouz, estis kondamnita al tri monatoj da malliberejo pro "kalumnio" kaj "insultado de publikaj ofiĉistoj" pro postuli pli da helpo por la trafitaj loĝantoj kaj pli rapidan rekonstruon.

En marto, la apelacia kortumo en la ĉefurbo, Rabato, plilongigis lian punon je unu jaro.

Ankaŭ en marto, tribunalo de Kazablanko kondamnis homaj-rajtoj-defendanton kaj aktivulon Fouad

Abdelmoumni estis kondamnita al ses monatoj en malliberejo en sia foresto, pro Facebook-afiŝo kiu menciis la uzon de Maroko de la spionprogramo Pegasus.

La 1-an de julio, la homrajta defendanto Saida el Alami estis detenita en Kazablanko pro akuzoj pri "insultado de konstituita korpo", "divestigado de malveraj akuzoj" kaj "insultado de magistratano", pro ŝia interreta aktivismo. Ŝi estis senigita de la rajto je advokato dum ŝia unua apero antaŭ la prokuroro.

Ŝi estis procesita kaj kondamnita en septembro al tri jaroj da malliberejo pro "divestigado de malveraj informoj", "insulto al publika institucio" kaj "insulto al konstituita korpo". Ŝia kondamno estis konfirmita en decembro de la Apelacia Kortumo de Kazablanko. Ŝi antaŭe estis malliberigita pro aliaj akuzoj en 2022 kaj liberigita en 2024 post reĝa pardono.

La 9-an de julio, du ĵurnalistoj de la hispana amaskomunikila agentejo El Faradio kaj aktivulo de la hispana NRO Cantabria por el Sáhara estis kaptitaj ĉe polica kontrolpunkto kaj detenitaj en Laajune dum ili provis eniri Okcidentan Saharon. Deklaritaj nepersonaj sen ia ajn pravigo, ili estis forpelitaj.

Feminisma aktivulino Ibtissame Lachgar estis arestita en aŭgusto kaj akuzita pri "insultado al Islamo" pro afiŝo en socialaj retoj, en kiu ŝi estis vidita portanta t-ĉemizon kun la slogano "Alaho estas lesbianino". Ŝi estis kondamnita en

Septembro ĝis 30 monatoj da malliberejo kaj monpuno. La verdikto kaj la

La kondamnoj estis konfirmitaj de la Apelacia Kortumo de Rabato en oktobro.

Ankaŭ en oktobro, la Unua Instanco de Rabato trovis virinon, kiu estis determinita kiel bezonanta menshigienan prizorgon, kulpa kaj kondamnis ŝin al ok monatoj en malliberejo pro "insulto al la monarkio" kaj "partopreno en neaŭtorizitaj kunvenoj", malgraŭ ke ŝia advokato plurfoje petis, ke ŝi estu kuracata anstataŭ esti juĝata.

Ankaŭ en oktobro, aŭtoritatoj arestis kaj procesigis du studentojn kaj la posedanton de presejo en Rabato pro "provokemaj sloganoj" post kiam ili presis por-palestinajn sloganojn sur ĵerzoj.

LIBERO DE ASOCIADO KAJ KUNVENO En februaro, la Parlamento adoptis Leĝprojekton 97-15, kiu difinas la kondiĉojn kaj procedurojn por ekzerci la rajton striki. Ekvalidinte en septembro, ĉi tiu leĝaro trudis restriktajn kaj antaŭvidis krimajn punojn, kiuj malobservis aliajn fundamentajn rajtojn, precipe per larĝe malpermesado de strikoj faritaj "por politikaj celoj". Kvankam ĉi tiu leĝo establas longe atenditan kadron, sindikatoj kaj aliaj laboristaj rajtoj-grupoj esprimis zorgon, ke la proceduraj postuloj difinitaj en la teksto (precipe la 45-taga avizperiodo en la publika sektoro, reguloj pri reprezentado kaj la difino de "esencaj servoj") kreas signifajn limigojn, kiuj malhelpos la efikan ekzercadon de la rajto striki. La Nacia Konsilio pri Homaj Rajtoj (la maroka institucio respondeca pri la protekto de homaj rajtoj) publikigis noton pri ĉi tiu leĝprojekto prezentante la rekomendojn de diversaj koncernatoj, kiuj aparte postulis la forigon de ĉiuj krimaj sankcioj kaj pli mallarĝan difinon de malpermesitaj "politikaj strikoj".

Marokaj aŭtoritatoj daŭre faris homaj-raĵtoj-malobservojn

en Okcidenta Saharo. La Sahara Kolektivo de Homaj
Rajtoj Defendantoj

Okcidenta Saharo raportis la persiston de praktikoj kiel ekzemple
arbitraj arestoj de saharaiaj aktivuloj, longdaŭra
gvatado, hejmaresto de tutaj familioj, kaj la sistema
uzado de cenzurtaktikoj kontraŭ homoj organizantaj
manifestaciojn.

En februaro kaj marto, en Laajuno kaj aliaj urboj,
sekurecaj taĉmentoj perforte disigis pacajn manifestaciojn
postulante la sendependecon de Okcidenta Saharo kaj
respekton por la rajtoj de la sahara popolo al
memdetermino. La 17-an de marto, en Laajuno, membroj de
la polico fizike atakis saharajn aktivulojn Mahfouda Lefkir
kaj

Salha Boutenguiza post ilia partopreno en kunveno sur Smara
Avenuo, loko por manifestacioj.

En junio, tribunalo en Salé kondamnis ses membrojn de
la Maroka Fronto por Subteno de Palestino kaj Kontraŭ
Normaligo al

provizoraj malliberecaj punoj rilate al "nedeklaritaj" por-Palestinaj
sidstrikaj organizitaj en decembro 2024.

Protestoj erupciis tra la lando en septembro
post alvokoj al manifestacio fare de la junulara movado
GenZ 212, postulante finon al korupto kaj
plibonigojn en publika sano kaj edukado. Protestantoj
kritikis publikajn elspezojn por sporteventoj, kiujn
Maroko planis gastigi, kiel ekzemple la Futbala Mondpokalo
2030. La polico kaj la Reĝa Ĝendarmaro respondis
malpermesante manifestaciojn kaj perforte disigante
protestantojn, inkluzive de uzado de mortiga forto. Tri homoj
estis mortigitaj kaj dekoj pli vunditaj. Sekurecaj taĉmentoj

efektivigis amasajn arestojn de pacaj protestantoj.
Preskaŭ 2 480 homoj estis detenitaj, kaj juraj
aŭtoritatoj lanĉis procesojn.

kontraŭ almenaŭ 1 473 protestantoj, kiuj ĉiuj estis metitaj en
antaŭprocesan areston.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Leĝaro daŭre
pliseverigis seksajn malegalecojn, precipe rilate al
heredo kaj gepatrorajtoj. Sistemaj baroj ankoraŭ senhavigis
virinojn kaj knabinojn de sekura kaj laŭleĝa aliro al
aborto kaj ampleksaj reproduktaj sanservoj.

Maroko proponis kaj subtenis la adopton de rezolucio
antaŭ la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN, kiu pledas por pli
granda partopreno de virinoj en diplomatio. Ĉi tiu
rezolucio estis oficiale adoptita en aprilo.

GLAT-RAJTOJ Jeskonsentaj samseksaj seksaj
rilatoj ankoraŭ estis konsiderataj delikto laŭ Artikolo
489 de la Krimkodo kaj estis punindaj per ĝis tri jaroj da
malliberejo kaj monopuno.

GLAT-homoj ankoraŭ estis submetitaj al arbitraj arestoj,
ĉikanado kaj jura procesigo.

RAJTO AL JUSTA PROCESO En februaro, la maroka
registaro anoncis la kreadon de genetikaj fingrospura
datumbazo por helpi solvi krimojn. Ĉi tiu propono establi DNA-
datumbazon levis zorgojn pri la konfidenco, malatento-
kontrolo kaj kontrolo de genetikaj datumoj, kaj kiel malhelpi
ilian misuzon.

En julio, la Parlamento adoptis leĝprojekton por ŝanĝi la
Kodon de Kriminala Proceduro. La ĉefaj proponitaj ŝanĝoj
inkluzivis pli oftan uzon de alternativoj al
antaŭprocesa aresto, pli fortajn garantiojn pri aliro al advokato
ekde la komenco de la aresto, pli bonajn protektojn por viktimoj
kaj atestantoj, plibonigitan juran kontrolon, la uzon de
ciferecaj teknologioj, kaj engaĝiĝon trakti la...

krimprocesojn pli rapide kaj efike. Malgraŭ la pozitiva progreso alportita de ĉi tiu teksto, ĵurnalistoj, homaj-rajtaj defendantoj kaj

aktivuloj denove estis procesigitaj kaj kondamnitaj ĉi-jare.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ En majo, marokanoj kun handicapoj okazigis sidstrikon antaŭ la Parlamento en Rabato por kondamni la mankon de registaraj mezuroj por antaŭenigi ilian socian kaj ekonomian inkluzivon, precipe rilate al aliro al edukado, dungado kaj publika infrastrukturo. La aŭtoritatoj nek adoptis nek efektivigis adekvatajn politikojn por garantii al ili egalajn ŝancojn.

Espezoj rilataj al la Futbala Mondpokalo de 2030 prioritatis super helpo al viktimoj de la tertremo de 2023, kiuj daŭre postulis kompensojn kaj loĝhelpon promesitajn de la registaro.

La senlaboreco kaj subdungado inter junuloj restis altaj. Laŭ la Ekonomia, Socia kaj Media Konsilio de Maroko, proksimume kvarono de junuloj en aĝo de 15 ĝis 24 jaroj nek estis en lernejo, nek dungitaj, nek en trejnado. Ĉi tiu situacio instigis la protestojn.

lanĉita de GenZ 212 kaj aliaj junularaj kolektivoj. La aŭtoritatoj ne prenis sufiĉajn rimedojn por trakti la mankon de dungaj ŝancoj por junuloj.

RAJTO AL SANA MEDIO

Maroko daŭre suferis pro persista sekeco pro klimata ŝanĝo. En januaro, aŭtoritatoj raportis pluvokvantan deficiton de proksimume 60 ĝis 70 procentoj, kaj akvorezervujoj estis nur 25 ĝis 30 procentoj plenaj. Ĉi tiu sekeco influis la irigacion de kamparo, brutaro kaj kamparaj vivrimedoj, kaj endanĝerigis la rajton al nutraĵo kaj adekvata vivnivelo, precipe por kamparaj domanaroj. La aŭtoritatoj respondis akcelante investojn en fabrikojn.

sensaligo de marakvo. Meze de 2025, laŭ la Ministerio pri Akvo, Maroko funkciis

17 tiaj fabrikoj, kaj aliaj estis konstruataj aŭ planitaj.

Tamen, ekzistis zorgoj, ke kamparanaj loĝantaroj, amazigoj kaj aliaj vundeblaj grupoj daŭre mankos akvon malgraŭ ĉi tiuj klopodoj.

La registaro prezentis en septembro Ĝisdatigita versio de ĝia NDC inkluzivis ambician celon por redukti emisiojn por 2035 (21.6% senkondiĉe kaj 53% kun internacia subteno), kune kun engaĝiĝo disvolvi renoviĝantan energion kaj iom post iom forigi karbon. Tamen, estis malfacile scii, kiomgrade ĉi tiuj engaĝiĝoj tradukiĝus en konkretajn protektojn por loĝantaroj jam suferantaj severajn efikojn de klimata ŝanĝo. Ĉi tiu NDC identigis prioritatajn adaptajn bezonojn en la kampoj de akvodministrado, agrikulturo kaj subteno por la plej vundeblaj loĝantaroj. Tamen, ĝia forta dependeco de internacia financado kaj ĝia manko de klara kadro por justa transiro levis zorgojn pri la efika protektado de la rajtoj al akvo, manĝaĵo kaj adekvata vivnivelo por marĝenigitaj loĝantaroj, precipe kamparaj domanaroj, malgrandaj farmistoj kaj malriĉaj grupoj.

MORTOPUNO La

mortopuno ankoraŭ validis, sed Maroko ne faris ekzekutojn ekde 1993.

MEKSIKO

Usono de Meksiko

Mekanismoj kaj protektoj de homaj rajtoj malboniĝis. Defendantoj de homaj rajtoj, ĵurnalistoj kaj tiuj, kiuj serĉas malaperintojn, daŭre estis celitaj per minacoj, krima subpremo, mortigoj kaj...

devigitaj malaperoj. La aŭtoritatoj ankoraŭ ne agnoskis la laboron de la virinoj, kiuj serĉis malaperintojn, malgraŭ rekomendoj pri tio faritaj de internaciaj organizaĵoj. Manifestacioj okazis.

denove jaron ili estis subpremitaj de la polico. Torturo restis ofta.

La nombro da devigitaj malaperoj pliiĝis je 10.5% kompare kun la antaŭa jaro, kaj feminicidoj kaj transfeminicidoj ankoraŭ okazis.

Aborto estis malkrimigita en la plej multaj ŝtatoj. Aŭtoritatoj daŭre nei al migrantoj iliajn rajtojn kaj internacian protekton. La nombro de interne delokitaj personoj pliiĝis.

FONO En

marto, la Kongreso de la Unio aprobis serion da duarangaj leĝoj celantaj reguligi la konstitucian reformon, kiu aboliciis la Nacian Instituton por Travidebleco, Aliro al Informoj kaj Protekto de Personaj Datumoj. En aŭgusto, civilaj socialaj organizaĵoj avertis, ke la nova institucio sub la Ministerio pri Kontraŭkorupto kaj Bona Administrado, nomata Travidebleco por la Popolo, malakceptis 99.6% de la apelacioj, kiujn ĝi ricevis.

La nombro de raportitaj hommortigoj malpliiĝis je 27.4% kompare kun 2024.

La registaro daŭre neis, ke la lando fariĝis militarigita, argumentante ke la Nacigvardio ankoraŭ estis sub la komando de la prezidanto, ke la sekureca strategio estis desegnita de la Ministerio pri Sekureco, kaj ke ne okazis homaj-rajtoj-malobservoj en la lando.

La unuaj elektoj por juĝistoj okazis la 1-an de junio, malgraŭ zorgoj, kiujn ĉi tiu metodo de nomumo levis pri la sendependeco de la juĝistaro. Entute 881 postenoj estis plenigitaj je la federacia nivelo, kaj preskaŭ 2 000 en 18 ŝtatoj kaj Meksikurbo. Balotpartopreno estis nur 13%, kaj 22% de la balotoj estis malvalidaj aŭ nekompletaj. La Organizaĵo de Ŝtatoj

Usonanoj asertis, ke la naŭ nomumoj por la Supera Kortumo, kiuj ricevis la plej multajn voĉojn, estis antaŭenigitaj per listoj distribuitaj de politikaj partioj kaj lokaj registaraj strukturoj antaŭ la elekto.

La Ĝenerala Leĝo por Malhelpi, Esplori kaj Puni Deliktojn Rilatajn al Ĉantaĝo estis adoptita en novembro. Civilaj socialaj organizaĵoj esprimis zorgon pri la ĉeesto de provizaĵoj en ĉi tiu leĝo, kiuj malobservas fundamentajn rajtojn, precipe permesante, en certaj esceptaj cirkonstancoj, la akcepteblecon kiel pruvon de materialo akirita per rimedoj, kiuj malobservas homajn rajtojn, kiel ekzemple torturo. Krome, la neklara vortigo de la leĝo permesis krimajn procesigojn kontraŭ ĵurnalistoj kaj amaskomunikiloj publikigantaj informojn de publika intereso.

RAJTO AL JUSTA PROCESO En oktobro, la Senato aprobis reformon de la Amparo-Leĝo (formo de protekto de konstituciaj rajtoj). Ĉi tiu reformo enhavis pozitivajn elementojn, inkluzive de la akcelo de la prilaborado de amparo-apelacioj, sed ankaŭ negativajn punktojn, kiel limigojn de la permesablaj suspendoj, la daŭrigo de deviga antaŭprocesa aresto, kaj novajn kriteriojn por determini legitiman intereson, kiuj povus limigi la rajton je amparo por vundeblaj individuoj kaj grupoj.

DEFENDANTOJ DE HOMAJ RAJTOJ Laŭ raporto de Front Line Defenders publikigita en majo, Meksiko restis la dua plej mortiga lando en la mondo por defendantoj de homaj rajtoj, kun 32 hommortigoj registritaj en 2024 (30 en 2023). En raporto publikigita en aprilo, la Meksika Centro por Media Juro

raportis pliiĝon en la nombro da homoj mortigitaj pro protektado de la medio, kun 25 kazoj en 2024 kompare kun 19 en 2023.

Ankaŭ organizaĵoj de la civila socio estis celitaj. En julio,

Neidentigitaj individuoj perforte eniris la hejmon de Dora Roblero, direktorino de la Centro por Homaj Rajtoj Fray Bartolomé de Las Casas. En la antaŭaj 11 monatoj, ĉi tiu organizaĵo raportis 51 okazaĵojn, inkluzive de ĉikanado, timigado kaj gvatado, kontraŭ siaj membroj.

En septembro, la aŭtoritatoj en Meksikurbo Oni provis forigi la barilon ĉirkaŭ la "Virina Lukto-Trafikcirklo", kiun grupo da virinoj okupis en 2021 por instali statuon honorantan gravajn virinojn tra la historio, tiujn, kiuj postulas justecon por viktimoj de feminicidio, kaj tiujn, kiuj serĉas siajn malaperintajn amatojn. Tamen, la forigo de ĉi tiu barilo estis nuligita post protestoj de diversaj grupoj, aktivuloj kaj civilaj sociaj organizaĵoj.

ESPRIMLIBERECO Laŭ

Raportistoj sen Landlimoj, Meksiko ankoraŭ estis unu el la plej danĝeraj landoj por ĵurnalistoj.

Artikolo 19 raportis, ke sep ĵurnalistoj estis mortigitaj dum la jaro pro sia raportada laboro kaj avertis, ke la uzo de reguligaj kadroj kiel iloj de cenzuro pliiĝas en la lando. Ĝi dokumentis 51 kazojn de jura ĉikanado inter januaro kaj julio, implikante 39 ĵurnalistojn kaj 12 amaskomunikilajn agentejojn — pli ol duoble la nombro registrita la antaŭan jaron (21).

Inter junio kaj septembro, la Kongreso aprobis plurajn leĝojn pri amasa gvatado, kiuj igis konfidencajn informojn alireblaj por publikaj institucioj, inkluzive de la armetrupoj.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ Okaze de la kvina datreveno de la polica subpremo de la feminismaj manifestacioj de la 9-a de novembro 2020 en Benito

En Juárez, en la ŝtato Quintana Roo, reprezentantoj de la lokaj aŭtoritatoj inaŭguris memormonumenton, sen publika pardonpeto.

Tial la viktimoj ne ricevis plenan kompenson pro la suferita damaĝo.

En almenaŭ 14 el la federaciaj ŝtatoj de Meksiko, aŭtoritatoj denove faris homaj-rajtoj-malobservojn dum protestoj ĉi-jare.2

En la ŝtato Puebla, la polico subpremis du manifestaciojn gvidatajn de virinoj, en aŭgusto kaj septembro.

EKSTERJUDICIAJ EKZEKUTOJ En marto, tribunalo kondamnis kvar militistojn al 40 jaroj en malliberejo pro la eksterkortuma ekzekuto de kvin junaj viroj en Nuevo Laredo, ŝtato Tamaulipas, en 2023.

La 6-an de majo, du knabinoj en aĝo de sep kaj dek unu jaroj mortis kiam membroj de la 42-a Infanteribataliono ekpafis. veturilo en Badiraguato, subŝtato Sinaloa. Pluvivantoj de la paŝado kontestis la komenca oficialan version, kiu deklaris, ke la militistaro respondis al atako. En decembro, la Nacia Komisiono pri Homaj Rajtoj

rekomendis, ke la aŭtoritatoj donu kompenson pro la damaĝo kaŭzita de la kontraŭleĝa uzo de forto en ĉi tiu kazo.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO En sia Tutmonda Tortura

Indekso de 2025, la Monda Organizaĵo Kontraŭ Torturo vicigis Meksikon inter la landoj kie la risko de torturo kaj alia mistraktado estis alta, notante ke ĉi tiuj praktikoj estis oftaj kaj faritaj senpune.

En februaro, sekvante kortuman decidon, la Oficejo de la Ĝenerala Prokuroro publikigis sian Nacian Programon por la Preventado kaj Punado de Torturo kaj Aliaj Kruelej, Nehomaj aŭ Degradigaj Traktado aŭ Punoj, evoluigita en kunlaboro kun civilaj sociaj organizaĵoj kaj atendatan ekde la adopto, en 2017, de la Ĝenerala Leĝo por Preventado, Esplori kaj Punado de Torturo kaj Aliaj Kruelej, Nehomaj aŭ Degradigaj Traktado aŭ Punoj.

En kazo koncerne viron, kiu estis viktimo de seksa torturo, la Supera Kortumo decidis en junio, ke provizoraj mezuroj eldonitaj de internaciaj homaj-raĵtoj-organizoj estas laŭleĝe devigaj por Meksiko, kaj ke juraj aŭtoritatoj povas kontroli ilian efektivigon.

DEVITAJ MALAPEROJ La nombro de malaperintoj pliiĝis je 10,5% kompare kun la antaŭa jaro. En decembro, ĉi tiu nombro atingis 133 500.

Konsiderante la nekontentan respondon de la aŭtoritatoj, familioj de la malaperintoj, precipe virinoj organizitaj en kolektivojn, entreprenis siajn proprajn serĉojn kaj trovis centojn da kadavroj, kelkaj bruligitaj, kaj sekretajn tombojn. Ĉi tiuj serĉoj estis ekstreme riskaj, kaj tiuj, kiuj faris ilin, alfrontis minacojn, ĉantaĝon, malaperojn kaj murdojn. Dum la jaro, kvar virinoj kaj du viroj serĉantaj parencojn estis mortigitaj. La UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj rekomendis, ke Meksiko rekonu buscadoras (virinoj serĉantaj malaperintojn) kiel specialan kategorion de homaj-raĵtoj-defendantoj, monitoru la specifan perforton, kiun ili spertas, efektivigu seks-sentemajn protektajn mezurojn, donu al ili plenan kompenson pro la suferita damaĝo, kaj inkludu ilin en veroserĉaj kaj memorceremonioj.

Oficialaj datumoj pri la nombro de Sekretaraj tomboj, kiuj estis trovitaj, ne estis ĝisdatigitaj antaŭ 2025. Esplorgrupoj trovis amasajn tombojn.

en almenaŭ 10 ŝtatoj tra la lando. En marto, la kolektivo Jalisco Warrior Researchers malkovris iaman trudrekrutadan tendaron, suspektatan ankaŭ esti uzita kiel ekstermkoncentrejo, en la municipo Teuchitlán (Ŝtato Jalisco).

Ĉi tiu malkovro ekbruligis koleron en Meksiko. Indikoj de hommortigoj kaj centoj da personaj havaĵoj, inkluzive de ŝuoj, dorsosakoj kaj identigiloj, estis trovitaj ĉe la loko. La aŭtoritatoj estis informitaj pri tio.

Ili sciis pri la ekzisto de la tendaro ses monatojn antaŭ ol ĝi estis rivelita de la esplorkolektivo, sed ne malfermis enketon pri la devigitaj malaperoj nek serĉis amasajn tombojn.

municipoj.

En aprilo, la Komitato pri Devigitaj Malaperoj [UN] anoncis, ke ĝi aktivigos por la unua fojo la proceduron antaŭviditan en Artikolo 34 de la Internacia Konvencio

kontraŭ devigitaj malaperoj, por determini ĉu la malaperoj estis sistemaj aŭ ĝeneraligitaj en Meksiko kaj prezenti la situacion al la Ĝenerala Asembleo de Unuiĝintaj Nacioj. Responde, la meksika prezidanto kategorie neis la ekziston de devigitaj malaperoj en la lando, kaj la Senato postulis, ke la prezidanto de la Komitato estu sankciita pro "sugestado", ke ili estis ĝeneraligitaj kaj sistemaj.

La Nacia Komisiono pri Homaj Raĵtoj ankaŭ kontestis, ke Meksiko frontas krizon de devigitaj malaperoj, kaj pridubis la decidon de la Komitato aktivigi ĉi tiun proceduron.

En junio, la Kongreso aprobis amendojn al la Ĝenerala Leĝo pri Devigitaj Malaperoj, la Leĝo pri Devigitaj Malaperoj, kaj la Leĝo pri Nacia Spurada Sistemo. Ĝi ankaŭ aprobis ŝanĝojn rilatajn al devigitaj malaperoj al la Ĝenerala Leĝo pri Loĝantaro. Ĉi tiuj amendoj ĉefe fokusigis al la amasa agregado de datumoj ebligita per la kreado de ununura identecplatformo kaj identecdokumento inkluzivanta biometriajn datumojn, kiuj povus prezenti riskon al privateco kaj esti uzataj por civitana gvato. Krome, ili ne traktis la senpunecon, nek plifortigis la oficejon de la prokuroro aŭ la Nacian Centron por Homa Identigo por helpi ilin trakti la restakumuligon en krimmedicinaj analizoj. Laŭ

esplorado farita de civilaj sociaj organizaĵoj pro manko de oficialaj datumoj
fidinda, en 2023 estis 72 100 neidentigitaj kadavroj en la lando.

Ankaŭ en junio, la Supera Kortumo La tribunalo ordonis al la oficejo de la ŝtata advokato publikigi la dosierojn pri la devigita malaperado de 43 lernantoj de la Normala Lernejo Ayotzinapa en 2014. La armeo ankoraŭ rifuzis doni al familioj informojn, kiuj povus helpi ilin akiri veron kaj justecon.

En septembro, la Senato nomumis la 13 membrojn de la Civitana Konsilio de la Nacia Serĉsistemo, konsistanta el parencoj de malaperintoj, fakuloj kaj membroj de civilaj sociaj organizaĵoj.

Tiu ĉi Konsilio estis neaktiva dum 16 monatoj.5

RAJTO DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En novembro, la prokurorejo malfermis 2 589 enketojn pri virinaj hommortigoj, el kiuj 672 estis klasifikitaj kiel eblaj feminicidoj. Ĉi tiuj nombroj malpliigis kompare kun 2024, je 24,16% kaj 21,2% respektive. Krome, la aŭtoritatoj registris 3 637 malaperintajn virinojn dum la jaro, el kiuj 1 745 estis sub 19 jaroj.

Tio reprezentis kreskon de 11,5% kaj 29,4% respektive kompare kun 2024.

En julio, la Komitato por la Elimino de La raporto pri diskriminacio kontraŭ virinoj esprimis zorgon pri la pliiĝo de seksbazita perforto farita de ŝtataj kaj neŝtataj agantoj, inkluzive de krimaj organizoj. Ĝi ankaŭ notis kun zorgo la pliigitan implikiĝon de la militistaro en publika sekureco kaj aliaj areoj, kio kondukis al kreskanta nombro da raportoj pri seksbazita perforto farita de militistaro kontraŭ virinoj.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ La ŝtatoj Campeche, Nayarit, Tabasko kaj Jukatano adoptis leĝojn, kiuj malkriminaligas aborton. Antaŭ la fino de la jaro, aborto estis laŭleĝa en 24 el la 32 ŝtatoj de Meksiko.

En decembro, la Supera Kortumo nuligis pluraj regularoj krimigantaj aborton kaj limigantajn aliron al seksaj kaj reproduktaj sanservoj en la ŝtato Tlaxcala.

GLAT-RAJTOJ Inter junio kaj julio, la ŝtatoj Baja California, Baja California Sur, Campeche kaj Meksikurbo ĉiu enkorpegis la krimon de transfeminicido en siajn punkodojn. Antaŭ la fino de la jaro, ĉi tiu krimo estis agnoskita en ses el la 32 ŝtatoj.

La Nacia Observatorio pri Rasismokrimoj kontraŭ GLAT-Personoj registris almenaŭ 17 transfeminicidojn dum la jaro.

En decembro, la Kongreso de la subŝtato Guanajuato aprobis leĝojn pri geedzeca egaleco kaj malpermesis konvertan terapion. Antaŭ la fino de la jaro, ĉiuj meksikaj federaciaj instancoj leĝigis samseksan geedziĝon.

La Supera Kortumo jam dufoje decidis favore al transgenruloj.

En februaro, la tribunalo ordonis kompenson pro la damaĝo suferita de pluraj transgenraj virinoj, kiuj estis viktimoj de diskriminacio: al ili estis rifuzita aliro al virinaj necesejoj kaj devis provizi identigajn dokumentojn, pro la kialo, ke ilia ĉeesto en ĉi tiuj instalaĵoj prezentis eblan riskon. La respondeca kompanio estis monpunita. En junio, la tribunalo protektis transgenran rifuĝintinon, ordonante al la Nacia Migrada Instituto rekonigi ŝian seksan identecon en enmigradaj dokumentoj kaj efektivigi simplan kaj alireblan proceduron por adapti ĉi tiujn dokumentojn por certigi respekton por la seksa identeco de la koncernatoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Dum COP30 en novembro, Meksiko anoncis siajn novajn engaĝiĝojn por kontraŭbatali la klimatan krizon. Por la unua fojo, ĉi tiuj inkluzivis sekcion pri perdo kaj damaĝo kaj enkorpegis sociajn alirojn, kiel ekzemple klimata justeco, seksa perspektivo kaj agado

konsiderante homajn rajtojn. La lando ankaŭ ĝisdatigis sian NDC-on, kiu skizis du scenarojn por siaj celoj por redukti emisiojn en 2035:

la unua, kun internacia helpo, laŭ kiu la lando elsendus 332 ĝis 363 milionojn da tunoj da CO₂-ekvivalento, kaj la dua, sen kondiĉoj, laŭ kiu ĝiaj emisioj atingus 364 ĝis 404 milionojn da tunoj.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ Aŭ MIGRANTOJ

La Meksika Komisiono por Helpo al

La rifuĝinta agentejo ricevis pli ol 58 800 azilpetojn dum la jaro, plejparte de ŝtatanoj de Kubo (pli ol 28 700), Venezuelo (pli ol 12 100) kaj Haitio (pli ol 7 000).

En februaro, Meksiko deplojis 10 000 membrojn de la Nacigvardio al la limo kun Usono. Migrantoj kaj rifuĝintoj transirantaj Meksikon ankoraŭ estis devigitaj kontraŭleĝe pagi monon al meksikaj aŭtoritatoj, membroj de krimaj bandoj aŭ neidentigitaj individuoj ĉe enmigradaj kontrolpunktoj starigitaj sur vojoj tra la tuta lando. Ili ankaŭ ofte estis viktimoj de ĉantaĝo kaj kidnapo, kaj havis malfacilaĵojn aliri sanservon, edukadon kaj dungajn ŝancojn.

Civila socio-organizoj havas bedaŭris la fakton, ke estis neeble por azilpetantoj kaj viktimoj de krimo en Meksiko akiri provizoran restadpermeson pro humanitaraj kialoj, kio eksponis tiujn homojn al signifaj riskoj kaj malhelpis la ekzercadon de iliaj rajtoj.

En septembro, laŭ Sekvante la verdikton de la tribunalo, la estro de la Nacia Instituto pri Migrado persone publike pardonpetis al la familioj de la viktimoj de la incendio, kiu okazis la

La 27-an de marto 2023, ĉe la arestcentro de la enmigradaj servoj en Ciudad Juárez (ŝtato Chihuahua). Tamen, respondecoj ne estas klare establitaj en ĉi tiu kazo, kaj la individuoj

La trafikoj ne ricevis plenan kompenson.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ Laŭ raporto

publikigita en aŭgusto de la Nacia Instituto de Statistiko kaj Geografio, multdimensia malriĉeco trafis 29.6% de la loĝantaro en 2024, 6.3% malpli ol en 2022.

Ekstrema malriĉeco ankaŭ malpliĝis dum la sama periodo, de 7.1% ĝis 5.3%. La ŝtatoj Chiapas, Guerrero kaj Oaxaca havis la plej altajn malriĉecoprocentojn.

DEVITA DELOKIGĜO En junio, la Programo pri Homaj Rajtoj de la Ibero-Amerika Universitato publikigis raporton indikantan pliiĝon de deviga delokiĝo ene de la lando, kun la nombro de homoj trafitaj altiĝanta de 12 623 en 2023 ĝis almenaŭ 28 900 en 2024. El ĉi tiuj delokiĝoj, 79% ŝuldiĝis al perforto kaj 20% al...

sociaj kaŭzoj aŭ naturaj katastrofoj. La ŝtatoj Chiapas, Sinaloa, Michoacán, Chihuahua kaj Guerrero estis la plej trafitaj, kun 17 860 homoj delokigitaj en la ŝtato Chiapas sole.

En septembro, la ŝtato Oaxaca adoptis la Leĝo celis preventi, trakti kaj plene kompensi interne devigitan delokiĝon, tiel iĝante la kvina ŝtato kiu adoptis specifan leĝon pri ĉi tiu temo.

---

1. Homrajta organizaĵo en danĝero,

la 28-an de aĝosto

2. "Amnistia Internacional llama al Estado mexicano a garantizar el derecho a la protesta pacífica", la 18-an de decembro
3. Desaparecer otra vez: Violencias y afectaciones que enfrentan las mujeres buscadoras en México, julio 8
4. "Informe la Komitato por la Elimino de Diskriminacio kontraŭ la Virino 91-a Periodo de kunsidoj, junio ĝis julio de 2025", la 17-an de junio
5. Meksiko. La Senato renovigos la Civitanan Konsilion, la 28-an de marto

6. Vivoj en Limbo: Detruaj Efikoj de la Migradaj kaj Azilaj Politikoj
de Trump, 20-a de februaro

MOLDAVIO

Respubliko Moldavio

La rajtoj je libereco de esprimo kaj paca kunveno estis submetitaj al arbitraj limigoj. Okazis kazoj de torturo kaj aliaj formoj de mistraktado.

Tiuj agoj restis senpunaj, kaj senpuneco estis la normo por pasintaj malobservoj. Diskriminacio kontraŭ GLAT-homoj restis ofta.

Preskribi abortajn pilolojn per telemedicino estas malpermesite. Moldavio

ankoraŭ alfrontis konsiderindajn obstaklojn, kiuj endanĝerigis ĝiajn klopodojn atingi siajn celojn pri klimata ŝanĝo. En la rusie okupita regiono de Transnistrio, la subpremo de gazetara libereco plu intensiĝis, kaj novaj regularoj nun malpermesis la antaŭenigon de "netradiciaj seksaj rilatoj".

KUNTEKSTO:

La ekonomia malrapidiĝo konfirmitiĝis, kontraŭ fono de malvigla kresko kaj altaj energikostoj, malprofite al la aĉetpovo de malriĉaj grupoj.

Transnistrio, sub rusa okupado, spertis elektropaneojn, kiuj influis plurajn entreprenojn, pro la ĉeso de gasprovizado el Rusio tra Ukrainio kaj la malakcepto de la oferto de Moldavio provizi la teritorion per gaso el EU. La parlamentaj elektoj en septembro rezultigis ŝrumpantan plimulton por la reganta Partio de Ago kaj Solidareco. Ebla rusa enmiksiĝo kaj voĉaĉetado denove estis levitaj.

La elektita gvidanto de la Aŭtonoma Teritoria Unuo Gagauzio, Evghenia Guțul, estis arestita kaj malliberigita pro tio, ke

organizis la kontraŭleĝan financadon de politika partio fare de Rusio.

LIBERO DE ESPRIMO

La aŭtoritatoj daŭre revokis la licencojn de televidkanaloj.

favora al Rusio sen respekto de proceduraj garantioj. La Konsilio por la Antaŭenigo de Investaj Projektoj de Nacia Graveco suspendis la elsendolicencon de la kanalo TVC21 en marto por periodo de 60 tagoj, akuzante ĝin pri ne provizi ĉiujn necesajn informojn koncerne la finfinajn profitantojn de ĝia gepatra kompanio.

Poreŭropaj amaskomunikiloj restis ekstreme finance vundeblaj: multaj el ili multe suferis pro la ĉesigo de helpo de

la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID). Laŭ pluraj novaĝagentoj, kelkaj porregistaraj politikaj figuroj provis influi certajn redakciajn elektojn, sugestante ke malfavora priraportado povus endanĝerigi la disdonadon de eksterlanda helpo.

La novaĵretejo Nokta, bazita en Gagauzio, estis plurfoje celita de atakoj de tipo "neo-de-servo", kiujn ĝi diris esti ligitaj al ĝia kritika sinteno rilate al la regionaj aŭtoritatoj.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La 30-an de aprilo, la Parlamento aprobis leĝon por trudi pezajn monpunojn al iu ajn, kiu petas, akceptas aŭ ricevas financon kompenson pro partopreno en publika kunveno, precipe kiam ĝi estas organizita por la celo de "politika diskonigo". La aŭtoritatoj pravigis ĉi tiun leĝon kiel respondon al akuzoj, ke manifestacioj kaj aliaj formoj de protesto estas financataj de Rusio. Tamen, ĉi tiu nova dispozicio estis vage formulita, mankis jura klareco kaj riskis limigi la protektitan praktikon.

konsistanta el rekompensado aŭ kompensado de partoprenantoj en certaj publikaj eventoj.

TORTURO KAJ ALIA MALBON

TRAKTAĴOJ

Neniuj solvoj estis trovitaj por la strukturaj kaŭzoj de torturo kaj aliaj

formoj de mistraktado en arestlokoj. Observantoj kaj

Lokaj observantoj pri homaj rajtoj denove ĉi-jare raportis kazojn de torturo kaj alia mistraktado kaj kondamnis la mankon de seriozaj enketoj pri ĉi tiuj okazaĵoj fare de la aŭtoritatoj.

En raporto publikigita en marto, la Buroo La oficejo de la ŝtata advokato indikis, ke sep kazoj de torturo kaj 306 kazoj de nehoma aŭ degradanta traktado estis alportitaj al ĝia atento en 2024. Tio reprezentis iometan pliiĝon de torturokazoj kaj malpliiĝon de mistraktado kompare kun la antaŭa raporto, kiu kovris 2023. Troloĝateco daŭris en malliberejoj, kaj por plenkreskuloj kaj por neplenaĝuloj. Arestitoj vivis en nesanitaraj kaj ĝenerale neadekvataj kondiĉoj, kun nesufiĉa aliro al sanservo.

SENPUNECO

Senpuneco restis la normo por homaj-rajtoj-malobservoj faritaj en la pasinteco fare de membroj de polico.

La kazo de la forkapto kaj devigita reveno al Turkio de sep turkaj instruistoj fare de moldovaj sekurecaj servoj en 2018 ne rezultigis plian enketon.

La antaŭa direktoro de la Informa kaj Sekureca Servo estis kondamnita en 2020 al simplan monpunon pro ekonomia delikto rilata al ĉi tiu kazo.

La akuzoj pri torturo kaj alia mistraktado faritaj grandskale en 2009 fare de la polico kontraŭ pacaj protestantoj ankaŭ ne kondukis al pliaj enketoj.

GLAT-RAJTOJ Mil homoj partoprenis la 15-an de junio en la fierecmarŝo organizita en Chişinău, la moldova ĉefurbo, kvankam la municipo malpermesis ĉi tiun manifestacion.

La polico lasis la pordon malfermita al la Trafiko estis interrompita sur unu el la stratoj uzataj de la procesio, devigante la partoprenantojn marŝi sur la trotuaro. La organiza teamo estis monpunita je 1 500 moldovaj leoj (90 usonaj dolaroj) pro "malhelpado de trafiko" ĉar iuj homoj marŝis sur la vojo. Post defio en tribunalo, la monpuno estis renversita. Du kontraŭprotestoj okazis samtempe kun la Fiereco-marŝo. Partoprenantoj en unu el ili tenis signojn malamikajn al GLAT-homoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En januaro, la Ministerio pri Sano malpermesis la preskribon de abortaj piloloj per telemedicino, oficiale pro sekurecaj kialoj. Ĝi antaŭe ricevis peticion kontraŭ aborto subskribitan de 19 homoj. Ĉi tiu decido estis farita sen konsulti sanprofesulojn aŭ reprezentantojn de la civila socio laborantaj pri virinaj rajtoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Moldavio publikigis sian trian NDC-on en majo. Ĉi tio inkluzivis planojn reakiri 145 000 hektarojn da arbaro antaŭ 2032 por plibonigi karbonan sekvestradon kaj pli bone protekti biodiversecon.

Laŭ la Media Instituto de Stokholmo, katastrofoj rilataj al klimata ŝanĝo kostas al Moldavio 1,3% de ĝia MEP ĉiujare. En sia maja raporto, la Instituto indikis, ke kvankam Moldavio kompromitis redukti siajn emisiojn je pli ol 70% antaŭ 2030 kaj establis nacian kadron por atingi klimatan neŭtralecon antaŭ 2050, ĝi alfrontas konsiderindajn obstaklojn en

la atingon de ĉi tiuj celoj. Li citis aparte la fakton, ke la Komisiono

nacia politiko pri klimata ŝanĝo ne funkcias, manko de financado je nacia nivelo, malfortaj lokaj novigaj kapabloj en verdaj kaj ciferecaj solvoj (kvankam plibonigoj estis survoje) kaj nesufiĉaj adaptaj agoj.

TRANSNISTRIO

Libereco de esprimo

La faktaj aŭtoritatoj plifortigis la

Subpremo de gazetara libereco. Leĝprojekto enkondukita en marto proponis monpuni "ĵurnalistojn de amaskomunikiloj registritaj en eksterlandoj", kiuj laboras en la regiono sen la antaŭa konsento de la aŭtoritatoj. Ĉi tiu mezuro aparte influas ĵurnalistojn el teritorio kontrolata de la moldova registaro.

Rajtoj de GLAT-oj: Novaj provizaĵoj adoptitaj en julio fare de la faktaj aŭtoritatoj malpermesis ajnan "propagandon favore al netradiciaj seksaj rilatoj kaj/aŭ preferoj", same kiel la antaŭenigon de "seksoŝanĝo" kaj la elekton ne havi infanojn.

La punoj pro "deliktoj" variis de pezaj monpunoj ĝis kondamnoj ĝis 15 tagoj da "administrata aresto", inkluzive de la elpelo de eksterlandaj "leĝrompintoj" (inkluzive de moldovoj venantaj de teritorio kontrolita de la moldova registaro) kaj la suspendo de la koncernaj amaskomunikiloj por maksimuma periodo de 90 tagoj.

---

1. Amaskomunikila Libereco en Moldavio: Malforteco, Troaj Limigoj kaj Memcenzuro Fronte al Polarigita Politiko, 17-a de novembro

MONGOLIO

Mongolio

La rajtoj de homoj trafitaĵ de urbaj renovigaj projektoj daŭre estis malobservitaj. La Krimkodo

Ĝi estis uzata por limigi la esprimliberecon de homaj-rajtoj-defendantoj, ĵurnalistoj kaj la amaskomunikiloj. La loĝantaro ne estis konvene konsultita pri minprojektoj.

KUNTEKSTO

Du demisioj de altrangaj ŝtatoficistoj elstarigis publikajn zorgojn pri korupto kaj la integreco de ĝiaj gvidantoj. Altrangaj oficistoj plurfoje faris publikajn deklarojn, kiuj signifas kompromitis la sendependecon kaj senpartiecon de la jura sistemo.

RAJTO JE LOĜADO

Homoj trafitaĵ de evoluigaj projektoj en la ĉefurbo, Ulanbatoro, ne havas sufiĉe da tempo aŭ informoj por vere partopreni en la intertraktadoj. Ili estis devigitaj akcepti taksojn, kiuj subtaksis la valoron de ilia posedaĵo kaj iliaj

teron, tiel endanĝerigante iliajn vivrimedojn. Familiaj entreprenoj ankaŭ estis subtaksitaj aŭ eĉ ne taksitaj, kaj kelkaj raportoj pri taksado de posedaĵoj ne estis provizitaj. La parlamento ne establis efikajn mekanismojn aŭ provizis adekvatajn jurajn protektojn, kiuj ebligas al la koncernaj grupoj registri plendojn kaj serĉi kompenson pro ĉi tiuj agoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Publikaj konsultoj pri minprojektoj ofte estis supraĵaj, neatingeblaj aŭ organizitaj en malkonvenaj tempoj, malbone al juraj postuloj rilate al mediaj efikstudoj¹.

Multaj paŝtistoj ne sciis pri ĉi tiuj studoj aŭ estis neglektitaj je la loka nivelo fare de ŝtataj aŭtoritatoj. Minadagadoj kaj rilata infrastrukturo reduktis, fragmentis kaj degradis paŝtejojn, interrompis la migradajn vojojn de paŝtistoj, kaj

nomadaj paŝtistoj, kaj minacis la daŭripovon de iliaj vivrimedoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO Individuoj, kiuj estis atakitaj dum ili ekzercis sian rajton je libereco de paca kunveno, ne estis protektitaj de la aŭtoritatoj. La 12-an de januaro, dum manifestacio en la placo Sukhbaatar, Ulanbatoro, polico ne intervenis kiam grupo fizike atakis protestantinojn.

En majo, informoj pri sociaj retoj Sociaj amaskomunikiloj raportis pri la ekstravaganca vivstilo de la filo de ĉefministro L. Oyun-Erdene, ekbruligante publikan koleron. Junuloj organizis pacan proteston postulante la eksigon de la ĉefministro. Ĉi tiu protesto daŭris 21 tagojn kaj finfine kondukis al la eksigo de la registaro.

Leĝprojekto pri kunvenlibereco kaj La demonstraĵo, prezentita al la Parlamento la 23-an de januaro, ankoraŭ atendis revizion ĉe la fino de la jaro.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO La Krimkodo estis uzata por malpermesi la disvastigon de certaj informoj, tiel limigante la liberecon de esprimo de homaj-rajtoj-defendantoj, ĵurnalistoj kaj la amaskomunikiloj. La Konstitucia Kortumo estis okupata pri la afero. ekzameni la laŭleĝecon de tiuj limigoj, bazitaj sur terminoj tiel neklaraj kiel "malvera" aŭ "misgvida". En sia decido, eldonita la 25-an de novembro, ĝi regis, ke Artikolo 13.14 de la Krimkodo estas kontraŭkonstitucia.

RAJTO AL JUSTA PROCESO

La 17-an de marto, polico traserĉis la regionojn de Noorog Creative Studio, novaĵagentejo, kaj konfiskis ekipaĵon kaj personajn telefonojn.

Dungitoj de Noorog raportis, ke ili estis detenitaj kaj submetitaj al nokta pridemandado pro suspekto pri malobservo de Artikolo 19.9.1 de la Krimkodo, kiu krimigis agojn "subfosantajn nacian unuecon". Ĉi tiu situacio levis

zorgoj pri la rajto al justa proceso.

SEKSBAZITA PERFORTO Dekreto n-ro 48, publikigita la 30-an de julio, kreis Nacian Komitaton kontraŭ Perforto.

La registaro prezentis ĉi tiun rimedon kiel klopodon kontraŭbatali perforton.

hejma perforto, sed li ne klarigis kiel li intencas trakti seksbazitan perforton pli ĝenerale, precipe perforton faciligitan per teknologio. Rekomendoj faritaj al la registaro por plifortigi leĝaron pri ĉi tiu temo ne estis efektivitaj.

- Sugestitaj Rekomendoj al Mongolio por ĝia Revizio dum la 50-a Sesio de la Laborgrupo pri UPR, novembro 2025, la 25-an de aŭgusto
- Монгол Улс: Тайван жагсах эрхээ эдэлж байгаа жагсагчдыг хамгаалах ёстой, la 14-an de januaro
- "Mongolio: Celante unu por timigi milojn, subfosante la rajto al justa proceso", 24-a de marto

MOZAMBIKO

Respubliko de Mozambiko

La konflikto inter registaraj fortoj kaj la armita grupo Al Shabaab rezultigis la mortojn de dekoj da civiluloj kaj la

La delokiĝo de pli ol 330 000 homoj, inter aliaj gravaj malobservoj de homaj rajtoj kaj internacia humanitara juro. La severa

Subpremo celanta opoziciajn subtenantojn daŭris, kun polico uzanta troan forton kaj frekventanta arbitran areston kaj devigitan malaperon. La polico ne prenis sufiĉajn mezurojn por protekti la loĝantaron kontraŭ krimaj forkaptoj.

KUNTEKSTO

Sekvante la disputatajn balotrezultojn de oktobro 2024, Daniel Chapo ĵuris kiel Prezidanto de la Respubliko la 15-an de januaro 2025. La maltrankvilo ĉirkaŭ la elekto kondukis al

La protestoj kondukis al tutlandaj manifestacioj, kiujn la polico perforte subpremis. Ĝis la fino de januaro 2025, almenaŭ 277 homoj estis mortigitaj. La antaŭa prezidenta kandidato Venancio Mondlane malakceptis la balotrezultojn.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA

JURO La armita

konflikto inter la Mozambikaj Defendaj kaj Sekurecaj Fortoj (FDS) kaj iliaj aliancanoj kaj la armita grupo Al-Shabaab en la provinco Cabo Delgado disvastiĝis al la provinco Nampula en novembro. Dekoj da civiluloj estis mortigitaj, ĉefe en la provinco Cabo Delgado. Ambaŭ flankoj en la konflikto respondecis pri civilaj mortoj, la detruo de civila posedaĵo, kaj la

movado de pli ol 330 000 homoj.

La armita grupo

Al-Ŝabab faris dekojn da atakoj kontraŭ la civila loĝantaro. La armita grupo mortigis multajn homojn, prenis dekojn da ostaĝoj, detruis grandan nombron da hejmoj, kaj kaŭzis delokiĝon de

maso.

Inter la 23-a de januaro kaj la 4-a de marto, homoj estis prenitaj ostaĝoj en la vilaĝoj Mumu kaj Chibau (distrikto Mocimboa da Praia), inkluzive de almenaŭ 11 infanoj. Kvar el la infanoj el la vilaĝo Chibau estis rapide liberigitaj. Ankaŭ en marto, en la sama distrikto, atako sur la vojo inter la vilaĝoj Chinda kaj Mbau kaŭzis tri mortojn. Tri pliaj homoj estis mortigitaj en la vilaĝo Xitaxi (distrikto Muidumbe), kaj 70 domoj estis bruligitaj kaj unu viro estis mortigita.

en la distrikto Meluco.

En aprilo, instruisto estis senkapigita en La vilaĝo Ntotwe (distrikto Mocimboa da Praia). Batalantoj laŭdire prenis plurajn homojn ostaĝe post ekbruligo de domoj en la vilaĝo Namoro (distrikto Montepúez). Atako kontraŭ la vilaĝo Muaja (distrikto Ancuabe) rezultigis la amasan delokiĝon de granda nombro da ĝiaj loĝantoj, plejparte virinoj.

La 11-an de majo, tri knabinoj estis mortigitaj kaj ok Aliaj infanoj estis ostaĝigitaj dum atako kontraŭ la vilaĝo Magaia (distrikto Muidumbe). Ilia restadejo ankoraŭ estis nekonata fine de la jaro.

Kvar farmistoj estis senkapigitaj

La 21-an de julio en la distrikto Ancuabe. La sekvan tagon, almenaŭ ses civiluloj estis mortigitaj en atako proksime de la vilaĝo Nathocua. Inter la 24-a de julio kaj la 3-a de aŭgusto, ses atakoj en la distrikto Chiŭre rezultigis la morton de almenaŭ kvar civiluloj kaj la delokiĝon de preskaŭ 52 000 homoj.

Ankaŭ en aŭgusto, du civiluloj estis mortigitaj en interpafado inter Al Shabaab kaj la SDF en la vilaĝo Nangumi (distrikto Macomia). Ses aliaj civiluloj estis mortigitaj de Al Shabaab en la vilaĝo Uvilili (distrikto Palma) kaj en la vilaĝo Mapate (distrikto Muidumbe).

En septembro, kvar homoj estis mortigitaj en la distrikto Mocimboa da Praia

de la armita grupo Al Shabaab, kiu iris al iliaj hejmoj por aresti ilin. Laŭ iuj

Laŭ raportoj, du el la viktimoj estis policistoj.

Kvin civiluloj estis mortigitaj en Filipe Nyusi, kvartalo en Mocimboa da Praia. Nutrajvendejo en la distrikto Nangade estis prirabita. Tri civilaj ostaĝoj estis devigitaj porti la ŝtelitajn varojn. Almenaŭ kvar civiluloj estis mortigitaj kaj du adoleskantoj estis prenitaj ostaĝoj en la kvartalo Nanga de Macomia.

Ilia restadejo ĉe la fino de la jaro ankoraŭ estis nekonata.

Inter la 10a kaj 21a de novembro, Al Shabaab efektivigis almenaŭ 13 atakojn en la distrikto Mema (provinco Nampula). Almenaŭ 21 civiluloj estis mortigitaj kaj pli ol 66 000 homoj delokiĝis.

En decembro, 35 homoj, inkluzive de civiluloj, mortis en kolizioj inter la Ruandaj Defendtrupoj, aliancitaj kun la SDF, kaj Al Shabaab en Simbolongo (distrikto Macomia).

Registaraj fortoj

La 22-an de aŭgusto, registaraj mararmeoj laŭdire mortigis almenaŭ kvin civilulojn, kiuj estis surŝipe de

Velboato pereis apud la marbordo de la distriktoj Macomia kaj Ibo. Laŭ fidindaj fontoj, la atakantoj ekpafis post nekonfirmitaj raportoj, ke Al-Shabaab rabis manĝaĵprovizan ŝipon. La kadavroj poste trovis fiŝkaptistoj sur la bordo inter la vilaĝoj Goludo kaj Crimize.

Neniu enketo estas anoncita pri ĉi tiuj okazaĵoj.

Civiluloj estis mortigitaj la 29-an de decembro en la distrikto Mogovola (provinco Nampula). Aŭtoritatoj raportis nur sep mortojn, sed civilaj sociaj organizaĵoj kalkulis inter 13 kaj 38, inkluzive de policisto. La plej multaj el ĉi tiuj mortigoj estis faritaj de la sekurecaj taĉmentoj kiel parto de operacio por haltigi artmetian minadon.

KONTRAŬLEĜA UZO DE FORTO

La 15-an de januaro, en Maputo, la ĉefurbo de la lando, agentoj de la Rapida Intervenforto (FIR) atakis Vanilda Fernando Mondlane dum protesto kontraŭ la inaŭguro

La prezidanteco de Daniel Chapo. Laŭ fidindaj fontoj, 10 homoj estis pafmortigitaj tiun tagon de la FIR en Matola kaj Nampula.

La 24-an de februaro, en la distrikto Morrumbene, agentoj de FIR mortigis pasanton kaj vundis alian viron kiam ili pafis en la aeron por ĉesigi la prirabadon kaj bruligadon de la ĉefsidejo de la reganta partio, la Mozambika Liberiga Fronto.

La 5-an de marto, en la kvartalo Hulene de Maputo, FIR-agentoj pafis per reala municio kaj larmiga gaso por disigi homamason sekvantan la konvojon de Venâncio Mondlane, vundante almenaŭ tri homojn, inkluzive de du neplenaĝuloj. Ĉirkaŭ du semajnojn poste, ili uzis realan municion kontraŭ manifestacio de opoziciaj subtenantoj en Matola, mortigante viron en la kvartalo Casa Branca.

DEVITAJ MALAPEROJ

La sorto de ĵurnalisto Arlindo Chissale, simpatianto de

Venâncio Mondlane. Individuoj suspektataj esti militistoj submetis lin al deviga malapero la 7-an de januaro dum li estis survoje al la laboro. Li antaŭe ricevis mortminacojn de neidentigitaj viroj. La rezultoj de

La enketo, ŝajne farita de la Nacia Kriminala Enketa Servo, pri ŝia malapero ne estis publikigita.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ La 12-an de marto,

Glória Monteiro Nobre Chire, la financa oficisto de Venâncio Mondlane, estis arestita kaj kondukita al la policejo n-ro 8 de Maputo. Ŝi estis akuzita pri endanĝerigo de ŝtata sekureco kaj komploto, kaj oni rifuzis aliri sian advokaton kaj familion. Ŝi estis liberigita la 4-an de septembro pro nesufiĉaj pruvoj.

ESPRIMLIBERECO En februaro,

la Nacia Instituto pri Komunikado de Mozambiko suspendis la radiostaciojn Vida kaj Encontro en Nampula dum 48 horoj.

La organizo asertis, ke iliaj emisioj interrompis komunikadojn inter la loka flughavena kontrolo kaj aviadiloj.

Almenaŭ unu el la stacioj, Radio Encontro, estis konata pro siaj kritikaj rimarkoj pri la registaro kaj la elektoj de 2024.

En junio, en la distrikto Muidumbe de Cabo Delgado, la sekurecaj taĉmentoj arestis ĉirkaŭ 16 ĵurnalistojn kaj konfiskis ilian ekipaĵon. La ĵurnalisto estis timigitaj kaj pridemanditaj dum du horoj en la najbara distrikto Macomia pri ilia lastatempa provo foti la detruon de publika infrastrukturo tie dum la armita konflikto. La distrikta administranto tamen donis al ili permeson foti.

RAJTO AL VIVO KAJ SEKURECO DE LA PERSONO

La aŭtoritatoj ne faris la necesajn paŝojn por certigi la liberigon kaj sekuran revenon de ok kidnapitaj viroj.

inter januaro kaj oktobro fare de neidentigitaj armitaj krimuloj kun la celo akiri elaĉetmonon. Kvin el ĉi tiuj viroj estis kidnapitaj en Maputo, tri el ili en la daŭro de iom pli ol kvin semajnoj, en januaro kaj februaro.

MJANMARO

Respubliko de la Unio de Mjanmao

Kvin jarojn post la militista puĉo, la armita konflikto daŭre eskaliĝis.

Potenca tertremo kaj reduktoj en usona helpo pligravigis la suferadon de la civila loĝantaro. Senprecedenca nombro da aviadilaj atakoj estis efektivigitaj dum militaj ofensivoj, kaj dekoj da studentoj estis mortigitaj en pluraj grandskalaj atakoj kontraŭ lernejoj, Hospitaloj, religiaj konstruaĵoj kaj alia civila infrastrukturo ankaŭ estis celitaj. Punlaboro estis uzata de la militistoj kaj armitaj grupoj, same kiel en fraŭdocentroj, kie homoj estis submetitaj al homa trafiko kaj torturo. Alvokante dispoziciojn de la leĝo, la militaj aŭtoritatoj subpremis esprimliberecon, precipe celante ajnan kritikon pri la elektoj organizitaj de la ĥunto, kiuj komenciĝis en decembro.

Agoj de torturo kaj aliaj formoj de Mistraktado daŭre okazis en malliberejoj ĉi-jare, inkluzive de neo de adekvata medicina prizorgo, kiu kaŭzis mortojn en malliberejo. Dum plej multaj homaj-rajtaj misuzoj estis faritaj de la militistaro, armitaj grupoj ankaŭ faris misuzojn kontraŭ la civila loĝantaro (punlaboro kaj rekrutado, batadoj, atakoj kontraŭ informantoj, ktp.).

KUNTEKSTO

La armeo, resaniĝante post la malvenkoj suferitaj sur la batalkampoj dum 2024, faris progreson

signifa politike, teritorie kaj diplomatie, dum daŭre erozias homajn rajtojn. La nombro de mortintoj inter la civila loĝantaro superis 7 000, kaj elpostenigitaj civilaj gvidantoj, inkluzive de Aung San Suu Kyi kaj Win Myint, restas en arbitra aresto.

Pli ol 3.5 milionoj da homoj restis delokitaj. En marto, tertremo mortigis preskaŭ 4,000 homojn, laŭ la kalkulo de la armeo, en la regiono Sagaing kaj aliaj partoj de centra Tajlando. Generalo Min Aung Hlaing vojaĝis al Tajlando, kie li partoprenis siajn unuajn oficialajn renkontiĝojn en ASEAN-lando ekde la puĉo, kvankam la batalhalto establita post la tertremo estis malobservita de lia armeo. Generalo Min Aung Hlaing restis la fakta estro de la ĥunto, kiun li gvidis post la morto de la provizora prezidanto Myint Swe en aŭgusto kaj la ĉesigo de la krizostato antaŭ la decembraj elektoj. La Ŝtata Administra Konsilio estis oficiale dissolvita - kvankam militjuro restis valida en multaj lokoj - kaj anstataŭigita per la "Ŝtata Komisiono pri Paco kaj Sekureco", kun Min Aung Hlaing funkcianta kiel ĝia provizora prezidanto. Li ankaŭ faris altnivelajn vizitojn al Belorusio, Ĉinio kaj Rusio.

La balotplanoj de la armeo ricevis subtenon de Ĉinio kaj Rusio. Samtempe, Ĉinio premis du potencajn armitajn grupojn por konkludi armisticinterkonsentojn kun la armeo, rezulte de kio teritorioj denove falis sub la kontrolon de la

La planita elekto estis kondamnita de la politika opozicio kaj armitaj grupoj, kiuj alvokis la internacian komunumon ne rekonu la rezultojn. ASEAN deklaris, ke ĝi ne sendos observantojn al la elektoj.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ

Aeratakoj estis multe pli multnombraj ol en 2024, kaj 2025 fariĝis la plej mortiga jaro por la civila loĝantaro ekde la puĉo. Laŭ la

UNHCR raportas, ke la nombro de aviadilaj atakoj pli ol duobliĝis kompare kun 2024. Centra Mjanmao estis la regiono plej trafita de aviadilaj atakoj.

Kontraŭleĝaj atakoj daŭris post la tertremo, precipe en areoj kie armitaj grupoj kontraŭaj al la regula armeo estis aktivaj, notinde en la regionoj Sagaing kaj Mandalay. Armeaj aviadilaj atakoj okazis en la municipo Chaung-U (regiono Sagaing), inkluzive de pluraj la 1-an de aprilo kaj unu en la tago de la tertremo. Humanitara helpo ne povis atingi areojn kie rezistaj grupoj estis aktivaj, malhelpante tertremajn helpoperaciojn, dum tiaj operacioj povis daŭri pli libere en arme-kontrolitaj areoj.

Denove ĉi-jare, kontraŭleĝaj aviadilaj atakoj celis lernejojn, kaŭzante multajn viktimojn. En majo, malpli ol du monatojn post la tertremo kiu frapis la regionon Sagaing, almenaŭ 20 studentoj estis mortigitaj en la vilaĝo Ohe Htein Twin. La atako okazis dum la batalhalto deklarita post la tertremo, kiun la armeo plurfoje malobservis. En septembro, la armeo lanĉis aviadilan atakon en la subŝtato Raĥine, kiu mortigis almenaŭ 19 studentojn en loĝlernejo en la municipo Kyauktaw. En decembro, hospitalo estis trafita de armea aviadila atako en la municipo Mrauk-U (subŝtato Raĥine); pluraj dekduoj da homoj estis mortigitaj.

Kelkajn tagojn antaŭe, alia aeratako, kiu trafis la municipon Tabayin (regiono Sagaing), laŭ iuj raportoj kaŭzis la morton de 18 homoj, kiuj estis en teejo.

La aviadilaj atakoj kaŭzis mortojn. Vundoj kaj delokiĝo inter la civila loĝantaro okazis en preskaŭ ĉiu ŝtato kaj regiono de la lando. La perforto intensiĝis post la oficiala dissolvo en julio de la armeo gvidata Ŝtata Administra Konsilio, movo kiu ankaŭ kaŭzis la decembrajn elektojn. Atakoj fariĝis pli kaj pli oftaj.

Tiuj atakoj estis efektivigitaj per motorizitaj kajtaviadiloj (nomataj "paramotoroj" en la lando), kiuj ofte portis 120 mm morterojn. Tiu nova tekniko, uzata de la armeo, precipe en la centra parto de la lando, postulis malpli da rimedoj, notinde malpli da fuelo. La 6-an de oktobro, dum kandel-luma kunveno en la municipo Chaung-U (regiono Sagaing) por la budhana festivalo Thadingyut (la Festivalo de Lumoj), atako per kajtaviadilo mortigis almenaŭ 18 homojn, inkluzive de infanoj eĉ nur du jarojn, kaj vundis dekojn.

PUBLIKO Fraŭdocentroj

Subpremo, vaste raportita en la amaskomunikiloj, celis fraŭdocentrojn en la sudoriento de la lando, kunordigita de la militistaro kaj oficialuloj el Ĉinio, Tajlando kaj Mjanmao. Tiuj, kiuj administris ĉi tiujn centrojn, devigis siajn arestitojn — taksitajn je dekoj da miloj — fari interretajn fraŭdojn kontraŭ viktimoj eksterlande, kaj uzis torturon kiel punon.

La Usona Trezorejo havas trudis plurajn rondojn de sankcioj en majo kaj septembro kontraŭ la posedantoj kaj administrantoj de tiaj centroj situantaj en la komplekso Shwe Kokko en la municipo Myawaddy. En majo, Usono nomumis la Karen National Army, la milicon kiu kontrolis la komplekson Shwe Kokko, kiel transnacion kriman organizon. Ili ankaŭ sankciis la gvidanton de ĉi tiu milico, Saw Chit Thu, kaj du el liaj filoj, pro ilia rolo en homa trafiko kaj translima kontrabando.

En septembro, usonaj sankcioj estis vastigitaj por inkluzivi aliajn membrojn de la Karen-a Nacia Armeo, same kiel komumentreprenojn, holdingojn kaj energisektorajn entreprenojn kun ligoj al la agadoj.

farita en Shwe Kokko. La holdingo Yatai International kaj ĝia posedantino, She Zhijiang, kiu estis arestita en 2022 de tajlandaj oficialuloj, estis inter la celitaj de ĉi tiuj novaj sankcioj. Laŭ decido eldonita en oktobro de la tajlandaj tribunaloj, kaj poste konfirmita per apelacio en novembro, She Zhijiang estis ekstradiciota al Ĉinio, kie mortkondamnoj estis donitaj al individuoj kondamnitaj pro implikiĝo en fraŭdaj operacioj.

En novembro, Usono plilongigis iliaj sankcioj kontraŭ alia armita grupo nomata la Karen Demokrata Bonfara Armeo (DKBA) kaj kvar el ĝiaj gvidantoj, kiuj subtenis fraŭdocentrojn en Mjanmao.

Malgraŭ la liberigo de multaj viktimoj de homa trafiko post Malgraŭ subpremoj kontraŭ fraŭdocentroj kaj sankcioj kontraŭ multaj el la respondeculoj pri ĉi tiuj misuzoj, la krizo daŭris. Raportoj indikas, ke antaŭ la fino de la jaro, la sektoro restis plejparte netuŝita kaj operacioj daŭris senĝene, precipe en sudorienta Mjanmao, kie la respondeculoj spertis neniujn sekvojn.

Armita

konflikto: En januaro, la militistaro de Mjanmao intensigis sian kampanjon de deviga rekrutado per trudado de novaj restriktioj. Fariĝis pli malfacile por la koncernatoj forlasi la landon sen pliaj permesiloj, kaj punoj estis enkondukitaj por tiuj, kiuj evitis militservon. Transfuĝintoj raportis, ke novaj rekrutoj ofte estis senditaj al la fronto, kie multaj estis mortigitaj aŭ kaptitaj. Neniuj alternativaj civilaj servo-ebloj estis haveblaj.

vaste konata al la ĝenerala publiko, kaj estis neeble esti esceptita de ĉi tiu servo, eĉ alvokante konsciencan objekton aŭ religiajn kredojn.

La armeo de Mjanmao, la Arakana Armeo, kaj rohingaj armitaj grupoj ĉiuj okupiĝis pri punlaboro kaj rekrutado

devigitaj en Raĥinan Ŝtaton. Rohingaj rifuĝintoj en Bangladeŝo riskis esti perforte forkondukitaj al Mjanmao por batali en la konflikto. La Arakana Armeo submetis interne delokitajn rohingojn en norda Raĥinan Ŝtaton al punlaboro, kaj tiuj, kiuj rifuzis, estis batitaj. La Arakana Armeo asertis ne submeti civilulojn al punlaboro, sed agnoskis, ke militkaptitoj kaj kondamnitaj leĝgrompintoj foje estis laborigitaj aŭ kiel ekzerco aŭ kiel parto de sia puno. La armita grupo ankaŭ kontestis atestejojn, kiuj raportis diskriminaciajn praktikojn.

malpermesante aliron al vivrimedoj kaj malhelpante la rajton moviĝi libere.

ESPRIMLIBERECO La ekvalido de

restriktaj leĝoj, precipe pri cibersekureco kaj balotinterfero, plue limigis esprimliberecon. Kelkaj el ĉi tiuj novaj leĝoj, precipe tiuj rilataj al elektoj, kaŭzis arbitran areston kaj detenon de homoj, kiuj kritikis la militistaron aŭ la decembrajn elektojn. Laŭ analizo de Human Rights Myanmar, la cibersekureca leĝo estis formulita tro vage, kio povus permesi ĝian uzon por krimigi malkonsenton. Ĉi tiu leĝo inkluzivis provizaĵojn por punoj de ĝis ses monatoj da malliberigo por kunhavigo de informoj "netaŭgaj por publika disvastigo". Pliaj devoj estis truditaj al sociaj amaskomunikiloj, devigante ilin forigi enhavon konsideratan ofenda laŭ larĝaj kriterioj, kio povus eble instigi cenzuron.

La Leĝo por Protekti Demokratajn Plurpartiajn Ĝeneralajn Elektrojn kontraŭ Obstrukco, Interrompo aŭ Detruo, kiu ekvalidis en julio,

Tio plue plifortigis la malinstigan efikon. La teksto ŝajne celis malhelpi ajnan interferon kaj protekti tiujn rekrutitajn por organizi elektojn administratajn de la ĥunto. Ĝi antaŭvidis sankciojn, inkluzive de punoj variantaj de trijara malliberigo ĝis ĝismorta malliberigo, pro deliktoj kiel ekzemple interrompo de la voĉdonado, minacado aŭ vundado de partoprenantoj (inkluzive de balotantoj), aŭ difektado de balotekipaĵo.

Ĝi ankaŭ permesis la uzon de la mortopuno se la faritaj agoj rezultigis morton. Ĉi tiu leĝo havis klaran efikon sur

Esprimlibereco estis limigita en la monatoj post ĝia adopto. En septembro, bloganto estis kondamnita al sep jaroj da mallibereco pro afiŝoj konsiderataj kritikaj pri la elektoj. Krome, du junaj viroj estis arestitaj pro metado de kontraŭelektaj glumarkoj en Jangono.

Laŭ la Asocio por la Helpe al Politikaj Malliberuloj, pli ol 150 homoj estis arestitaj aŭ akuzitaj laŭ balotleĝaro dum la jaro.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO La

Laborgrupo pri

Arbitra Aresto [UN] establis, ke la aresto, post la puĉo, de Linn Htut, iama ĉefministro de la ŝtato Chan, estis kontraŭleĝa.

Laŭ la Laborgrupo, lia konfeso de 2021 estis eliritita per torturo, inkluzive de dormmanko. Homrajtaj grupoj postulis lian tujan kaj senkondiĉan liberigon.

kaj ĉiuj aliaj personoj arbitre detenitaj en la kunteksto de la puĉo4.

La armeo daŭre neis al arestoj adekvatan sanservon. Krome, ĉi-jare denove homoj mortis en prizorgo, ofte pro sistema neo de medicina prizorgo, inkluzive de vundoj suferitaj dum perfortaj esplordemandadoj post iliaj

Aresto. Sendependaj amaskomunikiloj kaj prizonaj monitoradgrupoj raportis mortojn en pluraj arestejoj en julio. Studenta aktivulo Ma Wutt Yee Aung, arestita en septembro 2021 pro suspekto pri terorismo kaj incito al terorismo, mortis en la malliberejo Insein, Jangono, ĉirkaŭ la 19-a de julio. La Studenta Unio de la Universitato Dagon esprimis zorgon, ke ŝia morto eble ŝuldiĝis al kapvundoj suferitaj dum pridemandadoj dum aresto, kaj la rifuzo de la prizonaj aŭtoritatoj provizi al ŝi adekvatan medicinan prizorgon.

En la sama tago, Ko Pyae Sone Aung, 44-jaraĝa, mortis en la malliberejo Thaton post brutala batado. Li reprezentis la branĉon de la partio Nacia Ligo por Demokratio en la municipo Belin (Mon Ŝtato). Esploro publikigita en julio de la Sendependa Enketa Mekanismo de UN por Mjanmao rivelis, ke arestitoj estis mistraktitaj.

traktadoj, inkluzive de seksa atako, batadoj, elektrokuto, strangolado kaj unĝoforigo.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ La ekonomia

situacio malboniĝis. Junuloj fuĝis el la lando meze de plimalboniĝanta malsato kaj altiĝantaj prezoj de bazaj nutraĵoj en regionoj trafitaj de armita konflikto. La subita kaj amasa frostigo de internaciaj helpprogramoj dekretita de la usona registaro komence de la jaro grave endanĝerigis la rajtojn de rifuĝintoj el Mjanmao, la civila loĝantaro en regionoj de armita konflikto, kaj aliaj fuĝantaj de persekutado. Homaj rajtoj kaj humanitara helpe grupoj

avertis, ke ĉi tiu decido riskas kosti vivojn. Kvankam esceptoj estis konceditaj en iuj kazoj, la kvanto de internacia helpe provizita estis signife pli malalta ol antaŭe. Ĉi tiuj reduktoj influis sanon, edukadon kaj humanitaran helpon.

metante studentojn en malfacilaĵojn kaj homaj-rajtajn defendantojn, kaj en Mjanmao kaj eksterlande, en danĝeron. Ili kaŭzis la fermon de hospitaloj en rifuĝejoj kaj endanĝerigis programojn, kiuj helpas malhelpi abomenaĵojn faritajn en la lando kiel parto de la armita konflikto.

Financoj daŭre estis elpagitaj por rohingjaj rifuĝejoj en Bangladeŝo, sed en pli malgrandaj nombroj, do rohingjaj infanoj restis eksponitaj al perforto, deviga rekrutado kaj infanlaboro. La malpliigo de financado por humanitara helpo celis

La tendaroj laŭlonge de la limo inter Tajlando kaj Mjanmao havas redukitan aliron al sanservo kaj nutraĵoj. Nova tajlanda politiko, kiu permesas al dekoj da miloj da rifuĝintoj aliri la rajton je laboro, ofertis brileton de espero, ĉar ĝi povus mildigi la efikon de la financaj reduktioj.

-
- "Mjanmao. Malhomaj militaj atakoj en tertrem-trafitaj regionoj malhelpas helpajn operaciojn," 11-a de aprilo
  - "Mjanmao: Mortiga milita aviadila atako kontraŭ hospitalo montras ŝokan neglekton de la rajto al vivo," 11-a de decembro
  - "Mjanmao: 'Mortiga atako' kontraŭ festivalo estarigas minacon de glisparaŝutiloj al civiluloj", 7-a de oktobro
  - Gravaj zorgoj pri lama politika oficisto, kiu estis torturita, la 22-an de aŭgusto

NAMIBIO

Respubliko de Namibio

Indiĝenaj popoloj daŭre estis senigitaj de restariga justeco pro la genocido farita sub germana kolonia regado. Sekecoj ligitaj al

Klimata ŝanĝo pliakrigis la malfacilaĵojn, kaj la aŭtoritatoj tranĉis helpon. La nombro da perfort-bazitaj okazaĵoj pliiĝis.

Sekso restis alta kaj reproduktaj rajtoj estis limigitaj.

Nova leĝo antaŭvidis severajn malliberecajn punojn por iu ajn, kiu festas kuniĝon inter homoj de la sama sekso.

Aliro al esencaj sanservoj estis reduktita por GLAT-homoj kaj aliaj grupoj.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ La 28-an de majo, Namibio okazigis sian unuan Tagon de Memorfesto pri la genocido de la namaaj kaj ovahereraĵaj popoloj farita de germanaj koloniaj fortoj inter 1904 kaj 1908. Malgraŭ daŭraj diskutoj inter la namibia kaj germana registaroj, Germanio daŭre neas sian laŭleĝan devon kompensi la posteulojn de ĉi tiuj popoloj pro krimoj faritaj dum la kolonia periodo.

Oni taksas, ke proksimume 80% de la Ovahereroj kaj 50% de la Namaoj estis mortigitaj, kaj virinoj kaj knabinoj estis sisteme submetitaj al seksa perforto, inkluzive de seksperforto. La kranioj de malliberuloj, kiuj mortis en la germanaj koloniaj punkolonioj, estis senditaj al universitatoj kaj muzeoj en Germanio por rasisma pseŭdosciencia esplorado. La posteuloj de ĉi tiuj loĝantaroj restis malplimulto en Namibio, malhavante politikan reprezenton kaj kun malmulta ŝanco por politika influo. Ili ne povis partopreni senchave kaj efike en intertraktadoj, ricevis neniujn kompensojn, kaj la plej multaj el la praulaj restaĵoj kaj kulturaj artefaktoj prenitaj de Germanio dum la genocido ne estis redonitaj al ili.¹

RAJTO AL SANA MEDIO Granda parto de Namibio daŭre estis trafita de severaj sekecoj atribuitaj al klimata ŝanĝo ekde 2024, kiuj damaĝis agrikulturan produktadon kaj kamparajn vivrimedojn. Malgraŭ tio, la aŭtoritatoj finis la programon pri helpo kontraŭ sekeco, kiu profitigis ĉirkaŭ 1,4 milionojn da homoj (384 935 domanaroj) kaj inkluzivis manĝaĵhelpon,

subteno por brutaro kaj komercaj avantaĝoj.

La registaro ne integris taksojn de adaptaj bezonoj aŭ de la perdoj kaj damaĝoj suferitaj de interne delokitaj komunumoj aŭ tiuj delokitaj trans limojn pro la longedaŭra sekeco en la klimatajn strategiojn de Namibio aŭ ĝiajn submetiĝojn laŭ la Kadra Konvencio.

Unuiĝintaj Nacioj pri klimata ŝanĝo.

Aŭtoritatoj daŭre resendis centojn da angolaj ŝtatoj fuĝantaj de severa sekeco en suda Angolo al sia lando, levante zorgojn pri la risko de devigaj revenoj kaj la manko de humanitaraj garantioj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Laŭ taksoj de la aŭtoritatoj, almenaŭ 400 kazoj de seksperforto estis raportitaj ĉiumonate.

Juraj provizaĵoj limigantaj Rajtoj pri seksa kaj reprodukta sano restis validaj, inkluzive de malpermeso de aborto krom en kazoj de gravedeco rezultanta el seksperforto aŭ incesto, aŭ kiam la vivo de la patrino estis en danĝero. La leĝo postulis, ke la proceduro, permesita nur en ŝtat-kontrolitaj instalaĵoj, estu atestita de du kuracistoj.

Virino estis procesigita post aresto en Walvis Bay pro supozata posedo de abortaj piloloj.

GLAT-RAJTOJ La apelacio prezentita de la registaro kontraŭ decido de la Alta Kortumo en 2024, kiu deklaris kontraŭkonstitucia kaj diskriminacia leĝon, kiu krimigis konsentajn seksajn agojn inter samseksaj plenkreskuloj, ankoraŭ ne estis pritraktita antaŭ la Supera Kortumo.

La Geedzeca Leĝo, kiu ekvalidis en decembro 2024, difinis geedzecon kiel la unuiĝo de du homoj de la kontraŭa sekso. Ĉi tiu leĝo kondiĉis ĝis du jarojn da malliberigo por iu ajn, kiu malobservis ĝin.

festis unuiĝon inter homoj de la sama sekso.

La aŭtoritatoj ne traktis ĝeneraligitan malamparolon kaj retan ĉikanadon celantan GLAT-homojn.

RAJTO AL SANO

Transgenruloj, sekslaboristoj kaj homoj vivantaj kun HIV alfrontis antaŭjuĝojn kaj estis ekskluditaj de publikaj servoj. Redukto de financado de la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo (USAID) plue influis sanprogramojn, precipe sancentrojn.

Moveblaj kaj lokaj instalaĵoj por HIV-traktado.

1. "Namibio. Germanio devas efektivigi restarigan justecon por sia perforta kolonia pasinteco", 2-a de oktobro

NEPALO

Nepalo

Policoj uzis mortigan forton kontraŭ protestantoj.

La aŭtoritatoj daŭre misuzis la leĝon por silentigi kritikistojn. Viktimoj esprimis zorgojn pri la elekto de komisaraj taskigitaj esplori homaj-rajtajn misuzojn faritajn dum la konflikto. Virinoj kaj dalitoj daŭre alfrontis diskriminacion kaj perforton.

KUNTEKSTO

Alfrontite al grandskalaj protestoj, la ĉefministro Khadga Prasad Sharma Oli demisiis la 9-an de septembro. Sushila Karki, eksa prezidento de la Supera Kortumo, estis nomumita por estru provizoran registaron. Parlamentaj elektoj estas anoncitaj por marto 2026.

LIBERO DE PACA KUNVENO. Policaĵ
instancoj daŭre uzis mortigan kaj malpli mortigan
forton kontraŭ protestantoj.

uzis vivan municion kontraŭ por-monarkiaj
manifestacioj
organizita en marto en la ĉefurbo,
Katmanduo, mortigante Sabin Maharjan, 29-
jaraĝan viron. Dudek aliaj homoj estis vunditaj per
pafado, laŭ polico.
Protestantoj ekbruligis konstruaĵojn,
mortigante ĵurnaliston, kiu estis kaptita interne.

La 8-an de septembro, polico kontraŭleĝe uzis
mortigan kaj malpli mortigan forton kontraŭ protesto
de la "Generacio Z" organizita de junuloj
kontraŭ korupto kaj la malpermeso de sociaj retoj. Ili

vera municio estis uzata. Entute, 76 homoj mortis kaj
2 000 aliaj vundiĝis dum du tagoj da
protestoj.

ESPRIMLIBERECO La leĝprojekto
pri sociaj amaskomunikiloj, prezentita en
januaro, estis pritraktita en la Nacia Asembleo
fine de la jaro. La teksto celis rajtigi la registaron
ordoni al sociaj amaskomunikilaj platformoj forigi
enhavon aŭ malkaŝi informojn pri uzantoj kaj

uzantoj, sen verdikto. Ĝi ankaŭ antaŭvidis la
punon de monpunoj aŭ malliberigo pro la
reta publikigo de malveraj aŭ misgvidaj
informoj.

Aŭtoritatoj blokis la mesaĝaplikojn Telegram en julio,
pro tio ke ĝi estis uzata por kontraŭleĝaj agadoj.

Dudek ses aliaj sociaj amaskomunikiloj estis
malpermesitaj en septembro, kio ekigis la supren
menciitan protestan movadon.

La Supera Kortumo publikigis en februaro
la tuteco de ĝia decido de 2024 konfirmanta
la validecon de Artikolo 47 de la Leĝo
rilate al elektronikaj transakcioj, kiuj estis misuzataj
por subpremi liberan esprimon interrete. Ĵurnalistoj Dil
Bhusan Pathak estis akuzita en junio pri la delikto de

de ĉi tiu provizaĵo por videoreportoj pri eblaj rilatoj
inter gvidaj politikaj figuroj kaj la komerca mondo³.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ La ŝtato ne
establis la veron,
faris justecon, aŭ provis riparojn al la viktimoj de la
gravaj homaj-rajtoj-malobservoj faritaj dum la
konflikto de 1996-2006.

La registaro nomumis la
membroj de la Komisiono pri Vero kaj
Repaciĝo kaj la Komisiono pri Enketo pri Devigitaj
Malaperoj. Malkonfide, multaj grupoj de viktimoj
bojkotis ĉi tiujn instituciojn, citante mankon de
travidebleco en la elekto de komisarioj.⁴

En bona decido
En julio, la Supera Kortumo ordonis al la registaro
remalfermi enketon pri Agni Sapkota, iama
parolanto de la malsupra ĉambro de la
parlamento, rilate al la murdo de Arjun Lama en
2005.

RAJTOJ DE ARESTITOJ Prizonaj aŭtoritatoj ne
prenis la necesajn mezurojn por trakti la problemon
de troloĝateco en malliberejoj kaj malhelpi perfortajn
koliziojn inter arestitoj. Kolizioj inter arestitoj okazis.

Kolizioj erupciis en aŭgusto ĉe la malliberejo Bardiya,
vundante 10 homojn. En la sama monato, simila
kolizio lasis unu personon morta kaj 47 vundita inter
malliberuloj en la malliberejo Kailali. Ĉe la malliberejo Siraha,
13 malliberuloj estis vunditaj en perforto en julio, kaj
viro estis batita de kunmalliberuloj en novembro.

La Nacia Komisiono pri Homaj Rajtoj indikis en
decembro, ke ĝi ricevis 14 plendojn laŭ la Konvencio de Unuiĝintaj
Nacioj kontraŭ Torturo dum la jaro. Ĝi eldonis rekomendojn.

koncerne tri plendojn, el kiuj neniu estis traktita de
la registaro.

DISKRIMINACIO
Malgraŭ leĝoj kontraŭ kast-bazita diskriminacio,
kazoj de diskriminacio

Kaj perforto, kelkfoje farita de la aŭtoritatoj, kontraŭ membroj de la dalita komunumo, inkluzive de infanoj, restis ĝeneraligita. En februaro, pastro en la distrikto Achham rifuzis meti la tikon, hinduan ritan markon portatan sur la frunton, sur dalitajn studentojn kaj iliajn gepatrojn. Ankaŭ en februaro, la polico provis malhelpi libere konsentitan interkastan geedziĝon. La Kortumo

La supera kortumo intervenis, konfirmante la rajton de la paro geedziĝi.

En marto, aŭtoritatoj en la distrikto Siraha malkonstruis la hejmon de Deepak Malik Dom, membro de la dalita komunumo, kaj skrapis la teron por forigi la supran tavolon, asertante ke la tero estis igita "malpura" por la hindua Mahajagja rito.

En oktobro, post loka konflikto en la En la sama distrikto, grupo da homoj detruis la domojn de kvin dalitaj familioj.

SEKSBAZITA PERFORTO

Viktimoj de perforto bazita sur

tiaj ĉiam estis submetitaj al premo celanta ilin akcepti amikecan solvon. La 12-an de februaro, oficistoj en vilaĝo en Siraha monpulis tri virojn akuzitajn pri tio, ke ili

seksperfortis 17-jaraĝan dalitan knabinon kaj malpermesis al ŝia familio kontakti la polico. La viktimo, Rinku Kumari Sada, estis trovita morta en sia hejmo la sekvan tagon. Ok homoj estis arestitaj de la polico la 7-an de marto rilate al ĉi tiu kazo.

En Siraha, Ananda Devi Sadaya, 24-jaraĝa dalita virino, kiu estis viktimo de seksperforto-provo en 2024, estis trovita morta en aprilo en cirkonstancoj sugestantaj verŝajnan memmortigon. La aŭtoritatoj rifuzis esplori du virojn implikitajn en la kazo.

La kontraŭleĝa praktiko izoli virinojn kaj knabinojn en kabanoj aŭ

La praktiko ŝirmi virinojn dum iliaj menstruoj en kabanoj ankoraŭ validis. En januaro, 40-jaraĝa virino estis atakita kaj vundita de leopardo en unu el ĉi tiuj izolitaj kabanoj sen bazaj komfortaĵoj; alia virino, 28-jaraĝa, trovis la

Ŝi mortis en julio post kiam ŝi estis mordita de serpento sub similaj cirkonstancoj.

MIGRAJ RAJTOJ Skandalo pri homa trafiko implikanta altrangajn registarajn funkciulojn eksplodis en majo. Ili estis implikitaj en sistemo de subaĉetoj postulataj de nepalaj homoj, kiuj volis elmigri sed ne posedis la viziojn aŭ aliajn dokumentojn necesajn por labori eksterlande, kontraŭ helpo trapasi enmigradajn kontrolojn ĉe la flughaveno.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ

En januaro kaj februaro, polico en la distrikto Taplejung uzis forton arbitre kaj uzis

pafiloj dum konfliktoj kun membroj de la indiĝena komunumo

La Limbu-popolo kontraŭstaris la konstruadon de telfero trans sian praulan sanktan teron. Pluraj homoj estis vunditaj. Kvankam la Limbu-popolo ne estis konsultita antaŭe kaj tial ne donis sian liberan kaj informitan konsenton, kaj esencaj dokumentoj ne estis publikigitaj, la Supera Kortumo rajtigis la daŭrigon de la laboro en majo.

LOGRAJTOJ En decembro, la Supera Kortumo

renversis la registaran dissolvon de la Komisiono pri Teraj Aferoj kaj ĝiaj distrikta komitatoj. La Komisiono estis establita en 2024 por revizii petojn de senteraj homoj, "domokupantoj" aŭ aliaj kontraŭleĝaj okupantoj, kaj por eldoni tertitolojn.

-
1. "Ni iris tien por laŭtigi nian voĉon, ne por esti mortigitaj": Nepalo
Mortiga Subpremo kontraŭ Protestantoj, 8-a de decembro
  2. "Interaga programo de redaktistoj pri transira justeco kaj libereco"
de esprimo okazinta", 3-a de julio
  3. "Arestordono kontraŭ ĵurnalistoj Dil Bhusan Pathak atako kontraŭ
"Amaskomunikila Libereco", 13-
a de junio
  4. "Certigi kredindajn nomumojn de transira justeco", 12-a de majo

NIKARAGVO

Respubliko Nikaragvo

Subpremaj praktikoj, kiel ekzemple arbitra senigo de nacieco, nepravigeblaj limigoj de la rajtoj je libera moviĝo, arbitra aresto kaj devigitaj malaperoj de disidentoj, daŭre intensiĝis, same kiel severaj limigoj de la libereco de esprimo kaj religio. Aŭtoritataj mezuroj por fermi

civitana spaco, inkluzive de la nuligo de la jura statuso de sociaj organizoj kaj la konfisko de iliaj aktivaĵoj, daŭris.

KUNTEKSTO

La aŭtoritatoj aprobis konstitucian reformon forigantan la malpermeson de torturo kaj limigantan duoblan naciecon.

Samtempe, la ŝtato vastigis sian subpreman aparataron kreante "patriotan militistan rezervon" kaj ĵurigante milojn da volontulaj policanoj.

Nikaragvo anoncis sian retiriĝon el la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN kaj suspendis sian kunlaboron kun multflankaj instancoj. Tamen, la internacia komunumo daŭrigis siajn respondigecajn iniciatojn kaj renovigis la mandaton de la Grupo de UN de Homaj Rajtoj-Fakuloj pri Nikaragvo (GHREN) por du jaroj.

RAJTO JE LIBERA MOVADO GHREN dokumentis

318 enirmalpermesojn al Nikaragvo inter 2018 kaj 2025

kaj raportis, ke la efektiva nombro povus esti multe pli alta, ĉar viktimoj ne ĉiam raportas la okazaĵojn pro timo de reprezalioj kiel ekzemple la konfisko de ilia posedaĵo. Ĉi tiuj mezuroj influis ŝtatanon

Nikaragvanoj kiuj, nekapablaj reveni al sia lando, trovis sin en ekzilo, same kiel fremduloj, inkluzive de ĵurnalistoj kaj dungitoj de internaciaj organizaĵoj.

Dum la unua kvarono de 2025,

Lokaj organizaĵoj kaj lokaj amaskomunikiloj registris almenaŭ 290 novajn kazojn de nikaragvanoj malpermesitaj eniri la landon laŭ reformo de la Enmigra Leĝo kaj amendoj al la Krimkodo, kiuj permesas la rifuzon de eniro en la teritorion kaj rajtigas la elpelon de individuoj konsiderataj reprezenti "minacon" aŭ "socian riskon" aŭ verŝajne "subfosi" nacian suverenecon.

La koncernaj homoj inkluzivis sanprofesulojn, komercistojn kaj komercistinojn, kaj ĵurnalistojn.

LIBERO DE ASOCIADO Kiel

parto de sia ĉefa strategio por malmunti civitanan spacon, la registaro de Daniel Ortega kaj Rosario Murillo daŭre uzis praktikojn kaj normojn limigantajn la liberecon de asocio. Kune kun la daŭra apliko de Leĝo N-ro 1115 kaj elementoj

Rilate al la leĝaro, la Ministerio pri Internaj Aferoj eldonis regularojn en marto plifortigante la financan kaj administran kontrolon faratan super la

Neprofitcelaj organizaĵoj estis submetitaj al novaj postuloj pri detala ekzameno, raportado, kaj spurebleco de donacantoj kaj profitantoj, kaj iliaj povoj pri inspektado kaj suspendo estis vastigitaj pro supezeblaj rompoj. En praktiko, ĉi tiuj provizaĵoj faciligis la nuligon de la jura statuso de ĉi tiuj organizaĵoj kaj pliigis la riskon, ke iliaj kontoj estos frostigitaj kaj iliaj agadoj suspenditaj.

Laŭ raportoj publikigitaj de ekzilitaj organizaĵoj kaj amaskomunikiloj, pluaj ondoj de fermo okazis dum la tuta jaro. Ĉirkaŭ 20 organizaĵoj de diversaj tipoj estis tiel malmuntitaj. La konfisko de konstruaĵoj, tereno kaj ekipaĵo apartenantaj al fermitaj NRO-oj, amaskomunikiloj kaj individuoj en ekzilo aŭ senigitaj je sia nacieco ankaŭ daŭris, kun la ŝtato reprenante iliajn havaĵojn.

La Speciala Monitorada Mekanismo por Nikaragvo de la Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj (CIĤR) ĝisdatigis sian

datumbazo kaj raportas la fermon de miloj da organizaĵoj ekde 2018, priskribante la fenomenon kiel sisteman atakon kontraŭ civitana spaco.

SUBPRESO DE MALKONSENTO

Disidentoj, aŭ tiuj perceptitaj kiel tiaj, denove ĉi-jare faris

la temo de arbitra aresto. Organizaĵoj en la lando dokumentis pli ol 50 kazojn dum la jaro, kaj la Mekanismo por Rekono de Politikaj Malliberuloj, koalicio de civilaj sociaj organizaĵoj, raportis, ke almenaŭ 60 homoj ankoraŭ estis senigitaj je sia libereco pro politikaj kialoj en decembro, pluraj el ili en deviga malapero ĉar ilia restadejo ne estis malkaŝita kaj ili estis rifuzitaj vizitoj. GHREN raportis, ke la revigligo de devigaj malaperoj estis unu el la plej maltrankviligaj fenomenoj observitaj ekde la komenco de ĝia mandato.

La nuligo de Artikolo 36 de la Konstitucio, kiu eksplicite malpermesis torturon, malfortigis ekzistantajn protektojn kaj pligrandigis riskojn por la fizika integreco de arestitoj.

La IACHR kondamnis la mortojn sub prizorgo, la 29-an kaj 25-an de aŭgusto respektive, de Carlos Cárdenas Zepeda kaj Mauricio Alonso Petri, postulante ke efikaj kaj senpartiaj enketoj estu tuj efektivitaj.

Dum la tuta jaro, la IACHR ankaŭ petis la Interamerikan Kortumon pri Homaj Rajtoj plivastigi la antaŭzorgajn mezurojn, kiujn ĝi prenis por protekti la vivon kaj integrecon de malliberigitaj. La 4-an de februaro, la Kortumo ordonis la liberigon de ĵurnalisto Catalino "Leo" Cárcamo pro grava risko de neriparebla damaĝo al liaj rajtoj. En novembro, li estis liberigita el malliberejo sed metita sub hejmareston, kio denove konsistigis limigon de liaj rajtoj.

LIBERO DE RELIGIO KAJ KONDAMNADO Religia persekutado intensiĝis. Laŭ raportoj en la amaskomunikiloj kaj publikigitaj de internaciaj kaj nikaragvaj organizaĵoj, la aŭtoritatoj forpelis almenaŭ 30 monaĥinojn de la malriĉa klaro, evakuante iliajn tri monaĥejojn situantajn en la

departementoj Managvo, Matagalpa kaj Chinandega. Jam la duan jaron sinsekve, iuj religiaj celebradoj estis limigitaj aŭ malpermesitaj, kun mezuroj inkluzivantaj la gvaton de paroĥoj kaj la frostigon de bankkontoj apartenantaj al membroj de la pastraro, kiuj kritikis la registaron.

NIĜERO

Respubliko de Niĝero

Armitaj grupoj faris kontraŭleĝajn atakojn kaj mortigojn. La aŭtoritatoj daŭre subpremas homajn rajtojn per disolvo de pluraj sindikatoj kaj arbitre arestado de homoj.

Ĉeestis ĵurnalisto, defendantoj de homaj rajtoj kaj opoziciuloj, inkluzive de la eksa prezidanto kaj lia edzino. La sorto kaj restadejo de eksa ministro forkaptita en januaro restis nekonataj. Post naciaj konsultoj, oni rekomendis mezurojn por kontraŭbatali perforton kontraŭ virinoj kaj infanoj. Alfronite al la enfluo de

Post la forpeltitaj migrantoj fare de Alĝerio, la aŭtoritatoj anoncis repatriigan programon por eviti humanitaran krizon.

KUNTEKSTO

En januaro, Niĝero retiriĝis el ECOWAS kune kun Burkino kaj Malio, membroj de la Alianco de Sahelaj Ŝtatoj. La 31-an de januaro, la Ministerio pri Eksterlandaj Aferoj ordonis la fermon de la oficejoj de la CICR en Niĝero kaj la tujan foriron de ĝiaj elmigrantaj dungitoj.

La Ĉarto de Refondiĝo, adoptita en marto, anstataŭigis la Konstitucion kaj enkondukis provizojn, kiuj malrespektas homajn rajtojn. Ĝeneralo Abdourahamane Tiani, kiu prenis la potencon per puĉo en 2023, oficiale ĵuris kiel Prezidanto de la Respubliko Niĝero por renovigebla kvinjara oficperiodo.

Transira parlamento estis establita en junio. En septembro, la Alianco de Sahelaj Ŝtatoj anoncis sian retiriĝon el la Internacia Kortumo.

En decembro, la registaro adoptis ordonon pri la mobilizado de la loĝantaro por la defendo de la lando, kiu malfermis la pordon al deviga militservo.

ATAKOJ KAJ MORTIGOJ INTER LAŬLEĜAJ MORTIGADOJ

Inter la 22a kaj 25a de februaro, 16 homoj en la regiono Dosso laŭdire estis mortigitaj de "armitaj banditoj".

La 21-an de marto, mortiga atako trafis la moskeon en la vilaĝo Fambita, en okcidenta Niĝero, dum fideluloj kolektiĝis por Ramadanaj preĝoj. Ĝi lasis almenaŭ 44 homojn mortintaj kaj estis atribuita al membroj de la Islama Ŝtato en Sahelo, laŭ la Ministro de Nacia Defendo.

Dum la nokto de la 21a ĝis la 22a de junio, armitaj viroj atakis la urbon Manda, mortigante almenaŭ 71 homojn kaj vundante pli ol 20 aliajn, laŭ lokaj fontoj.

LIBERO DE ASOCIADO La 26-an de

marto, prezidanto Abdourahamane Tiani eldonis dekreton dissolvante ĉiujn politikajn partiojn.

En aŭgusto, la Ministerio pri Internaj Aferoj malfondis plurajn sindikatojn de juraj profesiuloj, citante "ripetajn misuzojn malutilajn al la ĝusta funkciado de la publika servo" kaj problemon de korporaciismo. En la sama monato, la Prezidanto de Niĝero maldungis Abdoul Nasser Bagna Abdourahamane kaj Moussa Mahamadou, respektive Ĝeneralan Sekretarion kaj VicĜeneralan Sekretarion de la Aŭtonoma Unio de Magistratoj de Niĝero, el la ŝtatservo.

tio sekvis kritikojn, kiujn la du viroj faris rilate al la

dissolvo de la Sindikato kaj anonco de ĝenerala striko ene de la jura sistemo.

ESPRIMLIBERECO La 18-an de

januaro, la Ministerio pri Komunikado suspendis la privatan televidkanalon Canal 3 Niger kaj revokis la gazetaran karton de ĝia ĵurnalisto Seyni Amadou post la elsendo de raporto pri la agado de la registaro. La sekvan tagon, Seyni Amadou estis arestita kaj prenitita en prizorgon. La 21-an de januaro, li estis liberigita kaj la suspendo de Canal 3 Niger estis ĉesigita.

En majo, tri ĵurnalistoj de Sahara FM, radiostacio bazita en Agadez, estis arestitaj post raportado, ke Niĝero kaj Rusio finis sian sekurecan kunlaboron. Post ilia aresto, Hamid Mahmoud (portempa ĉefredaktoro), Mahaman Sani (novajprezentisto), kaj Massaouda Jaharou (ĵurnalisto) estis translokigitaj al Niameo, la ĉefurbo. Massaouda Jaharou estis liberigita en junio, sed ŝiaj du kolegoj estis akuzitaj pri "subfosado de nacia defendo" kaj "komploto kontraŭ la aŭtoritato de la ŝtato" antaŭ milita tribunalo.

La 3-an de novembro, pluraj ĵurnalistoj estis arestitaj, inkluzive de Moussa Kaka, direktoro de la televidkanalo Saraounia. Tri el ili estis

translokigitaj al la malliberejo Kollo, post akuzoj pri "kunkulpeco en la disvastigo de dokumento verŝajne ĝenanta publikan ordon" rilate al kazo koncerne la likon de invito al gazeta konferenco.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ La 3-an de januaro, unu monaton post sia aresto, Moussa Tchangari, Ĝenerala Sekretario de la civila socia organizaĵo Alternative Espaces Citoyens, estis akuzita pri "komploto kontraŭ la aŭtoritato de la ŝtato en koluzio kun malamikaj potencoj" kaj estis arestita. Konata pro siaj publikaj deklaroj pri la

regado kaj politiko, li povus esti kondamnita al morto se trovita kulpa2. Lia proceso ankoraŭ ne komenciĝis antaŭ la fino de la jaro.

Pluraj eksministroj kaj

Ŝtataj reprezentantoj, kiuj estis arbitre arestitaj post la januara puĉo, estis liberigitaj en marto, sed ne la antaŭa ministro pri internaj aferoj Hama Adamou Souley.

La eksa prezidanto Mohamed Bazoum kaj lia edzino, Hadiza Mabrouk, arestitaj dum la puĉo de 2023, estis ankoraŭ arbitre detenitaj.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La 23-an de julio, la administranto de Niameo decidis malpermesi manifestacion planitan de la Sendependa Movado por Nova Niĝero en Justeco kaj Egaleco pro "sekurecaj kialoj". Inter la

La postuloj de ĉi tiu Movado inkluzivis la sendependecon de la juĝistaro, la malfermon de procedoj kontraŭ "ekonomiaj krimuloj", la plifortigon de la kapabloj de la defend-kaj sekurec-fortoj, kaj la "tujan kaj senkondiĉan" liberigon de la eks-prezidanto Mohamed Bazoum.

DEVITAJ MALAPERŬOJ

Mahaman Moustapha Barké, eksministro pri nafto, estis forkaptita de sia hejmo fare de viroj en civilaj vestaĵoj en la nokto de la 13a ĝis

la 14-an de januaro kaj prenita al nekonata loko. Antaŭ la fino de la jaro, lia sorto ankoraŭ estis nekonata.

SEKSA AŬ BAZITA PERFORTO

GENRO Post naciaj konsultoj faritaj en februaro fare de la militaj aŭtoritatoj, oni rekomendis plifortigi leĝojn kaj mekanismojn celantajn protekti la rajtojn de virinoj kaj infanoj kontraŭ diversaj

formoj de perforto kaj restarigi la Ministerion por la Promocio de Virinoj kaj la

Infanprotekto. Oni ankaŭ rekomendis, ke viktimoj de seksperforto estu garantiitaj senpagaj medicinaj taksoj kaj subteno.

ampleksa (psikologia, medicina, jura kaj socia).

RAJTOJ DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ En aprilo, pli ol 6 000 homoj estis forpelitaj el Alĝerio al la landlima urbo Assamaka, kien senpaperaj migrantoj ofte estis resenditaj, post kiam ili estis lasitaj sen akvo aŭ manĝaĵo meze de la dezerto.

La 17-an de majo, la aŭtoritatoj indikis, ke 16 000 migrantoj jam estis forpelitaj el Alĝerio inter januaro kaj aprilo, pli ol duono de la tuta nombro registrita por la tuta jaro 2024. Ili ankaŭ anoncis la efektivigon de repatriiga programo por pli ol 4 000 migrantoj, en kunlaboro kun la Internacia Organizo por Migrado, por eviti plimalbonigon de troloĝateco kaj la humanitaran krizon en akceptejoj, kiuj jam estas je maksimuma kapacito.

- Niĝero. Grava malsukceso por homaj rajtoj ekde la puĉo Ŝtata Raporto de 2023. Komunikado de Amnestio Internacia por la 52-a sesio de la Laborgrupo pri la Universala Perioda Revizio, 10-a de oktobro
- "Niĝero. Post ses monatoj en malliberejo, la arbitra aresto de "Homaj rajtoj defendanto Moussa Tchangari devas ĉesi," 3-a de junio

NIĜERIO

Federacia Respubliko de Niĝerio

Homoj kritikaj de la aŭtoritatoj, inkluzive de ĵurnalistoj, estis arbitre arestitaj, akuzitaj kaj detenitaj. Sekurecaj taĉmentoj kaj

La polico uzis troan forton por disigi pacajn manifestaciojn. Ili faris arbitrajn arestojn kaj mortigis plurajn homojn. La aŭtoritatoj ne sukcesis protekti la loĝantaron kontraŭ la forkaptoj de junaj knabinoj kaj la hommortigoj faritaj.

de armitaj viroj. Armeaj aviadilaj atakoj kontraŭleĝe celis civilajn loĝantarojn. La armita grupo Boko Haram daŭre mortigas civilulojn.

La nivelo de manĝaĵa kaj nutra sensekureco restis tre alta en tra la tuta lando. Devigaj eldomigoj okazis en pluraj ŝtatoj. La Alta Kortumo de Britio konfirmis la decidon de la Apelacia Kortumo permesante al loĝantoj de Rivers Ŝtato respondecigi Shell pri mediaj damaĝoj.

KUNTEKSTO

La 18-an de marto, ses-monata krizostato estis deklarita en la subŝtato Rivers: demokratie elektitaj lokaj aŭtoritatoj estis suspenditaj kaj la milita ĉeesto estis plifortigita, plue marĝenigante politikajn malplimultojn. La armita konflikto inter Boko-Haramo kaj la armeo daŭris.

La nekapablo de la aŭtoritatoj protekti homajn vivojn kaj posedaĵojn fronte al

Ĉiutagaj atakoj fare de armitaj grupoj kaj banditoj kaŭzis la mortojn de miloj da homoj kaj kreis la kondiĉojn por humanitara krizo en multaj nordaj ŝtatoj.

En majo, almenaŭ 110 homoj estas mortis en inundoj kiuj sabakvigis kaj forbalais pli ol 50 domojn kaj iliajn loĝantojn en Mokwa (Niĝero).

ESPRIMLIBERECO Ĉi-jare

denove, aŭtoritatoj arestis kaj detenis ĵurnalistojn kaj aliajn, kiuj esprimis malsamopiniojn. La 27-an de januaro, Omoleye Sowore, redaktoro de la reta novaĵejo Sahara Reporters, estis arestita kaj detenita pro tio, ke li nomis la Ĝeneralan Inspektoron de Polico, Kayode Egbetokun, "kontraŭleĝa" sur la platformo X. Li estis akuzita laŭ la Ciberkrima Leĝo de 2024 kaj poste liberigita per kaŭcio.

La 2-an de marto, Haruna Mohammed, 19-jarulo konata pro kritikado de la aŭtoritatoj en sociaj retoj sub la nomo Abale Borno, estis arestita kaj enkarcerigita.

Li estis detenita post virusa afiŝo, kiu elstarigis la kadukan staton de publikaj lernejoj en Borno. La polico akuzis lin pri "kalumnio kaj humiligo de la guberniestro". La tribunalo donis al li kaŭcion, kaj kvankam la kazo ne estis oficiale fermita, la polico nuligis la akuzojn.

Pacaj protestoj okazis la 7-an de marto en Port Harcourt kontraŭ la kreskanta subpremo de esprimlibereco, precipe per la uzo de la Ciberkrima Leĝo. Dum ĉi tiuj manifestacioj, polico atakis ĵurnalistojn Charles Oporum (Channels Television), Allwell Ene (Naija FM), Soibelemari Oruwari (Nigeria-Info), Ikezam Godswill (AIT), kaj Femi Ogunkhiledo (Super FM). Policoj ankaŭ pafis larmigan gason al pacaj protestantoj, konfiskis fotojn, kaj ordonis al ĵurnalistoj per armila minaco forigi filmetojn montrantajn policagojn.

La 16-an de marto, Ushie Uguamaye (alinome Raye), Membro de la Nacia Junulara Servo (NYSC) estis minacita kaj timigita de oficistoj de NYSC post afiŝado de TikTok-video en kiu ŝi lamentis la pimalbonigantan ekonomian situacion en la lando. Ĉar la juna virino rifuzis forigi la videon, la NYSC retenis ŝian eliran atestilon kiel planite por la fino de ŝia servo en aŭgusto, plilongigante ŝian servon je du monatoj kiel puno.

La 25-an de marto, la polico arestis Buhari Abban. Redaktoro por la retejo Kano Times, kaj sendependa ĵurnalo Ismail Auwal, estis detenitaj pro artikolo konsiderata kritika pri la Informa Komisararo de Kano Ŝtato, Ibrahim Waiya. Ili estis tenitaj en prizorgo dum pluraj horoj antaŭ ol esti liberigitaj, kaj fine de la jaro ne estis indiko, ke proceso estas survoje.

En aprilo, la Nacia Komisiono pri Regulado de Amaskomunikiloj malpermesis la kanton "Tell Your Papa" de kantisto Eedris Abdulkareem kaj metis ĝin sur la liston de

trakoj "ne disvastigotaj", ĉar ŝi kritikis la registaron¹.

La 23-an de septembro, advokato kaj aktivulo Chinedu Agu estis metita en antaŭprocesan areston post akuzo pri kalumnio pro opiniaj artikoloj kritikantaj la guberniestron de la subŝtato Imo, Hope Uzodimma. Li pasigis 28 tagojn en malliberejo antaŭ ol esti liberigita atendante sian proceson.

proceso. Antaŭ la fino de la jaro, la tribunalo ankoraŭ ne fiksas daton por sia aŭdienco.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La 27-an de marto en Abuĝo, la ĉefurbo, la armeo pafis per realaj municioj al subtenantoj de la Islama Movado de Niĝerio dum manifestacio organizita por marki la finon de Ramadan. Almenaŭ kvin homoj estis mortigitaj, kaj pluraj aliaj suferis vundojn, kiuj povus esti mortigaj. Dek tri homoj, inkluzive de pordemokratia aktivulo Omoyele Sowore kaj advokato Aloy Ejimakor, estis arestitaj la 20-an de oktobro en Abuĝo pro partopreno en paca manifestacio postulanta la liberigon de Nnamdi Kanu, gvidanto de la organizaĵo Indiĝenaj Popoloj de Biafra.

Ili estis akuzitaj pri pluraj deliktoj (krima komploto, rifuzo obei laŭleĝan ordonon, incito ĝeni publikan ordon, rompo de la paco) antaŭ ol esti liberigitaj per kaŭcio la 24-an de oktobro.

La proceso ankoraŭ daŭris ĉe la fino de la jaro.

RAJTO AL VIVO La aŭtoritatoj malsukcesis plenumi sian devon malhelpi atakojn kontraŭ individuoj kaj komunumoj, protekti la rajton al vivo kaj fizika integreco de la loĝantaro, kaj garantii justecon per esplorado de la perforto kaj procesigo de la respondeculoj.³

La 2-an de februaro, farmistoj atakis Amagu, vilaĝo en la Loka Registara Areo (LGA) Ishielu de la subŝtato Ebonyi. Ili mortigis almenaŭ 15 homojn kaj detruis plurajn posedaĵojn. La 27-an de marto, almenaŭ 16 ĉasistoj vojaĝantaj de la subŝtato Rivers al Kano por festi Eid-on kun siaj familioj estis mortigitaj en Uromi, Edo-subŝtato.

de loka memdefenda grupo kaj armitaj junuloj. La atakantoj blokis ilian veturilon kaj trenis ilin eksteren unu post la alia, batis ilin kaj poste bruligis ilin vivaj.

Inter la 27-a de marto kaj la 2-a de aprilo, almenaŭ 60 homoj estis mortigitaj de armitaj viroj en kunordigitaj atakoj kontraŭ la vilaĝoj Mangor Tamiso, Daffo, Manguna, Hurti kaj Tadaï en la Loka Registara Areo (LGA) Bokkos, Ŝtato Plateau. La 4-an de marto, armitaj viroj kidnapis kaj mortigis Sylvester Okechukwu, pastron, kiu servis en la vilaĝo Tachiri (Kaura LGA, Ŝtato Kaduna). La 13-an de aprilo, almenaŭ 51 homoj estis mortigitaj de armitaj viroj en la vilaĝo Zikke (Bassa LGA, Ŝtato Plateau). La 24-an de aprilo, armitaj viroj invadis la vilaĝon Gobirawa Chali en la distrikto Dan Gulbi (Maru LGA, Ŝtato Zamfara) kaj mortigis pli ol 20 homojn.

La 8-an de majo, armitaj viroj mortigitaj ĉe Almenaŭ 30 homoj estis mortigitaj kaj pli ol 20 veturiloj brulis laŭlonge de la vojo inter Okigwe kaj Owerri en la subŝtato Imo. Inter la 25-a de majo kaj la 1-a de junio, almenaŭ 85 homoj estis mortigitaj de pafantoj en la vilaĝoj Tse Antswam, proksime de Naka, kaj Edikwu Ankpali, en la Lokaj Registraraj Areoj Gwer West kaj Apa (subŝtato Benue). En la sama subŝtato, la 14-an de junio, pafantoj atakis la urbon Yelewata: pli ol 100 homoj estis mortigitaj kaj almenaŭ 3 941 aliaj estis devigitaj fuĝi. La 20-an de junio, almenaŭ 12 vojaĝantoj el la vilaĝo Basawa (Loka Registara Areo Zaria, subŝtato Kaduna) estis mortigitaj, kaj 11 homoj estis vunditaj de homamaso en la Loka Registara Areo Mangu (Subŝtato Plateau).

La 15-an de julio, armitaj viroj atakis la vilaĝon Bindi-Jebbu (Riyom Loka Registara Areo, Plateau Ŝtato) en Tahos kaj mortigis almenaŭ 27 homojn: familioj estis ŝlositaj en siaj hejmoj kaj masakritaj unu post la alia. La 19-an de aŭgusto, en Unguwan Mantau (Malumfashi Loka Registara Areo, Katsina Ŝtato), armitaj viroj atakis moskeon kaj najbarajn domojn. Ili mortigis almenaŭ 50 homojn kaj forkaptis 60.

La 18-an de novembro, armitaj viroj adorantoj atakitaj en la Kristana Eklezio

Apostola Preĝejo Oke-Isegun en Eruku (Kwara Ŝtato). Ili mortigis tri homojn kaj kidnapis 38 aliajn. La kidnapitoj estis liberigitaj la 23-an de novembro.

ATAKOJ KAJ KONTRAŬLEĜAJ HOMCIDOJ La armeo daŭre faris arbitrajn kaj neproporciajn atakojn kontraŭ civiluloj. Armeaj aviadilaj atakoj mortigis almenaŭ 20 homojn

La 11-an de januaro en la vilaĝo Tungar Kara (Maradun LGA, Zamfara Ŝtato). La 15-an de februaro, almenaŭ ses civiluloj estis mortigitaj per tiaj atakoj en la vilaĝo Zakka, kaj ses aliaj en Yauni (Safana LBA, Katsina Ŝtato). La 31-an de majo, aviadilaj atakoj mortigis 20 homojn kaj vundis dekojn.

vunditaj en la vilaĝoj Maraya kaj Wabi (Maru LGA, Zamfara Ŝtato). Inter la viktimoj estis membroj de loka memdefenda grupo, kiuj kunvenis por alfronti banditojn, kiuj atakis iliajn vilaĝojn.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURO Laŭ Unuiĝintaj Nacioj, Boko Haram daŭre faras arbitrajn atakojn kaj celas la civilian loĝantaron. La 15-an de majo, batalantoj de Boko Haram mortigis 23 farmistojn kaj fiŝistojn en la vilaĝo Malam Karanti (ŝtato Borno). En septembro, almenaŭ 60 homoj estis mortigitaj, 20 domoj estis detruitaj, kaj 10 busoj estis bruligitaj de la armita grupo dum nokta atako kontraŭ la vilaĝo Darul Jamal (ŝtato Borno).

EKONOMIA, SOCIA KAJ RAJTA

KULTURA

Kreskantaj manĝaĵprezoj plue pligravigis malriĉecon por milionoj da homoj. Multaj familioj trovis ĉiam pli malfacile pagi sanservon kaj edukadon. La nova Imposta Leĝo de 2025, kiu inkluzivis 5%-an imposton sur fosiliaj brulaĵoj (benzino kaj dizelo) kaj estis planita ekvalidi en januaro 2026, minacis plue pliigi malriĉecon. Raporto de

La Organizaĵo pri Nutrado kaj Agrikulturo de Unuiĝintaj Nacioj (FAO) kaj la Niĝeria Ministerio pri Agrikulturo kaj Nutraĵsekureco taksis, ke 30.6 milionoj da homoj spertas severan nutraĵan kaj sennutradan sensekurecon.

Reduktoj en financado de la Usona Agentejo por Internacia Disvolvigo (USAID) influis sanprogramojn, lasante milojn da homoj vivantaj kun HIV alfrontantaj necertan estontecon.

Armitaj atakoj en la subŝtato Benue, en la centro de la lando, kaŭzis la internan delokiĝon de 500 000 homoj.

Multaj trovis sin en malpuraj tendaroj kun malsanigaj kondiĉoj, kie aliro al manĝaĵo, sanservo kaj akvo estis nesufiĉa.

Devigaj Eldomigoj La 3-an de februaro, almenaŭ kvar homoj estis mortigitaj dum perforta deviga eldomigo farita de la registaro de la subŝtato Kano en Rimin Auzinawa, antaŭurbo de la Loka Registara Areo Ungogo. La eldomigo estis farita sen taŭga konsultado aŭ sufiĉa avizo, kaj la viktimoj ricevis nek kompenson nek transloĝigon.

La 7-an de marto, la registaro de la subŝtato Lagoso perforte kaj kontraŭleĝe elpelis pli ol 10 000 homojn el Ilaje-Otumara (Lagoso), lasante ilin senhejmaj. La 25-an de oktobro, alia elpelo estis efektivigita de la samaj aŭtoritatoj en Oworonshoki. Pli ol 70 loĝdomoj estis detruitaj, malgraŭ ordono de la Alta Kortumo de la subŝtato Lagoso haltiganta la malkonstruojn. Kelkaj domoj estis...

detruitaj per buldozoj dum loĝantaro ankoraŭ estis interne, kaj membroj de la sekurecaj servoj lanĉis larmigajn gasojn por disigi centojn da familioj.

RAJTO AL SANA MEDIO La klimataj politikoj de Niĝerio en ne-energiaj sektoroj estis subfositaj de manko de konkreta efektivigo. La registaro ne ĉesis financi

projektoj kun altaj CO2-emisioj .

La nacia energiprovizado restis tre dependa de fosiliaj brulaĵoj, devigante multajn homojn fidi je benzengeneratoroj por sia elektro.

La 20-an de junio, la Alta Kortumo de Britio decidis, ke Shell povus esti respondeca pri siaj naftoverŝiĝoj en la Niĝera Delto.⁷ Proceso estis planita por 2027.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Publikaj

aŭtoritatoj ne prenis efikajn rimedojn por malhelpi atakojn kontraŭ virinoj kaj knabinoj en diversaj lokoj. La 27-an de februaro, armitaj viroj kidnapis kvar studentinojn el la dormejo de la Universitato J. S. Tarka en Makurdi, ŝtato Benue.

La 15-an de aprilo, en ŝtato Katsina, oficiroj de Hisbah (registare aprobitaj religiaj policanoj) atakis Hauwa'u Lawal Suleiman kaj ŝiajn fratinojn pro supozeblaj "malmoralaj kunvenoj". Aŭtoritatoj ne esploris akuzojn pri seksa ĉikanado faritaj de senatanino Natasha Akpoti-Uduaghan kontraŭ la prezidanto de la Senato Godswill Akpabio.

La 17-an de novembro, armitaj viroj kidnapis 25 lernejajn knabinojn en Maga (Kebbi-ŝtato) kaj mortigis la vic-lernejestron de la lernejo. La studentoj estis liberigitaj la 25-an de novembro.

La 21-an de novembro, armitaj viroj 303 lernejaj knabinoj kaj 12 dungitoj estis forkaptitaj el lernejo en Papiiri (Agwara LGA, Niĝera Ŝtato). Kvindek knabinoj sukcesis eskapi.

---

1. "Niĝerio: Malpermesi kanton pro kritikado de registaro estas kontraŭleĝa", la 11-an de aprilo

2. "Niĝerio: Perforta subpremo kontraŭ IMN-protestoj devas finiĝi", 30-a de marto 3. Jardeko da Senpuneco: Atakoj kaj Kontraŭleĝaj Mortigoj en Sudoriento Niĝerio, la 13-an de aŭgusto

4. "Altebenajoj: Mortigo de 51 homoj estas nepardonbla sekureca fiasko", la 14-an de aprilo

5. "Niĝerio. Grandskala perforto kaj delokiĝo levas la fantomon de humanitara katastrofo en la ŝtato de

Benue, la 10-an de julio

6. "Lagosio: Senkompata malkonstruo celanta homojn en malriĉeco devas "Haltu", la 10-an de marto

7. "Britio: Kortuma verdikto pri la naftoverŝoj de Shell en la Niĝera Delto estas 'grava' "paŝo antaŭen" por detruitaj komunumoj", 20-a de junio

NORVEGIO

Regno de Norvegio

La ŝtato aljuĝis kompenson al nigra advokato pro rasa diskriminacio fare de la polico. Nova leĝprojekto proponis redukti la uzon de solula ĉelo en malliberejoj. La parlamento fine adoptis juran difinon de seksperforto bazitan sur konsento.

Sameaj komunumoj daŭre estis ekskluditaj de decidoj influantaj iliajn rajtojn tero.

DISKRIMINACIO En

novembro, la Municipa Kortumo de Oslo aljuĝis kompenson pro etna diskriminacio al Awon Amidu, nigra advokato, kiu suferis ripetajn kaj nepraviveblajn policajn kontrolojn inter 2015 kaj 2020. Ĉi tiu jura ago estis iniciatita post decido en 2021 de la Mediatoro por Egaleco kaj la Batalo Kontraŭ Diskriminacio, kiu konkludis, ke la polico kondukis diskriminacie al Awon Amidu pro lia etneco.

KRUELA, NEHOMA AŬ DEGRADA TRAKTADO En aŭgusto, la registaro

enkondukis leĝprojekton celantan redukti la uzon de solula ĉelo en malliberejoj kaj permesi al mallibuleroj pasigi minimumon de ok horoj tage ekster siaj ĉeloj.

Ĉi tiu propono sekvis raporton kritikantan la malliberejajn kondiĉojn, publikigitan en marto de la parlamenta mediatoro, kaj delongajn zorgojn levitajn de

Organoj de Unuiĝintaj Nacioj kaj la Konsilio de Eŭropo.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ

En junio, la Parlamento adoptis, per historia voĉdonado, juran difinon de seksperforto bazitan sur konsento, konforme al normoj rilataj al

homaj rajtoj. Ĉi tio ekvalidis en julio.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ En junio, la Parlamento aprobis novan Leĝon pri Mineralaj Rimedoj, kiu ne enhavis dispozicion postulantan la liberan, antaŭan kaj informitan konsenton de indiĝenaj popoloj antaŭ ol entrepreni ajnan minesploradon aŭ ekstraktadoprojekton sur iliaj tradiciaj teritorioj.

La teksto tial ignoris la zorgojn pri teruzo levitajn en

Marŝo de la Eksperta Mekanismo pri la Rajtoj de Indiĝenaj Popoloj [UN], kaj tiuj plurfoje esprimitaj de la sameoj kaj civilaj sociaj organizaĵoj¹.

RAJTO AL SANA MEDIO En novembro, la Apelacia Kortumo de Borgarting ekzamenis apelacion prezentitan kontraŭ la norvega ŝtato fare de mediprotektaj organizaĵoj, kiuj kontestis la validigon de evoluigaj planoj por la ekspluatado de tri naftoborejoj en la Norda Maro pro la kialo, ke ilia efiko sur la tutmonda klimato ne estis konvene taksita.

La tribunalo decidis favore al la akuzantoj, sed ne suspendis operaciojn ĉe la naftoborejoj. La ŝtato apelaciis ĉi tiun decidon en decembro.

KORPORACIA RESPONSECO

Investoj fare de la norvega suverena riĉaĵfonduso en kompaniojn operaciantajn en la okupita palestina teritorio aŭ ligitajn al la genocido farita de Israelo kontraŭ la palestina loĝantaro de la Gaza Sektoro estas sub kreskanta ekzamenado.

En junio, plimulto de parlamentanoj voĉdonis favore al propono celanta

malpermesi komercon kaj komercajn agadojn kun ĉi tiuj kompanioj.

En aŭgusto, la administranto de publikaj fondusoj, Norges Bank Investment Management retiris siajn investojn de ses kompanioj kun ligoj al Cisjordanio kaj la okupita Gaza Sektoro.

En novembro, parlamenta voĉdono rajtigis la registaron revizii la etikan kadron de la fonduso kaj suspendis etikajn seninvestajn proponojn atendante revizion. Civilsociaj organizaĵoj kritikis ĉi tiun rimedon.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ

La lando signife reduktis sian jaran kvoton por reloĝigo, fiksante ĝin je nur 500 rifuĝintoj en 2025, malpli ol 1 000 en 2024 kaj rekordaj 2 000 en 2022. La registaro pravigis tion citante la grandan nombron da homoj, kiuj fuĝis el Ukrainio kaj kiujn Norvegio akceptis ĝis 2023, sed ĝia decido kontraŭis alvokojn de civilaj sociaj organizaĵoj pliigi la kvoton - kaj la rekomendon de la

UNHCR sugestante, ke li akceptu 5 000 homojn.

---

1. Justa Transiro aŭ "Verda Koloniismo"? Kiel Minerala Ekstraktado kaj Novaj Energiaj Projektoj Sen Libera, Antaŭa kaj Klera Konsento minacas indiĝenajn sameajn vivrimedojn kaj kulturon en Svedio, Norvegio kaj Finnlando, la 1-an de januaro

Omano

Sultanlando de Omano

Limigoj de esprimlibereco pliiĝis. Nova leĝo rilata al

civitaneco donis al la aŭtoritatoj la povon senigi ilin de ilia nacieco kritikistoj de la Sultano aŭ la Ŝtato. Aktivuloj kaj protestantoj estis arestitaj kaj

malliberigitaj pro paciga esprimo. La limigoj jam

Limigoj al gazetara libereco estis pli striktigitaj per novaj amaskomunikilaj regularoj, kiuj donis al aŭtoritatoj larĝajn povojn de cenzuro kaj gvatado. Minimumaj normoj estis enkondukitaj por la dungado de hejmaj laboristoj, sed migrantoj, precipe hejmaj laboristoj, restis kaptitaj en la misuza sponsorada (kafala) sistemo kaj ekspluatataj, ricevante nur limigitan juran protekton. Virinoj kaj knabinoj alfrontis seksbazitan diskriminacion, precipe laŭ la nova Leĝo pri...

civitaneco, kaj ili ne estis protektitaj kontraŭ hejma perforto.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO La 11-an de februaro, la Sultano de Omano ratifis novan civitanecan leĝon, kiu permesis al la aŭtoritatoj senigi la omanan naciecon de iu ajn, kiu "ofendis" la ŝtaton aŭ ĝian Sultanon, aŭ kiu apartenis al grupo, partio aŭ organizo ampleksanta principojn aŭ kredojn "damaĝajn al la intereso de la lando". Ĉi tiuj neklaraj terminoj povus esti uzataj por silentigi la opozicion kaj limigi la liberecon de esprimo.

La aŭtoritatoj denove ĉi-jare alvokis, arestis kaj procesigis aktivulojn, homojn kritikajn de la registaro kaj pacajn protestantojn.

Aktivulo Talal al Salmani estis arestita La 8-an de aprilo, li estis arestita post partopreno en paca manifestacio, dum kiu li kritikis la registaron. Du tagojn poste, li estis monpunita pro "partopreno en kontraŭleĝa kunveno" kaj kondamnita al unu jaro da malliberejo pro "disvastigado de informoj, kiuj povus damaĝi la prestiĝon de la ŝtato". En majo, la Apelacia Kortumo de Maskato konfirmis ĉi tiun kondamnon sed reduktis lian punon al tri monatoj da malliberejo por ĉiu akuzo, plenumotaj samtempe. Li estis liberigita la 6-an de aŭgusto.

Salem bin Salam al Salti estis alvokita por pridemandado la 8-an de aŭgusto. Li estis

submetita al devigita malapero, kies daŭro estis nekonata fine de la jaro. Laŭ pluraj amaskomunikiloj kaj omana NRO, lia avokato estis ligita al komentoj pri

sociajn retojn en kiuj li kritikis registaran politikon pri senlaboreco.

La verkisto Mohammed Ali al Barami estis arestita de la aŭtoritatoj la 18-an de junio, du tagojn post kiam li priskribis la ŝtatan sistemon kiel "koruptan" sur la platformo X. La 28-an de julio, la Magistrata Kortumo de Salalah ordonis al li fermi ĝin.

Ĉiujn liajn sociajn amaskomunikilajn kontojn kaj kondamnis lin al kvar jaroj da malliberejo kaj monpuno de 5 000 omanaj rialoj

(ĉirkaŭ 13 000 usonaj dolaroj), pro "uzado de retoj kaj informaj teknologioj por publikigi informojn verŝajne ĝenantajn publikan ordon."

Gazetara Libereco: En septembro, la Ministerio pri Informo publikigis la efektivan dekreton por la Leĝo pri Amaskomunikiloj, adoptita en decembro 2024. Ĉi tiu leĝo permesas al la ŝtato plue limigi gazetan liberecon donante al aŭtoritatoj larĝajn povojn kontroli la enhavon kaj akrediton de gazetoj, televidkanaloj, novaĵagentejoj, amaskomunikilaj profesiaj eldonejoj. Ĝi ankaŭ donas al la aŭtoritatoj vastajn povojn suspendi la agadojn de amaskomunikiloj sen jura kontrolo, monitori amaskomunikilajn kaj ĵurnalistajn, kaj malpermesi al amaskomunikilaj profesiaj kun omana civitaneco akiri akrediton por uzi sociajn retojn por profesiaj celoj.

MIGRAJ RAJTOJ Kvankam la aŭtoritatoj promesis abolicii la kafalan, ĝi restis valida, eksponente centojn da miloj da migrantaj laboristoj, precipe hejmaj laboristoj, al homaj-rajtaj misuzoj. Dungantoj konservis kontrolon super siaj

dungitojn konfiskante iliajn dokumentojn kaj limigante ilian moviĝliberecon kaj ilian eblon ŝanĝi laborpostenojn. Krome, la aŭtoritatoj ne adekvate protektis homojn fuĝantajn de ekspluatado.

En septembro, almenaŭ 11 hindaj gastlaboristoj trovis sin kaptitaj en ĉi tiu sistemo: la firmao, kiu dungis ilin, retenis kvar monatojn de iliaj salajroj, rifuzis pagi iliajn kromlaborojn kaj konfiskis iliajn pasportojn kiam ili plendis.

La 13-an de oktobro, la Ministerio pri Laboro prenis Ministran Decidon n-ro 574/2025, kiu establis regulojn celantajn starigi minimumajn normojn por hejmaj laboristoj: semajna kaj jara forpermeso, malsanforpermeso, reguligo de laborhoroj kaj paŭzoj, malpermeso de punlaboro kaj konfisko de pasportoj, ktp.

Kvankam longe atenditaj, ĉi tiuj ŝanĝoj ne sufiĉis por korekti la potencmalekvilibron inter dungantoj kaj iliaj dungitoj. La efektivigo de ĉi tiuj mezuroj restis neklara, kaj multaj hejmaj laboristoj daŭre suferis pro rajtoj-malobservoj.

homoj, bedaŭrindaj viv- kaj laborkondiĉoj, salajrodeprenoj, longaj labortagoj, vojaĝlimigoj kaj kontraŭleĝa konfisko de iliaj pasportoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ: Omano ankoraŭ malhavis ampleksajn jurajn protektojn kontraŭ hejma perforto. Neniu specifa leĝo eksplicite krimigis tian perforton. Ekzistanta leĝaro pri eksgeedziĝo, geedzeco kaj heredo kontribuis al la konservado de seksisma antaŭjuĝo sisteme favorante virojn.

La nova Leĝo pri Civitaneco, adoptita en februaro, estis diskriminacia kontraŭ virinoj, ĉar ĝi limigis ilian kapablon transdoni sian naciecon al siaj infanoj kaj fremda edzino/edzo same kiel viroj, kaj trudas

pli striktaj kondiĉoj por infanoj de omanaj virinoj edziniĝintaj al viroj fremduloj. Tio eternigis seksajn malegalecojn kaj eksponis infanojn al la risko de sennacieco.

UGANDO

Respubliko de Ugando

La aŭtoritatoj uzis torturon kaj aliaj mistraktadoj, devigitaj malaperoj, kaj arbitraj arestoj kaj arestoj de faktaj aŭ suspektataj registaraj kontraŭuloj estis raportitaj. La Uganda Komisiono pri Homaj Rajtoj okazigis aŭdiencojn pri kazoj de torturo kaj neleĝa aresto, rezultante en kompenso aljuĝita al viktimoj de homaj-rajtaj malobservoj.

La aŭtoritatoj insistis juĝi civilulojn en militaj tribunaloj, malbee al decido de la Supera Kortumo, kiu deklaris ĉi tiun praktikon kontraŭkonstitucia.

Sekurecaj taĉmentoj atakis ĵurnalistojn, subpremis pacajn protestojn kaj faris traserĉojn kontraŭ la oficejoj de opozicia partio.

GLAT-uloj alfrontis multajn homaj-rajtoj-malobservojn kaj daŭre estis submetataj al

diskriminacio laŭ la Samseksemo-Leĝo. Ugando urĝe mankis financoj por helpi la preskaŭ du milionojn da rifuĝintoj kaj azilpetantoj en la lando. La konstruado de la orient-afrika dukto daŭre generis

mediaj kaj homaj-rajtoj zorgoj, precipe pro la minacoj kiujn ĝi prezentis al homaj kaj naturaj vivejoj.

KUNTEKSTO

En junio, la Nacia Rezista Movado (la reganta partio) anoncis, ke Yoweri Museveni, prezidanto de la Respubliko ekde 1986, rekandidatiĝos en 2026.

La balotkomisiono validigis lian kandidatecon en septembro. Samtempe, Muhoozi Kainerugaba, la filo de la prezidanto kaj estro de la armetrupoj, uzis sian X-konton por eligi mortminacojn kaj inciti perforton kontraŭ

Gvidantoj, membroj kaj subtenantoj de la opozicio, same kiel aliaj kritikistoj de la registaro, estis celitaj. Inter la minacatoj estis la gvidantoj de du partioj: Robert Kyagulanyi (alinome Bobi Wine), estro de la Nacia Unueca Platformo (NUP) kaj prezidenta kandidato, kaj Kizza Besigye, estro de la Popola Libereca Fronto. La afiŝoj sur X poste estis forigitaj.

TORTURO KAJ ALIAJ MISTRAKTOJ La 11-an de februaro, la Uganda

Komisiono pri Homaj Rajtoj (UHRC), oficiala instanco establita por monitori la situacion pri homaj rajtoj kaj esplori malobservojn de homaj rajtoj, komencis serion da aŭdiencoj tra la tuta lando. Ĉi tiuj aŭdiencoj celis ekzameni malobservojn

kiujn supozeble faris la sekurecaj servoj, inkluzive de kazoj de torturo kaj neleĝa aresto. Kvin juĝoj estis donitaj, aljuĝante pli ol 300 milionojn da ugandaj ŝilingoj (ĉirkaŭ 87 000 usonaj dolaroj) kiel kompenson al viktimoj de homaj-rajtaj malobservoj.

en diversaj distriktoj. La UHRC avertis la Ugandan Popolan Defendan Forton (UPDF) kaj la policon, instigante ilin ne fari torturagojn aŭ eksterkortumajn mortigojn. Ĝi emfazis, ke tiaj agoj estas eksplicite malpermesitaj laŭ Artikolo 221 de la Konstitucio de la lando.

La 27-an de aprilo, Eddie Mutwe, korpogardisto Robert Kyagulanyi estis submetita al devigita malapero post sia forkapto fare de neidentigitaj pafantoj proksime al la ĉefurbo, Kampalo. La 1-an de majo, en afiŝo ĉe X kiu poste estis forigita, Muhoozi Kainerugaba deklaris sin respondeca pri la malapero de Eddie Mutwe kaj diris, ke li torturis lin dum li estis enkarcerigita.

Li diris, ke li batis lin kaj razis lian kapon, kaj minacis daŭre torturi lin. Eddie

Mutwe restis nekomunikebla ĝis la 5-a de majo, kiam membroj de UPDF kondukis lin antaŭ la tribunalon de Masaka, kie li ŝajnis "videble malfortigita" kaj portanta "signon de torturo", laŭ la Ministro pri Justico. La advokato

Eddie Mutwe diris al la amaskomunikilo, ke lia kliento estis submetita al elektraj ŝokoj dum en malliberejo.

La korpogardisto estis akuzita pri pligravigita rabo kaj atako rilate al supozeblaj okazaĵoj devenantaj de 2024. Li ankoraŭ estis en prizorgo ĉe la fino de la jaro.

MAJJUSTAJ PROCESOJ En januaro,

la Uganda Supera Kortumo decidis, ke procesoj de civiluloj en militaj tribunaloj estas kontraŭkonstituciaj kaj ordonis, ke tiaj kazoj estu transdonitaj al civilaj tribunaloj. Ĉi tiu decido sekvis la procesigon fare de la militistaro de Kizza Besigye (vidu Fono) kaj Obeid Lutale, du ugandaj ŝtatanoj forkaptitaj en Najrobo, Kenjo, en novembro 2024 kaj kontraŭleĝe transdonitaj al Uganda por alfronti sekurec-rilatatajn kaj pafil-akuzojn. La kazo poste estis transdonita al civila tribunalo, sed la du viroj estis tenataj en milita gardado.

aresto en la malliberejo Luzira.

En junio, prezidanto Yoweri Museveni subskribis la Amendon de 2025 al la Leĝo pri la Uganda Popola Defendtrupo, kiu permesis al civiluloj esti juĝitaj en militaj tribunaloj. Ĉi tiu leĝo enhavis vage formulitajn provizaĵojn celantajn civilulojn akuzitajn pri milit-rilatataj deliktoj, kiel ekzemple akiri armilojn aŭ ekipaĵon por la celo fari perfortajn agojn, ŝajni esti membro de la militistaro, aŭ kunlabori kun la militistaro por fari deliktojn.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ La 7-an de januaro, milita tribunalo en Kampalo kondamnis la homaj-rajtan advokaton Eron Kiiza al naŭ monatoj da malliberejo pro "malhelpado de la ĝusta administrado de justeco". Li estis arestita pro protesto kiam soldatoj blokis lian aliron al la areo de tribunalejo rezervita por

defendadvokatoj, dum li ĉeestis la akuzan aŭdiencon de siaj klientoj Kizza Besigye kaj Obeid Lutale. Li estis batita dum sia aresto kaj deklaris, ke li estis torturita de soldatoj dum sia detenado. La Alta Kortumo donis al li kaŭcion

la 4-an de aprilo.

La 17-an de julio, membroj de la fortoj de Sekurecaj taĉmentoj arbitre arestis Robert Lugya Kayingo, advokaton kun duobla uganda kaj sudafrika civitaneco kaj prezidanton de la Uganda Federacia Alianco (opozicia politika partio), ĉe la Internacia Flughaveno Entebbe post lia alveno el Sud-Afriko. Li estis tenata en nekomunikebla stato malgraŭ verdikto postulanta lian aperon en tribunalo, kaj poste estis perforte resendita al Sud-Afriko la 13-an de aŭgusto.

Robert Lugya Kayingo deklaris, ke li estis tenata en solula ĉelo kaj submetita al minacoj kaj aliaj formoj de ĉikanado.

de psikologia timigado dum lia aresto.

Almenaŭ en novembro kaj decembro 400 NUP-membroj estis arbitre arestitaj dum diversaj amaskunvenoj de la prezidenta kampanjo de Robert Kyagulanyi kaj metitaj en arbitran detenon.

Kelkaj el ĉi tiuj homoj estis liberigitaj per kaŭcio, sed la plej multaj ankoraŭ estis malantaŭ kradoj ĉe la fino de la jaro.

DEVIGAJ MALAPERAJ La 26-an de aŭgusto, en Mbarara, agentoj de UPDF forkaptis Sam Mugumya, ĝeneralan sekretario de la Junulara Ligo de la Forumo por Demokratia Ŝanĝo kaj iaman asistanton de Kizza Besigye. Tio okazis malgraŭ decido de la Alta Kortumo de la 5-a de septembro ordonanta lian liberigon.

La registaro kaj la UPDF ricevis instrukciojn alporti lin al justeco, sed fine de la jaro, lia sorto restis nekonata. La UPDF publike neis, ke li tenis lin.

La 1-an de oktobro, armitaj viroj en militaj uniformoj kaj maskitaj forkaptis kenjajn homaj-rajtajn defendantojn Bob Njagi kaj Nicholas Oyoo en Kampalo, kie ili ĉeestis kampanjan amaskunvenon por Robert Kyagulanyi. Neniu informoj pri ilia sorto estis publikigitaj ĝis la 8-a de novembro, kiam la prezidanto konfirmis, ke ili estis arestitaj de sekurecaj servoj pro la kialo, ke ili estis "tumultaj specialistoj". La du viroj estis liberigitaj poste tiun tagon kaj transdonitaj al kenjaj aŭtoritatoj. Ili raportis, ke ili estis torturitaj dum sia aresto.

ESPRIMLIBERECO La 13-an de marto, sekurecaj taĉmentoj atakis dekojn da ĵurnalistoj raportantaj pri kromelektoj ĉe balotoj en la distrikto Kawempe de Kampalo. La oficioj ankaŭ difektis kaj konfiskis ilian ekipaĵon.

Tiuj ĵurnalistoj kolektis informojn pri arestoj de homoj akuzitaj pri interrompo de la elekto. Polica aŭtoritato deklaris, ke ili esploras plendojn registritajn de la viktimoj ĉe la policejo de Kawempe.

En marto, ĵurnalistoj de NTV Uganda kaj la Daily Monitor estis malpermesitaj elsendi rakontojn rilatajn al la prezidanteco. Ekde oktobro, ili ankaŭ estis malpermesitaj raportari pri parlamentaj debatoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La 17-an de februaro, Doreen Nyanjura, vicurbestro de Kampalo, kaj aktivuloj Ingrid Turinawe, Faridah Nangonzi, Shadiya Namubiru kaj Phionah Kabayinza estis arestitaj fare de polico proksime de Arua Park, en Kampalo, dum ili protestis kontraŭ la daŭra aresto de Kizza Besigye kaj Obeid Lutale malobee al verdikto

Supera Kortumo (vidu Maljustajn Procesojn). Alta Kortumo de Buganda

Road akuzis ilin la sekvan tagon pri ĝenado de la paco kaj ordonis ilian antaŭprocesan areston en la malliberejo Luzira. La kvin virinoj estis liberigitaj per kaŭcio tri semajnojn poste.

LIBERO DE ASOCIADO Inter februaro kaj junio, policistoj kaj UPDF-membroj efektivigis kvar blokadojn kaj traserĉojn de NUP-eroj, inkluzive de ĝia ĉefsidejo en Kampalo. Dum ĉi tiuj operacioj, sekurecaj taĉmentoj pafis realan municion en la aeron kaj foje perforte eniris por traserĉi la ejojn. La polica reprezentanto deklaris, ke ĉi tiuj traserĉoj estis parto de enketo pri "kontraŭleĝa milita trejnado ĉe partiaj ejoj". En februaro, Muhoozi Kainerugaba deklaris en X, ke li ordonis ĉi tiujn operaciojn.

GLAT-RAJTOJ La Supera Kortumo ankoraŭ ne juĝis pri la apelacio prezentita kontraŭ la decido de la Konstitucia Kortumo en 2024 validigi dispoziciojn de la Leĝo Kontraŭ Samseksemo de 2023, kiuj estis diskriminaciaj kontraŭ GLAT-homoj kaj kiuj antaŭvidis tre severajn punojn, inkluzive de la mortopuno en kazo de "samseksemo kun pligravigaj cirkonstancoj" kaj ĝis 20 jaroj da malliberigo pro "antaŭenigo de samseksemo".

Uganda NRO, la Forumo pri Konscio kaj Promocio de Homaj Rajtoj (HRAPF), dokumentis 194 kazojn de homaj rajtaj malobservoj faritaj.

kontraŭ GLAT-uloj. Ĉi tiuj homoj ofte estis celitaj pro sia seksa orientiĝo aŭ sia reala aŭ perceptita seksidenteco aŭ esprimo.

Inter ili, 71 suferis perforton aŭ minacojn, 48 estis arestitaj pro seksaj deliktoj, 60 estis elpelitaj el siaj hejmoj kaj 15 suferis diskriminacion en dungado.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ En julio, la registaro de Usono kaj Ugando finis duflankan interkonsenton, kiu permesis al Usono deporti al Ugando trialandajn ŝtatanojn, kies azilpetoj estis malakceptitaj en Usono, sed kiuj ne povis esti sekure resenditaj al sia devenlando.

Laŭ UNHCR, Ugando gastigis 1 971 983 rifuĝintoj aŭ azilpetantoj, 154 000 pli ol en 2024. La plimulto de lastatempaj alvenoj venis de la

Demokratia Respubliko Kongo, Sudano kaj Sud-Sudano. Ĝis la 31-a de aŭgusto, UNHCR ricevis nur ĉirkaŭ 32 procentojn el la 361 milionoj da usonaj dolaroj en financado, kiun ĝi bezonis por Ugando, kompare kun 42 procentoj en la sama tempo la antaŭan jaron. Ĝi deklaris, ke ĉi tiu financa manko rezultigis altajn procentojn de lerneĝesigo kaj mankojn de manĝaĵoj, akvo kaj medikamentoj, pliseverigante malnutradon inter infanoj.

RAJTO AL MANGAĴO Ugando rangis 87-a el 123 landoj en la Tutmonda Malsato-Indekso de 2025, klasifikante la landon je la "severa" nivelo; 22% de la loĝantaro estis subnutrita kaj 3.9% de infanoj mortis antaŭ la aĝo de kvin jaroj.

RAJTO AL SANA MEDIO La kompanio East African Crude Oil Pipeline Ltd anoncis la "fermon de sia unua parto de ekstera financado" por la konstruado de 1 443-kilometra subtera naftodukto, celita transporti nafton de Kabale, en la distrikto Hoima (okcidenta Ugando), al la haveno Tanga, Tanzanio (vidu Tanzanio). Ĉi tiu projekto levis zorgojn pri medio kaj homaj rajtoj, ĉar ĝi minacas tutmondajn klopodojn redukti emisiojn.

de CO2 kaj trapasis loĝkvartalojn

homaj, naturaj areoj, agrikultura tero kaj akvofontoj. Ĝi ankaŭ endanĝerigis la engaĝiĝon de Ugando, laŭ ĝia NDC, redukti siajn forcejasajn emisiojn je 22% antaŭ 2030.

UZBEKISTANO

Respubliko Uzbekio

Esprimlibereco ankoraŭ estis minacata. Aktivuloj kaj

Ĵurnalistoj estis procesigitaj pro politikaj kialoj kaj limigoj de sia moviĝlibereco.

La reformoj celantaj kontraŭbatali

la senpuneco, kiun ĝuas krimintoj de torturo kaj aliaj malbonoj

Kuracado ankoraŭ haltis.

Denove ĉi-jare, kelkaj marĝenigitaj loĝantaroj estis viktimoj de devigaj eldomigoj kaj la

malkonstruo de siaj hejmoj. GLAT-homoj alfrontis sisteman diskriminacion kaj malobservojn de siaj fundamentaj rajtoj. Farmistoj estis devigitaj kultivi kotonon sub minaco perdi sian teron.

Malgraŭ promesoj respekti la medion, severa aerpoluado prezentis gravan minacon al la sano.

KUNTEKSTO En

oktobro, Uzbekio subskribis Plifortigitan Partnerecan kaj Kunlaboran Interkonsenton kun EU. En la sama monato, ĝi gastigis la unuan Ĝeneralan Konferencon de UNESKO okazinta ekster Parizo en pli ol 40 jaroj. Ĉi tiuj eventoj okazis malgraŭ persistaj zorgoj pri la plenumo de Uzbekio de internaciaj homaj-rajtaj normoj.

LIBERO DE ESPRIMO

Homaj-rajtaj defendantoj, blogantoj kaj komentistoj de sociaj retoj

Ĉi-jare denove, li estas la temo de politike motivitaj procesigoj pro mencio de agoj de korupto, homaj-rajtoj-misuzoj kaj aliaj

sentemaj temoj, kiel ekzemple la gravaj manifestacioj de 2022 subtene de

la aŭtonomio de Karakalpakstano. Almenaŭ 30 homoj, el kiuj kelkaj estis suspektataj esti karakalpakaj separistoj, estis trovitaj kulpaj laŭ Artikolo 244-1(3) de la Krimkodo pri disvastigado de "separisma" propagando en la Interreto.

Dastan Uzakov estis trovita kulpa en julio, li estis kondamnita pro disvastigado de "separisma" propagando fare de tribunalo en la Aŭtonoma Respubliko Karakalpakstano. Li aŭtoŝanĝis filmetojn en sia Instagram-konto pri la maljusta proceso de advokato kaj ĉefredaktoro Daouletmourat Tajmouratov, kiu okazis en 2022.

Dastan Uzakov deklaris, ke li dividis la bildojn, kiuj estis publike haveblaj, por gajni "ŝatojn" kaj ke li ne sciis, ke li malobeas la leĝon tiom, kiom

kie la proceso estis publika kaj kovrita de la nacia gazetararo. Li estis kondamnita al ne-prizona puno de kvin jaroj kaj lia poŝtelefono estis konfiskita.

En majo, civila tribunalo en Taŝkento, la ĉefurbo, kondamnita al monpuno Abdourakhmon Tachanov, prezidanto de la organizaĵo Ezgoulik (unu el la malmultaj oficiale agnoskitaj sendependaj NRO-oj pri homaj rajtoj), pro mesaĝo, kiun li aŭtoŝanĝis en Facebook responde al ripetaj kritikoj pri lia laboro subtenante fundamentajn rajtojn.

publike de du juraj profesoroj. Sidante malantaŭ fermitaj pordoj, la tribunalo trovis, ke la mesaĝo damaĝis la dignon kaj reputacion de la du akademianoj kaj ordonis al la akuzito pagi al ili damaĝkompenson, forigi la koncernen publikajon, eligi publikan pardonpeton kaj publikigi deklaron de revoko.

Ankaŭ en majo, la aŭtoritatoj difektis la pasportan ĉipon de sendependa ĵurnalistino kaj homaj-rajtoj-defendantino Charifa Madrakhimova pro

malhelpante ŝin iri al Irlando, kie ŝi ricevos la Premion de Frontaj Defendantoj.

Ili klare agis tiel kiel reprezalio pro liaj agoj subtenantaj fundamentajn rajtojn.

TORTURO KAJ ALIA MALBON TRAKTAĴOJ

La aŭtoritatoj daŭre prokrastis jurajn reformojn celantaj kontraŭbatali la senpunecon, kiun ĝuas krimintoj de torturo kaj aliaj malbonoj.

traktadojn kaj starigi vere sendependajn mekanismojn por kontroli la arestkondiĉojn. La plena raporto de la parlamenta komisiono taskigita esplori la perfortan subpremon de la protestoj de 2022 en Karakalpakstano (inkluzive de akuzoj, ke arestitaj protestantoj estis torturitaj) ankoraŭ ne estis publikigita.

En marto, la Laborgrupo pri la UN opiniis "profunde maltrankviligaj" la kredindajn kaj nekontestitajn akuzojn, ke karakalpakoj kaj kontraŭuloj de la proponitaj konstituciaj amendoj estis viktimoj de arbitra aresto.

Amasaj arestoj kaj troa uzo de forto estis raportitaj, kune kun diskriminacio bazita sur etneco kaj politika opinio. Aŭtoritatoj daŭre ignoris alvokojn por sendependa internacia enketo.

La Laborgrupo pri Arbitra Aresto ankaŭ esprimis zorgon pri la kredindaj informoj, kiujn ĝi ricevis koncerne agojn de torturo kaj aliaj mistraktadoj supozeble suferitaj de Daouletmourat.

Tajimuratov estis kondamnita al 16 jaroj da malliberejo post maljusta proceso pro supozebla konspiro por inciti perforton dum la protestoj en Karakalpakstan. En aprilo, li laŭdire estis batita ĝis senkonscia de kunmalliberuloj pro rifuzo kanti la nacian himnon. Malgraŭ ripetaj plendoj

La homrajta defendanto, kiu sendis plendojn al lia oficejo, ne renkontiĝis kun li dum ŝia prizona inspektado en la sama monato. La advokato de Daouletmourat

Tajimouratov deklaris en majo, ke lia kliento daŭre estas submetita al perforto fare de aliaj malliberuloj, ŝajne laŭ instigo de la prizoadministracio, kaj ke li estis metita en solulan ĉelon. Uzbekaj aŭtoritatoj malakceptis ĉiujn akuzojn pri homaj-rajtoj-malobservoj en ĉi tiu kazo en junio.

ilia respondo al komuna deklaro de pluraj UN-fakuloj.

RAJTO JE LOĜADO En

marto, la Speciala Raportisto de UN pri la rajto je adekvata loĝado esprimis zorgon pri la multaj devigaj eldomigoj, malkonstruoj kaj ekspropietigoj observitaj dum lia vizito en aŭgusto 2024. Li bedaŭris la mankon de publika konsultado, la neefikecon de juraj rimedoj kaj la preferan traktadon donitan al dom-konstruistoj fare de la tribunaloj. Li ankaŭ avertis la publikon pri la timigado, procesigoj kaj arestoj de viktimoj de ĉi tiuj mezuroj, defendantoj de loĝrajtoj kaj ĵurnalistoj.

En junio, du specialaj raportantoj kaj unu La Speciala Raportisto de UN esprimis al la registaro sian zorgon pri la devigaj eldomigoj kaj malkonstruoj faritaj de la aŭtoritatoj en kvartaloj de Samarkando, Monda Heredaĵo de UNESKO, loĝataj de multoniaj (mugataj) kaj taĝikaj malplimulto. Ili emfazis, ke la urbaj evoluigaj projektoj estis faritaj ignorante la kondiĉojn fiksitajn de la Monda Heredaĵa Komitato, sen ia ajn takso de socia efiko aŭ diligenta ekzameno rilate al fundamentaj rajtoj. La loĝantoj, kiuj estas malfavorataj kaj ofte analfabetaj, ne estis konsultitaj. Multaj estis devigitaj de la polico kaj loka administracio subskribi ekspropietigajn interkonsentojn, kiujn ili ne komprenis, kaj akcepti neadekvatan kompenson. La aŭtoritatoj

ne respondis al ĉi tiuj zorgoj antaŭ la fino de la jaro.

GLAT-RAJTOJ GLAT-homoj daŭre alfrontis gravajn malobservojn de siaj fundamentaj rajtoj, kaj fare de policanoj kaj fare de privataj individuoj (timigado, fizika perforto, interreta kalumnio, arbitra aresto pro fabrikitaj kialoj, ktp.). En la nomo de "tradiciaj familiaj valoroj", la aŭtoritatoj daŭrigis sian rifuzon malkrimigi seksajn rilatojn inter viroj.

konsentante kaj malakceptante ĉian ideon inkluzivi seksan orientiĝon kaj genran identecon en kontraŭdiskriminaciaj leĝoj.

La reduktado de la provizata ekstera helpo

La usona politiko kondukis al la suspendado de programoj por kontraŭbatali antaŭjuĝojn kaj diskriminacion, kio malfortigis la rajtojn de GLAT-uloj kaj homoj vivantaj kun HIV. Civilsociaj organizaĵoj pledantaj por juraj reformoj rilataj al HIV, la batalo kontraŭ diskriminacio aŭ aliro al medicina prizorgo renkontis

al ĉiam pli multaj obstakloj en ilia laboro favore al novaj politikoj kaj pli bona protekto de homaj rajtoj.

RAJTOJ DE LABORISTOJ Laŭ raporto de la Kotona Kampanjo publikigita en majo, kvankam la sistema uzo de punlaboro ĉesis, la ŝtato daŭre trudis produktadcelojn kaj kultivaĵtipojn al malgrandaj bienoj, devigante ilin kultivi kotonon aŭ grenojn sub minaco de perdo de tero aŭ detruo de iliaj kultivaĵoj. En sonregistraĵo rivelita en julio, altranga prezidenta konsilisto aŭdiĝis minacanta lokajn registarajn oficistojn per perforto ĉar la establitaj kvotoj ne estis plenumitaj.

RAJTO AL SANA MEDIO

En kunteksto de plifortigo de la ekonomia kaj media kunlaboro inter EU kaj Azio

Centre, prezidanto Ŝavkat Mirzizijev dekretis, ke 2025 estos la jaro de "mediprotektado kaj verda ekonomio", kun la celo atingi, ke 55% de novaj industriaj aŭ infrastrukturprojektoj estu "verdaj".

antaŭ 2030. Nacia strategio por redukti nigran karbonon estis adoptita, kaj novaj leĝoj antaŭvidis monpunojn por kazoj de aerpoluado rilata al konstruejoj. Tamen, malgraŭ ĉi tiuj klopodoj, aerpoluado restis tre alta. La Ministerio pri

La Ministerio pri Ekologio registris preskaŭ 300 gravajn malobservojn de ĉi tiuj novaj leĝoj en la unuaj ok monatoj de la jaro. La Prezidanto de la Respubliko subskribis dekreton en novembro skizanta krizajn rimedojn, baldaŭ post kiam Taŝkento denove estis rangita inter la plej poluitaj urboj de la mondo.

PAKISTANO

Islama Respubliko de Pakistano

Malgraŭ signifa malrapidiĝo de inflacio, malriĉeco restis ĝeneraligita. Buĝetŝparoj kaj inundoj kaŭzis perdon de vivoj kaj plue eroziis la ekonomian bonfarton de la loĝantaro. Ŝanĝoj al leĝoj rilataj al interreta esprimo kaj la batalo kontraŭ terorismo okazis.

signifajn sekvojn sur la rajtojn je libereco de esprimo kaj paca kunveno.

Ĵurnalistoj, aktivuloj kaj membroj de opoziciaj partioj estis inter la arestitoj. Devigitaj malaperoj restis grava zorgo. Malobservoj de religia aŭ kreda libereco denove okazis ĉi-jare, precipe kontraŭ la Ahmadismo-komunumo.

kiu ĉiam estis celo de persekutado. Perforto kontraŭ virinoj kaj kontraŭ La nombro de transgenruloj pliiĝis. Afganaj rifuĝintoj estis deportitaj post kiam iliaj registradkartoj eksvalidiĝis, laŭ la plano por repatriigo de senpaperaj migrantoj. La respondo al la severaj inundoj, kiuj trafis la landon, estis neadekvata.

KUNTEKSTO:

Teroristaj atakoj daŭris senĉese kaj streĉiĝoj kun Barato eskaladis, kondukante al pliigitaj militaj operacioj en partoj de la provincoj Ĥiber-Paĥtunĥuo kaj Baluĉistano.

Virabelaj atakoj kaj atakoj fare de ekstremistoj aŭ la armetrupoj en la provinco Ĥiber-Paĥtunĥuo rezultigis dekojn da civilaj mortoj. En majo, streĉiĝoj kun Barato eskaladis en armitajn atakojn, kiuj ankaŭ kaŭzis civilajn mortojn. La 27-a Amendo

La amendo al la Konstitucio, adoptita en novembro, signifas subfosis la sendependecon de la plej altaj juraj aŭtoritatoj kaj donis larĝan imunecon kontraŭ procesigo al la estroj de la armetrupoj kaj la prezidanto. Averaĝe, la inflacio restis sub la projekcioj de 2024; ĝi atingis historie malaltan nivelon en aprilo (0.3%), sed konstante altiĝis de tiam. La inflaciindico grimpis super 5% post la someraj inundoj. La Internacia Monunia Fonduso (IMF) aprobis du elspezojn dum la jaro: finan de 1 miliardo da usonaj dolaroj en majo kaj alian, atendante konfirmon, de 1.2 miliardoj da usonaj dolaroj en oktobro.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ

Malgraŭ la

akra falo de inflacio, 44.7% de pakistananoj vivis sub la limo de malriĉeco, laŭ la Monda Banko.

Pro limigoj truditaj de la IMF, la jara buĝeto asignita al disvolviĝo estis signifne reduktita, precipe financado por la

Manĝaĵoj, akvo, energio, kaj sociaj sektoroj kiel sano, edukado kaj socia protekto. La buĝeto publikigita en junio antaŭvidis 20,2%-an kreskon de defendelspezoj, dum elspezoj por sano kaj edukado malpliigis kiel proporcio de la MEP.

La ekonomia situacio estis aparte malutila por marĝenigitaj grupoj. Laŭ la ILO, la salajra malegaleco inter seksoj en

Pakistano estis 25% por la hora salajro kaj 30% por la monata salajro. Dungitoj de la sanitara sektoro, precipe ne-islamanoj apartenantaj al tiel nomataj "pli malaltaj" kasto, alfrontis sisteman diskriminacion kaj malhavis protektojn rilate al egala salajro, laborsekureco kaj aliro al socialasekuro.1

Praktikoj similaj al eksploatado ankaŭ ekzistis en aliaj sektoroj, precipe en brikfornoj, kie laboristoj estis tenataj

sub kondiĉoj de ŝuldoslaveco.

LIBERO DE ESPRIMO Oni

rimarkis iom da progreso: tribunaloj favore al ĵurnalistoj en iuj kazoj, kaj la malpermeso de la socia reto X, valida dum 15 monatoj, estis ĉesigita en majo.

Tamen, ĝenerale, la aŭtoritatoj daŭre uzis arestajn kaj ciberkrimajn kaj terorismajn leĝojn por subpremi esprimliberecon. Amendoj al la Leĝo pri Preventado de Ciberkrimo (PECA), pasigitaj en januaro, plivastigis la cenzurpovojn de la aŭtoritatoj kaj krimigis la divastigon de "malveraj kaj misgvidaj informoj".

Interreta enhavo denove estis cenzurita ĉi-jare, kaj la Pakistana Telekomunikada Aŭtoritato (PTA) trudis arbitrajn interretajn fermojn, precipe en Baluĉistano. Pakistano ĝisdatigis sian interretan monitorad sistemon por bloki interretan enhavon, ĉefe per la uzo de teknologio.

importita el Ĉinio. La aŭtoritatoj ankaŭ retiris siajn anoncojn de certaj gazetoj por puni ilin pro publikigado de artikoloj kritikaj pri ili senigante ilin de tiu grava enspezfonto.

En majo, la Gepatra Asocio blokis 16 hindajn YouTube-kanalojn kaj 32 retejojn, akuzante ilin pri disvastigado de "propagando". En junio, paroladoj de membroj de opozicia partio estis cenzuritaj en ŝtata televido dum la parlamenta buĝeta sesio. En julio, tribunaloj eldonis ordonon malpermesantan 27 YouTube-kanalojn apartenantajn al ĵurnalistoj kaj opoziciaj partioj pro enhavo konsiderata "malamika al la ŝtato". Ĉi tiu decido renversis en septembro la Alta Kortumo de Islamabado.

ARESTOJ KAJ ARBITRAJ DETENTOJ En aŭgusto, la Parlamento

aprobis la Kontraŭterorisman Amendo-Leĝon, kiu permesis ĝis tri monatojn da aresto sen akuzo. Ĵurnalistoj estis plurfoje celitaj laŭ la PECA pro artikoloj konsiderataj tro kritikaj de la aŭtoritatoj. En marto, ĵurnalistoj Farhan Mallick kaj Waheed Murad estis arestitaj en du apartaj kazoj pro kunhavigo de interreta enhavo konsiderata "malamika al la ŝtato". Ili poste estis liberigitaj per kaŭcio. Alia

Ĵurnalistoj Khalid Jamil estis arestita en aŭgusto de la Nacia Agentejo pri Enketado de Ciberkrimoj, kiu akuzis lin pri kunhavigo de "malvera enhavo" en sociaj retoj. Li estis liberigita la sekvan tagon. Advokatoj kaj defendantoj

Homaj-rajtaj aktivuloj Imaan Mazari kaj Hadi Ali Chatta alfrontis procesigon pro supozeble "kontraŭŝtataj" ĉirpetoj. Hadi Ali Chatta estis nelonge detenita, kaj la proceso levis gravajn zorgojn pri proceduro justeco.

Post la konflikto kun Barato en majo, enhavo konsiderata "malamika al la ŝtato" estis celita de ondo de subpremo, rezultigante la areston kaj areston de ĉirkaŭ dek homoj. Baluĉaj aktivuloj ankaŭ estis celitaj kaj detenitaj sub la titolo de "ŝtata malamikeco".

Kontraŭterorismaj leĝoj kaj la Publika Ordo-Ordonado kondukis al la aresto de Mahrang Baloch, Bebag Zehri, Beebow Baloch, Shah Jee Sibghat Ullah, Ghaffar Qambarani, kaj Gulzadi Baloch. En aŭgusto, krima plendo estis registrita kontraŭ neplenaĝulo en Gwadar City akuzita pri kunhavigo de filmeto de parolado de homaj-rajtoj-aktivulo Gulzar Dost. Aktivulo Ali Wazir kaj pluraj membroj de la Paŝtuna Protekta Movado (PTM) restis en neleĝa aresto. La 5-a de aŭgusto markis la duan datrevenon de la malliberigo de Imran Khan, gvidanto de la politika partio Pakistana Movado por Justeco (PTI).

Detenita pro politike motivitaj akuzoj, li ankoraŭ estis malantaŭ kradaj fine de la jaro. Raporto indikas, ke li estis tenata en solula ĉelo dum semajnoj kaj arbitre neita aliro al advokato kaj familio.

La rajto libere moviĝi ankaŭ estis grave limigita. La prezidanto de la Baluĉa Nacia Partio, Sardar Akhtar Mengal, estis malpermesita forlasi la landon en julio ĉar li estis metita sur la Provizora Nacia Identiga Listo, kiu inkluzivis individuojn submetitajn al vojaĝrestriktoj. Ĵurnalistoj Asad Toor kaj Sohrab Barkat estis ambaŭ malpermesitaj forlasi la landon. Sohrab Barkat poste estis akuzita laŭ la PECA (Leĝo pri Persona Protekta Ekipaĵo) post kiam li estis malpermesita forlasi la landon por ĉeesti UN-konferencon. En oktobro, 32 homoj, inkluzive de pluraj Baluĉaj aktivuloj, estis nomumitaj "nedezirindaj personoj" laŭ la Kontraŭterorisma Leĝo, rezultante en restriktioj de ilia libereco de movado kaj agado.

MALAPERROJ Devigitaj malaperoj

restis grava zorgo. La Komisiono pri Devigitaj Malaperoj, registara instanco, registris 125 novajn kazojn dum la unua duono de 2025. Multaj aliaj restis neraportitaj aŭ neregistritaj de la komisiono.

La civila socio-organizaĵo Defendo de Homaj Rajtoj (DHR) registris 60 novajn kazojn dum la jaro, dum regionaj organizaĵoj raportis multe pli altajn nombrojn.⁵ La registara komisiono asertis en septembro esti "solvinta" 83% de la kazoj, kiujn ĝi ricevis ekde sia kreado; tamen, la civila socio kaj la familioj de viktimoj restis maltrankvilaj pri la proceduroj enkondukitaj por la laboro de ĉi tiu komisiono.

En marto, sekurecaj taĉmentoj traserĉis la hejmon de ĵurnalisto Ahmad Noorani, kiu estis en ekzilo eksterlande, kaj liaj du fratoj estis devigitaj malaperi dum pli ol monato.

LIBERO DE PACA KUNVENO En marto, manifestacioj kaj amaskunvenoj de baluĉaj aktivuloj estis subpremitaj de aŭtoritatoj en la provincoj Baluĉistano kaj Sindh. Tri protestantoj estis mortigitaj de sekurecaj taĉmentoj, kiuj, laŭ lokaj aktivuloj, uzis kontraŭleĝan forton dum manifestacio organizita la 21-an de marto de la Baluĉa Solidareca Komitato (BYC) por postuli la liberigon de baluĉaj aktivuloj, kiuj estis viktimoj de devigita malapero.⁶ En septembro, aŭtoritatoj subpremis manifestaciojn en la pakistane administrata teritorio Ĝamuo kaj Kaŝmiro.

Ili trudis ĉesigon de reto kaj interreto dum preskaŭ semajno kaj uzis perforton kontraŭ protestantoj, rezultante en naŭ mortoj, inkluzive de almenaŭ ses protestantoj.

Dum la jaro, pli ol 100 gvidantoj kaj aktivuloj de la PTI estis kondamnitaj de kontraŭterorismaj tribunaloj en kazoj

ligita al la protestoj de la 9-a de majo 2023; inter la arestitoj estis opoziciaj gvidantoj en la Nacia Asembleo kaj Senato, Omer Ayub kaj Shibli Faraz, MK Zartaj Gul, kaj aktivulino Khadija Shah. La Supera Kortumo konfirmis en majo la kondamnojn de protestantoj juĝitaj de militaj tribunaloj post ĉi tiuj manifestacioj.

LIBERO DE RELIGIO KAJ KREDO

Perforto kontraŭ la komunumo

La atakoj kontraŭ Ahmadismo intensiĝis, alprenante la formon de arestoj, atakoj kontraŭ didomoj, gravaj profanoj kaj celtaj mortigoj.⁷ Almenaŭ tri Ahmadioj estis mortigitaj.

Dum la jaro okazis pluraj okazaĵoj, inkluzive de viro linĉita post vendredaj preĝoj. Ahmadioj ankaŭ alfrontis severajn limigojn pri la celebrado de festotagoj.

Religiaj ferioj, kiel Ramadanio, Eid, kaj Aŝuro, estas ofte celataj. En decembro, pafantoj pafis ahmadan viron revenantan hejmen de laboro en Ĥuŝabo, Panĝaba provinco. Ahmada viro estis arestita en Guĝranŭala kaj akuzita pri blasfemo pro distribuado de senpaga manĝaĵo dum Aŝuro en julio. En septembro, alia ahmada viro mallarĝe eskapis pafatakon en la urbo Sahiwal. Ahmadioj estis atakitaj la 28-an de septembro en Sialkot, Panĝaba provinco; almenaŭ kvin homoj estis vunditaj, kaj multaj ahmadaj posedaĵoj estis bruligitaj. La 10-an de oktobro, ahmada didomo estis atakita de pafanto dum vendredaj preĝoj. Multaj el ĉi tiuj perfortagoj estis organizitaj de ekstremdextraj religiaj grupoj, kiel Tehreek-e-Labbaik Pakistan (TLP).

La civila socio lamentis, ke TLP kaj aliaj grupoj ne estas sufiĉe respondecaj pri ĉi tiuj misuzoj. Tamen, en oktobro, post perfortaj protestoj, la federacia registaro aprobis malpermeson de la TLP-movado laŭ la Kontraŭterorisma Leĝo.

La leĝo rilate al blasfemo ĉi-jare Ĝi ankaŭ estis aplikita misuze. En julio, la Alta Kortumo de Islamabado ordonis la formadon de komisiono por esplori la kazojn de centoj da homoj, kiuj ŝajne estis akuzitaj pri ŝajne fabrikitaj retaj blasfemaj akuzoj. Ĉi tiu decido estis suspendita semajnon poste post interna apelacio. En decembro, Mubarak Saani, ahmadio, estis kondamnita al ĝismorta malliberigo pro blasfemo.

La atako de 2023 kontraŭ la kristana komunumo de Jaranwala

La krimo restis senpuna, kaj la 10 akuzitoj estis absolvitaj de loka tribunalo en junio pro manko de pruvoj. Kristanaj organizaĵoj kondamnis la mankon de travidebleco en la enketo, akuzante la policon pri ignorado de decidaj pruvoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Perforto kontraŭ virinoj ne malpliigiĝis. Sahil, organizo kiu spuras seksbazitan perforton el gazetartikoloj, registris 25%-an kreskon en la nombro de raportitaj kazoj en la unuaj 11 monatoj de 2025. La Organizo por Daŭripova Socia Evoluigo (SSDO), NRO, registris pli ol 20 000 kazojn dum la unua duono de la jaro.

Kazo de "honormurdo" okazis en Baluĉistano ricevis signifan amaskomunikilan atenton en julio; filmeto kiu disvastiĝis montris triban konsilion mortigantan virinon kaj viron ĉar ili estis en rilato kontraŭ la deziroj de siaj familioj.

Dek ses homoj estis arestitaj tuj post ĉi tiuj hommortigoj. Perforto ankaŭ estis raportita kontraŭ virinoj aktivaj en sociaj retoj. Sana Yousaf, 17-jaraĝa, estis murdita post malakcepto de edziĝpropono de viro, kiu sekvis ŝin en sociaj retoj.

Malgraŭ opozicio de religiaj partioj, la parlamento en majo aprobis la leĝon por la ĉefurba teritorio, Islamabado, limigante infangeedziĝon, kiu fiksas la minimuman aĝon por geedziĝo je 18 jaroj kaj antaŭvidis krimajn punojn por leĝrompintoj.

Simile, la provinco Baluĉistano aprobis leĝon en novembro, kiu altigas la minimuman aĝon de geedziĝo al 18 jaroj. Ambaŭ ĉambroj de la Parlamento ankaŭ aprobis la Leĝon de Islamabado pri la Preventado kaj Protekto Kontraŭ Hejma Perforto; religiaj partioj esprimis sian opozicion.

GLAT-RAJTOJ Multaj transgenruloj denove estis viktimoj de hommortigo ĉi-jare.

Almenaŭ 10 murdoj de transgenraj virinoj estis raportitaj nur en la provinco Khyber Pakhtunkhwa. En septembro, tri transgenraj virinoj estis pafmortigitaj en Karaĉio (provinco Sindh). Krome, almenaŭ kvar grupseksperfortoj de transgenraj virinoj estis raportitaj en Islamabado, Sahiwal, Kasur kaj Bahawalnagar.

Laŭ loka organizaĵo laboranta por la rajtoj de transgenruloj, 56 transgenruloj viroj kaj virinoj estis mortigitaj en du jaroj en la provinco Sindh.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ Pakistano lanĉis la duan kaj trian fazojn de sia Plano por Repatriigo de Fremduloj en Neregula Situacio, anoncita en oktobro 2023. La Ŝtato forpelis homojn kun pruvo de registrado aŭ afgana civitaneca karto, malobservante la principon de "ne-refoulement".

En marto, Pakistano ankaŭ anoncis, ke ĉiuj afganaj ŝtatanoj, inkluzive de rifuĝintoj kaj azilpetantoj, devis forlasi la urbojn Islamabado kaj Rawalpindi. ⁸ La de UNHCR eldonitaj pruvo-de-registriĝaj kartoj eksvalidiĝis fine de junio, kaj la aŭtoritatoj ne renovigis ilin. Rezulte, pli ol 999 000 afganaj ŝtatanoj revenis al Afganio inter januaro kaj decembro, inkluzive de 153 670 post deportado, laŭ la Internacia Organizo por Migrado. Inter septembro 2023 kaj decembro 2025, 1 930 937 homoj de afgana nacieco revenis al Afganio; la plej multaj estis perforte resenditaj aŭ forpelitaj pro la vivkondiĉoj en Pakistano.

RAJTO AL SANA MEDIO La inundoj, kiuj komenciĝis fine de junio, tuŝis 6,9 milionojn da homoj; ili kaŭzis pli ol 1000 mortojn kaj delokigis pli ol 3,5 milionojn da loĝantoj. La respondo al ĉi tiu katastrofo, precipe la fulminundoj en la provinco Khyber Pakhtunkhwa, estis konsiderata...

nesufiĉa, precipe rilate al fruaj avertoj kaj savo.

Pluraj regionoj de Pakistano suferis Varmondoj en aprilo kaj junio, kun temperaturoj atingantaj 49 °C, eksponis loĝantojn al eble mortigaj niveloj de varmostreso. Klimata ŝanĝo pliverigis la okazon de ekstremaj temperaturoj kaj inundoj.

Pakistano anoncis sian trian nacie determinita kontribuon, en kiu ĝi libervole engaĝiĝis redukti siajn forcejgasajn emisiojn je 50% antaŭ 2035, el kiuj 17% senkondiĉe, per propraj rimedoj kaj mezuroj, kaj 33% kondiĉe de ricevo de sufiĉa internacia klimata financado en la formo de subvencioj aŭ pruntoj laŭ preferaj kondiĉoj.

1. "Tranĉu nin kaj vidu, ke ni sangas kiel ili": Diskriminacio

kaj Stigmatizado de Sanitaraj Laboristoj en Pakistano, 29-a de julio; "Pakistano.

Sanitaraj laboristoj sub atako"

al sistema diskriminacio kaj homaj-rajtaj malobservoj, bezonas pli bonan

juran protekton -

Nova raporto, la 29-an de julio 2.

"Pakistano. Aŭtoritatoj adoptas leĝprojekton permesantan vastan kontrolon de sociaj retoj," 24-a de januaro

3. Ombroj de Kontrolo: Cenzuro kaj Amasgvatado en

Pakistano, la 9-an de septembro; Sub kontrolo. Cenzuro kaj gvatado de

meso en Pakistano - Resumo, 9-a de septembro

4. Pakistano devas ĉesigi la subpremadon kontraŭ baluĉaj homaj-rajtaj defendantoj,

la 28-an de majo

5. Pakistano: Malsukceso trakti devigitan malaperon eternigas

Maljusteco kontraŭ viktimoj, 30-a de aŭgusto

6. "Pakistano. Sistemaj atakoj kaj subpremo"

"La senĉesa celado de baluĉaj aktivuloj devas ĉesi."

la 27-an de marto

7. "Pakistano. La cikla ĉikanado kaj la

"Persekutado celanta la Ahmadismo-malplimulton," 5-a de junio

8. "Pakistano: Opaka 'Plano por Repatriigo de Kontraŭleĝaj Fremduloj' celas

Afganaj rifuĝintoj devas esti retirataj", 26-a de marto

PALESTINO (ŜTATO) DE)

Ŝtato Palestino

En Gazao, palestinaj armitaj grupoj arestis kaj mistraktis ostaĝojn ĝis ilia liberigo post la oktobra batalhalto kaj endanĝerigis palestinajn civilulojn metante militajn celojn en aŭ proksime de dense loĝataj areoj. La palestinaj aŭtoritatoj ne faris sendependajn enketojn pri la gravaj malobservoj de internacia juro, kiuj supozeble estis faritaj, inkluzive de eblaj militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro, nek pri la homaj-rajtaj misuzoj de la ostaĝoj.

Palestinanoj. Armitaj palestinanoj mortigis israelajn civilulojn, inkluzive de setlantoj loĝantaj kontraŭleĝe en la okupita Cisjordanio. Perforto kaj kontraŭleĝaj agoj inter palestinanoj pliiĝis en Gazao, instigitaj de la israela genocido.

Palestinaj fortoj gvidataj de Hamas ekzekutis civilulojn, kiujn ili akuzis pri kunlaboro kun Israelo, kaj senprokraste punis aliajn akuzitajn pri deliktoj, inkluzive de rabado. Torturo kaj alia mistraktado estis raportitaj en palestinaj malliberejoj kaj arestcentroj en Cisjordanio.

KUNTEKSTO

La paralelaj palestinaj aŭtoritatoj - Fatah en Cisjordanio kaj Hamas en la Gaza Sektoro - daŭre administris kelkajn limigitajn sektorojn de publikaj aferoj, malgraŭ la atenco fare de Israelo kontraŭ la plej multaj el la ĉefaj gvidantoj de Hamas kaj la ekzilo de la pluvivantoj. La aŭtoritatoj

Palestinanoj ne kapablis pagi la plenajn salajrojn de ŝtatoficistoj, ĉar Israelo arbitre deturnis impostajn enspezojn.

palestinanoj, kio ekigis strikojn de instruistoj kaj plimalbonigis la

Malriĉeco. Du jaroj da milito kaj genocido orkestrataj de Israelo kaj 18 jaroj da sieĝo lasis la ekonomion de Gazao detruita - ŝrumpiĝo de 86% kompare kun 2022 estis registrita, laŭ UN-Komerco kaj Disvolvigo. La lastaj leĝdonaj elektoj en Palestino okazis en 2006.

Almenaŭ kvar novaj palestinaj armitaj grupoj formiĝis en la nordo kaj sudo de la Gaza Sektoro, kun subteno de Israelo.

La "pacplano" de la usona prezidanto Donald Trump estis subskribita en Egiptujo la 13-an de oktobro fare de la gvidantoj de Usono, Turkio, Egiptujo kaj Kataro. La 17-an de novembro, la Konsilio de Sekureco de UN adoptis de Usono sponsoritan "pac"-rezolucion, kiu ne enhavis provizajojn por subteni la homajn rajtojn de palestinanoj aŭ respondecigi tiujn, kiuj respondecis pri krimoj laŭ internacia juro. La nombro de UN-membroŝtatoj agnoskantaj la Ŝtaton Palestino estis 157 fine de [jaro mankanta].

la jaro.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA JURO HUMANITARA

Armita konflikto en Gazao

Armitaj grupoj el Gazao efektivigis arbitran raketpafadon kaj obuspafadon, kiu kaŭzis neniujn mortojn aŭ vundojn inter la israela civila loĝantaro. Ĝis la oktobra armistico-interkonsento, ili daŭre tenis kaj mistraktis ostaĝojn.

Palestinaj armitaj grupoj enkondukis danĝeron por palestinaj civiluloj per metodo de militaj celoj en aŭ proksime de dense loĝataj areoj.

KONTRAŬLEĜAJ HOMICIDOJ

Palestinaj

individuoj aŭ armitaj grupoj mortigis 12 israelajn civilulojn, inkluzive de sep setlantoj loĝantaj kontraŭleĝe en la okupita Cisjordanio, laŭ la UN-Oficejo por la Kunordigo de Humanitaraj Aferoj. Gvidantoj de Hamas laŭdis kaj pravigis la atakojn.

Gazao

En kunteksto de kreskanta perforto kaj kontraŭleĝaj agoj inter

Palestinanoj, kiuj klarigis siajn agojn dirante, ke Israelo trudis vivkondiĉojn, kiuj detruis la socian ŝtaton, palestinaj fortoj gvidataj de Hamas asertis esti ekzekutintaj almenaŭ 39 civilulojn

kiujn ili akuzis pri kunlaborado kun Israelo kaj senprokraste punis multajn aliajn homojn, kiuj supozeble faris rabadon aŭ aliajn deliktojn.

Ekzemple, la 11-an de junio, laŭ la kanaloj Laŭ informoj de Hamas kaj sendependaj atestantoj, kiuj filmis la scenon, armitaj viroj apartenantaj al Sahim (militigita unuo kreita de Hamas) kidnapis, torturis kaj mortigis 12 palestinanojn, kiujn ili akuzis pri kunlaboro kun la Fondaĵo.

humanitara helpo en Gazao, administrata de Usono kaj Israelo. La 13-an de oktobro, armitaj membroj de la Brigadoj Ezzedine al Qassam, la armita branĉo de Hamas, anoncis, ke ili eksterkurtume ekzekutis ok virojn el la familio Dughmush en Gazao, kiujn ili akuzis pri "kunlaborado kun Israelo".

En decembro, en Rafah (suda Gaza-strio), Israel-subtenataj armitaj grupoj senprokraste mortigis du virojn, kiujn ili akuzis pri esti membroj de Hamas.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO

Okcidenta Bordo

La Sendependa Komisiono pri Homaj Rajtoj (IKR), la palestina nacia institucio pri homaj rajtoj, ricevis almenaŭ 378 plendojn kontraŭ palestinaj sekurecaj servoj por arbitra aresto. La 19-an de novembro, prezidanto Maĥmud Abbas eldonis dekreton deklarante lojalecon al la Organizaĵo por Libereco de Palestino kaj ĝiaj internaciaj devoj antaŭkondiĉo por kandidatiĝi en lokaj elektoj.

Laŭ la Palestina Centro por Disvolvigo kaj Amaskomunikila Libereco (MADA), 14 ĵurnalistoj estis detenitaj de palestina polico dum periodo variantaj de du horoj ĝis du semajnoj,

dum kiuj oni demandis ilin pri sia laboro.

Gazao

Hamas-gvidataj fortoj atakis kaj nelonge arestis dekojn da protestantoj dum pacaj kunvenoj en Beit Lahia, urbo en la norda Gaza-strio, en marto kaj aprilo.

TORTURO KAJ ALIA MISTRAKTO: ICHR

ricevis 61 plendojn

pri supozata torturo aŭ alia mistraktado en palestinaj malliberejoj kaj arestcentroj en Cisjordanio, plejparte dum esplordemandadoj. Pro la detruo de la justico kaj policistemoj en Gazao, ICHR ne povis kolekti plendojn pri arbitra aresto aŭ supozata torturo aŭ alia mistraktado de palestinanoj fare de la Palestina Aŭtoritato en tiu teritorio.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPAROJ

La palestinaj aŭtoritatoj ne faris sendependajn enketojn pri la gravaj malobservoj de internacia juro, kiuj supozeble estis faritaj, inkluzive de eblaj militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro, nek pri la homaj-rajtaj misuzoj de

palestinanoj.

La palestinaj aŭtoritatoj kunlaboris kun la Komisiono por esplori en la Okupita Palestina Teritorio, inkluzive de Orienta Jerusalemo, kaj en Israelo [UN].

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Laŭ UN Virinoj, en

Gazao, unu el sep familioj estis estrita de virino, la viroj estis aŭ mortintaj aŭ malliberigitaj. Ĉar virinoj alfrontis obstaklojn

Misproportiaj faktoroj malhelpantaj ilin aliri humanitaran helpon, kunligitaj kun la fakto, ke kreskanta nombro da domanaroj estis estritaj de virinoj, signifis, ke dekoj da miloj da domanaroj periode trovis sin sen manĝaĵo, laŭ la Komisiono.

Virinoj por Rifuĝintoj, usona lobiada organizaĵo, trovis, ke virinoj kaj knabinoj atendis pli longe ol viroj kaj knaboj ĉe akvo- kaj helpe-distribuaĵ punktoj, kie ili alfrontis seksbazitan ĉikanadon aldone al la sensekureco, kiu influis ĉiujn, laŭ la Integra Klasifiko de Nutraĵsekureco (IPC). Oxfam observis, ke programoj de la Palestina Aŭtoritato celantaj plibonigi virinan partoprenon en decidiĝo estis malhelpitaj de manko de politika volo.

DEVITAJ MALAPEREOJ Aldone al

la 49 ostaĝoj liberigitaj inter januaro kaj oktobro, du israelanoj, Avera Mengistu kaj Hisham al Sayed, estis liberigitaj kadre de interŝanĝo la 22-an de februaro; ili estis devigitaj malaperi en Gazao en 2014 kaj 2015, respektive.

-
1. Celado de civiluloj: murdo, ostaĝigo kaj aliaj malobservoj de Palestinaj Armitaj Grupoj en Israelo kaj Gazao, la 11-an de decembro; Civiluloj celataj. Murdoj, ostaĝigoj kaj pli Homaj-rajtaj misuzoj faritaj de palestinaj armitaj grupoj en Israelo kaj Gazao - Resumo, 11-a de decembro
  2. "Palestino. La sekurecaj servoj de Hamas devas ĉesi rebati kontraŭ la protestantoj kaj respekti "Libereco de paca kunveno en Gazao", 28-a de majo

PARAGVAJO

Respubliko de Paragvaĵo

La ligoj inter organizita krimo kaj parlamentanoj kaj juĝistaro minacas la sendependecon de la jura sistemo. Korupto kaj nesufiĉa publika investado metis la sansistemon en staton de permanenta krizo. Minacoj kontraŭ ĵurnalistoj, subpremoj de socia protesto kaj malsukcesoj en la rajtoj de indiĝenaj popoloj estis raportitaj. Seksbazita perforto restis ĝeneraligita.

Homaj rajtoj-defendantoj denove estis celitaj de krimaj procesigoj ĉi-jare. Struktura diskriminacio daŭris.

KUNTEKSTO

Multdimensia malriĉeco trafis 15.67% de la loĝantaro, influante la rajtojn al laboro, socia sekureco, adekvata loĝado, sano kaj edukado. Krome, 20.1% de la loĝantaro vivis sub la mona malriĉeca limo kaj 4.1% sub la ekstrema malriĉeca limo.

La minimuma salajro altiĝis je 3.6% En julio, la nombro estis multe sub la 24% postulitaj de la sindikatoj. Leĝprojekto proponanta ligi la laŭleĝan minimuman monatan salajron al ŝanĝoj en la konsumpreza indico por nutraĵvaroj estis enkondukita. La neformala dungadoprocento staris je 62.5%.

RAJTO AL JUSTA PROCESO

Ĵurnalisma enketo rivelis la ekziston de influoreto

implikante supozeblajn membrojn de organizita krimo kaj membrojn de parlamento kaj la juĝistaro, kio havis sekvojn por la sendependeco de la juĝistaro.

RAJTO AL VIVO

La UN-Komitato pri la Rajtoj de la Infano konsideris, ke Paragvajo ne plenumis siajn devojn respekti kaj protekti la vivojn de du knabinoj dum milita operacio efektivigita la 2-an de septembro 2020, kaj ke ĝi ne konvene esploris iliajn mortojn.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ Paragvajo ratifis la Interamerikan Konvencion pri la Protekto de la Fundamentaj Rajtoj de Maljunuloj. Laŭ la Nacia Instituto de Statistiko, maljunuloj reprezentis 13% de la loĝantaro de la lando. Inter ili, 63.9% ne havis socialasekuran kovradon kaj 14.4%

estis en situacio de mona malriĉeco.

Rajto je sano La

sansistemo ankoraŭ estis en krizo, pro nesufiĉa publika investado (kiu sumiĝis al malpli ol 6% de la MEP, la minimumo rekomendita de la Monda Organizaĵo pri Sano).

Eviteblaj mortoj okazis en publikas saninstalaĵoj, inkluzive de tiu en marto de novnaskito metita en novnaskitan intenskuraĵejon ĉe la Regiona Hospitalo Villarrica, kiu, kvankam oficiale inaŭgurita kelkajn tagojn antaŭe fare de la nacia registaro, ankoraŭ ne funkciis.

En marto, la ekzekutivo starigis teamon taskigitan plibonigi la sansistemon, sed kies agado fokusis nur al infrastrukturo kaj ne traktis la demandojn pri financado aŭ aliajn aferojn rilatajn al justa kaj nediskriminacia aliro al prizorgo.

Oficiala revizio rivelis en julio, ke ĝi Estis signoj de korupto en la administrado de kancermedikamentoj, kio kaŭzis interrompado de kuracado. Antaŭ la fino de la jaro, neniu enketo estis farita kaj la respondeculoj ne estis tenitaj respondecaj.

LIBERO DE ASOCIADO Leĝo

7363 de 2024, kiu enhavis neproporciajn limigojn al la rajto je libereco de asocio, ekvalidis en oktobro post aprobo de la respondaj efektivigaj regularoj.

Parlamenta komitato kondukis Enketo pri civilaj sociaj organizaĵoj kaj amaskomunikiloj kritikaj de la registaro rezultigis raporton enhavantajn nepruvitajn akuzojn pri monlavado rilata al politika financado. La agentejo poste procesis kvin el ĉi tiuj organizaĵoj por akiri aliron al sentemaj informoj koncerne iliajn...

agadoj kaj la uzado de iliaj financoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La polico arbitre limigis la rajton je paca kunveno de homoj kritikaj de la registaro, laŭ leĝa dispozicio (Leĝo 1066 de 1997) kiu misproportie limigis ĉi tiun rajton.

La krima justico funkciis kiel malinstigo kontraŭ protestoj.

La malkondamno de tri aktivuloj akuzitaj pri krimfajro rilate al socia protesto okazinta dum la COVID-19-pandemio estis renversita de la tribunaloj. Nova proceso okazos.

LIBERO DE ESPRIMO Ĵurnalistoj
daŭre estis celo de mortminacoj kaj ĉikanado.

La Oficejo por la Sekureco de Ĵurnalistoj registris 20 atakojn kaj ĉikanagojn.

Ĵurnalista Aníbal Gómez ricevis mortminacojn post denunciado de la senbrida korupto en la urbo Pedro Juan Caballero. La Internacia Federacio de Ĵurnalistoj kaj la Paragvaja Unio de Ĵurnalistoj alvokis al urĝa agado, inkluzive de la adopto de leĝo por protekti ĵurnalistojn sub minaco.

DEFENDANTOJ DE HOMAJ RAJTOJ Kiel reprezalio pro siaj aktivistaj agoj kontraŭ poluado kaŭzita de orminado, la defendanto de mediaj rajtoj Vidal Brítez estis arestita en marto pro akuzoj pri grava devigo, kiu supozeble okazis dum okazaĵo, en kiu li ne ĉeestis.¹

RAJTO AL SANA MEDIO

En aprilo, la organizado Pastoral Social Nacional kaj pluraj universitatoj faris enketojn kiuj detektis cianidan kaj hidrorgan poluadon rezultiĝantan el orminado en la distrikto.

de Paso Yobái, en la centro de la Orienta Regiono. Malgraŭ la malkovritaj pruvoj, la leĝdona branĉo malakceptis proponon

de leĝo celanta malpermesi la uzon de cianido en minadagadoj.

Laŭ la Monda Banko, Paragvajo alfrontis kreskantajn riskojn rilatajn al klimata ŝanĝo, inkluzive de sekecoj, inundoj kaj altiĝantaj temperaturoj, kiuj havis sekvojn sur la rajton je edukado, dungado kaj sano, interalie.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ

La Avás Guaraníoj de Paraná atendis

Ili ankoraŭ postulis la redonon de siaj praulaj teroj, de kiuj ili estis delokigitaj pro la konstruado de la hidroelektra digo Itaipú Binacional ĉe la limo kun Brazilo. Kvankam Brazilo faris paŝojn direkte al jura interkonsento por la aĉeto kaj restituo de iuj teroj, la homoj en Paragvajo ankoraŭ atendis respondon de la kompanio kaj la aŭtoritatoj.

La fermo de la centraj oficejoj de La Indiĝena Instituto de Paragvajo estas vidata kiel malkaŝanta paŝo malantaŭen, montrante strukturan kaj historian diskriminacion kontraŭ indiĝenaj loĝantaroj.

GLAT-RAJTOJ Transgenruloj daŭre alfrontis obstaklojn en akiro de jura rekono de sia seksa identeco. Du transgenruloj estis rifuzitaj ricevi dokumentojn reflektantajn ilian seksan identecon.

La urba konsilantaro de la ĉefurbo Asunciono malpermesis eventon organizitan honore al transgenra homaj-rajtoj-defendanto, kiu mortis en marto.

INFANAJ RAJTOJ La Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj dekretis provizorajn rimedojn favore al knabo, kiu estas viktimo de tiel nomata "anstataŭa" perforto.

VIRINAJ RAJTOJ La Ministerio pri Virinoj registris 37 feminicidiojn kaj 55 provojn de feminicidioj en 2025.

Leĝpropono por aboli ĉi tiun ministerion per integrado en la ĵus kreitan Ministerion pri Familio estis prezentita en aprilo.

---

1. Paragvajo. Media defendanto devas esti liberigita, 1-a de aprilo

2. "Brazilo kaj Paragvajo: Itaipú da un paso hacia la restitución territorial del pueblo Avá Guaraní Paranaense pero la reparación integral sigue pendiente", la 1-an de aprilo

NEDERLANDO

Regno de Nederlando

Leĝpropono estis proponita por krimigi la mankon de valida restadpermeso. La loĝantaro restis nesufiĉe protektita kontraŭ la uzo de diskriminaciaj modeloj.

riskanalizo en la socialhelpa sistemo. Leĝprojekto krimiganta "apologion pro terorismo" minacis esprimliberecon. Leĝprojekto celanta krimigi psikologian misuzon en la hejma kunteksto estis publikigita.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ En julio, la Komuna

Kortumo de Justico de Arubo, Curaçao, Saint-Martin kaj Bonaire, Saint-Eustatius kaj Saba, la kortumo kun jurisdikcio super la karibaj municipoj kaj landoj de la Regno de Nederlando, deklaris, ke la praktiko aŭtomate aresti rifuĝintojn nur pro ilia neregula eniro estas kontraŭleĝa.

Du novaj mezuroj enkondukitaj en Kuracao en marto celis plibonigi la rajtojn de rifuĝintoj kaj migrantoj, precipe permesante al senpaperuloj peti restadpermesojn pro humanitaraj aŭ ekonomiaj kialoj. La konkreta efiko de ĉi tiuj plibonigoj restis necerta ĉe la fino de la jaro.

La Dua Ĉambro (malsupra ĉambro) de Nederlando adoptis leĝprojekton pri krizaj azilmezuroj en julio, celante limigi la nombrojn de azilpetantoj en la lando. Ĉi tiu leĝaro limigis familian reunuigon por certaj grupoj de rifuĝintoj kaj kondiĉis, ke rifuĝintoj ne plu ricevos konstantan loĝpermeson post kvin jaroj. La leĝprojekto estis ŝanĝita en decembro por igi ĝin delikto por individuoj sen valida loĝpermeso ĉeesti en la lando. Ĝi ankoraŭ ne estis pripensita de la Unua Ĉambro (Senato) antaŭ la fino de la jaro.¹

DISKRIMINACIO En

aŭgusto, kiel parto de provizora decido, tribunalo ordonis takson de la efiko sur homaj rajtoj de la sistemo uzata de la Ministerio pri Eksterlandaj Aferoj por doni aŭ nei mallongdaŭrajn vizojn. La tribunalo citis zorgojn esprimitajn de Amnestio Internacia pri la aŭtomatigita etna profilado, sur kiu baziĝis la algoritmo de la sistemo. La publiko restis nesufiĉe protektita kontraŭ la uzo de tiaj modeloj en sistemoj por detekti socialfraŭdon, konservi publikan ordon kaj administri migradon.

ESPRIMLIBERECO En junio, la

Ministerio pri Justico kaj Publika Sekureco redaktis leĝprojekton, kiu krimigus "apologion pro terorismo". Laŭ ĉi tiu leĝaro, sloganaj, deklaroj aŭ simboloj "asociitaj kun terorista grupo" estus punindaj per ĝis tri jaroj da malliberejo, sendepende de la kunteksto.

Oni timis, ke ĉi tiu teksto povus kulpigi rajtigatajn esprimformojn.

En julio, la Ministerio pri Justico kaj la Sekureco enkondukis leĝprojekton celantan monitori publikajn interretajn platformojn, kiu permesus al la polico prilabori personajn datumojn, inkluzive de informoj pri pacaj protestantoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La parlamento adoptis mociojn favore al limigo de la rajto manifesti, kiuj inkluzivis limigojn proksime de memoreremonioj kaj la reakiron de kostoj rilataj al la

Civila malobeo, sankcioj pro blokado de infrastrukturo, kaj plifortigitaj gvato-rimedoj estis proponitaj. La aŭtoritatoj faris sendependajn reviziojn de ĉi tiuj mocioj kaj rilataj proponoj, kiuj konkludis, ke neniu plia leĝaro estis necesa aŭ efika.

En aprilo, la aŭtoritatoj agnoskis malobservon de la rajto protesti de aktivuloj de Extinction Rebellion malhelpante ilin protesti en certaj lokoj, kaj ofertis al ili kompenson.

En julio, la Ŝtata Konsilio decidis, ke la tiel nomata "administrativa translokiga" mezuro estis uzata por kontraŭleĝe disigi protestantojn de Extinction Rebellion dum

de amaskunveno en 2020. La protestantoj estis transportitaj per buso

al alia loko post ignorado de la ordono, kiun ili ricevis forlasi la regionon.

SEKSA AŬ GENRBAZITA PERFORTO En julio, la Ŝtata Sekretario por Jura Protekto prezentis projekton celantan establi psikologian perforton en la kunteksto de hejma perforto kiel apartan delikton.

RAJTO AL SANA MEDIO Nederlando konservis siajn ĝeneralajn klimatajn celojn, sed ilia efektiveco estis problema kaj klimataj politikoj haltis, laŭ la Klimata Efikeco-Indekso.

KORPORACIA RESPONSALECO La gazeto The Guardian malkovris pruvojn, ke datumcentroj de Microsoft bazitaj en Nederlando estis uzitaj de la israela armeo por monitri kaj armeaj atakoj palestinanojn. Post enketo, Microsoft anoncis en septembro, ke ĝi ne plu uzos...

donante aliron al certaj Azure Cloud-stokado kaj artefaritinteligentecaj servoj al Unuo 8200 de Israelo. Ĉe la fino de la jaro, estis neklare ĉu Microsoft esploris la eblan uzon de ĝiaj produktoj fare de Israelo en homaj-rajtaj misuzoj.

de la palestina loĝantaro kaj se la kompanio nuligis la kernajn kontraktojn.

-
1. "Strafbaarstelling mensen zonder geldige papieren is onmenselijk "en onvoerbbaar", 5-a de aŭgusto
  2. "Israelo kaj la TPO. La decido de Microsoft bloki la aliron de israela militunuo al ĝia amasgvateknologio reprezentas decidan paŝon," 26-a de septembro

PERUO

Respubliko Peruo

Denove ĉi-jare, la aŭtoritatoj uzis nenecesajn kaj neproporciajn forton kontraŭ protestantoj. La viktimoj de la troa uzo de forto observata dum la

La protestaj movadoj de 2022 kaj 2023 ankoraŭ ne atingis justecon.

Atakoj celantaj ĵurnalistojn kaj homaj-rajtajn defendantojn okazis

intensiĝis. Leĝo malhelpanta la agadojn de civilaj sociaj organizaĵoj estis adoptita. Krimoj laŭ internacia juro kaj gravaj homaj-rajtoj-malobservoj faritaj inter 1980 kaj 2000 povis resti senpunaj pro la ekvalidiĝo de Leĝo N-ro 32419. Perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj restis grava zorgo, same kiel limigita aliro al aborto kaj krizaj seksperfortaj prizorgaj ilaroj. Rekono de la rajtoj de transgenuloj regresis. Venezuelaj ŝtatanoj ankoraŭ ne estis adekvate protektataj.

KUNTEKSTO

La institucia krizo daŭris malprofite al homaj rajtoj. La perdo de sendependeco de la oficejo de la prokuroro, de la

La Konstitucia Kortumo kaj la Oficejo de la Mediatoro, inter aliaj sendependaj publikaj instancoj, grave minacas la jurŝtaton. Organizita krimo kreskis, kaj la impreso, ke la aŭtoritatoj ne prenas la necesajn rimedojn por trakti ĝin, pliiĝis. En oktobro, la Kongreso akuzis la prezidanton Dina Boluarte pro "morala nekapablo". José Jerí Oré tiam fariĝis prezidanto de la lando, kun naŭ-monata oficperiodo daŭranta ĝis la elektoj planitaj por 2026.

ESPRIMLIBERECO Ĵurnalistoj estis

mortigitaj: Gastón Medina en januaro, Raúl Celis en majo, kaj Fernando Núñez kaj Mitzar Castillejos en decembro. La Oficejo de la Speciala Raportisto pri Libereco de Esprimo de la Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj kondamnis ĉi tiujn mortigojn kaj indikis, ke ili eble estis instigitaj de la ĵurnalisa laboro de la viktimoj.

LIBERO DE ASOCIADO Leĝo n-ro

32301, kiu amendas la Leĝon Establantan la Peruan Agentejon por Internacia Kunlaboro (Leĝo APCI), estis adoptita. Ĉi tiu nova leĝo postulis, ke civilaj sociaj organizoj registriĝu kaj ricevu antaŭan ŝtatan aprobon por siaj projektoj, agadoj kaj programoj. Tio malfortigis civitanan spacon kaj eksponis la laboron de ĉi tiuj organizoj al arbitra kaj misproportia kontrolo, same kiel al la risko de memcenzuro. Koncerne ĵurnalistojn, tia gvatado povus permesi al ŝtataj instancoj akiri informojn pri daŭrantaj enketoj celantaj la aŭtoritatojn.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La amendoj al la APCI-Leĝo kompromitis la aliron al justeco por viktimoj de la troa uzo de forto observita dum la protestoj okazintaj inter decembro 2022 kaj marto 2023, klasifikante kiel gravan delikton la uzon de internacia evolufinancado por "konsili, helpi aŭ..."

financi, iel ajn, administrajn, jurajn aŭ aliajn agojn kontraŭ la ŝtato aŭ naciaj aŭ internaciaj instancoj." La agoj

La procesojn pro troa perfortuzo dum la protestoj ĉefe prezentis civilaj sociaj organizaĵoj, kiuj nun alfrontis monpunojn de pli ol 700 000 usonaj dolaroj se ili ne nuligus la procedon.

En septembro, la plendo registrita kontraŭ la La proceso kontraŭ la tiama prezidantino kaj kelkaj el ŝiaj ministroj pro malobservo de la Konstitucio, pro la mortoj kaj centoj da vunditoj registritaj dum la protestoj okazintaj inter decembro 2022 kaj marto 2023, estis malakceptita. Tri jarojn post la eventoj, la supozeblaj krimintoj ankoraŭ ne estis akuzitaj, la plej multaj enketoj estis ankoraŭ en la preparaj stadioj, kaj la progreso estis limigita. Dum la tuta jaro, la teamo de la speciala prokurorejo respondeca pri kazoj implikantaj viktimojn de perforto faris...

Dum la manifestacioj, ligita al la oficejo de la publika prokuroro, ĝi reduktis kaj ŝanĝis sian personaron, kio malhelpis enketojn kaj eroziis la fidon de la viktimoj kaj iliaj familioj.

La 15-an de oktobro, la polico denove havis recurri al nenecesa forto kaj misproportia kontraŭ protestantoj. La registaro raportis dekojn da vunditoj, inkluzive de du adoleskantoj kaj 11-jaraĝa knabino, kiu estis trafita de larmiga gaso. Unu protestanto, Eduardo Mauricio Ruiz Sanz, mortis pro pafvundo. La Perua Nacia Polico konfirmis, ke nedejoranta oficiro en civila vesto malfermis fajron, sed insistis, ke ĝi ne estis homaj-rajtoj-malobservo kaj ke la enketo devus esti farata interne. En decembro, la oficejo de la prokuroro decidis, ke la polico devus esti respondeca pri la komencaj stadioj de unu el la enketoj pri la okazaĵoj, kiuj okazis tiun tagon.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ Leĝo n-ro 32419 ekvalidis en aŭgusto. Ĝi donis amnestion al ĉiuj membroj de la

armitaj fortoj, nacia polico kaj memdefendaj komitatoj, kiuj, post enketo, estis akuzitaj, juĝitaj kaj kondamnitaj rilate al gravaj homaj-rajtoj-misuzoj (inkluzive de krimoj kontraŭ la homaro) faritaj inter 1980 kaj 2000.

Almenaŭ kvin juĝistoj ne aplikis nek Leĝon n-ro 32419 nek Leĝon n-ro 32107 (adoptitan en 2024, ĝi antaŭvidis preskriptempon por militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro), konsiderante ilin kontraŭaj al la internaciaj devoj de Peruo.

Kiel parto de la monitorado de la efektiveco de la frazoj en la Barrios Altos kaj La kazoj

En Cantuta, la Interamerika Kortumo pri Homaj Rajtoj decidis en oktobro, ke leĝoj n-ro 32419 kaj n-ro 32107 konsistigis...

La Konstitucia Kortumo kritikis la peruan ŝtaton pro malsukceso plenumi siajn devojn respekti antaŭajn kortumajn decidojn kaj instigis aŭtoritatojn kaj la juĝistaron ne efektiviĝi ilin. Tamen, en decembro, la Konstitucia Kortumo decidis, ke la konstituciaj defioj prezentitaj kontraŭ Leĝo n-ro 32107 estis senbazaj. Ĝi

Oni konsideris, ke la nepreskripebleco nur aplikigis al agoj okazintaj post 2002. Rezulte, senpunece verŝajne triumfos en centoj da kazoj, kaj juĝistoj kaj prokuroroj, kiuj rifuzis apliki ĉi tiun leĝon, riskis esti submetitaj al disciplinaj sankcioj.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ KNABINOJ La Ministerio pri Virinoj kaj Vundeblaj Loĝantaroj registris 135 feminicidiojn kaj 30 029 kazojn de seksa perforto kaŭzita al virinoj kaj knabinoj en 2025.

Tamen, nur 8,2% el la viktimoj de perforto (reprezentante 2 472 kazojn) ricevis krizajn ilarojn. Dum la sama periodo, 13 096 seksperfortoj estis registritaj. La nacia polico registris la malaperon de 12 044 virinoj, adoleskaj knabinoj kaj junaj knabinoj, reprezentante

17%-a kresko de kazoj kompare kun la antaŭa jaro.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

En junio, kialoj 13 kaj 14 estis inkluditaj en la La teknikaj gvidlinioj de la Patrino kaj Perinatale Instituto de Peruo koncerne terapiajn abortoprocedurojn estis nuligitaj, malprofite al neplenaĝaj knabinoj; ĉi tiu mezuro kontraŭis la

Rekomendoj formulitaj de la UN-Komitato pri la Rajtoj de la Infano koncerne terapan aborton en la tiel nomata kazo Camila. La koncernaj klaŭzoj permesis aliron al terapia aborto en kazoj de feta misformado nekongrua kun la vivo kaj gravedecoj rezultantaj el seksa perforto kaŭzita al knabino aŭ adoleskantino. La nuligo de ĉi tiuj bazoj estis antaŭita de publika kampanjo gvidata de diversaj ŝtataj instancoj, kaj de ĉikanado de sanprofesuloj, kiuj defendis seksajn kaj reproduktajn rajtojn.

Antaŭ 2025, 992 knabinoj sub la aĝo de 15 jarojn estis devigitaj gvidi siajn plentempa gravedeco.

Nova leĝo pri egalŝancoj aprobita de la Kongreso kaŭzis maltrankviligajn malsukcesojn. Interalie, ĝi forigis la genran perspektivon kaj ĉian referencon al la internaciaj devoj de Peruo; anstataŭigis "ampleksan" seksan edukadon per scienca, biologia, etika kaj valorbazita aliro; limigis la koncepton de seksa sano al sekura patrineco kaj la preventado de dekaĝulaj gravedecoj; kaj malpermesis al organizo, kiuj iniciatis jurajn agojn kontraŭ la perua ŝtato, provizi trejnadon al publikaj oficistoj.

GLAT-RAJTOJ Leĝo n-ro 32331 estis adoptita, establante diferencigitan aliron al publikaj necesejoj surbaze de "biologia sekso", kun la deklarita celo protekti "la seksan integrecon de infanoj kaj junuloj".

tiel establita sen ia ajn pruvo

danĝera korelacio inter seksa identeco kaj minaco al infanoj.

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ

La defendantoj de mediaj rajtoj Hipólito Quispe Huamán Conde kaj Isai Shuk Shawit estis mortigitaj en julio kaj novembro, respektive. Laŭ la Justicministerio, almenaŭ 161 defendantoj de mediaj kaj indiĝenaj homaj rajtoj estis en danĝero dum la jaro. La Kongreso aboliciis la Komisionon pri Andaj, Amazoniaj kaj Afro-Peruaj Popoloj, la Medio kaj Ekologio, kiu estis parto de la organiza strukturo de la Deputita Ĉambro kaj la Senato, tiel eliminante teknikan kaj interkulturan spacon, kiu ebligis trakti atakojn kontraŭ homaj rajtoj defendantoj.

En la kazo de reta ĉikanado kontraŭ homaj-rajtoj-defendantino Jennie Dador, kies falsigita bildo estis publikigita, la Kontrola Komitato de Meta rekonis la gravecon konsideri kuntekston dum interpretado de ciferecaj minacoj, kiuj povus konduki al fizikaj atakoj aŭ incito al perforto kontraŭ defendantoj, kaj ordonis la forigon de la bildo.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ La speciala proceduro por esceptaj administrataj sankcioj restis valida. Ĝi estis aplikata laŭ maniero kiu ne respektis procedurajn regulojn, ĉefe kontraŭ venezuelaj ŝtatanoj. Deportadoj okazis eĉ antaŭ ol la tribunaloj decidis pri apelacioj, kaj homoj estis kondukita al la plej proksima limo malobservante la principon de "ne-refoulement", kiu estas laŭleĝe deviga laŭ internacia juro.

FILIPINOJ

Respubliko de Filipinoj

La Internacia Kortumo (IPK) arestis la eksan prezidanton Rodrigo Duterte post lia aresto pro la krimo kontraŭ la homaro de murdo.

Novaj hommortigoj okazis

en la kunteksto de la "milito kontraŭ drogoj". Almenaŭ kvar ĵurnalistoj estis mortigitaj kaj alia malliberigita pro supozeblaj malobservoj de terorismaj leĝoj, leĝoj kiuj ankaŭ estis uzitaj kontraŭ aktivuloj kaj homoj laborantaj en la sektoro.

evoluo. Pluraj centoj da homoj, inkluzive de neplenaĝuloj, estis arestitaj kaj malliberigitaj post protestoj kontraŭ koro, kiu turmentis projektojn pri inunthelpo.

Interreta ĉikanado fare de la aŭtoritatoj kreis klimaton de timo inter junaj homaj-rajtoj-defendantoj.

KUNTEKSTO:

La mezperiodaj elektoj por la Senato, la Ĉambro de Reprezentantoj kaj lokaj registaroj okazis en majo. En septembro kaj oktobro, la provincoj Cebu kaj Davao estis trafitaj de tertremoj, kiuj mortigis pli ol 80 homojn. Pluraj tropikaj ciklonoj kaŭzis inundojn kaj terglitajn. Centoj da homoj estis vunditaj, mortigitaj aŭ malaperis, kaj pli ol du milionoj estis delokitaj.

SENDEPUNEO

Eksprezidento Rodrigo Duterte estis arestita de la polico la 11-an de marto en Manilo, la ĉefurbo, laŭ arestordono de la Internacia Kortumo (IPC) pro murdoj konsistigantaj krimojn kontraŭ la homaro. Ĉi tiu ordono estis eldonita pro kontraŭleĝaj mortigoj faritaj kadre de la "milito kontraŭ drogoj" kondukita dum lia prezidanteco¹ kaj pro aliaj mortigoj faritaj en Davao dum lia oficperiodo kiel urbestro (2013-2016).

Ĉi tiu mezuro estis bonvenigita de la familioj de la viktimoj kaj la civila socio. Rodrigo Duterte estis translokigita al Hago, kie li restis en aresto fine de la jaro. La Oficejo de la Prokuroro de la Internacia Kortumo (IPK) prepariĝis peti, ke li estu akuzita pri tri kalkuloj de murdo konsistigantaj krimojn kontraŭ la homaro, sed la advokatoj de la antaŭa prezidanto argumentis, ke li ne taŭgas por esti juĝita. La Antaŭprocesa Ĉambro de la IKK prokrastis la aŭdiencon por konfirmo de akuzoj, kiu estis origine planita por la 23-a de septembro. Neniu nova dato estis fiksita antaŭ la fino de la jaro.

Policistoj kaj aliaj implikitaj en mortigaj drogkontraŭdrogaj operacioj malofte estis tenataj respondecaj. Kazoj de kontraŭleĝaj mortigoj dum policoperacioj rilataj al la "milito kontraŭ drogoj" daŭre estis raportitaj; la grupo de la Universitato Dahas dokumentis almenaŭ 271 mortojn en la

La fino de la jaro. En septembro, tribunalo trovis polickolonelon Dante Lubos kulpa pri hommortigo rilate al la morto de Ryan Dave Almora dum polica operacio en julio 2016. Kvankam miloj da homoj estis kontraŭleĝe mortigitaj ekde 2016, nur kvin kazoj rilataj al la "milito kontraŭ drogoj" rezultigis kondamnojn, celante entute naŭ policistojn. En majo, tribunalo rifuzis kaŭcion al tri policistoj akuzitaj pri la mortigo de la hispana komercisto Diego Bello Lafuente dum polica operacio en 2020. En decembro, la Supera Kortumo konfirmis la kondamnojn de tri policistoj pro la murdo de la 17-jaraĝa Kian delos Santos en drogoperacio en 2017.

En oktobro, tribunalo definitive konfirmis la nuligon de la lasta akuzo kontraŭ kongresano Leila de Lima, kontraŭulino de la "milito kontraŭ drogoj", post kiam la prokuroro reprenis sian apelacion kontraŭ antaŭa decido malakcepti la kazon.

SUBPRESO DE MALKONSENTO En aprilo, esplorado montris, ke reta ĉikanado fare de aŭtoritatoj, precipe la praktiko "ruĝe etikedi" homojn kiel "komunistoj", kreis klimaton de timo inter junaj homaj-rajtoj-defendantoj.⁴

La Speciala Raportisto de Unuiĝintaj Nacioj pri esprimlibereco deklaris en junio, ke la progreso farita de la registaro en la efektivigo de la rekomendoj

kiujn ŝi formulis post sia vizito en januaro 2024 estis nesufiĉaj por vere plibonigi liberecon

de esprimo. Ŝi alvokis la aŭtoritatojn ĉesi praktiki "ruĝan markadon", malkrimigi kalumnion, ŝanĝi la Kontraŭterorisman Leĝon de 2020, kaj

aboli la Nacian Laborgrupon taskigitan fini la lokan komunistan armitan konflikton.⁵

KONTRAŬLEĜA UZO DE FORTO La 21-an de septembro, en Manila, pli ol 200 homoj, inkluzive de neplenaĝuloj, estis arestitaj kaj detenitaj de la polico dum protestoj kontraŭ korupto.⁶ La polico uzis troan forton kontraŭ protestantoj.

La aŭtoritatoj kondamnis la perforton. kiujn supozeble faris kelkaj protestantoj. Homoj akuzis la policon pri farado de homaj-rajtoj-malobservoj dum ilia aresto kaj aresto, inkluzive de batado kaj malhelpado de ili kontakti siajn advokatojn kaj familiojn.⁷ La polico neis ĉi tiujn akuzojn.

Du homoj laŭdire mortis dum la protestoj: 15-jaraĝa knabo, kiu estis ponardita de viro, kiu asertis, ke li agis por memdefendo, kaj konstrulaboristo, kiu laŭdire estis trafita de devaga kuglo.

La neplenaĝuloj fine estis liberigitaj. Neniu akuzoj estis prezentitaj, sed pli ol 90 aliaj homoj estis procesigitaj pro diversaj akuzoj, inkluzive de "ribelemo" kaj "komploto". Aliaj akuzoj estis alportitaj kontraŭ pluraj protestantoj.

('kontraŭleĝa kunveno', 'atako kaj batado kontraŭ aŭtoritatuloj') estis faligitaj en novembro.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO Ĵurnalistoj denove estis viktimoj de hommortigo ĉi-jare. Almenaŭ kvar estis mortigitaj: aktivulo por gazetara libereco kaj iama politikisto Juan Dayang, defendanto de homaj rajtoj kaj iama radioĵurnalistino Ali Macalintal, kaj radioĵurnalistoj Erwin Segovia kaj Noel Bellen Samar. La polico anoncis la areston de viro suspektata pri la murdo de Erwin Segovia. Enketoj ankoraŭ daŭras en la tri aliaj kazoj: la polico deklaris, ke suspektato estis identigita pri la mortigo de Juan Dayang.

La aŭtoritatoj daŭre uzis la

Kontraŭterorisma leĝaro celanta homojn laborantajn en evoluigo aŭ humanitara helpo, ĵurnalistojn kaj aktivulojn. En januaro, du dungitoj de la evoluiga organizo Paghidaet sa Kauswagan estis arestitaj kaj akuzitaj pri financado de terorismo.⁹ La akuzoj estis faligitaj en marto, kaj tribunalo

malakceptis en aprilo la provojn de la prokuroro renversi ĉi tiun malakcepton.

En julio, la NRO-grupo Community Empowerment Resources Network plendis en krimaj kaj administrativaj tribunaloj kontraŭ membroj de la oficejo de la prokuroro pro ilia supozata neglekto en akuzo pri financado de terorismo celanta 27 homojn ligitajn al ĉi tiu grupo.

Juraj procedoj ankoraŭ okazis kontraŭ ĵurnalistino Frenchie Mae Cumpio kaj evoluiga laboristino Marielle Domequil, kiuj estis malliberigitaj dum pli ol kvin jaroj pro akuzoj pri kontraŭleĝa posedo de pafiloj kaj financado de terorismo — akuzoj, kiujn civilaj sociaj grupoj konsideris fabrikataj. Tribunalo en novembro malakceptis la murdakuzon kontraŭ ili.

Frenchie Mae Cumpio ankaŭ estis akuzita.

RAJTOJ DE LABORISTOJ La 6-an de oktobro, la Ministerio pri Laboro kaj Dungado (DOLE) ordonis al kompanio pri subkontraktado de komercaj procezoj en la provinco Cebu ĉesi operaciojn ĉar ĝi ne havis planon por respondi al katastrofoj. Ĉi tiu decido venis post tertremo.

Uragano kun magnitudo 6,9 frapis la provincon la 30-an de septembro, mortigante almenaŭ 75 homojn. Alia kompanio ricevis ordonon fari korektojn post kiam inspekto de ĝiaj instalaĵoj rivelis mankojn en ĝia sekureca ekipaĵo.

laborsekureco kaj sano. La DOLE deklaris, ke ĝi faros pliajn inspektojn post plendoj de dungitoj de vokcentroj, kiuj raportis, ke ili estis devigitaj daŭre respondi al vokoj dum la tertremo kaj ne povis evakui la kompaniajn instalaĵojn ĉar la elirejoj estis intence blokita.

RAJTO AL SANA MEDIO Esplorado rivelis, ke la aŭtoritatoj malsukcesis plenumi sian devon fari taŭgajn konsultojn kun indiĝenaj popoloj kaj kamparaj loĝantaroj. Rezulte, ili ne akiris la konsenton de indiĝenaj komunumoj por nikelminadaj projektoj, kio kaŭzis senarbarigon, metalpoluadon kaj sanproblemojn inter ĉi tiuj loĝantaroj.^{¹⁰}

En aŭgusto kaj septembro, respektive, la Senato kaj la Ĉambro de Reprezentantoj komencis publikajn aŭdiencojn pri akuzoj pri korupto rilataj al inundokontrolo kaj rilataj infrastrukturprojektoj. Ambaŭ enketoj malkovris kazojn de ĉantaĝo, subaĉeto kaj aliaj formoj de korupto implikantaj altrangajn politikistojn, registarajn oficistojn kaj privatajn entreprenistojn. Ĉi tiuj revelacioj ekigis vastajn protestojn.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ En februaro, la UN-Komitato pri Ekonomiaj, Sociaj kaj Kulturaj Rajtoj alvokis la registaron preni mezurojn por protekti ĉi tiujn rajtojn, adopti leĝon pri la protekto de homaj-rajtaj defendantoj kaj fari enketojn kaj procesigojn pri ĉiuj agoj de korupto, inter aliaj rekomendoj.

- "Filipinoj: La aresto de la antaŭa prezidento Rodrigo Duterte estas rimarkinda paŝo antaŭen por justeco," 11-a de marto 2. "Filipinoj: 'Mi havas nenium kialon silenti' - parenco de viktimo de 'milito kontraŭ drogoj' rakontas pri batalo por justeco", 24-a de septembro
- "Filipinoj: La apero de Rodrigo Duterte antaŭ la Internacia Kortumo" havas fortan simblan signifon por la viktimoj de la "milito kontraŭ drogoj", 14-a de marto
- Lasitaj al Siaj Propraj Aparatoj: La Timigaj Efikoj de Interreto Ĉikanado kontraŭ junaj homaj rajtoj defendantoj en Filipinoj, la 4-an de aprilo; "Filipinoj: Ŝtate sankcita reta ĉikanado havas 'timiga efiko' sur junaj homaj-rajtaj defendantoj" homaj rajtoj", 4-a de aprilo
- Homaj rajtoj en Filipinoj: Parola deklaro Ero 3: Inter-aktiva dialogo kun la Speciala Raportisto pri la antaŭenigo kaj protekto de la rajto je libereco de opinio kaj esprimo: UHRC59, 19-a de junio
- "Filipinoj: Necesas kaj troa uzo de forto fare de PNP kontraŭ protestantoj devas esti esplorita", 23-a de septembro
- "Filipinoj: Atestoj montras torturon kaj aliajn misuzojn fare de polico dum novaj protestoj minacas", 24-a de novembro
- "Filipinoj: Mortiga situacio por ĵurnalistoj daŭras sub la prezidenteco de Marcos", la 23-an de junio
- Filipinoj: Finu uzon de kontraŭterorismaĵoj leĝoj por celi disvolviĝon kaj homaj-rajtaj laboristoj, 5-a de februaro
- Kion Ni Ricevas Rekompence? Kiel la Nikela Haŭso en Filipinoj Malutilas Homajn Rajtojn, 9-a de januaro; "Filipinoj: Projektoj" nikela minado estis aprobita, malgraŭ neadekvata konsultado kaj gravaj sanriskoj por "populacioj kaj la medio", 9-a de januaro

POLLANDO

Respubliko Pollando

La parlamento aprobis leĝon, kiu minacas la rajtojn de rifuĝintoj kaj migrantoj ĉe la limo inter Pollando kaj

Belorusio, precipe per suspendado de la rajto je azilo. Homaj rajtoj defendantoj

Mediaktivuloj estis kondamnitaj pro pacaj agoj de civila malobeo. La GLAT-komunumo alfrontis perforton bazitan sur

Sekso faciligita per teknologio. Aliro al aborto restis ekstreme limigita.

La pola ekonomio restis unu el la plej grandaj elsendantoj de forcejaj gasoj en la mondo, kaj ĝia dependeco de importadoj de nafto kaj gaso pliiĝis.

KUNTEKSTO

La junian prezidantan elekton gajnis Karol Nawrocki, kiu kampanjis laŭ kontraŭenmigranta platformo. En julio, la registaro de ĉefministro Donald Tusk entreprenis restrukturadon, kiu rezultigis la forigon de la ministraj postenoj por Egaleco, Maljunuloj kaj Civila Socio.

En aŭgusto, Pollando informis UN-on pri sia retiriĝo el la Konvencio pri la malpermeso kontraŭpersonaj minoj (la Traktato de Otavo), kiu malpermesis la uzon, stokadon, produktadon kaj translokigon de kontraŭpersonaj minoj kaj postulis ilian detruon. Laŭ la Konvencio, ĉi tiu retiriĝo devis ekvalidi ses monatojn poste, en februaro 2026.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ En marto, Pollando

dekretris 60-tagan suspendon de la rajto peti internacian protekton ĉe la limo kun Belorusio, laŭ leĝo adoptita de la parlamento monaton antaŭe.

Tiu ĉi suspendo estis plurfoje plilongigita kaj finfine restis valida dum la tuta jaro. La novaj povoj donitaj laŭ tiu ĉi leĝo efike kodigis la praktikon de kontraŭleĝaj devigaj revenoj (puŝoj) ĉe la limo kaj tial estis malkongruaj kun internacia juro kaj la pola Konstitucio.

Krome, la aŭtoritatoj daŭre trudis ekskludan "bufrozonon" laŭlonge de la limo inter Pollando kaj la

Belorusio, kies aliro estis limigita al rajtigita personaro kaj malpermesita al ĵurnalistoj kaj observantoj de la civila socio.

Homoj, kiuj helpis migrantojn, ankoraŭ alfrontis procesigon. En septembro, grupo de aktivuloj konataj kiel la "Hajnowka Kvin" estis absolvitaj de "helpo al la kontraŭleĝa restado de fremduloj", akuzo kiu portis eblan punon de ĝis kvin jaroj da mallibereco. Ili estis akuzitaj pri ebligado de la kontraŭleĝa ĉeesto de rifuĝintoj sur pola grundo per provizado de humanitara helpo al migrantoj, kiuj kontraŭleĝe transiris la limon. La procesigo anoncis sian intencon apelacii.

Pollando forigis liston en junio landoj, al kiuj estis malpermesite resendi homojn, inter kiuj estis landoj kiel Sirio, Afganio, Eritreo kaj Sudano.

SENDEPUNECO

En januaro, la registaro adoptis rezolucion, en kiu ĝi promesis garantii "liberan kaj sekuran" partoprenon por "la plej altaj reprezentantoj de la ŝtato Israelo" en la memorceremonioj organizitaj por la datreveno de la liberigo de la koncentrejo Aŭŝvico. Ĉi tiu deklaro

estis efektivigita malgraŭ la arestordonoj eldonitaj en 2024 de la Internacia Krima Kortumo kontraŭ la israela ĉefministro Benjamin Netanjahu kaj la eksa israela defendministro Yoav Gallant pro krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj faritaj en Gazao. Fine, nek el ĉi tiuj viroj ĉeestis la

memorfestoj.

LIBERO DE PACA KUNVENO

Mediaktivuloj de la movado Lasta Generacio denove estis kondamnitaj ĉi-jare pro pacaj agoj de civila malobeo faritaj en 2024. Pluraj aktivuloj estis kondamnitaj al komunuma servo, arestitaj aŭ monpunitaj, precipe pro tio, ke ili...

blokis ponton kaj vojojn kaj interrompis koncerton.

En julio, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj eldonis verdikton, kiu deklaris

jurisprudenco en la kazo Siedlecka kontraŭ Pollando.

Ĝi konkludis, ke la ofta praktiko deteni homojn dum plilongigitaj periodoj ene de polica kordono estis malobservo de la rajtoj je libereco kaj sekureco.

DISKRIMINACIO

La parlamento aprobis leĝon en marto deklarante, ke handikapo, aĝo, sekso kaj seksa orientiĝo estas kialoj.

Tiu ĉi leĝo povus pravigi procesigon pro rasismokrimoj. Tamen, la prezidanto ne ratifis ĝin; li submetis ĝin al la Konstitucia Kortumo, kies politika sendependeco estis pridubinda. En septembro, la Kortumo deklaris la leĝon kontraŭkonstitucia.

Tamen, en marto, la Ĝenerala Prokuroro eldonis devigajn gvidliniojn por la prokurora servo pri kiel pritrakti kazojn de rasismokrimoj implikantaj ĉi tiujn novajn motivojn.

En grava decido eldonita en marto, la Supera Kortumo decidis, ke la jura procezo de seksrekono estu konsiderata nedisputata proceduro. Efektivigi ĉi tiun decidon forigus la malutilan devon antaŭe truditan al individuoj dezirantaj ŝanĝi sian sekson jurpersekti siajn gepatrojn.

Tamen, juraj procedoj ankoraŭ estis necesaj, ĉar Pollando ankoraŭ ne adoptis specifan leĝon pri seksrekono en civila stato.

La pola GLAT-komunumo denove ĉi-jare estis celita per diversaj formoj de seksperforto faciligita per teknologio. Kvankam kunordiganto pri ciferecaj servoj estis nomumita en majo, Pollando ankoraŭ ne transmetis la EU-Regularon pri Ciferecaj Servoj en sian nacian leĝon, kiu postulas, ke platformoj taksu kaj mildigu sistemajn riskojn, kiujn iliaj servoj prezentas al fundamentaj rajtoj.

En novembro, per grava decido, la Kortumo de Justico de la Eŭropa Unio decidis, ke Pollando devas agnoski samseksajn geedziĝojn inter polaj ŝtatanoj laŭleĝe kontraktitajn en aliaj EU-landoj.

Leĝprojekto proponanta la establon de registritaj kuniĝoj por samseksaj paroj estis prezentita al la Parlamento en Decembro. Titolita Pri la statuso de la plej proksima persono en rilato kaj la kunvivadinterkonsento, la alsendita teksto finfine havis pli limigitan amplekson ol en antaŭaj versioj.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ Aliro al aborto restis ekstreme limigita. En novembro, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj, en la kazo AR kontraŭ Pollando, decidis, ke Pollando malobservis la rajton je respekto de privata kaj familia vivo de graveda virino, kiu vojaĝis eksterlanden por aborto.

En februaro, apelacia kortumo resendis la kazon de aktivulino Justyna Wydrzyńska al pli malalta kortumo pro la kialo, ke ŝia proceso ne plenumis la normojn pri justeco. La aktivulino estis rejuĝota pro helpi gravedulinon akiri abortajn pilolojn.

La 8-an de marto, la kolektivo Abortion Dream Team malfermis la centron AboTak por provizi informojn pri sekura aborto kaj helpi homojn serĉantajn abortojn. Kontraŭabortaj protestantoj regule kolektiĝis antaŭ la centro kaj, plurfoje, verŝis buteratan acidon (fortodora substanco, kiu povas prezenti sanriskojn) proksime al la enirejo.

Ili ankaŭ uzis taktikojn, kiujn oni povus konsideri ĉikanado kaj timigado. Ekzemple, ili montris ŝokajn bildojn kaj faris multe da bruo, kio havis konsekvencojn por la dungitaro de la centro AboTak, la uzantoj de ĉi tiu centro, preterpasantoj kaj loĝantoj de la kvartalo.

En aprilo, krima enketo estis malfermita. La kazo concernis la konduton de Gizela Jagielska, kuracistino kiu faris malfruan aborton laŭleĝe. Gizela Jagielska poste suferis fizikan kaj vortan misuzon, kaj persone kaj interrete. La oficejo de la prokuroro fermis la kazon en decembro.

En julio, tri kuracistoj estis trovitaj kulpaj pri endanĝerigo de la vivo de virino el Psczynna. Ŝi mortis pro sepso en 2021 post kiam oni rifuzis al ŝi kuracadon en situacio kie aborto eble savintus ŝian vivon. La kuracistoj apelacis.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ
Nova socia helpo ekvalidis en julio. Ĝi permesis al vidvinoj kaj vidvoj ricevi parton de la pensio de sia forpasinta geedzo aldone al sia propra.

La registaro taksis, ke ĉi tiu mezuro finance profitigus ĉirkaŭ du milionojn da maljunuloj. Tamen, ĝi validis nur por geedzoj, kio konsistigis diskriminacion kontraŭ negeedziĝintaj paroj kaj GLAT-uloj, ĉar egaleco antaŭ la leĝo ne ekzistis en Pollando.

Pollando ankoraŭ ne aliĝis al la laŭvolaj protokoloj rilataj al ICESCR kaj la Konvencio pri Homaj Rajtoj por homoj kun handikapo, kiu permesus al individuoj registri plendojn internacie en kazo de malobservo de siaj rajtoj. En septembro, 14 organizajtoj, inkluzive de Amnesty Internacia, alvokis la registaron aliĝi al ĉi tiuj instrumentoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Por la unua fojo, la parto de karbo en elektroproduktado falis sub 50%. Tamen, Pollando restis forte dependa de fosiliaj brulaĵoj: karbo, nafto kaj gaso konsistigis 85% de ĝia primara energio. Ĝia dependeco de

Importado de nafto kaj gaso pliiĝis, kun altiĝo de la proporcio de gaso en elektroproduktado. Laŭ la pensfabriko Energy Forum Foundation, la pola ekonomio restis unu el la plej grandaj elsendantoj de CO2 en la mondo, kaj po unuo de energikonsumo kaj po unuo de MEP.

En julio, la Ministerio pri Klimato kaj Medio aprobis novan version de la skizo de la Nacia Klimato kaj Energio-Plano, kiu enhavis ĝisdatigitajn celojn etendiĝantajn ĝis 2040. Ĉi tiu plano estis kritikita, precipe pro sia manko de ambicio rilate al renovigebla energio, kies kresko estis tro malrapida por plenumi EU-celojn.

En julio, la Eŭropa Komisiono komencis malobservo-proceduron kontraŭ Pollando pro tio, ke ĝi ne plene transmetis la EU-direktivon pri renovigebla energio en la nacian juron, kio falis sub ĝiajn jurajn devojn laŭ eŭropa energia regado.

-
1. Pollando: Leĝo "suspendanta" azilpetojn estas flagranta malobservo de internacia juro kaj prezentas gravan minacon al la rajtoj de rifuĝintoj kaj migrantoj, la 1-an de majo
  2. "Mil Tranĉoj" – Technologie Faciligita Seks-Bazita Perforto kontraŭ la GLAT-komunumo de Pollando je X, la 1-an de septembro
  3. "Pollando. La enketo celas kuracistinon, kiu praktikis "Malfrutempa aborto, kvankam laŭleĝa, devas esti fermita," 28-a de aŭgusto

PUERTO-RIKO

Ŝtatkomunumo de Porto-Riko

Organizaĵoj pri homaj rajtoj kondamnis arbitrajn kaj diskriminaciajn arestojn de nigruloj aŭ malriĉuloj faritajn kadre de operacioj pri migradkontrolo.

La Leĝdona Asembleo aprobis leĝojn, kiuj malobservis la rajtojn de GLAT-uloj. Leĝoj limigantaj seksajn kaj reproduktajn rajtojn kaj aliron al

Ankaŭ pri publikaj informoj oni voĉdonis.

KUNTEKSTO:

Elektropaneoj estis oftaj kaj ofte vastaj. Tio influis la aliron de milionoj da homoj al sanservo kaj akvo.

En novembro, la federacia ministerio pri La tribunalo petis la mortopunon kontraŭ Edwin Yadiel Flores Tavárez. Kvankam malpermesita je ŝtata nivelo, ĉi tiu puno tamen povus esti aplikata en kazoj sub federacia jurisdikcio.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ La apliko de la enmigra

politiko de la registaro de Donald Trump kaŭzis pliigon de traserĉoj faritaj de la Enmigra kaj Dogana Enforcement Service (ICE), kiu praktikis etnan profiladon bazitan sur la akĉento kaj fizikaj karakterizaĵoj de homoj.

Ĝis la 26-a de novembro, 1 431 migrantoj estis detenitaj, laŭ ciferoj publikigitaj en sociaj retoj de la San Juan Bureau of Homeland Security Investigations. Ĉi tiuj arestoj foje okazis sen mandatoj. Krome, individuoj foje estis petitaj prezenti administrajn dokumentojn - kiel ekzemple stirpermesilon - por akiri informojn pri sia statuso sen ilia scio.

statuso rilate al loĝado. La registaro kunlaboris kun usonaj federaciaj agentejoj provizante al ili ĉi tiun specon de informoj pri senpaperaj migrantoj.

Porto-Riko ne havas centrojn aresto por migrantoj, la arestitoj estis kondukataj al

provizoraj instalaĵoj de ICE antaŭ ol esti translokitaj for de la insulo. Tiam estis malfacile por ili komuniki kun lokaj juraj profesiuloj kaj akiri taŭgan juran reprezenton.

Leĝprojekto prezentita al la Ĉambro de Reprezentantoj laŭ peto de la Usona Unio por Civilaj Liberecoj (ACLU)

kaj celanta establi sekurajn spacojn por migrantaj loĝantaroj ankoraŭ ne estis adoptita antaŭ la fino de la jaro.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ La Senato aprobis Leĝprojekton 297 en februaro, kiu devigas skriban konsenton de la patro, patrino, kuratoro aŭ tutoro por knabino sub 16 jaroj por aliri abortajn servojn.

Tiu ĉi kondiĉo ne validis kiam la gravedeco estis la rezulto de seksa perforto farita de la patro aŭ laŭleĝa kuratoro.

La Sekretario de Justico de Porto-Riko havas anoncis en junio, ke oni prenos mezurojn por procesi klinikojn kaj individuojn, kiuj faras abortojn ekster la limoj permesitaj de la leĝo.

La guberniestro de Porto-Riko promulgis En aŭgusto, leĝo (el la SB2-leĝpropono originanta de la Senato) permesis al gepatroj kaj laŭleĝaj gardantoj de studentoj en publika edukado kontraŭstari la enhavon de la lerneja instruplano rilate al seksa kaj emocia edukado.

La guberniestro ankaŭ promulgis en En decembro la leĝo devenis de propono 504 originanta de la Senato, kiu agnoskis la juran statuson de la "nenaskita infano", malgraŭ avertoj de grupo de kuracistoj kaj aliaj sanprofesuloj, kiuj kredis, ke la teksto prezentis riskojn por la vivoj de gravedulinoj kaj malobservis ilian aŭtonomecon.

GLAT-RAJTOJ En aprilo, la registaro realigis la Leĝon pri la Fundamenta Rajto je Religia Libereco, kiun homaj-rajtaj defendantoj konsideras rimedon por antaŭenigi diskriminacion, precipe kontraŭ GLAT-homoj, sub la preteksto de religia libereco.

En majo, la federacia distrikta tribunalo en Porto-Riko ordonis al la civila registro inkluzivi la literon "X" kiel trian seksidentan opcion sur naskatestoj. En junio, la Usona Federacia Apelacia Kortumo por la Unua Cirkvito deklaris

Peto de la registaro suspendi la decidon estas akceptebla.

La registaro realigis la Leĝo 63-2025, kiu malpermesis seks-aserntantan medicinan prizorgon por junuloj sub 21 jaroj.

En oktobro, la Ĉambro de Reprezentantoj aprobis Leĝprojekton 165, kiu celis malpermesi inkluzivajn necesejojn en registaraj konstruaĵoj, argumentante (sen ia ajn pruvo) ke ĉi tiu mezuro malhelpos seksan perforton kontraŭ virinoj. Antaŭ la fino de la jaro, kvar leĝprojektoj celantaj limigi la rajtojn de GLAT-uloj estis pritrakitaj en la Ĉambro.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ La Observatorio pri Seksa Egaleco registris 63 suspektatajn aŭ konfirmatajn feminicidiojn faritajn en 2025. En oktobro, la Apelacia Kortumo de Porto-Riko deklaris artikolon de la Krimkodo pri ĉi tiu tipo de hommortigo kontraŭkonstitucia, pro la kialo, ke ĝi malobservis la rajton je konvena proceso kaj la supozon de senkulpeco.

Laŭ homaj-rajtoj-organizo, migrantaj virinoj estis pli elmetitaj al hejma perforto, ekspluatado kaj misuzo ĉar, pro la novaj enmigradaj politikoj, ili timis deportadon se ili registriĝus plendon.

ICE rifuzis malkaŝi la nombron de arestitaj homoj dividitaj laŭ sekso aŭ socia sekso, kvankam ĉi tiuj datumoj laŭsupoze estis publikaj.

MALPERMESITA UZO DE FORTO Laŭ la organizaĵo Kilometro Nulo, almenaŭ 13 homoj estis mortigitaj de polico, inkluzive de kvar, kiuj spertis emocian krizon ligitan al mensaj sanproblemoj. En marto, la ĉefo de la polico de Porto-Riko ordonis administran enketon pri la uzo de Taser dum la aresto de virino por determini...

se la polico uzus troan forton.

RAJTO AL INFORMO Leĝo

114-2025, kiu amendas la Leĝon pri Civila Registro de Porto-Riko, estis pasigita en septembro. Ĝi limigis la aliron al publikaj datumoj (inkluzive de naskiĝ-, geedziĝ- kaj mortatestoj) kaj plue malhelpis la rajton al informo, precipe por sciencistoj. Homaj-rajtaj organizaĵoj avertis, ke ĉi tiu leĝo malfaciligas la akiron de informoj necesaj por esplorado kaj disvolviĝo de publikaj politikoj.

En decembro, la guberniestro subskribis leĝon 63, kiu amendas la Leĝon pri Trasidebleco kaj Akcelitaj Proceduroj por Aliro al Publikaj Informoj. La leĝaro signife plilongigis la respondtempojn por publikaj instancoj, kio havis implicojn por respondebleco rilate al registaraj agoj kaj decidoj.

PORTUGALIO

Portugala Respubliko

Enketoj malkovris novajn pruvojn pri mistraktado

en malliberejoj. La oficejo de la prokuroro komencis procedurojn en kazoj de supozataj kontraŭleĝaj mortigoj de homoj de koloro fare de polico. Aŭtoritatoj daŭre kontraŭleĝe limigis pacan kunvenon. Laŭ disponeblaj informoj, rasismokrimoj pliiĝis. Seksperto restis alta, kaj juraj protektoj estis neadekvataj. Aliro al aborto restis nekontentiga.

KUNTEKSTO

La centro-dekstra reganta koalicio estis reelektita en majo. La partio Chega, konata pro sia retoriko kaj pozicioj malamikaj al migrantoj kaj romaoj, gajnis 60 sidlokojn en la Parlamento, igante ĝin la plej granda opozicia partio de la lando.

TORTURO KAJ ALIA MALBON

TRAKTAĴOJ

En julio, raporto de la mediatore pri homaj rajtoj rivelis kazojn de mistraktado.

farita en tri el la 10 malliberejoj vizititaj en 2024.

La oficejo de la prokuroro esploris akuzojn, ke du homoj malliberigitaj en la Acoroj estis mistraktitaj en majo.

En oktobro, la Eŭropa Komitato por la Malhelpo de Torturo [Konsilio de Eŭropo] esprimis zorgon pri persistaj sistemaj mankoj en krimaj enketoj pri akuzoj de torturo. Ĝi ankaŭ rimarkis, ke fremdaj ŝtatanoj estis troreprezentitaj inter viktimoj de mistraktado.

KONTRAŬLEĜAJ HOMCIDOJ En

julio, du policistoj estis akuzitaj pri "pligravigita kidnabo" kaj "pripensita murdo" post atako kontraŭ du marokaj migrantoj en Olhão, Algarve, en marto 2024. La du viktimoj estis

mankatenitaj dum la polica operacio, kaj unu el ili mortis pro tio

liaj vundoj. La policistoj estis suspenditaj atendante sian proceson.

En oktobro, en Sintra (proksime de Lisbono, la ĉefurbo), komenciĝis la proceso de policisto akuzita pri la mortigo de Odair Moniz, nigra kuiristo, post ĉasado en 2024 en la distrikto Cova da Moura.

Dua enketo estis malfermita kontraŭ du aliaj policistoj suspektataj pri donado de malvera atesto en ĉi tiu kazo.

LIBERO DE PACA KUNVENO Aktivuloj

raportis akuzojn pro malsukceso plenumi la devon anticipe informi la aranĝantojn pri manifestacioj. La registaro faris neniujn paŝojn por revizii la jardekojn malnovan leĝon pri libereco de paca kunvenado, kiu kontraŭas internaciajn normojn.

En junio, post pluraj apelacioj, la tribunalo konfirmis la kondamnon de batalema Francisco Pedro pro "plimalbonigita malobeo" kaj kaŭzita al li

monpuno de 300 eŭroj pro malsukceso informi la aŭtoritatojn pri manifestacio paca protesto kontraŭ la konstruado de nova flughaveno en Lisbono en 2019.

DISKRIMINACIO En

junio, la Eŭropa Komisiono kontraŭ Rasismo kaj Maltoleremo [Konsilio de Eŭropo] esprimis zorgon pri mankoj en la jura kadro por kontraŭbatali rasismokrimojn kaj la malalta ofteco de procesigoj, kiuj kreis klimaton de senpuneco. Datumoj akiritaj en julio de la oficejo de la prokuroro montris, ke el 1 020 enketoj pri supozeblaj rasismokrimoj komencitaj inter 2019 kaj 2024, nur 19 rezultigis akuzojn.

En oktobro, la Parlamento komencis ekzameni proponitan leĝon celantan limigi la ebleco kovri la vizaĝon en publikaj lokoj. Tia leĝo riskus malobservi la rajtojn je esprimlibereco, religio kaj paca kunveno, same kiel la rajton je privateco.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ KNABINOJ En

majo, la Grupo de Ekspertoj pri la kontraŭbatalado de perforto kontraŭ virinoj kaj hejma perforto [Konsilio de Eŭropo] identigis plurajn obstaklojn al la protekto de viktimoj, inkluzive de malseveraj punoj kaj la neefikeco de malpermesordonoj.

En julio, la parlamento denove klasifikis seksperforton kiel delikton kiu aŭtomate kondukas al procesigo, permesante al aŭtoritatoj esplori kazojn eĉ kiam la viktimo ne registrigis plendon aŭ raportis la aferon al la polico.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

Aliro al aborto restis varia depende de la regiono. Granda nombro da sanlaboristoj rifuzis plenumi ĉi tiun proceduron pro konsciencaj kialoj, precipe en la Acoroj kaj la regiono Alentejo, la du partoj de la lando kie abortaj servoj estas haveblaj.

Gravedeco estis la plej limigita. Laŭ datumoj publikigitaj en julio de la hispana Ministerio pri Sano, 2 525 homoj loĝantaj en Portugalio vojaĝis al Hispanio por aborto inter 2019 kaj 2023, ofte pro la 10-semajna limo fiksita de la portugala leĝo.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ En septembro, la parlamento adoptis leĝon limigantan la rajton je familireunigo por migrantoj kaj azilpetantoj.

RAJTO AL SANA MEDIO En julio kaj aŭgusto, arbaraj incendioj detruis la nord-centran regionon, mortigante kvar homojn. La "bruligita areo" reprezentis 3,02% de la teritorio de Portugalio, la plej alta procento de iu ajn EU-lando antaŭ 2025.

En aŭgusto, la Komitato de la Konvencio de Aarhuza determinis, ke Portugalio malobservis la rajton je aliro al informoj laŭ maniero "konscia kaj senbaza" en la kunteksto de la media takso de la Litia minejo Barroso, en Boticas, en la nordoriento de la lando.

LOĜRAJTOJ En julio, almenaŭ 50 familioj estis perforte elpelitaj post malkonstruoj en kvartaloj ĉe la periferio de Lisbono, kaj multaj el ili restis senhejmaj.

En septembro, la registaro prenis iom da rimedoj por kontraŭbatali la mankon de pageblaj loĝejoj. Tamen, la impostredukto donita al luigantoj, kiuj ricevis ĝis 2 300 eŭrojn da lupago monate, vekis timojn pri lupagplialtigoj ĝis tiu ĉi plafono.

NERESPONDECAJ ARMILO-TRANSFEROJ La registaro agnoskis, ke almenaŭ tri ĉasaviadiloj F-35, venditaj al Israelo fare de Usono, rajtis halti ĉe la Aerbazoj Lajes en la Acoroj en aprilo. Ĉi tiu halto faciligis la translokigon de armiloj al Israelo, malobservante

devoj devigantaj Portugalion laŭ la Traktato pri Armilkomerco kaj Juro internacia humanitara.

1. Ĉi tio estas la unua fojo, ke ĝi estas prenita. Relatório sobre a Interrupção

Voluntária da Gravidez em Portugal, junho

Kataro

Ŝtato Kataro

Malgraŭ lastatempaj reformoj, gastlaboristoj restis vundeblaj al misuzaj praktikoj kaj laborekspluatado. La rajtoj je esprimlibereco kaj paca kunvenlibereco daŭre estis grave limigitaj. Malplimultoj

Religiaj virinoj, infanoj kaj GLAT-uloj daŭre alfrontis diskriminacion, kaj jure kaj praktike. Kataro restis unu el la ĉefaj eksportantoj de likvigita natura gaso en la mondo.

KUNTEKSTO

La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN adoptis en marto la konkludojn de la UPR de Kataro. El la 317 ricevitaj rekomendoj, Kataro akceptis

245 kaj notis la ceterajn 72, kiuj traktis, interalie, laborrajtojn kaj la protekton de migrantaj laboristoj.

En septembro, Israelo efektivigis atakon Aera vido de la ĉefurbo de Kataro, Doho.

La atako celis la negocantan teamon de Hamas kaj mortigis ses virojn, inkluzive de membroj de la organizo kaj katara oficialulo.

RAJTOJ DE MIGRANTOJ

Malgraŭ lastatempaj juraj reformoj, gastlaboristoj daŭre alfrontis malobservojn de laborrajtoj: la sponsorada sistemo (kafala) kreskigis ekspluatadon, limigojn al kunvenlibereco, kaj nesufiĉan aliron al

justeco kaj rimedoj, kaj troaj povoj donitaj al dungantoj koncerne la kontrolon de la eniro, restado kaj kapablo de laboristoj ŝanĝi laborpostenojn.

Enkondukita en 2021, la ĉiumonata minimuma salajro de 1 000 kataraj rijaĵoj (275 usonaj dolaroj) ankoraŭ ne estis adaptita por reflekti la kreskantajn vivkostojn. Rezulte, ĝi ne permesis al migrantaj laboristoj plenumi siajn bazajn bezonojn.

Hejmaj laboristoj (plejparte virinoj) daŭre eltenis ekstreme malfacilajn laborkondiĉojn kaj homaj-rajtajn misuzojn, inkluzive de vorta, fizika kaj seksa atako. Ekskluditaj de laborleĝo, ĉi tiuj individuoj ricevis nur minimumajn protektojn.

La aŭtoritatoj ne faris iujn ajn enketojn. gravaj demandoj pri la mortoj de laboristinoj kaj Migrantaj laboristoj, evitante sian devon esti respondecaj al siaj familioj kaj senigante ilin de kompensoj. Kataro kaj la Internacia Federacio de Futbalo (FIFA) ne faris tion, kio estas necesa por garantii justecon kaj kompensojn al la miloj da homoj, kiuj suferis homaj-rajtajn misuzojn (mortoj, vundoj, nepagitaj salajroj, ktp.) dum ili laboris pri projektoj rilataj al la Futbala Mondpokalo de 2022.

LIBERECO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO La rajtoj je libereco de esprimo kaj paca kunveno restis grave limigitaj.

En marto, kataraj aŭtoritatoj arestis 20 filipinajn ŝtatanojn, inkluzive de tri neplenaĝuloj, kiuj partoprenis manifestacion subtene al la antaŭa filipina prezidanto Rodrigo Duterte, kiu estas serĉata de la Internacia Kortumo pro krimoj kontraŭ la homaro. Ili estis akuzitaj pri organizado de neaŭtorizita politika manifestacio. La neplenaĝuloj estis liberigitaj baldaŭ post sia aresto, kaj la plenkreskuloj semajnon poste. Ĉiuj akuzoj kontraŭ ili estis faligitaj.

En aŭgusto, la registaro ŝanĝis la leĝon pri ciberkrimo, igante ĝin delikto publikigi aŭ cirkuli rete

de bildoj, fotoj aŭ filmetoj de homoj prenitaj en publikaj spacoj sen ilia konsento. Kvankam la aŭtoritatoj prezentis ĉi tiun amendon kiel rimedon por protekti privatecon, ĝiaj provizaĵoj restis neklaraj kaj konsistigis gravan minacon al esprimlibereco kaj sendependa ĵurnalismo.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ

Abdullah Ibhais,

iama estro de amaskomunikiloj por la Futbala Mondpokalo 2022, estis liberigita el malliberejo en marto post plenumado de sia trijara puno. Li estis arestita en 2019 pro akuzoj de

korupto fabrikita de nulo, post esprimado de zorgoj pri la traktado de gastlaboristoj sur konstruejoj de la Mondpokalo.

En aprilo, la Laborgrupo de UN pri Arbitra Aresto decidis, ke la aresto de Tayeb Benabderrahmane, iama franc-alĝeria konsilisto de la Katara Nacia Komitato pri Homaj Rajtoj, estis arbitra.

Tayeb Benabderrahmane estis arestita en januaro 2020 kaj detenita dum 307 tagoj sen aliro al advokato, malobeante la garantiojn pri justa proceso. Li estis akuzita pri "koluzio kun eksterlanda potenco kaj spionado".

LIBERO DE RELIGIO KAJ KREDO

Membroj de la bahaa komunumo en Katara daŭre alfrontis sisteman diskriminacion kaj limigojn de siaj religiaj liberecoj.

En aprilo, Remy Rowhani, la 71-jaraĝa prezidanto de la Bahaa Nacia Spiritita Asembleo, estis denove arestita pro aŭtoritatoj en sociaj retoj ene de la komunumo. Li estis kondamnita en aŭgusto al kvin jaroj da malliberejo pro "antaŭenigo de doktrino aŭ ideologio, kiu dubigas la fundamentojn kaj instruojn de Islamo". Malkondamnita de la Apelacia Kortumo, li estis liberigita el malliberejo la 30-an de septembro.

VIRINAJ RAJTOJ Virinoj

daŭre alfrontis diskriminacion laŭleĝe kaj praktike, precipe pro la vira kuratoreca sistemo, kiu limigis iliajn rajtojn edziniĝi, labori, vojaĝi (se ili estis sub 25 jaroj), kaj aliri reproduktan sanservon. Kataraj virinoj edziniĝintaj al fremduloj ankoraŭ ne povis transdoni sian naciecon al siaj infanoj aŭ geedzoj.

La Krimkodo ankoraŭ ne enhavis specifaj provizaĵoj krimigantaj seksbazitan perforton, inkluzive ene de la familio, lasante virinojn malbone protektitaj.

INFANAJ RAJTOJ En junio, la

UN-Komitato pri la Rajtoj de la Infano kritikis la diskriminaciajn leĝojn de Katara pri nacieco kaj naskiĝregistrado, same kiel la punan naturon de ĝia junulara justico. La Komitato rekomendis, ke la Ŝtato efektivigu reformojn por garantii egalajn rajtojn rilate al nacieco, universalan naskiĝregistradon kaj pli bonajn protektojn por neplenaĝuloj implikitaj en la justico.

GLAT-RAJTOJ La leĝaro ankoraŭ krimigis konsentajn samseksajn seksajn rilatojn, punindajn per malliberigo. Krome, la leĝo ne provis juran protekton kontraŭ diskriminacio bazita sur seksa orientiĝo aŭ socia sekso.

RAJTO AL SANA MEDIO Katara restis unu el

la ĉefaj eksportantoj de likvigita natura gaso en la mondo, kaj tial kontribuis signife al forcejgasaj emisioj. La lando faris paŝojn por limigi sian klimatan efikon, precipe per konstruado de novaj sunenergicentraloj.

kaj per publikigo de nacia plano por redukti forcejgasajn emisiojn je 25% antaŭ 2030. Tamen, ĝi ne kompromitis sin atingi karbonan neŭtralecon.

RESPUBLIKO

Centr-Afrika Respubliko

Centr-Afrika Respubliko

Registaraj fortoj, iliaj aliancinoj, kaj armitaj grupoj daŭre faris kontraŭlegajn atakojn kaj mortigojn ĉi-jare. Seksbazita perforto rilata al la konflikto restis ĝeneraligita, dum subtenservoj malkreskis. Progreso en la kontraŭbatalado de senpuneco estis subfosita per la ne-plenumo de pluraj arestordonoj. Aŭtoritatoj limigis la rajton je esprimlibereco. UN-komitato postulis plifortigitajn protektojn kontraŭ devigitaj malaperoj. Malliberejoj restis grave troloĝataj.

KUNTEKSTO

Packlopodoj daŭris en la formo de intermita dialogo kun armitaj grupoj. Je la 31-a de majo, la lando havis proksimume 446 722 interne delokiĝintojn.

Prezidanto Faustin-Archange Touadéra serĉis trian oficperiodon en la decembra elekto.

KONTRAŬLEGĜAJ ATAKOJ KAJ HOMCIDOJ

Registaraj fortoj kaj iliaj aliancinoj

La Multdimensia Integra Stabiliga Misio de Unuiĝintaj Nacioj en la Centr-Afrika Respubliko (MINUSCA) raportis, ke la 21-an de januaro membroj de la milico Wagner Ti Azandé ĉirkaŭis tendaron loĝantan fulanojn proksime al la urbo Mboki (prefektujo Haut-Mbomou). Ili apartigis la virojn de la virinoj kaj infanoj kaj, la sekvan tagon, ekpafis sur la virojn, poste sur la virinojn kaj infanojn, mortigante almenaŭ 12 homojn, inkluzive de ses infanoj. Pluraj membroj de Wagner Ti Azandé, inkluzive de gvidantoj, estis arestitaj rilate al ĉi tiuj mortigoj.

En aprilo, registaraj fortoj kaj aliancintaj unuoj laŭdire arestis kaj torturis civilulojn kaj ekbruligis ĉirkaŭ dudek

domoj dum operacioj kontraŭ kontraŭ-balaka en Yadé (prefektujo Ouham-Pendé), kaj la ĉirkaŭa regiono.

Armitaj grupoj

Laŭ la raporto de la Ĝenerala Sekretario de UN en junio, armitaj grupoj faris multajn misuzojn de homaj rajtoj

tra la tuta lando. Inter la 14-a de februaro kaj la 9-a de marto, apud Bozoum (prefektujo Ouham-Pendé), kolizioj inter transhumantaj paŝtistoj, suspektataj membroj de la armita grupo Retour, Reclamation et Réhabilitation (3R) kaj lokaj memdefendaj grupoj mortigis almenaŭ 20 civilulojn kaj delokigis ĉirkaŭ 10 000.

Inter la 25-a kaj 28-a de februaro, atakoj de 3R en la prefektejo Lim-Pendé, laŭlonge de la akso Nzoro-Bocaranga-Bohong, rezultigis 13 mortojn inter la civila loĝantaro kaj la bruligon de centoj da domoj.

Dume, membroj de la kontraŭ-balaka kaj 3R troviĝis proksime de minejoj kaj transhumance-koridoroj.

faris hommortigojn, kidnapojn kaj ĉantaĝojn kontraŭ civiluloj.

Inter la 27-a de marto kaj la 6-a de majo, en la urbo En Mboki, Obo, kaj Zémio (prefektujo Haut-Mbomou), suspektataj membroj de Azandé Ani Kpi Gbé celis civilulojn el la fulani-komunumo. Ili mortigis du virinojn kaj du infanojn kaj kidnapis alian personon. La 28-an de marto, ili embuskis MINUSCA-patrolon proksime al la vilaĝo Tabane kaj mortigis kenjan paciston.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En majo, la Loĝantara Fonduso de Unuiĝintaj Nacioj (UNFPA) deklaris, ke reduktita publika helpo de Usono kompromitis la aliron al seksaj kaj reproduktaj sanservoj por preskaŭ 70 000 virinoj kaj knabinoj, dum raportoj pri seksperforto, infangeedziĝo kaj ina genitala mutilado estis oftaj.

Seks-bazita perforto: Laŭ UN, konflikt-rilata seks-bazita perforto restis tre ofta, kaj la nombro de raportitaj kazoj estis multe sub la efektiva cifero. Inter la 2-a de februaro kaj la 1-a de oktobro, MINUSCA registris 295 kazojn de konflikt-rilata seksa perforto, el kiuj la plimulto estis farita de membroj de 3R, sekvataj de registaraj fortoj.

Raportoj pri seksa perforto, homa trafiko kaj devigita geedziĝo pliiĝis en la rifuĝejo Korsi en Birao. Malpli ol triono de la viktimoj ricevis medicinan prizorgon.

medicinan aŭ psikosocian subtenon ene de 72 horoj. Buĝetŝparoj kaŭzis la fermon de du sancentroj por viktimoj de ĉi tiu speco de perforto, kiuj funkcias kun subteno de UNFPA.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ En februaro, Armel Sayo, iama gvidanto de la armita grupo Revolucio kaj Justeco, estis akuzita pri ribelo, militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro rilate al la agadoj de la Armea Koalicio por la Savo de la Popolo kaj Reakiro, armita grupo, kiun li kreis en 2024. MINUSCA indikis en julio, ke li estas tenata en sekreta loko kaj, antaŭ la fino de la jaro, li ankoraŭ ne estis juĝita.

En junio, la Speciala Krima Kortumo trovis ses eksajn membrojn de la armita grupo Popola Fronto por la Renesanco de la Centr-Afrika Respubliko kulpaj pri krimoj kontraŭ la homaro kaj militkrimoj. Kvar el ili estis procesitaj en foresto, emfazante la fakton, ke arestordonoj ofte ne estis plenumitaj.

En julio, juĝistoj de la Internacia Kortumo (IPC) kondamnis la iamajn kontraŭ-balakajn gvidantojn Alfred Yékatom kaj Patrice-Edouard Ngaiŝsona al 15 kaj 12 jaroj da malliberejo, respektive, pro pluraj militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro faritaj en 2013 kaj 2014.

ESPRIMLIBERECO Laŭ Raportistoj

Sen Landlimoj, la redaktoro de la gazeto Ulrich Landry Nguéma Ngokpélé estis arestita la 8-an de majo kaj translokigita al la malliberejo Ngaragba la 14-an de majo pro artikolo, kiun li publikigis pri la supozebla reveno al la lando de la eksa prezidanto en ekzilo, François Bozizé. La akuzoj kontraŭ li inkluzivis "inciton al malamo kontraŭ la registaro" kaj "divastigon de informoj, kiuj povus kaŭzi publikan malordon". Li riskis ĝis 15 jarojn da malliberejo. Li estis provizore liberigita en aŭgusto. En majo, la Nacia Asembleo adoptis revizitan leĝon pri la gazetaro kaj komunikado.

Laŭ la Ministro pri Komunikado, ĉi tiu teksto celis modernigi, reguligi kaj protekti la sektoron. Amaskomunikilaj profesiuloj kondamnis ĝin kiel provon silentigi la gazetaron, reenkonduki nepravigeblajn krimajn punojn kaj etendi juran respondecon al ĉefredaktoroj kaj eldonistoj.

DEVITITAJ MALAPERĜOJ La UN-

Komitato pri Devigitaj Malaperoj ekzamenis la unuan periodan raporton de Centr-Afrika Respubliko en marto. Ĝi rekomendis, ke la aŭtoritatoj faru devigan malaperon memstara delikto, konforme al la Internacia Konvencio por la Protekto de Ĉiuj Personoj kontraŭ Devigitaj Malaperoj. Ĝi ankaŭ instigis la Ŝtaton establi sendependan monitoradon de ĉiuj arestlokoj, fari senpartiajn enketojn kiel eble plej baldaŭ, certigi protekton de plendantoj kaj atestantoj, kaj plene garanti la rajtojn de viktimoj al vero, justeco kaj riparoj.

NEHOMAJ ARESTKONDICIOJ Laŭ la raporto de la Ĝenerala Sekretario de UN en junio, la aliro al medicina prizorgo, manĝaĵo kaj akvo restis limigita en malliberejoj pro manko de dungitaro kaj rimedoj. Troloĝateco plimalboniĝis. Laŭ observoj de UN, la

La Centra Malliberejo Ngaragba estis je 329% de sia kapacito, kaj pli ol 65% de tiuj tie malliberigitaj estis tenataj en antaŭprocesa aresto. Responde al ĉi tiuj ciferoj, prezidenta dekreto estis eldonita en novembro por redukti la punojn de kelkaj malliberuloj.

RESPUBLIKO DEMOKRATA DE KONGO

Demokratia Respubliko Kongo

La armitaj grupoj, el kiuj pluraj estis subtenataj de registaraj fortoj, faris multajn gravajn malobservojn de internacia homaj-rajtoj-juro kaj internacia humanitara juro.

Ĉi tiuj malobservoj povus konsistigi militkrimojn. La Movado de la 23-a de Marto (M23) senprokraste mortigis civilulojn kaj submetis arestojn al malhomaj kondiĉoj, torturo kaj alia mistraktado.

Liaj batalantoj atakis hospitalojn en Goma kaj forkaptis pacientojn, flegistinojn, kaj, en iuj kazoj, kongolajn soldatojn, kiuj kaŝis sin tie. Kazoj de konflikto-rilata seksa perforto estas

La situacio restis je alarma nivelo. M23-batalantoj kaj armitaj grupoj de Wazalendo faris grupajn seksperfortojn de virinoj en la provincoj Nord-Kivuo kaj Sud-Kivuo. Armitaj grupoj kaj aŭtoritatoj limigis civitanan spacon. M23-batalantoj arestis, torturis kaj minacis ĵurnalistojn, homaj-rajtajn defendantojn kaj...

membroj de la civila socio pro siaj agadoj. Centoj da homoj konsiderataj kontraŭuloj de la M23 estis submetitaj al devigita malapero. Proksime de Goma, dekoj da miloj da delokitaj homoj estis devigitaj forlasi la tendarojn kie ili loĝis. Regiona komisiono

ordonis al la registaro komenci krimajn procedojn kontraŭ membroj de registaraj fortoj pro seksa perforto farita kontraŭ virinoj en 2011 en Suda Kivuo.

KUNTEKSTO

La konkero de la urboj Goma (Nord-Kivuo) en januaro kaj Bukavu (Sud-Kivuo) en februaro fare de la M23, armita grupo subtenata de Ruando, markis intensiĝon de la armita konflikto en la oriento de la lando. La M23 koliziis kun la kongola armeo kaj la Wazalendo ("patriotoj" en la svahila), koalicio de armitaj grupoj, el kiuj kelkaj estis subtenataj de la regulaj fortoj.

Pluraj diplomaciaj iniciatoj celantaj Paŝoj estis faritaj por ĉesigi la bataladon. Oficialuloj el la Demokratia Respubliko Kongo (DRK) kaj Ruando subskribis packontrakton en junio, kiu antaŭvidas la "neŭtraliĝon" de la Demokratiaj Fortoj por la Liberigo de Ruando (FDLR, armita grupo aganta ĉefe en Nord-Kivuo) kaj la "ĉesigon de defensivaj mezuroj" prenitaj de Ruando en la DRK. La interkonsento estis formaligita la

La 4-an de decembro okazis la subskribo de la Vaŝingtonaj Interkonsentoj fare de la prezidantoj de DRK kaj Ruando, kio plifortigis antaŭajn engaĝiĝojn celantajn fini la bataladon (vidu Ruando). Tamen, la batalado daŭris.

Paralele, mediacia entrepreno La interkonsento de Katara kondukis al la subskribo de "deklaro de principoj" fare de reprezentantoj de DRK kaj la M23 en julio. La du flankoj subskribis kadran interkonsenton en novembro por packontrakto enhavanta ok protokolojn, el kiuj la plejparto ankoraŭ devis esti negocita.

La Kooperativo por la Disvolvigo de Kongo/Unio de Revolucioj por la Defendo de la Konga Popolo (CODECO/URDPC), alia armita grupo, faris atakojn en januaro kaj februaro, kiuj kaŭzis pli ol 150 mortojn, kaj la Aliancitaj Demokratiaj Fortoj (ADF), uganda armita grupo, mortigis plurcent civilulojn. La kongolanoj kaj

Ugandaj fortoj faris militajn operaciojn kontraŭ ĉi tiuj du grupoj.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ KAJ HOMCIDOJ

La armitaj grupoj faris gravajn malobservojn de internacia juro rilate al homaj rajtoj kaj internacia humanitara juro, kiuj povus konsistigi militkrimojn¹.

La M23 kaj aliaj armitaj grupoj intensigis siajn atakojn kontraŭ civiluloj, kiujn ili kredas ligitaj al siaj kontraŭuloj. Inter la 28-a de januaro kaj la 9-a de aprilo, Unuiĝintaj Nacioj dokumentis almenaŭ 70 mortigajn celitajn atakojn faritajn de la M23 en Goma, rezultigante pli ol 200 mortojn.

Inter malfrua februaro kaj meze de majo, M23-batalantoj efektivigis ses atakojn kontraŭ hospitaloj en Goma. Ili kidnapis kaj arestis pacientojn kaj flegistojn, same kiel soldatojn kaj aliajn membrojn de la kongola armeo, kiuj estis kuracataj aŭ kaŝis sin tie. M23-membroj uzis pafilojn trifoje proksime al aŭ eĉ ene de hospitaloj. Meze de marto, ili pafis per reala municio en la hospitalon CBCA Ndosho, kaŭzante damaĝon al la urĝejo. Komence de aprilo, unu persono mortis kaj almenaŭ du aliaj vundiĝis, kiam M23-batalantoj pafis per reala municio en la hospitalon Kyeshero.

Yannick Zirhumanana estis vundita Li estis pafita en la ripojn dum armita kolizio la 22-an de februaro en la kvartalo Kasika de Goma. Ne estis klare ĉu li estis specife celita. M23-batalantoj poste traserĉis lian domon kaj akuzis lin pri esti soldato de la fortoj.

registaraj oficistoj, kion li neis. M23-batalanto akompanis lin al sancentro kaj pafis lin rekte en la frunton.

Inter februaro kaj majo, la M23 mortigis almenaŭ tri viroj en Goma, kaj ankaŭ patro kaj filo en Suda Kivuo. Kelkaj el ĉi tiuj

Kelkaj murdoj estis faritaj per pafilo, aliaj per gorĝtranĉado.

La 10-an de aprilo, viro ŝajne ligita al la M23 pafis Gilson Kasareka Makembe.

Butikisto en la distrikto Nyabushongo de Goma estis pafita en la vizaĝon. Du M23-batalantoj estis ekster lia butikio tiutempe, sed ili ne persekutis la atakinton kiam li fuĝis, nek ili faris ian ajn provon esplori. La motivo por la murdo restas neklara.

La 12-an de majo, Alain Byamungu, ŝoforo Kamionisto estis mortigita de M23-batalantoj post kverelo kun motorciklanto, kiu preskaŭ trafis lin sur la vojo. M23-batalantoj per aŭtoj kaj motorcikloj poste postkuris lin laŭ la vojo kaj ekpafis kontraŭ la kamiono kaj ĝia kabino, mortigante la ŝoforon kaj vundante membrojn de lia skipo. La M23-batalantoj akuzis la viktimojn je aparteno al la FDLR.

En junio, membro de M23 pafis viron de tre proksima distanco en Nyabiondo, urbo en la teritorio Masisi (Nord-Kivuo). La brakoj de la viktimo estis ligitaj malantaŭ lia dorso. kiam ŝi estis mortigita. La M23-uloj akuzis ŝin pri rabo.

Laŭ la Oficejo pri la Komisiono pri la Rezentantoj de la Humanoj (OHCHR), batalantoj de M23 subtenataj de membroj de la Ruandaj Defendtrupoj mortigis almenaŭ 319 civilulojn, inkluzive de virinoj kaj infanoj, en la teritorio Rutshuru inter la 9-a kaj la 21-a de julio.

Inter julio kaj aŭgusto, la ADF mortigis pli ol 250 civilulojn en atakoj faritaj en la provinco Ituri kaj la teritorio Lubero (Nord-Kivuo). Ŝajnas, ke ĉi tiuj atakoj estis faritaj kiel reprezalio pro militaj operacioj de kongolaj kaj ugandaj registaraj fortoj celantaj ekstermi la ADF.

SEKSUA AŬ GENRBAZITA PERFORTO Kazoj de seksa perforto, inkluzive de konflikt-rilata seksa perforto, estis terure multnombraj en orienta DRK, kie, laŭ Unuiĝintaj Nacioj, pli ol 81 000 seksperfortoj okazis inter januaro kaj septembro, pliiĝo de 31,5 procentoj kompare kun la sama periodo en 2024.

En plej multaj kazoj, la krimintoj de ĉi tiuj agoj estis membroj de grupo

armitaj aŭ registaraj sekurecaj taĉmentoj.

Inter januaro kaj aprilo, pli ol
7 400 viktimoj de seksa perforto estis

traktitaj en centroj administrataj de la Ministerio pri Sano
kaj subtenataj de la NRO Kuracisto Sen Landlimoj en
Goma. En Sake, urbo okcidente de Goma, 2 400 viktimoj
estis traktitaj dum la sama periodo.

Unuiĝintaj Nacioj establis la Faktserĉan Mision en
februaro.

OHCHR pri la situacio en la provincoj Norda kaj Suda Kivuo de
la Demokratia Respubliko Kongo. Ĉi tiu misio
dokumentis kazojn de grupa seksperforto kaj alia konflikt-
rilata seksa perforto atribueblaj al M23-batalantoj. Membroj
de la Wazalendo ankaŭ faris grupajn seksperfortojn kontraŭ
virinoj en Suda Kivuo, en la teritorioj de Masisi kaj Kabare.

Unu el la viktimoj deklaris, ke Wazalendo-batalanto
diris al li: "Ĉiuj

"Ni ĉiam seksperfortos la virinojn, kiuj venas en la
kampon."

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO La M23

funkciigis almenaŭ

sep arestcentrojn en Goma kaj Bukavu, kie arestitoj
estis submetitaj al torturo kaj alia mistraktado.

M23-batalantoj batis ilin per flekseblaj lignaj bastonoj, tabuloj,
elektraj kabloj, motorzonoj, fusilkolboj aŭ klabo, celante iliajn
dorsojn, krurojn, gluteojn aŭ genitalojn. Ĉe la arestcentro
Chien Méchant en Goma, M23-membroj trenis arestitojn el
iliaj ĉeloj por bati ilin en la korto per kaŭĉukaj kabloj aŭ lignaj
bastonoj. En aprilo, arestito ĉe Chien Méchant estis tiel
severe batita de M23-batalanto, ke li poste ne povis stari aŭ
sidi kaj devis kuŝi sur la tero.

Fine de februaro kaj komence de marto, la M23 uzis
la Unueca Stadiono en Goma kiel centro por la torturo
de pacientoj, flegistoj kaj membroj de la kongola armeo
forkaptitaj el hospitaloj (vidu Atakoj kaj hommortigoj)

kontraŭleĝa). En filmeto publikigita en marto, viroj en
uniformo videblis batantaj viron per lignaj
bastonoj en la stadiono.

Pluraj filmetoj estis afiŝitaj interrete ĉe la
sociaj retoj dum la jaro
montris M23-batalantojn batantaj aŭ vipantaj homojn
en diversaj lokoj.

Unuiĝintaj Nacioj identigis almenaŭ
13 arestlokojn metitaj sub la aŭtoritato de Wazalendo-
gvidantoj, en kiuj arestitoj estis rutine submetitaj
al torturo kaj aliaj formoj de mistraktado.

NEHOMAJ ARESTKONDĈIĜOJ Homoj senigitaj je sia
libereco en arestcentro M23 (vidu Torturon kaj alian
mistraktadon) estis submetitaj al nehomaj kaj degradaj
kondiĉoj.

Batalantoj de M23 devigis la arestitojn dormi sidantaj
sur la betona planko

aŭ starante. La ĉeloj estis mallumaj, varmaj kaj
malbone ventolitaj. La malliberuloj ne

Ili ricevis manĝaĵon nur unufoje tage, kutime teleron
da boligita maizo por dividi. Sen fluanta akvo en
multaj kazoj, ili pasigis semajnojn sen lavi sin. Lafoje ili
trinkis pluvakvon, aŭ eĉ la urinon unu de la alia. La
arestcentro Monto Goma

havis nur tri necesejojn por centoj da arestitoj, kiuj
rajtis uzi ilin nur unufoje tage; kelkaj homoj devis
feki en sakoj aŭ skatoloj.

DEFENDANTOJ DE HOMAJ RAJTOJ Granda nombro da
defendantoj de homaj rajtoj bazitaj en Norda Kivuo aŭ Suda
Kivuo fuĝis el la areoj kontrolitaj de la M23; multaj serĉis
azilon en najbaraj landoj. La M23 daŭre arestas,
pridemandas, timigas, mistraktas kaj, en iuj kazoj,
torturas membrojn de la civila socio,
defendantojn de homaj rajtoj kaj ĵurnalistojn. En februaro,
reprezentanto de M23 publike deklaris, ke la movado ne
volis, ke civilaj sociaj organizoj intervenu.

en areoj kontrolitaj de la movado, kaj ke ĉiuj problemoj estu alportitaj al ĝia atento anstataŭ submetitaj al ĉi tiuj organizoj. En marto, M23-batalanto arestis aktivulon de la civila socio en Goma kaj minacis mortigi lin.

Ĉar li denunciis perforton faritan de la armita grupo.

Detenita ĉe la ĉefsidejo de la 34-a Milita

Regiono en Goma, la aktivulo estis vipita kaj batita sur la oreloj, kaŭzante nazosangadojn. Li poste estis liberigita.

Ankaŭ en marto, M23-batalantoj arestis alian

membro de la civila socio proksime de Goma. Ili alvokis lin por klarigi kial li kritikis ilian movadon kaj ankaŭ por rakonti al ili kiel ili mortigis civilulojn kaj

Ili demandis kiom da homoj ili seksperfortis. Ili devigis lin kuŝi vizaĝmalsupren, poste unu viro sidigis sur liaj ŝultroj kaj alia sur liaj kruroj. M23-batalanto tiam vipis lin sur liaj gluteoj kaj femuroj.

La viro estis liberigita en la vespero.

Laŭ Unuiĝintaj Nacioj, ruandaj aŭtoritatoj arestis membron de la civila socio de Nord-Kivuo la 1-an de februaro ĉe la kontrolpunkto situanta inter Goma kaj la urbo.

Ruanda virino el Gisenyi. La koncerna persono estis liberigita kvar tagojn poste.

ARBITRA ARESTO Dum la tuta

jaro, la M23 faris traserĉajn operaciojn, ĉefe en Goma kaj Bukavu. Batalantoj arbitre arestis grandan nombron da homoj, kondukante ilin al stadionoj por submeti ilin al paroladoj aŭ premi ilin aliĝi al la movado. Multaj el la arestitoj poste estis kondukataj al nemalkaŝitaj lokoj. M23-batalantoj subtenis

Ili plurfoje deklaris, ke ĉi tiuj operacioj celis ĉesigi krimon. Ili diris

al iuj homoj, ke ili estus kondukataj al la tendaro Rumangabo aŭ al la vilaĝo Runyoni, en la teritorio de

Rutshuru, kie la movado establiĝis

trejnejoj, precipe armeaj. Dum ĉi tiuj operacioj, M23-batalantoj fidis je arbitraj kriterioj, kiel ekzemple la aspekto de homoj, por determini kiu estis civilulo kaj kiu estis soldato de la regula armeo aŭ membro de la armita opozicio.

DEVIGAJ MALAPEREOJ En majo,

la M23 forkaptis plurcent homojn, inkluzive de virinoj kaj infanoj, dum traserĉoj faritaj en diversaj kvartaloj de Goma kaj ĝia ĉirkaŭaĵo. Multaj el la viroj kaj virinoj arestitaj dum ĉi tiuj traserĉoj aŭ aliaj

Similaj operacioj rezultigis devigitajn malaperojn. Familioj indikis, ke ili demandis ĉe membroj de M23 en la centroj de

detenitaj en Goma sed ne povis akiri novaĵojn pri siaj malaperintaj parencoj.

Kiel parto de ĉi tiuj operacioj, la M23 havas Ili prenis centojn da viroj, knaboj, virinoj kaj knabinoj al futbalkampo en Goma. Dum unu el ĉi tiuj atakoj, urbestro nomumita de la M23 rekonis Aloys Bigirumwami, kiu apartenis al Lukto por Ŝanĝo, movado de la civila socio. Li akuzis lin pri kaŝado.

armiloj. Aloys Bigirumwami kaj kvin aliaj viroj estis poste forkondukataj. La familio La aktivulo serĉis lin en tri arestcentroj de M23, sed oni ĉiufoje diris al li, ke li ne estas tenata tie. Antaŭ la fino de la jaro, lia restadejo ankoraŭ estis nekonata.

RAJTOJ DE DELOKIGITAJ PERSONOJ En februaro,

la M23 fermis plurajn tendarojn por delokitaj personoj situantaj proksime de Goma. Rezulte, dekoj da miloj da homoj estis denove delokitaj dum la sekureca situacio daŭre malboniĝis.

MORTPUNTO La

Ministro pri Justico anoncis en januaro, ke pli ol 170 homoj kondamnitaj al morto pro armita rabo estos ekzekutitaj.

Li indikis, ke la individuoj estis ligitaj al krimaj bandoj ofte konataj kiel kuluna (aŭ "banditoj"). Antaŭ la fino de la jaro, la ekzekutoj ŝajne ankoraŭ ne okazis.

Kondamnita pro ŝtatperfidado, murdo, seksa atako, torturo kaj ribelo rilate al lia subteno

Akuzita pri esti membro de la M23, akuzojn kiujn li neis, la eksa prezidanto Joseph Kabila estis kondamnita al morto pro foresto de milita tribunalo la 30-an de septembro. Li ne estis reprezentita de advokato dum la proceso. Li ankaŭ estis ordonita pagi 33 miliardojn da usonaj dolaroj en kompenso al la ŝtato kaj la asocioj de viktimoj.

Civiluloj denove estis juĝita antaŭ militaj tribunaloj, malobee al internaciaj normoj

Rilate al la justeco de procesoj, pluraj civiluloj estis kondamnitaj al morto.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RĪPAROJ

En septembro, en Kinŝaso, la ĉefurbo, La Kasacia Kortumo trovis eksan Justicministron kulpa pri

La eksministro estis kondamnita pro misuzo de 19.9 milionoj da dolaroj el publikaj financoj destinitaj por la konstruado de malliberejo. Li estis kondamnita al tri jaroj da deviga laboro kaj kvinjara malpermeso plenumi publikan oficon post la plenumo de sia puno.

En oktobro, la Afrika Komisiono pri Homaj kaj Popolaj Rajtoj konsideris, ke DRK respondecas pri ĝeneraligita seksa perforto, inkluzive de seksperforto kaj torturagoj, faritaj en 2011 fare de ĝiaj armitaj fortoj kontraŭ pli ol 50 virinoj en la teritorio de Fizi, en Suda Kivuo.

Ŝi instigis la DRC procesigi kaj puni la krimintojn de ĉi tiuj perfortagoj ene de ses monatoj, kompensi seksperfortviktimojn, kaj provizi al ili medicinan prizorgon.

senpagaj medicinaj kaj psikologiaj servoj.

1. DRK. "Ili diris al ni, ke ni mortos." La abomenaĵoj faritaj de la M23 kaj la Wazalendo en orienta DRK, la 20-an de aŭgusto

RESPUBLIKO DOMINIKANO

Dominika Respubliko

Diskriminacio estis struktura kaj influis la aliron al sanservo kaj edukado.

Homaj rajtoj defendantoj estis submetitaj al fizika kaj reta ĉikanado.

Miloj da homoj estis arbitre senigitaj je sia nacieco.

Migrantaj kaj rifuĝintoj ne povis aliri internacian protekton kaj estis celitaj de rasismaj kaj diskriminaciaj migradaj politikoj. Aborto restis kontraŭleĝa.

DISKRIMINACIO

Nigruloj, haitianoj aŭ homoj de haitia origino suferis pro struktura kaj ĝeneraligita rasa diskriminacio.

Diskriminaciaj politikoj pezis sur aliro al edukado, sano kaj internacia protekto.

Reprezentantoj de publikaj aŭtoritatoj kaj registaraj institucioj faris diskriminaciajn kaj stigmatizajn rimarkojn.

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ

La registaro ankoraŭ ne kompromitis sin al establado de kadro por la protekto de homaj-rajtoj-defendantoj kaj ne

ne faris tion, kio estis necesa por certigi, ke sendependaj kaj senpartiaj enketoj estu faritaj kiel eble plej baldaŭ pri la atakoj celantaj ilin.

Individuoj kaj grupoj defendantaj homajn rajtojn, precipe tiujn rilatajn al rasa justeco, sekso kaj migrado, estis submetitaj al ĉikanado, minacoj kaj limigoj de siaj rajtoj al esprimlibereco kaj paca kunveno. Ili ankaŭ raportis agojn de reta ĉikanado kaj la malkaŝon de siaj personaj datumoj.

En marto, okaze de la Internacia Virina Tago, la aŭtoritatoj interrompis agon faritan de kulturaj kolektivoj pro la kialo, ke la partoprenantoj kantis en la haitia kreola lingvo.

En aprilo, dum la Granda Marŝo por Unueco, membroj de kolektivoj defendantaj la rajtojn de dominikanoj de haitia origino kaj kontraŭrasismaj aktivuloj estis atakitaj kaj batitaj de grupoj de civiluloj, kiuj priskribis la manifestacion kiel "haitian marŝon".

Aktivuloj por virinaj rajtoj

kaj seksaj kaj reproduktaj rajtoj estis viktimoj de fizika kaj reta perforto fare de naciismaj kaj konservativaj grupoj, kiuj agis senpune.

ARBITRA FORIGO DE NACIECO

Dominikanoj de

haitia deveno, kiuj estis arbitre senigitaj je sia

nacieco 12 jarojn antaŭe per decido de la

Konstitucia Kortumo, daŭre alfrontis instituciajn kaj

burokratajn obstaklojn provante akiri dominikajn

identecdokumentojn. La Dominika

Respubliko ne plenumis siajn internaciajn devojn pri ĉi tiu afero.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ Laŭ ciferoj de la Internacia

Organizo por Migrado, almenaŭ 265 215

haitianoj, inkluzive de 65 702 virinoj, 13 204 knaboj

kaj 11 305 knabinoj, estis forpelitaj el la Dominika

Respubliko dum la jaro, ofte en amasaj

deportadoj. La Subtena Grupo por Revenintoj

kaj Rifuĝintoj (haitia platformo) indikis, ke antaŭ

2025, la dominika registaro forpelis almenaŭ 1 057

gravedajn virinojn kaj 3 000 mamnutrantajn

virinojn al Haitio.

La migrada politiko ignoris homajn rajtojn kaj limiĝis al diskriminaciaj kaj subpremaj mezuroj.

Ĉi-jare denove, raportoj estis faritaj pri

Alarmaj praktikoj de rasa profilado, arbitra aresto, troa uzo de forto, kaj kruela kaj nehoma traktado estis raportitaj dum enmigradaj kontrolooperacioj kaj en migrantaj arestcentroj. Amasaj elpeloj, kontraŭe al internacia juro, ankaŭ estis raportitaj. Malgraŭ la homaj-rajtoj-krizo en sia devenlando, haitianoj ne havis aliron al azilo kaj rifuĝinta statusdetermino-proceduroj, kiuj permesus al ili akiri internacian protekton.

Laŭ la sanprotokolo starigita en aprilo por migrantoj, tiuj, kiuj estis en neregula situacio, devis esti forpelitaj post ricevo de prizorgo.

La negativa efiko de ĉi tiu protokolo sur la aliron al sanservo misproporcie trafis nigrulojn, haitianojn aŭ dominikanojn de haitia deveno, precipe gravedulinojn, kiuj timis uzi publikajn sanservojn.¹

SEKSA AŬ GENRBAZITA PERFORTO La nova Krimkodo promulgita en

aŭgusto tute malpermesis aborton. Krome, la preskriptotempo restis valida por krimaj procedoj rilataj al seksa perforto kontraŭ plenkreskaj virinoj, la krima klasifiko de seksa perforto farita ene de paro estis retroira kaj kontraŭa al internaciaj normoj, korpa punado de infanoj estis

tolerata, kaj diskriminacio bazita sur seksa orientiĝo kaj genra identeco ne estis punita.

---

1. Salud sin stigmos: Mitoj kaj realidades pri la atento al la

Salud de las personas haitianas en República Dominicana, la 17-an de novembro

RESPUBLIKO ĈEĤA

Ĉeĥio

Ukrainaj rifuĝintoj alfrontis ksenofobiajn sintenojn kaj ekonomiajn malfacilaĵojn. Laŭleĝa difino de seksperforto bazita sur la koncepto de konsento ekvalidis en januaro. Romaaj virinoj, kiuj estis perforte steriligitaj, akiris novan ŝancon peti kompenson. Laŭleĝa formo de partnereco estis enkondukita por samseksaj paroj, sed ĝi ankoraŭ ne donis la samajn rajtojn kiel geedzeco kaj ne permesis al partneroj plenajn gepatrajn rajtojn. Apartigo de romaaj infanoj en lernejoj daŭris. La registaro ne adoptis kadran leĝon pri klimata ŝanĝo.

NRO-oj estis celitaj de ripetaj minacoj kaj politikaj atakoj. Nerespondecaj armitransdonoj daŭris.

KUNTEKSTO

La registaro formita post la oktobraj elektoj anoncis ŝanĝon en registara politiko, inkluzive de malstreĉigo de mediprotektoj kaj striktigo de regularoj por la neprofitcela sektoro.

RAJTOJ DE RIFUGITAJ KAJ MIGRANTAJ Ksenofobiaj agoj celantaj

ukrainajn rifuĝintojn daŭris. Raporto de la Ministerio pri Internaj Aferoj indikis, ke certaj politikaj figuroj, interalie, intence instigis misinformadon kaj malamikecon kontraŭ ukrainoj. En februaro, tramŝoforo en Prago vorte atakis ukrainan paron kaj ilian dujaran nepon. La kazo ricevis signifan atenton.

amaskomunikila atento kaj proceduro

Juraj procedoj estis komencitaj kontraŭ la ŝoforo en distrikta tribunalo en la ĉefurbo.

Laŭ ciferoj de UNHCR, 397 240

ukrainaj rifuĝintoj estis registritaj en Ĉeĥio en oktobro. Malgraŭ alta dungoprocento, duono de la ukrainaj domanaroj restis sub la limo de malriĉeco.

SEKSA AŬ GENRBAZITA PERFORTO Leĝo, kiu ekvalidis en januaro, difinis seksperforton kiel ajnan seksan agon truditan al persono sen ties konsento, sendepende de ĉu fizika rezisto estis implikita. Centoj da homoj manifestaciis en Prago en aprilo por kondamni tion, kion ili konsideris tro malseveraj punoj en kazoj de seksa perforto. La manifestaciintoj postulis sistemajn leĝdonajn reformojn, precipe en la kunteksto de la dezirata adopto de la Konvencio de Istanbul.

Leĝo plifortiganta la protekton de viktimoj de hejma perforto ekvalidis en julio. Ĝi establis unuecan juran difinon de hejma perforto, ampleksante fizikan, psikologian, seksan kaj ekonomian misuzon, same kiel trudan kontrolon.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ La limdato por prezenti kompensetojn por virinoj perforte steriligitaj inter 1966 kaj 2012 estas prokrastita ĝis la fino de 2026. Granda nombro da koncernaj virinoj apartenis al la roma komunumo. Ĝis aprilo, pli ol 2 300 petoj estis prezentitaj, kaj 591 atendis decidon.

Amnestio Internacia kaj la NRO Konsent argumentis por la inkludo de la rajto je aborto en la Konstitucio, ĉar nunaj leĝoj ne ofertas sufiĉajn protektojn, laŭ ĉi tiuj organizaĵoj.

GLAT-RAJTOJ

Kiel parto de amendo al la Kodo

Nova civila partnereco por samseksaj paroj ekvalidis en januaro.

Leĝo estis enkondukita, celante proksimigi ĉi tiun tipon de kuniĝo al la institucio de geedzeco. Multaj voĉoj konsideris ĉi tiun reformon nesufiĉa, kaj rilate al juraj garantioj kaj gepatraj rajtoj.

Ekde julio, la rekono de sekso en civilaj statusdokumentoj fariĝis ebla sen bezono de kirurgio aŭ hormonaj traktadoj. La ŝanĝo okazis post la publikigo de gvidlinioj fare de la Ministerio pri Sano, sed ankoraŭ neniu jura kadro estis adoptita.

DISKRIMINACIO En

oktobro, ĵurnalistoj asertis, ke Filip Turek, nove elektita parlamentano, afiŝis rasismajn, ksenofobiajn kaj por-naziajn komentojn en sociaj retoj.

La polico malfermis enketon.

La apartigo de romaaj infanoj daŭris en ĉeĥaj lernejoj. Studo identigis pli ol 130 bazlernejojn, kie ĝi estis praktikata. Aŭtoritatoj enkondukis novan serion da mezuroj en novembro.

mezuroj celantaj antaŭenigi la malapartigon de romaaj infanoj kaj malhelpi ilian lokigon en specialajn lernejojn nur pro ilia malfavorata socia situacio.

INFANAJ RAJTOJ La Oficejo de la Defendanto de Infanaj Rajtoj estis oficiale establita la 1-an de julio. Ĉi tiu nova organo havis la taskon kontroli la respekton de la rajtoj de infanoj kaj adoleskantoj. Krome, en la Civilan Kodezon estis enkondukita dispozicio malpermesanta korpan punadon de infanoj, establante ke ĉi tiu formo de puno estas neakceptebla.

RAJTO AL SANA MEDIO Ĉeĥio ankoraŭ ne adoptis kadran leĝon pri klimato, kio malhelpis la efektivecon de klimata agado por atingi celojn pri emisiredukto. La registaro restis singarda kaj

voĉdonis en novembro kontraŭ la proponita klimata celo de EU por 2040.

Ekologiistoj avertis, ke la skiza programo de la nova koalicia registaro minacas naturon kaj vivkvaliton, ĉar ĝi ne inkluzivas certajn esencajn mediprotektojn kaj subtenas fosiliajn brulaĵojn.

fosilioj. Krome, elektitaj oficistoj ene de la koalicio parolis favore al la dissolvo de la nove kreita protektita naturparko Soutok, vasta malsekregiono riĉa je biodiverseco situanta en la sudo de la lando.

LIBERO DE ASOCIADO La

neprofita sektoro estis submetita al provoj je kontrolo kaj limigo. Pluraj partioj sidantaj en la nove elektita Parlamento plurfoje nomis NROojn "politikaj" kaj proponis financajn reduktadojn. La trudon de pli striktaj respondeco-postuloj, kaj la kreadon de registro de publika subvencioj.

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ

Ĉeĥio daŭre transdonis grandajn kvantojn da milita ekipaĵo al Israelo malgraŭ la konsiderinda risko, ke tiu ekipaĵo povus esti uzata por fari genocidon, krimojn kontraŭ la homaro kaj aliajn krimojn.

de milito en Gazao. Ĉi tiuj translokigoj ankaŭ konsistigis malobservon de la devoj de la lando laŭ internacia juro, inkluzive de la Traktato pri Armlkomerco.

RUMANIO

Rumanio

Denove ĉi-jare, romaoj alfrontis sisteman ekskludon kaj diskriminacion. La rajtoj de GLAT-uloj restis limigitaj.

Ksenofobia diskurso kontraŭ

La enfluo de migrantoj intensiĝis. Ĵurnalistoj kaj NROoj estis celitaj de ĉikanado kaj minacoj de juraj agoj. Raportoj pri hejma perforto pliiĝis. Reproduktaĵoj rajtoj kaj aliro al aborto estis subfositaj. La strategio de Rumanio por iom post iom forigi fosiliajn brulaĵojn antaŭ 2030...

progreso estis farita, sed mediaktivuloj ankoraŭ estis eksponitaj al la minaco de jura ago.

KUNTEKSTO

Nova prezidanta elekto okazis en majo, post la nuligo de la elekto de novembro 2024 fare de la Konstitucia Kortumo. En januaro, la Venecia Komisiono de la Konsilio de Eŭropo kritikis ĉi tiun unupartian decidon de la Kortumo, citante mankon de jura bazo, nesufiĉajn pruvojn kaj malsukceson respekti procedurajn protektojn. La Komisiono pledis por la urĝa efektivigo de leĝdonaj reformoj kaj la ebla nuligo de la decido por

restarigi la legitimecon de la demokratia sistemo kaj garantii la integrecon de estontaj elektoj.

La ŝparmezuroj prenitaj de la registaraj mezuroj (frostigo de salajroj kaj pensioj, redukto de sociaj helpoj, kaj redukto de rekrutado) estis kritikitaj. NROoj, sindikatoj kaj studentoj elstarigis ilian neproporciajn efikon sur vundeblajn loĝantarojn.

DISKRIMINACIO

La plano de la registaro kunfandi la Nacia Konsilio por la Batalo Kontraŭ

La kunfandiĝo de la Nacia Komisiono por la Kontrolo de Diskriminacio (CNCD) kun la Oficejo de la Popola Advokato (la Mediatoro) vekis zorgojn. Civilaj sociaj organizaĵoj avertis, ke ĉi tiu kunfandiĝo subfosus la kontraŭdiskriminaciajn regulojn de EU, malfortigus la mision de la institucio kaj malhelpus aliron al...

La viktimoj postulis justecon. Ili petis

okazigante veran konsulton kaj plifortigante la sendependecon de la CNCD.

Romaĵoj: Ĉi-jare denove, romaĵoj estis submetitaj al polica perforto, etna profilado kaj diskriminacio en edukado kaj loĝado.

Laŭ enketo farita en 2025 de NROoj pri kiel EU-financoj estis uzitaj en ses landoj, inkluzive de Rumanio, ĉi tiuj financoj plimalbonigis la apartigon kaj marĝenigon de romaĵoj loĝantaroj en iuj kazoj. La raporto elstarigis plurajn kazojn kie, danke al eŭropa financado, romaĵaj studentoj estis apartigitaj de aliaj studentoj kaj metitaj en apartajn klasojn aŭ konstruaĵojn ene de lernejoj, kaj romaĵaj familioj estis loĝigitaj en subnormaj sociaj loĝejoj, kiel ekzemple ŝipkonteneroj, situantaj en izolitaj kvartaloj.

GLAT-homoj

Malgraŭ kreskanta publika subteno por GLAT-rajtoj, ĉi tiuj rajtoj restis limigitaj kaj neniu progreso estis farita.

Neniu progreso estis farita rilate al la adopto de leĝo pri registritaj partnerecoj. La eŭropa branĉo de la Internacia Asocio de Lesbaj, Gejoj, Ambaŭseksemuloj, Transgenuloj kaj Interseksuloj (ILGA-Eŭropo), NRO defendanta la rajtojn de GLAT-uloj, vicigis Rumanion laste inter EU-landoj rilate al la jura kaj politika situacio de ĉi tiuj homoj.

Ĉirkaŭ 30 000 homoj partoprenis la plej grandan firecmarŝon iam ajn okazintan en la ĉefurbo, Bukareŝto, por festi GLAT-videblecon kaj pledi por civilaj partnerecoj, sanservo por transgenuloj kaj juraj protektoj. Malgranda kontraŭprotesto okazis kune kun la ĉefa marŝo por antaŭenigi "tradiciajn familiajn valorojn" kaj kontraŭstari samseksan geedzecon.

Migrantoj

Alfronite al la akra kresko de la nombro da migrantoj en la ĉefurbo, la aŭtoritatoj de la urbo Bukareŝto lanĉis

publika konsulto pri nova strategio por integri ĉi tiujn homojn.

Tamen, ksenofobia retoriko intensiĝis, precipe en la kunteksto de manifestacioj kaj interretaj malamkampanjoj. Civilsociaj organizaĵoj alvokis la CNCD preni iniciatemajn mezurojn por protekti migrantojn kontraŭ timigaj taktikoj kaj malamparolo.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO

La Usona Ŝtata Departemento raportis, ke ĵurnalistoj kaj NROoj havis malfacilaĵojn aliri informojn

publiko kaj ke ili estis ofte celitaj de ĉikantaktikoj, juraj minacoj kaj procesoj, inkluzive de SLAPP-procesoj.

Romgaz, ŝtata energi-kompanio, nelonge provis dissolvi Greenpeace Rumanion, kiu kontraŭstaris ĝian projekton pri ekstraktadprojekto en la Nigra Maro.

Malgraŭ premo de la civila socio kaj Rumanio, membro de EU, ankoraŭ ne adoptis leĝon kontraŭ SLAPP-procesoj antaŭ la fino de la jaro. Projektaj skizoj ankoraŭ estis konsiderataj, sed ilia amplekso riskis esti tro limigita kaj iliaj provizaĵoj malbone efektivigitaj.

SEKSBAZITA PERFORTO Laŭ datumoj provizitaj de Eurostat en junio, Rumanio vicis kvare inter EU-landoj kun la plej altaj indicoj de perforto kontraŭ virinoj.

La ciferoj pliiĝis, kun pli ol 138 000 kazoj de hejma perforto kaj 59 feminicidioj registritaj dum la jaro.

Iom da progreso estis farita en Ĵe la leĝdona nivelo, laŭ la leĝo "Rumanio sen Perforto" adoptita en junio, la punoj pro atako estis duobligitaj kaj la malpermesordonoj plifortigitaj. Ĉe la Parlamento kaj la Justicministerio, oni laboras por...

Progreso estis farita pri la adopto de pli vastaj reformoj por protekti virinojn kontraŭ perforto, kaj konsulto estis lanĉita pri proponoj por pliigi punojn pro pligravigita feminicidio. Ĉi tiuj progresoj sekvis manifestaciojn postulante pli fortajn mezurojn kontraŭ perforto kontraŭ virinoj.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

NRO-oj kondamnis limigojn al

Virinoj pli kaj pli asertas siajn rajtojn rilate al sekseco kaj reproduktado, precipe aborto kaj kontraŭkoncipado. Pluraj obstakloj malhelpis ĉi tiujn rajtojn, kiel ekzemple kuracistoj kaj hospitaloj rifuzantaj prizorgon pro konsciencaj kialoj, same kiel kontraŭaborta aktivismo kaj la disvastigo de misinformado.

Marĝenigitaj grupoj kaj tiuj, kiuj loĝis en kamparaj regionoj, estis misproportcie trafitaj.1

Leĝpropono prezentita en septembro de du parlamentanoj celis plue limigi aborton en Rumanio, eĉ igante ĝin krima delikto. Ĉi tiu propono estis vaste kondamnita de la civila socio kaj NROoj, kiuj argumentis, ke tia leĝo kondukus al pliiĝo de la postulo je nesekuraj abortoj kaj estus...

kontraŭe al internaciaj normoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Rumanio plifortigis sian strategion por iom post iom forigi fosiliajn brulaĵojn antaŭ 2030 per pliiĝo de sia suna energioproduktado kaj bateria stoka kapacito. Tamen, defioj restis. Ekzemple, la fermo de karbaj elektrocentraloj estis prokrastita ĉar anstataŭigaj projektoj ne sufiĉe progresis.

Se la defendaj agoj de

La medio ne malfortiĝis, kaj aktivuloj denove suferis ĉi-jare.

premo estis aplikita kaj minacoj pri SLAPP-procesoj estis faritaj. Civilsociaj grupoj argumentis por pli bona protekto

jura kaj institucia subteno por defendantoj de mediaj rajtoj.

---

1. Kiam rajtoj ne estas realo por ĉiuj: la

La batalo por aliro al aborto en Eŭropo, la 6-an de novembro

UNUIĜINTA REĜLANDO

Unuiĝinta Reĝlando de Granda Britio kaj Irlando
Norda

La ŝtato daŭre fidis je kontraŭterorisma leĝaro por limigi pacajn protestojn kontraŭ la genocido en Gazao kaj ankaŭ uzis ĝin por malpermesi la organizaĵon Palestine Action. Armi-eksportoj al Israelo daŭris. La aŭtoritatoj intensigis sian kampanjon de malamikeco celantan subpremi la rajtojn de azilpetantoj kaj migrantoj en Britio. Rasismokrimoj motivitaj de rasismo aŭ religio restis oftaj. Decido de la Supera Kortumo signife limigis la amplekson de jura rekono de sekso. Reformoj de socialasekuro puŝis homojn, inkluzive de homoj kun handikapoj, en malriĉecon.

KUNTEKSTO

La Ŝtato ne rompis sian politikon, ĉar ĝi konservis la Homrajtan Leĝon kaj ne retiriĝis el la Eŭropa Konvencio pri Homaj Rajtoj, sed ĝi prenis kelkajn mezurojn celantajn limigi la aplikon de ĉi tiuj fundamentaj rajtoj-garantioj, precipe rilate al enmigrado kaj azilo. En septembro, la registaro enkondukis bonvenan leĝprojekton, konatan kiel la "Hillsborough-Leĝo", kiu celas pliigi la respondecon de publikaj oficistoj kaj aŭtoritatoj pri mortoj kaj katastrofoj atribueblaj al la Ŝtato.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO: Policiaj povoj daŭre estis uzataj por subpremi pacajn protestojn, precipe tiujn, kiuj kondamnis la genocidon en Gazao. En januaro, la polico arestis 73 pacajn protestantojn, inkluzive de amaskunvenaj organizantoj kaj elstaraj politikaj figuroj, kiuj supozeble "malobservis kondiĉojn" truditajn de la polico ĉe manifestacio celanta fini la

genocido.

En februaro, la aŭtoritatoj publikigis novan leĝprojekton pri krimprevento kaj publika ordo, kiu donis al la polico pliajn povojn trudi limigojn al manifestacioj, bazitajn sur la "akumula interrompo" kaŭzita de antaŭaj protestoj. La leĝprojekto, se aprobita, ankaŭ permesus limigojn al manifestacioj proksime de didomoj. Laŭ la leĝaro, la polico ankaŭ havus la povon malpermesi vizaĝmaskojn dum manifestacioj. La leĝprojekto ne sukcesis esti aprobita antaŭ la fino de la jaro.

En julio, la aŭtoritatoj malpermesis Palestinon Ago – protesta movado bazita sur rekta agado – etikedis ĝin terorista organizaĵo. Ili pravigis ĉi tiun mezuron asertante, ke Palestina Ago respondecis pri gravaj damaĝoj al armilfabrikoj ligitaj al Israelo kaj al bazo de la Reĝa Aerarmeo en Brize Norton.

Membreco en aŭ "subteno" de malpermesita grupo ankoraŭ estis krima delikto laŭ la Terorismo-Leĝo de 2000.

Unu el la homoj malantaŭ la kreado de Palestine Action kontestis la decidon en

justeco, pro la kialo, ke ĝi konsistigis neproporcion malobservon de la rajtoj je libereco de esprimo kaj paca kunveno. La kazo estis ekzamenita en novembro, sed neniu decido estis atingita antaŭ la fino de la jaro.

Post ĉi tiu malpermeso, la grupo Defend Our Juries lanĉis gravan kampanjon pri civila malobeco.

En serio de grandskalaj manifestacioj, pacaĵ protestantoj levis ŝildojn kun la teksto "Mi kontraŭas genocidon. Mi subtenas Palestine Action." Antaŭ la fino de la jaro, pli ol 2 700 arestoj estis faritaj kaj almenaŭ 254 homoj estis akuzitaj; ili alfrontis maksimuman punon de ses monatoj en malliberejo laŭ Sekcio 13 de la Kontraŭterorisma Leĝo.

Malpli granda nombro da organizantoj kaj La organizantoj de la manifestacioj estis arestitaj kaj akuzitaj laŭ Artikolo 12 de la Kontraŭterorisma Leĝo, kiu malpermesas inciti manifestaciojn subtenante malpermesitan organizon kaj partopreni en tiaj kunvenoj. La prokuroro indikis, ke ĝi petos malliberecajn punojn de inter ses kaj naŭ jaroj por la supozeblaj organizantoj.

En septembro, The McCullough Review elstarigis plurajn kazojn de sekreta gvato de ĵurnalistoj kaj advokatoj fare de la Policservo de Nord-Irlando (PSNI), inkluzive de verŝajne kontraŭleĝaj agoj kiuj malobservis la Homrajtan Leĝon. La Tribunalo pri Enketaj Povoĵ (kiu juĝas misuzojn de enketa povo) decidis en decembro 2024 ke la PSNI kaj la Metropola Polico malobservis la homajn rajtojn de du ĵurnalistoj per gvato por identigi iliajn fontojn.

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ En julio, la Alta Kortumo malakceptis peton pri jura revizio de la politiko de Britio pri donado de eksportlicencoj por armiloj al Israelo. La peto, prezentita en decembro 2023 de la palestina homrajta organizaĵo Al-Haq kaj la Tutmonda Reto por Jura Agado, argumentis, ke la risko, ke armiloj estu uzataj por fari gravajn malobservojn de internacia humanitara juro, inkluzive de genocido, atingis la sojlon postulatan por haltigi la vendojn. La Kortumo decidis, ke la decido pri armilvendoj al Israelo apartenas al la ŝtato, ne al la tribunaloj.

En septembro, la skota ĉefministro publike agnoskis, ke ekzistas pruvoj indikantaj, ke Israelo faras genocidon kontraŭ la palestinanoj. Li anoncis, ke Skotlando ne donos novajn subvenciojn por la ekonomia disvolvigo de armilfirmaoj farantaj negocojn kun Israelo aŭ iu alia lando racie suspektata pri genocido.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ

Azilpetantoj loĝigitaj en hoteloj estis celitaj de

manifestacioj kelkfoje estis perfortaj.

Enmigradaj advokatoj, juĝistoj kaj dungitoj de NROoj estis submetitaj al minacoj kaj timigaj taktikoj, inkluzive de celitaj misinformaj kampanjoj orkestritaj de gazetoj kaj politikaj figuroj.

En aŭgusto, la aŭtoritatoj atingis interkonsenton kun Francio, kiu permesis al Britio resendi al Francio tiujn, kiuj neregule transiris la Manikon. Rekompence, Britio akceptus la saman nombron da azilpetantoj el Francio per reciproke interkonsentita jura vojo. Antaŭ la fino de la jaro, malmultaj homoj estis translokigitaj laŭ ĉi tiuj aranĝoj.

aranĝoj.

La aŭtoritatoj anoncis en novembro

Ilia intenco estas eviti sian devon helpi azilpetantojn, kiuj alie restus sen rimedoj, kaj prokrasti la prilaboradon de petoj pri konstanta loĝado por rifuĝintoj ĝis almenaŭ 20 jaroj post kiam ilia azilpeto estas aprobita. Ĉi tiu propono limigus aliron al azilo kaj subfosus la rajtojn de rifuĝintoj.

La ŝtato suspendis familireunuigon por rifuĝintoj kaj anoncis, ke ĝi signifne plifortigos la kondiĉojn de

Eldono de vizoj por familireunuiĝo.

Ankaŭ en novembro, la Ŝtato komunikis la kondiĉojn antaŭviditajn por ke migrantoj "atingu" la

La rajto loĝi konstante en Britio. Ĉi tiu propono punus virojn kaj virinojn, kiuj migris al Britio kun kvalifikita laborista vizo, sed ne plenumis la kriterion de "alta enspezo". La minimuma daŭro

La bezonata periodo de loĝado kaj laboro en Britio antaŭ ol peti pri konstanta loĝado estis plilongigita de kvin ĝis dek jaroj, kaj pli longe en iuj kazoj. Ĉi tiuj ŝanĝoj validus retroaktive al individuoj, kies petoj pri konstanta loĝado jam estis survoje. Esceptoj favorus riĉajn migrantojn aŭ tiujn, kiuj plenumas la kriteriojn por Global Talent-vizo, kiuj povus komenci la procezon post tri aŭ kvin jaroj en Britio.

Ricevo de publika helpo aŭ farado de delikto povus prokrasti, aŭ permanente malhelpi, la prezenton de peto.

La Leĝo pri Sekureco de 2025

La leĝo pri limoj, azilo kaj enmigrado estis adoptita en decembro; ĝi donis pliiĝitajn povojn al la aŭtoritatoj, inkluzive de la povo procesi kaj puni azilpetantojn. La deklarita celo de ĉi tiu leĝaro estis interrompi la agadojn de homkontrabandistoj.

DISKRIMINACIO La

nombro da rasismokrimoj registritaj de polico en Anglio kaj Kimrio inter marto 2024 kaj marto 2025 pliiĝis por la unua fojo en tri jaroj.

Raportoj ankaŭ aperis pri la trivialigo de rasismo en publika diskuto kaj vivo.

La Reĝa Kolegio de Flegado, flegistina sindikato, raportis en oktobro 55%-an kreskon en la nombro de siaj membroj, kiuj estis viktimoj de rasisma perforto ekde 2022.

Daŭraj atakoj kontraŭ loko atakoj kontraŭ moskeoj estis registritaj. Entute, 27 atakoj okazis inter julio kaj oktobro. Kelkaj koicidis kun la kampanjo "Raise the Colours" organizita en aŭgusto, kiu estis asociita kun grupoj malamikaj al religiaj rajtoj.

fundamentaj problemoj kaj manifestacioj okazintaj antaŭ hoteloj loĝigantaj azilpetantojn. En oktobro, sinagogo en Manĉestro estis celita en atako kiu lasis du homojn mortigitaj.

La PSNI malkaŝis en aŭgusto, ke la polico registris 1 329 rase motivitajn rasismajn krimojn ekde la komenco de la jaro, 434 pli ol en la antaŭaj 12 monatoj. Ĉi tiuj ciferoj inkluzivis vastajn rasismajn atakojn en urboj tra Nord-Irlando en junio, kiuj devigis migrantajn familiojn kaj minoritatojn fuĝi de siaj hejmoj.

Ankaŭ en aŭgusto, la aŭtoritatoj anoncis ilia decido malkaŝi informojn pri la nacieco kaj etneco de individuoj implikitaj en gravaj krimprocesoj

amaskomunikila kovrado, decido instigita de la plifortigo de antaŭjuĝoj kaj rasa diskriminacio.

Policaj fortoj daŭre uzis aŭtomatajn algoritmajn riskotaksajn ilojn kaj sistemojn, tiel nomatajn "prognozajn patrolajn" instrumentojn, kiuj misproporcie celis nigurojn aŭ rasigitajn homojn, same kiel homojn de modesta sociekonomia statuso, rezultante en homaj-rajtoj-malobservoj.³

GLAT-RAJTOJ En aprila decido, la Supera Kortumo decidis, ke la difino de sekso en la Egaleco-Leĝo estu komprenata kiel "biologia sekso" aŭ sekso asignita ĉe naskiĝo, signife malvastigante la amplekson de laŭleĝa seksorekono. Tamen, ĝi konfirmis la rajton de transgenuloj esti protektitaj kontraŭ diskriminacio kaj ĉikanado. Sekvante ĉi tiun decidon, la Komisiono pri Egaleco kaj Homaj Rajtoj (EHRC) eldonis ne-ligan provizoran opinion, kiu konsilas al servoprovizantoj ekskludi transgenulojn.

transgenruloj el certaj unuseksaj spacoj. Oni sugestis, ke en iuj kazoj transgenruloj povus esti ekskluditaj el spacoj respondantaj al la sekso, kiun ili ricevis ĉe naskiĝo.

La EHRC tiam okazigis konsulton pri ĝisdatigo de sia laŭleĝa etikkodo, kiu ankoraŭ ne estis prezentita al la Parlamento antaŭ la fino de la jaro. Post la decido, pluraj entreprenoj kaj bonfaraj organizaĵoj adoptis politikojn ekskludantajn transgenrulojn.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

En junio, la parlamento adoptis amendon al la leĝoprojekto pri kontraŭbatalado de krimo kaj konservado de ordo, celante ĉesigi krimajn procesigojn kontraŭ gravedulinoj, kiuj abortigis ekster la jura sistemo.

en la kadro de la leĝo en Anglio kaj Kimrio. Tiuj, kiuj faris aŭ faciligis abortojn, restis krimprocesigaj, kio kontraŭis internaciajn normojn. La leĝprojekto ankoraŭ ne estis aprobita antaŭ la fino de la jaro.

Baroj al aliro al aborto, precipe medikamenta aborto, daŭris en Nord-Irlando malgraŭ la enkonduko de abortaj servoj en 2022. La manko de frua detekto de fetaj anomalioj restis zorgo, ĉar ĝi kontraŭis sannormojn kaj havis signifajn implicojn por la rajtoj de gravedulinoj al persona aŭtonomio kaj sano. Nord-Irlando estis la sola parto de Britio kie telemedicino ankoraŭ ne estis havebla.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ

La UN-Komitato pri Ekonomiaj, Sociaj kaj Kulturaj Rajtoj konkludis en februaro, ke Britio ne plenumis siajn internaciajn devojn, inkluzive de la devo garanti la rajtojn al nutraĵo, loĝado kaj adekvata socia sekureco.

Sistemaj sekurecaj fiaskoj Socialaj bonfartaj politikoj daŭre plimalbonigis malriĉecon por iuj homoj. En junio, aŭtoritatoj enkondukis leĝprojekton por ŝanĝi Universalan Kredito kaj la Personan Sendependecan Helpon (PIP), celante ŝpari 5 miliardojn da britaj pundoj. La registara takso pri la efiko trovis, ke la proponitaj mezuroj puŝus 250 000 homojn kun handikapo en malriĉecon. Post daŭra kampanjado, iuj el la plej damaĝaj proponoj en la leĝprojekto estis forlasitaj atendante plian revizion. En aŭgusto, nova leĝaro estis pasigita, enkondukante du-nivelan socialasekuran sistemon, kun pli malaltaj helpopagoj por novaj postulantoj kaj kriterioj por ekskludo.

homoj, kies sano ŝanĝiĝis. En septembro, la UN-Komitato pri la Rajtoj de Personoj kun Handikapo kaj la Speciala Raportisto pri Homaj Rajtoj kaj Ekstrema Malriĉeco opiniis ĉi tiun tekston regresa kaj nekongrua kun la principo de nediskriminacio sanktigita en la UN-Konvencio pri la Rajtoj de Personoj kun Handikapo.

La registaro anoncis en novembro Oni atendis, ke la forigo de la limo de du infanoj por Universal Credit-avantaĝoj levos 450 000 infanojn el malriĉeco, sed iuj timis, ke ĝi havus nur modestan efikon, se ĝi ne estus akompanata de la forigo de la limo de avantaĝoj.

SEMPUNECO

La brita kaj irlanda registaro adoptis "komunan kadron" en septembro por trakti la nekongruecon de la Leĝo pri Irlandaj Maltrankviloj de 2023.

de la Nordo (lecionoj kaj repaciĝo) kun internaciaj devoj pri homaj rajtoj.

La brita registaro publikigis en Oktobro leĝprojekto pri publika malordo Nord-Irlando intencis nuligi kaj

por anstataŭigi la jam menciitan Leĝon de 2023 – kiu alfrontis fortan opozicion – kaj la projekton de korekta ordono. Ĉi-lasta celis nuligi la faktan amnestian skemon kaj ĉesigi la malpermeson de civilaj rimedoj, kiel ordonite de la tribunaloj de Belfasto en la kazo Dillon kaj Aliaj.

La apelacio de la brita registaro kontraŭ ĉi tiu decido estis aŭdita de la Supera Kortumo en oktobro. La kazo ankoraŭ estis nefinita.

La Komitato de Ministroj de la Konsilio de Eŭropo ekzamenis la kazon McKerr kontraŭ Unuiĝinta Reĝlando en decembro. La koncernaj aferoj koncernis la mankon de taŭga enketo pri akuzoj de perforto kontraŭ britaj sekurecaj taĉmentoj kaj la eblecon, ke la Nord-Irlanda Problema Leĝo de 2023 estus nuligita.

(Lecionoj kaj Repaciĝo) kontribuis al ĉi tiu malsukceso. La Komitato de Ministroj konsentis rekomenci revizion de ĉi tiuj aferoj en 2026, ĉar problemoj rilataj al la Leĝo pri Perturboj restis nesolvitaj.

suspenso.

- Unuiĝinta Reĝlando. Procezoj kontraŭ pacaj protestantoj devas esti nuligitaj, 22-a de aŭgusto 2. Labora Risko: Minacoj kaj perforto kontraŭ ĵurnalistoj en Nord-Irlanda Raporto, 31-a de julio
- Aŭtomata Rasismo: Kiel Policaj Datumoj kaj Algoritmoj Kodas Diskriminacio en Policado, 20-a de februaro
- Socia Nesekureco: La Detruiga Efiko de Sociaj Homaj Rajtoj Fiaskoj de Sekursistemoj en Britio, 31-a de julio

RUSIO

Rusia Federacio

Rusio daŭrigis sian agresmiliton kontraŭ Ukrainio. Limigoj de la rajtoj je esprimlibereco, asociiĝo kaj paca kunveno estis plifortigitaj, same kiel interreta cenzuro. Malobservoj de la rajto je religia kaj kredolibereco daŭris. Leĝaro estis uzata por subpremi

Malkonsento. Arbitra aresto pro elpensitaj akuzoj, la manko de sendependaj kaj senpartiaj enketoj, kaj maljustaj procesoj restis karakterizaj por la polico kaj juraj sistemoj. La uzo de torturo kaj aliaj mistraktadoj daŭris.

estis endemia kaj ĉi tiuj agoj estis faritaj preskaŭ tute senpune. La kondiĉoj de aresto estis malhomaj aŭ degradaj. La kriterioj por aliĝo al la eduka sistemo estis tiel restriktaj, ke la plej multaj enmigrintaj infanoj ne estis en lernejo.

La GLAT-komunumo ankoraŭ estis konsiderata eksterleĝulo kaj kultura Samseksemeco estis subpremita. Hejma perforto ankoraŭ ne estis en la leĝdona tagordo. Novaj regionoj starigis barojn al aborto. Ekonomiaj konsideroj havis prioritaton super la bezono agi pri klimata ŝanĝo.

KUNTEKSTO

Rusio daŭrigis sian agresan militon kontraŭ Ukrainio, transprenante novajn teritoriojn. Ĉi-jare denove, ĝi faris multajn malobservojn de

internacia humanitara juro, inkluzive de militkrimoj kaj aliaj krimoj laŭ internacia juro (vidu Ukrainio).

En aprilo, rusaj fortoj rekapitis parton de la Kursk-regiono, kiu estis okupita de la ukraina armeo ekde aŭgusto 2024.

Ukrainio intensigis siajn atakojn kontraŭ armeaj kaj aliaj celoj situantaj en

Rusio, precipe kontraŭ nafto- kaj gas-produktado-kaj eksportad-instalaĵoj, kaŭzis lokajn fuelmankojn. Kelkaj el ĉi tiuj

La atako kaŭzis viktimojn kaj difektis civilan infrastrukturon.

La registaro prenis diversajn rimedojn, Mezuroj kiel la altigo de certaj impostoj por replenigi la milit-streĉitan buĝeton malrapidiĝis. Ekonomia kresko malrapidiĝis. Inflacio estis alta, kaj la vivkostoj daŭre altiĝis.

pli grandigi.

Rusujo ankoraŭ rifuzis kunlabori kun la Speciala Raportisto de Unuiĝintaj Nacioj pri la Rusia Federacio.

MALOBSEVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURO Ukrainaj kaptitoj translokigitaj al Rusio, kaj militaj kaj civilaj, estis konstante submetitaj al gravaj homaj-rajtoj-malobservoj: devigitaj malaperoj, arbitraj arestoj, nekomunikebla aresto, torturo kaj alia mistraktado, maljustaj procesoj, ktp. Kelkaj el ĉi tiuj agoj konsistigis militkrimojn aŭ krimojn kontraŭ la homaro.¹

Raporto de OSKE publikigita en septembro kondamnis ĝeneraligitan kaj sisteman torturon kaj mistraktadon de ukrainaj militkaptitoj dum ilia tuta kaptiteco, same kiel aliajn homaj-rajtoj-malobservojn, inkluzive de eksterkurtumaj mortigoj sur la batalkampo kaj en malliberejo. Ekde septembro, responde al la kreskanta nombro da rusaj atakoj kontraŭ infrastrukturo

Ukrainaj energi-kompanioj, Ukrainio efektivigis atakojn kontraŭ lokoj de la rusa elektra reto, kaŭzante provizorajn elektropaneojn en pluraj regionoj (vidu Ukrainio).

ESPRIMO La libereco de esprimo restis grave limigita. Homoj, kiuj kontraŭstaris la militon en Ukrainio, kiuj kritikis registarajn funkciojn aŭ politikojn, aŭ kiuj pli ĝenerale esprimis malsamopiniojn, alfrontis pezajn punojn laŭ diversaj leĝoj.

administrataj aŭ krimaj procedoj.

La Supera Kortumo konfirmis en marto la la 12-jara mallibereca puno donita al transgenra aktivulo Mark Kislitsyn pro translokigo de 865 rubloj (ĉirkaŭ 10 usonaj dolaroj) al ukraina bankkonto kiel signo de paca protesto kontraŭ la grandskala invado de

Ukrainio tra Rusio. La aŭtoritatoj asertis, ke tiu mono estis sendita "por plenumi la bezonojn de la ukrainaj armetropoj"².

Daria Kozyreva, eks-studentino de medicino, estis kondamnita en aprilo de tribunalo en Sankt-Peterburgo al 32 monatoj da malliberejo. Ŝi estis akuzita pri "miskreditigo" de la armetropoj per publikigo de blogaĵo kritikanta la militon de Rusio en Ukrainio, donante intervjuon al Radio Libera Eŭropo/Radio Libereco, kaj metante eliraĵon el poemo de la fama ukraina poeto Taras Ŝevĉenko sur lian statuon en Sankt-Peterburgo.

En julio, la Supera Kortumo nomis la "Internacian Satanistan Movadon", organizaĵon kiu ne ekzistis, "ekstremisma" kaj malpermesis ĝin. La aŭdienco okazis malantaŭ fermitaj pordoj, sen ĉeesto de reprezentantoj de ĉi tiu supozebla grupo. En novembro, tribunalo en Sankt-Peterburgo kondamnis viron al 12 tagoj da administra aresto pro posedo de libro kaj glaso kiuj, laŭ la akuzantaro, portis simbolojn ligitajn al ĉi tiu malpermesita movado.

La ago de "intence serĉi ekstremisman enhavon en la Interreto" kaj ke La antaŭenigo de virtualaj privataj retoj (VPN-oj) estas administra delikto puninda per monpuno ekde septembro. La unua monpuno laŭ ĉi tiuj novaj provizaĵoj estis eldonita en decembro.

Tri membroj de la bando Stoptime estis arestitaj en oktobro pro prezentado surstrate. Ili estis kondamnitaj al 12 ĝis 13 tagoj da administra aresto. Post plenumo de ĉi tiuj komencaj punoj, la tri artistoj estis kondamnitaj al pliaj 13 tagoj da aresto. Post servado de ĉi tiu dua puno, du el la bandanoj, la kantisto kaj la gitaristo, estis denove malliberigitaj dum 13 tagoj. La kantisto ankaŭ estis monpunita pro "misfamigado" de la armeo per prezentado de kantoj malpermesitaj de la aŭtoritatoj. Kiam ili estis fine liberigitaj, la

La kantisto kaj la gitaristo forlasis Rusion. Aliaj stratartistoj, kiuj prezentis sin por subteni membrojn de Stoptime, ankaŭ estis kondamnitaj al administra aresto.

RAJTO AL INFORMO La publika vivo estis plena de cenzuro. Estis malpermesite diskuti kelkajn malpermesitajn temojn, same kiel muzikajn verkojn, librojn kaj filmojn, kies aŭtoroj estis

konsiderataj kiel "fremdaj agentoj" aŭ arbitre klasifikitaj inter "teroristoj kaj ekstremistoj".

La aŭtoritatoj daŭrigis sian planon establi "suverenan interreton", blokante aliron al kelkaj retejoj, platformoj kaj sociaj retoj kaj malrapidigante konektorapidajn.

Sub la preteksto kontraŭbatali interretajn fraŭdojn, la amaskomunikila reguliga instanco Roskomnadzor trudis kelkajn limigojn en aŭgusto al WhatsApp kaj Telegram, vaste uzataj de rusoj por konfidenca komunikado. Uzantoj nun estis devigitaj ŝanĝi al la rusie kreita platformo MAX, kio levas zorgojn pri sia privateco.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La aŭtoritatoj daŭrigis sian politikon de malpermeso de manifestacioj, ne hezitante disigi pacajn kunvenojn kaj procesigi iliajn partoprenantojn. Manifestacioj tamen daŭre okazis tra la tuta

Rusio, kvankam je pli malgranda skalo kaj koncerne lokajn aferojn.

En la Respubliko Altaj, centoj da homoj partoprenis serion da pacaj protestoj kontraŭ la loka guberniestro. Almenaŭ ok protestantoj estis metitaj en administran areston.

LIBERO DE ASOCIADO

La aŭtoritatoj daŭre uzis leĝaron, inkluzive de leĝojn pri

"Fremdaj agentoj" kaj "nedezirindaj organizoj" por subpremi la civilan socion.

Dum la jaro, 219 organizaĵoj, amaskomunikiloj kaj pliaj homoj estis nomumitaj kiel "fremdaj agentoj". Administrataj aŭ krimaj procedoj pro "rompo de devo de eksterlandaj agentoj" multiĝis, kun tribunaloj ofte sidantaj en la foresto de la akuzitoj.

Pluraj leĝdonaj amendoj, kiuj ekvalidis en septembro, malpermesis al organizoj konsiderataj "fremdaj agentoj" okupiĝi pri edukaj aŭ instruaj agadoj, ekskludis ilin de helpo kaj avantaĝoj donitaj de municipoj al "socie orientitaj NRO-oj", kaj starigis pli striktajn regularojn.

Amendoj faritaj en oktobro al la Krimkodo rajtigis publikajn aŭtoritatojn komenci krimajn procedurojn en kazo de ripeta delikto de malobservo de la leĝaro pri "fremdaj agentoj" post ununura administra sankcio, kompare kun du antaŭe.

Naŭdek kvin novaj organizaĵoj, inkluzive de Amnesty International kaj Human Rights Watch, estas klasifikitaj kiel "nedezirindaj".

Grigorij Melkonjants, kunprezidanto de la balot-observada organizaĵo Golos, estis kondamnita en majo de Moskva tribunalo al kvin jaroj da malliberejo pro "organizado de la agadoj de nedezirinda organizaĵo", puno akompanata de naŭjara malpermeso de iu ajn civitana engaĝiĝo.

LIBERECO DE RELIGIO KAJ KREDO Ĉi-jare denove, la aŭtoritatoj atakis la rajton je libereco de religio kaj kredo.

La Atestantoj de Jehovo ankoraŭ estis celataj per arbitraj procesigoj pro "ekstremismo". En oktobro, almenaŭ 157 membroj de ĉi tiu religia movado, inkluzive de homoj el ukrainaj teritorioj okupitaj de Rusio, estis malantaŭ kradoj.

En novembro, almenaŭ 10 baptistaj parokanaroj estis sub malpermeso de kunvenoj, kiu estus ĉesigita nur se ili oficiale registriĝus kaj informus la aŭtoritatojn pri siaj agadoj.

SUBPRESO DE MALKONSENTO La jaron markis pliiĝo de krimaj procesigoj iniciatitaj pro politikaj kialoj, kiel ekzemple ekstremismo, terorismo, ŝtatperferido, spionado, aŭ "sekreta kunlaboro kun fremda ŝtato aŭ fremda aŭ internacia organizo." La subpremaj mezuroj celantaj opoziciajn politikajn figurojn, kaj en Rusio kaj eksterlande, same kiel iliajn movadojn kaj organizojn, estis la preludo al amasa subpremo kontraŭ iliaj subtenantoj.

En marto, milita tribunalo en Sankt-Peterburgo kondamnis Aleksandron Skobov al 16 jaroj da malliberejo. Li estis trovita kulpa pri terorismo pro komentoj, kiujn li afiŝis en sociaj retoj, kaj pro partopreno en konferenco organizita en Litovio de la Forumo Libera Rusio. Jam klasifikita kiel "nedezirinda", ĉi tiu organizo estis nomumita "terorista" grupo en aŭgusto.

Maksim Krouglov, eminenta membro de la partio Iabloko estis arestita en oktobro pro "disvastigado de malveraj informoj pri la armetrupoj" pro mesaĝoj, kiujn li afiŝis en sociaj retoj. Li estis metita sur liston de "teroristoj kaj ekstremistoj". La enketo kontraŭ li ankoraŭ daŭris fine de la jaro.

Pluraj aliaj elstaraj membroj de la partio Iabloko estis arbitre detenitaj, monpunitaj aŭ kondamnitaj.3

Ankaŭ en oktobro, la Federacia Sekureca Servo (FSB) akuzis, dum ilia foresto, 23 membrojn de la Kontraŭmilita Komitato de Rusio, establita en ekzilo de kelkaj elstaraj figuroj kontraŭaj al la agresa milito de Rusio. Ĉi tiuj individuoj estis akuzitaj pri "organizado de terorista grupo" kaj preparado de "atako".

potenco per perforto" (deliktoj punindaj per dumviva malliberejo).

La Supera Kortumo decidis en novembro, ke la Kontraŭkorupta Fonduso, kreita en Usono fare de kolegoj de Aleksej Navalnij, konsciencaptito kiu poste mortis, estas "terorista organizo".

ARBITRAJ ARESTADOJ KAJ PROCESOJ MALJUSTA

Arbitraj arestoj bazitaj sur elpensitaj akuzoj estis ofta praktiko. Enketoj estis plenaj de neregulaĵoj. Procesoj, precipe en politike motivitaj kazoj, estis maljustaj.

Tri el la advokatoj de Aleksej Navalnij (Vadim Kobzev, Aleksej Liptser kaj Igor Sergunin) estis kondamnitaj en januaro al malliberecaj punoj de ĝis kvin jaroj kaj duono.

Ili estis akuzitaj pri "partopreno en ekstremisma grupo" pro supozeble helpi sian klienton komuniki kun liaj kolegoj ĉe

ekster la malliberejo.

Ĵurnalistino Maria Ponomarenko, kiu servis sesjaron malliberecan punon pro kontraŭmilitaj afiŝoj en sociaj retoj, estis kondamnita en marto al pliaj 22 monatoj en malliberejo pro "interrompo de la funkciado de punkolonio".

Ŝi estis denove akuzita pri similaj deliktoj en aŭgusto.

Procesigoj kontraŭ subtenantoj de Aleksej Navalnij multĝis. En aprilo, kvar ĵurnalistoj (Antonina Favorskaja, Sergej Karelin, Konstantin Gabov kaj Artem Krieger) estis kondamnitaj al po kvin jaroj da malliberejo pro supozata kunlaboro kun la Kontraŭkorupta Fonduso (vidu Subpremo de Malkonsento). Ĝis decembro, pli ol cent enketoj estis malfermitaj kontraŭ individuoj, kiuj donacis al ĉi tiu Fonduso.

Homaj-rajta advokato Maria Bontsler estis

arbitre arestita en majo kaj metita en detenon pro "sekreta kunlaboro kun

fremda ŝtato." Dum aŭdienco okazinta en aŭgusto, lia advokato deklaris, ke tiun akuzon komence faris FSB-agento, kiu volis devigi lin kulpigi unu el siaj kolegoj, kaj ke la kulpigaj pruvoj estis falsitaj.

En julio, moskva milita tribunalo kondamnis la faman verkiston Boris Akunin en foresto al 14 jaroj da malliberejo pro "rompo de devoj kiel eksterlanda agento" kaj "terorismo", pro lia subteno al Ukrainio. En decembro, li estis kondamnita al plia jaro da malliberejo, denove en foresto, pro malsukceso plenumi la kondiĉojn truditajn al eksterlandaj agentoj.

TORTURO KAJ ALIA MALBON TRAKTAĴOJ

Torturo kaj aliaj formoj de mistraktado restis oftaj en

aresto, same kiel la senpuno ĝuata de la respondeculoj, estis grava problemo. La arestkondiĉoj estis malhomaj aŭ degradaj. Malliberuloj ofte estis senigitaj je medicina prizorgo kaj kontakto kun la ekstera mondo.

En junio, en Jekaterinburgo, policanoj arestis plurajn dekojn da azerbajĝanoj, ŝajne kadre de enketo pri pasintaj krimoj. Laŭ unu el la arestitaj viroj, ili ĉiuj estis batitaj kaj torturitaj per elektro dum ĉirkaŭ unu horo.

Pluraj estis hospitaligitaj kaj du mortis en prizorgo.

Translokigita en julio al punkolonio en la Altaja Teritorio, la disidentoj Aleksej Gorinov estis arbitre metita en disciplinan solulan ĉelon (ŜIZO), kie li restis dum pli ol du monatoj en malhomaj kaj degradaj kondiĉoj. En septembro, li estis arbitre translokigita al strikta reĝimo de solula ĉelo (PKT), kie li pasigis du monatojn antaŭ ol esti resendita al ŜIZO en novembro.

Laŭ lia familio, la homrajta defendanto Bakhrom Khamroev, kondamnita en

2023 al pli ol 13 jaroj en malliberejo surbaze de akuzoj pri "terorismo"

fabrikajn akuzojn, li estis arbitre metita en disciplinan ĉelon, mistraktita, kaj senigita je la medicina prizorgo, kiun li bezonis. Li estis translokigita en aŭgusto al

tre altsekureca punkolonio situanta en la Fora Nordo, milojn da kilometroj for de la hejmo de liaj parencoj.

Aktivulo Mikhail Krieger, kiu servis sepjaran malliberan punon pro kritikado de la aŭtoritatoj en sociaj retoj, komencis fastostrikon dum preskaŭ 50 tagoj por protesti kontraŭ la mistraktado, kiun li spertis, inkluzive de lia arbitra lokigo en disciplinan ĉelon.

Rusio oficiale retiriĝis en

Septembro de la Eŭropa Konvencio por la Preventado de Torturo kaj Nehomaj aŭ Degradigaj Traktado aŭ Punoj.

SENDEPUNECO La enketo pri la forkapto kaj murdo, verŝajne "honorkrimo", de juna ĉeĉena virino, Seda Suleimanova, ne progresis malgraŭ miloj da alvokoj por ke la vero estu malkaŝita en ĉi tiu kazo, kiu okazis en 2023. Male, ŝia amikino Elena Patieva, kiu batalis por justeco ekde la malapero de Seda Suleimanova, estis arestita plurfoje dum la jaro kaj devis pasigi 10 tagojn en administra aresto pro manifestacio sola.

La sendependa amaskomunikila gazeto Verstka raportis multajn kazojn de ĉantaĝo, eksterjuĝaj mortigoj, torturo kaj aliaj formoj de mistraktado ĉe

ene de la rusaj fortoj engaĝitaj en Ukrainio - ĉiuj ĉi tiuj agoj estis faritaj preskaŭ senpune, ĉefe fare de altrangaj oficiroj.

La Kontraŭkorupta Fonduso deklaris en Septembro, ke la opozicia gvidanto Aleksej Navalnij, kiu mortis en malliberejo en 2024, estis venenita, citante kiel pruvon la rezultojn de analizoj de du nenomitaj eksterlandaj krimmedicinaj laboratorioj kaj fotojn de la

La ĉelo de la mortinto. Ĉi tiuj akuzoj ne kondukis al iu ajn oficiala enketo.

RAJTO JE EDUKO En aprilo, la aŭtoritatoj trudis novajn kondiĉojn por la enskribo de enmigrintaj infanoj en lernejojn: ili nun devis sukcese trapasi rusan lingvan ekzamenon kaj provizi, kune kun siaj gepatroj, pruvon, ke ili eniris la landon laŭleĝe. La Federacia Servo por Eduka Superrigardo, Rosobrnadzor, indikis en septembro, ke pli ol 87% de infanoj el enmigrintaj familioj ne plenumis ĉi tiujn postulojn.

GLAT-RAJTOJ Esprimi GLAT-identecon ankoraŭ estis krimo, kaj la geja kulturo restis subpremita. Homoj estis arbitre celitaj per administraj aŭ krimaj procedoj pro "GLAT-propagando" kaj "ekstremismo". Policiaj operacioj denove estis efektivigitaj ĉi-jare en lokoj bonvenigantaj GLAT-homojn. Librovendejoj, eldonejoj, amaskomunikiloj kaj interretaj filmplatformoj estis submetitaj al cenzuro kaj devigitaj forigi enhavon.

certainj verkojn de cirkulado aŭ modifi ilin, sub puno de monpunoj.

En novembro, Moskva tribunalo, sidanta malantaŭ fermitaj pordoj, deklaris Andrej Kotov, posedanto de la vojaĝagentejo Men Travel, postmorte trovita kulpa pri partoprenado en "ekstremisma organizo - la GLAT-movado" kaj pri uzado neplenaĝuloj distribui pornografion. Arestita en novembro 2024, Andrej Kotov plendis pri torturo kaj pli ĝenerale mistraktado dum sia aresto kaj dum sia detenado. Lia advokato estis informita la sekvan monaton, ke li memmortigis sin.

Tri eldonistoj estis arestitaj en Moskvo en majo kaj metitaj sub hejmareston. Ili estis akuzitaj pri "ekstremismo" pro akuzoj pri "GLAT-propagando" en libroj eldonitaj de filioj de sia eldonejo.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ KNABINOJ Dum

balotenketoj montris, ke la publika opinio tre favoris la adopton de leĝoj por kontraŭbatali hejman perforton, la leĝdona organo faris nenion en tiu direkto, eĉ forlasante la modestajn reformprovinojn, kiuj estis skizitaj.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ Regionaj administracioj denove ĉi-jare enkondukis novajn obstaklojn al aborto, precipe en la formo de financaj instigoj por kontraŭabortaj mezuroj. Praktikistoj alfrontis kreskantan premon, kaj aŭtoritatoj en iuj kazoj eĉ eldonis neoficialajn direktivojn malpermesantajn aborton.

Gravedaj virinoj, kiuj deziris abortojn, asertis, ke ili estis devigitaj daŭrigi siajn gravedecojn. Kelkaj devis vojaĝi al alia regiono por akiri aborton. En majo, almenaŭ ok regionoj adoptis unufojan gratifikan sistemon por gravedaj neplenaĝuloj, ŝajne por atingi naskocelojn. Je la federacia nivelo, kreskas la alvokoj malpermesi "inciton al aborto".

aŭdante pli kaj pli.

RAJTO AL SANA MEDIO La NRO Greenpeace rimarkigis en oktobro, ke Rusio ŝlosis sin en militekonomion funkciigitan per fosiliaj brulaĵoj kaj propagando, rezultante en ekologia katastrofo sur ĝia teritorio, kun postefikoj por daŭripova disvolviĝo je tutmonda skalo.

Ŝi emfazis, ke ĉi tiu evoluo okazas kontraŭ la fono de la senbrida eskalado de subpremo de la civila socio, kiu radikale ŝanĝis la situacion rilate al mediprotektado en Rusio.

Rusio prezentis sian novan NDC-on en Septembro. Tamen, fakuloj de la Klimata Elfara Indekso notis, ke la nova emisiocelo

estis fakte pli alta ol la nuna nivelo de emisioj en la atmosferon. Laŭ la ilo Climate Action Tracker, la klimataj celoj, politikoj kaj agoj de Rusio estis ĝenerale "krude neadekvataj" por limigi la temperaturpliiĝon al 1.5 °C, konforme al la celo fiksita de la Pariza Interkonsento.

1. "Rusio/Ukrainio. La mistraktado kaŭzita al Ukrainoj tenataj kaptitaj de Rusio similas al militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro", 4-a de marto
2. Liberigo de transgenra aktivulo Mark Kislytsyn, 29-a de aŭgusto
3. "Rusio. Aŭtoritatoj pligas krimajn reprezalojn kontraŭ la kontraŭmilita partio Jabloko," 5-a de decembro

Ruando

Respubliko Ruando

Devigaj eldomigoj rilataj al urbaj evoluigaj projektoj en la ĉefurbo misproporcie influis malriĉajn kaj marĝenigitajn loĝantarojn. La rajtoj de laboristoj estis malbone protektitaj, kaj strukturaj baroj malhelpis sindikatan agadon. Civitana spaco restis grave limigita, kaj membroj de la opozicio alfrontis maljustan procesigon. Ruando eniris duflankan interkonsenton kun Usono laŭ kiu ĉi-lastaj povis deporti trialandajn ŝtatanojn al sia teritorio. Klopodoj procesigi supozeblajn krimintojn de krimoj rilataj al la genocido de 1994 daŭris per naciaj juraj procedoj kaj internacia kunlaboro, rezultante en ekstradicio kaj kondamno.

KUNTEKSTO

La Grupo de Fakuloj de UN pri la Demokratia Respubliko Kongo konkludis, ke Ruando provizis "esencajn" subtenon al la Movado de la 23-a de Marto (M23), armita grupo aganta en la oriento de la Respubliko.

Demokratia Respubliko Kongo (DRK), kies agoj rezultigis la delokigojn de centoj da miloj da homoj kaj kaŭzis multajn mortojn.

En rezolucio adoptita en februaro, la Eŭropa Parlamento minacis suspendi sian kunlaboron kun Ruando se ĝi ne ĉesigos sian enmiksiĝon en la konflikton en la DRK kaj la eksportadon de mineraloj el areoj kontrolitaj de la M23.

Samtempe, la Konsilio de Sekureco de UN, en sia rezolucio 2773, alvokis Ruandon ĉesi sian subtenon al la M23 kaj retiri siajn trupojn el la DRK. La 4-an de decembro, packontrakto estis formaligita per la subskribo de la Akordoj fare de la prezidantoj de la DRK kaj Ruando.

Vaŝingtono, kiu plifortigis antaŭajn engaĝiĝojn fini la konfliktojn, kiuj tamen daŭris (vidu Demokratia Respubliko Kongo).

DEVITAJ ELDOMIGOJ Grandskala

urba disvolvigo en Kigali, la ĉefurbo, rapide progresis. En majo, la Speciala Raportisto de UN pri ekstrema malriĉeco esprimis gravan zorgon pri devigaj eldomigoj kaj la translokigo de domanaroj al neformalaj setlejoj en Kigali kaj areoj konsiderataj kiel alt-riskaj je inundoj kaj terglitaj. Multaj loĝantoj raportis, ke ili ricevis nur kelkajn tagojn da avizo antaŭ ol iliaj hejmoj estis detruitaj sen antaŭa konsultado, kompenso, alternativa loĝado aŭ ia ajn reala ŝanco defii la decidojn. Ĉi tiuj praktikoj misproporcie influis malriĉajn domanarojn kaj marĝenigitajn grupojn, kaj kelkaj translokigoj, prezentitaj kiel sekurecaj mezuroj, estis suspektataj fakte servi "komercajn aŭ estetikaĵajn interesojn", tiel plimalbonigante malegalecojn.

RAJTOJ DE LABORISTOJ La rajtoj de laboristoj, inkluzive de la rajto je asocio kaj la rajto je kolektiva marĉando, ĉiam estis reduktitaj en praktiko, pro pli ĝeneralaj limigoj de civitana spaco.

Organoj de Unuiĝintaj Nacioj rimarkis kun zorgo, ke restriktaj truditaj al sindikatoj subfosas ilian kapablon organiziĝi kaj ke laborprotektaj mezuroj ne estas adekvate aplikataj.

Laŭ la UN-Komitato pri Ekonomiaj, Sociaj kaj Kulturaj Rajtoj, kiu ekzamenis la kvinan periodan raporton de Ruando en februaro, sindikataj rajtoj estis malhelpataj de burokrataj postuloj, kiuj limigis la kapablon de laboristoj iĝi sindikatrezentantoj, de longaj registriĝprokrasto dum establado de sindikato, kaj de la devo submetiĝi al arbitracio aŭ mediacio antaŭ ol komenci ajnan kolektivitan kontraktadon aŭ strikon. Ĉi tiuj restriktaj signifas subfosas la rajton je asociilibereco ene de la laborista movado.

En deklaro post lia

Dum sia vizito al Ruando en majo, la Speciala Raportisto de UN pri ekstrema malriĉeco indikis, ke malgraŭ la fortaj engaĝiĝoj de la lando al kreado de laborpostenoj, strukturaj obstakloj subfosas la protekton de la rajtoj de laboristoj, inkluzive de la manko de adekvata minimuma salajro, la alta ofteco de neformala dungado, malforta efektivigo de laborregularoj kaj la persista uzo de infanlaboro. La Raportisto emfazis la bezonon plifortigi la protekton de laboristoj per pli da inspektadoj kaj kreado de ebliga medio por sindikatoj.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIADO Civitana spaco restis grave limigita, kaj la aŭtoritatoj daŭre subpremis malsamopiniajn voĉojn en la sferoj de politiko, civila socio kaj laboro.

La UN-Komitato pri Ekonomiaj, Sociaj kaj Kulturaj Rajtoj (vidu Laboristajn Rajtojn) alvokis Ruandon plifortigi la protekton de homaj-rajtoj-defendantoj, inkluzive de simpligado de la registradproceduroj de NRO-oj.

La Komitato deklaris, ke la Komisiono La nacia homaj-rajtoj-instanco (oficiala instanco) ĝuis limigitan sendependecon, kiu nur plue malfortigis respondigeblecajn mekanismojn.

La elektoprocezo por membroj estis kontrolita de prezidenta komitato, kaj komisaraj devisa akiri aprobon de la oficejo de la ĉefministro antaŭ ol

entrepreni oficialan vojaĝon, kiu subfosas la plenumon de la Parizaj Principoj (minimumaj normoj, kiujn naciaj homaj-rajtoj-institucioj devas respekti por esti konsiderataj efikaj kaj fidindaj).

Victoire Ingabire Umuhoza estis arestita sur

Victoire Ingabire Umuhoza estis arestita la 19-an de junio ĉe sia hejmo en Kigali fare de oficejoj de la Ruanda Enketa Buroo (RIB). Laŭ la RIB, la aresto estis ordonita de la oficejo de la prokuroro kiel parto de longdaŭra kazo implikanta naŭ homojn, el kiuj la plej multaj estis membroj de Disvolviĝo kaj Libereco por Ĉiuj (DALFA-Umurinzi), la neregistrita partio de Victoire Ingabire Umuhoza. Ĉi tiuj individuoj estis arestitaj en 2021 kaj akuzitaj pri formado aŭ aliĝo al krima organizo kaj incitado de publikaj maltrankviloj. Aŭtoritatoj akuzis Umuhoza surbaze de akuzoj, ke ŝi partoprenis aŭ direktis la agadojn de la grupo. Ŝi neis la akuzojn kontraŭ si.

Kelkaj kredis, ke al ĉi tiu kazo, emblema de bone establita ŝablono de politika subpremo, mankis kredinda jura bazo kaj estis nur rimedo por krime puni pacan politikan opozicion.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ En aŭgusto, Ruando finis duflankan interkonsenton kun Usono, laŭ kiu, laŭ reprezentantoj de la ruanda registaro, ĝi akceptus ĝis 250 migrantojn kaj azilpetantojn, kiuj estis destinitaj por deportado fare de Usono. Fine de aŭgusto, Ruando raportis, ke ĝi ricevis sep homojn laŭ ĉi tiu programo. Kiel antaŭaj interkonsentoj kun Israelo kaj Britio, ĉi tiu aranĝo riskis malobservi la UN-Konvencion pri la Statuso de Rifuĝintoj, precipe la malpermeson de devigaj revenoj, konsiderante la homaj-rajtoj-situacion en Ruando kaj la mankojn de la azilsistemo de la lando. La sistemo ne montris sian kapablon garantii justajn procedurojn, veran kompensan mekanismon kaj adekvatan protekton por homoj perforte translokigitaj de alia teritorio.

En junio, Ruando lanĉis strategion La Strategio por Daŭripova Povigo de Rifuĝintoj (2025-2030) celis ebligi al rifuĝintoj iom post iom fariĝi memstaraj kaj malpli dependaj de longdaŭra helpo. Ĉi tiu strategio celis profitigi 50% de rifuĝintaj familioj antaŭ 2030. Ĝi prioritatis edukadon, metian trejnadon kaj dungadon por rifuĝintoj, pliigante iliajn vivrimedojn per integriĝo en la privatan sektoron, kaj plibonigante sociajn protektajn sistemojn por helpi ilin trakti ekonomiajn ŝokojn.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ Ruando daŭrigis siajn klopodojn favore al justeco kaj respondiĝebleco por la genocido de 1994 kontraŭ la tucioj, inkluzive de iniciatado de procesigoj en la lando kaj petado de ekstradicioj.

En majo, la franca justico anoncis, ke ĝi fermas la enketon pri Agathe Habyarimana - la vidvino de la antaŭa ruanda prezidanto Juvénal Habyarimana - kiu estis akuzita pri kunkulpeco en genocido.

François Gasana, arestita en Norvegio en 2022, estis ekstradiciita en aŭgusto al Ruando, kie li estos rejuĝita pro sia rolo en la genocido, inkluzive de la murdo de infano kaj incito fari murdon. Li estis kondamnita en foresto en Ruando en 2007 pro sia partopreno en la genocido.

Germain Musonera, iama kandidato de la reganta partio en la leĝdonaj elektoj, estis kondamnita en novembro de la baza tribunalo de Kiyumba al 20 jaroj da malliberejo pro kunkulpeco en genocido.

SALVADORO

Respubliko de Salvadoro

Kontraŭ la fono de longedaŭra krizostato, la reĝimo enradikiĝis en subprema modelo. Amasaj arestoj kaj arbitraj arestoj daŭris, kaj multaj kazoj de torturo, mortoj en prizorgo kaj devigitaj malaperoj estis raportitaj. Meze de kreskanta ekstrema malriĉeco, la registaro daŭre prioritatis punajn sekurecajn mezurojn. La adopto de la Leĝo pri Fremdaj Agentoj, kiu permesis pliigitan kontrolon kaj sankciojn super civilaj sociaj organizoj, plue limigis civitanan spacon. Protestaj movadoj okazis.

subpremitaj, kaj homoj mobilizitaj subtene de homaj rajtoj aŭ kiuj esprimis kritikon estis procesigitaj.

KUNTEKSTO:

En januaro, la Leĝdona Asembleo (regata de la reganta partio) ratifis la amendon al Artikolo 248 de la Konstitucio, draste reduktante la spacon por debato kaj civitana partopreno en decidoj de publika intereso. Reformo permesanta al individuo kandidatiĝi por senlima nombro da prezidentaj oficerperiodoj estis efektivigita en julio. Ĉi tiu reformo modifis certajn elementojn

Ĉi tiuj mezuroj, adoptitaj sen revizio de la civila socio, subfosis esencajn aspektojn de la nacia balota kaj politika sistemo kaj plue malfortigis instituciajn mekanismojn por la kontroloj kaj ekvilibroj de potenco. Ili plifortigis la ekzekutivon kaj eroziis la jurŝtaton.

ARBITRAJ ARESTADOJ KAJ MAJUSTAJ PROCESOSJ La krizostato estis plilongigita por la tuta jaro 2025 kaj denove estis uzata por pravigi milojn da arbitraj arestadoj.

Lokaj kaj internaciaj organizaĵoj raportis, ke pli ol 90 000 homoj ankoraŭ estas senigitaj je sia libereco sen sufiĉaj pruvoj por pravigi tion.

Multaj el ĉi tiuj arestoj rezultis el premo farita sur polictrupoj por plenumi siajn ĉiutagajn arestokvotojn. Ili baziĝis sur malveraj aŭ nekontroleblaj pruvoj, anonimaj plendoj aŭ diskriminacia profilo.

Punaj kaj prizonaj reformoj, kiuj antaŭvidas la eblecon translokigi junulojn kondamnitajn pro organizita krimo al plenkreskaj instalaĵoj, kaj ankaŭ la forigon de iliaj prizonaj avantaĝoj, estis aprobitaj en februaro.

Ĉi tiuj ŝanĝoj enkondukis neproporciajn kaj punan malliberecan traktadon por infanoj kaj junuloj, malobservante internaciajn instrumentojn¹.

Ĉar la eksvalidiĝo de Dekreto-Leĝo N-ro 803, kiu enhavis provizajojn n

Responde al provizoraj mezuroj koncerne la templimojn kaj procedurojn por procesigi individuojn detenitajn sub la krizostato, la Leĝdona Asembleo aprobis, en aŭgusto, amendojn al ok artikoloj de la Leĝo.

La batalo kontraŭ organizita krimo. La maksimuma periodo de antaŭprocesa aresto estis plilongigita al du jaroj, kio konsistigis neproporciajn limigojn de la rajto je individua libereco; krome, la procesigo estis rajtigita kombini la kazojn de pluraj homoj en unuopan kazon se ili apartenis al pandilla (bando), pavimante la vojon por amasaj procesoj sen

individua determinado de krima respondeco.

Ĉi tiuj provizajoj malobservis fundamentajn procedurajn garantiojn, kiel ekzemple la rajton esti defendita kaj la rajton esti juĝita ene de akceptebla tempo, malobservante la internaciajn homaj-rajtajn devojn de Salvadoro.

La Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj La Internacia Komisiono pri Homaj Rajtoj (IHRC) denove alvokis Salvadoron fini la suspendon de rajtoj kaj la limigon de protektoj sub la kovro de la krizostato, kaj respekti sian devon certigi, ke ĉiuj arestitoj profitu de juraj garantioj.

NEHOMAJ ARESTKONDIĈOJ Ekstrema troloĝateco ankoraŭ regis en malliberejoj, kaj arestitoj ofte malhavis aliron al bazaj servoj. Laŭ datumoj provizitaj de internaciaj organizaĵoj, Salvadoro, kun proksimume 1 650 malliberuloj por 100 000 loĝantoj, havis la plej altan malliberigan indicon en la mondo. Ĉi tio estis pli ol duoble la indico de la dua-ranga lando en la listo.

La registaro daŭrigis sian politikon de sistema nekomunikita aresto. Miloj da homoj senigitaj je sia libereco havis neniun kontakton kun siaj

familio aŭ ilia advokato, kaj neniuj oficialaj informoj estis donitaj koncerne ilian arestlokon aŭ ilian sanstaton.

Tiu vaste kondamnita praktiko lasis familiojn en mizero kaj kreskigis perforton kaj korupton en malliberejoj.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Proksimume 470 mortoj okazis en malliberejo ekde la komenco de la krizostato.

La kaŭzoj estis rimarkinde ligitaj al la praktiko de torturo, la nepravigebla senigo de taŭga kaj ĝustatempa medicina prizorgo, kaj la malsanigaj kondiĉoj de aresto. Neniu el ĉi tiuj mortoj

ne estis la temo de rapida, detala kaj sendependa enketo. En la foresto de

naciaj respondigeckaj mekanismoj, pluraj lokaj organizaĵoj portis la situacion al internaciaj homaj-rajtoj-instancoj, kondamnante strukturan senpunecon.

La Monda Organizaĵo Kontraŭ Torturo klasifikis Salvadoron inter la landojn, kie la risko de torturo kaj aliaj mistraktadoj estas tre alta kaj kie estis dokumentitaj kazoj de...

Sistemaj perfortaj praktikoj (batadoj, seksa humiligo, dormmanko kaj kolektivaj punoj). La aŭtoritatoj malsukcesis konvene registri plendojn kaj fari sendependajn enketojn, malobservante internaciajn normojn, inkluzive de la Manlibro

efike esplori torturon kaj aliajn kruelajn, nehomajn aŭ degradajn traktadojn aŭ punojn (Protokolo de Istanbul).

DEVIGAJ MALAPERAJ Meze de

marto, Usono transdonis al Terrorisma Retcentro

252 venezuelanoj kaj 36 salvadoranoj

kontraŭleĝe deportitaj. Ĉe alveno en Salvadoro, ĉi tiuj individuoj estis detenitaj kaj tenataj izolita, sen aliro al advokato aŭ siaj familioj, kiuj ricevis neniujn informojn pri sia restadejo. Ili estis tiel forigitaj de la protekto de la leĝo kaj metitaj en situacion, kiu povus konsistigi devigitan malaperon laŭ difino de internaciaj normoj. Laŭ kolektitaj informoj, ĉiuj venezuelanoj estis resenditaj al sia devenlando en julio. Pluraj publike deklaris, ke ili estis submetitaj al torturo aŭ alia kruela, nehoma aŭ degrada traktado en Salvadoro. En septembro, la gazetaro raportis, ke almenaŭ tri deportitaj salvadoranoj ankoraŭ mankas, kaj la aŭtoritatoj ne donis informojn pri ilia sorto. En oktobro, la Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj (IACHR) eldonis provizorajn mezurojn por salvadorano deportita el Usono, kiu laŭdire estis metita en la Teroristan Enhavcentron kaj de tiam estas en stato de malapero.

devigita. La IACHR petis Salvadoron efektiviĝi ĉiujn necesajn rimedojn por sen prokrasto konstati kio okazis al li.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ Ne malpli ol 44

publikaj lernejoj estis fermitaj de la aŭtoritatoj en la unua duono de la jaro, kio kaŭzis falon de 25 000 aliĝintoj al publikaj lernejoj. Laŭ organizaĵoj de la eduka sektoro, la procento de lernejĉesigo pliiĝis, precipe en kamparaj regionoj, pro migrado, la krizostato kaj manko de infrastrukturo, en kunteksto de malkreskantaj rimedoj kaj

redukto de la nombro de instruistaj postenoj. Krome, la Multcela Domanara Enketo rivelis, ke ekstrema malriĉeco pliiĝis dum la tria sinsekva jaro, atingante indicon de 9.6%.

Megaprojektoj kaj urbaj evoluigaj laboroj kaŭzis devigajn eldomigojn, kiuj rekte influis malriĉajn loĝantarojn. Lokaj organizaĵoj raportis en junio, ke preskaŭ 11 000 terkultivistaj familioj estis trafitaj de eldomigoj rilataj al turismo, urba evoluigo aŭ minprojektoj, rezultante en terperdo, manĝaĵsensekureco kaj interna delokiĝo.

Inter januaro kaj aprilo, lokaj amaskomunikiloj raportis la elpelon de pli ol 1 400 neformalaj vendistoj kaj la forigon de pli ol 1 000 budoj el la historia centro de la ĉefurbo, San-Salvadoro.

Ĉi tiuj mezuroj grave kompromitis la vivrimedojn de miloj da familioj loĝantaj en urbaj areoj.

SUBPRESO DE MALKONSENTO La registaro intensigis mezurojn celantajn limigi civitanan spacon kaj la laboron de civilaj sociaj organizaĵoj, ĵurnalistoj kaj organizitaj komunumoj. Alfrontite al esprimoj de socia malkontento, ĝi efektiviĝis arbitrajn arestojn kaj trudis sankciojn.

krime kontestis la disputon, kontraŭleĝe frekventis militan forton kaj misuzis leĝaron por troe limigi la agojn de tiuj, kiuj mobiliziĝas por subteni viktimojn de perforto.

Laŭ raportoj en pluraj amaskomunikiloj, 16 ŝoforoj de publika transporto estis arbitre arestitaj en majo fare de aŭtoritatoj, kiuj akuzis ilin, sen jura bazo, pri diversaj deliktoj, inkluzive de neplenumo de siaj devoj kaj rifuzo provizi helpon.

Unu el tiuj ŝoforoj mortis en prizorgo kelkajn tagojn poste. Ankaŭ en majo, paca manifestacio implikanta pli ol 300 familiojn el la komunumo El Bosque, luktantaj kontraŭ sia baldaŭa elpelo, estis subpremita: milita polico estis deplojita sen pravigo kaj homaj-rajtaj defendantoj kaj lokaj oficistoj estis arbitre arestitaj.

La Leĝdona Asembleo adoptis la Leĝon pri La Leĝo pri Fremdaj Agentoj, kiu postulis, ke organizoj ricevantaj internacian financadon registriĝu kiel "fremdaj agentoj", trudis 30%-an imposton sur ĉi tiuj financoj kaj donis al la ekzekutivo la povon monpuni ĉi tiujn organizojn aŭ eĉ revoki ilian juran statuson. La larĝa kaj neklara difino de "fremda agento" malfermis la pordon al arbitra apliko de la leĝo kaj kreis medion de necerteco kaj memcenzuro. Por homaj-rajtaj organizoj, ĉi tiu leĝo ne celis pliiĝi travideblecon, sed prefere instituciigi la persekutadon de sendependa civila socio.

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ La aŭtoritatoj multfoje misuzas la juran sistemon por efektiviĝi celitan subpremon de homaj-rajtoj-defendantoj kaj homoj, kiuj esprimis kritikon pri ili.

La preparolanto de la Defenda Unuo de homaj rajtoj kaj komunumoj, Fidel Zavala estis arestita en februaro kaj malliberigita en

Malliberejo Mariona en aprilo. Civilaj sociaj organizaĵoj vidis ĉi tiun areston kiel reprezalion endanĝerigantan lian personan integrecon.⁵

Arestita en majo, advokato Ruth López,

La estro de la Kontraŭkorupta kaj Justica Sekcio de la NRO Cristosal, la mediaktivulo Alejandro Henríquez kaj la pastro kaj loka gvidanto José Ángel Pérez estis arbitre akuzitaj kaj submetitaj al sekreta aresto en malhomaj kondiĉoj.

En junio, konstitucia advokato Enrique

Anaya estis arestita en cirkonstancoj priskribitaj kiel

devigita malapero. Dum la unuaj 48 horoj, li estis prenita al diversaj arestcentroj sen ke la translokigoj estu oficiale registritaj, kaj poste tenata en nekomunikebla stato sen aliro al advokato. La IACHR eldonis provizorajn mezurojn favore al li en septembro.

Ĉi tiuj kazoj elstarigis sistemon de persekutado, markitan de stigmatizado fare de la aŭtoritatoj, la nepravicebla trudado de sekreteco en juraj procedoj, la ĉesigo de limoj por antaŭprocesa aresto, kaj manko de juraj protektoj. En julio, Amnestio Internacia agnoskis Alejandro Henríquez, José Ángel Pérez, kaj Ruth López kiel konsciencokaptitojn, konsiderante ke ili estis arestitaj kaj senigitaj je sia libereco nur pro defendado de homaj rajtoj. La unuaj du estis liberigitaj la 17-an de decembro.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

La totala malpermeso de aborto estis

Ĉi tiu leĝo, kiu restis valida, eksponis virinojn en obstetrikaj krizoj al procesigo kaj malobservis iliajn seksajn kaj reproduktajn sanrajtojn. Antaŭ la fino de la jaro, almenaŭ ses virinoj alfrontis krimajn akuzojn pro ĉi tiu kialo.

- "Salvadoro. Ŝanĝoj al krima leĝaro plimalbonigas malobservojn de la fundamentaj rajtoj de infanoj kaj..."
adoleskantoj", 27-a de februaro
- Pardono en la limbo: la homa kosto de la vivo
suprema kunlaboro inter EE.EE. kaj Salvadoro, 14-a de aprilo 3.
- "Salvadoro: Gobierno profundiza patrón autoritario frente al
socia malkontento", 20-a de majo
- "El Salvador profundiza el asedio a la society civil", 26-a de majo
- "Salvadoro. Risko de torturo kaj alia mistraktado por homaj-rajtoj-
defendanto Fidel Zavala", 8-a de aprilo
- "Salvador. Amnestio Internacia klasifikas Ruth Eleonora López, Alejandro
Henríquez kaj José Ángel Pérez kiel konsciencajn kaptitojn, meze de
kreskanta subpremo," la 1-an de julio

SENEGALO

Respubliko Senegalo

Leĝoj celantaj antaŭenigi aliron al

Oni adoptis mezurojn por informi kaj kontraŭbatali korupton. Ĉi-jare denove homoj estis malliberigitaj pro esprimado de siaj opinioj.

Enketo estis lanĉita pri la mortoj kaj perforto ligitaj al la protestaj movadoj, kiuj okazis inter 2021 kaj 2024. Kiel en antaŭaj jaroj, migrantoj, kiuj ekvelis el Senegalo, pereis surmare laŭlonge de la atlantika marbordo. La lando vidis neniun leĝdonan progreson rilate al la rajtoj de virinoj kaj infanoj, kaj talibé-knaboj (lernantoj en koranaj lernejoj) daŭre estas submetitaj al perforto kaj homaj-rajtaj misuzoj.

FONO En julio,

la registaro malkaŝis sian ekonomian resaniĝplanon post kiam revizio de ŝtataj kontoj rivelis kaŝitan ŝuldon. Ĝi ankaŭ realigis plurajn leĝojn kaj dekretojn celantajn kontraŭbatali korupton kaj antaŭenigi pli justan redistribuon de minadaj enspezoj.

En aŭgusto, la Nacia Asembleo establis novan Nacian Kontraŭkoruptan Oficejon kaj adoptis leĝon submetantan

Ministroj kaj estroj de institucioj devas deklari siajn havaĵojn. Nova leĝo pri la statuso kaj protekto de interninformantoj ankaŭ estis adoptita.

Post 137 jaroj da kontinua ĉeesto, la lastaj francaj trupoj staciitaj en Senegalo forlasis la teritorion en julio, laŭ interkonsento, kiu kondiĉis la redonon de ĉiuj francaj militaj instalaĵoj al la senegalaj aŭtoritatoj.

lando.

Streĉiĝoj inter la registaro kaj la gazetaraj agentejoj daŭris, en la kunteksto de la ŝtata revizio kaj la ekonomia recesio.

RAJTO AL INFORMO La registaro

adoptis la Leĝon pri Aliro al Informoj, kiu celis instigi konstruivan publikan debaton donante al la publiko aliron al aŭtentaj kaj fidindaj registaraj informoj.

La Ministerio pri Komunikado, La Ministerio pri Telekomunikadoj kaj Ciferecaj Aferoj anoncis en aprilo, ke ĝi suspendas la elsendojn de pluraj amaskomunikiloj, deklarante, ke ili ne plenumas la Gazetaran Kodon. En junio, la Supera Kortumo deklaris la ministerian dekreton kontraŭleĝa kaj ordonis ĝian suspendo.

En novembro, la senegalaj aŭtoritatoj interrompis la elsendon de du televidkanaloj (7TV kaj TFM) dum unu semajno, akuzante ilin pri donado de elsendotempo al fuĝanto sub internacia arestordono.

ESPRIMLIBERECO Pluraj ĵurnalistoj

kaj komentistoj estis arestitaj kaj detenitaj pro krimaj deliktoj rilate al la esprimado de siaj opinioj. En aprilo, Abdou Nguer, televida komentisto, estis arestita kaj procesigita pro disvastigado de falsaj novaĵoj, insultado de la ŝtatestro kaj tolerado de krimo aŭ delikto. Ĉi tiuj akuzoj devenis de la publikigo de TikTok-video, en kiu li sugestis, ke la registaro respondecis pri la morto de eksa prezidanto de la Konstitucia Konsilio. Abdou Nguer neis esti

respondeca pri ĉi tiu filmeto. Juĝita en novembro, li estis absolvita de akuzoj pri tolerado de krimo aŭ delikto kaj disvastigado de malveraj novaĵoj, sed trovita kulpa pri insultado de la ŝtatestro. Li estis kondamnita al ses monatoj da malliberejo, el kiuj tri estis suspenditaj, kaj monpunita je 200 000 centrafrikaj frankoj (305 eŭroj). Li estis liberigita ĉe la fino de sia proceso.

En junio, post televida apero, Opoziciulo kaj eksa parlamentano Moustapha Diakhaté ankaŭ estis arestita kaj akuzita pri insultado de la ŝtatestro. Li estis trovita kulpa en julio kaj kondamnita al du monatoj da malliberejo, el kiuj 15 tagoj estis plenumendaj. Li estis liberigita ĉe la fino de sia puno.

En julio, la ĉefa kolumnisto Badara Gadiaga estis arestita pro disvastigado de malveraj novaĵoj kaj "parolado kontraŭa al la bonaj moraloj," post televidigita debato kun parlamentano, dum kiu li akuzis la ĉefministron pri esti seksperfortanto. Li estis liberigita provlivere en Decembro post apelacio.

Mandoumbé Diop kaj Sigrine Mbaye Diagne, du subtenantoj de la reganta partio, estis kondamnitaj en oktobro al unu monato da malliberejo pro parolado kontraŭa al publika moralo, post aŝfado en sociaj retoj de filmetoj, en kiuj ili insultis kontraŭulojn de la ĉefministro.

RAJTO AL SANA MEDIO La 9-an de februaro, kvar mediprotektantoj, Lamine Diédhiou, Aliou Sané, Mohamed Tendeng kaj Madeleine Senghor, estis arestitaj dum ili protestis kontraŭ la kreado de subĉiela rubodeponejo en la vilaĝo Tobor. Procesitaj pro partopreno en kontraŭleĝa manifestacio, ili estis trovitaj kulpaj kaj kondamnitaj, poste liberigitaj per kaŭcio.

RAJTOJ DE ARESTITOJ En marto, nove adoptita leĝo establis la Nacian Observanton de Lokoj de Senigo de Libereco. La registaro ankaŭ anoncis planon redukti la nombron de homoj tenataj en aresto.

provizore. Laŭ la Ministerio pri Justico, 15 267 homoj estis en aresto en aŭgusto, dum la maksimuma kapacito estis nur

4 924 sidlokoj.

En julio, la 18-jaraĝa Talla Keita estis li mortis en la hospitalo en Richard Toll post kiam li estis translokigita tien de la policejo Rosso, kie li supozeble estis atakita. Du policistoj estis arestitaj post la okazaĵo.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ...

RIPAROJ Antaŭ planita enketo pri troa uzo de forto kaj arbitraj arestoj dum protestoj

Kadre de la politikoj de 2021-2024, la Ministerio pri Familo, Socia Agado kaj Solidareco donis financon kaj medicinan helpon en februaro al kelkaj el la viktimoj.

En aprilo, la Konstitucia Konsilio decidis, ke la amnestia leĝo de 2024 ne malpermesis procesigojn pro hommortigoj kaj torturagoj faritaj inter februaro 2021

kaj februaro 2024. Ĉi tiu decido ebligis jurajn agojn rilate al la mortoj de 65 homoj kaj la vundoj kaŭzitaj al pli ol 1 000 aliaj viroj kaj virinoj dum la protestoj. En oktobro, pluraj homoj estis pridemanditaj de la aŭtoritatoj rilate al ĉi tiuj eventoj.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Laŭ la hispana NRO Caminando Fronteras, 110 migrantoj pereis surmare inter januaro kaj majo provante forlasi la marbordojn de Senegal kaj Gambio.

INFANAJ RAJTOJ Neniu leĝdona progreso estis farita en la kampo de infanprotekto, precipe rilate al lernantoj en koranaj lernejoj, kiuj ankoraŭ estas eksponitaj al perforto.

Kvar talibeaj infanoj mortis en majo post nutraĵa veneniĝo en Thienaba, urbo en la regiono Thiès de okcidenta Alĝerio, post konsumado de sovaĝa planto sen superrigardo.

Alia knabo grave malsaniĝis. Jura enketo pri ĉi tiuj mortoj estis anoncita, kaj tribunalo kondamnis ilian Koranan instruiston al tri-monata suspendo pro "endanĝerigo de la vivoj de aliaj".

Okjara talibea infano mortis en septembro post kiam li estis senigita je manĝaĵo kaj perforte batita de sia korana instruisto en Ribot Escale, urbo en la centro de la lando.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ La Familia Kodo ĉiam estis diskriminacia kontraŭ virinoj kaj knabinoj, donante ekskluzivan "patran potencon" kaj "edzcan potencon" al viroj, nomumitaj kiel familestroj.

Tio senigis virinojn kaj knabinojn je iliaj rajtoj kaj aŭtoritato super la hejmo kaj infanoj. Artikolo 111 de la Familia Kodo

La leĝo ankoraŭ fiksas la minimuman laŭleĝan aĝon por geedziĝo je 16 jaroj por knabinoj kaj 18 por knaboj, tiel plifortigante seksajn malegalecojn. Krome, la leĝo malpermesis aborton, eĉ en kazoj de seksperforto aŭ incesto, malgraŭ ke Senegalo ratifis la Maputo-Protokolon. Rezulte, virinoj kaj knabinoj riskis recurri al sekretaj abortoj faritaj sub nesekuraj kondiĉoj.

SERBIO

Respubliko Serbio

Protestantoj, ĵurnalistoj kaj civilaj socialaj organizaĵoj denove estis submetitaj al timigado, ĉikanado kaj kontraŭleĝa gvatado ĉi-jare, dum aŭtoritatoj klopodis subpremi ĝeneraligitan malkontenton. Diskriminacio kontraŭ virinoj kaj knabinoj, romaoj, GLAT-uloj kaj handikapuloj restis grava zorgo. Malmulta progreso estis farita en garantiado de la rajto al sana medio. Procesigoj por

Militkrimoj kaj regiona jura kunlaboro estis malhelpitaj. La registaro pliigis armiltransdonojn al Israelo.

KUNTEKSTO

La jaro estis markita de ripetaj protestoj tra la tuta lando, ekigitaj de la kolapso en novembro 2024 de la betona tegmento de fervoja stacio en Novi Sad, en la nordo de la lando, kiu mortigis 16 homojn. Laŭ la protestantoj, ĉi tiu akcidento ŝuldiĝis al neglektemo instigita de korupto. Ili postulis respondecon de prezidanto Aleksandar Vučić kaj alvokis fruajn elektojn kaj ampleksajn reformojn. La protestoj provokis brutalan respondon de la polico kaj la reganta Serba Progresema Partio.

LIBERO DE PACA KUNVENO La polico subpremis plejparte pacajn protestojn tra la lando, kaj multaj protestantoj estis submetitaj al troa perforto.

Homaj-rajtaj observantoj

Homoj, same kiel ĵurnalistoj, registris kazojn de timigado, batado kaj mistraktado de manoj

policistoj en civilaj vestaĵoj aŭ uniformoj.

Studentoj, kiuj manifestaciis, ankaŭ estis perforte atakitaj de subtenantoj de la Serba Progresema Partio, kies agojn poste aprobis la prezidanto.

Meze de marto, policistoj uzis tion, kion Ĝi ŝajnis esti neidentigita sononda armilo — ankaŭ konata kiel sonkanono — uzita kontraŭ protestantoj en Beogrado, la ĉefurbo, kaŭzante amasfuĝon. Protestantoj raportis, ke ili suferis longdaŭrajn efikojn pro la armilo, inkluzive de aŭdproblemoj, naŭzo kaj kapturino. Fine de aprilo, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj eldonis provizoran ordonon postulante, ke la ŝtato sin detenu de uzado de sonondaj armiloj aŭ similaj aparatoj por homamaskontrolo.

La polico arbitre arestis centojn da protestantoj.

Dekduoj da ili estis frapitaj kaj piedbatitaj dum jam subigitaj, kaj kelkaj arestitoj estis minacitaj per seksperforto, perforto kaj morto.

Ĵurnalistoj raportantaj pri la protestoj kaj aliaj aferoj de publika intereso estis celitaj. Pli ol 160 kazoj de timigado kaj atakoj estis registritaj antaŭ la fino de la unua duono de la jaro.

LIBERO DE ASOCIADO La Eŭropa

Komisiono indikis, ke altrangaj oficistoj kaj porregistaraj klaĝgazetoj pliiĝis siajn vortajn atakojn kaj kalumniokampanojn kontraŭ civilaj sociaj organizoj kaj aktivuloj, kiuj defendis la jurŝtaton. Datumoj

Personaj informoj estis rimarkinde malkaŝitaj.

En februaro, serba polico trudeniris la oficejojn de kvar NROoj por esplori akuzojn pri "misuzo de USAID-financo" (la Usona Agentejo por Internacia Disvolviĝo), citante deklarojn de altrangaj usonaj registaraj oficistoj pri la frostigo de USAID-financado.

En junio, specialaj raportantoj de Unuiĝintaj Nacioj publike esprimis siajn zorgojn pri tio, kio ŝajnis esti "sistema kampanjo" (kunordigita publikigo de artikoloj fare de porregistaraj amaskomunikiloj, gvatado kaj juraj procedoj) celanta misfamigi homaj-rajtajn defendantojn, balotobservantojn kaj...

Ĵurnalistoj.

KONTRAŬLEĜA GVATADO

Aŭtoritatoj daŭrigis sian kontraŭleĝan uzadon de spionprogramoj kaj aliaj enpenetraj ciferecaj esploriloj kontraŭ aktivuloj kaj ĵurnalistoj.

En januaro, la prokuroro respondeca pri altteknologiaj krimoj oficiale registris plendon prezentitan de asocio de 10 civilaj sociaj organizaĵoj kontraŭ la

policaĵ kaj sekretaĵ aŭtoritatoj¹. En februaro, du ĵurnalistoj de la Balkana Enketema Ĵurnalisma Reto estis celitaj uzante la spionprogramon Pegasus de NSO Group². En la sama monato, la cifereca krimmedicina kompanio Cellebrite anoncis, ke ĝi suspendas la uzon de sia ekipaĵo fare de kelkaj el siaj klientoj en Serbio, pro akuzoj pri misuzo³.

DISKRIMINACIO La Alta

Komisaro de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj esprimis siajn zorgojn pri la pliiĝo de malamparo laŭ kontraŭ virinoj, romaoj kaj aliaj komunumoj, same kiel kontraŭ GLAT-uloj kaj ĵurnalistoj.

Virinoj kaj knabinoj

En septembro, la Grupo de Fakuloj pri Kontraŭbatalado de Perforto kontraŭ Virinoj kaj Hejma Perforto (GREVIO) - organo ligita al la Konsilio de Eŭropo kaj konsistanta el sendependaj fakuloj - raportis pri vasta kaj daŭra diskriminacio kontraŭ virinoj kaj knabinoj en

aferoj pri akuŝo, patrinedco kaj infanprizorgo. Seksbazita perforto kaj murdoj ankaŭ daŭris, same kiel "obstetrika perforto, cifereca perforto kaj publikaj insultoj kaj humiligaj rimarkoj, kiuj celas virinojn," deklaris GREVIO.

La

romaaĵ aŭtoritatoj daŭre efektivigis la Leĝon pri Sociaj Kartoj, kiu enkondukis algoritman decidprocezon por elekti ricevantojn de kontanta socia helpo. En la tri jaroj ekde la lanĉo de la sistemo en marto 2022, 60 000 homoj perdis ĉi tiun helpon, el kiuj granda proporcio estas romaoj.

La malriĉecoprocento restis tre alta inter romaoj, kiuj ofte estis viktimoj de ekskludo kaj havis malmultan aliron al sanservo, edukado, dungado kaj aliaj esencaj servoj.

Personoj kun handikapoj Post vizito al Serbio en junio, la Subkomitato de UN pri Preventado de Torturo alvokis la Ŝtaton adopti pli da rimedoj por protekti personojn kun handikapoj kontraŭ mistraktado en publikaj institucioj.

RAJTO AL SANA MEDIO En novembro, la Eŭropa Komisiono eldonis plurajn rekomendojn al Serbio por plibonigi ĝiajn mediajn politikojn kaj leĝaron. Ĉi tiuj rekomendoj traktis klimatan ŝanĝon, rubmastrumadon, akvokvaliton, naturprotektadon, industrian poluadon kaj publikan partoprenon en media decidiĝo.

La registaro prezentis sian trian Nacie Difinitan Kontribuon (NDC), kiu engaĝigis Serbion redukti siajn forcejgasajn emisiojn je 40.1% antaŭ 2035, kompare kun la niveloj de 1990. La dokumento deklaris, ke la lando suferis almenaŭ €10.45 miliardojn en perdoj kaj damaĝoj pro ekstrema vetero kaj klimataj eventoj inter 2000 kaj 2024.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ. Fine de la jaro, la Alta Juĝista Konsilio ankoraŭ ne nomumis prokuroron respondecan pri militkrimoj. La registaro malhelpis jurajn instituciojn efike kunlabori kun aliaj balkanaj landoj kaj ne plenumis sian promeson antaŭenigi respondecon pri militkrimoj faritaj antaŭ jaroj en la regiono.

NERESPONSBLECAJ ARMILO-TRANSFEROJ Dum la unua duono de la jaro, Serbio eksportis municion al Israelo valoran pli ol 55 milionojn da eŭroj, malobservante siajn devojn laŭ la Traktato pri Armilkomerco kaj internacia humanitara juro. La ŝtato havas

malakceptis petojn faritajn al ĝi, en la nomo de informlibereco, por malkaŝi la detalojn de translokigoj inter la du landoj.

- Serbio: Celebrite Zero-Day Exploit uzita por celi telefonon de serba studenta aktivulo, 28-a de februaro
- "Serbio. BIRN-ĵurnalistoj celataj de la programaro" "Pegazo-spiono", la 27-an de marto
- "Serbio. Celebrite suspendas la uzon de siaj produktoj en Serbio" post revizio de la raporto de Amnestio Internacia pri gvatado, la 26-an de februaro

SIERRA LEONE

Respubliko de Siera-Leono

Esprimlibereco estis minacata, precipe pro kalumniaj provizaĵoj en cibersekureca leĝaro kaj pro leĝprojekto, kiu povus limigi gazetaran liberecon. Novaj leĝoj plibonigis la protektojn por la rajtoj de knabinoj kaj virinoj, sed ne krimigis inan genitalan mutiladon (FGM). Leĝprojekto por protekti patrinan sanon kaj reproduktajn rajtojn ankoraŭ estis sub konsidero. La registaro laboris por redukti manĝaĵan sensekurecon. Reduktoj en usona internacia helpo endanĝerigis la rajton al sano. Dume, Sieraleono respondicis pri pli ol duono de la kazoj de simiovariolo en Afriko, kaj centoj da homoj mortis en la ĉefurbo post konsumado de kuŝo, sinteza drogo. La aŭtoritatoj prenis paŝojn por trakti la efikojn de klimata ŝanĝo.

KUNTEKSTO:

Prezidanto Julius Maada Bio estis la unua Sieraleonano kiu prezidis la Konferencon de Ŝtatestroj kaj Registaroj de ECOWAS en junio. Li skizis la kvar strategiajn prioritatojn de

Ĝia mandato: restarigi konstitucian ordon kaj fortigi demokration; revivigi regionan sekurecan kunlaboron; malbloki ekonomian integriĝon; kaj pligi la kredindecon de la institucio.

ESPRIMLIBERECO En marto, la

Parlamento aprobis novan kontraŭterorisman leĝon, kiu donas larĝajn povojn al la aŭtoritatoj. Ĉi tiu leĝaro, kiu ankoraŭ atendis prezidentan subskribon antaŭ la fino de la jaro, minacas grave limigi gazetaran liberecon kaj krimigi ĵurnalistojn pro ilia laboro, sub la preteksto protekti nacian sekurecon. Raportistoj Sen Landlimoj avertis en majo, ke, malklare difinante kio konsistigas "terorisman agon", ĉi tiu leĝo povus permesi al la aŭtoritatoj konsideri la legitiman laboron de ĵurnalistoj kiel minacon al nacia sekureco. Se realigita, ĵurnalistoj povus alfronti ĝis 30 jarojn da malliberejo pro raportado de informoj konsiderataj malutilaj aŭ malveraj de la aŭtoritatoj.

Ankaŭ en marto, la artistino kaj realeca televida personulo Hawa Hunt estis liberigita post pli ol du monatoj en aresto, dum kiuj ŝi estis plurfoje rifuzita kaŭcio. Ŝi estis arestita rekte en televido kaj akuzita pri insultado de la prezidento kaj lia edzino en filmeto, kiun ŝi afiŝis en sociaj retoj. Ŝi estis akuzita laŭ la Leĝo pri Cibersekureco kaj Krimo de 2021, kiu interalie krimigis kalumnion.

RAJTO DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ La 8-an de julio, post ekzameno de la kazo de virino, kiu spertis inan mutiladon (FGM) kontraŭ sia volo, la Justica Kortumo de ECOWAS ordonis al Siera-Leono krimigi la praktikon.

La 14-an de oktobro, Julius Maada Bio promulgis la Leĝon pri Infanrajtoj de 2024, kiun la Parlamento adoptis en julio. Ĉi tiu leĝo malpermesis fruajn kaj devigajn geedziĝojn de infanoj.

infanoj, tiel plifortigante la rajtojn de neplenaĝuloj al aŭtonomeco kaj protekto kontraŭ malutilaj tradiciaj praktikoj. Tamen, ĝi ne krimigis inan mutiladon (FGM), kio altiris kritikon de la civila socio.

La Leĝo pri Sekura Patrineco, el kiu la la celo estis plibonigi la zorgadon rilatan al la La leĝo pri patrineco kaj reproduktaj rajtoj, kiu leĝigis aborton en certaj cirkonstancoj, ankoraŭ ne estis adoptita antaŭ la fino de la jaro. Dume, nasko restis danĝera por virinoj, kun patrinaj kaj novnaskitaj mortoprocentoj ankoraŭ altaj, plejparte pro obstetrika perforto en publikaj saninstalaĵoj.

GLAT-rajtoj

Eĉ se seksaj rilatoj estas liberaj

Kvankam konsenta seksumado inter virinoj ne estis eksplicite malpermesita, la vivoj de lesbaninoj ankoraŭ estis markitaj de signifaj sociaj, kulturaj kaj ekonomiaj obstakloj, kiuj malhelpis ilin vivi libere kaj sekure. Ĉi tiuj virinoj

daŭre estis socie malakceptitaj kaj submetitaj al ĉikanado, kaj estis nur parte akceptitaj de siaj familioj kaj najbaroj.

RAJTO AL SANO Laŭ

humanitaraj kaj evoluigaj organizaĵoj, la drastaj reduktaj faritaj en marto al helpo de la Usona Agentejo por Internacia Evoluigo (USAID) kaŭzis fermojn de klinikoj, maldungojn de dungitoj kaj la suspendon de esencaj servoj, kiel ekzemple HIV-testado, kuracado kaj prizorgo. Ĉi tiuj reduktaj ankaŭ grave minacas patrinajn sanservojn. La patrina mortoprocento de Siera-Leono estis inter la plej altaj en la mondo, kvankam registaraj iniciatoj reduktis ĝin antaŭ 2025 kompare kun antaŭaj jaroj.

En majo, pli ol duono de la konfirmitaj kazoj de medokso en Afriko estis raportitaj en Siera-Leono. Pli ol

61 000 dozoj de vakcino kontraŭ la viruso estis distribuitaj. Ili estis administritaj al pli ol 24 000 homoj, kun prioritato donita al sanlaboristoj kaj la plej riskogrupoj.

Ankaŭ en majo, la Ministerio pri Sano organizis, kun subteno de la Monda Sanorganizo, altnivelan konferencon por diskuti leĝprojekton celantan establi agentejon pri universala sanasekuro en Siera-Leono.

En junio, Julius Maada Bio lanĉis la Programon pri Akvosekureco kaj Higieno.

Ĝiaj celoj inkluzivis plibonigi aliron al trinkakvo kaj antaŭenigi higienon en lernejoj kaj medicinaj instalaĵoj, kaj oni atendis, ke ĝi profitigos kvar milionojn da homoj antaŭ 2035.

La Urba Konsilantaro de Fritaŭno raportis, ke ĝi kolektis la kadavrojn de 220 homoj de la stratoj de la ĉefurbo inter januaro kaj oktobro, kiuj ĉiuj mortis pro konsumado de kuŝo (malmultekosta sinteza drogo). Responde al la nacia krizostato deklarita de la prezidanto en aprilo 2024, oni prenis mezurojn por kontraŭbatali drogmanion, precipe kuŝon. Ĉi tiuj strategioj inkluzivis oferti kuracajn kaj subtenajn servojn al uzantoj, kaj plifortigi la policadon por malmunti drogkontrabandajn retojn kaj respondecigi kontrabandistojn.

RAJTO AL NUTRAĴO En januaro, la Ministro pri Agrikulturo ripetis sian engaĝiĝon pliiigi rizproduktadon por plibonigi nutrajsekurecon. La Organizaĵo pri Nutrado kaj Agrikulturo de Unuiĝintaj Nacioj (FAO) taksis, ke proksimume 1.2 milionoj da homoj spertis severan nutraĵsensekurecon dum la maldika sezono, de junio ĝis aŭgusto.

RAJTO AL SANA MEDIO La lando restis eksponita al marborda erozio.

Laŭ la raporto de la Monda Banko pri klimato kaj disvolviĝo por Sieraleono publikigita en junio, klimata ŝanĝo, pligravigita de

Nereguligita urba kresko minacas malhelpi agrikulturan kreskon kaj pliseverigi malriĉecon. En aŭgusto, la Ministerio pri Medio kaj Klimata Ŝanĝo malfermis dialogon kun la Parlamento por akceli la batalon kontraŭ la

klimata ŝanĝo. Li ankaŭ lanĉis nacian konsulton en kunlaboro kun

la Mediprotekta Agentejo por revizii la nivelon de la NDC de la Sieraleono.

SINGAPURO

Respubliko de Singapuro

La registaro daŭrigis sian senĉesan subpremon kontraŭ esprimlibereco kaj paca kunvenlibereco. Aktivuloj, ĵurnalistoj kaj la politika opozicio estis celitaj de subpremaj leĝoj, kaj gastlaboristoj alfrontis ekspluatadon. Ekzekutoj pro drogrilataj deliktoj pliiĝis.

KUNTEKSTO

La Partio de Popola Agado retenis la potencon venkante en la ĝeneralaj elektoj en majo. La opoziciaj partioj, kiuj ne konkuris sur egalaj kondiĉoj, atingis relative malfortajn rezultojn.

ESPRIMLIBERECO Ĉi-jare denove, la ŝtato uzis leĝaron, precipe la Leĝo pri Protekto Kontraŭ Retaj Mensogoj kaj Manipulado (POFMA), por subpremi esprimliberecon kaj silentigi la opozicion. En januaro, la registaro blokis aliron al la retejo de la NRO Orienta Azia Forumo (EAF) ĉar, laŭ la registaro, ĝi ne plenumis POFMA-ordonon.

Ĉi tiu malpermeso, en kiu la EAF estis akuzita pri "malveraj deklaroj de faktoj", estis eldonita responde al artikolo

kiu kritikis la registaron. La platformoj Meta kaj X ankaŭ estis

necesas publikigi korektajn avizojn por publikajtoj kiuj rilatas al ĉi tiu artikolo.

En februaro, la ministro pri justeco kaj internaj aferoj Kasiviswanathan Shanmugam kaj la ministro pri laboro Tan See Leng enmetis kalumnioproceson kontraŭ Bloomberg News kaj ĝia ĵurnalisto Low De Wei post artikolo pri nmoveblaj transakcioj.

mencianta la du ministrojn. Ili ankaŭ procesis Terry Xu, ĉefredaktoron de la sendependa novaĵretejo The Online Citizen, pro raportado pri la sama temo. La registaro jam eldonis POFMA-ordonojn al Bloomberg kaj Terry Xu en 2024.

En marto, la gvidanto de la Reformpartio, Kenneth Jeyaretnam, ricevis POFMA-malpermeson pro bloga kaj socia amaskomunikila aŭdiokritikanta helppolicistojn. Ĉi tio estis la naŭa malpermeso, kiun li ricevis.

En junio, La Reta Civitano estis nomumita Li estis markita por la dua fojo pro sia "deklarita interreta loko", kio devigis lin montri mesaĝon informantan legantojn, ke li estas akuzita pri publikigo de "multoblaj mensogoj". Li ankaŭ estis malpermesita ricevi monon per sia retejo aŭ sociaj amaskomunikiloj. sociaj restriktaj estis truditaj dum pliaj du jaroj. Multaj aliaj POFMA-ordonoj estis eldonitaj al aktivuloj kaj disidentoj, kiuj kritikis la mortopunon kaj traktis aliajn aferojn konsideratajn sentemaj de la registaro. En decembro, Pritam Singh, gvidanto de opozicia partio, perdis sian apelacion kontraŭ decido, kiu trovis lin kulpa pri mensogado al komisiono.

parlamentara, decido post kiu li estis monpunita je 14 000 singapuraj dolaroj (10 800 usonaj dolaroj). La polico esploris filmiston pro komentoj supozeble kaŭzantaj religian kaj rasan ofendon post la montrado de lia dokumentario el 2018 pri la Gazaa floteto.

LIBERO DE PACA KUNVENO

En januaro, la polico malfermis enketon pri kontraŭleĝa kunveno laŭ la Leĝo pri Publika Ordo kontraŭ studentoj, kiuj partoprenis en memora evento ĉe la universitato.

Singapura ŝtato. La studentoj aranĝis la ŝuojn por reprezenti la viktimojn de la genocido en Gazao.

En februaro, la polico akuzis aktivulon Jolovan Wham laŭ la Leĝo pri Publika Ordo pro partopreno en kvin kandelvigiloj por homoj kondamnitaj al morto. La polico ankaŭ uzis la saman leĝaron por esplori grupon, kiu fotis sin ekster la ĵuĝejo subtenante la aktivulon.

En oktobro, la aktivuloj de Mossammad Sobikun Nahar, Siti Amirah Mohamed Asrori kaj Annamalai Kokila Parvathi estis liberigitaj de la organizanto de kontraŭleĝa kunveno, kiu estis respondeca pri liverado de protestletero kontraŭ homaj-rajtaj malobservoj en Gazao al la prezidenta palaco. Ili ĉiu alfrontis

Monpuno de 10 000 singapuraj dolaroj (7 700 usonaj dolaroj) kaj/aŭ ses-monata mallibereca puno laŭ la Leĝo pri Publika Ordo. La registaro deklaris, ke ĝi apelacias.

En oktobro, la honkonga aktivulo Nathan Oni rifuzis eniri Singapuron al Law malgraŭ akiro de vizo, ĉar la registaro opiniis lian viziton kontraŭa al "naciaj interesoj". Nathan Law volis

por ĉeesti privatan konferencon.

MORTPUNO

Ekzekutoj daŭris je alarma rapideco. En aŭgusto, por la unua fojo ekde 1998, mortkondamnitito ricevis pardonon.2 Specialaj Raportistoj de Unuiĝintaj Nacioj esprimis sian profundan zorgon pri la uzo de la mortopuno kaj la Leĝo pri la Kontraŭleĝa Uzo de Drogaĵoj. En oktobro, Pannir Selvam,

Malajzia viro kondamnita al morto estis ekzekutita malgraŭ vastaj protestoj. Ĉi tio estis la 13-a ekzekuto registrita ekde la komenco de la jaro.

RAJTOJ DE MIGRANTOJ Ĉi-jare denove aperis raportoj pri mistraktado de migrantaj laboristoj; ĉi tiuj individuoj estis submetitaj al longaj laborhoroj, ekspluatado kaj mizeraj salajroj. En julio, la Ministerio pri Laboro malkaŝis, ke ĝi jam ricevis 120 raportojn pri laboristaj viktimoj ekde januaro.

fraŭdoj pri praktikantaj vizaj rajtoj, kie al praktikantoj estis fakturitaj rekrutadkostoj kaj poste ili trovis sin kaptitaj en malalt-pagitaj laborpostenoj kun neregulaj horoj troa.

1. Singapuro: Senĉesa Subpremo: Submetiĝo al la 52a

Sesio de la Laborgrupo pri UPR, aprilo-majo 2026, 3-a de novembro

2. Singapuro: Voko por moratorio pri mortopuno renovigita post la unua

pardono ekde 1998 kaj tria ekzekuto en tri semajnoj, la 22-an de aŭgusto

SLOVAKI

Slovaka Respubliko

Amendoj al la Konstitucio estis malutilaj internaciaj homaj rajtoj devigoj enradikiĝis diskriminacion kontraŭ GLAT-uloj kaj senigis ilin je ilia rajto al edukado kaj la rajto al respekto de privata kaj familia vivo. Novaj, tre ŝarĝaj juraj devigoj estis truditaj al NRO-oj. Romaj komunumoj daŭre agis

la temo de sistema diskriminacio, precipe en edukado kaj loĝado. Aliro al sociaj helpoj estis limigita kiel parto de reformo de

La leĝaro. La aŭtoritatoj ne prenis adekvatajn mezurojn por garantii travideblecon en armileksportoj al Israelo. Dependeco de fosiliaj brulaĵoj

daŭris kaj progreso pri klimata politiko estis limigita.

KUNTEKSTO

Kvankam UN-fakuloj antaŭe instigis Slovakion nuligi la planitajn reformojn, la Parlamento adoptis konstituciajn amendojn en septembro, kiuj estis malkongruaj kun internaciaj homaj-rajtaj devoj. Ĉi tiuj evoluoj estis parto de pli larĝa aŭtoritativa ŝanĝo, markita de intensigo de subpremo kontraŭ la civila socio, precipe GLAT-grupoj kaj organizoj subtenantaj malplimultojn kaj marĝenigitajn komunumojn.

LIBERO DE ASOCIADO

En aprilo, la Parlamento adoptis novan leĝon reguligantan NRO-ojn, trudante trudemajn administrajn devojn kaj plifortigante ŝtatan kontrolon super iliaj agadoj, tiel minacante ilian rajton je asocilibereco kaj iliajn rajtojn al informoj kaj al konfidenco. La mediatoro prezentis apelacion al la Konstitucia Kortumo. kontraŭkonstitucio.

NRO-oj, precipe tiuj kritikaj de la registaro, estis celitaj de kalumniokampanjoj, minacoj kaj timigaj agoj1.

KONTRAŬLEĜA UZO DE FORTO Sistemaj

fiaskoj daŭris en la traktado de plendoj pri mistraktado fare de la polico, inkluzive de la manko de senpartiaj kaj efikaj enketoj pri kredindaj akuzoj de torturo2.

En junio, Amnestio Internacia kaj la Centro Eŭropa Konsilio pri la Rajtoj de la Romaoj (ERRC) plendis kaj postulis enketon pri la eble rase motivita polica perforto farita dum

polica operacio kontraŭ romaa komunumo en la vilaĝo Velká Ida3.

DISKRIMINACIO

Amendoj al la Konstitucio estis

adoptitaj en septembro. Ili traktis "nacion identecon" kaj "kulturajn kaj etikajn aferojn", nociojn difinitajn malprecize kaj kiuj riskis esti uzataj por pravigi diskriminacion.

Romao

Romaaj komunumoj daŭre faris

la temo de struktura diskriminacio, precipe en edukado kaj

loĝado. En juĝo donita en februaro en la kazo Salay kontraŭ Slovakio, la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj decidis, ke la aŭtoritatoj submetis junan romaan knabon al diskriminacio kaj malobservis lian rajton al edukado malĝuste metante lin en "specialan" klason por infanoj kun mildaj intelektaj handikapo.

Amnestio Internacia kaj la ERRC publikigis en aprilo resumon elstarigantan la daŭran mankon de progreso direkte al la elimino de apartigo4.

En la kazo de Eŭropa Komisiono kontraŭ Slovakio, pendanta antaŭ la Kortumo de Justico de la Eŭropa Unio, la Ĝenerala Advokato prezentis siajn konkludojn en aŭgusto kaj indikis, ke Slovakio malsukcesis plenumi siajn devojn efike kontraŭbatali la ĝeneraligitan apartigon de romaaj infanoj en edukado5.

Romaaj daŭre alfrontis sisteman diskriminacion rilate al aliro al municipa loĝado. Aparte, oni ofertis al ili nesanitarajn sociajn loĝejojn kaj oni submetis ilin al mallongdaŭraj luperiodoj, kio pligravigis apartigon.

GLAT-RAJTOJ La parlamento adoptis

konstitucian reformon, kiu antaŭvidas la juran rekonon de nur du seksoj, vira kaj ina, kaj malpermesas adopton ekster geedzeco inter viro kaj virino, kio efike malhelpis ajnan adopton fare de GLAT- aŭ ne-binaraĵoj homoj.6 Ĉi tiu reformo, kiu ankaŭ limigis

Ampleksa seksedukado kaŭzis gravan baton al GLAT-rajtoj kaj sekse egaleco.

RAJTO AL SOCIALASEKURECO En junio,

la Parlamento adoptis amendojn al la leĝaro pri socialasekuro. La novaj provizajoj kondiĉigis la aliron al socia helpo de partopreno en komunuma servo aŭ akcepto de "taŭga" laboroferto. Civilaj sociaj organizaĵoj kaj sindikatoj avertis, ke ĉi tiuj amendoj riskas arbitre malhelpi vundeblajn grupojn ricevi esencan subtenon.

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ

La aŭtoritatoj konservis sekretecon ĉirkaŭ armileksportojn al Israelo, kontraŭe al la principoj de travidebleco kaj raportado sanktigitaj en la Internacia Traktato pri Armilkomerco.

RAJTO AL SANA MEDIO Subvencioj por fosiliaj brulaĵoj daŭris, precipe por "natura" gaso, kaj progreso al renovigebla energio restis malrapida. La agado de rubmastrumado multe malpliigis ol la atendoj, kio faras la celon de rubodeponejo por 2035 tre verŝajne ne atingota.

---

1. "Démonizácia, očierňovanie a vyhrážanie – čomu čelia MVO na Slovensku v

dôsledku autoritárskych praktík", la 7-an de julio 2. "Systémové

zlyhanie spravodlivosti na Slovensku: Procesné

porušenia zákazu mučenia policiou", 25-a de junio 3.

"Amnestio a ERRC vyzývajú na vyšetrenie rasových motívov policajného

násillia voči Rómom vo Veľkej Ide", 1-a de julio 4. Apartigita kaj

Neegala: Lerneja Segregacio Daŭras por Romaaj

Infanoj en Slovakio, la 16-an de aprilo

5. "Vláda nemá výsledky pri odstraňovaní segregácie rómskych

detí", 13-a de aŭgusto

6. "Slovakio. La adopto de konstituciaj amendoj"

"Drakonaj mezuroj de la Parlamento estas paŝo al la erozio de homaj rajtoj," la

26-an de septembro 7. "Žiadosť

o vetovanie zákona meniaceho podmienky prístupu k

pomoci v hmotnej núdzi", 9-a de junio

SLOVENIO

Respubliko de Slovenio

Nova leĝo vekis timojn pri amaskomunikila cenzuro. Proksimume

140 000 homoj ankoraŭ neis aliron al primara sanservo pro manko de familiaj kuracistoj. Romaoj alfrontis sisteman diskriminacion, precipe en loĝado kaj edukado. Samseksemaj paroj, transgenuloj kaj unuopaj viroj estis ekskluditaj de helpataj reproduktaj teknologioj. La amasiĝo de kazoj en la tribunaloj prokrastis aliron al sanservo.

Prilaborado de azilpetoj. Subvencioj daŭre estis donitaj.
al fosiliaj brulaĵoj.

ESPRIMLIBERECO La nova Leĝo

pri Amaskomunikiloj, pasigita en septembro, donis al du registaraj agentejoj la povon decidi ĉu publikigita enhavo povus esti interpretata kiel incito al perforto, "malamparolo" aŭ "terorismo".

Estis zorgoj, ke ĉi tiu revizio de enhavo eble ne estas senpartia, eble kondukante al amaskomunikila cenzuro. Krome, la nova mekanismo por ŝtata financa helpo al amaskomunikiloj proponita de ĉi tiu leĝo levis zorgojn pri ebla politika biaso.

RAJTO AL SANO Ĉirkaŭ

140 000 homoj ankoraŭ ne havis asignitan familian kuraciston, inkluzive de pli ol 30 000 plenkreskuloj, kiuj daŭre ricevis primaran sanservon ĉe suplementaj sancentroj starigitaj por pacientoj sen asignita familia kuracisto. Pro severaj kapacitmankoj kaj aliaj sistemaj problemoj, ĉi tiuj sancentroj ne povis garantii primaran sanservon.

taŭgaj por ĉiuj, kiuj bezonis ilin.

DISKRIMINACIO
Homoj "forviŝitaj"

Pli ol 25 000 civitanoj de la eksa Jugoslavio restis ekskluditaj de la oficiala registro de konstantaj loĝantoj post kiam ili estis kontraŭkonstitucie forigitaj de ĝi en

En 1992, kiam Slovenio sendependiĝis, ĉi tiuj individuoj ankoraŭ ne havis rimedojn por akiri konstantan loĝrajton, kio rezultigis persistajn malobservojn de ilia rajto je civitaneco kaj malhelpis ilin partopreni en politika vivo kaj aliri esencajn servojn. Malgraŭ tribunalaj decidoj favore al ĉi tiuj "forviŝitaj" individuoj, neniuj efikaj jura solvo estis trovita por ili.

Romaoj

daŭre alfrontis sisteman diskriminacion, precipe en loĝado kaj edukado. La Leĝo pri Krizaj Mezuroj por Certigi Publikan Sekurecon ("Leĝo Ŝutar") estis pasigita en novembro laŭ rapidigita proceduro, du semajnojn post hommortigo en Novo Mesto, kies supozebla kriminto estis romao. Ĉi tiu leĝo plivastigis la povojn de la polico kaj la juĝistaro, forigis procedurajn protektojn, kaj permesis subtrahi nunponojn de socialaj helpoj. Ĉi tiuj mezuroj verŝajne misproportie influus romaojn kaj plimalbonigus ilian socialan ekskludon.

GLAT-homoj

En junio, lesbaj paroj oficiale akiris la rajton aliri helpatajn reproduktajn teknologiojn, konforme al la rajto de ĉiuj virinoj al neinvazia traktado.

diskriminacia. Tamen, samseksemaj paroj, transgenuloj kaj unuopaj viroj ankoraŭ estis ekskluditaj. La Ministerio pri Sano konfirmis, ke medicina traktado ne estis

necesa por seksorekono en civila stato, kaj oficiale petis la Ministerion pri Internaj Aferoj ŝanĝi la Leĝon pri Civila Stato por konsideri ĉi tiun ŝanĝon.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ La Leĝo pri Fremduloj estis ŝanĝita en aprilo por permesi al azilpetantoj, kiuj oficiale havis laboron aŭ estis kovritaj de socialasekuro dum tri el la antaŭaj kvar monatoj, peti kombinitan restadpermeson kaj laborpermeson.

La amasiĝo de netrakitaj kazoj en la tribunaloj signife plilongigis la atendtempojn por finaj decidoj pri azilpetoj.

Malgraŭ raportoj pri Post polica perforto kaj kontraŭleĝaj devigitaj revenoj de azilpetantoj en Kroatio, Slovenio daŭre translokigis homojn al tiu lando laŭ la Dublina Regularo de EU, levante zorgojn pri la sekureco kaj laŭleĝeco de ĉi tiuj translokigoj.

RAJTO AL SANA MEDIO La Klimata Leĝo adoptita en 2025 laŭleĝe devigis Slovenion atingi klimatan neŭtralecon kaj redukti siajn forcejgasajn emisiojn, sed emisioj el la voja transportsektoro pliiĝis. Krome, subvencioj por fosiliaj brulaĵoj daŭris. Rezulte, la kosto de CO2-emisioj restis malalta, kio ne kuraĝigis la transiron al renovigebla energio. La malrapida rapideco de la transiro de fosiliaj brulaĵoj al renovigebla energio en ĉiuj sektoroj ankaŭ prezentis minacon al la aer kvalito.

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ

Sendajo de milita ekipaĵo estis sendita al Israelo en aŭgusto, nur sep tagojn post kiam la registaro malpermesis la importadon, eksportadon kaj transiron de tia ekipaĵo.

militistaro destinita al Israelo. Reprezentantoj de la frajta kompanio deklaris, ke la kompanio ne sciis pri ĉi tiu nova leĝaro, kiu levis realajn zorgojn pri ĝia respekto al siaj homaj-rajtaj respondecigoj kaj la apliko de la leĝo fare de Slovenio.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPARO La posteno de Mediatoro restis vaka ekde februaro, kaj la vic-mediatoro ne estis rajtigita plenumi ĉiujn kontrolajn funkciojn rilatajn al ĉi tiu posteno.

---

1. "Ob 33. obletnici izbrisa: Krivice izbrisanim ostajajo nepopravljene in ogrožajo življenja", 26-a de februaro

2. "Slovenio. Faciligi la transdonon de armiloj al Israelo estas "alarma" kaj malrespektas internacian juron," la 22-an de aŭgusto

SOMALIO

Federacia Respubliko de Somalio

Civilaj loĝantaroj denove estis grave trafitaj ĉi-jare de la armita konflikto, kiu detruis la landon, kaj infanoj suferis gravajn homaj-rajto-malobservojn. Ĉiuj konfliktaj partioj daŭre faris gravajn malobservojn de internacia homaj-rajtoj-juro.

Homaj rajtoj kaj internacia humanitara juro. Virinoj kaj knabinoj estis submetitaj al seksbazita perforto, inkluzive de konflikt-rilata seksa perforto. Klimata ŝanĝo pliseverigis sekiĝojn, endanĝerigante la rajtojn al manĝaĵo kaj akvo kaj kaŭzante devigan delokiĝon ene de la lando kaj trans ĝiaj limoj. Delokitaj homoj alfrontis devigajn eldomigojn tra la tuta lando. La rajto al esprimlibereco estis grave limigita. La Konsilio pri Homaj Rajtoj

La oficejo pri homaj rajtoj de Unuiĝintaj Nacioj finis la mandaton de la sendependa spertulo pri la homaj-rajtoj-situacio en Somalio.

La aŭtoritatoj en Somalilando grave limigis la rajton je esprimlibereco same kiel la liberecon de la amaskomunikiloj.

KUNTEKSTO

En januaro, Somalio komencis sian sidlokon en la Konsilio de Sekureco de UN en la en la kadro de sia dujara oficperiodo kiel ne-konstanta membro.

La Misió de Subteno kaj Stabiligo de AU en Somalio (AUSSOM), kiu anstataŭigis la Transiran Mision de AU en Somalio, ekfunkciis en januaro. La Konsilio de Sekureco de UN renovigis sian mandaton.

mandato por unu jaro en decembro.

La efektivigo de nova balotmodelo por la elektoj de 2026 kaj la konstituciaj amendoj de 2024

daŭre generis streĉiĝojn inter la federacia registaro kaj certaj membroŝtatoj de la federacio, precipe kun la gvidantoj de Jubalando kaj Puntlando, kiuj en junio publikigis komunan deklaron malakceptante la revizion de la Konstitucio.

Turki-gvidataj mediaciaj klopodoj malstreĉigis streĉiĝojn, kiuj ekestis inter Somalio kaj Etiopio post la konkludo de memorando de kompreno inter ĉi-lasta kaj Somalilando en januaro 2024. Post la subskribo de la Deklaro de Ankaró en decembro 2024, la gvidantoj de Etiopio kaj Somalio faris reciprokajn ŝtatajn vizitojn.

La 26-an de decembro, Israelo fariĝis la unua lando kiu agnoskis Somalilandon kiel sendependan ŝtaton.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ KAJ HOMCIDOJ

La civila loĝantaro daŭre estis grave trafita de la armita konflikto inter la somalia registaro, subtenata de ĝiaj internaciaj aliancanoj, kaj la armita grupo Al Shabab. Dum la tuta jaro, amasaj civilaj viktimoj estis raportitaj.

Neniu estis respondeca pri malobservoj de internacia juro.

humanitara kaj internacia juro pri homaj rajtoj.

La Transira Asista Misió de Unuiĝintaj Nacioj en Somalio identigis 395 civilaj viktimoj (144 mortigitaj kaj 251 vunditaj) okazis nur inter marto kaj septembro. Laŭ kolektitaj informoj, oni kredas, ke Al Shabab respondacas pri 40% (159) de ĉi tiuj kazoj, kaj la resto estas atribuita al ŝtataj sekurecaj fortoj, klanaj milicoj kaj aliaj neidentigitaj armitaj agantoj.

La 18-an de marto, ĵurnalisto Mohamed Abukar Mohamed, pseŭdonimo "Dabaashe", estis mortigita per improvizita eksplodaĵo celanta la konvojon de prezidanto Hassan Sheikh Mohamud, kiu trafis lian hejmon en la kvartalo Eel Gaabta de la ĉefurbo Mogadiŝo. Al-Shabab deklaris sin respondeca pri la atako, en kiu aliaj civiluloj estis mortigitaj.

INFANAJ RAJTOJ La UN-mandatita

Landa Teamo, farante monitoran kaj informkolektan mision pri ses specoj de gravaj malobservoj de infanrajtoj en areoj de armita konflikto, raportis 1 394 gravajn malobservojn, kiuj influis 1 096 infanojn (840 knabojn kaj 256 knabinojn) inter marto kaj aŭgusto. Ĉi tiuj inkluzivis kazojn de forkapto, rekrutado kaj uzo en konflikto, mortigo kaj fizika atako, seksperforto kaj aliaj formoj de seksa perforto, atakoj kontraŭ lernejoj kaj hospitaloj, kaj neo de humanitara aliro. Al-Shabab respondecis pri 77% de la konfirmitaj malobservoj, kun la resto atribuita al somaliaj sekurecaj fortoj, klanaj milicoj kaj aliaj neidentigitaj armitaj agantoj.

La Integra Faza Klasifiko de Nutraĵsekureco taksis, ke 1.85 milionoj da infanoj en aĝo de ses ĝis 59 monatoj riskis suferi de akuta malnutrado inter junio 2025 kaj junio 2026, kaj ke 421 000 verŝajne suferos de severa akuta malnutrado.

SEKSA AŬ BAZITA PERFORTO

LA ĜENRO

Seksbazita perforto, inkluzive de seksa perforto

Perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj en la kunteksto de la konflikto daŭre okazis. Inter marto kaj septembro, Unuiĝintaj Nacioj registris ok kazojn de perforto.

Seksaj atakoj rilataj al la konflikto (ses grupseksperfortoj kaj du seksperfortprovoj) estis faritaj kontraŭ kvin knabinoj kaj sep virinoj, kiuj ĉiuj estis rifuĝintoj. Ses el ĉi tiuj okazaĵoj estis atribuitaj al neidentigitaj armitaj viroj kaj du al viroj en uniformo operaciantaj en la subŝtato Jubalando.

La Federacia Parlamento ne adoptis la leĝprojektojn rilatajn al seksaj deliktoj kaj ina genitala mutilado, kiuj estis prezentitaj al ĝi. Tamen, la ŝtato Jubalando adoptis la Leĝon Malpermesantan Inan Genitalan Mutiladon en marto.

RAJTO DE DELOKIGITAJ PERSONOJ Interne delokitaj personoj daŭre alfrontis multajn homaj-rajtoj-malobservojn. La lando havis preskaŭ 550 000 delokitajn personojn pro sekeco, inundoj, konflikto aŭ manĝaĵa sensekureco. Unuiĝintaj Nacioj registris pli ol 250 000 perforte elpeltitajn homojn tutlande; la plej multaj jam estis interne delokitaj personoj. Ne malpli ol 56% de ĉi tiuj elpeloj okazis en la regiono Benadir.

RAJTO AL SANA MEDIO

Somalia spertis aridajn

revenantaj problemoj rilataj al klimata ŝanĝo.

Malgraŭ ĉi tiu situacio, la aŭtoritatoj ne provizis sekuran trinkakvon taŭgan por hejma uzo post la elsekiĝo de subteraj kaj surfacaj fontoj. La aŭtoritatoj

Ankaŭ malsukcesinte plenumi sian devon protekti akvofontojn kontraŭ poluado, multaj homoj uzis poluitan akvon, kio kaŭzis ĥolerepidemiojn. La sekeco ankaŭ kaŭzis malnutradon.

ĝeneraligita, la malapero de bienoj, la morto de brutaro, la detruo de porvivaĵoj kaj altiĝo de nutraĵprezoj1.

Unu el la sekvoj de la malkresko de

La nivelo de akvoniveletoj en riveroj dum la sekeco ŝuldiĝis al la detruo de riverbordoj fare de farmistoj serĉantaj aliron al akvo, kio eksponis malaltajn riverbordajn areojn al inundado. La situacio estis

Tio estis des pli problema, ĉar la registaro ne riparis la difekton.

Dum manko de aliro al sanservo daŭre kontribuis al mortoj pro malnutrado kaj ĥolero, la parto de la nacia buĝeto asignita al sano restis sub 5%, multe malpli ol la 15% rekomenditaj en la Deklaracio de Abuja. Al-Shabab ankaŭ trudis impostojn sur akvofontoj, manĝaĵoj kaj brutkomerco, plue plimalbonigante la situacion.

Klimata financado donita al

Ĉar Somalio ricevis nesufiĉan financadon de altenspezaj kaj alt-emisiaj landoj, la registaro luktis por certigi financojn por adaptiĝo al klimata ŝanĝo, kio rezultigis loĝantardelokiĝojn ene de la lando kaj trans limojn.

LIBERO DE ESPRIMO

La aŭtoritatoj limigis la rajton je esprimlibereco, inkluzive de gazetara libereco. Ĵurnalistoj estis celitaj de sekurecaj taĉmentoj kaj submetitaj al minacoj, ĉikanado, timigado, batadoj, arbitraj arestoj kaj krimaj procesigoj. Post multoblaj atakoj de Al-Shabab en Mogadiŝo kaj ĉirkaŭaj urboj kaj vilaĝoj, la registaro intensigis siajn klopodojn kontroli kaj cenzuri ĵurnalistojn laborantajn pri aferoj de publika intereso, inkluzive de sensekureco kaj devigitaĵoj eldomigoj. La 16-an de marto, la Ministro pri Informo eldonis direktivon malpermesantan la publikigon de "deklaroj aŭ informoj, kiuj povus minaci la nacian sekurecon" aŭ kiuj "rekte aŭ nerekte deturnas atenton de la stato de publika intereso."

aŭ krei informojn de nulo."

La 15-an de marto, oficistoj de la Nacia Agentejo pri Inteligenteco kaj Sekureco traserĉis la hejmon de Bahjo Abdullahi Salad, raportistino por la somala televidkanalo RTN, kaj arestis ŝin. La ĵurnalistino estis detenita dum ĉirkaŭ kvar horoj ĉe la policejo de la distrikto Wardhigley en Mogadiŝo pro TikTok-video en kiu ŝi diskutis la mankon de rubkolektado en certaj areoj de la distrikto.

Ŝi estis liberigita sen akuzo.

La 18-an de marto, la polico arestis almenaŭ 22 ĵurnalistojn, kiuj raportis pri la atenco kontraŭ la ŝtatestro. La polico traserĉis la oficejojn de la amaskomunikila grupo Risaala, kiu publikigis filmeton montrantan la lokon de la atako. Kvin ĵurnalistoj laborantaj por la grupo estis arestitaj: raportisto Ali Abdullahi Ibrahim kaj raportisto Hamda Hassan Ahmed, kameraistoj Mohamed Said Nur kaj Abdullahi Sharif Ali, kaj teknikisto Liban Abdullahi Hassan. Ĉiuj estis pridemanditaj ĉe la policejo Hamar Jajab en Mogadiŝo antaŭ ol esti liberigitaj poste tiun tagon.

La 1-an de aprilo, policistoj iris al la oficejoj de Five Somali TV kaj arestis la ĵurnalistojn Mohamed Roraye, Ahmed Mohamud, Mohamed Abdi Afgooye kaj Dahir Dayah. La operacio sekvis raporton de la kanalo pri la supozebla "dizerto" de policistoj. La kvar ĵurnalistoj estis liberigitaj sen akuzo poste tiun tagon.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPAROJ

En julio, la Nacia Sendependa Komisiono pri Homaj Rajtoj (CNIDH) estis kreita kaj la registaro aprobis la nomumon de naŭ membroj por ĝi.

ekzemple, la unua de sia speco en Somalio. La parlamento aprobis la nomumojn je

La 11-an de oktobro la novaj nomumitoj oficiale ekoficis. Kelkaj aspektoj

Grupoj de la somalia civila socio esprimis rezervojn pri la sendependeco de la CNIDH kaj la nomumprocezo, kredante ke al ĝi mankas travebleco.

La Konsilio pri Homaj Rajtoj de Unuiĝintaj Nacioj finis en oktobro la mandaton de la sendependa spertulo pri la homaj-rajtoj-situacio en Somalio, kiu ekzistis ekde 1993. En sia rezolucio, la Sekureca Konsilio taskigis la Oficejon de la Alta Komisararo por Homaj Rajtoj (OHCHR) provizi teknikan helpon kaj kapacitkonstruajn servojn al Somalio, same kiel taksu kaj monitori la homaj-rajtoj-situacion en Somalio kaj raportu pri ĝi.

konto, konsultiĝante kun la CNIDH, la civila socio kaj la kompetentaj aŭtoritatoj.

SOMALILANDO Libereco de esprimo

Espero, ke prezidanto Abdirrahman Mohamed Abdullahi, oficanta ekde decembro 2024, plibonigus la homaj-rajtoj-situacion en Somalilando, ne realiĝis. Aŭtoritatoj daŭre limigas esprimliberecon, inkluzive arestante ĵurnalistojn kaj akuzante ilin per krimaj akuzoj. La Somalia Ĵurnalista Sindikato, amaskomunikila lobiorganizo, raportis, ke aŭtoritatoj en Somalilando arestis almenaŭ 24 ĵurnalistojn.

La ĵurnalisto Ahmed Mohamud Dool estis Li estis arestita kaj detenita la 5-an de aŭgusto ĉe la Kriminala Enketa Departemento en Hargejso, la ĉefurbo de Somalilando, kien li iris responde al alvoko. Lia aresto rilatis al enhavo, kiun li afiŝis en Facebook pri murdoj faritaj en la urbo. Li estis akuzita la sekvan tagon pri "disvastigo de malveraj informoj". La Regiona Kortumo Maroodi Jeex, sidanta en Hargejso, ordonis lian antaŭprocesan areston por kvar tagoj, post kio la polico estis rajtigita plilongigi lian areston por pliaj sep tagoj por enketaj celoj.

La 3-an de septembro, la kazo estis plusendita al la Distrikta Kortumo de Hargejso, kiu

kondamnis la ĵurnalistojn al monpuno de 1.500.000 somaliaj ŝilingoj (ĉirkaŭ 150 usonaj dolaroj) kaj ordonis lian liberigon.

---

1. Neniu pluvo, neniu manĝaĵo, neniuj bestoj: La efiko sur homaj rajtojn de Sekeco kaj Delokiĝo en Somalio, 10-a de novembro

SUDANO

Respubliko Sudano

Ĉiuj konfliktaj partioj daŭre faris gravajn malobservojn de internaciaj homaj rajtoj kaj internacia humanitara juro, rezultigante multajn civilajn viktimojn. Ŝtatoj daŭre liveris armilojn al la konfliktaj partioj, precipe en Darfuro, malobee al la armilembargo de la Konsilio de Sekureco de UN. Konflikt-rilata seksa perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj estis ĝeneraligita kaj sistema. Konflikt-rilatataj abomenaĵoj restis senpunaj. Rabado kaj detruo de civila posedaĵo okazis, malobee al ekonomiaj kaj sociaj rajtoj. Ĉi-jare denove, la konflikto kaŭzis amasan delokiĝon de civiluloj, multaj el kiuj serĉis rifuĝon en najbaraj landoj, kie la kondiĉoj estis ekstreme malfacilaj.

KUNTEKSTO La

armita konflikto, kiu erupciis en Ĥartumo, la ĉefurbo, inter la Sudanaj Armitaj Fortoj (SAF) kaj la Rapidaj Subtenaj Fortoj (RSF) en aprilo 2023, daŭris tra la tuta lando, kun detruaj efikoj sur la civila loĝantaro. La batalado daŭris kaj eskaladis.

intensiĝis dum la tuta jaro, malgraŭ multnombraj politikaj klopodoj.

En januaro kaj februaro, la FAS rekomencis ĉe MALPROKSIMA parto de la teritorio, inkluzive de Ĥartumo kaj la ŝtato Al Jazirah.

En aŭgusto, la FAR anoncis la formadon nova paralela registaro en Njalo (Suda Darfuro), estrita de ilia gvidanto, Mohamed Hamdan Dagalo, helpata de Abdelaziz al-Hilu, gvidanto de la Sudana Popola Liberiga Movado-Norda (SPLM-Norda), armita grupo kiu kontrolis grandan parton de la ŝtatoj Suda Kordofano kaj Blua Nilo. La SPLM-Norda forĝis aliancon kun la Ruandaj Armitaj Fortoj (FAR) en

FEBRUARO.

MALOBSEVOJ DE INTERNACIA JURU HUMANITARA

Miloj da civiluloj estis mortigitaj aŭ vunditaj en rektaj aŭ arbitraj atakoj fare de konfliktaj partioj, kaj aliaj estis kaptitaj en interpafado, kun la FAS kaj FAR ofte uzantaj eksplodemajn armilojn kun larĝa efikradiuso.

La Siriaj Arabaj Fortoj (SAF) kaj ilia aliancano celis civilulojn en reprezaliaj atakoj dum la rekonkero de Ĥartumo kaj la ŝtato Al-Ĝazira en januaro kaj februaro. La 31-an de januaro, la Oficejo de la Alta Komisaro por Homaj Rajtoj (OHCHR) raportis, ke, de kiam la SAF reakiris kontrolon de partoj de Norda Ĥartumo fine de januaro, almenaŭ 17 viroj kaj unu virino estis mortigitaj en atakoj atribuitaj al batalantoj kaj milicoj aligitaj kun la armeo.

En la subŝtato Al-Ĝazira, la Sudanaj Armetrupoj (SAF) kaj iliaj aliancanoj, la Sudanaj Ŝildaj Fortoj, atakis membrojn de la Kanabi-komunumo, akuzante ilin pri kunlaboro kun la Ruandaj Armetrupoj (RAF). Laŭ la Sendependa Faktserĉa Misio de UN por Sudano (UN), inter la 9a kaj 12a de januaro, la Sudanaj Ŝildaj Fortoj atakis plurajn Kanabi-vilaĝojn, inkluzive de Tayba kaj Dar al Salam al Hideba. Ili mortigis kelkajn

civiluloj, domoj estis bruligitaj kaj posedaĵoj kaj brutaro estis prirabitaj. En Tayba sole, almenaŭ 26 civiluloj estis mortigitaj, inkluzive de infano.

La 11-an de aprilo, la Reĝaj Armitaj Fortoj (FAR) lanĉis grandskalan atakon kontraŭ la tendaro Zamzam por interne delokitaj personoj (Norda Darfuro), kiu daŭris almenaŭ tri tagojn, kaŭzante grandegan damaĝon al la loĝantaro kaj difektante civilan infrastrukturon. Neniu nombro de viktimoj estis sendepende konfirmita, sed

La internacia misio raportis, ke inter 300 kaj 1 500 homoj estis mortigitaj kaj pli ol 157 vunditaj, plejparte virinoj kaj infanoj. En la unua tago, FAR-batalantoj atakis sancenon administratan de Relief International, mortigante naŭ dungitojn. Du aliaj dungitoj poste venkiĝis al vundoj ricevitaj dum la atako.

La batalantoj intence ekbruligis

loĝejoj, butikoj, la merkato kaj diversaj strukturoj ene de la tereno de

La lernejo kaj la moskeo Ŝejko Farah, detruante kaj difektante esencan civilan infrastrukturon. Ili havas

Domoj, entreprenoj kaj aliaj komercaj establaĵoj ankaŭ estis prirabitaj, senhavigante loĝantojn de baza manĝaĵo kaj aliaj necesaj. Sancenroj estis detruitaj kaj traserĉitaj, malhelpante civilulojn ricevi esencan medicinan prizorgon.

La 26-an de oktobro, la FAR transprenis la kontrolon de El Faŝero (Norda Darfuro) post 18-monata sieĝo, dum kiu ili efektivigis senĉesajn atakojn. Post konkero de la urbo, la Reĝaj Armitaj Fortoj masakris civilulojn, sekse atakis virinojn kaj knabinojn, kaj prenis ostaĝojn por elaçeto. La longedaŭra sieĝo kaj la blokado de humanitara helpo ekigis malsategon .

en la tendaroj por rifuĝintoj en la regiono. Multaj civiluloj, inkluzive de infanoj, restis kaptitaj en la urbo, kie ili estis en alta risko de pliaj atakoj kaj perforto.

La Reĝaj Armitaj Fortoj (RAF) ankaŭ intensigis atakojn en la regiono Kordofan, precipe en oktobro kontraŭ la urbo Bara (Norda Kordofan), kie ili efektivigis resumajn ekzekutojn. La 3-an de novembro, dronatako laŭdire mortigis almenaŭ 40 homojn dum funebro ĉe la periferio de El Obeid, Norda Kordofan. En la urboj Kadugli (Suda Kordofan) kaj Babanusa (Okcidenta Kordofan), civiluloj daŭre estis sieĝataj de la RAF, konstante riskantaj atakon.

NERESPONBLECAJ ARMILO-TRANSFEROJ En septembro, la Konsilio de Sekureco de UN plilongigis por plia jaro la armilembargon validan ekde 2004, kiu validis nur por Darfuro. Ĝi ne etendis ĝin al la resto de Sudano. Ĉi tiu armilembargo ne estis konvene aplikata, estis ofte malobservita, kaj estis tute neadekvata al la postuloj de la daŭranta krizo.

Eksteraj agantoj daŭre instigis la bataladon per liverado de armiloj al la konfliktaj partioj. Ekzemple, la Unuiĝintaj Arabaj Emirlandoj provizis progresintajn ĉinajn armilojn al la Ruandaj Armitaj Fortoj (FAR), kiujn la grupo uzis en Darfuro.

SEKSA KAJ GENBAZITA PERFORTO En Ĥartumo kaj en urboj kaj vilaĝoj tra AI

Jazeera, Norda Darfuro kaj Suda Darfuro, la konfliktaj partioj — precipe la Ruandaj Armitaj Fortoj (FAR) — faris ĝeneraligitan kaj sisteman konflikt-rilatan seksan perforton kontraŭ virinoj kaj knabinoj. Seksa perforto estis uzata kiel strategio por humiligi, puni, kontroli, enstampi timon kaj delokigi virinojn kaj iliajn familiojn.

Aldone al seksperforto, inkluzive de seksperforto en kunveno, kaj seksa sklaveco, la FAR-batalantoj submetiĝis virinojn kaj knabinojn al aliaj formoj de torturo kaj kruela, nehoma aŭ degrada traktado3.

La viktimoj de seksa perforto havas Ili suferis fizikajn vundojn kaj psikologian traŭmaton. Kelkaj poste spertis diversajn sanproblemojn, inkluzive de rendoloro, neregulaj menstruoj, malfacilaĵoj en marŝado, kaj foje sporada memorperdo.

Viktimoj de seksa perforto ne havis aliron al taŭgaj prizorgaj servoj kaj ne povis plendi. Ili ne nur alfrontis malfacilaĵojn aliri

saninstalaĵoj kaj la polico estis malhelpitaj de la daŭranta batalado, sed ili ankaŭ estis bremsitaj de timoj pri stigmatizado kaj reprezalioj.

La Internacia Misiono indikas, ke la FAS ankaŭ faris perfortagojn

seksaj agoj, inkluzive de seksperforto, seksa ĉikanado kaj torturo

seksigitaj kontraŭ virinoj kaj viroj, precipe dum ilia

aresto, en Blanka Nilo, Blua Nilo, Ĥartumo kaj Nordaj Ŝtatoj.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ Ĉirkaŭ 24.6 milionoj da homoj, aŭ duono de la sudana loĝantaro, suferis pro akuta nutraĵsensekureco.

Milionoj da homoj riskis suferi pro malsato kaj malsatego.

estis konfirmita en diversaj regionoj de la lando.

La redukto de helpo, precipe el Usono, pligravigis manĝaĵmankojn.

Samtempe, interrompoj al nutraĵprovizaj ĉenoj kaj agrikultura produktado, kune kun administraj malfacilaĵoj kaj prokrastoj en helpiverado, kontribuis al ĝeneraligita nutraĵsensekureco kaj malnutrado.

La situacio estis aparte serioza en Norda Darfuro, precipe en El Faŝero, kaj en la tendaroj Zamzam kaj Abu Ŝouk por interne delokitaj personoj. La Reĝaj Armitaj Fortoj (FAR) fortranĉis ĉiujn esencajn provizojn de manĝaĵoj kaj akvo. Bazaj nutraĵoj kiel oleo, lentoj, sukero kaj akvo estis malabundaj kaj nepageblaj, kaŭzante ĝeneraligitan malnutradon kaj dehidratigon kaj rezultigante mortojn, precipe inter infanoj.

Laŭ la Internacia Misiono, ne-arabaj loĝantaroj estis trafitaj de vasta prirabado kaj detruo de infrastrukturo esenca por la

civila supervivo, ĉefe atribuebla al la Ruandaj Armitaj Fortoj (FAR) kaj ilia aliancanoj, precipe en la regiono Darfuro. La vivrimedoj de ĉi tiuj loĝantaroj estis grave interrompitaj, same kiel civila infrastrukturo, inkluzive de loĝejoj, nutraĵoj kaj akvofontoj, la sansistemo kaj stacioj.

akvopumpado, same kiel oficejoj kaj servaĵkonstruaĵoj.

RAJTOJ DE DELOKIGITAJ PERSONOJ

La konflikto eskaliĝis kaj fariĝis pli kaj pli detruiga por

civiluloj. Laŭ UNHCR, la delokiĝokrizo kaŭzita de ĉi tiu konflikto estis la plej rapide kreskanta tutmonde. Ĝis

decembro, preskaŭ 12 milionoj da homoj estis perforte delokitaj

ekde la komenco de la konflikto en 2023; 7.8 milionoj el ili estis

en Sudano kaj pli ol kvar milionoj en najbaraj landoj, kie ili

vivas en ekstreme malfacilaj kondiĉoj.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RĪPAROJ

Senpuneco daŭris pro krimoj laŭ internacia juro kaj aliaj homaj-rajtoj malobservoj kaj misuzoj rilataj al

konflikto.

La 6-an de oktobro, la Ĉambro I de la Internacia Kortumo (IPK) trovis Ali Muhammad Ali Abd Al Rahman, ankaŭ konatan kiel "Ali Kushayb", unu el la ĉefaj gvidantoj de la Janjaveed-milicoj, kulpa pri 27 akuzoj de militkrimoj kaj krimoj kontraŭ la homaro faritaj en Darfuro inter aŭgusto 2003 kaj marto 2004. Li estis kondamnita.

la 9-an de decembro, li estis kondamnita al 20 jaroj da malliberejo.

Tamen, kvar aliaj suspektatoj, kontraŭ kiuj la Internacia Kortumo eldonis arestordonojn, inkluzive de la eksprezidento Omar al-Bashir, ankoraŭ ne estis arestitaj kaj transdonitaj al la Kortumo por proceso.

Ankaŭ en oktobro, la Konsilio pri Homaj Rajtoj

UN plilongigis, por la dua fojo, la mandaton de la Sendependa Internacia Faktserĉa Misiono por Sudano. La Internacia Misiono publikigis sian duan raporton en septembro, konkludante ke la Sudanaj Armitaj Fortoj (SAF) kaj la Ruandaj Armitaj Fortoj (FAR) faris militkrimojn, kaj ke la FAR ankaŭ faris krimojn kontraŭ la homaro. Ĝi formulis

rekomendoj kiuj postulis la protekton de civiluloj, precipe per ĉesigo de la sieĝoj,

precipe en El Faŝero kaj en la urboj de Norda kaj Suda Kordofano, kaj permesante senbridan aliron al humanitara helpo. Ĝi ankaŭ disvolviĝis

rekomendoj koncerne respondiĝeblon kaj la aliron de viktimoj al justeco, inkluzive deestigado de la jurisdikcio de la Internacia Kortumo kaj subteno al la kreado de sendependa kaj senpartia jura mekanismo por Sudano.

Ankaŭ en oktobro, la Komisiono Afrikaj homaj rajtoj kaj

popoloj publikigis la unuan raporton pri ĝia Komuna virtuala faktesplora misio pri la rajtoj-situacio

la viro en la Respubliko Sudano, kiu konkludis, ke la FAS kaj la RSF faris gravajn homaj-rajto-misuzojn, inkluzive de atakoj kontraŭ civiluloj, etne-motivigitaj mortigoj, torturo kaj seksa perforto.

Ŝi rekomendis la deplojon de pacmisio de AU al Sudano kaj la kreadon de mekanismo por

respondiĝeca instanco taskigita procesigi tiujn supezeble respondecajn pri gravaj deliktoj.

-
1. Sudano: "Rifuĝejo Detruita": RSF-Malobservoj en la Zamzam-Tendaro por Interne Delokiĝintoj en Darfuro, 2-a de decembro
  2. "Sudano. Intencaj hommortigoj kaj seksa perforto faritaj de "La Reĝaj Armitaj Fortoj en El Faŝero: Novaj atesto de viktimoj" la 25-an de novembro
  3. "Ili seksperfortis nin ĉiujn." Seksa perforto kontraŭ Virinoj kaj knabinoj en Sudano, la 10-an de aprilo

SUDA SUDANO

Respubliko de Suda Sudano

Sistema korupto kaŭzis subfinancadon de publikaj servoj. Reduktita financado de la usona registaro negative influis la rajton je sano, en tempo kiam ĉirkaŭ ses milionoj da homoj spertis akutan manĝaĵsensekurecon.

kaj kie pli ol 70% de infanoj ne estis en lernejo. La aŭtoritatoj daŭre uzis aŭtoritatemajn praktikojn, inkluzive de arbitra aresto, por subpremi aŭ sufoki malkonsenton kaj politikan opozicion. La armita konflikto, kiu eksplodis en 2013, intensiĝis, rezultante en amasa delokiĝo kaj dekoj da mortigoj. La ĉeesto de ugandaj militfortoj en la lando malobservis la armilembargon de la Konsilio de Sekureco de UN, kiu estis renovigita en majo. La aŭtoritatoj faris iom da progreso rilate al la establado de la Komisiono pri Vero, Repaciĝo kaj Resanigo, sed neniu progreso estis farita rilate al la establado de kompenso- kaj riparinstanco por viktimoj de la konflikto, aŭ pri la kreado de la Miksita Tribunalo por Suda Sudano. La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN plilongigis la mandaton de la Komisiono pri Homaj Rajtoj en Suda Sudano.

KUNTEKSTO

Pacnegocadoj faritaj laŭ la Tumaini-Iniciato inter la registaro kaj armitaj grupoj, kiuj ne subskribis la packontrakton de 2018, estis interrompita en julio.

Multaj politikaj rearanĝoj eventoj okazis dum la jaro, kaj la sinsekvo ĉe la ŝtatestro kaŭzis konjektojn. Benjamin Bol Mel estis nomumita Vicprezidanto por Ekonomiaj Aferoj en februaro fare de Prezidanto Salva Kiir Mayardit, kiu ankaŭ nomumis lin Vicprezidanto de la reganta partio en majo. Benjamin Bol Mel estis sankciita de la usona registaro en 2017 post akuzoj pri

korupto. En novembro, la prezidanto lin maldungis, anstataŭigis lin en ambaŭ postenoj per la antaŭa vicprezidanto James Wani Igga, kaj metis lin sub hejmareston.

En septembro, Riek Machar Teny, la estro de la opozicio, estis forigita de sia posteno kiel unua vicprezidanto. Li estis sub hejmaresto ekde marto. Li, kune kun sep aliaj

Viroj estis procesitaj pro akuzoj inkluzive de murdo kaj ŝtatperdo, punindaj per morto, rilate al atako de la "Blanka Armeo" (armita "memdefenda" grupo) kontraŭ soldatoj en la ŝtato Supra Nilo. La aserto de la akuzantaro, ke Riek Machar Teny komandis kaj gvidis la grupon, estis kontestita de fakuloj. Ĵurnalistoj kaj eksterlandanoj estis intermite rifuzitaj aliri la proceson.

La registaro komencis dissendi

Internaciaj meteorologiaj datumoj estas kolektataj por plibonigi fruajn avertajn sistemojn. La lando spertis plurajn ekstremajn veterajn eventojn, inkluzive de mortiga varmondo. Severaj inundoj aparte trafis la ŝtatojn Jonglei kaj Unity, devigante preskaŭ 375 600 homojn fuĝi de siaj hejmoj, laŭ UNHCR. Pli ol 1,35 milionoj da homoj estis trafitaj de la inundoj. Agrikultura tero kaj kritika infrastrukturo estis difektitaj de inundakvoj, plue limigante aliron al servoj kaj humanitara helpo.

EKONOMIA, SOCIA KAJ RAJTA KULTURA

La Komisiono pri Homaj Rajtoj ĉe

Sud-Sudano [UN] publikigis raporton indikante, ke sistema korupto kaj la defraŭdo de publikaj rimedoj kaŭzis severan subfinancadon de esencaj servoj, inkluzive de sanaj kaj edukaj servoj, kio instigis homaj-rajtoj-krizon.

Rajto al nutraĵo: En

novembro, proksimume ses milionoj da homoj (pli ol duono de la loĝantaro) spertis akutan nutraĵan sensekurecon. Oni taksas, ke 28 000 el ili suferis pro severa malsato. Pli ol 2,1 milionoj da infanoj riskis malnutradon.

En novembro, raporto de la Integra Kadro la sistemo de klasifiko de nutraĵsekureco levis zorgojn pri la

Ekzistas risko de malsatego en certaj areoj de la regiono de Supra Nilo, precipe en la distrikto Fangak kaj la suda parto de Nasir-urbo. Laŭ projekcioj prezentitaj en ĉi tiu raporto, la nombro da infanoj sub kvin jaroj suferantaj de akuta malnutrado inter julio 2025 kaj julio 2026 superos 2.1 milionojn. La raporto atribuis la altan nivelon de manĝaĵa sensekureco ĉefe al armita konflikto, ĝeneraligita sensekureco kaj grandskalaj inundoj, kiuj kaŭzis loĝantaran delokiĝon kaj interrompis agrikulturon.

Rajto al sano: Sud-

Sudano spertis sian plej malbonan ĥoleran epidemion iam registritan. La lando, kiu estis inter la afrikaj ŝtatoj plej dependaj de internacia helpo, estis unu el tiuj plej forte trafitaj de la reduktado de financado provizita de Usono.

Al Jazeera raportis en aprilo, ke ok homoj, inkluzive de kvin infanoj, mortis en la subŝtato Jonglei post pluraj horoj da piedirado por serĉi kuracadon kontraŭ ĥolero, ĉar medicina transportservo kaj sancentroj antaŭe financitaj de la Usona Agentejo por Internacia Disvolvigo (USAID) estis devigitaj fermiĝi.

Rajto al Edukado: Laŭ

UNICEF, 2.8 milionoj da infanoj (pli ol 70% de ĉiuj infanoj en la lando) ne estis en lernejo. La plimulto estis knabinoj. Malriĉeco kaj frua geedziĝo estis inter la obstakloj al la aliro de knabinoj al edukado. Infanoj de

Paŝtistaj komunumoj maltrafis lernejon kiam ili devis movi brutaron.

LIBERO DE ESPRIMO

La aŭtoritatoj daŭre uzis

Aŭtoritataj praktikoj por subpremi aŭ subpremi malkonsenton. Homoj, kiuj kritikis la aŭtoritatojn, estis ĉikanitaj, timigitaj, minacitaj kaj arbitre detenitaj; kelkaj estis submetitaj al devigita malapero.

civilaj sociaj organizaĵoj dezirantaj okazigi kunvenon devis

ĉiam akiri antaŭan rajtigon de la Nacia Sekureca Servo (NSS) riskis malhelpi ajnan veran dialogon.

En arbitra kaj neproporcia maniero, La Nacia Komunikada Aŭtoritato (ANC) ordonis la 22-an de januaro al provizantoj de interretaj servoj bloki sociajn amaskomunikilajn platformojn dum minimume 30 tagoj, kiu povus esti plilongigitaj ĝis maksimume 90 tagoj.

Responde al protestoj kontraŭ la malpermeso, precipe de homaj-rajtoj-aktoroj, la ANC ĉesigis la rimedon. La malpermesordono deklaris, ke ĝi estis trudita responde al perfortaj atakoj faritaj kontraŭ sudanoj en Suda Sudano kaj kontraŭ entreprenoj apartenantaj al ili.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ En marto,

aŭtoritatoj arestis

almenaŭ 22 homojn, kiu subtenis la Sudanan Popolan Liberigan Movadon/Armeon-Opozicion.

Ses estis devigitaj malaperi, kaj la aliaj estis tenitaj en nekomunikebla stato. Zorgoj estis levitaj pri la laŭleĝeco de ĉi tiuj arestoj kaj la manko de travidebleco ĉirkaŭ ili. Ĉi tiuj arestoj okazis post...

perfortaj kolizioj kiuj kontraŭstarigis registarajn fortojn kontraŭ armitaj grupoj en la ŝtato Supra Nilo meze de februaro.

Ok viroj, kiuj estis forpelitaj de Usono kaj kiu estis detenita ekde majo sur usona milita bazo

La viroj, kiuj estis detenitaj en Ĝibutio, alvenis en Ĵubo, la ĉefurbo de Sud-Sudano, la 4-an de julio. Ilia deportado estis parto de amasa deportada kampanjo farita de la usona registaro. Ili tiam estis arbitre detenitaj en nemalkaŝita loko. Komence de septembro, du el ili estis liberigitaj, dum la aliaj ses restis en malliberejo.

La NSS daŭre monitoris la amaskomunikilojn, inkluzive de sociaj retoj, kaj uzis la akiritajn informojn por arbitre aresti kaj kontraŭleĝe deteni homojn, kiuj kritikis la registaron. En novembro, amaskomunikiloj raportis, ke la NSS arestis kaj detenis komikiston Amath Jok dum kvar tagoj post kiam ŝi nomis la prezidanton "granda ŝtelisto portanta ĉapelon" dum rekta elsendo de TikTok. Ŝi estis malpermesita uzi sociajn retojn.

sociaj servoj por nedefinita periodo. Amaskomunikiloj raportis, ke ŝi estis arestita denove poste tiun monaton, kune kun konata kantisto kaj TikTok-uzanto. Ŝi estis liberigita per kaŭcio.

libereco antaŭ la fino de la jaro.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA

JURO La

neinternacia armita konflikto, kiu kaptis la landon ekde decembro 2013, intensiĝis. Laŭ la Sud-Sudana Komisiono pri Homaj Rajtoj, armitaj kolizioj atingis senprecedencan skalon ekde 2017, kie civiluloj suferas la ĉefan ŝarĝon de la perforto. Granda nombro da viroj, virinoj kaj infanoj estis devigitaj fuĝi de siaj hejmoj. Kolizioj okazis tra la tuta lando, sed la regionoj Equatoria kaj Supra Nilo estis la plej trafitaj. En februaro, ekzemple, batalado intensiĝis inter

La "Blanka Armeo" kaj la Sud-Sudanaj Popolaj Defendaj Fortoj (SSDF, la registaraj armetropoj) kolizias en la ŝtato Supra Nilo. Raportoj indikas, ke la batalado rezultigis malobservojn de internacia humanitara juro kaj...

malobservoj de homaj rajtoj, inkluzive de krimoj laŭ internacia juro.

Konkretaj pruvoj montris, ke la FDPSS daŭre uzis atakhelikopterojn, forte sugestante, ke la liverado de rezervaj partoj por ripari ĉi tiujn aviadilojn daŭris, malobee al la armilembargo trudita de la Konsilio de Sekureco de UN (vidu Nerespondecaj Armitranslokigoj).

Raportoj pri la uzo de atakhelikopteroj ankaŭ pliiĝis kompare kun antaŭaj jaroj, kaj aviadilaj atakoj ankaŭ estis signife pli oftaj tra la tuta lando. Laŭ Human Rights Watch, la sudsudana registaro uzis improviziajn bruligajn armilojn ĵetitajn el aviadiloj en almenaŭ kvar atakoj en la ŝtato Supra Nilo, kiuj detruis civilan infrastrukturon kaj lasis dekojn da mortintoj kaj multajn vunditojn.

vunditaj per brulvundoj. Ĉi tiuj atakoj povus konsistigi militkrimojn.

NERESPONSIBLEJ ARMILO-TRANSFEROJ En majo, la Konsilio de Sekureco de UN renovigis por plia jaro la armilembargon truditan al Sud-Sudano ekde 2018.7 Tamen, soldatoj de la Uganda Popola Defenda Forto (OPDF) kaj milita ekipaĵo el Ugando estis deplojitaj en Sud-Sudano ekde almenaŭ la 11-a de marto, sen ke la Sankcia Komitato de la Konsilio de Sekureco de UN ricevu peton pri escepto de la embargo-rezolucio. Ĉi tiu ĉeesto konsistigis flagran malobservon de la armilembargo.

Malgraŭ neegala efektivigo, la armilembargo estis decida mezuro por redukti la fluon de armiloj uzataj por malobservi internacian humanitaran juron. Malgraŭ tio, kaj malgraŭ la rapide plimalboniĝanta homaj-rajtoj-situacio, pluraj membroj de la Konsilio de Sekureco de UN kaj la Konsilio pri Paco kaj Sekureco de AU alvokis la ĉesigon de la embargo en la semajno antaŭ la revizio de ĝia ebla renovigo en majo.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPARO La registaro ne faris signifajn

paŝojn por establi la Aŭtoritaton pri Kompenso kaj Riparo, kiel postulate de la leĝo pasigita de la Nacia Leĝdona Asembleo en novembro 2024. Se ĝi estus establita, ĉi tio

La instanco respondecus pri provizado de materia kaj financa subteno al civitanoj, kies posedaj estis detruitaj de la konflikto, kaj helpante ilin rekonstrui siajn vivrimedojn. La aŭtoritatoj nomumis elektran komitaton por la Komisiono pri Vero, Repaciĝo kaj Resanigo (TRHC), kiu komencis la procezon de elektado de sudsudana komisarioj. La civila socio esprimis zorgon pri la manko de travidebleco ĉirkaŭ ĉi tiu procezo kaj la manko de publika partopreno, kiu kontraŭis la provizaĵojn de la leĝo establa la TRHC. La procezo por establi la de la Afrika Unio subtenatan Miksitajn Tribunalon por Sud-Sudano, kiu respondecus pri esplorado kaj procesigo de tiuj supozeble respondecaj pri krimoj laŭ internacia juro kaj aliaj homaj-rajtaj misuzoj faritaj en la kunteksto de la konflikto, ankaŭ estas survoje.

Ekde 2013, ĝi restis senmova. En februaro, la amaskomunikiloj raportis la rimarkojn de la Ministro pri Informo, Komunikado, Teknologio kaj Poŝtaj Servoj, kiu kritikis la AU pro la prokrasto en la establado de la Miksita Tribunal, kvankam la naciaj aŭtoritatoj jam de jaroj provis bloki ĝin.

La Konsilio pri Homaj Rajtoj de [UN] plilongigis la mandaton de la Komisiono pri Homaj Rajtoj en Suda Sudano en aprilo.

Ĉi tiu estis la sola realigebla mekanismo kun la necesaj rimedoj por sendepende kolekti kaj konservi pruvojn pri krimoj laŭ internacia juro faritaj dum la daŭranta armita konflikto.⁸

-
1. Vivoj en danĝero. La kaosa kaj subita retiriĝo de internacia helpo metas milionojn da vivoj en danĝeron, 29-a de majo
  2. Sud-Sudano: Aŭtoritatoj devas nuligi la ĝeneralan malpermeson de sociaj retoj amaskomunikiloj kaj esplori atakojn kontraŭ civiluloj, la 25-an de januaro
  3. La arbitra aresto de du viroj devas finiĝi forpeltita, la 9-an de septembro
  4. La aresto de kvar viroj deportitaj el Usono devas ĉesu, la 18-an de septembro
  5. Sud-Sudano: La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN devus renovigi la mandaton de la CHRSS je almenaŭ du jaroj, la 20-an de februaro

6. "Sud-Sudano. La Konsilio de Sekureco de UN devas renovigi kaj devigi la armilembargon por protekti la civila loĝantaro", 14-a de majo

7. "Sud-Sudano. Renovigo de la armilembargo"

"La decido trudita de UN estas kuraĝiga paŝo direkte al protektado de la civila loĝantaro," 30-a de majo

8. Sud-Sudano: La Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN devas renovigi la mandaton de la CHRSS je almenaŭ du jaroj, la 20-an de februaro

SRI-LANKO

Demokrata Socialista Respubliko de Srilanko

Nova registaro ekoficis fine de 2024, promesante vastajn ŝanĝojn. Tamen, ĝi daŭre uzis la leĝon rilatan al

la batalon kontraŭ terorismo, kiu estis aparte drakona, kaj sin detenis de reformado de aliaj leĝoj, kiuj malobservis esprimliberecon kaj la rajtojn de virinoj kaj knabinoj, islamanoj kaj GLAT-uloj. Malplimulto, precipe la tamila loĝantaro viktimitigita de la interna milito, daŭre estis ĉikanitaj kiam ili serĉis justecon pro abomenaĵoj faritaj dum la konflikto, abomenaĵoj, kiujn neniu kredinda nacia mekanismo ankoraŭ komencis trakti.

Ciklono Ditwah estis mortiga kaj detruis multajn hejmojn.

KUNTEKSTO

Post la inaŭguro, fine de 2024, de la nove elektita registaro gvidata de la Nacia Popola Potenco (NPP), lokaj elektoj okazis en majo, multe pli malfrue ol planite. La Alta Komisararo de Unuiĝintaj Nacioj pri Homaj Rajtoj faris oficialan viziton al

la lando en junio. En oktobro, la Internacia Monunua Fonduso (IMF) finis interkonsenton pri Plilongigita Fonduso kun Srilanko, kiu permesis al la lando aliri 347 milionojn da dolaroj en financado de Usono. En la sama monato, la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN adoptis rezolucion plilongigantan la mandaton

de la Projekto pri Respondeco en Sri-Lanko, kiu estis sub la Oficejo pri Komerco kaj Kulturo de la Respubliko kaj respondecis pri kolektado kaj konservado de pruvoj por estontaj juraj procedoj; la rezolucio ankaŭ rekomendis daŭrigi la monitoran kaj raportan laboron.

EKONOMIAJ, SOCIAJ KAJ KULTURAJ RAJTOJ Malgraŭ la

plibonigo de la sistemo de socialaj helpoj per la efektivigo de la programo "Aswesuma", la IMF indikis, ke la nivelo de malriĉeco restis pli alta ol antaŭ la ekonomia krizo.

La tamiloj de la Altlandoj

Tiuj, kiuj laboris sur teplantejoj, restis inter la plej marĝenigitaj loĝantaroj, post pli ol du jarcentoj da rasa diskriminacio.

La malplimulto alfrontis limigitan aliron al terposedado, neadekvatan loĝadon kaj laborekspluatadon. Tiuj, kiuj laboris en la vestsektoro, daŭre suferis homaj-rajtajn misuzojn kiel subpremo de sindikatismo, nesufiĉaj salajroj, seksbazita perforto kaj nesekuraj laborkondiĉoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Inter malfrua

novembro kaj frua decembro, la lando estis trafita de Ciklono Ditwah, kiu kaŭzis konsiderindan damaĝon kaj multajn mortojn, levante demandojn pri la preteco kaj komunikado de la registaro rilate al klimatrilataj katastrofoj. Oni taksas, ke 646 homoj mortis pro inundoj kaj terglitoj kaŭzitaj de la ciklono, kaj 114 343 hejmoj estis detruitaj.

ESPRIMO Post la ciklono

Ditwah, la prezidanto deklaris krizostaton fine de novembro kaj adoptis esceptajn mezurojn, kiuj donas larĝajn povojn al la aŭtoritatoj, inkluzive de la armeo kaj la polico.

La vicministro pri publika sekureco havas

La polico ricevis ordonon agi kontraŭ individuoj, kiuj disvastigis malverajn kaj kalumniajn informojn dum la katastrofo kaj kalumniis la prezidanton en sociaj retoj. La polico indikis, ke 57 afiŝoj en sociaj retoj estis esploritaj.

La NPP promesis ŝanĝi la Leĝon pri Sekura Interreto de 2024, pasigitan de la antaŭa registaro, por forigi troajn limigojn al libera parolo. Ĉi tiu leĝaro donis larĝajn povojn al la Komisiono pri Sekura Interreto, permesante al ĝi decidi kio konsistigas "malpermesitajn deklarojn". En aŭgusto, la registaro invitis la publikon komenti pri la proponitaj amendoj.

ARBITRAJ ARESTOJ KAJ DETENTOJ

Kvankam la NPP promesis nuligi la Leĝon pri Preventado de Terorismo (PTA), ĉi tiu drakona leĝo daŭre estis uzata, inkluzive de deliktoj senrilataj al terorismo, kiel ekzemple arestado de personoj en organizita krimo implikitaj en drogkontrabandado. La registaro malkaŝis, ke la PTA estis uzata por fari 49 arestojn en la unuaj kvin monatoj de la jaro.

En februaro, la registaro nomumis komisionon por verki novan leĝon por anstataŭigi la PTA-on, kaj en majo, ĝi invitis la publikon alsendi sugestojn.

La registaro publikigis leĝprojekton pri protektado de la ŝtato kontraŭ terorismo en decembro.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Grupo de 116 rohingjaj rifuĝintoj, inkluzive de 57 infanoj, kiuj alvenis en la landon en decembro 2024, restis detenitaj en iama aerarmea tendaro administrata de la Ministerio pri Enmigrado kaj Elmigrado, en Mullaitivu.

La UNHCR ne rajtis aliri petojn pri registroprotekto.

Ĉi tiuj homoj.

LIBERO DE ASOCIADO KAJ PACA KUNVENO La rajto sindikatiĝi estis submetita al severaj limigoj kaj la Ŝtato enmiksiĝis en sindikatajn agadojn.

La postulo ke NROoj registriĝu ĉe la registara sekretariejo respondeca pri ilia superrigardo post akiro de sekureca atesto de la Ministerio pri Defendo estas konservita, kvankam ilia registriĝo jam estis deviga laŭ aliaj provizaĵoj de la leĝaro.

En aŭgusto, la eksa ĝenerala policinspektoro estis arestita pro malsukceso malhelpi atakojn kontraŭ pacaj protestantoj en majo 2022.

En septembro, en la urbo Mannar, la polico uzis troan perforton kontraŭ protestantoj, kiuj protestis kontraŭ ventaenergia projekto, timante ĝiajn negativajn mediajn sekvojn.

TORTURO KAJ ALIAJ MISTRAKTOJ

Almenaŭ 13 homoj mortis en malliberejo dum la jaro. Du

Oficistoj estis suspenditaj de siaj devoj post la morto sub policgardo de Muthuwadige Sathsara Nimesh en aprilo. Lia familio asertis, ke li estis torturita ĉe la policojejo Welikada en la ĉefurbo Kolombo. La Speciala Enketa Unuo esploris ses kazojn de torturo fare de polico kaj du kazojn de kontraŭleĝa aresto dum la jaro.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ En februaro, nova amasa tomo estis malkovrita proksime de Chemmani, en la distrikto Jaffna. La nombro da elfositaj skeletoj altiĝis al 239 antaŭ septembro. Zorgoj estis levitaj pri la travidebleco de la procezo kaj la manko de rimedoj por kompletigi la elfosajn operaciojn. En aŭgusto, juĝisto ĉe la Magistrata Kortumo de Kaluwanchikudy renversis la ordonon de la Ĝenerala Prokuroro fari nenion kaj ordonis...

Elfosadoj ĉe la amastomba loko Kurukkalmadam en la distrikto Batticaloa, kie homoj estis supozeble masakritaj kaj entombigitaj de la Liberigaj Tigroj de Tamila Eelam en 1990. La registaro ne respondis al petoj pri pliiigitaj krimmedicinaj rimedoj kaj krimaj enketoj pri amastomboj.

En aŭgusto, ministroj aprobis la disvolvon de nacia agadplano pri repaciĝo, kun la subteno de la Oficejo de Unuiĝintaj Nacioj por Srilanko. La registaro anoncis en septembro la lanĉon de procezo por establi komisionon pri vero kaj repaciĝo.

Pluraj arestoj okazis en emblemaj kazoj ligitaj al la interna milito. Eksa ĉefministro Sivaneshathurai Chandrakanthan (mokonoma Pillaiyan) estis arestita rilate al la malapero en 2006 de Sivasubramaniam Raveendranath, vickanceliero de la Orienta Universitato. Du eksaj membroj

Armeaj spionservoj estis arestitaj pro la forkapto de ĵurnalisto Keith Noyahr en 2008. La kazo pri la supozebla devigita malapero de 11 junuloj inter 2008 kaj 2009 restas nesolvita. En julio, la eksa mararmea oficiro Nishantha Ulugetenne, implikita en ĉi tiu kazo, estis arestita pro alia malapero, kiu okazis dum li estis ĉe la spionservo.

En aprilo, la prezidanto prezentis la raporton La fina raporto de la enketa komisiono pri la atakoj de Paska dimanĉo 2019. Polica komisiono estis kreita por fari enketojn, sed neniu informoj pri la progreso de la kazo estis publikigitaj.

Havebla ĉe la fino de la jaro.

Komunumoj trafataj de la civita milito alfrontis terdisputojn. persistaj konfliktoj kun multaj ŝtataj instancoj. En marto, aŭtoritatoj publikigis avizon anoncanta sian intencon akiri proksimume 2 400 hektarojn da tero en pluraj distriktoj de la Norda Provinco. La registaro reprenis ĉi tiun avizon.

sekvante provizoran ordonon de la Supera Kortumo malhelpantan ĉi tiun akiron.

Daŭre aperis raportoj, ke parencoj de viktimoj de la konflikto, ĵurnalistoj kaj tamilaj aktivuloj estas monitorataj kaj ĉikanataj. Ĵurnalistoj Kumanan Kanapathipillai estis alvokita de la Kontraŭterorismo kaj Enketa Divizio post plendo prezentita de la milita spionservo koncerne lian raportadon pri protestoj kaj memorceremonioj organizitaj de komunumoj trafataj de la konflikto. Responde al zorgoj esprimitaj de UN, la registaro citis senbazajn akuzojn pri terorismo kaj financaj krimoj.

DEVITAJ MALAPEREOJ En aŭgusto, la registaro anoncis, ke la Oficejo de Malaperintoj (OMP) malfermos enketojn pri 10 531 kazoj de homoj, kiuj malaperis antaŭ 2000. Tamen, lastatempaj kazoj restis nesolvitaj. En septembro, la UN-Komitato pri Devigitaj Malaperoj notis, ke la OMP lokalizis nur 23 malaperintojn el la 16 966 kazoj raportitaj al ĝi. Ĝi bedaŭris la altan nivelon de senpuneco reflektita en la manko de progreso en enketoj kaj procesigoj de devigitaj malaperoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En februaro, la UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj esprimis siajn zorgojn pri la Leĝo pri Geedzeco kaj Eksedziĝo de Islamanoj, kiu permesis infangeedziĝon. La Komitato ankaŭ bonvenigis la adopton de la Nacia Agadplano por Virinoj, Paco kaj Sekureco.

En septembro, la registaro nomumis la membroj de la unua Nacia Virina Komisiono. Tamen, ĝi ankoraŭ ne komencis siajn agadojn antaŭ la fino de la jaro.

GLAT-RAJTOJ

Neniu progreso estis farita rilate al

la malkriminaligo de konsentaj samseksaj seksaj rilatoj, kvankam la Nacia Komisiono pri Homaj Rajtoj alvokis agojn por sekvi proponitan leĝon por ŝanĝi la Krimkodon kaj la promeson de la registaro ŝanĝi diskriminaciajn leĝojn.

-
1. Neflekseblaj estroj. Vestlaboristoj senigitaj je asocilibereco en Bangladeŝo, Barato, Pakistano kaj Srilanko, 27-a de novembro

MOLLEDO

Regno de Svedio

La subpremo de klimataj aktivuloj, kiuj faris agojn de civila malobeo, daŭre estis fonto de zorgo.

Nacia leĝaro ankoraŭ ne adekvate protektis la rajtojn de indiĝenaj popoloj. La uzo de riskotaksa modelo en la socia protekta sistemo, kiu pruviĝis diskriminacia, estis forlasita.

La registaro proponis reformojn, kiuj malfortigus la rajtojn de migrantoj kaj rifuĝintoj en diversaj areoj.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ En julio, la Supera Kortumo absolvigis 11 klimatajn aktivulojn akuzitajn pri sabotado post blokado de vojo, konkludante, ke la ago ne atingis la nivelon de socia perturbo necesa por kondamni ilin. Dum la jaro, tamen, aliaj estis arestitaj kaj procesigitaj pro agoj de civila malobeo. En septembro, ses aktivuloj de Greenpeace kondamnitaj pro senrajta eniro pro protestado kontraŭ la vastigo de naftorafinejo en 2020 prezentis proceson kontraŭ Svedio ĉe la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj.

homaj rajtoj havi agnoskitan sian rajton al esprimlibereco kiel malobservitan.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ

Ankoraŭ ne ekzistis leĝdonaj provizaĵoj postulantaj la antaŭan, liberan kaj informitan konsenton de sameaj institucioj antaŭ ol lanĉi teruzajn projektojn, kiuj povus havi signifan efikon sur la rajtojn de ĉi tiu popolo.

En oktobro, la Oficejo de la Mediatoro por Egaleco kritikis la malsukceson de Svedio respekti la rajtojn de la sama popolo.

La eŭropa regularo pri kritikaj krudmaterialoj ebligis intensigon de minado sur la praulaj teroj de la sameoj, kio plue minacas iliajn rajtojn¹.

DISKRIMINACIO

En novembro, la Aŭtoritato pri Privateco anoncis, ke la Agentejo pri Sociala Asekuro jam ne uzas la artefaritinteligentecan ilon, kiun ĝi antaŭe uzis por establi la riskoprofilon de kandidatoj en la

aŭtomatigita ŝtata socia protekta sistemo. La trudaj algoritmoj efektive submetis iujn al diskriminacio.

homojn surbaze de ilia sekso, ilia "fremda origino", ilia enspezo kaj ilia eduknivelo.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ

La registaro daŭre proponis amendojn al leĝoj rilataj al azilo kaj

Enmigrado, kiu estus malutila por la koncernaj homoj. Estis apartaj zorgoj pri ebla ŝanĝo en la reguloj koncerne konstantan loĝadon, familian reunuigon, revenojn, aliron al sociaj helpoj, civitanecon kaj juran helpon en la kunteksto de azilproceduroj.

En aprilo, enketa komisiono estis establita. La propono de la registaro integriĝi vage difinitan devon pri "bona konduto" en la Leĝon pri Fremduloj.

Ĉi tiu provizaĵo kreus la riskon, ke restadpermesoj povus esti rifuzitaj aŭ revokitaj por svedaj civitanoj pro konduto, kiu estas nek kontraŭleĝa nek puninda. La Oficejo de la Egaleca Mediatoro kontraŭstaris ĉi tiujn proponojn, argumentante, ke ili portas riskon de diskriminacio.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ En decembro, la registaro enkondukis leĝprojekton por enmeti la rajton je aborto en la Konstitucion.

RAJTO AL SANA MEDIO Laŭ datumoj publikigitaj en marto de la Sveda Konsilio pri Klimata Politiko, la ekzistantaj politikoj ne sufiĉis por plenumi la klimatajn celojn de la lando kaj la engaĝiĝojn de EU por 2030.

Similajn zorgojn esprimis en la sama monato la Organizaĵo por Ekonomia Kunlaboro kaj Evoluigo.

---

1. Justa Transiro aŭ "Verda Koloniismo"? Kiel Minerala Ekstraktado kaj Novaj Energij Projektoj Sen Libera, Antaŭa kaj Informita Konsento Minacas Indiĝenajn Sameajn Porvivaĵojn kaj Kulturon en Svedio, Norvegio kaj Finnlando, 1-a de januaro

SVISA

Svisa Konfederacio

La rajtoj je esprimlibereco kaj paca kunvenlibereco estis limigitaj en universitatoj: homoj estis maljuste procesigitaj pro protestado kontraŭ la genocido de la palestina loĝantaro farita de Israelo en Gazao. Alfronte al pliigo de feminicidoj, urĝaj mezuroj estis anoncigitaj por protekti virinojn kontraŭ hejma perforto. Homoj, kies azilpetoj estis malakceptitaj, riskis esti perforte resenditaj al Afganio.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO

La rajto protesti daŭre estis

maljuste limigitaj: kunvenoj estis submetitaj al permesilaj postuloj, la jura respondeco de la organizantoj estis troa, kaj homamaskontrolaj taktikoj kiel ĉirkaŭigo kaj la uzo de kinetaj efikugloj estis uzitaj dum pacaj manifestacioj. Male, pluraj lokaj aŭtoritatoj en Laŭzano1, Ĝenevo2 kaj Berno3 komencis kontroli la uzon de forto fare de polico kontraŭ protestantoj.

En majo, la kantona tribunalo de Friburgo decidis, ke fakturo de 1 380 svisaj frankoj (1 440 eŭroj) eldonita al grupo, kiu organizis pacan manifestacion solidarece kun la palestina popolo, ne havis juran bazon kaj kontraŭleĝe limigis la rajtojn al esprimlibereco kaj kunvenlibereco. La fakturo estis eldonita en novembro 2023 por kovri...

la kosto de reguligo de strattrafiko dum la kunveno.

Evento organizita en julio de Amnestio Internacia kun la Speciala Raportisto de Unuiĝintaj Nacioj pri la okupitaj palestinaj teritorioj estis nulgita lastminute de la Universitato de Berno, kiu akuzis la fakulon pri prenado de "partiaj kaj ekstremaj" pozicioj.

En oktobro, la Distrikta Tribunalo de Zuriko kondamnis kvin studentojn al suspenditaj monpunoj pro rompoŝtelo post pacaj sidstriktoj, en kiuj ili partoprenis ĉe la Svisa Federacia Instituto pri Teknologio en Zuriko por kondamni la genocidon de la palestina loĝantaro faritan de Israelo en Gazao. Almenaŭ dek homoj ankoraŭ atendis proceson.

SEKSBAZITA PERFORTO

En junio, la nacia komitato respondeca pri efektivigo de la Konvencio de Istanbulo anoncis urĝajn rimedojn, inkluzive de pliigo de la nombro da lokoj en krizaj loĝejoj kaj ŝirmejoj, por kontraŭbatali revigliĝon de

feminicidoj. La polico registris 21 127 kazojn de hejma perforto, aŭ

kresko de 6% kompare kun la antaŭa jaro. Virinoj kaj knabinoj konsistigis preskaŭ 70% el la viktimoj.

Pli ol duono de la hommortigoj faritaj sur Virinoj kaj knabinoj estis submetitaj al perforto en siaj hejmoj. En novembro, la registaro lanĉis la unuan naciajn kampanjon por preventi hejman, seksan kaj seksbazitan perforton.

sekso.

DISKRIMINACIO La kantona sandirekco de Zuriko postulis en julio tutlandan malpermeson de seks-assertantaj traktadoj por neplenaĝuloj, argumentante ke tio malobservas la rajton de transgenraj adoleskantoj aliri sanservon sen diskriminacio.⁵

En decembro, post raportoj pri pliiĝo de raportitaj rasismaj okazajoj ĉe konsilcentroj kaj pliiĝo de antisemitaj kaj kontraŭislamaj agoj, la Federacia Konsilio adoptis la unuan naciajn strategiojn kontraŭ rasismo kaj antisemitismo. En la raporto de Svislando al la UN-Komitato pri la Elimino de Rasa Diskriminacio, mankoj estis identigitaj rilate al protekto kontraŭ diskriminacio laŭ civila juro kaj la registrado de diskriminaciaj kazoj.

rasa profilado kaj la batalo kontraŭ rasa profilado.

En septembro, meze de akuzoj pri sistema rasismo kontraŭ la polico, ok oficiroj estis suspenditaj de la urbo Laŭzano pro interŝanĝado de diskriminaciaj mesaĝoj en WhatsApp-grupoj.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ AŬ MIGRANTOJ En marto, la Ŝtata Sekretariejo pri

Migrado anoncis, ke ĝi denove rajtigos la devigajn revenojn al Afganio de certaj homoj, kies azilpetoj estis malakceptitaj, malobservante la principon de "ne-refoulement".

En la sama monato, la Parlamento adoptis nova azilleĝo establante bazajn

laŭleĝa por la efektiveco de trudaj mezuroj, kiel ekzemple la provizora aresto de neplenaĝuloj pli ol 15-jaraĝaj, en federaciaj azilcentroj.

La Federacia Konsilio ĉesigis la provizora protekto estis donita al homoj, kiuj fuĝis el certaj regionoj de Ukrainio, al kiuj la eblecoj de reveno estis konsiderataj "akcepteblaj", kvankam neniu areo de la lando estis sekura kontraŭ rusaj atakoj.

En julio, la UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj decidis en tri kazoj, ke Svislando malobservas la Konvencion pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj ordonante la revenon de viktimoj de seksbazita perforto al triaj landoj, malgraŭ la manko de protekto, kiun ili ofertis.

RAJTO AL SANA MEDIO Sekvante la gravan juĝon de 2024 de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj en la kazo KlimaSeniorinnen

En la kazo Schweiz kaj Aliaj kontraŭ Svislando, la Konsilio de Eŭropo rekomendis en septembro, ke la registaro establu sendependan naciajn instancojn por kontroli la efektivecon kaj efikecon de la klimatpolitiko de Svislando kaj la plenumon de la klimataj celoj difinitaj en la Pariza Interkonsento.

KORPORACIA RESPONSABLECO En majo, koalicio de NRO-oj prezentis al la registaro novan iniciaton por respondecaj multnaciaj kompanioj, kiu kolektis pli ol 280 000 subskribojn kaj alvokis al la adopto de forta kaj efika leĝo pri entreprena respondeco.

-
1. "Svislando/Laŭzano. Faciligante manifestaciojn kaj kontraŭ-manifestacioj kiel eble plej multe", la 19-an de septembro
  2. "Manifestacio de la 2-a de oktobro en Ĝenevo. Amnestio kondamnas "kontraŭleĝa kaj puna uzo de polica forto", la 10-an de oktobro
  3. "Manifestacio por Gazao en Berno. Malpravigebla kaj troa uzo de la polico," la 16-an de decembro
  4. "Svislando/Protestoj ĉe ETH Zuriko. Ne krimigu la Studentoj mobilizitaj por Gazao, la 25-an de aŭgusto
  5. "Aliro al sanservo por transgenraj junuloj. Kontraŭ la malpermesoj" ĝeneraligita kaj por la respekto de la rajtoj de neplenaĝuloj", la 2-an de septembro

6. "Azil/Migrado: Schweiz vom Uno-Frauenrechtsausschuss

(CEDAW) gerügt: Gefährdung von asylsuchenden Frauen", la 26-an de aŭgusto

SIRIO

Siria Araba Respubliko

La nova prezidanto nomumis provizoran registaron. Registaraŭtoritatoj establis Nacian Komisionon por Transira Justeco kaj Nacian Komisionon por Malaperintaj Personoj.

Kvin eksaj altrangaj oficistoj estis procesigitaj pro krimoj faritaj sub la reĝimo de Baŝar al-Asad. La registaro kaj la Siriaj Demokrataj Fortoj (SDF) daŭre uzis arbitran areston en la nordoriento de la lando. Pli ol 30 000 homoj detenitaj de la SDF ankoraŭ estis submetitaj al homaj-rajtoj-malobservoj.

Registaro, registar-apogitaj fortoj kaj milicoj faris kontraŭleĝajn mortigojn de membroj de la alaŭita malplimulto, same kiel eksterkortumajn ekzekutojn de grupoj.

Druzaj armitaj grupoj kaj beduenaj tribaj batalantoj faris gravajn misuzojn en la gubernio Suwayda, inkluzive de kidnapoj, kontraŭleĝaj mortigoj kaj la krimfajro de domoj. Aŭtoritatoj ne sukcesis adekvate esplori la forkaptojn de alaŭitaj virinoj kaj knabinoj aŭ respondecigi la respondeculojn. La sekeco, kiu turmentis la landon dum la jaro, estis la plej severa en jardekoj, pliseverigante la humanitaran krizon. Israelo daŭrigis sian okupadon de la Golanaj Altaĵoj kaj deplojis trupojn al la de UN establita demilitarigita buŝozono.

FONO La 29-

an de januaro, la Armea Operacia Komando de Sirio nomumis Ahmad al-Sharaa por gvidi la landon dum transira periodo, post la falo de la registaro de Baŝar al-Asad la 8-an de decembro 2024. La Konstitucia Deklaracio aprobita de Ahmad al-Sharaa la 13-an de marto establis la kadron por kvinjara transira periodo. La 29-an de marto, la prezidanto formis transiran registaron konsistantan el 23 ministroj.

La 10-an de marto, Ahmad al Charaa kaj Mazloun Abdi, la estro de la Siriaj Demokrataj Fortoj (SDF, la milita branĉo de la Aŭtonoma Administracio de la Nordo kaj Oriento) de Kurd-gvidata Sirio, subskribis interkonsenton celantan integri la civilajn kaj armeajn instituciojn de la nordoriento de la lando en la sirian registaron. La interkonsento ankoraŭ ne estas efektivigita.

En majo, la Ministerio pri Defendo anoncis la integriĝon de ĉiuj armitaj frakcioj en la regulan armeon.

La siria ministerio pri sano deklaris la 22-an de junio, oni raportis, ke almenaŭ 25 homoj estis mortigitaj kaj 63 aliaj vunditaj en suicida bombatako kontraŭ preĝejo en Damasko, la ĉefurbo.

Usono, Britio kaj EU ĉesigis aŭ decidis ne devigi la plej multajn el siaj sankcioj kontraŭ Sirio.

Balotsubkomitato elektitaj 122 el 140 membroj de la Parlamento ĉeestis en oktobro. La ceteraj 18 sidlokoj, reprezentantaj la guberniestraron Suwayda (suda Sirio) kaj la nordorionto de la lando, restis vakaj pro politikaj kaj sekurecaj problemoj. Ahmad al-Sharaa ne nomumis la 70 pliajn membrojn postulitajn de la nova Konstitucia Deklaracio.

La humanitara krizo daŭre faris kolero; 16.7 milionoj da homoj bezonis krizhelpon. La humanitara helpoplano de UN ne estis financita ol ĝis 10%. La subita ĉesigo, en januaro, de granda parto de la humanitara helpo provizita de Usono al Sirio devigis iujn

medicinaj instalaĵoj kaj homaj-rajtaj organizaĵoj estis devigitaj fermiĝi, nutrajhelpo estis suspendita, kaj reduktaj de dungitaro kaj agado estis efektivigitaj ĉe lokaj NRO-oj.

En oktobro, la Monda Banko taksis la koston de rekonstruado de Sirio post 13 jaroj da konflikto je proksimume 216 miliardoj da usonaj dolaroj.

LIBERO DE ESPRIMO, ASOCIADO KAJ KUNVENO Dum la jaro, siriaj civilaj sociaj organizaĵoj kaj novaj sendependaj amaskomunikiloj estis registritaj kaj malfermis oficejojn en Damasko kaj aliloke en la lando, post jardekoj da dispremaj limigoj de civitana spaco sub la reĝimo de Baŝar al-Asad.

Tamen, subpremaj leĝoj daŭre permesis al aŭtoritatoj procesi individuojn pro agoj rilataj al esprimlibereco. Ekzemple, la 31-an de julio, aŭtoritatoj iniciatis jurajn agojn kontraŭ ĵurnalisto Nour Suleiman pro "disvastigo de malveraj novaĵoj", ĉar ŝi esprimis sian opinion interrete pri la forkapto de alaŭitaj virinoj kaj knabinoj kaj aliaj atakoj celantaj ĉi tiun loĝantaron.

Siriaj kaj internaciaj organizaĵoj sukcesis organizi publikajn eventojn pri homaj-rajtoj en diversaj partoj de la lando. Tamen, direkte al la fino de la jaro, lokaj aŭtoritatoj pli kaj pli postulis, ke permeso estu akirita antaŭ ol tiaj eventoj povus esti okazigitaj.

RAJTO AL JUSTA PROCESO

La aŭtoritatoj faris paŝojn por adresi la urĝan bezonon de jura reformo. Tamen, la nomumo de juĝistoj restis firme en la manoj de la ekzekutivo, la mortopuno ne estis aboliciita, kaj krimoj laŭ internacia juro ankoraŭ ne estis integritaj en la nacian leĝaron.

En junio, la registaro suspendis la kontraŭterorisma tribunalo, uzata de la registaro de Baŝar al-Asad por juĝi

supozeblaj kontraŭuloj de la reĝimo, ignorante la normojn pri justeco. La Ministerio pri Justico anoncis en oktobro la nuligon de almenaŭ

287 000 kondamnoj donitaj de armeaj kaj kontraŭterorismaj tribunaloj

la antaŭa registaro. Tiuj nuligoj inkluzivis kondamnoj bazitajn sur bonaj juĝoj.

pri akuzoj kutime uzataj por puni la praktikadon de fundamentaj rajtoj (insulto al la ŝtatestro, insulto al la armeo, partopreno en manifestacioj...).

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ RIPAROJ En majo, la registaro establis

Nacian Komisionon por Transira Justeco. Kvankam la dekreto establanta ĝin mandatis ĝin esplori malobservojn faritajn de la registaro de Baŝar al-Asad, la Komisiono konfirmis al Amnestio Internacia en novembro, ke ĝi ankaŭ esploris misuzojn faritajn de ĉiuj partioj en la konflikto, inkluzive de la antaŭa registaro kaj armitaj opoziciaj grupoj. Ĝi precizigis, ke la nova leĝprojekto pri transira justeco tion kondiĉos.

En julio, la aŭtoritatoj arestis plurajn individuoj, inkluzive de eksministroj Kinda Shamat kaj Rima al Qadiri, pro la rolo, kiun ili supozeble ludis en la devigita malapero de neplenaĝuloj apartigitaj de iliaj detenitaj gepatroj inter 2011 kaj 2024.

Aliaj supozeblaj krimintoj de homaj-rajtoj-malobservoj kaj krimoj

Inter la arestitoj pro krimoj faritaj en Sirio inter 2011 kaj 2024 estas la estroj de la sekcioj de la spionservo, kie homoj estis torturitaj kaj devigitaj malaperigoj, suspektataj krimintoj de masakroj, kaj aliaj altrangaj oficistoj. En novembro, la Ministro pri Justico konfirmis al Amnestio

Internacia, ke kvin procesoj kontraŭ iamaj altrangaj oficistoj estas survoje pro krimoj faritaj sub la reĝimo de Baŝar al-Asad kaj ke dekoj da aliaj altrangaj oficistoj ankaŭ estas procesigataj.

Oficialuloj estis en prizorgo por enketaj celoj. Almenaŭ du altrangaj figuroj de la antaŭa registaro laŭdire ricevis certigojn ŝirmantajn ilin kontraŭ procesigo malgraŭ la ekzisto de kredindaj informoj lasantaj

pensi, ke ili partoprenis en gravaj malobservoj de homaj rajtoj.

En septembro, la aŭtoritatoj aljuĝis arestordono eldonita kontraŭ la eksa prezidanto Baŝar al-Asad pro libervola hommortigo kaj torturo.

Germanaj, francaj kaj nederlandaj tribunaloj daŭre esploris kaj procesigis individuojn suspektatajn pri farado de krimoj laŭ internacia juro en Sirio, inkluzive de la principo de universala jurisdikcio. Internaciaj mekanismoj

homaj-rajtoj-defendantoj, inkluzive de la sendependa institucio de Unuiĝintaj Nacioj respondeca pri la afero de malaperintaj personoj en la Siria Araba Respubliko, rajtis vojaĝi al Sirio.

DEVITAJ MALAPEROROJ

Dum la tuta jaro, familioj de malaperintoj organizis manifestaciojn, inkluzive de sidstrikioj sub "vereno-tendoj" en diversaj lokoj.

Urboj tra la tuta lando¹. Ili alvokis la ŝtaton agi por ekscii kio okazis al iliaj amatoj, reakiri la restaĵojn de la mortintoj, respondecigi la respondeculojn, kaj ĉesigi devigitajn malaperojn. Familioj de la malaperintoj kaj pluvivantoj de aresto esprimis sian frustriĝon, ke la serĉado de malaperintoj ankoraŭ ne vere komenciĝis².

En majo, la aŭtoritatoj starigis La Nacia Komisiono por Malaperintaj Personoj havas la taskon "lumigi la sorton de la miloj da homoj, kiuj malaperis en Sirio, kaj alporti justecon al iliaj familioj." Taksoj sugestas, ke pli ol 100 000 homoj malaperis en Sirio inter 2011 kaj 2024.

Advokatoj raportis almenaŭ tri novajn kazojn de devigita malapero dum la jaro.

ARESTOJ KAJ DETENTOJ ARBITRA Siria registaro

Registaraj aŭtoritatoj arestis sen mandato membrojn de la alaŭita komunumo, inkluzive de iamaj malaltrangaj oficistoj de la reĝimo de Baŝar al-Asad. Kelkaj estis devigitaj malaperi dum pluraj semajnoj aŭ eĉ monatoj antaŭ ol iliaj familioj rajtis vidi ilin.

ne estis informitaj iam ajn pri la akuzoj kontraŭ ili, oni rifuzis al ili la rajton konsulti advokaton kaj aŭ ne estis alportitaj antaŭ juĝiston.

La 6-an de marto, almenaŭ 25 alaŭitaj viroj, inkluzive de emerita instruisto, studento kaj mekanikisto, estis arestitaj ĉe siaj hejmoj en la kvartalo Al Qadam de Damasko sen mandatoj. Atestanto deklaris, ke lia frato, unu el la 25 viroj, estis arestita de agentoj de la Ĝenerala Sekureco, kaj ke lia sorto kaj restadejo ne estis malkaŝitaj.

La Siriaj Demokratiaj Fortoj (SDF) respondencis pri homaj-rajtoj-misuzoj kontraŭ pli ol 30 000 homoj detenitaj pro sia supozebla membreco en la Islama Ŝtato. La viktimoj inkluzivis neplenaĝulojn, virinojn kaj virojn tenatajn en almenaŭ 27 arestcentroj kaj du tendaroj, Al-Hol kaj Roj, situantaj en la nordoriento de la lando. Multaj el ĉi tiuj individuoj estis detenitaj ekde 2019.

Aktivuloj raportis, ke la SDF arbitre arestis almenaŭ kvin homojn, plejparte arabojn, pro esprimado de reta subteno por la registaro de Ahmad al-Sharara.

KONTRAŬLEĜAJ HOMICIDOJ La

6-an de marto, armitaj grupoj aligitaj kun la antaŭa registaro lanĉis plurajn kunordigitajn atakojn kontraŭ sekurecaj kaj armeaj lokoj en la ĉefe alaŭitaj marbordaj gubernioj Latakio kaj Tarto. La registaro lanĉis kontraŭofensivon kun la subteno de

milicoj. Ĉi tiuj eventoj kaŭzis gravan pliiĝon de perforto en la marbordaj gubernioj, same kiel en tiuj de Hamao kaj Homoj. Laŭ la Komisiono

sendependa internacia enketo pri la Siria Araba Respubliko [UN] (Enketa Komisiono de Unuiĝintaj Nacioj), 1 400 homoj, plejparte civiluloj, estis mortigitaj en la sekvaj masakroj.

Registar-filiigitaj milicoj havas

pli ol 100 homoj estis mortigitaj en la marborda urbo Baniyas (provinco Tartus) la 8-an kaj 9-an de marto. Amnestio Internacia kolektis informojn pri almenaŭ 32 el ĉi tiuj pripensitaj mortigoj, kiuj celis membrojn de la alaŭita komunumo.³ Armitaj viroj postulis

homojn se ili estus alavitoj antaŭ ol minaci aŭ mortigi ilin, kaj, en iuj kazoj, atribui al ili respondecon pri homaj-rajtoj-malobservoj faritaj de la registaro de Baŝar al-Asad.

En aŭgusto, la Enketa Komisiono Unuiĝintaj Nacioj raportis kolektadon de informoj pri mortigoj, torturo, malhomaj agoj faritaj al kadavroj, ĝeneraligita prirabado, bruligado de domoj kaj aliaj gravaj homaj-rajtoj-malobservoj, faritaj ĉefe kontraŭ la alaŭita loĝantaro en Latakio, Tartus kaj Hamao fare de membroj de la armeo kaj sekurecaj taĉmentoj.

sekureco, same kiel fare de milicoj kaj "privataj individuoj" laborantaj kune kun aŭ proksime de registaraj fortoj. La Komisiono ankaŭ trovis, ke armitaj grupoj asociitaj kun la reĝimo de Baŝar al-Asad faris gravajn homaj-rajtoj-mistakojn.

Publika proceso celanta individuojn akuzitajn pri la masakro de alaŭitaj civiluloj en

La proceso de Latakio kaj Tartuso komenciĝis la 18-an de novembro. La Ministro pri Justico

diris al Amnestio Internacia, ke 80 aliaj suspektatoj estas en malliberejo atendante proceson.

La Nacia Establada Komisiono

La faktserĉa taskgrupo, establita de la prezidanto la 9-an de marto, prezentis siajn ĉefajn rezultojn la 22-an de julio. Ĝi deklaris, ke ĝi identigis 298 supozeblajn krimintojn apartenantajn al la armeo, sekurecaj taĉmentoj kaj filiigitaj fortoj, kaj 265 supozeblajn krimintojn apartenantajn al armitaj grupoj filiigitaj kun la registaro de Baŝar al-Asad. Malgraŭ petoj, tamen, la ŝtato ne publikigis ĉi tiun raporton.

EKSTERJUĜAJ EKZEKUTOJ

Armitaj kolizioj inter druzoj kaj beduenaĵ batalantoj okazis.

en suda Sirio en julio. Responde, registaraj fortoj eniris la urbon Suwayda la 15-an de julio kaj trudis 48-horan elirmalpermeson.

Amnestio Internacia kolektis informojn pri konsciaj pafadoj faritaj de registaraj kaj filiigitaj fortoj. Ĉi tiuj pafadoj, kiuj egalas al eksterkortumaj mortigoj, rezultigis la mortojn de 46 druzoj (44 viroj kaj du virinoj) en publika placo, domoj, lernejoj, hospitalo kaj ceremonia halo en la gubernio Suvajda. ⁴ Armitaj viroj portantaj armeajn uniformojn filmis sin mem farante la pafadojn.

almenaŭ 12 viroj estis mortigitaj per pafado. CCTV-filmaĵo de la Nacia Hospitalo Suwayda montris pafanton en milita uniformo pafantan

intence membro de la medicina personaro en la ĉeesto de aliaj armitaj viroj kaj ĝenerala sekureca agenteo.

La 31-an de julio, la Ministro pri Justico establis enketan komisionon pri ĉi tiuj okazaĵoj. Tamen, antaŭ la fino de la jaro, la membroj de ĉi tiu komisiono ankoraŭ ne produktis iujn ajn rezultojn.

Mi ankoraŭ ne povis iri tien. La 2-an de septembro, la Ministerio pri Internaj Aferoj bonvenigis la raporton de Amnestio Internacia pri Suwayda kaj konfirmis "ĝian

"Engaĝiĝo protekti sirianojn de ĉiuj devenoj." La reprezentanto de la komisiono

La enketo deklaris en septembro kaj novembro, ke membroj de la armeo kaj sekurecaj taĉmentoj suspektataj pri respondeco pri homaj-rajtoj-malobservoj en la gubernio Sveida estis alportitaj al justeco.

TROMPO FARITA DE ARMITAJ GRUPOJ Druzaj armitaj grupoj kaj beduenaj triabaj batalantoj ankaŭ faris gravajn abomenaĵojn en la gubernio Sveida, inkluzive de kidnapoj, kontraŭleĝaj mortigoj kaj bruligado de domoj.

La 16-an de julio, la Siria Civila Defendo, humanitara savorganizo, sendis Hamza al-Amareen, estron de ĝia krizcentro en Daraa, al Suwayda responde al peto pri helpo de Unuiĝintaj Nacioj post kolizioj inter la siria armeo kaj druzaj armitaj grupoj. Laŭ fidindaj informoj ricevitaj de lia familio, Hamza al-Amareen estis forkaptita de druzaj armitaj grupoj dum li vojaĝis kun evakuitaj civiluloj en veturilo klare markita "Civildefendo".

Atestantoj raportis, ke armitaj viroj kaptis lin kaj lian veturilon, lasante la aliajn pasaĝerojn senhelpaj ĉe la flanko de la vojo. Antaŭ la fino de la jaro, lia sorto kaj restadejo restis nekonataj.

La 17-an de julio, druzoj kaj beduenoj rekomencis la koliziojn. Armistico estis atingita la 19-an de julio. La batalado delokigis milojn da druzoj kaj beduenoj.

La 20-an de julio, la Siria Araba Ruĝa Lunarko raportis, ke volontuloj estis atakitaj, ambulanco estis celita per pafado, kaj stokejo kaj pluraj parkitaj veturiloj estis bruligitaj dum armitaj kolizioj en la gubernio Sveida.

Pluraj helplaboristoj estis kidnapitaj de beduenaj triabaj batalantoj en la gubernio Daraa la 13-an de aŭgusto, dum ili estis survoje por liveri helpon

en la regiono Suwayda. La 21-an de aŭgusto, la Ministerio pri Internaj Aferoj anoncis, ke ili havis trovitaj kaj akirinte ilian liberigon.

SEKSBAZITA PERFORTO Laŭ informoj kolektitaj de Amnestio Internacia, almenaŭ 36 alaŭitaj virinoj kaj knabinoj, en aĝo de inter tri kaj 40 jaroj, estis forkaptitaj de neidentigitaj armitaj viroj en la gubernioj Latakio, Tartuso, Homso kaj Hamao. La forkaptistoj kontaktis kelkajn familiojn per...

Siriaj aŭ eksterlandaj telefonnumeroj por postuli elaĉetmonon aŭ minaci ilin se ili daŭrigos serĉi

iliaj parencoj. La postulitaj elaĉetmonoj variis de 10 000 ĝis 14 000 dolaroj.

el Usono, sed eĉ post kiam la pago estis farita, la kaptitoj ne estis liberigitaj. Almenaŭ du virinoj, kiuj estis edziniĝintaj dum sia forkapto, kontaktis siajn familiojn por peti eksgeedziĝon. Ili informis siajn familiojn, ke ili estis, aŭ estis baldaŭ, devigitaj edziniĝi kun sia kaptinto.

En plej multaj kazoj, la polico kaj sekurecaj taĉmentoj ne faris efikajn enketojn pri ĉi tiuj forkaptoj. Kelkaj familioj de malaperintoj, kiuj raportis la forkapton de siaj amatoj al la aŭtoritatoj, deklaris, ke iliaj raportoj estis ignoritaj aŭ ke ili estis kulpigitaj pri la forkapto.

La 3-an de novembro, la proparolanto de la ministro La Ministerio pri Internaj Aferoj prezentis la rezultojn de interna enketo pri la forkaptoj. Ĝi deklaris, ke el 42 raportitaj kazoj, nur unu estis konfirmita kiel forkapto, dum la aliaj estis malaperoj atribuitaj al aliaj kialoj, kiel ekzemple hejma perforto aŭ forkurado.

RAJTO AL SANA MEDIO Sirio spertis sian plej malaltan pluuvokvanton en 30 jaroj. Ĉi tiu severa sekeco reduktis tritikproduktadon je 40% kaj plimalbonigis la humanitaran krizon kaŭzitan de 13 jaroj da konflikto, kiu lasis pli ol duonon de la loĝantaro senmanĝeca.

Farmistoj alvokis la registaron rehabiliti agrikulturan infrastrukturon en certaj ŝlosilaj regionoj, antaŭenigi sekeco-rezistajn kultivaĵojn, instigi la transiron al pli akvo-efikaj terkulturaj praktikoj, kaj investi en daŭripovan kaj klimata-rezistan agrikulturon. Antaŭ la fino de la jaro, ŝajne neniu el ĉi tiuj mezuroj estis efektiva.

starigita.

OKUPITA GOLANA KABULO La

Golanaj Altaĵoj restis okupitaj de Israelo, kiu kontraŭleĝe aneksis ilin. Post la renverso de la antaŭa prezidento Baŝar al-Asad, la israela armeo konstruis almenaŭ ok militbazojn kaj deplojis trupojn en la demilitarigita bufrozono establita de Unuiĝintaj Nacioj, apartigante la Golanajn Altaĵojn, okupitajn ekde 1967, de la resto de Sirio.

Homoj loĝantaj en ĉi tiu bufrozono diris, ke la israela armeo detruis domojn, detruis arbarojn, perforte delokigis loĝantojn kaj malhelpis aliajn aliri agrikulturan teron; homoj estis arbitre detenitaj, el kiuj kelkaj estis translokigitaj al Israelo.

TAĜIKISTANO

Respubliko de Taĝikio

Serio de mortoj ene de la prizona loĝantaro elstarigas la kondiĉojn

de malhomaj kondiĉoj regis en malliberejoj. Torturo kaj mistraktado estis ĝeneraligitaj, kaj krimintoj ĝuis preskaŭ totalan senpunecon. Kontraŭuloj, iamaj altrangaj oficistoj kaj ĵurnalistoj estis kondamnitaj al longaj malliberecaj punoj pro dubindaj kialoj post maljustaj procesoj. Homaj-rajtoj-advokato Bouzourgmechr Iorov ankoraŭ servis longan malliberecan punon malgraŭ internaciaj protestoj. Kvankam "ŝati" enhavon kritikan de la aŭtoritatoj en sociaj retoj estis malkrimigita, severaj limigoj al esprimlibereco daŭris, kaj ĵurnalistoj alfrontis procesojn. La Pamiri-malplimulto denove estis viktimo de

Persekutado. La aŭtoritatoj faris paŝojn por forpeli afganajn rifuĝintojn. Kazoj de hejma perforto pliiĝis. Problemoj pri aliro al akvo kaj sanitaraj servoj daŭris.

KUNTEKSTO:

En februaro, la OSKE nuligis sian parlamentan balotobservan mision planitan por la sekva monato, citante la mankon de garantioj de la aŭtoritatoj de Taĝikio, ke la observantoj de la organizo estus akredititaj kaj kapablus plenumi sian laboron. La OSKE ankaŭ esprimis dubojn pri la justeco de la balotprocezo kaj ĝia protekto kontraŭ neleĝa enmiksiĝo.

La ekonomio restis tre dependa de mensendaĵoj el la diasporo, precipe de gastlaboristoj en Rusio.

1. "Sirio. Homoj torturitaj en la malliberejo Saidnaya"

kaj en aliaj arestejoj suferas la

detruaj sekvoj sen la avantaĝo de la plej granda subteno elementa", 26-a de junio

2. Vero Ankoraŭ Entombigita: La Lukto por Justeco de la Familioj de Malaperintoj en Sirio, 29-a de aŭgusto

3. "Sirio. La masakroj de alaŭitaj civiluloj en la marborda regiono devas esti esplorataj kiel militkrimoj,"

3-a de aprilo

4. "Sirio. Nova enketo malkaŝas, ke la fortoj

"Registaro kaj filiiĝitaj grupoj eksterkortume ekzekutis dekojn da Druzoj en Suwayda," 2-a de septembro

5. Sirio: Druzoj armita grupo devus tuj liberigi

humanitara laboristo forkaptita antaŭ tri monatoj, la 16-an de oktobro

6. "Sirio. La aŭtoritatoj devas esplori la kidnapiĝojn de

"Alaŭitaj virinoj kaj knabinoj", 28-a de julio

Ekonomia kresko certe daŭris, sed je pli malrapida ritmo, falante de 8,4% en 2024 al 7,5% en 2025, laŭ taksoj.

RAJTO AL VIVO

La malbonaj kondiĉoj de aresto, kaj precipe la manko de medicina prizorgo

Ŝajnis, ke taŭgaj mezuroj kaŭzis serion da mortoj ene de la prizona loĝantaro. Tiuj procesigitaj pro politikaj kialoj aŭ kondamnitaj post maljustaj procesoj estis la plej trafitaj kaj ŝajnis esti submetitaj al aparte severa reĝimo.

Kvin Pamiri-aktivuloj (Kulmamad Pallayev, Bogcho Imachoev, Aslan Gulobov, Mouzaffar Davlatmirov kaj Eroncho

Makhmadrakhimov) mortis en prizorgo inter januaro kaj julio.

Ŝajnas, ke neniu enketo estis farita por determini la cirkonstancojn de iliaj mortoj.

Disidento Zubaidullo Rozik, eksa gvidanto de la arbitre malpermesita Islama Renesanca Partio de Taĝikio, mortis en malliberejo la 24-an de septembro. Li servis 25-jaran punon truditan al li pro politikaj kialoj.

Saïdazam Rakhmonov mortis en oktobro.

Semajnon post lia aresto, li ŝajnis esti suspektata pri ekstremismo aŭ terorismo. Liaj parencoj deklaris, ke lia korpo portis spurojn de batoj kaj brulvundoj kaŭzitaj de elektro. Aŭtoritatoj asertis, ke li sinmortigis.

SEMPUNECO

Homaj-rajtaj malobservoj faritaj

En la pasinteco, misuzoj atribuitaj al membroj de polico restis senpunaj. Malgraŭ pruvoj indikantaj, ke torturo kaj aliaj formoj de mistraktado daŭre estis ĝeneraligitaj en prizoinstalaĵoj (batadoj, manko de medicina prizorgo, longedaŭra solula ĉelo, ktp.), nur unu oficisto laŭdire estis procesigita kaj kondamnita pro torturo ĉi-jare.

Malobservante la devojn de Taĝikio laŭ la Roma Statuto, la aŭtoritatoj rifuzis efektiviĝi la arestordonon de la Internacia Kortumo kontraŭ la rusa prezidento Vladimir Putin kaj ne arestis lin dum lia vizito en oktobro.

Arbitraj Arestoj kaj Maljustaj Procesoj: Ok homoj, inkluzive de pluraj opoziciuloj kaj iamaj altrangaj oficistoj, estis kondamnitaj la 5-an de februaro al malliberecaj punoj ĝis 27 jaroj pro ŝtatperfido kaj provo usurpi potencon per perforto. Ilia proceso okazis malantaŭ fermitaj pordoj, kaj la aŭtoritatoj ne rivelis pruvojn pri la kulpo de la akuzitoj aŭ la ekzisto de ia ajn komploto.

La 29-an de septembro, 12 internaciaj organizaĵoj pri homaj rajtoj Homaj-rajtaj aktivuloj alvokis la aŭtoritatojn en Taĝikio liberigi Bouzourgmekhr Iorov, homaj-rajtan advokaton arbitre malliberigitan ekde 2015 pro siaj profesiaj agadoj. Neniu respondo de la aŭtoritatoj estis ricevita antaŭ la fino de la jaro, kaj la advokato daŭre servis sian 23-jaran malliberecan punon.

ESPRIMO-LIBERECO Ŝati retan

enhavon, kiu antaŭenigas aŭ pravigas terorisman aŭ ekstremismon, estis malkrimigita en majo. Tamen, esprimo-libereco restis troe limigita, kaj ĉia publika kritiko de la aŭtoritatoj estis efike malpermesita.

La 10-an de januaro, tribunalo en la urbo Kouloub kondamnis Akhmad Ibrokhim, ĉefredaktoron de la semajna gazeto Paik, al 10 jaroj kaj kvar monatoj en malliberejo post kiam li estis trovita kulpa pri korupto, ĉantaĝo kaj religia ekstremismo. de dubindaj akuzoj. Klasifikita kiel ŝtata sekreto, ĉi tiu kazo estis juĝita de tribunalo sidanta ene de la antaŭprocesa arestejo, kie la akuzito estis tenata.

Ĵurnalisto Roukhchona Khakimova estis inter la homoj deklaritaj

Ŝi estis trovita kulpa pri ŝtatperfidado la 5-an de februaro fare de la Supera Kortumo, sidante malantaŭ fermitaj pordoj, surbaze de politike motivitaj akuzoj (vidu Arbitraj arestoj kaj maljustaj procesoj). Ŝi estis kondamnita al ok jaroj da malliberejo, kaj la mono en ŝia ŝparkonto estis konfiskita. Laŭ la gazetaro, citante konfidencajn fontojn, la akuzoj kontraŭ ŝi rilatis al enketema raporto, kiun ŝi supozeble produktis pri ĉina influo en Taĝikio — raporto, kiu ne estis publikigita.

DISKRIMINACIO Membroj

de la Pamiri-malplimulto en la Aŭtonoma Regiono Gorno-Badaĥŝan daŭre alfrontis diskriminacion kaj persekutadon. Iliaj lingvoj, kulturaj praktikoj kaj religia identeco restis submetitaj al limigoj, eĉ rekta neo, kaj ilia aspiro al vera aŭtonomeco estis renkontita per ŝtata subpremo. Lokaj gvidantoj kaj aktivuloj estis arbitre arestitaj kaj malliberigitaj post la protestoj.

La plejmulto el la pacemaj arestoj de 2021-2022 ankoraŭ estis en malliberejo. Neniu el ili profitis de la amnestio.

anoncita en marto de la Prezidanto de la Respubliko. La supozeblaj eksterjuĝaj mortigoj kaj aliaj homaj-rajtaj malobservoj faritaj de la sekurecaj servoj dum la manifestacioj ankoraŭ ne estis esploritaj.

RAJTO DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ En julio, la Ŝtata Sekureca

Komitato efektivegis serion da operacioj celantaj afganajn rifuĝintojn, el kiuj plurmil alvenis en Taĝikio post la transpreno de Kabulo fare de la talibanoj.

La aŭtoritatoj asertis esti malkovrintaj, ke kelkaj el ĉi tiuj rifuĝintoj faris diversajn deliktojn, kaj ili minacis

forpeli ilin. Pluraj el ili ricevis anonimajn tekstmesaĝojn ordonante al ili forlasi Taĝikion ene de 15 tagoj. En iuj kazoj, tutaj familioj estis arestitaj kaj

verŝajne perforte resendita al Afganio.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ KNABINOJ Hejma perforto restis ofta fenomeno, same kiel devigitaj kaj fruaj geedziĝoj. Laŭ oficialaj ciferoj, la nombro da kazoj de perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj en

familigrandeco pliiĝis je proksimume 15% en la unua duono de 2025 kompare kun la antaŭa jaro.

Hejma perforto ne estis konsiderata aparta delikto en la Krimkodo, kio limigis la jurajn rimedojn disponeblajn al viktimoj.

Multaj ŝirmejoj ŝirmejoj por viktimoj de hejma perforto forte dependis de eksterlanda helpo kaj ŝajne suferis pro la ĉesigo de programoj financitaj de la Usona Agentejo por Internacia Disvolvigo (USAID).

RAJTO AL AKVO

La aŭtoritatoj adoptis programon, kiu antaŭvidas investon de proksimume 300 milionoj da usonaj dolaroj en laboro por plibonigi aliron al trinkakvo. Oni atendis, ke la plimulto de ĉi tiuj financoj venu de eksteraj donacantoj.

Laŭ oficialaj ciferoj, 59% de la Signifa parto de la loĝantaro ne havis aliron al fluanta akvo, kaj 8% eĉ ne havis aliron al loka akvofonto. La situacio estis aparte serioza en kamparaj regionoj, kie 76% de la loĝantoj ne havis fluantan akvon. Krome, 85% de la loĝantaro (inkluzive de preskaŭ ĉiuj kamparaj loĝantoj) ne havis aliron al sanitaraĵaj instalaĵoj.

TAJVANO

Tajvano

Novaj regularoj malstreĉigis la provizajojn limigantajn ekzekutojn. Malobservoj de kunvenlibereco denove okazis ĉi-jare. Nenio estis farita por plibonigi la protekton de rifuĝintoj. La sendependeco de la juĝistaro estis minacata. Leĝo, kiu provizas iujn protektajn mezurojn por la indiĝena popolo Pingpu, estis pasigita.

La mekanismoj por respondecigi kompaniojn restis limigitaj, sed la konscio pliiĝis. Diskriminacio daŭris.

KUNTEKSTO

Post profunda malkonsento pri financa leĝprojekto adoptita en januaro, la respektivaj pozicioj de la ĉefaj politikaj frakcioj eĉ pli malmoliĝis.

Alfronte al grandskalaj buĝetŝparoj, la aŭtoritatoj fokusigis al naciaj sekurecorgoj kaj dume, la efektivigo de delongaj rajtoj-engaĝiĝoj ne progresis.

MORTPUNO Tajvano

ekzekutis Huang Lin-kai pro murdo en januaro, baldaŭ post kiam la Konstitucia Kortumo identigis sistemajn difektojn en la mortpuna sistemo. La ekzekuto okazis

dum apelacio ankoraŭ atendis kaj la advokato de la kondamnito esprimis zorgojn pri la mensa sano de sia kliento. Ŝanĝoj al la

Regularoj pri la apliko de mortkondamnoj estis adoptitaj en aprilo, rajtigante ekzekutojn eĉ kiam reproceso aŭ konstitucia defio estis pendanta. Ĉi tiuj ŝanĝoj kontraŭis internaciajn protektojn kaj limigojn establitajn per decido de la Konstitucia Kortumo en 2024 celanta...

por malhelpi la arbitran uzon de la mortopuno.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ La jura kadro kaj ĝia devigo daŭre arbitre limigis pacajn kunvenojn, precipe en politike sentemaj areoj. Ĉi tiuj restriktaj ŝajne specife celis la agadojn de certaj civitanaj grupoj. En septembro, la polico disigis pacajn por-palestinajn manifestaciantojn kaj arestis fremdan ŝtatanon dum pluraj horoj.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ: La aŭtoritatoj ne adoptis la longe

atenditan leĝon pri rifuĝintoj, citante zorgojn pri nacia sekureco. La provizora registra atestilo por fremduloj, enkondukita en 2023, restis netravidebla.

La proceduro por peti tian atestilon estis neklara, kaj neniu estis konceditaj.

Enketo malfermita en junio fare de la Konsilio (Juano) kontrolo elstarigis la urĝan bezonon krei oficialan mekanismon por prilaborado

azilpetoj. Alia enketo de ĉi tiu instanco rivelis gravajn mankojn en arestcentroj por fremduloj, inkluzive de bedaŭrindaj vivkondiĉoj, kaj elstarigis la mankon de juraj protektoj kaj la riskojn de torturo.

RAJTO AL VERO, JUSTECO KAJ... RIPAROJ

Amendoj al la Leĝo pri la Proceduroj de la Konstitucia Kortumo enkondukis strukturajn obstaklojn al la

Konstitucia justeco, inkluzive de pli altaj kvorumoj kaj pli striktaj postuloj koncerne la nombron de voĉoj.

La Konstitucia Kortumo ĉesis funkcii la 25-an de januaro pro nesufiĉa nombro da nomumitaj juĝistoj, kio levis gravajn zorgojn pri la sendependeco de la juĝistaro kaj ĝia konformeco al internaciaj normoj pri homaj rajtoj.

homoj. Fine, en decembro, la ceteraj juĝistoj deklaris la amendojn al ĉi tiu leĝo kontraŭkonstituciaj kaj daŭrigis revizii kazojn, kvankam kvorumo ne estis atingita.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ En oktobro, post rapidaj konsultoj, la Leĝdona Konsilio (Juano) aprobis la Leĝon pri Identeco de la Indiĝenaj Popoloj de Pingpu, kiu kreis apartan juran kadron por ĉi tiuj popoloj kaj provizis limigitan protekton por iliaj kulturaj rajtoj. Indiĝenaj popoloj serĉantaj formalan rekonon atentigis, ke ĉi tiu leĝo ne plene donis al la Pingpu-indiĝenaj popoloj la statuson kaj tial ne plenumis la postulon de la Konstitucia Kortumo de 2022 plene rekonu ĉiujn indiĝenajn popolojn.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA JURO HUMANITARA

La aŭtoritatoj anoncis sian intencon

Financi medicinan projekton en israela setlejo en la okupita Cisjordanio riskis igi Tajvanon kunkulpa en malobservoj de internacia juro faritaj de Israelo en la okupita palestina teritorio.

KORPORACIA RESPONSABLECO En januaro, grava decido en la kazo kontraŭ Radio Corporation of America pro eksponiĝo al toksaj kemiaĵoj en la laborejo elstarigis sistemajn mankojn en entreprena respondeco kaj levis publikan konscion pri la afero. Tamen, mekanismoj por respondecigi kompaniojn restis limigitaj.

DISKRIMINACIO La kontraŭdiskriminacia leĝo ne estis aprobita. Indiĝenaj studentoj daŭre alfrontis sisteman diskriminacion en edukaj institucioj. Migrantoj estis viktimoj de

ekskluzivaj politikoj. Aparte, ili ne profitis de sufiĉa protekto laŭ la Leĝo pri Labornormoj.

TANZANIO

Unuiĝinta Respubliko de Tanzanio

La subpremado de malkonsento intensiĝis dum la balotperiodo; opoziciaj membroj kaj subtenantoj estis aparte celitaj. Sekurecaj taĉmentoj uzis kontraŭleĝan kaj mortigan forton kontraŭ protestantoj, mortigante centojn kaj vundante milojn pli. La komisiono taskita esplori ĉi tiujn mortigojn ne publikigis siajn rezultojn. La rajtoj je libereco de esprimo, asocio kaj paca kunveno de faktaj aŭ perceptitaj kritikistoj de la registaro estis grave subfositaj.

Membroj de kaj la opozicio kaj la reganta partio estis submetitaj al devigita malapero, kaj la opozicia gvidanto Tundu Lissu estis akuzita pri ŝtatperfidado. Du eksterlandaj aktivuloj estis torturitaj kaj submetitaj al aliaj formoj de mistraktado. Oficialuloj

kontraŭleĝe detruitaj konstruaĵoj apartenantaj al la indiĝena Masaja popolo en la Konserva Areo Ngorongoro. Ĉe la fino de la jaro, la Orient-Afrika Kortumo ankoraŭ ne eldonis verdikton pri la apelacio prezentita de orient-afrikaj NRO-oj defiantaj la laŭleĝecon de la projekto Orient-Afrika Krudnaftodukto (EACOP).

KUNTEKSTO

En majo, la Sendependa Nacia Balota Komisiono (CENI) malpermesis al la Partio por Demokratio kaj Disvolviĝo (CHADEMA), la ĉefa opozicia partio, partopreni en la ĝeneralaj elektoj de la 29-a de oktobro. CHADEMA rifuzis subskribi la balotan kondukodon, citante zorgojn

koncerne la senpartiecon de la elektoj. En septembro, en Dodoma, la Alta Kortumo renversis la decidon de la CENI malpermesi al Luhaga Mpina kandidatiĝi kiel prezidenta kandidato por la Alianco por Ŝanĝo kaj Travidebleco (ACT Wazalendo) pro la kialo, ke la partio malobservis sian propran internan proceduron. La CENI tamen restarigis la malpermeson. Post la elektoj, la aktuala prezidantino, Samia Suluhu Hassan, estis reelektita kun 98% de la voĉoj, kaj ŝia partio, la Partio de la Revolucio (CCM), retenis la potencon gajnante 99% de la sidlokoj en la

Parlamento. La rezultoj estis vaste kontestitaj de membroj kaj subtenantoj de la opozicio. Protestoj erupciis tutlande.

kaj estis perforte subpremitaj (vidu Subpremo de malkonsento).

SUBPRESO DE MALKONSENTO La registara kampanjo por subpremi malkonsenton intensiĝis dum la balotperiodo, atingante senprecedencajn nivelojn en la balota tago kaj la sekvaj tagoj. Aŭtoritatoj fortranĉis la aliron al la interreto tutlande dum kvin tagoj, komencante la 29-an de oktobro. Dume, sekurecaj taĉmentoj uzis mortigan forton por subpremi protestojn rilatajn al

elektojn kaj arbitre arestis centojn da protestantoj, kiuj nur ekzercis sian rajton je paca kunveno (vidu Kontraŭleĝajn Atakojn kaj Kortigojn).

Dum la tuta balotperiodo, la aŭtoritatoj celis membrojn kaj subtenantojn de la opozicio, membrojn de la civila socio, ĵurnalistojn kaj aliajn, kiuj esprimis malkonsenton. Tio inkluzivis arbitrajn arestojn kaj detenojn, devigitajn malaperojn, torturon kaj aliajn formojn de mistraktado.

Homoj, kiuj kritikis la registaron, estis submetitaj al maljustaj procesigoj kaj procesoj laŭ neklaraj kaj tro ĝeneralaj provizaĵoj de la

leĝaro. La procesigo de Tundu Lissu, gvidanto de CHADEMA detenita simple pro instigi siajn subtenantojn bojkoti la elektojn, ilustris la ĝeneraligitan subpremon kaj ŝrumpantan spacon por politika partopreno. Tundu Lissu estis arestita en aprilo dum politika amaskunveno en Mbinga, ĉe kiu la polico uzis nenecesajn kaj troan forton.

disigi siajn subtenantojn, precipe per uzado de larmiga gaso kaj pafado de pafoj en la aeron. Akuzita pri ŝtatperfidado, delikto kiu malhelpas la eblecon de kaŭcio, li ankoraŭ estis en malliberejo ĉe la fino de la jaro. Ankaŭ en aprilo, aŭtoritatoj arestis kvin aliajn CHADEMA-gvidantojn, inkluzive de ĝia vicprezidanto, John Heche, por malhelpi kunvenon okazi en la kvartalo Kariakoo de Daresalamo.

En junio, en Daresalamo, la Alta Kortumo eldonis malpermeson al CHADEMA malpermesante al ĝi ajnan politikan agadon, post jura ago iniciatita de tri membroj de la estraro de CHADEMA pro diskriminacio en la asignado de partiaj rimedoj. Laŭ la akuzantoj, kiuj loĝis en Zanzibaro, kontinenta Tanzanio estis favorita en

malprofite al la insularo. Dekoj da homoj estis poste arestitaj pro partopreno en "kontraŭleĝaj kunvenoj".

Ankaŭ en junio, la polico arestis Janeth Rithe, prezidantino de la virina sekcio de ACT Wazalendo, dum kvar tagoj. Ŝi havis...

dubojn pri la deklaro faritaj de la prezidantino, Samia Suluhu Hassan, rilate al la ekonomia situacio en Tanzanio.

En julio, la polico en la regiono Lindi Zitto Kabwe, iama gvidanto de ACT Wazalendo, estis arestita kaj nelonge detenita pro komentoj, kiujn li faris ĉe kunveno en la distrikto Tunduru rilate al balotaj neregulaĵoj.

En aŭgusto, la Ministro pri Internaj Aferoj ordonis al la polico fari "retajn patrolojn" por, laŭ li, monitori homojn, kiuj uzis la

ciferecaj platformoj por interrompi pacon kaj sekurecon.

En septembro, la Regulara Aŭtoritato Tanzaniaj komunikadoj malpermesitaj dum 90 tagoj la retan platformon JamiForums, akuzante ĝin pri publikigado de misgvida kaj kalumnia enhavo pri la registaro, malobservante la Regularojn pri Poŝtaj kaj Elektronikaj Komunikadoj (Reta Enhavo) de 2020 kaj ĝiajn amendojn.

La 7-an de septembro, la polico disigis amaskunvenojn organizitajn tra la lando por la Tago de Herooj; ili arestis plurajn gvidantojn de CHADEMA en la regiono Serengeti kaj 20 el ĝiaj subtenantoj en preĝejo en la urbo Mwanza.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ KAJ HOMCIDOJ Inter la 29-a de oktobro kaj la 3-a de novembro, responde al tutlandaj protestoj (vidu Fonon), aŭtoritatoj uzis kontraŭleĝan kaj mortigan forton, inkluzive de larmiga gaso kaj aliaj malpli mortigaj armiloj. Centoj da

Homoj estis mortigitaj kaj miloj pli vunditaj. La interreta ĉesigo permesis, ke ĉi tiuj gravaj homaj-rajtoj-malobservoj restu nerimarkitaj kaj senpunaj. Pro elirmalpermesoj kaj manko de registara travidebleco, la vera nombro de viktimoj restis nekonata. Samia Suluhu Hassan anoncis la kreadon de enketa komisiono pri ĉi tiuj mortigoj la 14-an de novembro, sed antaŭ la fino de la jaro, neniu rezultoj estis publikigitaj.

En februaro, John James, loĝanto de Dar Es Salaam estis pafmortigita de gardisto de la Tanzania Forest Services Agency (TFS) en la distrikto Kisarawe (regiono Pwani). Du TFS-oficeroj estis arestitaj rilate al la mortigo en marto, kaj la polico diris, ke enketo estas survoje. En julio, Frank Sanga estis pafmortigita de membro de polica motorcikla patrolo en la sektoro Ntyuka (regiono Dodoma). Policiaj aŭtoritatoj

konfirmis, ke du oficiroj estis arestitaj rilate al ĉi tiuj okazaĵoj kaj ili

decidis fari "detalan" enketon. Neniu plua informo estis publikigita.

En majo, Charles Kitima, Ĝenerala Sekretario La sekretario de la Tanzania Katolika Episkopa Konferenco estis hospitaligita post atako fare de neidentigitaj individuoj ĉe la ĉefsidejo de la organizaĵo en Daresalamo. Kelkajn horojn antaŭe, li aŭdis filmeton interrete kondamnante la "leĝmalestimon" de la polico kaj alvokante al balotjusteco. La atako ŝajne ne estis esplorita.

MALPERONOJ La sorto de pluraj dekduoj da membroj de politikaj partioj ŝajne submetitaj al deviga malapero ankoraŭ ne estis rivelita, kaj ilia restadejo estis nekonata. Neniu publika informo sugestis, ke ĉi tiuj malaperoj estas esplorataj.

La 27-an de marto, Fakhri Ali Salim, membro de la partio ACT Wazalendo loĝanta en la insularo Zanzibaro, laŭdire estis forkaptita de sia hejmo fare de neidentigitaj viroj. La 2-an de majo, nekonataj individuoj suspektataj esti policistoj eniris la hejmon de Mdude Nyagali, membro de CHADEMA, kaj batis lin severe antaŭ ol konduki lin al nemalkaŝita loko.

La restadejo de almenaŭ kvar membroj de la partio CCM restis nekonata. Neniu novaĵo estis pri Daniel Chonchorio, Siza Mwita Keheta kaj Anthony Gabriel ekde marto, julio kaj aŭgusto, respektive.

Humphrey Polepole, iama tanzania ambasadoro al Kubo, kiu kritikis la tanzanian registaron, estis devigita malaperi la 6-an de oktobro.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO En aprilo, policistoj atakis 23 subtenantojn de la partio CHADEMA, kiuj estis en aresto, antaŭ ol forlasi ilin, kun gravaj vundoj, en arbaro en la distrikto Bagamoyo. Ili estis arestitaj dum manifestacio.

antaŭ tribunalo en Daresalamo, kie Tundu Lissu aperis (vidu Subpremo de Malkonsento). Du homoj diris, ke ili estis sekse atakitaj. Pli ol 50 aliaj subtenantoj ankaŭ laŭdire estis batitaj dum ili provis eniri la juĝejon.

La 19-an de majo, la uganda homrajta defendanto Agather Atuhire kaj la jenja aktivulo Boniface Mwangi estis arbitre arestitaj de sekurecaj agentoj en Daresalamo, kien ili venis por observi la proceson de Tundu Lissu. Ili estis tenataj senkomunikebleco en diversaj lokoj.

Ili estis neidentigitaj kaj submetitaj al torturo kaj alia mistraktado dum kvar tagoj antaŭ ol esti perforte deportitaj, unu al Ugando, la alia al Kenjo. En la tago de ilia aresto, la prezidanto publike avertis eksterlandajn aktivulojn ne enmiksiĝi en tanzaniajn aferojn.

DEVITAJ ELDOMIGOJ

En februaro, la Prezidenta Komisiono pri Ngorongoro Landoj kaj la Prezidenta Komisiono pri Reloĝigo El la

Ngorongoro estis kreita por taksu la situacion rilate al terkonfliktoj kaj

la transloĝigo de la indiĝena Masaja popolo ekster iliaj teroj situantaj en la

Distrikto Ngorongoro. La komisionoj ne plenumis sian devon komuniki siajn rezultojn al la prezidanto ene de tri monatoj kaj ne plenumis sian promeson provizi regule ĝisdatigitajn informojn.

Ĉi tiuj mankoj vekis zorgojn pri travidebleco kaj respondiĝebleco.

En junio, Samia Suluhu Hassan publike kritikis la ĉeeston de membroj de la loka Masaja komunumo kaj iliaj brutoj en la Konserva Areo de

Konserva Areo Ngorongoro (NKA). La NKA delonge estas la temo de terdisputoj inter la Masaja komunumo kaj la registaro, ĉi-lasta asertante, ke la Masaja ĉeesto estas malutila por turismo. Post la deklaro de la prezidanto, la gardistoj

Forstistoj detruis ĵus renovigitajn domojn kaj preĝejon apartenantan al la Masajoj en la regiono de la Gorĝo Olduvai de la ŝtato Norda Karolino. Ili arestis plurajn Masajajn vilaĝanojn, akuzante ilin pri entrudiĝo en la teritorion de la ŝtato Norda Karolino. Defendantoj de

Masajaj terrajtoj aktivuloj deklaris, ke ĉi tiu operacio celis devigi ilin "libervole" forlasi siajn terojn kaj transloĝiĝi aliloke.

RAJTO AL SANA MEDIO En februaro, la Orient-Afrika Kortumo ekzamenis kazon prezentitan de kvar orient-afrikaj NRO-oj defiantaj la laŭleĝecon de la Orient-Afrika Duktoprojekto (EACOP).

La Kortumo jam deklaris ilian peton neakceptebla en antaŭa juĝo. La juĝistoj ankoraŭ ne eldonis sian decidon antaŭ la fino de la jaro. La konstruado de ĉi tiu 1 443-kilometra subtera dukto, kiu celis transporti krudan nafton de la ugandaj naftokampoj Hoima al la haveno Tanga, Tanzanio, preskaŭ finiĝis.

DISKRIMINACIO Homoj kun albinismo

En februaro, la Afrika Kortumo pri Homaj kaj Popolaj Rajtoj decidis, ke la ŝtato respondecas pri homaj-rajtoj-malobservoj faritaj kontraŭ homoj kun albinismo. Ĝi elstarigis la

diskriminacion, ekskludon kaj perforton, al kiuj ĉi tiuj homoj delonge estis submetitaj, kaj konsideris, ke la Ŝtato malsukcesas plenumi siajn devojn rilate al protekto, respondiĝebleco kaj aliro al esencaj servoj.

La tribunalo ordonis al la ŝtato preni mezurojn inkluzive de kompenso por

viktimoj, ŝanĝoj al leĝaro por klasifiki perforton kontraŭ homoj kun albinismo kiel gravan delikton, kaj naciajn konsciigajn kampanjojn por kontraŭbatali mitojn kaj superstiĉojn pri albinismo.

Ĉado

Respubliko Ĉado

Multaj hommortigoj okazis en la kunteksto de perforto.

interkomunuma perforto. Membroj de pastorecaj komunumoj estis inter la masakroj en Mandakao. La eventoj delokigis milojn da homoj kaj rivelis gravajn mankojn en sistemoj por preventado de perforto, protekto de homaj vivoj kaj aliro al justeco.

Aŭtoritatoj limigis civitanan spacon per averto al ĵurnalistoj, kiuj eble estus tentataj fari "paralelan enketon" pri la masakro de Mandakao, kaj per dissolvo aŭ malpermeso de pluraj civilaj sociaj organizoj. La bezonoj rilate al

Edukaj bezonoj restis urĝaj: en la oriento de la lando, 849 000 infanoj ne estis en lernejo. La aŭtoritatoj adoptis leĝon pri la preventado de perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj, sed seksbazita perforto restis ĝeneraligita kaj tro malofte raportita.

KUNTEKSTO La

8-an de januaro, forta pafado erupciis proksime de la prezidenta korto en Nĝameno, la ĉefurbo. Ĉi tiu atako, kiu finfine malsukcesis, lasis ĉirkaŭ dudek homojn mortigitaj. La 30-an de januaro, la lasta franca militbazo estis oficiale transdonita al la aŭtoritatoj.

nacia, markante la kompletan retiriĝon de eksterlandaj trupoj.

Fine de majo, UNHCR kalkulis pli ol du milionojn da homoj perforte delokigitaj en la lando. La Alta Komisararo avertis la 3-an de junio, ke la nombro de sudanaj rifuĝintoj en Ĉado pli ol triobliĝis ekde aprilo 2023, superante 1,2 milionojn. Je la 31-a de decembro, UNHCR kalkulis 1 330 950. ACAPS, datenanaliza organizaĵo, taksis, ke sep milionoj da homoj

bezonis humanitaran helpon en la lando en 2025.

En orienta Ĉado, perforto kaj Amasaj delokiĝoj kaŭzis troŝarĝon de sanservoj kaj plimalbonigis manĝaĵsensekurecon kaj malriĉecon.

RAJTO JE VIVO KAJ SEKURECO DE LA PERSONO La 14-an kaj 15-an de majo, streĉiĝoj inter terkultivistoj kaj paŝtistoj pri aliro al paŝtejoj en la vilaĝo Mandakao (okcidenta provinco Logone) degeneris en perforton kaj finiĝis per la masakro de 47 viroj, virinoj kaj infanoj el paŝtistaj komunumoj.

Interkomunumaj kolizioj lasis almenaŭ 20 mortintojn kaj 16 vunditojn

La 17-an de junio en la provinco Ouaddai, en la oriento de la lando, kelkajn tagojn poste, 18 homoj estis mortigitaj kaj 17 aliaj vunditaj en atako farita de paŝtistoj en Oregomel, en Mayo-Kebbi Ouest (provinco en la sudokcidento de la lando apuda kun Logone occidental).

La Oficejo pri Komerca Kunordigo Humanitara [UN] indikis, ke en majo kaj junio interkomunuma perforto rezultigis pli ol 80 mortojn kaj la delokiĝon de proksimume 12 500 homoj en la provincoj Logone occidental kaj Mayo-Kebbi Ouest.

La organizaĵo kondamnis mankojn en la sistemoj por preventi perforton, protekti homajn vivojn kaj certigi aliron al justeco. Pastoreca kodo celanta reguligi aliron al tero kaj akvoresursoj estis reviziata sed ankoraŭ ne estis adoptita antaŭ la fino de la jaro. Dume, aliaj mekanismoj por administri streĉiĝojn, kiel lokaj komunaj komitatoj, restis malfortaj. Post la masakro de Mandakao, la aŭtoritatoj deplojis sekurecajn fortojn, sendis registaran delegacion al la loko kaj lanĉis juran enketon.

La antaŭa ĉefministro kaj opozicia gvidanto Succès Masra estis arestita la 16-an de majo rilate al ĉi tiu kazo.

Trovita kulpa pri "disvastigado de malamplenaĵoj kaj ksenofobiaj mesaĝoj" kaj "kunkulpeco en murdo" la 9-an de aŭgusto, li estis kondamnita al 20 jaroj da malliberejo. Li apelaciis sian kondamnon. Liaj advokatoj argumentis, ke la deklaroj, pri kiuj li estis akuzita, datiĝis de pluraj jaroj kaj ne rilatis al la kazo.

Dum la sama proceso, 65 kunakuzatoj ankaŭ estis kondamnitaj al 20 jaroj.

de malliberejo ĉi.

Post la atako en Oregono, la registaro indikis, ke ĉirkaŭ dudek suspektatoj estis arestitaj kaj anoncis plifortigon de sekurecaj mezuroj en

atendante jurajn procedojn.

Senpuno restis la normo en pluraj kazoj de mortigaj kolizioj inter agrikulturistoj kaj farmistoj, kiuj okazis en 2023 kaj 2024.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO

La 14-an de junio, la prokuroro de Nĝameno avertis, ke ĵurnalistoj kaj membroj de la civila socio, kiuj vojaĝos al Mandakao por esplori la masakron de komunumanoj

Pastoreca zorgo estus procesigebla pro farado de "paralelaj enketoj", kiuj povus interrompi la oficialan enketon. Naciaj amaskomunikiloj kaj grupoj por gazetara libereco kondamnis tion, kion ili nomis provo subpremi sendependan raportadon pri la masakro. La Alta Aŭtoritato por Amaskomunikiloj kaj Aŭdvidaj Aferoj, la amaskomunikila reguliganto, eldonis ĝeneralan averton la 25-an de junio pri "amaskomunikilaj eksceso" dum krizoj. La 27-an de aŭgusto, Raportistoj sen Landlimoj raportis, ke ĵurnalistoj estis monitoritaj, submetitaj al timigado, kaj

Ili cenzuris sin mem sekvante tiujn avertojn.

La organizaĵo petis la aŭtoritatojn permesi sendependajn enketojn.

La 26-an de junio, la Ministro pri Administrado la teritoria kaj malcentraliza departemento malfondis la Asocion de Junularo por Kampara Animacio kaj Disvolviĝo kaj la Nacia Junulara Kunordigo por la

paco kaj disvolviĝo en Ĉado. Li ankaŭ malpermesis la agadojn de la civitana movado Le Temps, same kiel la politikan alon de la koalicio de opoziciaj grupoj kaj civilaj sociaj organizaĵoj Wakit Tama ("La Tempo Venis"). Por pravigi ĉi tiujn mezurojn, la ministro citis kialojn de publika ordo kaj nerespekto de la jura kadro.

RAJTO AL EDUKO Laŭ UNICEF, je

la 31-a de marto, orienta Ĉado havis 849 000 infanojn eksterlernejarajn; proksimume 600 000 el ili vivis en gastigantaj komunumoj kaj 249 000 estis registritaj kiel rifuĝintoj aŭ revenintoj.

La organizaĵo raportis antaŭekzistantan mankon de ĉirkaŭ 2 900 klasĉambroj en la provinco Ouaddaï, Sila kaj Wadi Fira. En aprilo, ĝi avertis, ke mankas 85% de la financado bezonata por trakti edukajn defiojn en orienta Ĉado, elstarigante la persistajn obstaklojn al la rajto al edukado por infanoj trafitaj de la krizo de rifuĝintoj kaj interne delokitaj personoj.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ

La 10-an de julio, la UN-Komitato pri la Elimino de Diskriminacio kontraŭ Virinoj bonvenigis la adopton de Ĉado de nova leĝo pri la preventado de perforto kontraŭ virinoj kaj knabinoj kaj alvokis al ĝia efektivigo.

en efika efektivigo. Li esprimis zorgon pri la daŭra alta nivelo de seksbazita perforto, inkluzive de seksa kaj hejma perforto, kaj la fakto, ke multaj kazoj restis neraportitaj. Li notis, ke estis "malmultaj krimaj procesigoj [...] iniciatitaj kaj malmultaj kondamnoj [...] donitaj", kaj ke la malfortaj truditaj punoj estis malseveraj. Viktimoj ankoraŭ alfrontis stigmaton, kaj la rimedo al tradicia loka mediacio restis ĝeneraligita.

ofte kreskigis senpunecon por krimintoj kaj malfortigis la rajtojn de virinoj kaj

knabinoj.

La Komitato instigis la aŭtoritatojn certigi, ke viktimoj de seksbazita perforto "havu aliron al jura helpo".

kiu estas inkluziva kaj finance pagebla, aŭ eĉ senpaga, kaj science pruvita." Li alvokis, ke oni prenu mezurojn por provizi al ili subtenon kaj protektoservojn, inkluzive de taŭgaj kaj alireblaj ŝirmejoj, medicina traktado, psikosocia subteno kaj financa helpo. Li rekomendis, ke la registaro daŭre plifortigu la kapablon de juĝistoj, prokuroroj, policianoj kaj aliaj policianoj por integri seksajn konsiderojn en enketojn kaj procesojn.

kritike estis farita pro tio, ke ĝi ne menciis indiĝenajn popolojn.

KUNTEKSTO

La 28-an de majo, kamboĝa soldato mortis dum konfliktoj kun la armeo.

Tajlanda limo kun Kamboĝo.
Sekvis monatoj da streĉiĝo kaj

armitaj kolizioj prenis la vivojn de almenaŭ 40 homoj.
Miloj fuĝis de siaj urboj kaj vilaĝoj.

En junio, la prezidanto de la kamboĝa Senato, Hun Sen, publikigis sonregistraĵon de kompromisa privata telefona konversacio, kiun li havis kun la tajlanda ĉefministro Paetongtarn Shinawatra dum la limkonfliktoj. La tajlanda Konstitucia Kortumo tiam

1. Vivi de la tero kaj morti por ĝi. Homaj-rajtaj malobservoj

rilate al konfliktoj inter paŝtistoj kaj terkultivistoj en Ĉado,

la 20-an de novembro

Tajlando

Regno de Tajlando

La aŭtoritatoj daŭre subpremis esprimliberecon kaj pacan kunvenon.

Ili arestis protestantojn kaj

Aktivuloj kaj akademiulo estis akuzitaj laŭ subpremaj leĝoj.

Dokumentoj estis likitaj, kiuj malkaŝis kunordigitajn retajn operaciojn celantajn la civilan socion kaj opoziciajn grupojn.

Homaj-rajtoj-defendantoj ricevis retajn minacojn pri perforto. La

praktiko de devigaj revenoj daŭris; 40 uĝuroj estis

kontraŭleĝe deportitaj al Ĉinio, kaj Montagnard-aktivulo estis ekstradiciita al Vjetnamio. Grava kortuma decido

respondecis 13 militistojn pri torturagoj faritaj en 2024.

La registaro permesis al rifuĝintoj el Mjanmao, kiuj vivis en tendaroj, labori laŭleĝe ekster tiuj tendaroj. Nova leĝo pri etnaj grupoj estis enkondukita.

La ĉefministro estis suspendita de siaj devoj la 1-an de julio, antaŭ ol esti oficiale maldungita la 29-an de aŭgusto. La 7-an de septembro, la parlamento elektis Anutin Charnvirakul, gvidanton de la partio Bhumjaithai, kiel ĉefministron.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO La 7-an de

januaro, en Bangkok, la ĉefurbo, armita individuo pafmortigis Lim Kimya, 74-jaraĝan franc-kamboĝan politikiston kaj iaman opozician parlamentanon. En oktobro, iama membro de la tajlanda mararmeo estis kondamnita al dumviva malliberigo pro la murdo.

Arestordonoj estis eldonitaj por du kamboĝaj suspektatoj, sed ambaŭ viroj restis liberaj.

Fine de la jaro, 55 homoj ankoraŭ servis malliberecajn punojn pro ekzercado de siaj rajtoj je esprimlibereco kaj paca kunveno dum grandskalaj protestoj okazigitaj inter 2020 kaj 2022 por postuli politikajn reformojn.

En aprilo, la komandanto de la tria La milita regiono iniciatis jurajn procedojn kontraŭ Paul Chambers, usona akademiano bazita en Tajlando, kiu specialiĝas pri rilatoj inter la tajlanda milita kaj civila sfero kaj pri la demokratiigo de la lando, laŭ leĝaro punanta

La instruisto estis akuzita pri lezo-majesto kaj laŭ la Ciberkrima Leĝo. Li estis akuzita pro varba teksto, kiun li verkis por universitata seminario en Singapuro pri la ĉiujara rearanĝo de la tajlanda polico kaj militistaro. La procesigo nuligis la akuzojn kontraŭ li en majo. En septembro, Paul Chambers enmetis proceson kontraŭ kvar policunuoj, kiuj laŭ li kontraŭleĝe revokis lian vizon.

En majo, 15 aktivuloj de P-Move, koalicio de la civila socio laboranta por laborrajtoj, mediaj rajtoj kaj terrajtoj, estis akuzitaj pro partopreno en publikaj kunvenoj en 2024 kaj 2025, malobeante malpermeson protesti ene de 50 metroj de la Registara Domo en Bangkok.

En julio, la Parlamento komencis pripensi kvin leĝprojektojn celantajn doni amnestion por krimaj deliktoj rilataj al politikaj agadoj. Unu el ĉi tiuj leĝprojektoj, redaktita de la Reto por Popola Amnestio — koalicio de 20 civilaj sociaj organizaĵoj — eksplicite antaŭvidis amnestion por tiuj akuzitaj laŭ du sekcioj de la Krimea Kodo: Sekcio 110 (perforto aŭ minacoj kontraŭ la Reĝino, la kronprinco aŭ la Regento) kaj Sekcio 112 (malrespekto). En oktobro, la Parlamento voĉdonis malakcepti la provizaĵojn donantajn amnestion al tiuj akuzitaj laŭ ĉi tiuj sekcioj.

En aŭgusto, la polico akuzis tri aktivulojn. kiu "ne informis la aŭtoritatojn pri publika manifestacio ene de 24 horoj antaŭ la evento", tiel malobservante la Leĝon pri Publikaj Kunvenoj. La celo de la manifestacio estis protesti kontraŭ la partopreno de la ĉefkomandanto de la birma armeo, Min Aung Hlaing, en la pintkunveno de la Iniciato de la Bengala Golfo por multsektora teknika kaj ekonomia kunlaboro en Bangkok la 5-an de aprilo.

La 5-an de septembro, la Apelacia Kortumo de Bangkok renversis la malkondamnon de kvin aktivuloj, kiuj partoprenis pacan proteston proksime al la reĝa aŭtokavalkado en oktobro 2020. Ili estis trovitaj kulpaĵ pri pluraj akuzoj, ĉiuj punindaj laŭ la Tajlanda Krimkodo, inkluzive de perforto kontraŭ la Reĝino (Artikolo 110), kontraŭleĝa kunveno (Artikolo 215), kaj trafikobstrukco (Artikolo 385). Ili kaŭcia peto estis rifuzita, kaj ili restis en malliberejo.

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ Dum parlamenta cenzura debato en marto, opozicia parlamentano prezentis neoficiale likitajn internajn dokumentojn, kiuj indikas, ke tajlandaj policaj kaj armeaj unuoj komune gvidis "ciferecan teamon" celantan damaĝi la reputacion de civilaj sociaj organizaĵoj kaj membroj de la politika opozicio kaj malhelpi iliajn agadojn. Laŭ la rivelitaj informoj, Amnestio Internacia estis eksplicite citita kiel "altvalora celo".²

Aliaj internaciaj neregistaraĵoj, lokaj civilaj sociaj grupoj, gvidaj aktivuloj kaj por-demokratiaj figuroj ankaŭ estis celitaj, inkluzive de homaj rajtoj-organizaĵoj Thai Lawyers for Human Rights kaj iLaw, same kiel homaj-rajtoj-defendanto Anna Annan.

La 10-an de septembro, la speciala raportanto Unuiĝintaj Nacioj pri defendantoj de homaj rajtoj La homrajta organizaĵo esprimis zorgon pri la akuzoj pri kalumnio kontraŭ Witoon Lianchamroon, ĝenerala sekretario de la BIOTHAI-fondaĵo. Ĝi indikas, ke la akuzoj povus esti reprezalio pro liaj homrajtaj agadoj.

manĝaĵsekureco por la loĝantaro. Witoon Lianchamroon estis procesigita pro alarmo pri la danĝero prezentita de nigra mentona tilapio: ĉi tiu invada fiŝspecio, enkondukita en tajlandajn akvojn, riskis, laŭ li, damaĝi

al ĉi tiu ekosistemo kaj minaci la porvivaĵojn de lokaj fiŝkaptistoj.

La 15-an de oktobro, la Speciala Raportisto de Unuiĝintaj Nacioj pri defendantoj de homaj rajtoj La viro esprimis siajn zorgojn pri interretaj minacoj de perforto kontraŭ la tajlanda homaj-rajtoj-defendanto Angkhana Neelapaijit.

La minacoj estis ligitaj al la fakto, ke la homaj-rajtoj-defendanto kritikis eblajn homaj-rajtoj-malobservojn rezultantajn el la traktado de la limkonflikto kun Kamboĝo fare de la aŭtoritatoj.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO La 27-

an de februaro,

aŭtoritatoj malobservis la tajlandan kontraŭtorturan leĝon, kiu malpermesas devigajn revenojn, per deportado de 40 uĝuroj al Ĉinio, kie ili alfrontis gravajn homaj-rajtajn misuzojn. La deportitaj viroj estis inter ĉirkaŭ 300 uĝuroj arestitaj de aŭtoritatoj la 13-an de marto 2014, post fuĝo de persekuto kaj diskriminacio en la ĉina Ŝinĝjanga Uĝura Aŭtonoma Regiono. Entute 109 el ili estis deportitaj al Ĉinio antaŭ julio 2015. En decembro, kvin pliaj uĝuraj rifuĝintoj alfrontis devigan revenon.

La 27-an de majo, en la provinco Rayong, la La Kriminala Kortumo pri Korupto kaj Misuzo de Potenco Regiono 2 eldonis sian unuan verdikton laŭ la Tajlanda Leĝo de 2022 pri la Preventado kaj Punado de Torturo kaj Devigita Malapero. La kortumo trovis du armeajn instruistojn kaj 11 soldatservantojn kulpaj pri torturado de la 18-jaraĝa soldatservanto Woraprach Phadmasakul kaj kondamnis ilin al malliberecaj punoj de 10 ĝis 20 jaroj. Woraprach Phadmasakul mortis la 2-an de aŭgusto 2024, post kiam li estis severe torturita kaj batita dum disciplina trejnado.

La 28-an de novembro, la aŭtoritatoj ekstradiis Y Quynh Bdap, homaj-rajtoj-defendanto kaj rifuĝinto el la monteta tribo Ēđé, fuĝas al Vjetnamio post...

La decido de la Apelacia Kortumo aprobanta la ekstradician peton de Vjetnamio.4 En 2024, vjetnamaj aŭtoritatoj kondamnis Y Quynh Bdap en foresto pro terorismo rilata al supozebla atako kontraŭ registara konstruaĵo en 2023.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ La 26-an de aŭgusto, la registaro adoptis

rezolucion rajtigantan rifuĝintojn el Mjanmao labori laŭleĝe en Tajlando. Ĉi tiu rezolucio aplikigis al ĉirkaŭ 81 000 perforte delokitaj personoj, kiuj estis loĝigitaj en tendaroj laŭlonge de la limo kun Mjanmao. La koncernatoj devis peti unujaran laborpermeson.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ Lokaj komunumoj kaj civilaj sociaj organizaĵoj esprimis zorgojn pri la manko de publika partopreno en la megatera pontprojekto de la registaro, kiu celas konekti la marajn vojojn de la Golfo de Tajlando kaj la Andamana Maro. La unua fazo de la projekto estis planita por kompletigo en 2030. Inter la esprimitaj zorgoj estis la mediaj konsekvencoj de la projekto, kiuj minacas la porvivaĵojn de marbordaj komunumoj, precipe la indiĝenaj Mokenoj, kiuj dependis ĉefe de artmetia fiŝkaptado.

La 6-an de aŭgusto, la Parlamento adoptis la Leĝon pri la Protekto kaj Antaŭenigo de la Vivmaniero de Etnaj Grupoj, kiu celis protekti la kulturajn rajtojn de etnaj malplimultoj. Tamen, la civila socio kaj la Oficejo de la Alta Komisararo por Homaj Rajtoj (OHCHR) kritikis la leĝon pro tio, ke ĝi ne uzis la terminon "indiĝena", uzante anstataŭe la terminon "etna", kaj ke ĝi ne plene reflektis la principon de libera, antaŭa kaj informita konsento.

RAJTO AL SANA MEDIO En la provinco Nakhon Ratchasima, loĝantoj postulis finon al kalamitadaj agadoj. Ĉi tiuj agadoj kaŭzis pliigitan salecon en la grundo kaj grundakvo, igante agrikulturan teron malfekunda kaj poluante akvofontojn, tiel subfosante la rajtojn de la loĝantaro al akvo, sufiĉa manĝaĵo, sano kaj porvivaĵoj.

Dume, laŭlonge de la rivero Kok en la nordo de la lando, arsenika poluado de kontraŭfluaĵ agadoj pri raraj teroj kaj orminado en Mjanmao eksponis etnajn malplimultojn kaj indiĝenajn popolojn (precipe en la provinco Chiang Rai) al gravaj sanrisko, senhavigante ilin je pura akvo kaj malobservante ilian rajton al sano.

1. "Tajlando: Nova amnestia leĝo devas liberigi pacajn protestantojn de ĉio akuzoj inkluzive de malrespekto", 15-a de julio
  2. "Tajlando. Aŭtoritatoj devas ĉesigi la kalumniajn kampanjoj kaj malicaj ciberatakoj kontraŭ la civila socio," 7-a de aprilo
  3. "Tajlando. Forpeli uĝurojn al Ĉinio estas 'a neimagebla krueleco," la 27-an de februaro
  4. "Tajlando. Ekstradicio al Vjetnamio de aktivulo" aparteno al la malplimulto de montaraj homoj eksponas lin al risko
- "Altaĵ niveloj de torturo", la 26-an de novembro

IRI

Togola Respubliko

Esprimlibereco estis grave limigita; amaskomunikiloj estis suspenditaj, interreta aliro estis interrompita, kaj homoj, kiuj kritikis la registaron, estis arbitre detenitaj. Pacaj protestoj estis rutine malpermesitaj, kaj estis raportoj pri torturo kaj troa perfortuzo kontraŭ protestantoj fare de sekurecaj taĉmentoj. La prezidanto subskribis leĝon pri klimata ŝanĝo.

KUNTEKSTO

Post la adopto de la nova Konstitucio en aprilo 2024, povoj trovis sin koncentritaj en la manoj de la

Prezidanto de la Konsilio de Ministroj – tio estas, la estro de la plimulta partio – pozicio prenita en majo de la antaŭa prezidanto Faure Gnassingbé, kiu estis en povo ekde 2005.

La disvastiĝo de la konflikto en la centra Sahelo kaŭzis enfluen de rifuĝintoj en nordan Togolandon, kaj ankaŭ la delokiĝon de miloj da togolandanoj ene de la lando. Inter januaro kaj aŭgusto, ĉirkaŭ sesdek homoj estis mortigitaj en atakoj faritaj de armitaj grupoj en la regiono Savanes (norda Togolando), kie la sekureca krizostato estis plilongigita por alia jaro en marto.

ESPRIMLIBERECO La 6-an

de junio, la ĝendarmaro arestis korespondanton de TV5 Monde, kiu raportis pri manifestacio, kaj devigis ŝin forigi la bildojn, kiujn ŝi filmis.

Radio France Internationale kaj France 24 restis suspenditaj fine de la jaro post ricevo, la 16-an de junio, de tri-monata suspenda avizo de la Alta Aŭtoritat pri Aŭdvidaj kaj Komunikadaj elsendoj.

komunikado (HAAC). La HAAC deklaris, ke ĉi tiuj amaskomunikiloj relajis deklarojn, kiuj estis "malprecizaj, partiaj, aŭ eĉ kontraŭaj al establitaj faktoj."

Aliro al la interreto estis interrompita inter junio kaj septembro. Sociaj retoj estis aparte trafitaj.

Arbitraj Arestoj kaj Detenoj La 12-an de januaro, artisto Honoré Sokpor estis arestita post afiŝado de poemo en Facebook, kiu kondamnis la arbitrajn kaj subpremajn praktikojn de la registaro. Li estis akuzita, interalie, pri incitado al ribelo kontraŭ la ŝtato. Li estis liberigita sub...

deponaĵo pagenda en decembro.

La 26-an de majo, la kantisto kaj aktivulo Aamron uzis sociajn retojn por alvoki la loĝantaron mobiliziĝi kontraŭ la registaro. Li estis arestita la sekvan nokton ĉe sia hejmo en Lomé, la ĉefurbo, sen...

neniu antaŭa alvoko nek arestordono. Liberigita la 21-an de junio, li deklaris, ke li estis perforte enhospitaligita en psikiatrian hospitalon kaj devigita preni medikamentojn. Amron estis arestita denove la 19-an de septembro kaj prenita en prizorgon pro akuzoj inkluzive de "incito de la loĝantaro al ribelo". Li estis

Li estis liberigita kelkajn horojn poste sub jura kontrolo.

Armand Agblé kaj Oséi Agbagno, membroj de la civila socia organizaĵo Tournons la page (movado postulanta demokratian ŝanĝon kaj bonan regadon), estis arestitaj en Lomé la 22-an de aŭgusto. Ili partoprenis kunvenon rilatan al manifestacioj planitaj por la 30-a de aŭgusto. Akuzitaj pri pluraj deliktoj, inkluzive de "pligravigita perturbo de publika ordo", ili estis liberigitaj per kaŭcio en decembro.

La 17-an de septembro, la eksministro de La defendadvokato Marguerite Gnacadé estis arestita pro publikigo de artikoloj kaj filmetoj, kiuj denuncis la malbonan regadon de la lando kaj postulis la demision de Faure Gnassingbé. Akuzita pri incitado de ribelo kontraŭ ŝtataj aŭtoritatoj kaj publikigo de malveraj novaĵoj, ŝi ankoraŭ estis en malliberejo fine de la jaro.

LIBERO DE PACA KUNVENO En junio, manifestacioj multiĝis kontraŭ la subpremo de paca malkonsento, la vivkosta krizo kaj ŝanĝoj al la Konstitucio 1.

La Observatorio por la Protekto de Homaj Rajtoj raportis, ke almenaŭ 81 protestantoj estis arestitaj la 5-an kaj 6-an de junio. Laŭ la prokuroro, 56 el ili estis liberigitaj la 9-an de junio. La aliaj estis liberigitaj kaŭcie la 31-an de decembro kiel parto de pardonpeta mezuro.

La perforta subpremo de la manifestacioj en Lomé intensiĝis inter la 26a kaj la 30-a de junio. Viktimoj kaj atestantoj asertis, ke sekurecaj taĉmentoj uzis kontraŭleĝan forton kaj mistraktis protestantojn.

preterpasantoj kaj aliaj homoj loĝantaj proksime de la protestlokoj 2. En deklaro publikigita la 29-an de junio, togolandaj civilaj sociaj organizaĵoj raportis la mortojn de sep homoj, kies korpoj estis trovitaj en akvejoj en Lomé, kaj ankaŭ "batadojn" kaj "arbitran areston de preterpasantoj, junuloj kaj maljunuloj".

Ili ankaŭ raportis, ke junuloj, inkluzive de neplenaĝuloj, estis ĉasitaj de sekurecaj taĉmentoj kaj devigitaj "rifuĝi en la laguno". Neniu informo estis publikigita pri la progreso de la enketo anoncita de la prokuroro en julio koncerne la mortojn de kvin homoj, kies korpoj estis trovitaj en akvejoj.

La 30-an de aŭgusto, la aŭtoritatoj malpermesis manifestacion kontraŭ la malbona regado de la lando kaj limigoj de homaj rajtoj organizitaj de la Movado de la 6-a de Junio (M66), kolektivo de artistoj kaj blogantoj el la diasporo. En la sama tago, sekurecaj taĉmentoj ĉirkaŭis la hejmon de

pluraj eminentaj figuroj, kiuj subtenis la alvokon de M66 por manifesti.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Dek kvar homoj

arestitaj dum la manifestacioj de la 5a kaj 6a de junio asertis, kun subtenaj medicinaj atestiloj, ke ili estis submetitaj al torturo kaj alia mistraktado en malliberejo. Antaŭ la fino de la jaro, la plendoj prezentitaj de la viktimoj al la Milita Tribunalo ne rezultigis ian ajn enketon.

RAJTO AL SANA MEDIO En aprilo, la prezidanto subskribis leĝprojekton celantan pli bone reguligi la efikojn de klimata ŝanĝo kaŭzita de homaj aktivecoj. Ĉi tiu leĝprojekto inkluzivis mekanismojn por redukti forcejgasajn emisiojn.

- "Togolando. La aŭtoritatoj devas esplori akuzojn pri torturo de protestantoj kaj ĉesi subpremi malkonsentajn voĉojn"
"disidentoj", 17-a de junio
- "Togolando. Atestoj donas ekrigardon al la subpremo"
perfortaj manifestacioj", 3-a de julio

TUNIZIO

Tunizia Respubliko

La aŭtoritatoj plue intensigis la subpremadon de la rajtoj je libereco de esprimo kaj paca kunvenado kaj ĉiaj formoj de malkonsento. Homaj-rajtaj organizaĵoj estis esploritaj aŭ iliaj aktivaĵoj estis frostigitaj. Homaj-rajtaj defendantoj kaj NRO-dungitoj estis procesigitaj kaj detenitaj pro laborado por subteni fundamentajn rajtojn. Amasaj procesoj kaj severaj punoj celis membrojn de la opozicio laŭ kontraŭterorismaj aŭ kontraŭterorismaj leĝoj.

Ciberkrimo nur plimalbonigis la krizon pri jurŝtato. Tunizio havas

konservis la suspendon de aliro al azilproceduroj kaj faris multajn malobservojn de fundamentaj rajtoj kontraŭ migrantoj, azilpetantoj kaj rifuĝintoj.

Tiuj inkluzivis kolektivajn elpelojn egalvalorajn al "refoulement", arbitrajn arestojn, agojn de torturo kaj alia mistraktado, kaj danĝerajn interkaptajn surmare.

KUNTEKSTO La

20-an de marto, la nove nomumita ĉefministro Sarra Zaafarani formis novan registaron - la sesan de kiam prezidanto Kais Saïed ekregis. Kelkajn tagojn poste, ĉi tiu registaro informis la Komisionon de la AU pri sia decido retiri la deklaron de Tunizio laŭ Artikolo 34(6) de la Protokolo al la Afrika Ĉarto pri Homaj kaj Popolaj Rajtoj.

homo kaj popoloj. Kiam ĉi tiu retiriĝo efektiviĝos en marto 2026, la

Individuoj kaj NRO-oj ne plu povos procesi Tunizion antaŭ la Afrika Kortumo pri Homaj kaj Popolaj Rajtoj.

SUBPRESO DE MALOBSERVO La aŭtoritatoj intensigis la subpremon celantan opoziciajn gvidantojn kaj aktivulojn; novaj krimaj procesoj komenciĝis kaj longaj malliberecaj punoj estis konfirmitaj per apelacio.

Du amasaj procesoj de opoziciaj politikaj gvidantoj kaj disidentoj estis aparte rimarkindaj. En aprilo, la Tuniza Kortumo de Unua Instanco kondamnis 37 membrojn de

la opozicio de diversaj politikaj flankoj kaj homaj-rajtaj defendantoj al

punoj variantaj de kvar ĝis 66 jaroj da mallibero pro senbazaj akuzoj rilataj al ŝtata sekureco kaj terorismo en la "kazo de la

"komploto." La Apelacia Kortumo de Tunizo konfirmis la verdikton en novembro.

La tribunalo trovis 34 el ĉi tiuj individuoj kulpa kaj kondamnis ilin al malliberecaj punoj variantaj de kvin ĝis 45 jaroj. Kelkajn tagojn post ĉi tiu verdikto, la advokato kaj homaj-rajtoj-defendanto Ayachi Hammami kaj la opoziciaj aktivuloj Chaïma Issa kaj Ahmed Nejib Chebbi estis arestitaj por servi siajn respektivajn punojn de kvin, 20 kaj 12 jaroj en malliberejo.

En junio, la Apelacia Kortumo de Tunizo La tribunalo konfirmis la 10-jaran

malliberecan punon de la gvidanto de Ennahda kaj iama justicministro Noureddine Bhiri, kiu estis trovita kulpa pri "provo ŝanĝi la formon de registaro" kaj "incito de homoj preni armilojn unu kontraŭ la alia". La akuzo devenis de artikolo publikigita en sociaj retoj, kiun li neis aŭtorie.

Ankaŭ en junio, la Unua Instanco de Tunizo kondamnis Abir Moussi, gvidanton de la Libera Destourian Partio (PDL, opozicio), al du jaroj da malliberejo pro kritiko de la balotkomisiono.

La Apelacia Kortumo de Tunizo konfirmis sian

Kondamno kaj juĝo je la 30-a de decembro. Tiu ĉi virino ankaŭ estis kondamnita en novembro al 12 jaroj da malliberejo pro "provo ŝanĝi la formon de registaro" kaj "incito de homoj preni armilojn unu kontraŭ la alia", akuzoj kiuj estis tute senbazaj.

En julio, la Unua Instanco-Tribunalo de Tunizo kondamnis 21 altrangajn oficistojn de la opozicia partio Ennahda al malliberecaj punoj variantaj de 12 ĝis 35 jaroj pro neklaraj kaj senbazaj akuzoj rilataj al terorismo kaj ŝtatsekureco en la "Konspira Kazo 2".

En novembro okazis la proceso de la homaj-rajtoj-defendanto kaj eksa

Prezidanto de la Komisiono pri Vero kaj Digno (IVD) Sihem Bensedrine, procesigita pro "fraŭdo kaj falsajo" kaj "misuzo de pozicio" pro tio, ke ŝi supozeble falsis la finan raporton de la Komisiono pri Vero kaj Digno (IVD), kiu kondamnis korupton en la banka sektoro. Post kvin monatoj da arbitra aresto, ŝi ricevis provizoran liberigon en januaro, kun vojaĝmalpermeso.

lando.

ESPRIMLIBERECO Juraj aŭtoritatoj

daŭre uzis Dekreto-Leĝon n-ro 2022-54 pri ciberkrimo por silentigi ĵurnalistojn, uzantojn de sociaj retoj,

advokatojn kaj aktivulojn, kiuj esprimis malsamopiniojn. Fine de septembro, laŭ la Tunizia Nacia Unio de Ĵurnalistoj, 29 ĵurnalistoj estis sub enketo aŭ alfrontis procesigon laŭ ĉi tiu leĝo.

En septembro, la Unua Instanco de Nabeul kondamnis al morto

Saber Chouchane estis arestita pro siaj Facebook-afiŝoj, precipe pro siaj kritikoj de prezidanto Kais Saied kaj siaj alvokoj al publikaj manifestacioj favore al politika ŝanĝo. Li estis fine pardonita de la ŝtatestro kaj liberigita post kelkaj tagoj.

La 6-an de oktobro, la Unua Instanco-Tribunalo de Jendouba kondamnis Moncef-on.

El Houaidi estis kondamnita al dujara malliberejo kaj monopuno de 1 000 dinaroj (proksimume 339 usonaj dolaroj) laŭ Artikolo 24 de la Dekreto-Leĝo n-ro 2022-54 pri ciberkrimo, pro komentoj publikigitaj en sociaj retoj kritikante prezidanton Kais Saied.

La proceso de Daïla Ben Mbarek Msaddak komenciĝis la 17-an de oktobro. Ĉi tiu advokato estis procesigita pro "divastigo de malveraj novaĵoj" pro deklaroj, kiujn ŝi faris en televido en novembro 2023 por defendi siajn klientojn detenitajn en la "kazo de la

"Komploto." Ŝi diris al ĵurnalista kaj prezentisto Borhène Bsaïes, kiu ankaŭ estis procesigita en la kazo, ke la akuzoj kontraŭ ŝiaj klientoj estis senbazaj.

La fundamentoj estis fabrikitaj kaj tute fikciaj. La proceso estis finfine prokrastita ĝis januaro 2026.

En novembro, la amaskomunikila komentariisto Sonia Dahmani ricevis provizoran liberigon post 18 monatoj da arbitra aresto. Ŝi estis kondamnita al entute kvar jaroj kaj kvar monatoj da malliberejo en tri apartaj kazoj laŭ la Dekreto-Leĝo n-ro 2022-54 pri ciberkrimo. Ŝi daŭre alfrontis akuzojn laŭ la sama leĝo en du aliaj kazoj.

LIBERO DE ASOCIADO

Homaj-rajtaj defendantoj kaj dungitoj de NROoj estis submetitaj al arbitra aresto, procesoj kaj/aŭ ĉikanado rilate al krimaj enketoj malfermitaj rilate al iliaj legitimaj agadoj. Antaŭ la fino de la jaro, almenaŭ 40 homoj ankoraŭ estis sub enketo aŭ estis akuzitaj, kaj ok estis plusenditaj al tribunalo. Bankoj komencis regule trudi kondiĉojn (kiel ekzemple resendi dokumentojn pruvantajn plenumon de regularoj por asocioj) kiuj prokrastis translokigojn el eksterlando, foje ĝis 10 semajnojn.

La 24-an de novembro, la unua instanco La tribunalo de Tunizo kondamnis Mustapha-on

Djemali kaj Abderrazak Krimi, du homaj-rajtoj-defendantoj kaj membroj de

La Tunizia Konsilio por Rifuĝintoj, NRO partnerita kun UNHCR, estis kondamnita al du jaroj da malliberejo pro "faciligado de la kontraŭleĝa eniro" de eksterlandanoj en Tunizion kaj provizado de ŝirmejo al ili, pro ilia laboro kun UNHCR. Ili estis liberigitaj post kiam la tribunalo suspendis la reston de ilia puno, kiun ili jam plejparte servis dum la pli ol 18 monatoj, kiujn ili pasigis en antaŭprocesa aresto.

La krima proceso de ses homaj-rajtoj-defendantoj kaj dungitoj de NRO-oj de la tunizia branĉo de la franca humanitara organizaĵo France Terre d'Asile komenciĝis la 15-an de decembro. Ili estis procesigitaj pro sia esenca laboro helpante migrantojn kaj rifuĝintojn. La proceso estis finfine prokrastita ĝis la 5-a de januaro 2026.

Aliaj organizaĵoj estas celitaj de la aŭtoritatoj, inkluzive de la kontraŭrasisma organizaĵo Mnemty – naŭ el kies dungitoj kaj partneroj estas sub enketo ekde majo 2024 pro financaj deliktoj – kaj la infanrajta NRO Enfants de la lune de Médenine.

La enketoj kaj kontraŭkorupta brigado kontraŭ impostfraŭdo intensigis sian Enketoj celantaj almenaŭ 18 NROojn, inkluzive de la regiona oficejo de la Internacia Sekretariejo de Amnestio Internacia en la ĉefurbo Tunizo. En novembro, la unuo pri financaj krimoj de la gorgana polico lanĉis kriman enketon pri ĉi tiu oficejo de Amnestio Internacia kaj alvokis ĝian kasiston kaj laŭleĝan reprezentanton por pridemandado.

Tiu sama brigado malfermis novan enketon en julio pri la Tunizia Forumo por Ekonomiaj kaj Sociaj Rajtoj (FTDES).

La Unuo pri Enketo de Kompleksaj Financaj Krimoj de la Nacia Gvardio ankaŭ lanĉis enketojn pri dekoj da NROoj kaj amaskomunikiloj, inkluzive de la sendependa amaskomunikilo Nawaat kaj la kontraŭkorupta organizaĵo IWatch. La NRO Mourakiboun, kiu laboris pri monitorado...

elektaj, restis submetita al frostigo de siaj aktivaĵoj.

Inter julio kaj novembro, la aŭtoritatoj eldonis almenaŭ 17 suspendajn ordonojn kontraŭ asocioj. En julio, la Unua Instanco-Tribunalo de Tunizo ordonis la suspendon de la agadoj de IWatch dum 30 tagoj. En aŭgusto, ĝi arbitre suspendis la agadojn de la feminisma organizo Aswat Nissa (Voĉo de Virinoj).

La organizaĵo deklaris, ke ĝi ne estis informita anticipe kaj ke tial la proceduro ne estis sekvata. Ambaŭ organizaĵoj apelaciis siajn suspendojn.

LIBERO DE PACA KUNVENO

La aŭtoritatoj daŭre uzis senbazajn akuzojn pri "obstrukco", termino mankanta juran klarecon, por arbitre aresti, procesigi kaj kondamni homojn, kiuj nur ekzercis siajn rajtojn al libereco de paca kunveno kaj asocio, inkluzive de la rajto formi kaj aliĝi al sindikato kaj la rajto organiziĝi kaj partopreni en striko.³ Homoj el marĝenigitaj kaj malfavorataj grupoj estis aparte celitaj pro provo denunci sociekonomiajn kaj mediajn problemojn (malbonajn laborkondiĉojn, poluadon, aliron al akvo) per pacaj manifestacioj aŭ strikoj.

Policoj malhelpis ŝajnproceson organizitan en aprilo de civilaj sociaj organizaĵoj ĉe la Rio-Halo en Tunizo. Ĉi tiu ago celis atentigi pri malobservoj

krimoj faritaj kontraŭ politikaj malliberuloj kaj konsciencaptitoj en Tunizio, kaj ankaŭ defendado de la rajto je justa proceso.

RAJTO AL JUSTA PROCESO

La procesoj de opoziciaj membroj kaj registaraj kritikistoj estis difektitaj de gravaj proceduraj malobservoj kaj manko de trarivedleco. Dum la plej granda parto de la jaro, terorismaj procesoj daŭris sen ke la akuzitoj estu alportitaj al justeco.

La koncernaj akuzitoj ne rajtis ĉeesti; la Unua Instanco de Tunizo citis "realajn riskojn". La akuzitoj devis partopreni malproksime per videoligo, kio grave limigis ilian kapablon komuniki kun siaj advokatoj kaj interagi kun la tribunalo. En kelkaj altprofilaj procesoj, juĝistoj malpermesis al sendependaj ĵurnalistoj, familioj kaj internaciaj observantoj ĉeesti.

- inkluzive de diplomatoj - ĉeesti la aŭdiencojn, kio grave subfosis la travideblecon de ĉi tiuj procedoj.

Advokatoj reprezentantaj membrojn Membroj de la politika opozicio kaj viktimoj de homaj-rajtoj-malobservoj estis celitaj de juraj enketoj bazitaj sur falsaj akuzoj, inkluzive de "delikto kontraŭ tria partio" aŭ "disvastigo de

"Falsaj novaĵoj." Advokato Ahmed Souab estis arestita en aprilo de la kontraŭterorisma brigado post kritiko de la proceso pri "konspira kazo" kaj elstarigado de proceduraj malobservoj kaj la manko de sendependeco de la tribunalo ĉe gazetara konferenco post la aŭdiencoj. Li estis akuzita laŭ kontraŭterorisma leĝaro kaj Dekreto-Leĝo n-ro 2022-54 pri ciberkrimo.

La 31-an de oktobro, la Unua Instanco-Tribunalo de Tunizo trovis lin kulpa kaj kondamnis lin al kvin jaroj da malliberejo kun tri jaroj da administra kontrolo, post proceso kiu daŭris sep minutojn.

Sendependeco de la Juĝistaro: La Tunizia Magistrata Asocio (AMT) kondamnis la daŭran kaj rektan enmiksiĝon de la ekzekutivo en la nomumon kaj karieran antaŭenigon de juĝistoj, kiu subfosas la sendependecon de la juĝistaro. Laŭ la AMT, ĉi tiu enmiksiĝo okazas per rektaj nomumaj ordonoj eldonitaj de la Justicministro, same kiel la translokigo aŭ suspendo de multaj juĝistoj kaj prokuroroj per simplaj memorandoj kaj ekster regulaj proceduroj. La AMT ankaŭ notis, ke similaj memorandoj estis uzitaj por sankcii juĝistojn je diversaj niveloj de la hierarkio per arbitre translokigo de ili.

en jurisdikcioj malproksimaj de iliaj hejmoj, sen ia justa kaj travidebla disciplina proceduro.

La juĝistoj kaj prokuroroj, kiuj havis Tiuj, kiuj estis senprokraste maldungitaj per prezidenta dekreto en junio 2022, daŭre estas rifuzitaj ricevi ajnan kompenson pro la daŭra profesia, ekonomia kaj reputacia damaĝo, kiun ili suferis. Neniu jura ago estis prenita post la individuaj plendoj prezentitaj la 23-an de januaro 2023 kontraŭ la Justicministro fare de 37 el ĉi tiuj juĝistoj pro malsukceso plenumi la verdikton, kiu postulis la reenpostenigon de 49 el la 57 maldungitaj juĝistoj kaj prokuroroj.

RAJTOJ DE RIFUGITOJ KAJ MIGRANTOJ Politikoj kaj praktikoj pri enmigrado kaj azilo daŭre estis markitaj de ĝeneraligitaj malobservoj de homaj rajtoj, kies viktimoj estis ĉefe nigraj rifuĝintoj kaj migrantoj.⁴ Resumaj kolektivaj pelpeloj al Alĝerio kaj Libio, endanĝerigante vivojn kaj malobservante la principon de ne-refoulement, restis oftaj. Tiuj ofte sekvis danĝerajn interkaptojn surmare aŭ celtajn arestojn bazitajn sur specifaj kriterioj.

rasa diskriminacio, kaj estis ofte akompanata de agoj de torturo kaj aliaj malbonoj traktado, inkluzive de malhomigo de seksa perforto. La registara suspendo de la agadoj de UNHCR pri registrado de rifuĝintoj kaj determinado de statuso ekde junio 2024 daŭre senhavigis homojn de ilia rajto peti azilon.

Ekde februaro, publikaj deklaroj de parlamentanoj kaj registaraj membroj kontribuis al instigi rasisman perforton kontraŭ nigraj migrantoj.

Homoj aŭfias filmetojn en sociaj retoj, en kiuj ili montras sin "ĉasante nigrajn afrikanojn" kaj minacante ilin per

perforto kaj aliaj homaj-rajtaj misuzoj. Aŭtoritatoj anoncis en aprilo

"malmuntan operacion" en la regiono Sfax (oriente de la lando) kaj efektivigis devigajn eldomigojn de improvizitaj tendaroj establataj de rifuĝintoj kaj migrantoj dum la antaŭaj du jaroj.

Ankaŭ en aprilo, leĝprojekto pri la elpelo de senpaperaj migrantoj estis prezentita al la koncernaj parlamentaj komitatoj. Ĉi tiu teksto ne protektis rifuĝintojn, azilpetantojn kaj migrantojn kontraŭ la risko de resuma elpelo kaj "repuŝo".

GLAT-RAJTOJ

GLAT-organizoj raportis pliiĝon de procesigoj rilataj al konsentaj samseksaj seksaj rilatoj, alportitaj laŭ Artikolo 230 de la Krimkodo same kiel aliaj artikoloj rilataj al "moraleco" kaj

"Ofendo al publika dececo".

Laŭ la tunizia GLAT-asocio Damj, 79 homoj - plejparte transgenraj virinoj - estis arestitaj inter julio kaj novembro laŭ Artikoloj 230, 226, 226 bis kaj 231 de la Krimea Kodo, nur pro sia seksa orientiĝo aŭ socia sekso.

ilia seksidenteco, reala aŭ supozebla. Antaŭ la fino de la jaro, 37 el ili estis kondamnitaj al malliberecaj punoj variantaj de ok monatoj ĝis tri jaroj, en Granda Tunizo kaj en diversaj gubernioj, inkluzive de tiuj de Medenine, Sousse kaj Sfax.

RAJTO AL SANA MEDIO

Miloj da loĝantoj manifestaciis fine de septembro kaj oktobro en la urbo Gabès (orienta Tunizio) por protesti kontraŭ severa poluado kaŭzita de toksaj vaporoj elsenditaj de fabrikoj apartenantaj al la Tunizia Kemia Grupo, ŝtata kompanio. La polico uzis troan larmigan gason kontraŭ la manifestaciantoj. Malgraŭ ĉi tiuj protestoj kaj publikaj postuloj, la fabrikoj daŭre funkciis. Lokaj amaskomunikiloj kaj civilaj sociaj organizaĵoj raportis en oktobro kaj novembro, ke plurcent homoj loĝantaj en Gabès, plejparte infanoj, estis hospitaligitaj pro malsanoj.

spiraj kaj aliaj sanproblemoj.

La regiono suferis dum multaj jaroj pro media degradiĝo ligita al industria kaj kemia agado. Laŭ loĝantoj, fabrikemisioj kontribuis al pliiĝo de kanceraj oftectoj, spiraj malsanoj kaj media damaĝo.

1. "Tunizio. La plifortiĝo de subpremo kontraŭ la homaj-rajtaj organizaĵoj atingas nivelojn "kritikoj", la 14-an de novembro
2. "Tunizio. La kondamno de homaj-rajtaj defendantoj" konfirmas la krimigon de laboro de la civila socio," la 25-an de novembro
3. "Ni nur petis, ke niaj rajtoj kaj digno estu respektata. Tunizio. Uzo de obstrukcaj akuzoj por punante pacajn kunvenojn, 17-a de junio
4. "Tunizio. Vastaj malobservoj de homaj rajtoj" "Rifuĝintoj kaj migrantoj malkaŝas riskon de EU-kunkulpeco", 6-a de novembro

TURKMENISTANO

Turkmenio

La aŭtoritatoj konservis striktan kontrolon super informoj, punante kritikistojn kaj cenzurante aliron al la interreto. Sendependaj voĉoj alfrontis reprezaliojn (jurajn agojn, vojaĝmalpermesojn, ktp.). Disidentoj loĝantaj eksterlande riskis areston aŭ eĉ deportadon. Devigitaj malaperoj daŭre okazis, kaj kelkaj malliberuloj ne estis liberigitaj post plenumado de siaj punoj. Torturo kaj mistraktado restis oftaj en malliberejo, en la foresto de iu ajn sendependa kontrolado.

Seksaj rilatoj inter viroj ankoraŭ estis krimo. Kiel grava karbona elsendanto kaj dependanta de pliigita gaskampa ekspluatado, la ekonomia modelo de la lando endanĝerigis ĝiajn klimatajn engaĝiĝojn. Akvomalabundeco restis

grava problemo, kiu minacis la nutrajsekurecon de Turkmenio.

KUNTEKSTO:

La ekonomio de Turkmenio spertis pli malrapidan kreskon ol en 2024, dum kreskanta inflacio misproportie influis la plej malriĉajn segmentojn de la loĝantaro. Malgraŭ projektoj pri disvolviĝo de la privata sektoro kaj ekonomia diversigo, la ekonomio restis forte dependa de la ekstraktado de tergaso. La registaro entreprenis gravajn energiajn projektojn, inkluzive de la disvolviĝo de novaj gaskampoj kaj la konstruado de gasdukto al Barato.

La aŭtoritatoj daŭrigis siajn provojn plibonigi la bildon de la lando sur la internacia scenejo, sen multe da sukceso. La tria Konferenco de Unuiĝintaj Nacioj pri

La konferenco pri senmaraj evolulandoj okazis en Turkmenio en aŭgusto. Ĝi havas

La kunveno estis dediĉita aparte al plifortigo de konektebleco, antaŭenigo de komerco kaj daŭripova disvolviĝo. Zorgoj pri homaj rajtoj en Turkmenio ne estis levitaj dum ĉi tiu kunveno, kiun ĉeestis la Ĝenerala Sekretario de UN.

LIBERO DE ESPRIMO

Turkmenio restis efike fermita al ĉiuj monitorado de la situacio pri homaj rajtoj. La aŭtoritatoj strikte kontrolis informojn ene de la lando kaj draste limigis interŝanĝojn kun la ekstera mondo. Sendependaj ĵurnalistoj kaj, pli ĝenerale, homoj loĝantaj en Turkmenio, kiuj kuraĝis esplori sentemajn temojn, estis submetitaj al timigado kaj reprezalioj.

Aliro al la interreto restis multekosta kaj la malrapida konekto. Publikaj aŭtoritatoj cenzuris aliron al retejoj ofertantaj sendependajn informojn kaj malpermesis aŭ strikte kontrolis virtualajn privatajn retojn (VPN-ojn).

Malliberigita en 2021, la aktivulo Murat Dušemov finis servi sian kvarjaran punon en junio, punon kiun li ricevis pro ĉantaĝo kaj perforto, laŭ la akuzantaro. Tamen, anstataŭ esti liberigita, li estis akuzita, surbaze de klare fabrikataj pruvoj, pri atakado de kunmalliberulo. Li estis kondamnita la 16-an de septembro al pliaj ok jaroj en malliberejo, post fermita proceso.

La aŭtoritatoj de Turkmenio celis ĵurnalistojn kaj homojn kritikajn pri ili loĝantajn eksterlande.

Tiel, aktivulino Umida Bekchanova estis arestita en Turkio en majo, kun la celo esti deportata al Turkmenio. Ŝia deportado estis prokrastita, sed ŝia preciza situacio restis nekonata fine de la jaro.

En aprilo, du blogantoj kaj aktivuloj La turkmenaj ŝtatanoj Alisher Sakhatov kaj Abdulla Orusov estis arestitaj en Turkio kaj metitaj en arestcentron, el kiu ili malaperis en julio. Ili plej verŝajne estis sekrete resenditaj al Turkmenio. Neniu lando donis informojn pri ilia sorto antaŭ la fino de la jaro.

Videoblogisto Didar Amansakhatov malaperis en novembro post kritiko de viandprezoj. Lia morto estis raportita iom da tempo poste. La necerteco ĉirkaŭ la cirkonstancoj de lia morto lasis...

kredi, ke li estis arbitre arestita, torturita kaj kontraŭleĝe mortigita.

La aŭtoritatoj ignoris komunikon de la Speciala Raportisto de Unuiĝintaj Nacioj pri defendantoj de homaj rajtoj koncerne

la deviga enhospitaligo de ĵurnalista Soltan Achilova kaj la provo de veneniĝo, kies viktimo ŝi supozeble estis, klare celis malhelpi ŝin partopreni internacian kunvenon dediĉitan al homaj rajtoj

homoj.

Laŭ la gazetaro, la publikaj aŭtoritatoj de la La balkana provinco laŭdire malpermesis al privataj advokataj firmaoj kaj kopiejoj helpi klientojn en la redaktado, presado aŭ kopiado de apelacioj al la

ŝtatestro, sub puno de revoko de ilia profesia permesilo.

RAJTO JE LIBERA MOVADO Aŭtoritatoj daŭre arbitre trudis vojaĝmalpermesojn, precipe al individuoj suspektataj pri disidentado kaj iliaj familioj. Sendependa ĵurnalisto Nurgeldy Khalykov estis malpermesita forlasi Turkmenion en januaro per arbitra decido de nenomita ŝtata agentejo. La frato kaj fratino de aktivulo Murat Dushemov ankaŭ estis arbitre malhelpitaj forlasi la landon.

DEVIGAJ MALAPEROJ Turkmenio daŭrigis sian praktikon de longdaŭra nekomunikebla aresto, kiu povus efike konsistigi devigan malaperon, kaj ne liberigis kelkajn homojn, kiuj servis siajn punojn. Tio estis precipe la kazo por pluraj dekduoj da viroj akuzitaj pri partopreno en atenco en 2002.

akuzita kontraŭ la tiama prezidanto, Saparmurat Niyazov. La aŭtoritatoj ankoraŭ rifuzis malkaŝi la situacion de ĉi tiuj individuoj, kie ili estis kaj kio okazis al ili, aŭ esplori ilian malaperon.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Dum sia revizio de la situacio en Turkmenio en aprilo, la [UN] Komitato kontraŭ Torturo esprimis profundan zorgon pri akuzoj de ofta uzo de torturo kaj alia mistraktado (batadoj, neo de medicina prizorgo, longedaŭra solula ĉelo, inter aliaj) en arestlokoj.

La prizonaj instalaĵoj ne estis submetitaj al ia sendependa monitorado fare de naciaj aŭ internaciaj observantoj.

Laŭ iuj raportoj, malliberuloj suspektataj pri samseksemo estis submetitaj al anusaj ekzamenoj, kiuj konsistigis

malobservo de la malpermeso de torturo kaj aliaj formoj de mistraktado.

GLAT-RAJTOJ

Konsentaj seksaj rilatoj inter viroj ankoraŭ konsistigis krimon punindan per maksimuma puno de du jaroj

malliberigo.

Sekurecaj servoj laŭdire arestis kaj Pli ol dudek viroj kaj adoleskantoj suspektataj pri samseksemo estis torturitaj kaj mistraktitaj por ĉantaĝi monon de ili. Aŭtoritatoj ankaŭ laŭdire arestis virinojn kaj knabinojn, kiujn ili kredis lesbaninoj, kaj premadis iliajn familiojn "edzigi ilin" kiel eble plej rapide.

RAJTO JE AKVO

Aliro al akvo, interalie por agrikulturaj bezonoj, ĉiam prezentis gravajn problemojn, endanĝerigante nutraĵsekurecon kaj ekonomian disvolviĝon.

Faktoroj kontribuantaj al la manko inkluzivis la mankon de ampleksa strategio pri akvodministrado, la nekapablon de publikaj aŭtoritatoj konservi kaj plibonigi ekzistantan infrastrukturon en ĉi tiu areo, kaj la malŝparon de akvoresursoj en agrikulturaj uzoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Turkmenio restis dependa de gaso, interalie por elektroproduktado.

Laŭ UN, ĝia ekonomio estis la plej karbon-intensa en la regiono, kio endanĝerigis ĝiajn engaĝiĝojn redukti ĝian efikon sur klimata ŝanĝo laŭ la Pariza Interkonsento kaj la tutmondan engaĝiĝon redukti metanajn emisiojn.

Turkmenio daŭrigis siajn projektojn de pliiĝita produktado de tergaso, precipe per la ekspluato de la granda minejo Galkynysh.

Turkio

Respubliko Turkio

Ĉi-jare, pli da homoj, inkluzive de homaj-rajtoj-defendantoj, ĵurnalistoj kaj opoziciaj politikistoj, estis celitaj de senbazaj enketoj, procesigoj kaj kondamnoj. Ekzekutiva enmiksiĝo en la justicon intensiĝis. Pluraj devigaj verdiktoj de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj en gravaj kazoj restas nedevigitaj. La rajtoj je libereco de paca kunveno kaj asocio estis submetitaj al arbitraj limigoj.

Membroj de polico havas uzis malpli mortigajn armilojn kontraŭ pacaj protestantoj, kaŭzante multajn vundojn. Turkio daŭre gastigis grandan nombron da rifuĝintoj kaj migrantoj, sed kelkaj ankoraŭ riskis esti kontraŭleĝe resenditaj al siaj devenlandoj. Viktimoj de homaj-rajtaj malobservoj, inkluzive de torturo kaj alia mistraktado, faritaj de ŝtataj oficioj, daŭre alfrontis kulturon de senpuneco.

Ĝenerale, la klimataj politikoj de Turkio estas taksitaj "tre neadekvataj".

KUNTEKSTO

Turkio denove alfrontis kreskantajn vivkostojn ĉi-jare, kun totala inflacio superanta 30% antaŭ la fino de 2025; manĝaĵprezoj altiĝis je pli ol 28% kaj loĝeĵprezoj je pli ol 49%.

Aŭtoritatoj malfermis jurajn enketojn kaj iniciatis krimajn procedojn kontraŭ multaj elektitaj reprezentantoj kaj membroj de la Respublikana Popola Partio (CHP) tra Turkio, kiel parto de ĝeneraligita subpremo kontraŭ la ĉefa opozicia partio.

Estaraj figuroj estis malliberigitaj, inkluzive de Ekrem İmamoğlu, la urbestro de Istanbul kaj prezidenta kandidato. Li alfrontis ĝis 2 352 jarojn da malliberejo pro multaj akuzoj, inkluzive de korupto kaj la kreado kaj gvidado de krima organizo.

Pacprocezo inter la Ŝtato kaj la Partio
La intertraktadoj implikantaj laboristojn de la Kurdistana Laborista Partio (PKK), kiuj inkluzivis rektajn intertraktadojn kun ĝia malliberigita gvidanto, Abdullah Öcalan, kondukis al malarmado kaj la establado de parlamenta komisiono por subteni la pacprocezon ampleksantan ĉiujn partiojn.

La Ĝenerala Direktoraro de Arbaroj anoncis ke 16 500 hektaroj da arbaro forbrulis en pli ol 5 200 incendioj inter januaro kaj aŭgusto.

ARBITRAJ ARESTADOJ KAJ PROCESOJ MALJUSTA

En januaro, Firat Epözdemir, membro de la estraro de la Asocio de Advokato el Istanbul, li estis arbitre arestita post sia reveno de lobiada vizito al la Konsilio de Eŭropo kaj metita en antaŭprocesan areston pro akuzoj de "membrecio en armita terorista organizo" kaj "propagando favore al terorista organizo." Li estis liberigita en majo sub jura superrigardo, atendante sian proceson.

Akuzita pri malobservo de la Leĝo pri kunvenoj kaj manifestacioj (Leĝo N-ro 2911) dum la proceso de Gezi Park, Múcella Yapıcıv, Hakan Altınay, kaj Yiğit Ekmekçi estis absolvitaj en februaro. Ili komence estis trovitaj kulpaj pri helpado al Osman Kavala (vidu sube) en "provo renversi la

registro" dum la grandskalaj protestoj de 2013. Ĉi tiu decido estis renversita en septembro 2023, kondukante al nova proceso.

Almenaŭ 50 homoj en 10 provincoj, inkluzive de ĵurnalistoj, politikaj aktivuloj, advokatoj kaj homaj-rajtoj-defendantoj, estis detenitaj en februaro en la kunteksto de

Enketo gvidata de la oficejo de la prokuroro de Istanbul rezultigis la malliberigon de 30 virinoj, inkluzive de ĵurnalistinoj Yıldız Tar, Elif Akgül kaj Ercüment Akdeniz, fare de la tribunaloj de Istanbul pro "membrecio en armita terorista organizo". Ili estis suspektataj pri ligoj al la Popola Demokratia Kongreso, jura platformo establita en 2011 ampleksanta plurajn opoziciajn politikajn partiojn kaj grupojn specialiĝantajn pri seksaj aferoj, la medio kaj la rajtoj de religiaj malplimultoj. Almenaŭ tri estis kondamnitaj, kaj unu estis malkondamnita. La procesoj de la ceteraj arestitoj daŭris fine de la jaro.

Mehmet Pehlivan, la advokato de Ekrem İmamoğlu, la urbestro de Istanbul kiu restas en malliberejo, estis arbitre arestita en junio pro "aparteno al krima organizo", meze de kreskantaj reprezentadoj kontraŭ advokatoj.

En decido eldonita en oktobro, la Kortumo La Konstitucia Kortumo decidis, ke la rajto de la konsciencokapto Tayfun Kahraman al justa proceso estis malobservita kiam li estis kondamnita en 2022 en la kazo koncerne la protestojn de Gezi Park en 2013. Post ĉi tiu decido, li apelacis por sia liberigo, sed lia apelacio estis malakceptita en novembro.

La konsciencokapto Osman Kavala estis li restas en malliberejo, malgraŭ du devigaj verdiktoj de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj ordonantaj lian liberigon kaj la malobservo-proceduroj iniciatitaj de la Konsilio de Eŭropo kontraŭ Turkio en 2022. Du apelacioj estis nefinitaj antaŭ la Konstitucia Kortumo, unu defiante la kondamnon de Osman Kavala en 2022 kaj la alia la verdikton de la Kasacia Kortumo en 2023 konfirmante tiun decidon.

Selahattin Demirtaş kaj Figen Yüksekdağ, iamaj gvidantoj de la Popola Demokrata Partio, ankaŭ estis ankoraŭ malliberigitaj, malgraŭ verdiktoj de la Eŭropa Kortumo pri Homaj Rajtoj ordonantaj lian tujan liberigon.

En julio, la Kortumo konkludis en nova

regante ke la daŭra aresto de Selahattin Demirtaş estis instigita "laŭ malkonvena maniero" kaj ke ĝi "celis nedeklaritan celon".

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ En februaro, ĝenerala malpermeso de manifestacioj estis trudita dum 15 tagoj post kiam la elektita urbestro de la Metropola Municipo Van, kondamnita pro krimo, estis anstataŭigita per registar-nomumita reprezentanto. Policoj uzis kontraŭleĝan forton, inkluzive de batadoj kaj la uzo de larmiga gaso kaj gumpafadoj por disigi pacajn protestantojn, kiuj kolektiĝis ĉe la Urbodomo. Almenaŭ 348 homoj estis arestitaj, inkluzive de 70 neplenaĝuloj kaj ses ĵurnalistoj. Ankaŭ en februaro, polico arestis 18 homojn post uzado de piprosprajo kaj kontraŭleĝa perforto por disigi manifestacion organizitan de la Movado de Liberaj Virinoj en la...

Provinco Van.

La subprefekto de Beyoğlu malpermesis manifestaciojn organizitajn por la Internacia Virina TAGO en Istanbul la 8-an de marto. Pli ol 100 pacaj protestantoj estis arestitaj pro malobservo de Leĝo n-ro 2911.

Unu persono ankaŭ estis akuzita pri "insultado de la prezidanto".

Gandalskalaj manifestacioj, ĉefe implikante studentojn, okazis tra la lando inter la 19-a kaj 26-a de marto, post kiam la urbestro de Istanbul, Ekrem İmamoğlu, estis senigita je sia universitata diplomo kaj poste arestita. Almenaŭ kvar guberniestroj eldonis totalan malpermeson de manifestacioj. Tamen, en novembro, tribunalo renversis la malpermeson en la provinco Istanbul, deklarante ĝin "misproporcia" kaj "kontraŭleĝa". Policoj uzis forton.

kontraŭleĝaj, kaj kelkfoje egalantaj al mistraktado, kontraŭ pacaj protestantoj. Inter la trafitoj estis sep

Virinoj, kiuj raportis, ke ili estis nudserĉitaj kaj batitaj dum detenitaj ĉe la kontraŭterorisma sekcio de la Ankara Provinca Sekureca Direktorado. La kontraŭleĝa uzo de malpli mortigaj armiloj kontraŭ protestantoj.

Pacaj manifestacioj kaŭzis multajn vundojn. La Ministerio pri Internaj Aferoj

anoncis, ke 1 879 homoj estis arestitaj ĉe la protestlokoj aŭ ĉe

ilia hejmo dum ĉi tiu periodo.

La aŭtoritatoj malpermesis

manifestaciojn en Taksim-placo, en

Istanbulo, kvankam la Konstitucia Kortumo decidis en 2023, ke la malpermeso de manifestacioj tie la 1-an de majo konsistigis malobservon de la rajto je kunvenado

pace. Ili fermis plurajn metroliniojn kaj alian publikan transporton, same kiel dekojn da stratoj tra Istanbulo la 1-an de majo. La 29-an kaj 30-an de aprilo, almenaŭ

111 homoj estis preventive detenitaj ĉe siaj hejmoj. Pli ol 430 homoj, inkluzive de 11 advokatoj, kiuj provis kolektiĝi por la Unua de Majo, estis renkontitaj per neleĝa perforto kaj detenitaj. Kontraste, miloj da homoj rajtis kolektiĝi en la istanbul-distriktoj Kadıköy kaj Kartal por oficialaj manifestacioj.

Vastaj malpermesoj estis eldonitaj kontraŭ GLAT-aj kaj transgenraj fierecmarŝoj en Istanbulo en junio; pacaj

protestantoj alfrontis kontraŭleĝan uzon de forto

fare de la polico. Pli ol 90 homoj estis arbitre detenitaj.

Tri aktivuloj estis metitaj en antaŭprocesan areston la 29-an de junio pro malobservo de Leĝo 2911, antaŭ

ol esti liberigitaj la 8-an de aŭgusto.

n

atendante sian proceson. La juraj procedoj kontraŭ 92 homoj pro partopreno en Fierecaj marŝoj daŭris fine de la jaro.

En septembro, Istanbula tribunalo ordonis la suspendon de elektitaj CHP-oficialuloj en la provinco, kio kaŭzis protestojn en kiuj la polico uzis kontraŭleĝan perforton.

ESPRIMA LIBERO En januaro, 11

membroj de la estraro de la Istanbula

Advokatasocio estis akuzitaj pri "propagando favore al terorista organizo" kaj "publike disvastigante misgvidajn informojn". Ili publike postulis efikan enketon pri la morto de du turkaj ĵurnalistoj en Sirio en decembro 2024. La procedoj kontraŭ ili daŭris fine de la jaro.

La brita ĵurnalista Mark Lowen estis arestita en marto kaj poste deportita pro raportado pri la protestoj rilataj al

La malliberigo de la urbestro de Istanbulo, Ekrem İmamoğlu. La sveda ĵurnalista Joakim Medin estis arestita ĉe sia alveno en Turkio en marto pro "insulto al la prezidanto" kaj "membrecio en armita terorista organizo". Li estis kondamnita al 11 monatoj en malliberejo pro la unua akuzo kaj liberigita en majo atendante proceson pro la dua.

En junio, post la publikigo de bildstrio en la satira revuo LeMan, la karikaturisto Doğan Pehlevan, la kontisto Ali Yavuz, la ĉefredaktoro Zafer Aknar, la grafikisto Cebirai Okçu kaj la ĉefredaktoro Aslan Özdemir estis metitaj en antaŭprocesan areston pro "incito de la publiko al malamo aŭ malamikeco".5.

Homaj-rajtoj-aktivulo Enes

Hocaoğulları estis metita en antaŭprocesan areston en aŭgusto post reveno al Turkio post konferenco ĉe la Konsilio de Eŭropo. Li estis liberigita en septembro atendante sian proceson.6 Li estis akuzita pri "disvastigado de misgvidaj informoj al la publiko" kaj "incito al publika malamo kaj malamikeco" pro denuncado de homaj-rajtoj-malobservoj faritaj dum protestoj organizitaj post la aresto de la urbestro de Istanbulo.

Kantistino Mabel Matiz estis la temo de krimaj akuzoj pro la kantoteksto de lia kanto Perperişan, kiuj estis konsiderataj kontraŭaj al publika moralo laŭ paragrafoj 1 (subparagrafo b) kaj 2 de

Artikolo 226 de la Krimkodo. Li alfrontis ĝis tri jarojn da malliberigo.

La ŝtato transprenis en oktobro la kontrolon de la sendependa televidkanalo Tele 1, kaj metis ĝian ĉefredaktorinon, Merdan Yanardağ, en antaŭprocesan areston pro spionado.

LIBERO DE ASOCIADO

Administracia tribunalo finis en marto la mandato de la estraro de la Istanbula Advokatasocio. A

Civila proceso estis iniciatita por akiri la forigon de ĝiaj membroj pro tio, ke ili agis ekster la amplekso de siaj juraj respondecoj.

En marto, administracia tribunalo eldonis sian plenan verdikton pri decido de 2024 ordonanta la dissolvon de

La Asocio por Migrada Monitorado estis akuzita pri agado "laŭ la celoj kaj objektoj de armita terorista grupo." La apelacio de la organizo post ĉi tiu decido ankoraŭ nefinita ĉe la fino de la jaro.

En decembro, tribunalo en Izmir ordonis la dissolvon de la Asocio de

junaj GLAT-uloj, kredante ke ĝi partoprenis en agadoj ekster sia deklarita misio kaj disvastigis

en sociaj retoj "obscenaj" bildoj, kiuj estis malkongruaj kun la "moralaj valoroj de la socio" kaj povus "kuraĝigi aŭ antaŭenigi" GLAT-identecojn.

La proceso registrita en 2022 por la celoj de La fermo de la Komunuma Centro Tarlaşaşı en Istanbul - pro la kialo, ke ĝia dungitaro okupiĝis pri "agadoj kontraŭaj al ĝia celo, la leĝo kaj moraleco" - estis planita fine de la jaro. La organizaĵo estis akuzita pri "klopodo influi la seksan orientiĝon de infanoj" per "prezentado de la sekseco de tiel nomataj GLAT-uloj kiel normala en la socio".

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ

Preskaŭ ok jarojn post sia aresto en junio 2017, Taner Kılıç, advokato specialiĝanta pri rifuĝintaj rajtoj kaj eksa prezidanto de

La turka sekcio de Amnestio Internacia estis liberigita en februaro. Li estis detenita dum pli ol 14 monatoj. Li estis kondamnita en 2020 pro "membreco en terorista organizo", malgraŭ kompleta manko de kredindaj pruvoj, kaj juĝita al pli ol ses jaroj da malliberejo. La Kasacia Kortumo renversis lian kondamnon en 2022, citante mankojn en la enketo. La komenca kortumo konfirmis ĉi tiun verdikton en

Junio 2023. La malkondamno fariĝis fina en 2025, kiam la Kasacia Kortumo malakceptis la apelacion prezentitan de la prokuroro.

Akuzita pri "insultado de la turka nacio" pro disvastigado de komentoj pri torturaj akuzoj en ŝia rolo kiel specialistino pri krimmedicino, Şebnem Korur Fincancı estis absolvita en februaro.

Lia apelacio kontraŭ lia kondamno de 2023 pro "propagando subtenanta teroristan organizon" ankoraŭ nefinita ĉe la fino de la jaro.

Post pli ol kvar monatoj en malliberejo, Nimet Tanrıku estis publikigita en marto provizora decido de la Istanbula Kortumo n-ro 24 dum la malferma aŭdienco de lia proceso pro "aparteno al terorista organizo".

En marto, 45 membroj de la movado Sabatpatrinoj — parencoj de homoj, kiuj estis viktimoj de devigita malapero en la 1980-aj kaj 1990-aj jaroj — estis malkondamnitaj en krima kazo koncerne sian 700-an pacan kunvenon en 2018. La ĉiusemajnaj silentaj kunvenoj de la grupo en Istanbul denove estis submetitaj al restriktaj, inkluzive de polica barikado en la placo Galatasaray.

GLAT-RAJTOJ Denove ĉi-jare, altrangaj ŝtataj oficistoj faris diskriminaciajn rimarkojn, kiuj plifortigis malutilajn seksajn stereotipojn same kiel institucian homofobion kaj transfobion.

En junio, la Turka Agentejo pri Medikamento kaj medicinaj aparatoj, kiuj falis sub la Ministerio pri Sano, malpermesis la

La preskribo kaj liverado de certaj hormonoj uzataj en proceduroj de seksa aserto al homoj sub 21 jaroj estis malpermesitaj. Ĉi tiu mezuro, kiu supozeble celis malhelpi la uzon de ĉi tiuj hormonoj "por celoj krom tiuj celitaj", malobservis ekzistantan leĝon, kiu permesis al homoj pli ol 18-jaraj aliri ĉi tiujn produktojn.

Tri leĝprojektoj celantaj GLAT-homojn estis publikigitaj dum la jaro, reprezentante senprecedencan atakon kontraŭ la homaj rajtoj de GLAT-homoj kaj iliaj subtenantoj. Ĉi tiuj leĝprojektoj, kiuj, se aprobitaj, krimigus ajnan esprimon de GLAT-identecoj kaj konsentajn rilatojn inter...

samseksaj personoj kaj igis laŭleĝan seksorekonon preskaŭ malebligita, finfine ne estis prezentitaj al la Parlamento⁸.

PERFORTO KONTRAŬ VIRINOJ KAJ

KNABINOJ

Laŭ la platformo Ni Haltigos Feminicidon, 294 virinoj estis mortigitaj de viroj en 2025 kaj pliaj 297 estis mortigitaj de viroj en 2025.

trovis morton en cirkonstancoj suspektinda.

RAJTOJ DE RIFUGITAJ KAJ MIGRANTAJ En aprilo, du turkmenaj blogantoj kaj

aktivuloj, Alisher Sakhatov kaj Abdulla Orusov, estis arestitaj kaj detenitaj en centro por homoj riskantaj deportadon.

Ili malaperis el la centro en julio, kaj oni timis, ke ili estis deportitaj al Turkmenio. Antaŭ la fino de la jaro, nek Turkmenio nek Turkmenio malkaŝis ilian sorton aŭ restadejon.

La Bursa Direktoraro pri Migrada Administrado malakceptis la peton pri internacia protekto de Tabriz Saifi, afgana azilpetanto, en februaro, abrupte finante lian aliron al esenca medicina traktado. Lia azilstatuso estis restarigita en majo, kune kun lia plena aliro al sanservo. Tabriz Saifi mortis en

Septembro post medicinaj komplikajoj.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO La proceso de 13 policianoj

akuzitaj pri la morto dum prizorgo de Ahmed

Güreŝçi kaj pri torturado de lia frato Sabri Güreŝçi, ambaŭ arestitaj pro supozata rabado post la tertremoj de 2023,

komenciĝis en septembro. Ĉiuj implikitaj policianoj restas liberaj.

RAJTO AL SANA MEDIO La Klimata Agada Spurilo

taksis, ke la klimataj mezuroj kaj politikoj de Turkio estis

ĝenerale "tre neadekvataj" kaj kritikis la dependecon

de la lando de fosiliaj brulaĵoj.

1. Turkio: Kontraŭleĝa aresto de advokato Mehmet Pehlivan kaj kreskanta subpremo de la jura profesio, 1-a de julio 2. Turkio: "Mi ne povas spiri" Akuzoj pri torturo kaj aliaj mis-traktado en la kunteksto de amasaj protestoj inter la 19a kaj la 26a de marto devas esti esplorigita, la 19an de junio
3. "Turkio. La subpremo de esprimlibereco kaj kurvenlibereco malkaŝas maltrankviligan tendencan markitan de polica perforto ", 10-a de septembro
4. Turkio: Amicus Curiae-peto en juraj procedoj kontraŭ la Administra Estraro de la Istanbula Advokatasocio, 9-a de septembro
5. Turkio: Liberigo malliberigitajn satirajn revuajn dungitojn, 21-a de julio
6. Aktivulo arbitre detenita devas esti liberigita, 19-a de aŭgusto
7. "Turkio. La malkondamno de la patrinoj de la protestantoj" "Sabato finas suferadon kiu daŭris preskaŭ sep jarojn," la 14-an de marto
8. Informfolio pri likitaj leĝproponoj kontraŭ GLAT-raĵtoj en Turkio, la 25-an de novembro
9. Altaj sanrisko por azilpetanto, 11-a de marto

UKRAINO

Ukraino

Rusujo daŭrigis siajn arbitrajn atakojn kontraŭ dense loĝataj areoj. Ĝi celis ensancan civilan infrastrukturon kaj ŝajne atakis ĝin en...

konscia celado de civiluloj. En rusie okupitaj teritorioj, kie subpremo daŭre grave influis tiujn, kiuj asertis ne-rusan identecon, ukrainaj militkaptitoj kaj civilaj arestitoj estis submetitaj al torturo, devigitaj malaperoj kaj nekomunikebla aresto. Enketemaj ĵurnalistoj raportis, ke ili estis celitaj de kalumnijaj kampanjoj. Aŭtoritatoj limigis la rajton je religia libereco. Konsciencaj objektantoj ne rajtis plenumi alternativan militservon, kaj kelkaj alfrontis procesigon. Procesoj pro kunlaboro levis zorgojn pri justeco.

KUNTEKSTO

Rusio daŭrigis sian politikon de teritoriaj gajnoj, samtempe pliligante la intensecon kaj amplekson de siaj profundaj atakoj tra Ukrainio. Ĉi tiu milito de elĉerpiĝo havis signifajn konsekvencojn por ambaŭ flankoj. Ukrainio disvolvis, produktis kaj deplojis novigajn militajn taktikojn kaj programaron, celante redukti sian pezan dependecon de armiloj kaj municio liveritaj de eksterlandoj.

Ĝiaj intertraktantoj ne cedis al la premo de Usono, kiu instigis ilin fari koncedojn, inkluzive de teritoriaj, kiel parton de packontrakto kun Rusio.

La nombro de civilaj viktimoj restis alta: 14 999 homoj estis mortigitaj kaj 40 601 vunditaj inter la 24-a de februaro 2022 kaj Septembro 2025. Junio kaj julio 2025 estis la plej mortigaj monatoj por la ukraina civila loĝantaro ekde aprilo 2022.

La ekonomio restis malforta kaj forte dependa de eksterlanda helpo, precipe financa helpo. Provoj de

aŭtoritatoj adoptu novajn leĝojn, kiuj malfortigas instituciojn por kontraŭbatali

Korupto renkontis popolan proteston. Dum la lando alfrontis kreskantan ondon de severaj elektromankoj, la Nacia Kontraŭkorupta Buroo

La kontraŭkorupta unuo de Ukrainio kaj specialigita prokuroroj laŭdire malkovris subaĉetskemon en la energisektoro. Kelkaj arestoj kaj demisioj de altrangaj oficistoj estis anoncigitaj. Membreco en EU restis necerta.

prioritato, dum la integriĝo de la lando en NATO (Nord-Atlantika Traktato-Organizo) ŝajnis ĉiam pli necerta.

MALOBSERVOJ DE INTERNACIA HUMANITARA JURTO

Kontraŭleĝaj Atakoj

La ĉiam pli intensaj

aeratakoj faritaj de Rusio sur ukraina teritorio ofte sendistinge trafis dense loĝatajn areojn aŭ intence celis esencan civilan infrastrukturon kaj civilulojn. Ĉi tiuj agoj konsistigis, fakte, militkrimojn.¹

Establita de UN, la Sendependa Internacia Enketa Komisiono pri Ukrainio konkludis, ke rusaj virabelaj atakoj celantaj civilulojn en la Ĥersona regiono konsistigis la krimon kontraŭ la homaro de murdo kaj militkrimoj.

En decembro, laŭ la Misio de Monitorado de Homaj Rajtoj en

Ukrainio [UN]: 67% de civilaj viktimoj estis registritaj proksime de la fronto, kun preskaŭ 30% el tiuj mortigitaj per mi-perspektivaj (FPV) dronatakoj. Kun la alveno de malvarma vetero, Rusio celis energian infrastrukturon preskaŭ ĉiutage. En novembro, oficialaj ciferoj taksis, ke elektroproduktado estis malpli ol duono de tio, kio ĝi estis antaŭ februaro 2022. Milionoj da homoj suferis hejtadon kaj elektropaneojn. Iujn tagojn, elektro estis restarigita nur dum tri horoj, dum temperaturoj rapide falis. Ukrainio rebatis ekde septembro per atakoj kontraŭ energia infrastrukturo situanta en Rusio, kio kaŭzis provizorajn paneojn en iuj areoj.

Laŭ Unuiĝintaj Nacioj, 472 civiluloj estis mortigitaj kaj 1 188 aliaj vunditaj de minoj aŭ aliaj eksplodaĵoj inter februaro 2022 kaj decembro 2025.

Eksterjuĝaj ekzekutoj: Laŭ gazetaraj raportoj, ĝis la 10-a de decembro, la oficejo de la ĝenerala prokuroro registris 322 kazojn de ekzekutoj de ukrainaj militkaptitoj fare de rusaj fortoj ekde la komenco de la grandskala konflikto. Vladyslav Nahornyj estis kaptita en aŭgusto apud Pokrovsk, urbo en la Donecka regiono. Li diris al la ukraina gazetaro, ke li estis parto de grupo de ok militkaptitoj kaj ke ili ĉiuj estis torturita de rusaj soldatoj, kiuj finfine mortigis liajn sep kunulojn. Kun tratanĉita gorĝo, Vladyslav Nahornyj postvivis kaj sukcesis rampi al ukrainaj pozicioj.

Torturo kaj alia mistraktado

Rusujo, kiel en antaŭaj jaroj, rifuzis permesi virinajn observantojn kaj Internaciaj observantoj renkontiĝis kun militkaptitoj tenataj en okupitaj regionoj de Ukrainio kaj aliloke, kiuj estis sisteme submetitaj al devigitaj malaperoj kaj tenataj en nekomunikebla stato (vidu Rusio). Kaptitoj liberigitaj dum interŝanĝoj atestis pri la ĝeneraligita uzo de torturo kaj aliaj mistraktadoj (neo de medicina prizorgo, malnutrado, ktp.) kaj la ofteco de mortoj. Amnestio Internacia povis intervjui viron, kiu pasigis 33 monatojn en rusa kaptiteco plurajn semajnojn post sia liberigo en januaro. Li pezis nur 40 kilogramojn. Alia iama kaptito, 46-jaraĝa, mortis en novembro pro sia malbona sano, ses monatojn post sia liberigo.

Rusaj militkaptitoj tenataj de Ukrainio en du apartaj tendaroj kaj kiuj povis ricevi viziton de delegacio de Amnestio Internacia en aprilo kaj septembro priskribis mistraktadon suferitan dum sia tempo

kapto. Kelkaj ankaŭ esprimis negravajn plendojn pri la maniero kiel

kiujn ili estis traktitaj en aresto, bedaŭrante ekzemple la limigitan elekton de manĝaĵoj en la tendaroj provizoj.

Ne-rusaj kaptitoj raportis rasisman misuzon fare de kunkaptitoj kaj gardistoj.

ESPRIMLIBERECO Ukrainio daŭre derogis de siaj devoj laŭ Artikolo 10 de la Eŭropa Konvencio pri Homaj Rajtoj, kiu koncernis esprimliberecon.

Enketaj ĵurnalistoj plendis pri esti submetitaj al kalumniokampanjoj kaj SLAPP-procesoj fare de registaraj oficistoj kaj komercistoj, kies enketoj estis konsiderataj malkonvenaj por ilia laboro. Ekzemple, la media ĵurnalistino Olena Moudra estis celita en la reta gazetaro per serio de kalurniaj artikoloj ilustritaj per fuŝitaj bildoj pro raportado pri polemika ventoturbinara projekto.

Kontraŭkorupta aktivulo Vitalij Ŝabunin estis esplorita pro fraŭdo. Multaj konsideris ĉi tiun agon reprezalio, ĉar Ŝabunin ofte kritikis la armil-aĉetajn praktikojn de la Ministerio pri Defendo kaj la Prezidenteco.

LIBERO DE PACAJ KUNVENOJ Spontaneaj manifestacioj erupciis en julio, precipe en Kievo, por kondamni leĝprojekton malfortigantan ŝlosilajn instituciojn taskigitajn kontraŭbatali korupton. Malgraŭ restriktaj truditaĵoj de militjuro kaj la minaco de rusaj aviadilaj atakoj kontraŭ subĉielaj kunvenoj, centoj da protestantoj eliris sur la stratojn dum 10 tagoj ĝis la aŭtoritatoj plenumis iliajn postulojn.

LIBERO DE RELIGIO KAJ KONDAMNADO Novaj mezuroj estis prenita por dissolvi la Ukrainan Ortodoksan Eklezion. La Ŝtata Servo por Etnopolitiko kaj Libero de Konscienco petis ĝin

"tranĉante ĉiujn ligojn" kun la Rusa Ortodoksa Eklezio. La Ukraina Ortodoksa Eklezio rifuzis, deklarante, ke ĝi jam faris tion. Jura ago koncerne ĝian Kievan diocezon estis iniciatita en septembro, sed neniu decido ankoraŭ estis atingita antaŭ la fino de [monato].

la jaron. En oktobro, pluraj UN-fakuloj kritikis la provizajojn sur kiuj ĉi tiuj mezuroj baziĝis, argumentante ke al ili mankis jura certeco kaj erare egaligis religian alligitecon kun minaco al nacia sekureco. La fakuloj ankaŭ esprimis siajn timojn pri "persekutado" de la Ukraina Ortodoksa Eklezio, priskribante la procesigojn de pastroj, ĵurnalistoj kaj advokato kiel "kolektivajn punojn", kaj alvokante Ukrainion sin deteni de tiaj agoj.

justeco kaj revizii kelkajn subpremajn leĝojn.

RAJTOJ DE KONSCIENCAJ OBJEKTOROJ La 1-an de majo, la Supera Kortumo decidis, ke civitanoj ne povas rifuzi militservon dum milita tempo pro religiaj kialoj kaj ke alternativa servo estas eblo nur dum pactempo. La Kortumo tamen klarigis, ke la kredoj de konsciencaj objektoroj devas tamen esti "konsiderataj" por permesi al ili plenumi siajn soldatservantajn devojn "sen devi porti aŭ uzi armilojn." Ĉi tiu decido konfirmis la kondamnon de la petanto, atestanto de Jehovo, sed reduktis lian punon de tri jaroj da malliberigo al unu jaro da provtempo.

RAJTOJ DE LA MALJUNULOJ La maljunuloj ĉiam suferis misproporciojn pro la rusa agreso.

Ili konsistigis aparte grandan proporciojn de la viktimoj en areoj proksime al la frontlinioj, kie multaj elektis resti ĉar ili timis loĝproblemojn, mankon de aliro al certaj servoj kaj izoligon se ili forirus. Rusa aviadila atako

La atako efektiva la 9-an de septembro en la vilaĝo Jarova (Donecka regiono) kaŭzis 25 mortintojn kaj 19 vunditojn, ĉefe inter pensiuloj, kiuj atendis en vico antaŭ poŝta veturilo.

Pli ol duono de tiuj loĝigitaj en provizoraj ŝirmejoj (kiuj gastigis ĉirkaŭ 2% de delokitaj personoj) estis pli ol 60-jaraj. Laŭ UNHCR, en januaro, 70% de la ŝirmejoj malhavis sanitarajn instalaĵojn alireblajn por ĉiuj, kaj 65% el ili

Ili ne estis ekipitaj per bombŝirmejoj por gastigi homojn kun reduktita moviĝebla.

Bazaj pensioj pagitaj al homoj, kiuj atingis emeritiĝan aĝon, estis pli malaltaj ol la minimuma ĉiumonata vivtenado, fiksita je 7 461 ukrainaj hryvnijaj (178 usonaj dolaroj), kaj 62% de pensiuloj ricevis malpli ol 5 000 hryvnijaj (119 usonaj dolaroj) monate.

INFANAJ RAJTOJ Laŭ UN, inter marto kaj majo, la nombro da infanoj mortigitaj en rusaj aviadilaj atakoj pliiĝis je pli ol 200% kompare kun la antaŭa trimestro.

Oni laŭdire diris, ke neplenaĝuloj kaŝe rekrutitaj interrete por efektivi atakojn kontraŭ armeaj celoj, sabotagojn aŭ spionajn agadojn. Oni kredas, ke almenaŭ du junaj knaboj mortis kaj tria vundiĝis dum plenumado de tiaj misioj. UN ankaŭ identigis 103 neplenaĝulojn en aresto en majo

(91 knaboj kaj 12 knabinoj). Kvardek du neplenaĝuloj estis trovitaj kulpaĵ pri terorismaj agoj, spionado aŭ sabotado. Almenaŭ sep estis malliberigitaj.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO:

Agentoj de teritoriaj rekrutadcentroj daŭre arestis virojn en publikaj spacoj por deviga militservo. Filmetoj montras ĉi tiujn agentojn farante

Perforto estis raportita kaj kazoj de atakoj kontraŭ individuoj, precipe fizika damaĝo, foje rezultiganta la morton de la viktimo, estis raportitaj.

Roman Sopine estis arestita en Kyiv sur la 18-an de oktobro kaj kondukis al la centro de Loka rekrutado. Enhospitaligita la sekvan tagon kun severa kapvundo, li mortis la 23-an de oktobro. La rekrutadcentro deklaris, ke li falis. La polico atendis ses tagojn por malfermi enketon, sub publika premo. Antaŭ la fino de la jaro, ĉi tiu enketo ŝajne ankoraŭ ne donis iujn ajn rezultojn.

MALJUSTAJ PROCESOJ

Centoj da homoj trovitaj kulpaj pri "kunlaboro" estis kondamnitaj, kelkaj al malliberecaj punoj. Laŭ la Oficejo pri Komerco kaj Kulturo de la Unuiĝintaj Nacioj, pluraj dekduoj el ili estis kondamnitaj.

pro agoj, kiuj eble estis "laŭleĝe truditaj de la okupanto." Homaj-rajtaj observantoj elstarigis la mankon de kohereco en ĉi tiuj proceduroj kaj la fakton, ke vage formulitaj akuzoj foje estis malĝuste alportitaj kontraŭ homoj, kiuj provizis esencajn servojn aŭ simple provis postvivi en okupita teritorio.

Viktoria Krykounova estis kondamnita la 8-an de oktobro al kvin jaroj da malliberejo pro nelonge laborado en 2022 por pensia fonduso kontrolata de Rusio, kiam ŝi asertis, ke ŝi faris tion por financi la transloĝigon de sia familio en areo sub ukraina aŭtoritato.

GLAT-RAJTOJ Kadre de sia programo por aliĝo al EU, aprobita en majo, Ukrainio promesis adopti leĝoprojekton en 2023 pri registritaj kuniĝoj (inkluzive de inter samseksaj homoj), sed ĝi ankoraŭ ne faris tion antaŭ la fino de la jaro.

En senprecedenca decido, kortumo en Kievo agnoskis en junio, ke samseksa paro konsistigas "faktan familion" laŭ ukraina juro.

Kievo okazigis fierecmarŝon la 14-an de junio, kiu kunvenigis pli ol 1 500 homojn.

Pro la militjuro, la nombro da partoprenantoj estis limigita kaj antaŭa registrado estis deviga.

Enketo publikigita en junio indikis, ke pli ol 50% de la loĝantaro subtenis samseksajn kuniĝojn kaj pli ol 70% subtenis egalajn rajtojn por GLAT-homoj, reflektante klaran ŝanĝon en sintenoj.

RAJTO AL SANA MEDIO Oni taksas, ke emisioj rilataj al la konflikto ekde la komenco de la grandskala invado atingis la ekvivalenton de 230 tunoj da CO2 antaŭ februaro. La agresa milito kondukita de Rusio daŭre havis gravajn mediajn konsekvencojn kaj riskis kaŭzi ekologiajn katastrofojn. Ukrainaj aŭtoritatoj anoncis la 14-an de februaro, ke rusa drono trafis la protektan arkon de la difektita reaktoro de Ĉernobilo dum la nokto, pliiĝante la riskon de radioaktivaj elfluoj.

La Internacia Atomenergia Agentejo bedaŭris en septembro la minacojn al la sep ĉefaj principoj de nuklea sekureco ĉe la atomcentralo de Zaporijio, okupita de Rusio.

Laŭ gazetaraj raportoj, rusaj dronoj detruis la 8-an de novembro la unuan biomas-elektron de Ukrainio, unu el la simboloj de la verda energia politiko de Ukrainio.

TERITORIOJ OKUPITAJ DE RUSIO (RUSA REGISTRARO)

Libereco de esprimo

Esprimlibereco restis ekstreme limigita, kun restriktaj precipe influantaj aliron al la sendependa gazetaro kaj la fluon de informoj. Rusa leĝaro kaj politiko antaŭvidis severajn punojn, inkluzive de malliberejo, por tiuj, kiuj...

tiuj, kiuj provis ekzerci siajn rajtojn en ĉi tiu areo (vidu Rusion).

Arbitra senigo de nacieco

Rusio adoptis leĝon en marto, kiu postulas, ke ukrainaj ŝtatoj ne profitu de

Loĝantoj de la okupitaj teritorioj ne ricevis oficiale la rajton loĝi en la Rusia Federacio aŭ

"regularigi sian juran statuson" antaŭ la 10-a de septembro, sub puno de esti ordonitaj forlasi la teritorion. Por reguligi sian statuson kaj eviti elpelon, loĝantoj de la okupitaj teritorioj devis akiri rusan pasporton aŭ restadpermeson kiel "fremdaj civitanoj".

Rajtoj de rifuĝintoj

Rusio konfirmis sian pretecon fari

Rusio aprobis leĝprojekton, kiu senigus loĝantojn de teritorioj, kiujn ĝi kontraŭleĝe aneksis en 2022, je iliaj posedadoj kaj aliaj rajtoj, se ili rifuzas adopti rusan civitanecan. Ĉi tiu leĝprojekto konsistigas klaran malobservon de la militleĝoj. En marto, la rusa ŝtato ĝisdatigis sian leĝon, kiu malpermesas al civitanoj de Ukrainio kaj aliaj "malamikaj landoj" registri siajn posedrajtojn al nemoveblaĵoj situantaj en ĉi tiuj teritorioj.

ĝis 2028. Nova leĝo pasigita en julio nuligis ukrainajn dokumentojn pruvantajn posedrajtojn en ĉi tiuj teritorioj, krom oficiale atestitaj dokumentoj (por dokumentoj eldonitaj post septembro 2022) aŭ tiuj profitantaj de escepto. Leĝo adoptita en decembro rajtigis la konfiskon kaj

redistribuo de tiel nomataj "senposedantaj" nemoveblaĵoj.

Ĉi tiu mezuro celis eksplicite homojn delokigitajn el okupitaj ukrainaj teritorioj.

Arbitra aresto kaj devigitaj malaperoj: Ukrainaj civiluloj estis regule submetitaj al, interalie, torturo kaj aliaj formoj de mistraktado, longedaŭra nekomunikebla aresto, devigita malapero kaj alia malhoma traktado.

Homaj-rajtaj malobservoj restis oftaj en la teritorioj

okupita nur en Rusujo (por translokigitaj personoj).

La Internacia Enketa Komisiono

La sendependa observanto pri Ukrainio indikis en marto, ke rusaj aŭtoritatoj okupiĝis pri devigitaj malaperoj kaj torturoj, kiuj konsistigas krimojn kontraŭ la homaro "kiel parto de ĝeneraligita kaj sistema atako kontraŭ la civila loĝantaro kaj aplikante kunordigitan ŝtatpolitikon."

La servoj de la mediatoro

Ukrainaj oficialuloj deklaris en majo, ke ili dokumentis preskaŭ 16 000 kazojn de arbitra aresto atribueblaj al la rusaj okupaciaj aŭtoritatoj ekde 2014, kaj ke pli ol 1 800 homoj estis tenataj en Rusio dum la tempo de ĉi tiu anonco.

Torturo kaj alia mistraktado: Laŭ raporto de la Oficejo pri Komunumo de Nacioj kun Ĥajfo (OHCHR) publikigita en septembro, el 216 liberigitaj civilaj arestitoj intervjuitaj inter junio 2023 kaj septembro 2025, pli ol 92% donis detalajn kaj kredindajn raportojn pri torturo kaj alia mistraktado, kiujn ili suzopeble suferis en kaptiteco. La raporto ankaŭ trovis, ke 38 civiluloj mortis en malliberejo kiel rezulto de torturo aŭ alia mistraktado, pro bedaŭrindaj arestkondiĉoj aŭ ĉar oni neis al ili necesan medicinan prizorgon.

Rajto al Edukado: Kiel

en antaŭaj jaroj, la okupantaj aŭtoritatoj limigis aŭ forigis instruadon en lingvoj krom la rusa kiel parto de la efektivigo de la rusa instruplano trudita tra la okupitaj teritorioj. Infanoj estis tiel submetitaj al vera

endoktrinigo kaj ne povis profiti de altkvalita edukado. Kursoj pri la ukraina aŭ krimea tatara lingvoj fariĝis malpli kaj malpli oftaj pro sistemaj obstakloj kaj malinstigaj premoj, kiujn familioj alfrontis.

Komence de la lerneja jaro, en septembro, ĉiuj fakoj implikantaj la studadon aŭ praktikadon de "la gepatra lingvo"

(ukrainaj) malaperis el la instruplanoj de rusaj lernejoj.

La ukraina lingvo ne plu povus esti studata krom kiel eksterkursa agado.

Rajto al Akvo:

Donecko, Mariupol, Makiivka, kaj pluraj aliaj okupitaj urboj alfrontis plimalboniĝantan akvokrizon.

Antaŭmilita hidraŭlika infrastrukturo, kiu transiris la frontlinion, kiel ekzemple la Siverskij Donec-Donbasa Kanalo, estis ruinigita, rezervujoj estis sekaj, kaj la okupantaj aŭtoritatoj ne sukcesis establi fidindajn alternativajn akvofontojn. Antaŭ la fino de la jaro, kelkaj lokoj ŝajne tute ne havis akvon.

akvo estis liverata per tuboj nur dum tri aŭ kvar horoj ĉiujn tri tagojn, kaj tiu akvo ne estis trinkebla.

Maloftaj kaj neregulaj liveroj per kamiono kaj diversaj aliaj improvizitaj solvoj kaŭzis longajn atendovicojn kaj perforton. Observantoj priskribis la situacion kiel humanitaran krizon.

---

1. "Ukrainio. Civilululoj estis mortigitaj en arbitraj atakoj kontraŭ la urbo

Summy dum la rusa armeo

multobligas atakojn - novaj esploroj",

la 24-an de junio

2. "Rusio/Ukrainio. Totala elektropaneo en Ĉernihivo"

ilustras la kontraŭleĝajn atakojn de Rusio kontraŭ civila infrastrukturo", la 21-an de oktobro

3. Surdiga silento. Ukrainioj Tenataj Nekomunikeblaj: Perforte

Malaperintaj kaj Torturitaj en Rusa Kaptiteco, 4-a de marto;

Surdiga silento - Sekreta aresto, devigitaj malaperoj

kaj torturo en kaptiteco por ukrainoj fare de la manoj de la

Rusio - Resumo, 4-a de marto

4. La Rajto al Socia Protekto kaj la Rajto al Laboro de Maljunuloj :

Submetiĝo al la Sendependa Spertulo de UN pri la

Ĝuado de Ĉiuj Homaj Rajtoj fare de Maljunuloj, 10-a de marto

URUGVAJO

Orienta Respubliko de Urugvajo

La aŭtoritatoj daŭre limigis esprimliberecon kaj aliron al publikaj informoj. Troloĝateco en malliberejoj kreis kondiĉojn por aresto.

malhomaj kondiĉoj kaj alta mortoprocento en malliberejoj. Militistoj daŭre estis procesigitaj pro krimoj kontraŭ la homaro faritaj sub la militista-civila reĝimo de 1973 ĝis 1985, sed enketoj pri devigitaj malaperoj, kiuj okazis dum ĉi tiu periodo, faris nenian progreson. La nombro de feminicidoj kaj plendoj pri perforto kontraŭ virinoj restis alta. La provizado de menshigienaj servoj

kaj socia helpo estis nesufiĉa. Dekagŭlaj gravedecoj restis zorgo.

KUNTEKSTO

La sistemo de rajtoj garantiitaj daŭre malfortiĝis. Dum la debato pri la registara buĝeto por la periodo 2025-2029, redukto de rimedoj asignitaj al

oni detektis mezurojn por plifortigi ĉi tiun sistemon, precipe en la kampoj de kontraŭbatalado de seksbazita perforto, protektado de infanoj kaj junuloj, kaj aliro al menshigienaj servoj.

En septembro, la portempa ŝtataadvokato, Mónica Ferrero, estis atakita ĉe sia hejmo, kio kaŭzis grandan publikan koleron.

ESPRIMLIBERECO Raporto de

la Centro por Arkivoj kaj Aliro al Publika Informo publikigita en majo identigis 51 kazojn de minacoj kontraŭ ĵurnalistoj kaj limigojn de ilia esprimlibereco inter aprilo 2024 kaj marto 2025.

La limigoj truditaj al ĵurnalista libereco restis fonto de zorgo.

En julio, ĵurnalistino Fernanda Kosak estis cenzurita post esprimado de sia subteno

al Palestino.

RAJTO AL INFORMO

Pli ol 15 jarojn post la adopto de la Leĝo

Malgraŭ la leĝo 18.381 pri la rajto je aliro al publikaj

informoj, tiu aliro restis nesufiĉa. Publikaj institucioj submetitaj al

tiu leĝo ankoraŭ ne efektivigis la antaŭviditajn mezurojn rilate

al travidebleco kaj aliro al publikaj informoj.

La portempa ĝenerala prokuroro havas

En aprilo, la publikigo de preparaj akuzoj en

kazoj de publika intereso estis malpermesita. Ĉi tiu decido

obskuris la laboron de la oficejo de la prokuroro kaj

limigis la aliron al informoj.

NEHOMAJ ARESTKONDIĈIOJ Troloĝateco ene de la

mallibereja sistemo daŭris. Laŭ ciferoj de la Ministerio

pri Internaj Aferoj, la mallibereja loĝantaro konstante

kreskis kaj en decembro superis 16 000 malliberulojn,

reprezentante 32 arestitojn por ĉiu policisto, 63 por ĉiu

prizona gardisto kaj 157 por ĉiu medicina

teknikisto, dum la internacia normo en ĉi

tiu areo estis tri arestitoj por ĉiu prizona gardisto.

Krome, 10 000 homoj estis submetitaj al alternativoj

al aresto kaj estis sub la kontrolo de la Ministerio pri

Internaj Aferoj. Civilaj sociaj organizoj esprimis

zorgon pri la plimalboniĝantaj

arestkondiĉoj, precipe la malsanigaj kondiĉoj kaj

troloĝateco, kiuj influis la sanon de malliberigitaj

individuoj.

Kvar malliberuloj mortis en junio en incendio kiu

englutis modulon 11 de la malliberejo Santiago

Vázquez (antaŭe COMCAR).

SEMPUNECO

La Ministerio pri Internaj Aferoj anoncis en majo la

remalfermon de la arkivoj de la Direktoraro de

informoj kaj inteligenteco enhavantaj informojn pri

eventoj

kiuj okazis dum la militista-civila reĝimo inter 1973

kaj 1985.

Dek kvin kondamnoj estis donitaj.

kontraŭ membroj de la armeo kaj la

policistoj (kelkaj aktivaj, aliaj emeritaj) pro agoj de

torturo, forkapto kaj hommortigo konsistigantaj

krimojn kontraŭ la homaro faritaj dum ĉi tiu

periodo.

Tama urugvaja armeoficiro ankaŭ estis kondamnita en Romo en la

en la kadro de la itala enketo pri Operaco Kondoro.

Tamen, neniu vera progreso estis farita por

klarigi la sorton de tiuj, kiuj estis viktimoj de devigita

malapero sub ĉi tiu reĝimo.

RAJTO AL SANO

Aliro al menshigienaj servoj estis nesufiĉa kaj la

memmortigo-ofteco levis zorgojn

la zorgo de la aŭtoritatoj kaj civilaj sociaj organizaĵoj

laborantaj en ĉi tio

domajno. Laŭ la Nacia Polic-Unio, 15 policistoj

sinmortigis en 2025, ofteco signife pli alta ol tiu de la

ĝenerala loĝantaro.

La registaro anoncis en julio, ke 764 homoj

sinmortigis en 2024, kio reprezentas indicon de 21,35

por 100 000 loĝantoj.

SEKSBAZITA PERFORTO

Dek ses feminicidoj kaj 35 443 kazoj de perforto

Perforto kontraŭ virinoj estis registrita inter januaro kaj

oktobro, laŭ ciferoj de la Ministerio pri Internaj Aferoj.

Ĉi tiu alta nivelo de seksbazita perforto estis konstante

atribuita al la fakto, ke la ŝtato ne plene efektivigis Leĝon n-ro

19 580 pri seksbazita perforto kontraŭ virinoj kaj ne asignis

sufiĉajn financojn por la kreado de

multcelaj tribunaloj kompetentaj ekzameni ĉiujn

kazojn koncernantajn ĉi tion

speco de perforto.

En septembro, en la departemento Río

Nigrolo, viro, sinmortigis post mortigi sian dujaran

filinon kaj sesjaran filon, intencante vundi ilian patrinon.

En la antaŭaj tri jaroj, almenaŭ 13 infanoj mortis en

similaj perfortagoj, konataj kiel "substitua" perforto.

RAJTO JE SOCIALA HELPO La

Ministerio pri Socia Disvolviĝo anoncis en aprilo la disvolvon de nacia plano rilate al socia kaj sanservo.

En oktobro, la Nacia Komisiono pri Prizorgo prezentis la planon por la periodo 2026-2030 sen renkontiĝi kun la koncernaj civilaj sociaj organizaĵoj dum la dezajnfazo.

Dek jarojn post ĝia kreado per Leĝo n-ro 19353, la Nacia Sistemo de Integra Prizorgo ankoraŭ ne funkciis efike. La cela loĝantaro ankoraŭ ne povis aliri la servojn provizitajn de leĝo. Virinoj, kiuj, pro profunde enradikiĝinta seksa diskriminacio, ofte plenumis sensalajran prizorgan laboron, estis aparte trafitaj.

neproporcio.

SEKSAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ Progreso okazis rilate al aliro al seksaj kaj reproduktaj rajtoj, sed obstakloj ankoraŭ malhelpis la preventadon de gravedecoj ĉe dekaĝulaj infanoj, kaj la registara politiko pri ĉi tiu afero estis neadekvata. Laŭ antaŭe publikigitaj informoj de la Ministerio pri Publika Sano kaj la Ŝtata Administracio de Sanservoj, 190 knabinoj sub 15 jaroj estis gravedaj inter 2021 kaj 2024. En 2024, el totalo de 29 899 naskoj, 2 390 estis al knabinoj inter 15 kaj 18 jaroj kaj 37 al knabinoj sub 15 jaroj.

INFANAJ RAJTOJ Trimonata

bebo sub la zorgo de la Urugvaj Instituto por Infanaĝo kaj Adoleskeco (INAU) estis trovita morta en junio en la departemento Colonia. En aŭgusto, 13-jaraĝa knabino, ankaŭ sub la zorgo de INAU, estis mortigita de sia patro dum kuracista rendevuo en la

departemento Maldonado.

RAJTO AL SANA MEDIO

La registaro decidis en julio nuligi la efektivigon de la projekto Neptuno, kiu antaŭvidis la konstruadon de

La kompanio anoncis planojn konstrui novan akvopurigan stacio por la metropola areo de Montevideo, la ĉefurbo, en Aguas Corrientes (departemento Canelones), sen provizi sufiĉajn informojn pri ĝia efiko sur la medion kaj ĉirkaŭajn komunumojn.

Severaj limigoj pri aliro al publikaj informoj rilate al la efektivigo de produktadprojektoj kaj megaprojektoj estis daŭrigitaj. Tial estis neeble scii iliajn efikojn sur la medion, aliron al akvo kaj la vivkvaliton de la homoj.

VENECUELO

Bolivaria Respubliko de Venezuelo

Krimoj kontraŭ la homaro okazis denove farita ĉi-jare entute

Senpuneco regis. Ŝtataj servoj daŭre persekutis kaj severe punis tiujn, kiuj malkonsentis, reale aŭ principe, kun la reĝimo de Nicolás Maduro. Centoj da homoj estis submetitaj al arbitra aresto, devigita malaperi, torturo aŭ aliaj homaj-rajtoj-malobservoj.

pro kuraĝo kontraŭstari aŭ kritiki la registaron. Multaj el ili alfrontis maljustajn procesigojn kaj aperis antaŭ partiaj tribunaloj, sen la rajto elekti sian propran advokaton aŭ esti informitaj pri la akuzoj kontraŭ ili. Kiel en antaŭaj jaroj, la registaro aparte celis homaj-rajtajn defendantojn kaj ĵurnalistojn. Ekde 2015, ĉirkaŭ 7.9 milionoj da venezuelanoj fuĝis el la lando por serĉi rifuĝon eksterlande. La humanitara krizo daŭris. Preskaŭ du milionoj da homoj dependis de internacia helpo. Neniu progreso estis farita en la protektado de seksaj kaj reproduktaj rajtoj.

GLAT-homoj kaj indiĝenaj loĝantaroj ankoraŭ estis viktimoj de diskriminacio kaj neniu leĝdonaj mezuroj estis prenitaj por antaŭenigi iliajn rajtojn.

Kontraŭleĝaj minadagadoj kaj media detruo restis

afero de grava zorgo.

KUNTEKSTO

La rezultoj de la prezidanta elekto de 2024 ankoraŭ estis kontestataj. La leĝdonaj kaj regionaj elektoj okazis respektive en marto kaj julio, en klimato de subpremo simila al tiu de la prezidanta elekto.

Ekde la 2-a de septembro, Usono lanĉis aviadilajn atakojn en la Kariba kaj Pacifika Oceanoj kontraŭ 34 ŝipoj supozeble portantaj drogojn destinitajn al la usona merkato. Almenaŭ 110 homoj laŭdire estis eksterkortume ekzekutitaj. Usona prezidanto Donald Trump provis pravigi ĉi tiujn agojn citante la mortigan minacon, kiun la supozebla kargo prezentis al lia lando. Streĉiĝoj inter la du landoj eskaladis pro la agresema retoriko uzata kaj la fakto, ke ĉi tiuj atakoj estis faritaj proksime al la venezuela marbordo, celante ŝipojn kaj ŝipanojn verŝajne plejparte venezuelajn.

La Interamerika Komisiono pri Homaj Rajtoj

La Komisiono pri Homaj Rajtoj publikigis raporton en januaro pri homaj-rajtaj misuzoj faritaj dum la balotperiodo de 2024. Ĉi tiu dokumento fokusis ĝis al la subprema strategio efektivigita de la aŭtoritatoj por malhelpi ajnan partoprenon de la opozicio en la politika vivo, bloki la eblecon de liberaj elektoj kaj enstampi timon inter la loĝantaro. En septembro, la Komisiono petis permeson viziti la landon por taksu la situacion de homaj rajtoj. La Interamerika Kortumo pri Homaj Rajtoj

Siaflanke, ĝi reasertis sian jurisdikcion super Venezuelo en aŭgusto. La Internacia Mision sendependa faktotrovado pri la Bolívaria Respubliko Venezuelo havas

Du raporto estis prezentitaj en septembro kaj decembro, kondamnante, unuflanke, la homaj-rajtajn malobservojn faritajn dum la subpremo kiu sekvis la prezidantan elekton kaj, aliflanke, la rolon luditan de la Bolívaria Nacia Gvardio en krimoj.

kontraŭ la homaro.

La Oficejo de la Prokuroro de la Internacia Kortumo kaj la Oficejo pri la Ĥaoso-Alternitejo anoncis la finon de siaj respektivaj reprezentantaroj.

La Nobel-premio pri paco estis aljuĝita al la opozicia gvidanto María Corina Machado, kiu ne rajtis partopreni en la prezidanta elekto de 2024 kaj estis viktimo de persekutado.

SUBPRESO DE MALKONSENTO La registaro daŭrigis sian politikon de ĝeneraligita subpremo de ĉiuj, kiuj malkonsentis kun ĝiaj politikoj, rezultante en gravaj homaj-rajtoj-malobservoj kaj krimoj kontraŭ la homaro. La aŭtoritatoj daŭre uzis la ŝtatan aparaton, inkluzive de la sekurecaj taĉmentoj, spionservoj, la juĝistaro kaj subprema leĝaro — kaj ne hezitis fidi je armitaj civilaj grupoj — por subpremi, subpremi kaj puni malkonsenton kaj la defendon de fundamentaj rajtoj.

ARBITRA ARESTADO Kvankam

malpli oftaj ol en 2024, arbitraj arestoj de politika naturo tamen estis raportitaj ĉi-jare. La registaro anoncis en decembro la liberigon de iu

La nombro de arestoj, kaj la NRO Forum pénéal, povis konfirmi, ke 117 homoj efektive estis liberigitaj. El la pli ol 2 000 homoj arbitre arestitaj post la prezidanta elekto de 2024, almenaŭ 806 ankoraŭ estis tenataj kontraŭleĝe je la 31-a de decembro 2025. Tiuj, kiuj estis liberigitaj, ankoraŭ alfrontis jurajn procedojn.

La plej multaj el la arestitoj havas Ili estis akuzitaj pri neklaraj kaj senbazaj deliktoj ("terorismo", "ŝtatperfidado") punindaj per severaj punoj. La procedoj

La krimaj procedoj ankoraŭ mankis garantiojn por certigi justajn procesojn. Al la arestitoj estis asignitaj advokatoj.

akuzitoj estis juĝataj de tribunaloj, kiuj ne estis sendependaj, inkluzive de "kontraŭterorisma tribunaloj", sen povi scii la akuzojn kaj pruvojn kontraŭ ili, inter aliaj malobservoj de iliaj rajtoj.

Aldone al la uzo de sekurecaj taĉmentoj kaj En arestcentroj, la registaro multe fidis je la oficejo de la prokuroro, kiel ilo de politika persekutado, kaj je la jura sistemo, kiel devigmekanismo, por efektiviĝi sian politikon de subpremado de malkonsento sub la preteksto de "batalado kontraŭ terorismo". La partopreno de altrangaj ŝtataj oficioj en la nomumo kaj publika stigmatizado de viktimoj de subpremo klare montris la sisteman naturon de ĉi tiu praktiko.

Pluraj centoj da homoj estis ankoraŭ en sekreta aresto ĉe la fino de la jaro.

DEVITAJ MALAPERROJ

Ankoraŭ ne estis novaĵoj pri multaj homoj, kiuj estis viktimoj de devigitaj malaperoj post la elekto de 2024 aŭ arestitaj en 2025. Laŭ la NRO Forum pĕnal, almenaŭ 63 homoj ankoraŭ ne reaperis antaŭ la fino de la jaro.

Devigitaj malaperoj kutime komenciĝis per arbitra aresto fare de ŝtataj agentoj, post kio la aŭtoritatoj rifuzis provizi informojn pri la

la sorto de la koncerna persono kaj eĉ agnoski, ke ŝi estis arestita. Nenio poste likus pri la restadejo aŭ la kondiĉoj de aresto de la viktimo. Plej ofte, tagoj, eĉ monatoj, pasus antaŭ ol la aresto estus agnoskita, kaj eĉ tiam, la sola certeco, kiun parencoj povus havi, estis, ke la persono efektive estis en la manoj de la ŝtato. Kelkaj homoj estis submetitaj al devigita malapero en la sama momento, kiam ili estis...

translokigita de unu arestcentro al alia.

La devigitaj malaperoj rezultigis rekte, sed ne ekskluzive, sisteman neon de juraj garantioj.

La koncernaj homoj estis submetitaj al ŝajnproceduro: la prezento antaŭ juĝisto (kiu laŭsupoze devis okazi ene de 48 horoj post la aresto) okazis malantaŭ fermitaj pordoj kaj la rajto je habeas corpus estis efektive suspendita, por citi nur du ekzemplojn de misuza praktiko.

SEMPUNECO

La krimintoj de rajtoj-malobservoj

homoj ankoraŭ ĝuis preskaŭ totalan senpunecon kaj la enketo de la ICC pri Venezuelo I faris malmultan progreson.

En aŭgusto, la Apelacia Divizio de la Internacia Kortumo (IPK) petis prokuroron Karim Khan retiriĝi de la enketo pri Venezuelo. Ĉi tiu decido sekvis peton pri retiriĝo prezentitan jaron antaŭe de organizo, kiu asertis eblan konflikton de interesoj pro familiaj ligoj inter la prokuroro kaj advokato en la jura teamo reprezentanta Venezuelon antaŭ la IPK. La enketo tiam estis asignita al vic-prokuroro Mame Mandiaye Niang.

La Nacia Asembleo voĉdonis en decembro por revoki la ratifikon de la Roma Statuto fare de Venezuelo kaj ĝian retiriĝon el la Internacia Puna Kortumo.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ ASOCIO

La NRO Espace public registris 217 kazojn de malobservoj de libereco en oktobro.

libereco de esprimo. La Nacia Sindikato de Gazetaraj Laboristoj bedaŭris la areston de almenaŭ 23 homoj laborantaj en la amaskomunikila sektoro. Pluraj komence estis viktimoj de devigita malapero. La familio de ĵurnalisto Carlos Marcano, ekzemple, havis neniujn novaĵojn pri li dum la 13 tagoj post lia aresto. Ĵurnalisto kaj politika sciencisto Nicmer Evans malaperis dum tri tagoj en decembro post kiam li estis prenita al la arestcentro El Helicoide.

fare de agentoj de la Bolivarian Nacia Spionservo por "intervjuo". Li ankoraŭ estis en arbitra aresto ĉe la fino de la jaro.

La projekto VE sin Filtro, starigita de la organizaĵo Connexion sûre et libre, kolektis pruvojn, ke pluraj sendependaj gazetaraj agentejoj kaj iliaj retejoj estis blokita, ŝajne laŭ ordono de la Nacia Komisiono pri Telekomunikadoj.

Limdatoj por akredito kaj registrado de NROoj laŭ la Leĝo pri la monitorado, reguligo, funkciigo kaj financado de

Neregistraj organizaĵoj kaj neprofitcelaj sociaj organizaĵoj atingis la registriĝajn limdatojn en februaro kaj majo, respektive. Ĉi tiu leĝo rezultigis ŝrumpiĝon de civitana spaco. Ĉe la fino de la jaro, oni ne sciis kiom da organizaĵoj estis oficiale registritaj laŭ ĉi tiu leĝo.

En oktobro, la aŭtoritatoj kuraĝigis la la loĝantaro estas kuraĝigata denunci eble disidentajn individuojn per VenApp. Komence celita por permesi al homoj ricevi siajn sociajn helpopagojn kaj raportojn mankojn en publikaj servoj, ĉi tiu aplikaĵo fariĝis armilo de politika persekutado.

La Venezuela Konflikta Observatorio sociaj movadoj registris 2 219 manifestaciojn dum la jaro, el kiuj 1 129 temis pri laborrajtoj kaj la rajto al deca loĝado.

HOMRAJTAJ DEFENDANTOJ

Homaj-rajtaj defendantoj denove estis celataj por arestoj ĉi-jare.

arbitra aresto kaj jura persekutado. Sekreta aresto kaj la neo de garantioj pri konvena proceso estis uzitaj kontraŭ ili kiel reprezalioj. Javier Tarazona, Rocío San Miguel, Carlos Julio Rojas, kaj Kennedy Tejeda ankoraŭ estis arbitre senigitaj je sia libereco fine de la jaro. Carlos Julio Rojas estis tenata en sekreta aresto dum preskaŭ kvar monatoj sen ricevi iujn ajn vizitojn.

de sia familio kaj sen kontakto kun la ekstera mondo.

Konata pro sia lobiado por rajtoj En aparta okazaĵo, Carlos Correa, direktoro de la NRO Public Space, estis arestita la 7-an de januaro kaj poste submetita al deviga malapero, kio estigis zorgon inter multaj naciaj kaj internaciaj organizaĵoj. Li estis fine liberigita el malliberejo ok tagojn poste.

Homaj rajtoj defendanto kaj PROVEA NRO-membro Eduardo Torres havas Li estis arbitre arestita en majo. Li estis submetita al deviga malapero dum kvin tagoj kaj poste tenata en izolado sen aliro al fidinda advokato, inter aliaj proceduraj malobservoj. En oktobro, li rajtis fari telefonvokon indikante, ke li estas translokigata de la arestcentro El Helicoide al la malliberejo Yare II.

Simile, Martha Lía Grajales, defendanto homaj rajtoj ene de la kolektivo

Surgentes estis arestita en aŭgusto post akompanado de grupo de patrinoj de homoj malliberigitaj pro politikaj kialoj al paca manifestacio. Ne estis pluj novaj pri ŝi ĝis ŝia liberigo el malliberejo ses tagojn poste, laŭ alternativaj rimedoj al malliberigo.

malliberigo.

Pedro Hernández, kunordiganto de la NRO Campo kaj defendanto de homaj rajtoj, estis arestita en septembro. Pluraj el liaj parencoj, kiuj serĉis lin, ankaŭ estis arbitre arestitaj antaŭ ol esti liberigitaj tri tagojn poste. Pedro Hernández estis liberigita el malliberejo en oktobro.

La Centro por Defendantoj kaj Justeco dokumentis 455 atakojn kontraŭ homaj-rajtaj defendantoj (limigoj truditaj al ilia agado subtene de fundamentaj rajtoj, timigado kaj krimigo de ilia humanitara kaj socia agado, ktp.).

Pluraj organizaĵoj kondamnis la kreitan etoson de timigado kaj minacoj per la Leĝo pri la superrigardo, reguligo, funkciigo kaj financado de neregistraj organizaĵoj kaj neprofitcelaj sociaj organizaĵoj, kiuj

Tio subfosis la liberecon de asocio kaj la legitimajn agadojn de NROoj en Venezuelo. Arbitraj arestoj de aktivuloj kaj ĵurnalistoj daŭris dum la tuta jaro, devigante organizojn kaj individuojn engaĝitajn en defendado de fundamentaj rajtoj elekti ekzilon kaj serĉi internacian protekton.

RAJTOJ DE RIFUGITIĜINTOJ AŬ MIGRANTOJ Laŭ UNHCR, ĉirkaŭ

7.9 milionoj da homoj forlasis Venezuelon ekde 2015 por serĉi azilon eksterlande.

En julio, 252 venezuelanoj estis resenditaj al sia lando fare de Salvadoro post perforta malapero dum pli ol tri monatoj. Montriĝis, ke ili estis detenitaj en la Entena Centro de

terorismo (CECOT) de Salvadoro, kien ili estis translokigitaj el Usono.

Centoj da homoj, kiuj esperis Akirinte internacian protekton en Usono, ili estis kontraŭleĝe deportitaj kaj resenditaj al Venezuelo, kie ili estis eksponitaj al persekutado fare de la reĝimo.

EKONOMIA, SOCIA KAJ RAJTA KULTURA

Laŭ la Dokumentada Centro kaj

Laŭ socia analizo farita de la Venezuelana Instruista Federacio, la Internacia Monunua Fonduso taksis, ke inflacio atingos 269.9% antaŭ la fino de la jaro. La prezo de la baza nutraĵkorbo por familio de kvin estis 503.73 usonaj dolaroj en aprilo, aŭ 45,335.73 bolivaroj, dum la ĉiumonata minimuma salajro estis frostigita ekde 2022 je 130 bolivaroj, kio reprezentus malpli ol unu dolaron laŭ la oficiala kurzo antaŭ la fino de 2025.

Ĉi tiu breĉo ilustris kiom multe la aĉetpovo plu malboniĝis.

Laŭ la Oficejo de Unuiĝintaj Nacioj por la Kunordigo de Humanitaraj Aferoj, 1.9 milionoj da homoj ricevis humanitaran helpon inter januaro kaj novembro.

La jaro estis markita per pliaj akvo- kaj elektro-interrompoj, same kiel protestoj kondamnantaj la neadekvatecon de esencaj servoj.

SEKSJAJ KAJ REPRODUKTAJ RAJTOJ

Neniu progreso estis farita rilate al seksaj kaj reproduktaj rajtoj, inkluzive de aliro al aborto kaj metodoj de

Familiplanado. La ŝtato nek disvolvis nek efektivigis publikajn politikojn celantajn certigi respekton kaj efikan aplikon de ĉi tiuj rajtoj. La manko de

Krome, oficialaj statistikoj malfaciligis krei konkretajn politikojn bazitajn sur evidenteco kaj ilian taksadon.

Aborto ankoraŭ estis konsiderata en la plej multaj kazoj kiel krimo.

GLAT-RAJTOJ

La situacio rilate al la rajtoj de

La situacio por GLAT-uloj ne pliboniĝis.

Laŭ la Oficejo pri la Komunumo de Nacioj kun la Altaj Reprezentantoj (OHCHR), transgenruloj arestitaj estis tenataj surbaze de la sekso, kiun ili ricevis ĉe naskiĝo, kio eksponis ilin al pliaj riskoj.

La Oficejo de la Alta Komisarano ankaŭ kondamnis la seksisman kaj kontraŭ-GLAT-retorikon uzatan de aŭtoritatoj en publikaj amaskomunikiloj por misfamigi certajn membrojn kaj

Opoziciaj subtenantoj. GLAT-rajtaj organizaĵoj daŭre postulis, ke la skizo de organika leĝo pri egaleco kaj seksa egaleco, prezentita en 2009, estu aprobita en dua legado.

RAJTOJ DE INDIGENAJ POPOLOJ La manko de garantioj kaj respekto por la rajtoj de indiĝenaj popoloj ĉiam estis kaŭzo de zorgo.

En januaro, pluraj komunumoj Indiĝenaj Yekuana-oj loĝantaj en la ŝtato Amazonio raportis pri la apero de konflikto kaŭzita de kontraŭleĝaj minado-agadoj farataj sur ilia teritorio.

Laŭ informoj publikigitaj en oktobro per ciferecaj kanaloj, 14 homoj apartenantaj al la popolo Sanemá estis diagnozitaj kun tuberkulozo.

Ĉi tiu anonco kaŭzis konsiderindan zorgon.

inter civilaj sociaj organizaĵoj rilate al la manko de datumoj pri malsaneco kaj mortoprocentaĵoj ene de indiĝenaj komunumoj.

RAJTO AL SANA MEDIO La aŭtoritatoj anoncis, ke ili informis la Plenuman Sekretarion de la Kadra Konvencio de UN pri Klimata Ŝanĝiĝo pri sia engaĝiĝo respekti median justecon, batali kontraŭ la klimata krizo kaj efektiviĝi projektojn pri mildigo kaj adaptiĝo.

La gazetaro daŭre levis konscion pri la sekvoj de kontraŭleĝa minado kaj media detruo. Raporto pri kontraŭleĝa minado kaj fundamentaj rajtoj publikigita de pluraj NRO-oj indikas, ke la manko de fidindaj datumoj kaj la foresto de monitoraj mekanismoj malhelpas klimatan administradon, malgraŭ oficialaj deklaroj en ĉi tiu areo.

La NRO SOS Orinoko registris dum la En la unua trimestro, 10 min-rilataj akcidentoj rezultigis 10 mortojn. En oktobro, la gazetaro raportis la mortojn de 14 ministroj en la ŝtato Bolívar, mortigitaj de inundo ĉe la orminejo, kie ili laboris. Ne estis klare, ĉu la funkciigistoj havis ĉiujn necesajn permesilojn. Aŭtoritatoj ne komentis pri la afero.

Venezuelo ankoraŭ ne ratifis la Interkonsento de Escazú fine de la jaro.

Vjetnamio

Socialista Respubliko de Vjetnamio

La registaro daŭre fidis je neklaraj provizaĵoj de la Krimkodo kaj provis enkonduki novajn leĝojn por kontraŭbatali malkonsenton kaj subpremi esprimliberecon, rezultante en pliaj arbitraj arestoj kaj arestoj. Mistraktado de malliberigitaj aktivuloj tra la lando restis kaŭzo de zorgo.

Zorgo. La rajtoj de GLAT-uloj ne estis sufiĉe protektataj laŭleĝe aŭ praktike. La registaro aboliciis la mortopunon por ok deliktoj.

KUNTEKSTO

Administrataj reformoj okazis

adoptita por grupigi la 63 provincojn kaj municipojn en 34 administratajn unuojn.

Multaj vidis ĉi tiun iniciaton kiel provon centraligi kontrolon de la

parto de Tô Lâm, Ĝenerala Sekretario de la Vjetnama Komunista Partio (PCV), antaŭtagmeze de la Nacia Kongreso de PCV, planita por 2026.

Vjetnamio estis reelektita kiel membro de la Konsilio pri Homaj Rajtoj de UN

ĝis 2028. La Komitato pri Homaj Rajtoj de UN ekzamenis la historion de

landoj en la kampo de homaj rajtoj kaj esprimis zorgojn pri transnacia subpremo, torturo, kondiĉoj de aresto, esprimlibereco kaj la rajto al justa proceso.

LIBERO DE ESPRIMO

Ĵurnalistoj kaj aktivuloj

Longaj mallibercaj punoj daŭre estis uzataj por subpremi malkonsentajn voĉojn. Eminentaj ĵurnalisti Doãn Bảo Châu alfrontis konstantan ĉikanadon pro siaj artikoloj kaj kritiko de la registaro. En aŭgusto, la polico akuzis lin laŭ Artikolo 117 de la Krimkodo pri "propagando kontraŭ la ŝtato". La akuzoj kontraŭ li rilatis al ses filmetoj.

kaj intervjuoj donitaj al internaciaj

amaskomunikiloj pri sociaj problemoj kaj homaj-rajtaj malobservoj en Vjetnamio. Li alfrontis 20 jarojn da malliberejo

malliberigo. En aŭgusto, ĵurnalistoj de la vjetnama servo de BBC estis pridemandita kaj malpermesita forlasi la landon post kiam li iris peti renovigon de pasporto.

Almenaŭ 43 homoj (aktivuloj, ĵurnalistoj kaj ordinaraĵoj civitanoj) estis arestitaj en 2025 kaj procesigitaj en

justeco laŭ Artikoloj 109, 116, 117, kaj 331 de la Krimkodo, artikoloj formulitaj malprecize kaj ĝenerale. Ĉi tiuj individuoj estis celitaj nur pro ekzercado de sia rajto je esprimlibereco.

En oktobro, la civila socio esprimis zorgojn pri skiza gazetara leĝo, kiu celis devigi ĵurnalistojn malkaŝi siajn fontojn al la polico.

Subpremo de malkonsento

En aŭgusto, la Ministerio pri Publika Sekureco kreis la Aliancon por Cifereca Fido, nacian koalicion oficiale celantan kontraŭbatali

Misinformatado. Tamen, civilaj sociaj organizaĵoj konsideris ĉi tiun aliancon kiel novan platformon destinitan por plifortigi registaran propagandon. La koalicio kunigis pli ol 300 "ŝlosilajn opinigvidantojn" kaj influantojn el la tuta lando.

Ĉi tiu nova iniciato kompletigis la projektojn "Komitato 35" kaj "Forto 47", gvidatajn de la polico kaj la armeo, kiuj celis formi publikan opinion kaj subpremi malsamopinion sub la preteksto de "batalado kontraŭ misinformado kaj malveroj".

novajoj".

La Ministerio pri Publika Sekureco havas prezentis en septembro projekton de amendo al la Leĝo de 2018 pri la cibersekureco. Ĉi tiu projekto celis devigi provizantojn de interretaj servoj malkaŝi la IP-adresojn de uzantoj al la polico, forigi enhavon kaj suspendi siajn servojn ene de 24 horoj post peto de la

polico. Ĝi levis zorgojn pri la rajto al privateco kaj libereco de esprimo enrete.

La polico uzis tekstojn kiel Dekreton n-ro 14/2022/ND-CP, kiu punis la disvastigon de "kontraŭleĝa enhavo" same kiel "misinformadon kaj kalumnion", por trudi monpunojn al individuoj, kiuj esprimis malsamopinion pri publika politiko aŭ la polico en sociaj retoj. Ĉi tiuj administraj sankcioj

La monpunoj variis de 5 ĝis 10 milionoj da vjetnamaj dongoj (190 ĝis 380 usonaj dolaroj). En pluraj provincoj, polico minacis aŭ monpunis multajn posedantojn de sociaj amaskomunikiloj pro afiŝado de "malveraj informoj" pri la mortigaj inundoj kaj terglitoj, kiuj trafis la landon, kaj ankaŭ pri la humanitaraj klopodoj de la registaro.

En la provinco Đắk Lắk sole, la polico intervenis en almenaŭ 52 kazoj.

TORTURO KAJ ALIJA MISTRAKTO Zorgoj daŭre ekestis pri la sano de malliberigitaj aktivuloj, kiuj ne povis aliri adekvatan medicinan prizorgon. Al teraĵtoj-aktivulino Cấn Thị Thêu estis rifuzita aliro al siaj medicinaj dosieroj malgraŭ gravaj zorgoj pri sia sano.¹ La sano de pluraj malliberigitaj ĵurnalistoj, inkluzive de Lê Hữu Minh Tuấn, Phạm Chí Dũng kaj Nguyễn Trường Thủy, restis same maltrankviliga.

Homaj-rajtaj defendantoj, inkluzive de muzikinstruisto Đặng Đăng Phước, demokrati-aktivulo Lê Đình Lương, mediaktivulo Hoàng Đức Bình, aktivulo Bùi Tuấn Lâm kaj ter-rajtoj-defendanto Trịnh Bá Tư, estis submetitaj en malliberejo al severaj punoj, inkluzive de portado de maleolaj katenoj dum 10 tagoj, estado en solua ĉelo dum pluraj semajnoj kaj limigoj de familiaj vizitoj.

La disidentulo Vương Văn Thả mortis la 2-an de septembro en la malliberejo An Phước en la provinco Bình Dương. Li komencis servi 12-jaran malliberecan punon en 2017 pro "propagando kontraŭ la ŝtato". Lia familio kontestis la oficialan version, ke li memmortigis sin kaj postulis sendependan enketon pri la cirkonstancoj de lia morto, sed ili alfrontis ĉikanadon fare de la aŭtoritatoj.

ARESTOJ KAJ DETENTOJ ARBITRA

Almenaŭ kvin aktivuloj por homaj rajtoj kaj demokratio estis arestitaj.

La 28-an de aŭgusto, kelkajn tagojn antaŭ la nacia festotago, celebrata la 2-an de septembro, la polico deklaris, ke ĉi tiuj viroj estas esplorataj laŭ Artikolo 117 de la Krimkodo kaj ke ili estos tenataj en prizorgo ĝis almenaŭ la unua kvarono de 2026.

RAJTOJ DE GLAT-OJ GLAT-oj restis vundeblaj pro manko de jura protekto. Leĝoj rilataj al geedzeco kaj familio ne agnoskis samseksan geedzecon.

La manko de regularoj pri infanadopto, medicina prizorgo kaj posedrajtoj por negeedziĝintaj paroj daŭre eksponis GLAT-homojn al diskriminacio. La situacio

Necertece restis rilate al la rajtoj de transgenuloj; la leĝo pri seksrekono enkondukita antaŭ 10 jaroj ankoraŭ ne estis pripensita. Registraraj misinformaj kampanjoj intensigis seksbazitan perforton faciligitan per teknologio kaj faritan interrete kontraŭ GLAT-uloj. La fierecmarŝo planita okazi en Ho-Ĉi-Min-urbo estis nuligita pro la unua fojo en 13 jaroj, kaj aliaj similaj eventoj estis cenzuritaj aŭ nuligitaj post ĉikanado fare de lokaj aŭtoritatoj.

RAJTO AL SANA MEDIO

Aerpoluado atingis unu el la plej altaj niveloj en la mondo en januaro. En marto, la koncentriĝo de fajnaj partiklaj materioj (PM2.5) en Hanojo, la ĉefurbo, atingis 25-oblan limon rekomenditan de la Monda

Organizaĵo pri Sano (MOS), devigante lernejojn fermiĝi kaj malhelpante aliron al edukado kaj sanservo, precipe por vundeblaj individuoj. Zorgo daŭris pri la malpermeso de benzinmotoraj veturiloj en Hanojo kaj Ho-Ĉi-Min-urbo.

Urbo, planita por julio 2026. La registaro rigardis ĉi tiun malpermeson kiel manieron redukti aerpoluadon kaj atingi netajn nulajn forcejgasajn emisiojn, sed kritikistoj esprimis zorgojn, ke ĝi povus damaĝi malriĉajn motorciklantojn se aliaj puraj kaj finance realigeblaj solvoj ne estus ofertitaj.

MORTPUNO

Vjetnamio aboliciis la mortopunon por ok deliktoj, anstataŭigante ĝin per ĝismorta malliberigo ekde julio. Tamen, en kunteksto markita de proceduraj neregulaĵoj en procesoj kie la akuzitoj alfrontis la mortopunon kaj de la sekreteco ĉirkaŭ ĝia uzo, restis timo, ke mortkondamnoj ankoraŭ estos donitaj.

---

1. Vjetnamio. Gravaj zorgoj pri la sano de aktivulo

malilberigita, la 27-an de aŭgusto

JEMENO

Respubliko de Jemeno

La konfliktaj partioj daŭre arbitre detenis, submetis ilin al devigitaj malaperoj, kaj misuze procesigis individuojn kritikajn pri iliaj homaj-rajtaj agoj kaj politikoj, inkluzive de homaj-rajtaj defendantoj, ĵurnalistoj kaj humanitaraj laboristoj. Usono kaj Israelo faris atakojn, kiuj rezultigis civilajn mortojn. La faktaj hutiaj aŭtoritatoj...

efektivigis amasajn arestojn de humanitara personaro. La faktaj aŭtoritatoj de la Suda Transira Konsilio

subpremis pacajn manifestaciojn.

Neniu partio en la konflikto protektis ekonomiajn kaj sociajn rajtojn, kaj la drasta redukto de internacia financado plue plimalbonigis la humanitaran krizon. Virinoj kaj knabinoj daŭre alfrontis seksbazitan perforton kaj diskriminacion. GLAT-homoj denove estis procesigitaj ĉi-jare. La partioj en la konflikto kontribuis al media degradiĝo.

KUNTEKSTO

Malgraŭ la de UN perita batalhalto, la konfliktaj partioj lanĉis sporadajn atakojn kontraŭ civilaj areoj kaj frontlinioj, precipe en la gubernioj Taiz, Lahij, Hodeida kaj Hadramaut.

Inter la 15-a de marto kaj la 6-a de majo, Usono Usonaj fortoj lanĉis novajn marajn kaj aerajn atakojn en Jemeno kiel parto de Operacio Rough Rider, responde al atakoj de la faktaj hutiaj aŭtoritatoj celantaj maran transporton. La usonaj aeraj atakoj mortigis almenaŭ 224 civilulojn, laŭ taksoj de la sendependa organizaĵo Airwars.

La 18-an de marto, la hutianoj rekomencis dronatakojn kaj misilpafadon kontraŭ Israelo. La plej multaj el ĉi tiuj atakoj estis kaptitaj de israelaj defenzistoj, sed laŭ gazetaraĵo, kvar homoj estis vunditaj la 4-an de majo per hutiana misilo proksime de la ĉefa terminalo de la flughaveno Ben Gurion de Tel-Avivo. La 24-an de septembro, hutiana dronatako mortigis pli ol 20 homojn proksime de hotelo en Ejlato.

La hutiaj fortoj reakiris kontrolon en julio iliaj atakoj kontraŭ komercaj ŝipoj kaj mallevis du grekajn ŝipojn levigantajn la libieran flagon en la Ruĝa Maro, mortigante almenaŭ tri ŝipanojn.

Israelo faris atakojn kontraŭ grava infrastrukturo en norda Jemeno inter majo kaj septembro. Laŭ la Civilian Impact Monitoring Project (Civila Efiko-Monitorada Projekto), plurcent civiluloj estis mortigitaj aŭ vunditaj en ĉi tiuj atakoj.

La ĉefministro de la hutianoj Ahmad al Rahawi, naŭ ministroj kaj du altrangaj oficistoj estis mortigitaj la 28-an de aŭgusto en israela atako kontraŭ la ĉefurbo Sanao.

Averaĝe, unu infano estis mortigita aŭ vundita. Ĉiutage de la jaro en la lando, laŭ Save the Children, plej ofte per aviadilaj atakoj. La nombro de infanoj mortigitaj en 2025 pli ol duobliĝis kompare kun 2024.

KONTRAŬLEĜAJ ATAKOJ

Arestejo por migrantoj en Saada, en la nordokcidento de la lando, estis trafita la 28-an de aprilo de usona aviadila atako, kiu mortigis kaj vundis dekojn da afrikaj migrantoj tie detenitaj de la faktaj hutiaj aŭtoritatoj. Multaj el la vunditoj suferis nemaligeblajn vundojn: kaptraŭmaton, mjelotraŭmojn aŭ mutilitajn membrojn. La enketo de Amnestio Internacia konkludis, ke ĉi tiu atako estis arbitra atako, kiu devas esti esplorita tuj kaj trariveble kiel militkrimo.

En aŭgusto, la Milita Komando de Usono Unien respondis al la demandoj de Amnestio Internacia pri la atako kaj indikis, ke ĝi "taksas ĉiujn akuzojn pri civilaj damaĝoj rezultantaj el siaj operacioj dum la menciita periodo."

Malgraŭ iliaj promesoj, tamen, Usono ne publikigis iujn ajn rezultojn de ĉi tiuj taksoj antaŭ la fino de la jaro.

LIBERO DE ESPRIMO, DE ASOCIADO KAJ KUNVENO faktaj Houthi-aŭtoritatoj

La faktaj hutiaj aŭtoritatoj intensigis sian agadon iliaj atakoj kontraŭ civilaj sociaj organizaĵoj, dungitaro de Unuiĝintaj Nacioj, kaj ĵurnalistoj, kiuj kritikis ilin. La Hutioj efektivigis plurajn ondojn de arestoj en la areoj, kiujn ili kontrolas, kaj arbitre arestis almenaŭ

Pluraj dekduoj da dungitoj de Unuiĝintaj Nacioj. UN indikis, ke 69 el ĝiaj dungitoj estis arbitre detenitaj de la hutioj inter 2021 kaj decembro 2025.

Dekoj da dungitoj de jemenaj aŭ internaciaj civilaj sociaj organizaĵoj arestitaj de la hutioj dum la pasinta jaro ankoraŭ estis detenitaj sen akuzo kaj sen adekvata aliro al advokato aŭ iliaj familioj.

Krizhelpa laboristo de la Monda Nutraĵprogramo, kiu estis tenata de la Hutioj, mortis la 11-an de februaro.

Ses ĵurnalistoj aŭ aktivuloj aktivaj en la Amaskomunikiloj estis arestitaj en majo en Hodeidah, raportis la Jemena Ĵurnalista Sindikato (SJY).

La 24-an de majo, la Speciala Krima Kortumo kun sidanta en Sanao trovis Mohammed al-Mayahi kulpa pri disvastigado de malveraj aŭ misgvidaj informoj. La SJY raportis, ke li estis kondamnita al unu kaj duono jaroj en malliberejo.

Ankaŭ en majo, la Hutiaj aŭtoritatoj fakte malpermesis ĉiujn amaskomunikilojn kaj kreintoj de enhavo estis malpermesitaj filmi aŭ fari intervjuojn en Sanao sen antaŭa aprobo de la Ministerio pri Informo, kiun ili kontrolis.

La 25-an de septembro, la hutioj arbitre arestis la homaj-rajtan advokaton Abdul Majid Sabra pro aŭtoritatoj en sociaj retoj memorfestantaj la revolucion de la 26-a de septembro 1962. En la nordaj gubernioj, kiuj festas ĉi tiun datrevenon, la hutioj kaptis homojn ĉe kontrolpunktoj kaj traserĉis iliajn telefonojn por trovi enhavon rilatan al la evento. Dekoj da homoj estis arestitaj.

Suda Transira Konsilio: La faktaj aŭtoritatoj de la Suda Transira Konsilio (STC) subpremis pacajn protestojn en areoj sub ilia kontrolo.

Kontraŭ fono de oftaj akvo- kaj elektro-interrompoj, pacaj manifestacioj organizitaj laŭ iniciato de virinoj, kiuj

protestoj okazis en Adeno en majo kaj junio, celante aserti iliajn ekonomiajn kaj sociajn rajtojn. Plurfoje, la sekurecaj taĉmentoj de la CTS uzis

troan perforton kontraŭ protestantoj, kontraŭleĝe limigis la protestan movadon kaj malhelpis partoprenantojn filmi aŭ foti la eventojn.

La 17-an de majo, la sekureca komitato de CTS por Adeno malpermesis ĉiujn manifestaciojn kaj publikajn eventojn en la urbo ĝis "kondiĉoj estos plenumitaj por certigi ilian pacan naturon kaj plenumon de la leĝo fare de la organizantoj."

La 14-an de junio, sekurecaj taĉmentoj aligitaj kun la CTS arbitre arestis la Homaj-rajtaj defendantojn Maha Awad kaj Afraa Harriri dum manifestacio paca en la distrikto Mualla de Adeno. Tiuj virinoj estis detenitaj por mallonga tempo ĉe la policejo Mualla, poste liberigitaj.

Senkulpigita de ĉiuj akuzoj la 25-an de decembro 2024 de la Speciala Krima Kortumo de Apelacio en Adeno, la ĵurnalisto Ahmad Maher estis liberigita la 18-an de januaro el la malliberejo Bir Ahmad en Adeno.5 Post evidente maljusta proceso, li estis kondamnita en majo 2024 de la Speciala Krima Kortumo al kvarjara malliberigo pro falsado de identecdokumentoj kaj disvastigado de malveraj aŭ misgvidaj informoj, delikto ne agnoskita laŭ internacia juro.

Laŭ Marsadak, jemena observatorio En la nomo de amaskomunikila libereco, la faktaj aŭtoritatoj de la CTS ankoraŭ arbitre arestis ĵurnaliston Naseh Shaker, kiu estis devigita malaperi en novembro 2023.

Registaro de Jemeno: En la regionoj, kiujn ĝi kontrolis, la internacie agnoskita registaro daŭrigis sian kampanjon de ĉikanado kaj procesigo de ĵurnalistoj. Laŭ informoj provizitaj de la SJY, 10 ĵurnalistoj estis alvokitaj kiel parto de enketo aŭ metitaj en areston.

arbitre detenitaj inter januaro kaj oktobro en la gubernioj Taiz kaj Hadramawt, ĉar ili publikigis enhavon konsideratan kritika de la aŭtoritatoj.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ La kolapso de la ekonomio, la malboniĝo de publikaj servoj, la daŭranta konflikto, ĉiam pli oftaj klimataj ŝokoj kaj la reduktado de humanitara financado havis gravajn sekvojn por la ekzerco de loĝantoj de iliaj ekonomiaj kaj sociaj rajtoj, precipe rilate al aliro al manĝaĵo, akvo kaj sano.

Aliro al manĝaĵo restis ekstreme limigita. Laŭ la Monda Nutraĵa Programo, 34% de la domanaroj en la lando estis trafitaj de ekstrema manĝaĵa manko. La Kunordiga Oficejo de la oficejo pri humanitaraj aferoj de UN indikis, ke Jemeno estas la tria plej manĝaĵ-nesekura lando en la mondo.

La lando ankoraŭ suferis de unu el la plej gravaj ĥoleraj epidemioj tutmonde. Inter marto 2024 kaj aŭgusto 2025, pli ol 332 000 suspektataj kazoj kaj 1 073 mortoj estis raportitaj en la lando, laŭ la Oficejo por la Kunordigo de Humanitaraj Aferoj.

La subita kaj neresponda ĉesigo de internacia helpo fare de Usono endanĝerigis la sanon kaj fundamentajn rajtojn de milionoj da homoj, kiuj dependis de humanitara helpo en Jemeno. Ĝi ankaŭ interrompis esencajn helpo- kaj protektoservojn, inkluzive de la traktado de malnutrado kaj sanservo por infanoj suferantaj de ĥolero kaj aliaj malsanoj.

La Hutiloj pliseverigis la humanitaran krizon per ripetaj amasarestoj, sekvataj de arbitraj arestoj, de dungitoj de Unuiĝintaj Nacioj kaj alia humanitara personaro implikita en la distribuado de esencaj servoj en la nordo de la lando.

En la sudo, precipe en la gubernioj Adeno, Hadramawt kaj Taiz, la loĝantaro suferis multajn

grandskalaj akvo- kaj elektro-interrompoj, same kiel malboniĝo de bazaj servoj, malobservante alian rajton al adekvata vivnivelo.

Torentaj pluvoj kaj inundoj aparte trafis la guberniojn Marib, Al Mahwit, Hodeida kaj Taiz.

Ili kaŭzis mortojn, detruis hejmojn kaj vivrimedojn, pliseverigis internan delokiĝon kaj lasis centojn da homoj senhejmaj, sen manĝaĵo kaj sen pura akvo.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ Tra la tuta lando, virinoj kaj knabinoj daŭre alfrontis sisteman diskriminacion kaj seksbazitan perforton. Nacia leĝaro ne trudis minimuman aĝon por geedziĝo, kaj preskaŭ triono de virinoj estis edziniĝintaj antaŭ la aĝo de 18 jaroj.

Infangeedziĝo estis akompanata de dumvivaj homaj-rajtaj misuzoj. Ĉirkaŭ kvin milionoj da virinoj alfrontis barojn al aliro al reprodukta sanservo, kaj laŭ la Loĝantara Fonduso de Unuiĝintaj Nacioj (UNFPA), la patrina mortoprocento estis preskaŭ 200 por 100 000.

La reduktado de usona financado jam kaŭzis la fermon de dekoj da sekuraj rifuĝejoj tra la lando en marto, instalaĵoj destinitaj por preventi aŭ respondi al seksbazita perforto. En julio, dekoj da prizorgcentroj kaj instalaĵoj por reprodukta sano kaj protekto ankaŭ devis fermiĝi, senhavigante centojn da miloj da virinoj kaj knabinoj, inkluzive de viktimoj de seksbazita perforto, de aliro al esenca prizorgo, psikosocia subteno kaj jura asistado, raportis UNFPA.

Aldone al la retiro de financado, la fakto, ke Usono metis la Hutilojn sur sian liston de "internaciaj teroristaj organizaĵoj", igis internaciajn organizaĵojn, kiuj faris esencajn helpprogramojn por gravedaj aŭ mamnutrantaj virinoj kaj infanoj,

suferantaj pro malnutrado suspendi siajn agadojn en Huti-kontrolitaj regionoj.

La faktaj Huti-aj aŭtoritatoj havas daŭre limigis la rajton de virinoj moviĝi libere sen akompano aŭ skriba permeso de vira gardanto (mahram). Tio malhelpis ilian rajton labori, inter aliaj multnombraj diskriminaciaj efikoj.

GLAT-RAJTOJ

Konsentaj seksaj rilatoj inter

Samseksaj rilatoj restis krimo laŭ la Jemena Krimkodo de 1994. Artikolo 264 punis anusan sekskuniĝon per 100 vipobatoj kaj ĝis unu jaro da malliberigo por negeedziĝintaj akuzitoj. Se la akuzito estis edziĝinta, la puno estis ŝtonumado. Artikolo 268 punis seksajn rilatojn inter virinoj per ĝis tri jaroj da malliberigo.

La 20-an de januaro, la specialigita krima tribunalo Sanaa, sub kontrolo de la hutianoj, kondamnis 18 virojn al morto kaj 113 aliajn al prizonaj punoj variantaj de du jaroj kaj duono ĝis 15 jaroj pro diversaj akuzoj, inkluzive de "prostituado", "konduo kiel virino" kaj "malmoralaj agoj".

RAJTO AL SANA MEDIO La atakoj de la hutianoj kontraŭ maraj konvojoj prezentis gravajn mediajn riskojn, minacante maran vivon kaj la porvivaĵojn de marbordaj loĝantaroj.

La 6-an kaj 7-an de julio, la Huthi-oj atakis la ŝipojn MV Magic-Seas kaj MV Eternity-C. Tiuj du ŝutvaraj ŝipoj sinkis, kaŭzante, laŭ la asocio PAX por Paco, signifajn naftoverŝojn.

Usonaj aviadilaj atakoj kaj Israelaj virinoj ĉe la naftoterminalo Ras Issa kaj israelaj atakoj kontraŭ energia infrastrukturo, inkluzive de elektrocentraloj kaj fuelstokejoj

Ras Kathib, Hezyaz kaj Dhahaban kaŭzis eksplodojn kaj signifajn damaĝojn.

incendioj, minacante kompromiti la aerkvaliton kaj polui akvon kaj grundon.

En la gubernio Ŝabwa, difektita naftodukto, kiu konektas la naftoborejon Ayaz al la haveno de al-Našima, restis grava fonto de poluado: laŭ lokaj aŭtoritatoj en la distrikto al-Rawda, grandaj kvantoj da nafto disverŝiĝis kaj poluis la teron.

agrikultura kaj grundakvo.

1. Jemeno: "Estas miraklo, kiun ni travivis": Usona aeratako kontraŭ civiluloj Okazis en la arestcentro Sa'ada, la 29-an de oktobro
2. "Jemeno: Post unu jaro, la Huti-aj devus liberigi UN-ajn kaj dungitojn de la civila socio", 30-a de majo
3. "Jemeno. Aŭtoritatoj devas esplori morton en prizorgo de humanitara laboristo de UN arbitre detenita," la 12-an de februaro
4. "Jemeno: Huti-aj devas tuj liberigi eminentajn homajn rajtoj-advokato kaj ĉesu senĉesan subpremon kontraŭ civitana spaco", 1-a de oktobro
5. Jemeno. Ĵurnalistoj Ahmad Maher estis liberigita, la 21-an de januaro
6. "Jemeno. La brutala kaj nerespondeca haltigo de usona helpo" "plimalbonigas la humanitaran krizon kaj endanĝerigas milionojn da homoj", la 10-an de aprilo

ZAMBIO

Respubliko de Zambio

La rajtoj je libereco de esprimo kaj paca kunvenado estis subpremitaj. Membroj de opoziciaj partioj estis celitaj per timigaj taktikoj kaj

Ĉikanado kaj arestoj de ĵurnalistoj okazis. Aŭtoritatoj misuzis la Leĝon pri Publika Ordo por limigi pacajn protestojn.

La kreskanta vivkosto kaj reduktita internacia helpo kompromitis la aliron al esencaj servoj, precipe HIV-prizorgon. GLAT-homoj kaj homoj kun albinismo daŭre alfrontis la

diskriminacio kaj obstakloj, kiuj malhelpas ilian akiri justecon. Perforto

Seks-bazita perforto eksplodis, kun pli ol 10 000 kazoj raportitaj al la polico inter januaro kaj marto. Virinoj kaj knabinoj restis subprezentitaj en politiko kaj edukado, malgraŭ vasta publika subteno por seksa egaleco.

FONO En

marto, la Oficejo de UN por la Kunordigo de Humanitaraj Aferoj raportis, ke ĝia kriza alvoko por trakti la sekecon, lanĉita por la periodo de majo 2024 ĝis junio 2025, ĝis nun helpis du milionojn da homoj el celo de 4.6 milionoj. Ĉi tiu alvoko celis provizi kunordigitan respondon al la viktimoj de la sekeco kaŭzita de la klimata fenomeno El Niño.

LIBERO DE ESPRIMO KAJ KUNVENO En junio, la Speciala Raportisto de UN pri la rajto je libereco de esprimo esprimis zorgon pri la ĉikanado kaj timigado suferitaj de opoziciaj membroj kaj aktivuloj fare de la polico kaj individuoj ligitaj al politikaj partioj. Ŝi ankaŭ notis, ke la Leĝo pri Publika Ordo, kiu datiĝas de la kolonia epoko, ankoraŭ ne estis nuligita aŭ ŝanĝita kaj daŭre estas uzata por subpremi pacajn manifestaciojn.

La 25-an de januaro, manifestacio de la Tonse-alianco (grupiganta plurajn politikajn partiojn) estis deklarita kontraŭleĝa de la polico, kiu pravigis sian decidon per la fakto, ke la organiza teamo ne informis la aŭtoritatojn pri la evento, kiel postulas la Leĝo rilata al publika ordo.

La 16-an de majo, la Socialista Partio organizis manifestacion en la ĉefurbo, Lusaka, por postuli la areston de tiuj supozeble respondecaj pri la ŝtelo de esencaj medikamentoj donacitaj de internaciaj humanitaraj organizaĵoj. Stanley Mabu'sa, la junulara gvidanto de la partio, diris, ke li estis celita per minacoj, timigaj taktikoj kaj gvato post la ago.

La 11-an de julio, la Advokata Asocio de Zambio prezentis apelacion al la Alta Kortumo

Kortumo defii certajn provizaĵojn de Leĝo N-ro 3 de 2025 rilataj al cibersekureco kaj Leĝo N-ro 4 de 2025 rilataj al ciberkrimo pro tio, ke ili kontraŭas la rajtojn kaj liberojn protektitajn de la Konstitucio.

Ĵurnalistoj: La 7-

an de marto, Hope Chooma, ĵurnalistino de Wave FM, estis atakita de subtenantoj de la reganta partio dum ŝi raportis pri evento en Mazabuka. La polico arestis kvar homojn suspektatajn pri la atako. Tamen, la 23-an de marto, Hope Chooma ankaŭ estis arestita kaj detenita ĝis la sekva tago pro "atako kaj batado" post plendo registrita de unu el la atakantoj.

La 25-an de aŭgusto, ĵurnalistino Thandizo Banda de la gazeto The Mast estis arestita kaj detenita dum tri horoj ĉe la policejo Chowa en Kabwe. Li fotis veturilon transportantan la prezidantino de la balotkomisiono dum ŝi iris viziti sian filinon, kiu estis en policgardo pro suspekto pri murdo. Banda estis liberigita post pagado de monpuno kiel procesinterkonsento.

EKONOMIAJ KAJ SOCIAJ RAJTOJ Kvankam la Monda Banko projektis 5.8%-an kreskon por la zambiana ekonomio post la sekeco de 2024, la vivkostoj restis problemaj kaj estis pliseverigitaj de ripetigantaj elektropaneoj kaj plialtiĝoj de fuelprezoj.

En majo, la Jezuita Centro por Teologia Reflektado indikis, ke la bazaj bezonoj kaj nutrajkorbo (ilo uzata por taksi la ĉiumonatajn vivkostojn kaj nutrajn bezonojn de la loĝantaro) sumiĝis al 11 272 zambiaj kvaĉoj.

(proksimume 497 usonaj dolaroj), preskaŭ 20% pli ol en 2024. Konsiderante ke la averaĝa monata enspezo estis 5 369 zambiaj kvaĉoj (proksimume 233 usonaj dolaroj), la plej multaj familioj ne

ne povis plenumi siajn bazajn bezonojn.

Rajto al sano La

proporcio de la nacia buĝeto asignita al la sansektoro falis de 11,8% en 2024 al 10,7% en 2025, kio estis multe sub la 15% rekomenditaj en la Deklaro de Abuja.

En februaro, post redukto de eksterlanda helpo de Usono, la Komuna Programo de Unuiĝintaj Nacioj pri HIV/AIDS anoncis la fermon de 32 kuraccentroj en sep el la 10 provincoj de Zambio. Ĉi tiuj centroj antaŭe provizis servojn al pli ol 20 000 homoj vivantaj kun HIV kaj ricevantaj kontraŭretrovirusan kuracadon.

Laŭ la landa direktoro de UNAIDS, la programo DREAMS, financitaj de la usona registaro kaj kiuj estis parto de tutmonda iniciato por subteni adoleskajn knabinojn kaj junajn virinojn vivantajn kun HIV kaj kiuj provizis helpon al ĉi tiuj individuoj en 22 distriktoj, ankaŭ estis fermitaj.

Dek ses aliaj centroj, kiuj faris cirkumcidojn senpage, devis ĉesi funkcii.

RAJTO AL SANA MEDIO En septembro, 176 loĝantoj de la urbo Chambishi (provinco Copperbelt) enmetis proceson kontraŭ la zambiana mino-kompanio Sino-Metals Leach Ltd post la kolapso en februaro de ĝia minrestaja digo. Laŭ la akuzantoj, ĉi tiu kolapso liberigis toksajn rubaĵojn en la riverojn Mwambashi kaj Kafue, aserton kiun la ĉina gepatra kompanio de Sino-Metals Leach konsideris

kiel "klare senbaza". Laŭ la raporto, ĉirkaŭ 300 000 domanaroj, kiuj dependis de fiŝkaptado, estis trafitaj, dum la registaro identigis nur 449. Loĝantoj raportis suferadon de spiraj problemoj, abdomena doloro, diareo, haŭtaj erupcioj kaj okulinflamo.

DISKRIMINACIO

GLAT-homoj

GLAT-homoj alfrontis stigmatizadon, diskriminacion kaj maltoleremon, precipe fare de ŝtataj reprezentantoj kaj religiaj gvidantoj, kio kontribuis al ilia ekskludo kaj generis klimaton de timo.

En julio, la Konstitucia Kortumo malakceptis La peto prezentita de la Zambia Unio por Civilaj Liberecoj petis, ke la Kortumo deklaru Artikolon 155(a)(c) de la Zambia Krima Kodo kontraŭkonstitucia pro seksa diskriminacio. La Kortumo decidis, ke ĝi ne havas jurisdikcion por decidi pri supozata malobservo de la Konstitucio kaj ke, en aferoj falantaj sub la Deklaro de Rajtoj, la kandidatoj devus prezenti sian kazon antaŭ la Alta Kortumo.

Homoj kun albinismo daŭre alfrontis diskriminacion kaj perfortajn atakojn motivitajn de danĝeraj superstiĉoj.

En marto, raporto publikigita de pluraj zambiaj organizaĵoj elstarigis la obstaklojn, kiujn alfrontas homoj kun albinismo por aliri justecon en kazoj de fizika atako kaj malobservoj de iliaj ekonomiaj, sociaj kaj kulturaj rajtoj. La leĝo estis neadekvata kaj

Ĝi ne garantiis respondecon kaj kompenson post tiaj atakoj. Neniuj provizaĵoj ekzistis por krima procesigo pro posedo de korpopartoj apartenantaj al persono kun albinismo. Eĉ kiam viktimoj povis fidi je leĝoj por aserti siajn rajtojn, enketoj kaj procesigoj montrigis neklaraj kaj senefikaj. Antaŭjuĝo kontraŭ homoj kun albinismo ankaŭ malhelpis justecon kaj egalecon.

SEKSBAZITA PERFORTO

En aprilo, membroj de la civila socio, gepatroj, artistoj kaj muzikistoj

Ili organizis manifestacion por kondamni la pliigon de seksaj atakoj kontraŭ neplenaĝuloj. Laŭ la Nacia Krimstatistika Unuo, 10 170 kazoj de seksperforto estis raportitaj dum la unua trimestro de la jaro. Ĉi tiu nombro inkluzivis 685 seksperfortojn de neplenaĝuloj, el kiuj nur 224 rezultigis proceson.

RAJTOJ DE VIRINOJ KAJ KNABINOJ En julio, enketo de Afrobarometro rivelis, ke pli ol 70% de la zambiana loĝantaro kredis je seksa egaleco, sed nur 39% de virinoj havis aliron al sekundara edukado kompare kun 49% de viroj. Ĉi tiu breĉo estis

atribuita al la granda nombro da studentoj forlasantaj la lernejon pro fruaj geedziĝoj kaj gravedecoj rezultantaj el seksperforto. La proporcio de virinoj en la Parlamento estis nur 15%.

ZIMBABVO

Respubliko Zimbabvo

Ĉi-jare denove, la aŭtoritatoj frekventis arbitrajn arestojn kaj arestojn kaj ĉikanis suspektatajn kontraŭulojn por subpremi malkonsenton.

Inter la celitaj personoj estis eminentaj ĵurnalistoj, opoziciaj subtenantoj kaj homaj rajtoj-aktivuloj. Multaj homoj estis arestitaj post protestado kontraŭ la reĝimo de prezidento Emmerson Mnangagwa. Leĝo estis pasigita donante al aŭtoritatoj vastajn povojn interrompi la laboron de civilaj sociaj organizaĵoj. Leĝprojekto celis protekti la rajton de la publiko al sanservo. Aŭtoritatoj komencis ŝanĝi la mortkondamnojn de individuoj post la aprobo de leĝo abolicianta la mortpunon.

KUNTEKSTO

En marto, Blessed Geza, iama parlamentano, estis forpelita el la reganta Zimbabva Afrika Nacia Unio-Patriota Fronto (ZANU-PF) kaj alvokis tutlandajn protestojn postulante la ekŝigon de prezidento Emmerson Mnangagwa. Li nomis ĉi tiujn kunvenojn la "Miliono-Homa Marŝo".

En oktobro, ZANU-PF adoptis skizon celante ŝanĝi la Konstitucion por

La propono estis plilongigi la prezidentan oficperiodon de Emmerson Mnangagwa je du jaroj. Se efektivigita, la oficperiodo, kiu devis ekvalidiĝi en 2028, estus plilongigita ĝis 2030. Membroj kaj subtenantoj de la opozicio kondamnis la mezuron, kiun ili konsideris kontraŭleĝa, dum la aŭtoritatoj intensigis sian uzon de severaj mezuroj por subpremi malkonsenton.

La ŝuldkrizo daŭris, kun publika ŝuldo atinganta nedaŭrigeblajn nivelojn, kio limigis la aliron de Zimbabvo al internacia financado.

ke la fiska kapacito necesa por la provizado de sociaj servoj. La aŭtoritatoj anoncis sian intencon transiri al unueca valutsistemo antaŭ 2030.

ARBITRAJ ARESTADOJ KAJ PROCESOJ MALJUSTA

La 24-an de februaro, Blessed Mhlanga, ĵurnalista ĉe Alpha Media Holdings prezentis sin al la polico en Harareo, la ĉefurbo de la lando, post publika alvoko por informoj pri ĝia restadejo.

estis trovita (vidu Libereco de esprimo, asocio kaj kunvenado). Li estis arestita kaj akuzita la saman tagon pri "transdono de datumoj incitantaj perforton aŭ materiaj damaĝoj" laŭ la Leĝo pri Cibersekureco kaj Datuma Protekto. Li ĵus intervjuis Blessed

Geza. La ĵurnalista estis metita en antaŭprocesan areston kaj lia kaŭcia peto plurfoje estis malakceptita. La 6-an de majo, tamen, la Alta Kortumo donis al li kaŭcion, post antaŭe malakcepto de lia

Li apelacis la rifuzon de sia peto kaj estis liberigita la sekvan tagon. Lia proceso komenciĝis fine de la jaro.

Multaj homoj estis arestitaj. kaj akuzitaj rilate al ilia partopreno en la manifestacioj konataj kiel la "Marŝo de la "miliono da viroj", la 31-an de marto. Almenaŭ 82 el ili estis akuzitaj pri partopreno en kunveno kun la intenco instigi perforton, inter aliaj akuzoj. Ili estis liberigitaj per kaŭcio kaj ilia proceso estis planita komenciĝi en januaro 2026. Tri aliaj estis juĝitaj en decembro pro diversaj akuzoj, inkluzive de antaŭenigo de publika perforto; du el ili estis absolvitaj kaj la tria ricevis du-monatan suspenditan punon kondiĉe ke ŝi pagu monpunon de 300 dolaroj. Ankaŭ en decembro, kvara protestanto estis monpunita je 100 dolaroj pro malhelpado de trafiko.

La 16-an de aprilo, Obvious Vengeyi, Desmond Ndedzu, kaj Boncase Mwakorera, prelegantoj ĉe la Universitato de Zimbabvo, estis arestitaj sur kampuso en Harareo pro partopreno en universitata striko. Ili protestis kontraŭ malaltaj salajroj kaj malbonaj laborkondiĉoj.

La tri viroj estis liberigitaj la 17-an de aprilo post pagado de monpunoj kiel parto de "procesinterkonsento" pro paĉĝenado. Tamen, la 22-an de aprilo, iliaj advokatoj skribis al la provinca magistrato por kontesti la monpunojn, post kio, en majo, la loĝanta magistrato renversis iliajn kulpajn pledojn kaj ordonis al la polico repagi la monpunojn. Li ankaŭ ordonis plenan proceson por la tri akademianoj por respondi al la akuzoj pri paĉĝenado kontraŭ ili.

La 1-an de julio, Faith Zaba, ĉefredaktorino de la Zimbabve Independent, estis arestita pro "insultado aŭ kalumniado" de la prezidanto, pro satira artikolo publikigita en ŝia gazeto. Ŝi estis liberigita per kaŭcio la 4-an de julio, post pasigado de tri noktoj en malliberejo, ĉar, laŭ la

La respondeca magistrato estis malhelpita rapide tajpi la juĝon pro elektropaneo. En la sama monato, Alpha Media Group, la gepatra kompanio de la Zimbabve Independent, alfrontis similajn akuzojn rilate al la koncerna artikolo.

La 21-an de aŭgusto, fine de tutjara proceso, la Magistrata Kortumo de Harareo absolvigis la

Homaj-rajtaj defendantoj Robson Chere, Namatai Kwekweza, kaj Samuel Gwenzi estis akuzitaj pri ĝenado de publika ordo. En julio 2024, ŝtatskurecaj agentoj perforte forigis ilin de aviadilo ĉe la Internacia Flughaveno de Harareo kaj tenis ilin en izolado.

dum proksimume ok horoj. La aresto okazis meze de kreskanta subpremo kontraŭ membroj de la opozicio kaj civila socio. La tri akuzitoj estis procesitaj kune kun aliaj homaj-rajtoj-defendantoj, inkluzive de Vusumuzi Moyo, Phillis Pikitayi, Delphine Gutsa, Simbarashe Blackson, Emmanuel Sitima kaj Last Chinodya, kiuj ĉiuj alfrontis la samajn akuzojn kaj ĉiuj estis liberigitaj.

de kaŭzo.

LIBERO DE ESPRIMO, ASOCIO KAJ KUNVENO La 11-an de aprilo, la Leĝo pri Privataj Volontulaj Organizaĵoj (N-ro 1) de 2025 estis pasigita. Ĝiaj provizajoj donis al aŭtoritatoj larĝajn povojn por interrompi la regadon kaj agadojn de civilaj sociaj organizaĵoj, kaj minacis malgrandigi la civitanan spacon.

Job Sikhala, lama opozicia parlamentano, kaj 39 aliaj membroj de lia movado en

Membroj de la por-demokratia Nacia Demokrata Laborgrupo (NDWG) estis arestitaj la 8-an de februaro. La polico laŭdire trudeniris privatan turisman feriejon proksime de Mutare, kie la NDWG kunvenis, kaj atakis la partoprenantojn. Ĉiuj estis liberigitaj sen akuzo post pluraj horoj.

La 28-an de oktobro, neidentigitaj individuoj ekbruligis la regionojn de Suda Afriko.

Political Economy Series Trust, regiona NRO bazita en Harareo, raportis, ke sekurgardisto estis forkaptita dum la atako. La NRO devis okazigi nacian gazetaran konferencon tiun matenon por kondamni la intencon de ZANU-PF plilongigi la prezidentan oficperiodon. Kelkajn horojn poste, en Highfield, antaŭurbo de Harareo, incendio estis raportita ĉe la hejmo de Gilbert Bgwende, membro de la Constitutional Defence Forum, civila sociogrupo ankaŭ kontraŭa al la proponoj plilongigi la prezidentan oficperiodon.

En la vespero de la 10-a de novembro, Lindon Zanga kaj Malvin Madanda, du studentoj apartenantaj al la Nacia Unio de Studentoj de Zimbabvo, laŭdire estis forkaptitaj de nekonataj individuoj en nemarkita veturilo ĉe la Butikcentro Mzimba en Chinhoyi. Dum ilia forkapto, la du studentoj kampanjis por la elektoj de la Studenta Re prezentanta Konsilio de la Universitato Chinhoyi. La forkaptistoj ŝajne estis viditaj pli frue distribuante kampanjajn materialojn sur la kampuso por la Zimbabva Kongreso de Studentaj Unioj, rivala studenta unio. Lindon Zanga kaj Malvin Madanda estis liberigitaj proksimume...

12 horojn poste. Ili deklaris, ke ili estis torturitaj dum sia kaptiteco.

Ĵurnalistoj: La 3-an de februaro, la polico alvokis Blessed Mhlanga, antaŭ ol liberigi lin sen akuzo kelkajn horojn poste. Dum ĉi tiu esplordemandado, la polico deklaris, ke ili volas scii la staton de la civilaj kaj krimaj procedoj, kiujn li iniciatis kontraŭ Terence Mukupe, malliberigita politikisto.

La 31-an de marto, Cnaan Rusike estis arestita de la polico dum li faris intervjuojn sur la stratoj de Harareo pri la protestoj "Million Man March".

de viroj." Li estis detenita dum preskaŭ ses horoj ĉe la Centra Policejo de Harareo. Cnaan Rusike estis liberigita sen akuzo post kiam la polico kontrolis lian

referencoj, kvankam li prezentis al policistoj sian gazetaran karton eldonitan de la Zimbabva Amaskomunikila Komisiono antaŭ sia aresto. Laŭ la Instituto de

Sudafrikaj amaskomunikiloj - Zimbabvo: Naŭ aliaj ĵurnalistoj estis detenitaj tiun tagon dum ili raportis pri la protestoj kaj kondukitaj al la sama policejo. Ili estis liberigitaj baldaŭ poste, post pruvo de sia akreditita ĵurnalista statuso.

La 5-an de septembro, Nyasha Mariga, ĉefa fotisto por la gazeto Masvingo Mirror, estis supozeble atakita de policistoj en Masvingo dum ŝi fotis senlicencan taksiston, kiu rezistis la konfiskadon de lia veturilo. Dum

Dum la atako, la ĉemizo de Nyasha Mariga laŭdire estis ŝirita kaj ilia fotilo difektita. La fotisto estis detenita dum du horoj antaŭ ol esti liberigita sen akuzo, danke al la interveno de la advokato de la gazeto.

RAJTO AL SANO En oktobro, la Nacia Asembleo aprobis la Leĝprojekton pri Amendo de Medicinaj Servoj, kiu celis konformigi la Leĝon pri Medicinaj Servoj (Ĉapitro 15:13) al la Konstitucio kaj estis publikigita en la Oficiala Gazeto en julio 2024. La leĝprojekto enhavis signifajn amendojn al la Leĝo pri Aborto de 1977, reprezentante gravan paŝon antaŭen en la modernigo de la leĝaro pri reprodukta sano de Zimbabvo. La leĝprojekto atendis antaŭ la Senato fine de la jaro. Ĝia ĉefa celo estis protekti la rajton de ĉiuj homoj aliri bazajn sanservojn, inkluzive de reprodukta kaj kriza sanservo, samtempe etendante protekton al vundeblaj grupoj kiel infanoj, maljunuloj, homoj kun handikapoj kaj veteranoj de la Sendependeca Milito. La leĝprojekto ankaŭ establis normojn por saninstalaĵoj kaj servoprovizantoj, kaj enkondukis

provizajoj celitaj plibonigi sanservon kaj donitaj al la Ministerio pri Sano

kaj Infanprotekto la rimedojn por proponi instigajn mezurojn por la kreado de saninstalaĵoj en marĝenigitaj areoj.

MORTPUNO

Zimbabvo komencis komuti la punojn de homoj kondamnitaj al morto, konforme al la provizajoj de la Leĝo pri Forigo de la Mortopuno.

Laŭ la plej novaj disponeblaj informoj, ĉi tiu mezuro koncernis proksimume 48 virojn, kiuj estis submetitaj al tia kondamno dum la adopto de ĉi tiu leĝo, la 31-an de decembro 2024.

LA SITUACIO DE HOMAJ RAJTOJ EN LA MONDO

Aprilo 2026

Oni eble pensus, ke la jaro 2025 estis markita pli-malpli de la samaj homaj-rajtaj malobservoj kiel antaŭaj jaroj.

Aŭtoritataj praktikoj tamen intensiĝis tutmonde. La retoriko malamika al fundamentaj rajtoj kaj la

Diskriminacio kontraŭ malfavorataj grupoj ankaŭ pliiĝis. Ĉu ekzistantaj protektoj de homaj rajtoj estos plu ignorataj?

La eldono de 2026 de la Raporto pri la Stato de la Mondo pri Homaj Rajtoj de Amnestio Internacia revizias ŝanĝojn, kiuj okazis en 2025 je nacia, regiona kaj internacia niveloj tra vasta gamo da homaj-rajtoj-areoj. Ĝi ankaŭ elstarigas kiel ŝtatoj malfortigis la regul-bazitan internacian sistemon, malhelpante la solvon de problemoj, kiuj influas la vivojn de milionoj. La raporto plue identigas tendencojn en homaj-rajtoj-malobservoj en armitaj konfliktoj, subpremado de malkonsento, diskriminacio kaj ekonomiaj kaj klimataj maljustecoj. Ĝi ankaŭ ekzamenas la subitan halton de humanitara helpo kaj la misuzon de teknologio. Multaj el ĉi tiuj tendencoj reprezentas malsukcesojn, kiuj verŝajne plimalboniĝos en 2026 kaj poste.

Ĉi tiu raporto priskribas la defiojn rilate al homaj rajtoj identigitajn en 2025 en 144 landoj. Ĝi establas ligojn inter ĉi tiuj defioj je regiona kaj tutmonda niveloj kaj antaŭrigardas al la estonteco. Ĝi inkluzivas alvokojn al agado, precipe por registaroj, celante plibonigi la vivojn de homoj. Ĝi estas esenca legado por ĉiuj gvidantoj, leĝdonantoj, lobiistoj kaj aktivuloj, same kiel por iu ajn simple interesita pri homaj rajtoj.

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

